

ÇOCUK HAKLARI MEVZUATI

2020

İSTANBUL BAROSU YAYINLARI

“Bandrol Uygulaması’na İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 5. maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir.”

Yayıncı Sertifika No: 47929
ISBN No: 978-605-9446-09-9

YAYINA HAZIRLAYAN

Av.Aşkın Topuzoğlu
Av.Ayşenur Demirkale
Av.Selmin Cansu Demir

İstanbul Barosu Yayınları

İstiklal Cad. Orhan Adli Apaydın Sok. No: 2 Beyoğlu-İst.
Tel: (0212) 393 07 00 Faks: (0212) 293 89 60
www.istanbulbarosu.org.tr
dergi@istanbulbarosu.org.tr

Tasarım / Uygulama / Baskı

Ege Reklam ve Basım Sanatları San. Tic. Ltd. Şti.
Esatpaşa Mah. Ziyapaşa Cad. No: 4 / 1
347047 Ataşehir-İstanbul
Tel: (0216) 470 44 70 / Faks: (0216) 472 84 05
www.egebasim.com.tr

Üçüncü Basım
Ekim 2020

ÇOCUK HAKLARI MEVZUATI

İstanbul Barosu
Çocuk Hakları Merkezi

İSTANBUL BAROSU YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

Sunuş.....	9
Önsöz	10

A. ULUSAL METİNLER

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası	15
Çocuk Koruma Kanunu	18
Türk Medeni Kanunu	36
İcra İflas Kanunu.....	64
Türk Ceza Kanunu	66
Ceza Muhakemesi Kanunu.....	89
Terörle Mücadele Kanunu.....	114
Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun	116
Polis Vazife Ve Salahiyet Kanunu	143
Sosyal Hizmetler Kanunu.....	146
İş Kanunu.....	152
Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu.....	158
Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun	164
Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu.....	177
Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu	192
Basın Kanunu	200
Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun	201
Nüfus Hizmetleri Kanunu	205
Nüfus Planlaması Hakkında Kanun	240
Dernekler Kanunu.....	243
Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun.....	244
Belediye Kanunu.....	246
İl Özel İdaresi Kanunu.....	248

Türkiye Maarif Vakfı Kanunu	249
Özel Öğretim Kurumları Kanunu	251
Mesleki Eğitim Kanunu	265
Milli Eğitim Temel Kanunu	285
İlköğretim Ve Eğitim Kanunu	307
Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu	317
Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl ve Esaslar Hakkında Yönetmelik	322
Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik	344
6284 Sayılı Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği	388
Çocuk Ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik.....	411
Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik.....	420
Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlardan Hükümlü Olanlara Uygulanacak Tedavi Ve Diğer Yükümlülükler Hakkında Yönetmelik	429
Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği.....	442
Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik	484
Çocuk Ve Kadınlara Karşı İşlenen Cinsel Suç Soruşturmaları Konulu Adalet Bakanlığı'nın 170 No'lu Genelgesi	493
63 Sayılı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	497
Rahim Tahliyesi ve Sterilizasyon Hizmetlerinin Yürütülmesi ve Denetlenmesine İlişkin Tüzük	505
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Refakatsiz Çocuklar Yönergesi.....	510
Nüfus Hizmetleri Uygulama Yönetmeliği.....	520

B. ULUSLARARASI METİNLER

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi.....	551
Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi İle İlgili İhtiyari Protokol	573

Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Katılmaları İle İlgili İhtiyari Protokol	583
Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri (Riyad İlkeleri).....	590
Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları (Pekin (Beijing) Kuralları)	603
Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları (ÖYB (Havana) Kuralları)	628
Çocuklara Karşı Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınması ve Tenfizine İlişkin Sözleşme	647
Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Sözleşme	658
Milletlerarası Evlat Edinmede Çocukların Korunması ve İşbirliği Hakkında La Haye Sözleşmesi	669
Çocuk Haklarının Uygulanmasına Dair Avrupa Sözleşmesi Avrupa Konseyi Avrupa Andlaşmaları	683
Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel İstismar ve Sömürüye Karşı Korunması Sözleşmesi.....	693
Kadına Yönelik Şiddet Ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)	716

İSTANBUL BAROSU ÇOCUK HAKLARI MERKEZİ

Koordinatör Av. Nazan MOROĞLU
Koordinatör Av. Muazzez YILMAZ
Başkan Av. AşkınTOPUZOĞLU
Başkan Yrd. Av. Ayşenur DEMİRKALE
G.Sekreter Av. Çağla GÜL BULUT

ADLİ YARDIM BÜROLARI

Merkez Büro

İstiklal Cad. Orhan Adli Apaydın Sok. No:8 Kat:2-3
Beyoğlu / İstanbul
Tel: (0212) 393 08 29 Faks: (0212) 245 83 67

Bakırköy Şube

Osmaniye M. Şirin Sk. No:28/32 Bakırköy/İstanbul
Tel: (0212) 393 08 14 Faks: (0212) 570 90 14

Gaziosmanpaşa Şube

Merkez Mah. Eyüp Yolu Ecla Sok. No:7
Gaziosmanpaşa / İstanbul
Tel: (0212) 393 08 20 Faks: (0212) 616 88 57

Kartal (Anadolu Yakası) Şube

Cevizli Mahallesi Ulubey Sok No: 4 Nursanlar Kartal 1
Plaza 2.kat Kartal/İstanbul
Tel: (0216) 585 21 60 Faks: (0216) 939 20 09

Büyükçekmece Şube

Ekinoba Mah. Necip Fazıl Kısakürek Sokak No:29 D:4
Büyükçekmece / İstanbul
Tel: (0212) 393 08 23 Faks:(0212) 863 11 02

Çağlayan Kadın Hakları Merkezi Şiddeti Önleme Bürosu (Adli Yardıma bağlı)

Çağlayan Adalet Sarayı Çağlayan / İstanbul
Tel: (0212) 393 07 84 Faks:(0212) 240 04 12

Ümraniye (Anadolu Yakası) Şube

Saray Mah. Alemdağ Cad. 175/B D.4 Ümraniye/İstanbul

Tel:(0216) 585 21 91 Faks:(0216) 630 25 47

CMK UYGULAMA SERVİSİ

Merkez Büro

İstiklal Cad. Orhan Adli Apaydın Sok.

No:6 Kat: 3-4 Beyoğlu/İstanbul

Santral: 444 52 71 - 0212 393 07 00

Soruşturma Dahili: 1830-1831-1832

Kovuşturma Dahili: 1825-1826-1827

Faks : 0212 251 90 26 (Soruşturma)

Faks : 0212 252 95 18 (Kovuşturma)

SUNUŞ

İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezi olarak, 2016 ve 2018 yıllarında, çocuk hakları alanında yapılan çalışmalara katkı sunmak amacıyla Çocuk Hakları Mevzuatı Kitabını hazırladık. Çocuk haklarına ilişkin yasal düzenlemelerin dağınıklığı ve bu dağınıklığın yaŐattığı zorluklar, ilgili mevzuatın kapsamlı bir Şekilde derlenmesine yönelik ihtiyacı gösteriyordu. Aradan geçen zamanda, çok sayıda düzenlemenin değişikliğe uğraması nedeniyle, 2020 yılında kitabı tekrar güncelleme ve geniŐletme zorunluluğumuz doğdu.

Tüm dünyayı etkisi altına alan salgın hastalık nedeniyle yaşam alanlarında oluşan kısıtlamalar çocuk ihmal ve istismar vakalarını engellemediği gibi aksine görünürlükleri konusunda ve mağdurların adalete erişimi noktasında özel bir takım çalışmalara gereksinim duyulduğunu gösterdi. Bir yandan mevzuat değişiklikleri bir yandan uygulamada oluşan farklılıklar gölgesinde hazırlıklarını sürdürdüğümüz bu yayının, tüm hak savunucularına katkı sunmasını dileriz.

Saygılarımızla.
05.09.2020

Av. AŞkın Topuzoğlu
Av. Ayşenur Demirkale
Av. Selmin Cansu Demir

ÖNSÖZ

İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezi olarak çocuk haklarının tanınması, korunması, uygulanması ve geliştirilmesi amaçları doğrultusunda çalışmalarımızı sürdürmekteyiz. Bu bağlamda;

- Çocuk hak ihlallerini izleme, raporlama ve savunuculuk,
- Avukatların alandaki rol ve etkinliklerini artırıcı meslek içi çalışmalar ile çocuk dosyaları takip eden meslektaşlarla dayanışma,
- Eğitim, konferans, panel, seminer,
- Hakları ihlal edilen çocuklara yönelik hukuki yardımın sunulması, iyileştirilmesi ve geliştirilmesi; yasal sürecin başlatılması için ihbar eden sıfatıyla bildirimde bulunma ve takibi, davalara müdahil veya gözlemci sıfatı ile katılma,
- Çocuklarla ve çocuk hakları ile ilgili çalışmalar yapan kişi, kurum ve kuruluşlarla bilgi paylaşımında bulunma ve işbirliği,
- Çocuk hakları ve merkez çalışmalarına ilişkin duyuru ve iletişim amacıyla yayın faaliyetleri merkezimizce yürütülmektedir. Bu çalışmalar esnasında çocuk hukukuna dair yasalardaki dağınıklığın meslektaşlarımızın çalışmalarını da zorlaştırdığını gördük. Çocuk hukukuna ilişkin temel düzenlemelerin yer aldığı Çocuk Hakları Mevzuatı kitabının, çocuk alanında çalışan tüm meslek elemanlarınca kaynak olarak kullanılmasını hedefledik.

Çocuk hakları gibi multidisipliner bir alanda, çocuklara dair yasal düzenlemelerin çok geniş bir zemine yayılmış olması, çocuğun haklarının korunmasını özel hukuk ve kamu hukuku dallarının konusu haline getirmektedir. Çocuk hukukunun bu dağınık yapısının yarattığı zorluğu kolaylaştırabilmek adına kitapta, mevzuatın çocukla ilgili bölümlerine ve Anayasa Madde 90 gereği iç hukuk kuralı niteliğindeki uluslararası hukuk metinlerine yer verdik. Yine çocuğa ilişkin düzenlemelerin genişliği karşısında çalışmanın sınırlılığı, bazı yasal düzenlemelerin kapsam dışı bırakılmasını zorunluluk haline getirdi.

Çocuk haklarına ilişkin mevzuatın, artık rutin bir yasama faaliyeti haline gelen torba kanun düzenlemeleriyle sürekli değişikliğe uğradığı ve tartışmalı Anayasa Mahkemesi kararları ile iptale konu edildiği bir dönemde kitabın yayın hazırlıkları yapıldı. Çocuk Hakları Merkezi olarak, bu süreçlerin çocukların korunması ve hukuk güvenliği ilkesi bakımından

tehlkeler barındırdığını düşünüyör, duyduğumuz endişeyi de tarihe not düşünüyör.

Çocuk hakları savunucularının bu kitap sayesinde çocuk hukuku mevzuatına kolaylıkla ulaşmalarını dileriz.

Çocukların ihmal edilmediğı, istismar ve sömürüye maruz kalmadığı, ayrımcılığa uğramadan yaşama, korunma, katılım ve gelişme haklarını kullanabildikleri, üstün yararlarının gözetildiğı günlere vesile olması temennisiyle..

Saygılarımızla

Av. Aşkın TOPUZÖĞLU
Av. Ayşenur DEMİRKALE
Av. Selmin Cansu DEMİR

ULUSAL METİNLER

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI

Kanun Numarası: 2709

Kanun önünde eşitlik

Madde 10 – Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

(Ek fıkra: 7/5/2004-5170/1 md.) Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. (Ek cümle: 7/5/2010-5982/1 md.) Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz.

(Ek fıkra: 7/5/2010-5982/1 md.) Çocuklar, yaşlılar, özürllüer, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.

Ailenin korunması ve çocuk hakları

Madde 41 – Aile, Türk toplumunun temelidir. ve eşler arasında eşitliğe dayanır.

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.

(Ek fıkra: 7/5/2010-5982/4 md.) Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir.

(Ek fıkra: 7/5/2010-5982/4 md.) Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.

Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi

Madde 42 – Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.

Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.

Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılapları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz.

Eğitim ve öğretim hürriyeti, Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz. İlköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır. Özel ilk ve orta dereceli okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak, kanunla düzenlenir.

(Ek fıkra: 9/2/2008-5735/2 md.; İptal: Anayasa Mahkemesi'nin 5/6/2008 tarihli ve E.: 2008/16, K.: 2008/116 sayılı Kararı ile.)

Devlet, maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılabacak tedbirleri alır.

Eğitim ve öğretim kurumlarında sadece eğitim, öğretim, araştırma ve inceleme ile ilgili faaliyetler yürütölür. Bu faaliyetler her ne suretle olursa olsun engellenemez.

Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez. Eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tabi olacağı esaslar kanunla düzenlenir. Milletlerarası anlaşma hükümleri saklıdır.

Çalışma şartları ve dinlenme hakkı

Madde 50 – Kimse, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılmaz.

Küçükler ve kadınlar ile bedeni ve ruhi yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar. Dinlenmek, çalışanların hakkıdır. Ücretli hafta ve bayram tatili ile ücretli yıllık izin hakları ve şartları kanunla düzenlenir

Gençliğin korunması

Madde 58 – Devlet, istiklal ve Cumhuriyetimizin emanet edildiği gençlerin müsbet ilmin ışığında, Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı yetişme ve gelişmelerini sağlayıcı tedbirleri alır.

Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır

Sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler:

Madde 61 – Devlet harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malûl ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar.

Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır.

Yaşlılar, Devletçe korunur. Yaşlılara Devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir.

Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır.

Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur.

Yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşları

Madde 62- Devlet, yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarının aile birliğinin, çocuklarının eğitiminin, kültürel ihtiyaçlarının ve sosyal güvenliklerinin sağlanması, anavatanla bağlarının korunması ve yurda dönüşlerinde yardımcı olunması için gereken tedbirleri alır.

Türk vatandaşlığı

Madde 66 – Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür.

Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türktür. (Mülga ikinci cümle: 3/10/2001-4709/23 md.)(...)

Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir.

Hiçbir Türk, vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça vatandaşlıktan çıkarılamaz.

Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı yargı yolu kapatılmaz.

Duruşmaların açık ve kararların gerekçeli olması

Madde 141 – Mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır. Duruşmaların bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına ancak genel ahlakın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde karar verilebilir.

Küçüklerin yargılanması hakkında kanunla özel hükümler konulur.

Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.

Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir.

ÇOCUK KORUMA KANUNU

Kanun Numarası: 5395

BİRİNCİ KISIM

Amaç, Kapsam, Temel İlkeler, Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Tanımlar ve Temel İlkeler

Amaç

Madde 1- (1) Bu Kanunun amacı, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usûl ve esasları düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2- (1) Bu Kanun, korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında alınacak tedbirler ile suça sürüklenen çocuklar hakkında uygulanacak güvenlik tedbirlerinin usûl ve esaslarına, çocuk mahkemelerinin kuruluş, görev ve yetkilerine ilişkin hükümleri kapsar.

Tanımlar

Madde 3- (1) Bu Kanunun uygulanmasında;

a) Çocuk: Daha erken yaşta ergin olsa bile, onsekiz yaşını doldurmamış kişiyi; bu kapsamda,

1. Korunma ihtiyacı olan çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu,

2. Suça sürüklenen çocuk: Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu,

b) Mahkeme: Çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemelerini,

c) Çocuk hâkimi: Hakkında kovuşturma başlatılmış olanlar hariç, suça sürüklenen çocuklarla korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında uygulanacak tedbir kararlarını veren çocuk mahkemesi hâkimini,

d) Kurum: Bu Kanun kapsamındaki çocuğun bakılıp gözetildiği, hakkında verilen tedbir kararlarının yerine getirildiği resmî veya özel kurumları,

e) (**Değişik: 13/6/2012-6327/38 md.**) Sosyal çalışma görevlisi: Psikolojik danışmanlık ve rehberlik, psikoloji, sosyoloji, çocuk gelişimi, öğretmenlik, aile ve tüketici bilimleri ve sosyal hizmet alanlarında eğitim veren kurumlardan mezun meslek mensuplarını,

ifade eder.

Temel ilkeler

Madde 4- (1) Bu Kanunun uygulanmasında, çocuğun haklarının korunması amacıyla;

a) Çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması,

b) Çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi,

c) Çocuk ve ailesinin herhangi bir nedenle ayrımcılığa tâbi tutulmaması,

d) Çocuk ve ailesi bilgilendirilmek suretiyle karar sürecine katılımlarının sağlanması,

e) Çocuğun, ailesinin, ilgililerin, kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği içinde çalışmaları,

f) İnsan haklarına dayalı, adil, etkili ve süratli bir usûl izlenmesi,

g) Soruşturma ve kovuşturma sürecinde çocuğun durumuna uygun özel ihtimam gösterilmesi,

h) Kararların alınmasında ve uygulanmasında, çocuğun yaşına ve gelişimine uygun eğitimi ve öğrenimini, kişiliğini ve toplumsal sorumluluğunu geliştirmesinin desteklenmesi,

i) Çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasına en son çare olarak başvurulması,

j) Tedbir kararı verilirken kurumda bakım ve kurumda tutmanın son çare olarak görülmesi, kararların verilmesinde ve uygulanmasında toplumsal sorumluluğun paylaşılmasının sağlanması,

k) Çocukların bakılıp gözetildiği, tedbir kararlarının uygulandığı kurumlarda yetişkinlerden ayrı tutulmaları,

l) Çocuklar hakkında yürütülen işlemlerde, yargılama ve kararların yerine getirilmesinde kimliğinin başkaları tarafından belirlenememesine yönelik önlemler alınması,

İlkeleri gözetilir.

İKİNCİ BÖLÜM

Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler

Koruyucu ve destekleyici tedbirler

Madde 5- (1) Koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir. Bunlardan;

a) Danışmanlık tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye,

b) Eğitim tedbiri, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine,

c) Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine,

d) Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına,

e) Barınma tedbiri, barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayati tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya,

Yönelik tedbirdir.

(2) Hakkında, birinci fıkranın (e) bendinde tanımlanan barınma tedbiri uygulanan kimselerin, talepleri hâlinde kimlikleri ve adresleri gizli tutulur.

(3) Tehlike altında bulunmadığının tespiti ya da tehlike altında bulunmakla birlikte veli veya vasisinin ya da bakım ve gözetiminden sorumlu kimsenin desteklenmesi suretiyle tehlikenin bertaraf edileceğinin anlaşılması hâlinde; çocuk, bu kişilere teslim edilir. Bu fıkranın uygulanmasında, çocuk hakkında birinci fıkrada belirtilen tedbirlerden birisine de karar verilebilir

Kuruma başvuru

Madde 6- (1) Adfî ve idarfî merciler, kolluk görevlileri, sağlık ve eğitim kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, korunma ihtiyacı olan çocuğu Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bildirmekle yükümlüdür. Ço-

cuk ile çocuğun bakımından sorumlu kimseler çocuğun korunma altına alınması amacıyla Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna başvurabilir.

(2) Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu kendisine bildirilen olaylarla ilgili olarak gerekli araştırmayı derhâl yapar.

Koruyucu ve destekleyici tedbir kararı alınması

Madde 7- (1) Çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı; çocuğun anası, babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen çocuk hâkimi tarafından alınabilir.

(2) Tedbir kararı verilmeden önce çocuk hakkında sosyal inceleme yaptırılabilir.

(3) Tedbirin türü kararda gösterilir. Bir veya birden fazla tedbire karar verilebilir.

(4) Hâkim, hakkında koruyucu ve destekleyici tedbire karar verdiği çocuğun denetim altına alınmasına da karar verebilir.

(5) Hâkim, çocuğun gelişimini göz önünde bulundurarak koruyucu ve destekleyici tedbirin kaldırılmasına veya değiştirilmesine karar verebilir. Bu karar acele hâllerde, çocuğun bulunduğu yer hâkimi tarafından da verilebilir. Ancak bu durumda karar, önceki kararı alan hâkim veya mahkemeye bildirilir.

(6) Tedbirin uygulanması, onsekiz yaşın doldurulmasıyla kendiliğinden sona erer. Ancak hâkim, eğitim ve öğrenimine devam edebilmesi için ve rızası alınmak suretiyle tedbirin uygulanmasına belli bir süre daha devam edilmesine karar verebilir.

(7) Mahkeme, korunma ihtiyacı olan çocuk hakkında, koruyucu ve destekleyici tedbir kararının yanında 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre velayet, vesayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında da karar vermeye yetkilidir.

Tedbirlerde yetki

Madde 8- (1) Korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun menfaatleri bakımından kendisinin, ana, baba, vasisi veya birlikte yaşadığı kimselerin bulunduğu yerdeki çocuk hâkimince alınır.

(2) Tedbir kararlarının uygulanması, kararı veren hâkim veya mahkemeye en geç üçer aylık sürelerle incelettilir.

(3) Hâkim veya mahkeme; denetim memurları, çocuğun velisi, vasisi, bakım ve gözetimini üstlenen kimselerin, tedbir kararını yerine getiren kişi ve kuruluşun temsilcisi ile Cumhuriyet savcısının talebi üzerine veya re'sen çocuğa uygulanan tedbirin sonuçlarını inceleyerek kaldırabilir, süresini uzatabilir veya değiştirebilir.

Acil korunma kararı alınması

Madde 9- (1) Derhâl korunma altına alınmasını gerektiren bir durumun varlığı hâlinde çocuk, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından bakım ve gözetim altına alındıktan sonra acil korunma kararının alınması için Kurum tarafından çocuğun Kuruma geldiği tarihten itibaren en geç beş gün içinde çocuk hâkimine müracaat edilir. Hâkim tarafından, üç gün içinde talep hakkında karar verilir. Hâkim, çocuğun bulunduğu yerin gizli tutulmasına ve gerektiğinde kişisel ilişkinin tesisine karar verebilir.

(2) Acil korunma kararı en fazla otuz günlük süre ile sınırlı olmak üzere verilebilir. Bu süre içinde Kurumca çocuk hakkında sosyal inceleme yapılır. Kurum, yaptığı inceleme sonucunda, tedbir kararı alınmasının gerekmediği sonucuna varırsa bu yöndeki görüşünü ve sağlayacağı hizmetleri hâkime bildirir. Çocuğun, ailesine teslim edilip edilmeyeceğine veya uygun görülen başkaca bir tedbire hâkim tarafından karar verilir.

(3) Kurum, çocuk hakkında tedbir kararı alınması gerektiği sonucuna varırsa hâkimden koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilmesini talep eder.

Bakım ve barınma kararlarının yerine getirilmesi

Madde 10- (1) Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından, kendisine intikal eden olaylarda gerekli önlemler derhâl alınarak çocuk, resmî veya özel kuruluşlara yerleştirilir.

Çocuklara özgü güvenlik tedbiri

Madde 11- (1) Bu Kanunda düzenlenen koruyucu ve destekleyici tedbirler, suça sürüklenen ve ceza sorumluluğu olmayan çocuklar bakımından, çocuklara özgü güvenlik tedbiri olarak anlaşılır.

Akıl hastalığı

Madde 12- (1) Suça sürüklenen çocuğun aynı zamanda akıl hastası olması hâlinde, 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 31 inci maddesinin birinci ve ikinci fıkraları kapsamına giren çocuklar hakkında, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanır.

Tedbir kararlarında usûl

Madde 13- (1) Bu Kanunun 7 nci maddesinin yedinci fıkrasında öngörülen durumlar hariç olmak üzere, suça sürüklenen ve ceza sorumluluğu olmayan çocuklarla korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında duruşma yapılmaksızın tedbir kararı verilir. Ancak, hâkim zaruret gördüğü hâllerde duruşma yapılabilir.

(2) Tedbir kararının verilmesinden önce yeterli idrak gücüne sahip olan çocuğun görüşü alınır, ilgililer dinlenebilir, çocuk hakkında sosyal inceleme raporu düzenlenmesi istenebilir.

Kanun yolu

Madde 14- (1) Bu Kanun hükümlerine göre, çocuk hâkimi tarafından alınan tedbir kararlarına karşı itiraz yolu açıktır. İtiraz, 4.12.2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun itiraza ilişkin hükümlerine göre en yakın çocuk mahkemesine yapılır.

İKİNCİ KISIM

Soruşturma ve Kovuşturma

BİRİNCİ BÖLÜM

Soruşturma

Soruşturma

Madde 15- (1) Suça sürüklenen çocuk hakkındaki soruşturma çocuk bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı tarafından bizzat yapılır.

(2) Çocuğun ifadesinin alınması veya çocuk hakkındaki diğer işlemler sırasında, çocuğun yanında sosyal çalışma görevlisi bulundurulabilir.

(3) Cumhuriyet savcısı soruşturma sırasında gerekli görüldüğünde çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmasını çocuk hâkiminden isteyebilir.

Çocuğun gözaltında tutulması

Madde 16- (1) Gözaltına alınan çocuklar, kolluğun çocuk biriminde tutulur.

(2) Kolluğun çocuk biriminin bulunmadığı yerlerde çocuklar, gözaltına alınan yetişkinlerden ayrı bir yerde tutulur.

İştirak hâlinde işlenen suçlar

Madde 17- (1) Çocukların yetişkinlerle birlikte suç işlemesi hâlinde, soruşturma ve kovuşturma ayrı yürütülür.

(2) Bu hâlde de çocuklar hakkında gerekli tedbirler uygulanmakla beraber, mahkeme lüzum gördüğü takdirde çocuk hakkındaki yargılamayı genel mahkemedeki davanın sonucuna kadar bekletebilir.

(3) Davaların birlikte yürütülmesinin zorunlu görülmesi hâlinde, genel mahkemelerde, yargılamanın her aşamasında, mahkemelerin uygun bulunması şartıyla birleştirme kararı verilebilir. Bu takdirde birleştirilen davalar genel mahkemelerde görülür.

Çocuğun nakli

Madde 18- (1) Çocuklara zincir, kelepçe ve benzeri aletler takılamaz. Ancak; zorunlu hâllerde çocuğun kaçmasını, kendisinin veya başkalarının hayat veya beden bütünlükleri bakımından doğabilecek tehlikeleri önlemek için kolluk tarafından gerekli önlem alınabilir.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi

Madde 19- (Değişik: 6/12/2006-5560/39 md.)

(1) Çocuğa yüklenen suçtan dolayı Ceza Muhakemesi Kanunundaki koşulların varlığı halinde, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilebilir. Ancak, bu kişiler açısından erteleme süresi üç yıldır.

(2) **(Ek:17/10/2019-7188/33 md.)** Ceza Muhakemesi Kanununun 171 inci maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen hapis cezasının üst sınırı, on beş yaşını doldurmamış çocuklar bakımından beş yıl olarak uygulanır.

Adli kontrol

Madde 20- (1) Suça sürüklenen çocuklar hakkında soruşturma veya kovuşturma evrelerinde adli kontrol tedbiri olarak Ceza Muhakemesi Kanununun 109 uncu maddesinde sayılanlar ile aşağıdaki tedbirlerden bir ya da birkaçına karar verilebilir:

- a) Belirlenen çevre sınırları dışına çıkmamak.
- b) Belirlenen bazı yerlere gidememek veya ancak bazı yerlere gidebilmek.
- c) Belirlenen kişi ve kuruluşlarla ilişki kurmamak.

(2) Ancak bu tedbirlerden sonuç alınamaması, sonuç alınamayacağına anlaşılması veya tedbirlere uyulmaması durumunda tutuklama kararı verilebilir.

(3) **(Ek:14/4/2020-7242/54 md.)** Denetimli serbestlik müdürlüğü tarafından takip edilen çocuk için adli kontrol süresince rehberlik edecek bir uzman görevlendirilir ve çocuk hakkında yapılacak ihtiyaç değerlendirmesine göre iyileştirme çalışmaları yürütülür.

Tutuklama yasağı

Madde 21- (1) Onbeş yaşını doldurmamış çocuklar hakkında üst sınırı beş yılı aşmayan hapis cezasını gerektiren fiillerinden dolayı tutuklama kararı verilemez.

İKİNCİ BÖLÜM

Kovuşturma

Duruşma

Madde 22- (1) Çocuk, velisi, vasisi, mahkemece görevlendirilmiş sosyal çalışma görevlisi, çocuğun bakımını üstlenen aile ve kurumda bakılıyorsa kurumun temsilcisi duruşmada hazır bulunabilir.

(2) Mahkeme veya hâkim, çocuğun sorgusu veya çocuk hakkındaki diğer işlemler sırasında çocuğun yanında sosyal çalışma görevlisi bulunabilir.

(3) Duruşmalarda hazır bulunan çocuk, yararı gerektirdiği takdirde duruşma salonundan çıkarılabileceği gibi sorgusu yapılmış çocuğun duruşmada hazır bulundurulmasına da gerek görülmeyebilir.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması

Madde 23- (Değişik: 6/12/2006-5560/40 md.)

(1) Çocuğa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda, Ceza Muhakemesi Kanunundaki koşulların varlığı halinde, mahkemece hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Ancak, bu kişiler açısından denetim süresi üç yıldır.

Uzlaşma

Madde 24- (Değişik: 6/12/2006-5560/41 md.)

(1) Ceza Muhakemesi Kanununun uzlaşmaya ilişkin hükümleri suça sürüklenen çocuklar bakımından da uygulanır.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Mahkemeler ve Cumhuriyet Savcılığı

BİRİNCİ BÖLÜM

Mahkemelerin Kuruluş, Görev ve Yetkisi

Mahkemelerin kuruluşu

Madde 25- (1) Çocuk mahkemesi, tek hâkimden oluşur. Bu mahkemeler her il merkezinde kurulur. Ayrıca, bölgelerin coğrafi durumları ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak belirlenen ilçelerde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak kurulabilir. İş durumunun gerekli kıldığı yerlerde çocuk mahkemelerinin birden fazla dairesi oluşturulabilir. Bu daireler numaralandırılır. Çocuk mahkemelerinde yapılan duruşmalarda Cumhuriyet savcısı bulunmaz. Mahkemelerin bulunduğu yerlerdeki Cumhuriyet savcıları, çocuk mahkemeleri kararlarına karşı kanun yoluna başvurabilirler.

(2) Çocuk ağır ceza mahkemelerinde bir başkan ile yeteri kadar üye bulunur ve mahkeme bir başkan ve iki üye ile toplanır. Bu mahkemeler bölgelerin coğrafi durumları ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak belirlenen yerlerde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak kurulur. İş durumunun gerekli kıldığı yerlerde çocuk ağır ceza mahkemelerinin birden fazla dairesi oluşturulabilir. Bu daireler numaralandırılır.

Mahkemelerin görevi

Madde 26- (1) Çocuk mahkemesi, asliye ceza mahkemesi ile sulh ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlar bakımından, suça sürüklenen çocuklar hakkında açılacak davalara bakar.

(2) Çocuk ağır ceza mahkemesi, çocuklar tarafından işlenen ve ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlarla ilgili davalara bakar.

(3) Mahkemeler ve çocuk hâkimi, bu Kanunda ve diğer kanunlarda yer alan tedbirleri almakla görevlidir.

(4) Çocuklar hakkında açılan kamu davaları, Kanunun 17 nci maddesi hükümleri saklı kalmak kaydıyla bu Kanunla kurulan mahkemelerde görülür.

Mahkemelerin yargı çevresi

Madde 27- (1) Çocuk mahkemelerinin yargı çevresi, kurulduğu il ve ilçenin mülkî sınırlarıyla belirlenir.

(2) Çocuk ağır ceza mahkemelerinin yargı çevresi, buldukları il merkezi ve ilçeler ile bunlara adli yönden bağlanan ilçelerin idari sınırlarıdır.

(3) Coğrafi durum ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemelerinin yargı çevresinin belirlenmesine veya değiştirilmesine Adalet Bakanlığının önerisi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca karar verilir.

Hâkimlerin atanmaları

Madde 28- (1) Mahkemelere, atanacakları bölgeye veya bir alt bölgeye hak kazanmış, adli yargıda görevli, tercihan çocuk hukuku alanında uzmanlaşmış, çocuk psikolojisi ve sosyal hizmet alanlarında eğitim almış olan hâkimler ve Cumhuriyet savcıları arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca atama yapılır.

(2) Atamalarda istekli olanlarla daha önce bu görevlerde bulunmuş olanlara öncelik tanınır.

(3) Herhangi bir nedenle görevine gelemeyen hâkimin yerine bu hâkim görevine başlayınca veya Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca yetkilendirme yapılıncaya kadar o yerdeki hâkimlerden hangisinin bakacağı, birinci fıkrada aranan nitelikler de gözetilerek adli yargı adalet komisyonu başkanınca belirlenir.

İKİNCİ BÖLÜM

Cumhuriyet Savcılığı ve Kolluk

Cumhuriyet savcılığı çocuk bürosu

Madde 29- (1) Cumhuriyet başsavcılıklarında bir çocuk bürosu kurulur. Cumhuriyet başsavcısınınca 28 inci maddenin birinci fıkrasında öngörülen nitelikleri haiz olanlar arasından yeterli sayıda Cumhuriyet savcısı, bu büroda görevlendirilir.

Çocuk bürosunun görevleri

Madde 30- (1) Çocuk bürosunun görevleri;

a) Suça sürüklenen çocuklar hakkındaki soruşturma işlemlerini yürütmek,

b) Çocuklar hakkında tedbir alınması gereken durumlarda, gecikmeksizin tedbir alınmasını sağlamak,

c) Korunma ihtiyacı olan, suç mağduru veya suça sürüklenen çocuklardan yardıma, eğitime, işe, barınmaya ihtiyacı olan veya uyum güçlüğü çekenlere ihtiyaç duydukları destek hizmetlerini sağlamak üzere, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içinde çalışmak, bu gibi durumları çocukları korumakla görevli kurum ve kuruluşlara bildirmek,

d) Bu Kanunla ve diğer kanunlarla verilen görevleri yerine getirmektir.

(2) Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, bu görevler çocuk bürosunda görevli olmayan Cumhuriyet savcıları tarafından da yerine getirilebilir.

Kolluğun çocuk birimi

Madde 31- (1) Çocuklarla ilgili kolluk görevi, öncelikle kolluğun çocuk birimleri tarafından yerine getirilir.

(2) Kolluğun çocuk birimi, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocuklar hakkında işleme başladığında durumu, çocuğun veli veya vasisine veya çocuğun bakımını üstlenen kimseye, baroya ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna, çocuk resmî bir kurumda kalıyorsa ayrıca kurum temsilcisine bildirir. Ancak, çocuğu suça azmettirdiğinden veya istismar ettiğinden şüphelenilen yakınlarına bilgi verilmez.

(3) Çocuk, kollukta bulunduğu sırada yanında yakınlarından birinin bulunmasına imkân sağlar.

(4) Kolluğun çocuk birimlerindeki personeline, kendi kurumları tarafından çocuk hukuku, çocuk suçluluğunun önlenmesi, çocuk gelişimi ve psikolojisi, sosyal hizmet gibi konularda eğitim verilir.

(5) Çocuğun korunma ihtiyacı içinde bulunduğu bildirimi ya da tespiti veya hakkında acil korunma kararı almak için beklemenin, çocuğun yararına aykırı olacağını gösteren nedenlerin varlığı hâlinde kolluğun çocuk birimi, durumun gerektirdiği önlemleri almak suretiyle çocuğun güvenliğini sağlar ve mümkün olan en kısa sürede Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna teslim eder.

Görevlilerin eğitimleri

Madde 32- (1) Mahkemelerde görevlendirilecek hâkimler ve Cumhuriyet savcıları ile sosyal çalışma görevlilerine ve denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlüğünde görevli denetim görevlilerine, adaylık dönemlerinde Adalet Bakanlığınca belirlenen esaslara uygun çocuk hukuku, sosyal hizmet, çocuk gelişimi ve psikolojisi gibi konularda eğitim verilir.

(2) Mahkemelere görevlendirilenlerin, görevleri süresince, alanlarında uzmanlaşmalarını sağlama ve kendilerini geliştirmelerine yönelik hizmet içi eğitim almaları sağlanır.⁽¹⁾

(3) Hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimin usûl ve esasları yönetmelikle belirlenir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Sosyal İnceleme

Sosyal çalışma görevlileri

Madde 33- (1) (**Değişik cümle:17/10/2019-7188/35 md.**) Adalet Bakanlığınca en az lisans öğrenimi görmüş olanlar arasından yeterli sayıda sosyal çalışma görevlisi mahkemelere görevlendirilmek üzere adliyelere atanır. Atamada; çocuk ve aile sorunları ile çocuk hukuku ve çocuk suçluluğunun önlenmesi alanlarında lisansüstü eğitim yapmış olanlar tercih edilir.

(2) Mahkemelere görevlendirilen veya bu Kanun kapsamındaki tedbirleri uygulayan sosyal çalışma görevlilerine almakta oldukları aylıklarının brüt tutarının yüzde ellisi oranında ödenek verilir.⁽²⁾

(3) Bu görevlilerin bulunmaması, görevin bunlar tarafından yapılmasında fiili veya hukuki bir engel bulunması ya da başka bir uzmanlık dalına ihtiyaç duyulması gibi durumlarda, diğer kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlar ile serbest meslek icra eden birinci fıkrada öngörülen nitelikleri haiz kimseler de sosyal çalışma görevlisi olarak görevlendirilebilirler.

(4) Hakkında sosyal inceleme yapılacak çocuğun, incelemeye tâbi tutulacak çevresi mahkemenin yetki alanı dışında ise, davayı gören mahkemenin talimatına bağlı olarak çocuğun bulunduğu yerdeki mahkemece inceleme yaptırılır. Büyükşehir belediye sınırları içinde kalan yerlerde bu inceleme, davayı gören mahkemeye bağlı olarak çalışan sosyal çalışma görevlilerince yapılabilir.

Sosyal çalışma görevlilerinin görevleri

Madde 34- (1) Sosyal çalışma görevlilerinin görevi;

a) Görevlendirildikleri çocuk hakkında derhâl sosyal inceleme yapmak, hazırladıkları raporları kendilerini görevlendiren mercie sunmak,

b) Suça sürüklenen çocuğun ifadesinin alınması veya sorgusu sırasında yanında bulunmak,

c) Bu Kanun kapsamında mahkemeler ve çocuk hâkimleri tarafından verilen diğer görevleri yerine getirmektir.

(2) İlgililer, sosyal çalışma görevlilerinin çalışmaları sırasında kendilerine yardımcı olmak ve çocuk hakkında istenen bilgileri vermek zorundadır.

(3) Sosyal çalışma görevlilerinin, görevleri sırasında yaptıkları ve hâkim tarafından takdir edilen masrafları Cumhuriyet başsavcılığının suçüstü ödeneğinden ödenir.

Sosyal inceleme

Madde 35- (1) Bu Kanun kapsamındaki çocuklar hakkında mahkemeler, çocuk hâkimleri veya Cumhuriyet savcılarınca gerektiğinde çocuğun bireysel özelliklerini ve sosyal çevresini gösteren inceleme yaptırılır. Sosyal inceleme raporu, çocuğun, işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin mahkeme tarafından takdirinde göz önünde bulundurulur.

(2) Derhâl tedbir alınmasını gerektiren durumlarda sosyal inceleme daha sonra da yaptırılabilir.

(3) Mahkeme veya çocuk hâkimi tarafından çocuk hakkında sosyal inceleme yaptırılmaması hâlinde, gerekçesi kararda gösterilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Denetim

Denetim altına alma kararı

Madde 36- (1) Hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı onanan, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen çocuğun denetim altına alınmasına karar verilebilir.

Denetim görevlisinin görevlendirilmesi

Madde 37- (1) Denetim altına alınan çocukla ilgili olarak denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlüğü tarafından bir denetim görevlisi görevlendirilir. Ancak, korunma ihtiyacı olan çocuklar veya suç tarihinde oniki yaşını bitirmemiş suça sürüklenen çocuklar ile çocuğun aileye teslimi yönünde karar verilmesi hâlinde, bu çocuklar hakkında denetim görevi gözetim esaslarına göre Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından yerine getirilir.

(2) Görevlendirme sırasında çocuğun kişisel özellik ve ihtiyaçları dikkate alınır ve çocuğa kolay ulaşabilecek olanlar tercih edilir.

Denetim görevlisinin görevleri

Madde 38- (1) Denetim görevlisinin görevleri şunlardır:

- a) Kararla ulaşılmak istenen amacın gerçekleşmesi için çocuğun eğitim, aile, kurum, iş ve sosyal çevreye uyumunu sağlamak üzere onu desteklemek, yardımcı olmak, gerektiğinde önerilerde bulunmak.
- b) Çocuğa eğitim, iş, destek alabileceği kurumlar, hakları ve haklarını kullanma konularında rehberlik etmek.
- c) İhtiyaç duyacağı hizmetlerden yararlanmasında çocuğa yardımcı olmak.
- d) Kaldığı yerleri ve ilişki kurduğu kişileri ziyaret ederek çocuğun içinde yaşadığı şartları, ailesi ve çevresiyle ilişkilerini, eğitim ve iş durumunu, boş zamanlarını değerlendirme faaliyetlerini yerinde incelemek.
- e) Alınan kararın uygulanmasını, bu uygulamanın sonuçlarını ve çocuk üzerindeki etkilerini izlemek, tâbi tutulduğu yükümlülüklerin yerine getirilmesini denetlemek.
- f) Çocuğun gelişimi hakkında, üçer aylık sürelerle Cumhuriyet savcısı veya mahkemeye rapor vermek.

(2) Denetim görevlisi, görevini yerine getirirken gerektiğinde çocuğun ana ve babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse ve öğretmenleriyle işbirliği yapar.

(3) Çocuğun ana ve babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse çocuğun devam ettiği okul, işyeri veya çocukla ilgili bilgiye sahip kurumların yetkilileri, denetim görevlisine yardımcı olmak, görevi gereğince istediği bilgileri vermek zorundadırlar.

(4) Çocuğun yakınları denetim görevlisinin yetkilerine müdahale edemezler.

Denetim plânı ve raporu

Madde 39- (1) Çocuğa uygulanacak denetimin yöntemi, denetim görevlisince, sosyal incelemeyi yapan uzman veya sosyal çalışma görevlisi ile birlikte, görevlendirmeyi takip eden on gün içinde hazırlanacak bir plânla belirlenir.⁽¹⁾

(2) Denetim plânı hazırlanırken;

- a) Çocuk hakkında alınan tedbirin amacı, niteliği ve süresi,

- b) Çocuğun ihtiyaçları,
- c) Çocuğun içinde bulunduğu tehlike hâlinin ciddiyeti,
- d) Çocuğun ana ve babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse tarafından çocuğa verilen desteğin derecesi,
- e) Suça sürüklenmesi sebebiyle tedbir alınmış ise suç teşkil eden fiilin mahiyeti,
- f) Çocuğun görüşü,

Dikkate alınır.

(3) Denetim plânı, mahkeme veya çocuk hâkimince onaylandıktan sonra derhâl uygulanır. Denetim görevlisi, kararın uygulama biçimi, çocuk üzerindeki etkileri ile çocuğun ana ve babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimselerin veya kurumların çocuğa karşı sorumluluklarını gereğince yerine getirip getirmediği, kararın değiştirilmesini gerektirir bir durum olup olmadığı ve istenen diğer hususlarda her ay, ayrıca talep hâlinde mahkeme veya çocuk hâkimine rapor verir.

Denetimin sona ermesi

Madde 40- (1) Denetim, kararda öngörülen sürenin dolmasıyla sona erer. Tedbirden beklenen yararın elde edilmesi hâlinde denetim, sürenin dolmasından önce de kaldırılabilir.

(2) Denetim, çocuğun başka bir suçtan dolayı tutuklanması veya cezasının yerine getirilmesine başlanmakla sona erer.

Sosyal inceleme ve denetim raporları hakkında bilgi edinme

Madde 41- (1) Sosyal inceleme raporu ile denetim plânı ve raporunun birer örneğini çocuğun avukatı veya yasal temsilcisi Cumhuriyet savcısından, mahkemeden veya çocuk hâkiminden alabilir. Çocuğa raporun içeriği hakkında bilgi verilir.

(2) Ancak, çocuk ve avukatı hariç olmak üzere birinci fıkrada gösterilen kişilerin sosyal inceleme raporu ile denetim plânı ve raporu hakkında bilgi sahibi olmasının çocuğun yararına aykırı olduğuna kanaat getirilirse, bunların incelenmesi kısmen veya tamamen yasaklanabilir.

DÖRDÜNCÜ KISIM

Çeşitli Hükümler

Uygulanacak hükümler

Madde 42- (1) Bu Kanunda hüküm bulunmayan hâllerde Ceza Muhakemesi Kanunu, Türk Medenî Kanunu, 18.6.1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile 24.5.1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu hükümleri uygulanır.

(2) Denetim konusunda bu Kanunda hüküm bulunmayan hâllerde, Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu hükümleri uygulanır.

Çocuğun giderleri

Madde 43- (1) Çocuk hakkında verilen koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının giderleri Devletçe ödenir. Ödenecek miktar mahkemece verilecek bir karar ile tespit edilir.

(2) Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre çocuğa bakmakla yükümlü olan kimsenin malî durumunun müsait olması hâlinde, Devletçe ödenen meblağın tahsili için ilgililere rücu edilir.

Kamu görevlisi

Madde 44- (1) Bu Kanun kapsamına giren görevlerle bağlantılı olarak kamu görevlileri hakkında 2.12.1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümleri uygulanmaz.

Kurumlar

Madde 45- (1) Bu Kanunun 5 inci maddesinde yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerden;

a) (a) ve (e) bentlerinde yazılı danışmanlık ve barınma tedbirleri Milli Eğitim Bakanlığı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve yerel yönetimler,

b) (b) bendinde yazılı eğitim tedbiri Milli Eğitim Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı,

c) (c) bendinde yazılı bakım tedbiri Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu,

d) (d) bendinde yazılı sağlık tedbiri Sağlık Bakanlığı,

Tarafından yerine getirilir.

(2) Bakım ve barınma tedbirlerinin yerine getirilmesi sırasında ihtiyaç duyulan kolluk hizmetlerinin yerine getirilmesi, çocukların rehabilitasyonu, eğitimi ve diğer bakanlıkların görev alanına giren diğer hususlarla ilgili olarak Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından yapılan her türlü yardım ve destek talepleri Milli Eğitim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, ilgili diğer bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşları tarafından geciktirilmeksizin yerine getirilir.

(3) Bu tedbirlerin yerine getirilmesinde kurumların koordinasyonu Adalet Bakanlığınca sağlanır.

Kadrolar

Madde 46- (1) Bu Kanun gereğince kurulacak mahkemelerin kuruluş ve çalışmaları için gerekli sınıflardan yeteri kadar kadro temin edilir.

Yönetmelik

Madde 47- (1) Bu Kanunun 5 ve 10 uncu maddelerinin uygulanmasına ilişkin usûl ve esaslar, Adalet Bakanlığı ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından müştereken, diğer maddelerin uygulanmasına ilişkin usûl ve esaslar ise Adalet Bakanlığı tarafından altı ay içinde çıkarılacak yönetmeliklerle düzenlenir.

Yürürlükten kaldırılan hükümler

Madde 48- (1) 7.11.1979 tarihli ve 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun yürürlükten kaldırılmıştır.

(2) Mevzuatta, yürürlükten kaldırılan 7.11.1979 tarihli ve 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanuna yapılan yollamalar, bu Kanunun ilgili hükümlerine yapılmış sayılır.

Geçici Madde 1- (1) 2253 sayılı Kanun gereğince kurulan çocuk mahkemelerinde derdest bulunan ve bu Kanun ile kurulan çocuk mahkemesinin görevine giren dava ve işler, bu mahkemeler faaliyete geçtiğinde çocuk mahkemesine devredilir.

(2) Genel ceza mahkemelerinde görülmekte olan ve bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte onsekiz yaşını doldurmuş olan sanıklar hakkındaki dava ve işler çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemelerine devredilmez.

(3) Çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemeleri bulunmayan yerlerde, bu mahkemeler kurulup göreve başlayıncaya kadar çocuklar tarafından işlenen suçlara ait soruşturma ve kovuşturmalar Cumhuriyet başsavcılığı ve görevli mahkemelerce bu Kanun hükümlerine göre yapılır.

(4) Çocuk mahkemesi bulunmayan yerlerde, bu mahkeme kurulup görev ve başlayıncaya kadar korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında tedbir kararları görevli aile veya asliye hukuk mahkemelerince alınır.

(5) Adalet Bakanlığının koordinatörlüğünde ilgili bakanlıklar ve bağlı kuruluşlar bu Kanunun yürürlüğü tarihinden itibaren altı ay içinde koruyucu ve destekleyici tedbirleri yerine getirmek üzere gerekli tedbirleri alır. Ayrıca, ilgili bakanlıklar ve bağlı kuruluşlar bu amaçla sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliğine gidebilirler.

Yürürlük

Madde 49- (1) Bu Kanunun;

a) Suça sürüklenen ve hakkında bakım tedbiri uygulanan çocuklar hakkında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından yerine getirilecek hizmetlere ilişkin hükümler ile 5 inci maddesinin birinci fıkrasının (e) bendi yayımı tarihinden itibaren altı ay sonra,

b) 37 nci maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi ile 5 inci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi yayımı tarihinden itibaren bir yıl sonra,

c) Diğer hükümleri yayımı tarihinde,

Yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 50- (1) Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

TÜRK MEDENİ KANUNU

Kanun Numarası: 4721

KİŞİLİK

I. Hak ehliyeti

Madde 8 -Her insanın hak ehliyeti vardır.

Buna göre bütün insanlar, hukuk düzeninin sınırları içinde, haklara ve borçlara ehil olmada eşittirler.

II. Fiil ehliyeti

Madde 9 - Fiil ehliyetine sahip olan kimse, kendi fiilleriyle hak edinebilir ve borç altına girebilir.

Madde 10 - Ayırt etme gücüne sahip ve kısıtlı olmayan her ergin kişinin fiil ehliyeti vardır.

Madde 11 - Erginlik onsekiz yaşın doldurulmasıyla başlar. Evlenme kişiyi ergin kılar.

Madde 12 -Onbeş yaşını dolduran küçük, kendi isteği ve velisinin rızasıyla mahkemece ergin kılınabilir.

Madde 13- Yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmayan herkes, bu Kanuna göre ayırt etme gücüne sahiptir.

III. Fiil ehliyetsizliği

1. Genel olarak

Madde 14-Ayırt etme gücü bulunmayanların, küçüklerin ve kısıtlıların fiil ehliyeti yoktur.

2. Ayırt etme gücünün bulunmaması

Madde 15- Kanunda gösterilen ayırık durumlar saklı kalmak üzere, ayırt etme gücü bulunmayan kimsenin fiilleri hukukî sonuç doğurmaz.

3. Ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar

Madde 16- Ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar, yasal temsilcilerinin rızası olmadıkça, kendi işlemleriyle borç altına giremezler. Kar-

şıksız kazanmada ve kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanmada bu rıza gerekli değildir.

Ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar haksız fiillerinden sorumludurlar

IV. Hısımlık

Madde 17- Kan hısımlığının derecesi, hısımları birbirine bağlayan doğum sayısı ile belli olur.

Biri diğerinden gelen kişiler arasında üstsoy-altsoy hısımlığı; biri diğerinden gelmeyip de, ortak bir kökten gelen kişiler arasında yansoy hısımlığı vardır.

Madde 18- Eşlerden biri ile diğer eşin kan hısımları, aynı tür ve dereceden kayın hısımları olur.

Kayın hısımlığı, kendisini meydana getiren evliliğin sona ermesiyle ortadan kalkmaz

Madde 21- Velâyet altında bulunan çocuğun yerleşim yeri, ana ve babasının; ana ve babanın ortak yerleşim yeri yoksa, çocuğun kendisine bırakıldığı ana veya babanın yerleşim yeridir. Diğer hâllerde çocuğun oturma yeri, onun yerleşim yeri sayılır.

Vesayet altındaki kişilerin yerleşim yeri, bağlı oldukları vesayet makamının bulunduğu yerdir.

Madde 22- Bir öğretim kurumuna devam etmek için bir yerde bulunma ya da eğitim, sağlık, bakım veya ceza kurumuna konulma, yeni yerleşim yeri edinme sonucunu doğurmaz.

B. Kişiliğin korunması

I. Vazgeçme ve aşırı sınırlamaya karşı

Madde 23- Kimse, hak ve fiil ehliyetlerinden kısmen de olsa vazgeçemez.

Kimse özgürlüklerinden vazgeçemez veya onları hukuka ya da ahlâka aykırı olarak sınırlayamaz.

Yazılı rıza üzerine insan kökenli biyolojik Maddelerin alınması, aşılması ve nakli mümkündür. Ancak, biyolojik Madde verme borcu altına girmiş olandan edimini yerine getirmesi istenemez; maddî ve manevî tazminat isteminde bulunulamaz.

C. Kişiliğin başlangıcı ve sonu

I. Doğum ve ölüm

Madde 28- Kişilik, çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu anda başlar ve ölümlle sona erer.

Çocuk hak ehliyetini, sağ doğmak koşuluyla, ana rahmine düştüğü andan başlayarak elde eder.

Cinsiyet değişikliğinde

Madde 40- Cinsiyetini değiştirmek isteyen kimse, şahsen başvuruda bulunarak mahkemece cinsiyet değişikliğine izin verilmesini isteyebilir. Ancak, iznin verilebilmesi için, istem sahibinin onsekiz yaşını doldurmuş bulunması ve evli olmaması; ayrıca transseksüel yapıda olup, cinsiyet değişikliğinin ruh sağlığı açısından zorunluluğunu (...) (2) bir eğitim ve araştırma hastanesinden alınacak resmî sağlık kurulu raporuyla belgelemesi şarttır. (2) Verilen izne bağlı olarak amaç ve tıbbî yöntemlere uygun bir cinsiyet değiştirme ameliyatı gerçekleştirildiğinin resmî sağlık kurulu raporuyla doğrulanması hâlinde, mahkemece nüfus sicilinde gerekli düzeltmenin yapılmasına karar verilir.

Doğum kütüğü

I. Bildirme

Madde 41- Doğumlara ilişkin bildirimler ve kimliği bilinmeyen bulunmuş çocuklar hakkındaki işlemler ilgili kanun hükümlerine göre yapılır

II. Doğum kütüğünde değişiklikler

Madde 42- Kişisel durumdaki değişiklikler, özellikle evlilik dışı bir çocuğun tanınması veya hâkimin babalığa karar vermesi, soybağının düzeltilmesi, evlât edinme ya da bulunmuş bir çocuğun soybağının belli olması, ilgili kanun hükümlerine göre kütüğe işlenir

Nişanlanma

Madde 118-Nişanlanma, evlenme vaadiyle olur.

Nişanlanma, yasal temsilcilerinin rızası olmadıkça küçüğü veya kısıtlıyı bağlamaz.

EVLENME EHLİYETİ VE ENGELLERİ

A. Ehliyetin koşulları

I. Yaş

Madde 124- Erkek veya kadın onyediyi yaşını doldurmadıkça evlenemez.

Ancak, hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple onaltı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Olarak bulundukça karardan önce ana ve baba veya vasi dinlenir.

II. Ayırt etme gücü

Madde 125- Ayırt etme gücüne sahip olmayanlar evlenemez.

III. Yasal temsilcinin izni

1. Küçükler hakkında

Madde 126- Küçük, yasal temsilcisinin izni olmadıkça evlenemez.

2. Kısıtlılar hakkında

Madde 127- Kısıtlı, yasal temsilcisinin izni olmadıkça evlenemez.

3. Mahkemeye başvurma

Madde 128- Hâkim, haklı sebep olmaksızın evlenmeye izin vermeyen yasal temsilciyi dinledikten sonra, bu konuda başvuran küçük veya kısıtlının evlenmesine izin verebilir.

B. Evlenme engelleri

I. Hısımlık

Madde 129- Aşağıdaki kimseler arasında evlenme yasaktır:

1. Üstsoy ile altsoy arasında; kardeşler arasında; amca, dayı, hala ve teyze ile yeğenleri arasında,
2. Kayın hısımlığı meydana getirmiş olan evlilik sona ermiş olsa bile, eşlerden biri ile diğerinin üstsoyu veya altsoyu arasında,
3. Evlât edinen ile evlâtlığın veya bunlardan biri ile diğerinin altsoyu ve eşi arasında.

II. Önceki evlilik

1. Sona erdiğinin ispatı

a. Genel olarak

Madde 130- Yeniden evlenmek isteyen kimse, önceki evliliğinin sona ermiş olduğunu ispat etmek zorundadır.

2. Kadın için bekleme süresi

Madde 132- Evlilik sona ermişse, kadın, evliliğin sona ermesinden başlayarak üçyüz gün geçmedikçe evlenemez.

Doğurmakla süre biter.

Kadının önceki evliliğinden gebe olmadığına anlaşılması veya evliliği sona eren eşlerin yeniden birbiriyle evlenmek istemeleri hâllerinde mahkeme bu süreyi kaldırır.

Madde 153- Küçük veya kısıtlı, yasal temsilcisinin izni olmadan evlenirse, izni alınmayan yasal temsilci evlenmenin iptalini dava edebilir.

Bu suretle evlenen kimse sonradan onsekiz yaşını doldurmak suretiyle ergin olur, kısıtlı olmaktan çıkar veya karı gebe kalırsa evlenmenin iptaline karar verilemez.

Madde 157- Mahkemece butlanına karar verilen bir evlilikten doğan çocuklar, ana ve baba iyiniyetli olmasalar bile evlilik içinde doğmuş sayılırlar.

Çocuklar ile ana ve baba arasındaki ilişkilere boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır.

Madde 159- Evlenmenin butlanını dava etme hakkı mirasçılara geçmez. Ancak, mirasçılar açılmış olan davayı sürdürebilirler. Dava sonucunda evlenme sırasında iyiniyetli olmadığı anlaşılan sağ kalan eş, yasal mirasçı olamayacağı gibi, daha önce yapılmış olan ölüme bağlı tasarruflarla kendisine sağlanan hakları da kaybeder.

Madde 169- Boşanma veya ayrılık davası açılınca hâkim, davanın devamı süresince gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, eşlerin mallarının yönetimine ve çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlemleri re'sen alır.

VIII. Çocuklar bakımından ana ve babanın hakları

1. Hâkimin takdir yetkisi

Madde 182 - Mahkeme boşanma veya ayrılığa karar verirken, olanak buldukça ana ve babayı dinledikten ve çocuk vesayet altında ise vasisinin ve vesayet makamının düşüncesini aldıktan sonra, ana ve babanın haklarını ve çocuk ile olan kişisel ilişkilerini düzenler.

Velâyetin kullanılması kendisine verilmeyen eşin çocuk ile kişisel ilişkisinin düzenlenmesinde, çocuğun özellikle sağlık, eğitim ve ahlâk bakımın-

dan yararları esas tutulur. Bu eş, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorundadır.

Hâkim, istem hâlinde irat biçiminde ödenmesine karar verilen bu giderlerin gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir

2. Durumun değişmesi

Madde 183- Ana veya babanın başkasıyla evlenmesi, başka bir yere gitmesi veya ölmesi gibi yeni olguların zorunlu kılması hâlinde hâkim, re'sen veya ana ve babadan birinin istemi üzerine gerekli önlemleri alır.

Madde 185- Evlenmeyle eşler arasında evlilik birliği kurulmuş olur.

Eşler, bu birliğin mutluluğunu elbirliğiyle sağlamak ve çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlüdürler.

Eşler birlikte yaşamak, birbirine sadık kalmak ve yardımcı olmak zorundadırlar

Madde 196 - Eşlerden birinin istemi üzerine hâkim, ailenin geçimi için her birinin yapacağı parasal katkıyı belirler.

Eşin ev işlerini görmesi, çocuklara bakması, diğer eşin işinde karşılıksız çalışması, katkı miktarının belirlenmesinde dikkate alınır.

Bu katkılar, geçmiş bir yıl ve gelecek yıllar için istenebilir.

Birlikte yaşamaya ara verilmesi

Madde 197 - Eşlerden biri, ortak hayat sebebiyle kişiliği, ekonomik güvenliği veya ailenin huzuru ciddî biçimde tehlikeye düştüğü sürece ayrı yaşama hakkına sahiptir.

Birlikte yaşamaya ara verilmesi haklı bir sebebe dayanıyorsa hâkim, eşlerden birinin istemi üzerine birinin diğerine yapacağı parasal katkıya, konut ve ev eşyasından yararlanmaya ve eşlerin mallarının yönetimine ilişkin önlemleri alır.

Eşlerden biri, haklı bir sebep olmaksızın diğerinin birlikte yaşamaktan kaçınması veya ortak hayatın başka bir sebeple olanaksız hâle gelmesi üzerine de yukarıdaki istemlerde bulunabilir.

Eşlerin ergin olmayan çocukları varsa hâkim, ana ve baba ile çocuklar arasındaki ilişkileri düzenleyen hükümlere göre gereken önlemleri alır.

Mal rejimi sözleşmesi

I. Sözleşmenin içeriği

Madde 203- Mal rejimi sözleşmesi, evlenmeden önce veya sonra yapılabilir. Taraflar, istedikleri mal rejimini ancak kanunda yazılı sınırlar içinde seçebilir, kaldırabilir veya değiştirebilirler.

II. Sözleşme ehliyeti

Madde 204- Mal rejimi sözleşmesi, ancak ayırt etme gücüne sahip olanlar tarafından yapılabilir.

Küçükler ile kısıtlılar, yasal temsilcilerinin rızasını almak zorundadırlar

Genel olarak soybağının kurulması

Madde 282- Çocuk ile ana arasında soybağı doğumla kurulur.

Çocuk ile baba arasında soybağı, ana ile evlilik, tanıma veya hâkim hükmüyle kurulur.

Soybağı ayrıca evlât edinme yoluyla da kurulur.

B. Davada yetki ve yargılama usulü

I. Yetki

Madde 283 -Soybağına ilişkin davalar, taraflardan birinin dava veya doğum sırasındaki yerleşim yeri mahkemesinde açılır.

II. Yargılama usulü

Madde 284-Soybağına ilişkin davalarda, aşağıdaki kurallar saklı kalmak kaydıyla Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu uygulanır:

1. Hâkim maddî olguları re'sen araştırır ve kanıtları serbestçe takdir eder.
2. Taraflar ve üçüncü kişiler, soybağının belirlenmesinde zorunlu olan ve sağlıkları yönünden tehlike yaratmayan araştırma ve incelemelere rıza göstermekle yükümlüdürler. Davalı, hâkimin öngördüğü araştırma ve incelemeye rıza göstermezse, hâkim, durum ve koşullara göre bundan beklenen sonucu, onun aleyhine doğmuş sayabilir.

Babalık karinesi

Madde 285 - Evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak üçyüz gün içinde doğan çocuğun babası kocadır.

Bu süre geçtikten sonra doğan çocuğun kocaya bağlanması, ananın evlilik sırasında gebe kaldığının ispatıyla mümkündür.

Kocanın gaipliğine karar verilmesi hâlinde üçyüz günlük süre, ölüm tehlikesi veya son haber tarihinden işlemeye başlar.

B. Soybağının reddi

I. Dava hakkı

Madde 286 - Koca, soybağının reddi davasını açarak babalık karinesini çürütebilir. Bu dava ana ve çocuğa karşı açılır.

Çocuk da dava hakkına sahiptir. Bu dava ana ve kocaya karşı açılır.

II. İspat

1. Evlilik içinde ana rahmine düşme

Madde 287- Çocuk evlilik içinde ana rahmine düşmüşse davacı, kocanın baba olmadığını ispat etmek zorundadır.

Evlenmeden başlayarak en az yüzseksen gün geçtikten sonra ve evliliğin sona ermesinden başlayarak en fazla üçyüz gün içinde doğan çocuk evlilik içinde ana rahmine düşmüş sayılır.

2. Evlenmeden önce veya ayrı yaşama sırasında ana rahmine düşme

Madde 288 - Çocuk, evlenmeden önce veya ayrı yaşama sırasında ana rahmine düşmüşse, davacının başka bir kanıt getirmesi gerekmez.

Ancak, gebe kalma döneminde kocanın karısı ile cinsel ilişkide bulunduğu konusunda inandırıcı kanıtlar varsa, kocanın babalığına ilişkin karine geçerliliğini korur.

III. Hak düşürücü süreler

Madde 289- Koca, davayı, doğumu ve baba olmadığını veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkek ile cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl, (...) (1) içinde açmak zorundadır. (1)

Çocuk, ergin olduğu tarihten başlayarak en geç bir yıl içinde dava açmak zorundadır.

Gecikme haklı bir sebebe dayanıyorsa, bir yıllık süre bu sebebin ortadan kalktığı tarihte işlemeye başlar.

C. Karinelerin çakışması

Madde 290- Çocuk evliliğin sona ermesinden başlayarak üçyüz gün içinde doğmuş ve ana da bu arada yeniden evlenmiş olursa, ikinci evlilikteki koca baba sayılır.

Bu karine çürütülürse ilk evlilikteki koca baba sayılır.

D. Diğer ilgililerin dava hakkı

Madde 291- Dava açma süresinin geçmesinden önce kocanın ölmesi veya gaipliğine karar verilmesi ya da sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybetmesi hâllerinde kocanın altsoyu, annesi, babası veya baba olduğunu iddia eden kişi, doğumu ve kocanın ölümünü, sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybettiğini veya hakkında gaiplik kararı alındığını öğrenmelerinden başlayarak bir yıl içinde soybağının reddi davasını açabilir.

Ergin olmayan çocuğa atanacak kayyım, atama kararının kendisine tebliğinden başlayarak bir yıl, her hâlde doğumdan başlayarak beş yıl içinde soybağının reddi davasını açar.

Kocanın açacağı soybağının reddi davasına ilişkin hükümler kıyas yoluyla uygulanır.

E. Sonradan evlenme

I. Koşulu

Madde 292- Evlilik dışında doğan çocuk, ana ve babasının birbiriyle evlenmesi hâlinde kendiliğinden evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tâbi olur.

II. Bildirim

Madde 293- Eşler, evlilik dışında doğmuş olan ortak çocuklarını, evlenme sırasında veya evlenmeden sonra, yerleşim yerlerindeki veya evlenmenin yapıldığı yerdeki nüfus memuruna bildirmek zorundadırlar.

Bildirim yapılmamış olması, çocuğun evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tâbi olmasını engellemez.

Daha önce tanıma veya babalığa hükümlerle soybağı kurulmuş çocukların ana ve babası birbiriyle evlenince, nüfus memuru re'sen gerekli işlemi yapar.

III. İtiraz ve iptal

Madde 294- Ana ve babanın yasal mirasçıları, çocuk ve Cumhuriyet savcısı sonradan evlenme yoluyla soybağının kurulmasına itiraz edebilirler. İtiraz eden, kocanın baba olmadığını ispatla yükümlüdür.

Çocuğun altsoyu da, çocuğun ölmüş ya da ayırt etme gücünü sürekli olarak kaybetmiş olması hâlinde itiraz hakkına sahiptir.

Tanımanın iptaline ilişkin hükümler kıyas yoluyla uygulanır.

TANIMA VE BABALIK HÜKMÜ

A. Tanıma

I. Koşulları ve şekli

Madde 295- Tanıma, babanın, nüfus memuruna veya mahkemeye yazılı başvurusu ya da resmî senette veya vasiyetnamesinde yapacağı beyanla olur.

Tanıma beyanında bulunan kimse küçük veya kısıtlı ise, veli veya vasisinin de rızası gereklidir.

Başka bir erkek ile soybağı bulunan çocuk, bu bağ geçersiz kılınmadıkça tanınamaz.

II. Bildirim

Madde 296- Beyanda bulunulan nüfus memuru, sulh hâkimi, noter veya vasiyetnameyi açan hâkim, tanımayı babanın ve çocuğun kayıtlı bulunduğu nüfus memurluklarına bildirir.

Çocuğun kayıtlı bulunduğu nüfus memurluğu da tanımayı çocuğa, anasına, çocuk vesayet altında ise vesayet makamına bildirir.

III. İptal davası

1. Tanıyanın dava hakkı

Madde 297- Tanıyan, yanlış, aldatma veya korkutma sebebiyle tanımının iptalini dava edebilir.

İptal davası anaya ve çocuğa karşı açılır.

2. İlgililerin dava hakkı

a. Genel olarak

Madde 298- Ana, çocuk ve çocuğun ölümü hâlinde altsoyu, Cumhuriyet savcısı, Hazine ve diğer ilgililer tanıyanın iptalini dava edebilirler.

Dava tanıyana, tanıyan ölmüşse mirasçılarına karşı açılır.

b. İspat yükü

Madde 299- Davacı, tanıyanın baba olmadığını ispatla yükümlüdür.

Ana veya çocuk tarafından tanıyanın baba olmadığı iddiasıyla açılan iptal davasında ispat yükü, tanıyanın, gebe kalma döneminde ana ile cinsel ilişkide bulunduğuna ilişkin inandırıcı kanıtları göstermesinden sonra doğar.

3. Hak düşürücü süreler

Madde 300- Taniyanın dava hakkı, iptal sebebinin öğrenildiği veya korkunun etkisinin ortadan kalktığı tarihten başlayarak bir yıl ve her hâlde tanımanın üzerinden beş yıl geçmekle düşer.

İlgililerin dava hakkı, davacının tanımayı ve taniyanın çocuğun babası olamayacağını öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl ve her hâlde tanımanın üzerinden beş yıl geçmekle düşer.

Çocuğun dava hakkı, ergin olmasından başlayarak bir yıl geçmekle düşer.

Yukarıdaki süreler geçtiği hâlde gecikmeyi haklı kılan sebep varsa, sebebin ortadan kalkmasından başlayarak bir ay içinde dava açılabilir.

B. Babalık hükmü

I. Dava hakkı

Madde 301- Çocuk ile baba arasındaki soybağının mahkemece belirlenmesini ana ve çocuk isteyebilirler.

Dava babaya, baba ölmüşse mirasçılara karşı açılır.

Babalık davası, Cumhuriyet savcısına ve Hazineye; dava ana tarafından açılmışsa kayyım; kayyım tarafından açılmışsa anaya ihbar edilir.

II. Karine

Madde 302- Davalının, çocuğun doğumundan önceki üçyüzüncü gün ile yüzsekseninci gün arasında ana ile cinsel ilişkide bulunmuş olması, babalığa karine sayılır.

Bu sürenin dışında olsa bile fiilî gebe kalma döneminde davalının ana ile cinsel ilişkide bulunduğu tespit edilirse aynı karine geçerli olur.

Davalı, çocuğun babası olmasının olanaksızlığını veya bir üçüncü kişinin baba olma olasılığının kendisinininkinden daha fazla olduğunu ispatlarsa karine geçerliliğini kaybeder.

III. Hak düşürücü süreler

Madde 303- Babalık davası, çocuğun doğumundan önce veya sonra açılabilir. Ananın dava hakkı, doğumdan başlayarak bir yıl geçmekle düşer.

(İptal ikinci fıkra: Anayasa Mahkemesi'nin 27/10/2011 tarihli ve E.: 2010/71, K.: 2011/143 sayılı Kararı ile.)(1)

Çocuk ile başka bir erkek arasında soybağı ilişkisi varsa, bir yıllık süre bu ilişkinin ortadan kalktığı tarihte işlemeye başlar.

Bir yıllık süre geçtikten sonra gecikmeyi haklı kılan sebepler varsa, sebebin ortadan kalkmasından başlayarak bir ay içinde dava açılabilir. (2)

IV. Ananın malî hakları

Madde 304- Ana, babalık davası ile birlikte veya ayrı olarak baba veya mirasçılarında aşağıdaki giderlerin karşılanmasını isteyebilir:

1. Doğum giderleri,
2. Doğumdan önceki ve sonraki altışar haftalık geçim giderleri,
3. Gebelik ve doğumun gerektirdiği diğer giderler.

Çocuk ölü doğmuş olsa bile hâkim, bu giderlerin karşılanmasına karar verebilir.

Üçüncü kişiler veya sosyal güvenlik kuruluşlarınca anaya yapılan ödemeler, hakkaniyet ölçüsünde tazminattan indirilir.

EVLÂT EDİNME

A. Küçüklerin evlât edinilmesi

I. Genel koşulları

Madde 305- Bir küçüğün evlât edinilmesi, evlât edinen tarafından bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması koşuluna bağlıdır.

Evlât edinmenin her hâlde küçüğün yararına bulunması ve evlât edinenin diğer çocuklarının yararlarının hakkaniyete aykırı bir biçimde zedelenmemesi de gerekir.

II. Birlikte evlât edinme

Madde 306- Eşler, ancak birlikte evlât edinebilirler; evli olmayanlar birlikte evlât edinemezler.

Eşlerin en az beş yıldan beri evli olmaları veya otuz yaşını doldurmuş bulunmaları gerekir.

Eşlerden biri, en az iki yıldan beri evli olmaları veya kendisinin otuz yaşını doldurmuş bulunması koşuluyla diğerinin çocuğunu evlât edinebilir.

III. Tek başına evlât edinme

Madde 307- Evli olmayan kişi otuz yaşını doldurmuş ise tek başına evlât edinebilir

Otuz yaşını doldurmuş olan eş, diğer eşin ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksunluğu veya iki yılı aşkın süreden beri nerede olduğunun bilinmemesi ya da mahkeme kararıyla iki yılı aşkın süreden beri eşinden ayrı yaşamakta olması yüzünden birlikte evlât edinmesinin mümkün olmadığını ispat etmesi hâlinde, tek başına evlât edinebilir.

IV. Küçüğün rızası ve yaşı

Madde 308- Evlât edinilenin, evlât edinenden en az onsekiz yaş küçük olması şarttır.

Ayırt etme gücüne sahip olan küçük, rızası olmadıkça evlât edinilemez. Vesayet altındaki küçük, ayırt etme gücüne sahip olup olmadığına bakılmaksızın vesayet dairelerinin izniyle evlât edinilebilir.

V. Ana ve babanın rızası

1. Şekil

Madde 309- Evlât edinme, küçüğün ana ve babasının rızasını gerektirir.

Rıza, küçüğün veya ana ve babasının oturdukları yer mahkemesinde sözlü veya yazılı olarak açıklanarak tutanağa geçirilir.

Verilen rıza, evlât edinenlerin adları belirtilmemiş veya evlât edinenler henüz belirlenmemiş olsa dahi geçerlidir.

2. Zamanı

Madde 310- Rıza, küçüğün doğumunun üzerinden altı hafta geçmeden önce verilemez.

Rıza, tutanağa geçirilme tarihinden başlayarak altı hafta içinde aynı usulle geri alınabilir.

Geri almadan sonra yeniden verilen rıza kesindir.

3. Rızanın aranmaması

a. Koşulları

Madde 311- Aşağıdaki hâllerde ana ve babadan birinin rızası aranmaz:

I. Kim olduğu veya uzun süreden beri nerede oturduğu bilinmiyorsa veya ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun bulunuyorsa,

2. Küçüğe karşı özen yükümlülüğünü yeterince yerine getirmiyorsa.

b. Karar

Madde 312- Küçük, gelecekte evlât edinilmek amacıyla bir kuruma yerleştirilir ve ana ve babadan birinin rızası eksik olursa, evlât edinenin veya evlât edinmede aracılık yapan kurumun istemi üzerine ve kural olarak küçüğün yerleştirilmesinden önce, onun oturduğu yer mahkemesi bu rızanın aranıp aranmamasına karar verir.

Diğer hâllerde, bu konudaki karar evlât edinme işlemleri sırasında verilir.

Ana ve babadan birinin küçüğe karşı özen yükümlülüğünü yeterince yerine getirmemesi sebebiyle rızasının aranmaması hâlinde, bu konudaki karar kendisine yazılı olarak bildirilir

B. Erginlerin ve kısıtlıların evlât edinilmesi

Madde 313-(Değişik birinci cümle: 3/7/2005-5399/1 md.) Evlât edinenin altsoyunun açık muvafakatiyle ergin veya kısıtlı aşağıdaki hallerde evlât edinilebilir.

1. Bedensel veya zihinsel engeli sebebiyle sürekli olarak yardıma muhtaç ve evlât edinen tarafından en az beş yıldan beri bakılıp gözetilmekte ise
2. Evlât edinen tarafından, küçükken en az beş yıl süreyle bakılıp gözetilmiş ve eğitilmiş ise,
3. Diğer haklı sebepler mevcut ve evlât edinilen, en az beş yıldan beri evlât edinen ile aile hâlinde birlikte yaşamakta ise.

Evlî bir kimse ancak eşinin rızasıyla evlât edinilebilir.

Bunlar dışında küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin hükümler kıyas yoluyla uygulanır.

Madde 314 - Ana ve babaya ait olan haklar ve yükümlülükler evlât edinegene geçer.

Evlâtlık, evlât edinenin mirasçısı olur.

Evlâtlık küçük ise evlât edinenin soyadını alır. Evlât edinen isterse çocuğa yeni bir ad verebilir. Ergin olan evlâtlık, evlât edinilme sırasında dilerse evlât edinenin soyadını alabilir.

Eşler tarafından birlikte evlât edinilen ve ayırt etme gücüne sahip olmayan küçüklerin nüfus kaydına ana ve baba adı olarak evlât edinen eşlerin adları yazılır.

Evlâtlığın, miras ve başka haklarının zedelenmemesi, aile bağlarının devam etmesi için evlâtlığın naklen geldiği aile kütüğü ile evlât edinmenin aile kütüğü arasında her türlü bağ kurulur. Ayrıca evlâtlıkla ilgili kesinleşmiş mahkeme kararı her iki nüfus kütüğüne işlenir.

Evlât edinme ile ilgili kayıtlar, belgeler ve bilgiler mahkeme kararı olmadıkça veya evlâtlık istemedikçe hiçbir şekilde açıklanamaz.

D. Şekil ve usul

I. Genel olarak

Madde 315- Evlât edinme kararı, evlât edinenin oturma yeri; birlikte evlât edinmede eşlerden birinin oturma yeri mahkemesince verilir. Mahkeme kararıyla birlikte evlâtlık ilişkisi kurulmuş olur.

Evlât edinme başvurusundan sonra evlât edinenin ölümü veya ayırt etme gücünü kaybetmesi, diğer koşullar bundan etkilenmediği takdirde evlât edinmeye engel olmaz.

Başvurudan sonra küçük ergin olursa, koşulları daha önceden yerine getirilmiş olmak kaydıyla küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin hükümler uygulanır.

II. Araştırma

Madde 316- Evlât edinmeye, ancak esaslı sayılan her türlü durum ve koşulların kapsamlı biçimde araştırılmasından, evlât edinen ile edinilenin dinlenmelerinden ve gerektiğinde uzmanların görüşünün alınmasından sonra karar verilir.

Araştırmada özellikle evlât edinen ile edinilenin kişiliği ve sağlığı, karşılıklı ilişkileri, ekonomik durumları, evlât edinenin eğitime yeteneği, evlât edinmeye yönelten sebepler ve aile ilişkileri ile bakım ilişkilerindeki gelişmelerin açıklığa kavuşturulması gerekir.

Evlât edinenin altsoyu varsa, onların evlât edinme ile ilgili tavır ve düşünceleri de değerlendirilir.

E. Evlâtlık ilişkisinin kaldırılması

I. Sebepleri

1. Rızanın bulunmaması

Madde 317- Yasal sebep bulunmaksızın rıza alınmamışsa, rızası alınması gereken kişiler, küçüğün menfaati bunun sonucunda ağır biçimde zedelenmeyecekse, hâkimden evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını isteyebilirler.

Madde 318- Evlât edinme esasa ilişkin diğ er noksanlıklardan biriyle satsa, Cumhuriyet savcısı veya her ilgili evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını isteyebilir.

Noksanlıklar bu arada ortadan kalkmış veya sadece usule ilişkin olup ilişkinin kaldırılması evlâtlığın menfaatini ağır biçimde zedeleyecek olursa, bu yola gidilemez.

II. Hak düşürücü süre (1)

Madde 319- Dava hakkı, evlâtlık ilişkisinin kaldırılması sebebinin öğrenilmesinden başlayarak bir yıl (...) (1) geçmekle düşer. (1)

F. Evlâtlık işlemlerinde aracılık (2)

Madde 320- Küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin aracılık faaliyetleri, ancak Cumhurbaşkanınca yetki verilen kurum ve kuruluşlarca yapılır. (2)

Aracılık faaliyetlerinin yürütülmesine ilişkin hususlar Cumhurbaşkanınca çıkarılan yönetmelikle düzenlenir. (2)BEŞİNCİ AYIRIM

SOYBAĞININ HÜKÜMLERİ

A. Soyadı

Madde 321- Çocuk, ana ve baba evli ise ailenin; (...) (3) soyadını taşır. Ancak, ana önceki evliliğinden dolayı çifte soyadı taşıyorsa çocuk onun bekârlık soyadını taşır. (3)

B. Karşılıklı yükümlülükler

Madde 322- Ana, baba ve çocuk, ailenin huzur ve bütünlüğünün gerektirdiği şekilde birbirlerine yardım etmek, saygı ve anlayış göstermek ve aile onurunu gözetmekle yükümlüdürler.

C. Çocuk ile kişisel ilişki

I. Ana ve baba ile

1. Kural

Madde 323- Ana ve babadan her biri, velâyeti altında bulunmayan veya kendisine bırakılmayan çocuk ile uygun kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkına sahiptir.

2. Sınırları

Madde 324- Ana ve babadan her biri, diğ erinin çocuk ile kişisel ilişkisini zedelemekten, çocuğ un eğitilmesi ve yetiştirilmesini engellemekten kaçınmakla yükümlüdür.

Kişisel ilişki sebebiyle çocuğun huzuru tehlikeye girer veya ana ve baba bu haklarını birinci fıkrada öngörülen yükümlülüklerine aykırı olarak kullanırlar veya çocuk ile ciddi olarak ilgilenmezler ya da diğer önemli sebepler varsa, kişisel ilişki kurma hakkı reddedilebilir veya kendilerinden alınabilir.

II. Üçüncü kişiler ile

Madde 325- Olağanüstü hâller mevcutsa, çocuğun menfaatine uygun düştüğü ölçüde çocuk ile kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkı diğer kişilere, özellikle hısımlarına da tanınabilir.

Ana ve baba için öngörülen sınırlamalar üçüncü kişiler için kıyas yoluyla uygulanır.

III. Yetki

Madde 326- Kişisel ilişki kurulmasıyla ilgili bütün düzenlemelerde çocuğun oturduğu yer mahkemesi de yetkilidir.

Boşanmaya ve evlilik birliğinin korunmasına ilişkin yetki kuralları saklıdır.

Çocuk ile kişisel ilişkiye yönelik bir düzenleme yapılmıyaya kadar, velâyet hakkına sahip veya çocuk kendisine bırakılmış kişinin rızası dışında kişisel ilişki kurulamaz.

D. Çocukların bakım ve eğitim giderlerini karşılama

I. Kapsamı

Madde 327- Çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli giderler ana ve baba tarafından karşılanır.

Ana ve baba, yoksul oldukları veya çocuğun özel durumu olağanüstü harcamalar yapılmasını gerektirdiği takdirde ya da olağan dışı herhangi bir sebebin varlığı hâlinde, hâkimin izniyle çocuğun mallarından onun bakım ve eğitimine yetecek belli bir miktar sarfedebilirler.

II. Süresi

Madde 328- Ana ve babanın bakım borcu, çocuğun ergin olmasına kadar devam eder.

Çocuk ergin olduğu halde eğitimi devam ediyorsa, ana ve baba durum ve koşullara göre kendilerinden beklenebilecek ölçüde olmak üzere, eğitimi sona erinceye kadar çocuğa bakmakla yükümlüdürler.

III. Dava hakkı

Madde 329- Küçüğe fiilen bakan ana veya baba, diğerine karşı çocuk adına nafaka davası açabilir.

Ayırt etme gücüne sahip olmayan küçük için gereken hâllerde nafaka davası, atanacak kayyım veya vasi tarafından da açılabilir.

Ayırt etme gücüne sahip olan küçük de nafaka davası açabilir.

IV. Nafaka miktarının takdiri

Madde 330- Nafaka miktarı, çocuğun ihtiyaçları ile ana ve babanın hayat koşulları ve ödeme güçleri dikkate alınarak belirlenir. Nafaka miktarının belirlenmesinde çocuğun gelirleri de göz önünde bulundurulur.

Nafaka her ay peşin olarak ödenir.

Hâkim istem hâlinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir.

V. Durumun değişmesi

Madde 331- Durumun değişmesi hâlinde hâkim, istem üzerine nafaka miktarını yeniden belirler veya nafakayı kaldırır.

VI. Geçici önlemler

1. Genel olarak

Madde 332- Nafaka davası açılınca hâkim, davacının istemi üzerine dava süresince gerekli olan önlemleri alır.

Soybağı tespit edilirse, davalının, uygun nafaka miktarını depo etmesine veya geçici olarak ödemesine karar verilebilir.

2. Babalığın tespitinden önce

Madde 333- Babalık davası ile birlikte nafaka istenir ve hâkim, babalık olasılığını kuvvetli bulursa, hükümden önce çocuğun ihtiyaçları için uygun bir nafakaya karar verebilir.

VII. Güvence verilmesi

Madde 334- Ana ve baba nafaka yükümlülüklerini sürekli olarak ve ısrarla yerine getirmezlerse ya da kaçma hazırlığı içinde buldukları, mallarını gelişigüzel harcadıkları veya heba ettikleri kabul edilebilirse hâkim, gelecekteki nafaka yükümlülüklerine ilişkin olarak uygun bir güvencenin sağlanmasına veya gerektiğinde diğer önlemlerin alınmasına karar verebilir.

VELÂYET

A. Genel olarak

I. Koşullar

Madde 335- Ergin olmayan çocuk, ana ve babasının velâyeti altındadır. Yasal sebep olmadıkça velâyet ana ve babadan alınamaz.

Hâkim vasi atanmasına gerek görmedikçe, kısıtlanan ergin çocuklar da ana ve babanın velâyeti altında kalırlar.

II. Ana ve baba evli ise

Madde 336- Evlilik devam ettiği sürece ana ve baba velâyeti birlikte kullanırlar.

Ortak hayata son verilmiş veya ayrılık hâli gerçekleşmişse hâkim, velâyeti eşlerden birine verebilir.

Velâyet, ana ve babadan birinin ölümü hâlinde sağ kalana, boşanmada ise çocuk kendisine bırakılan tarafa aittir.

III. Ana ve baba evli değilse

Madde 337- Ana ve baba evli değilse velâyet anaya aittir.

Ana küçük, kısıtlı veya ölmüş ya da velâyet kendisinden alınmışsa hâkim, çocuğun menfaatine göre, vasi atar veya velâyeti babaya verir.

IV. Üvey çocuklar

Madde 338- Eşler, ergin olmayan üvey çocuklarına da özen ve ilgi göstermekle yükümlüdürler.

Kendi çocuğu üzerinde velâyeti kullanan eşe diğer eş uygun bir şekilde yardımcı olur; durum ve koşullar zorunlu kıldığı ölçüde çocuğun ihtiyaçları için onu temsil eder.

B. Velâyetin kapsamı

I. Genel olarak

Madde 339- Ana ve baba, çocuğun bakım ve eğitimi konusunda onun menfaatini göz önünde tutarak gerekli kararları alır ve uygularlar.

Çocuk, ana ve babasının sözünü dinlemekle yükümlüdür.

Ana ve baba, olgunluğu ölçüsünde çocuğa hayatını düzenleme olanağı tanırırlar; önemli konularda olabildiğince onun düşüncesini göz önünde tutarlar.

Çocuk, ana ve babasının rızası dışında evi terkedemez ve yasal sebep olmaksızın onlardan alınamaz.

Çocuğun adını ana ve babası koyar.

II. Eğitim

Madde 340- Ana ve baba, çocuğu olanaklarına göre eğitirler ve onun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâkî ve toplumsal gelişimini sağlar ve korurlar.

Ana ve baba çocuğa, özellikle bedensel ve zihinsel engelli olanlara, yetenek ve eğilimlerine uygun düşecek ölçüde, genel ve meslekî bir eğitim sağlarlar.(1)

III. Dinî eğitim

Madde 341- Çocuğun dinî eğitimini belirleme hakkı ana ve babaya aittir.

Ana ve babanın bu konudaki haklarını sınırlayacak her türlü sözleşme geçersizdir.

Ergin, dinini seçmekte özgürdür.

IV. Çocuğun temsil edilmesi

Madde 342- Ana ve baba, velâyetleri çerçevesinde üçüncü kişilere karşı çocuklarının yasal temsilcisidirler.

İyiniyetli üçüncü kişiler, eşlerden her birinin diğerinin rızasıyla işlem yaptığını varsayabilirler.

Vesayet makamlarının iznine bağlı hususlar dışında kısıtlıların temsiline ilişkin hükümler velâyetteki temsilde de uygulanır.

V. Çocuğun fiil ehliyeti

Madde 343- Velâyet altındaki çocuğun fiil ehliyeti, vesayet altındaki kişinin ehliyeti gibidir.

Çocuk, borçlarından ana ve babanın çocuk malları üzerindeki haklarına bakılmaksızın kendi malvarlığı ile sorumludur.

VI. Çocuğun aileyi temsil etmesi

Madde 344- Velâyet altındaki çocuk, ayırt etme gücüne sahip ise ana ve babanın rızasıyla aile adına hukukî işlemler yapabilir; bu işlemlerden dolayı ana ve baba borç altına girer.

VII. Çocuk ile ana ve baba arasındaki hukukî işlemler

Madde 345- Çocuk ile ana veya baba arasında ya da ana ve babanın menfaatine olarak çocuk ile üçüncü kişi arasında yapılacak bir hukukî

işlemlerle çocuğun borç altına girebilmesi, bir kayyımın katılmasına ve hâkimin onayına bağlıdır.

C. Çocuğun korunması

I. Koruma önlemleri

Madde 346- Çocuğun menfaati ve gelişmesi tehlikeye düştüğü takdirde, ana ve baba duruma çare bulamaz veya buna güçleri yetmezse hâkim, çocuğun korunması için uygun önlemleri alır.

II. Çocukların yerleştirilmesi

Madde 347- Çocuğun bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunur veya çocuk manen terk edilmiş hâlde kalırsa hâkim, çocuğu ana ve baba olarak bir aile yanına veya bir kuruma yerleştirebilir.

Çocuğun aile içinde kalması ailenin huzurunu onlardan katlanmaları beklenemeyecek derecede bozuyorsa ve durumun gereklerine göre başka çare de kalmamışsa, ana ve baba veya çocuğun istemi üzerine hâkim aynı önlemleri alabilir.

Ana ve baba ile çocuğun ödeme gücü yoksa bu önlemlerin gerektirdiği giderler Devletçe karşılanır.

Nafakaya ilişkin hükümler saklıdır.

III. Velâyetin kaldırılması

1. Genel olarak

Madde 348- Çocuğun korunmasına ilişkin diğer önlemlerden sonuç alınmaz ya da bu önlemlerin yetersiz olacağı önceden anlaşılırsa, hâkim aşağıdaki hâllerde velâyetin kaldırılmasına karar verir:

1. (Değişik: 1/7/2005-5378/38 md.) Ana ve babanın deneyimsizliği, hastalığı, başka bir yerde bulunması veya benzeri sebeplerden biriyle velâyet görevini gereği gibi yerine getirememesi.

2. Ana ve babanın çocuğa yeterli ilgiyi göstermemesi veya ona karşı yükümlülüklerini ağır biçimde savsaklaması.

Velâyet ana ve babanın her ikisinden kaldırılırsa çocuğa bir vasi atanır.

Kararda aksi belirtilmedikçe, velâyetin kaldırılması mevcut ve doğacak bütün çocukları kapsar.

2. Ana veya babanın yeniden evlenmesi hâlinde

Madde 349- Velâyete sahip ana veya babanın yeniden evlenmesi, velâyetin kaldırılmasını gerektirmez. Ancak, çocuğun menfaati gerektirdiğin-

de velâyet sahibi değiştirilebileceği gibi, durum ve koşullara göre velâyet kaldırılarak çocuğa vasi de atanabilir.

3. Velâyetin kaldırılması hâlinde ana ve babanın yükümlülükleri

Madde 350- Velâyetin kaldırılması hâlinde ana ve babanın çocuklarının bakım ve eğitim giderlerini karşılama yükümlülükleri devam eder.

Ana ve baba ile çocuğun ödeme gücü yoksa bu giderler Devletçe karşılanır.

Nafakaya ilişkin hükümler saklıdır.

IV. Durumun değişmesi

Madde 351- Durumun değişmesi hâlinde, çocuğun korunmasına ilişkin önlemlerin yeni koşullara uydurulması gerekir.

Velâyetin kaldırılmasını gerektiren sebep ortadan kalkmışsa hâkim, re'sen ya da ana veya babanın istemi üzerine velâyeti geri verir.

YEDİNCİ AYIRIM

ÇOCUK MALLARI

A. Yönetim

I. Genel olarak

Madde 352- Ana ve baba, velâyetleri devam ettiği sürece çocuğun mallarını yönetme hakkına sahip ve bununla yükümlüdürler; kural olarak hesap ve güvence vermezler.

Ana ve babanın yükümlülüklerini yerine getirmedikleri durumlarda hâkim müdahale eder.

II. Evlilik sona erince

Madde 353- Evlilik sona erince velâyet kendisinde kalan eş, hâkime çocuğun malvarlığının dökümünü gösteren bir defter vermek ve bu malvarlığında veya yapılan yatırımlarda gerçekleşen önemli değişlikleri bildirmek zorundadır.

B. Kullanma hakkı

Madde 354- Ana ve baba, kusurları sebebiyle velâyetleri kaldırılmadıkça, çocuğun mallarını kullanabilirler.

C. Gelirlerin sarfı

Madde 355- Ana ve baba, çocuk mallarının gelirlerini öncelikle çocuğun bakımı, yetiştirilmesi ve eğitimi için; hakkaniyete uyduğu ölçüde de aile ihtiyaçlarını karşılamak üzere sarfedebilirler.

Gelir fazlası, çocuk mallarına katılır.

D. Çocuk mallarının kısmen sarfı

Madde 356- Olağan ihtiyaçlar gerektirdiği ölçüde sermaye biçiminde ödemeler, tazminatlar ve benzeri edimler çocuğun bakımı için kısmen kullanılabilir.

Çocuğun bakımı, yetiştirilmesi ve eğitimi için zorunluluk varsa hâkim, ana ve babaya belirlediği miktarlarda çocuğun diğer mallarına da başvurma yetkisini tanıyabilir.

E. Çocuğun serbest malları

I. Kazandırmalar

Madde 357- Ana ve baba, faiz getiren yatırım veya tasarruf hesabı açılmak üzere ya da açıkça ana ve babanın kullanmaması koşuluyla çocuğa yapılan kazandırmaların gelirlerini kendi menfaatlerine sarfedemezler.

Kazandırmada bulunan kişi, kazandırma sırasında açıkça aksini öngörmedikçe, ana ve baba bunlar üzerinde yönetim hakkına sahiptir.

II. Saklı pay

Madde 358- Ölüme bağlı tasarruf yoluyla çocuğun saklı payı ana ve babanın yönetimi dışında bırakılabilir.

Mirasbırakan yönetimi bir üçüncü kişiye bırakmışsa, tasarrufunda bu kişinin belirli zamanlarda sulh hâkimine hesap vermesini öngörebilir.

III. Meslek veya sanat için verilen mal ve kişisel kazanç

Madde 359- Ana ve baba tarafından bir meslek veya sanat ile uğraşması için çocuğa kendi malından verilen kısmın veya kendi kişisel kazancının yönetimi ve bunlardan yararlanma hakkı çocuğa aittir.

Çocuğun evde ana ve babasıyla birlikte yaşaması hâlinde, ana ve baba ondan kendisinin bakımı için uygun bir katkıda bulunmasını isteyebilirler.

F. Çocuk mallarının korunması

I. Önlemler

Madde 360- Ana ve baba, çocuğun mallarını yönetmekte her ne sebeple olursa olsun yeterince özen göstermezlerse hâkim, malların korunması için uygun önlemleri alır.

Hâkim, özellikle malların yönetimi konusunda talimat verebilir; belirli zamanlarda verilen bilgi ve hesabı yeterli görmezse, malların tevdi edilmesine veya güvence gösterilmesine karar verebilir.

II. Yönetimin ana ve babadan alınması

Madde 361- Çocuğun mallarının tehlikeye düşmesi başka bir şekilde önlenemiyorsa hâkim, yönetimin bir kayyımaya devredilmesine karar verebilir.

Çocuğun, yönetimi ana ve babaya ait olmayan malları tehlikeye düştüğünde hâkim, aynı önlemlerin alınmasını kararlaştırabilir.

Çocuk mallarının gelirlerinin veya bu mallardan ayrılmış belirli miktarların kanuna uygun şekilde sarfedileceğinden kuşku duyulursa hâkim, bunların da yönetimini bir kayyımaya bırakabilir.

G. Yönetimin sona ermesi

I. Malların devri

Madde 362- Ana ve baba, velâyetleri veya yönetim hakları sona erince, çocuğun mallarını, hesabıyla birlikte ergin çocuğa, vasisine veya kayyımaya devrederler.

II. Ana ve babanın sorumluluğu

Madde 363- Ana ve baba, çocuk mallarının geri verilmesinde vekil gibi sorumludurlar.

Dürüstlük kuralına uygun olarak başkasına devrettikleri malların yerine sadece aldıkları karşılığı geri vermekle yükümlüdürler.

Kanuna uygun olarak çocuk veya aile için yaptıkları harcamalardan dolayı tazminatla yükümlü tutulmazlar.

İKİNCİ BÖLÜM

AİLE

BİRİNCİ AYIRIM

NAFAKA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

A. Nafaka yükümlüleri

Madde 364- Herkes, yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan üstsoyu ve altsoyu ile kardeşlerine nafaka vermekle yükümlüdür.

Kardeşlerin nafaka yükümlülükleri, refah içinde bulunmalarına bağlıdır.

Eş ile ana ve babanın bakım borçlarına ilişkin hükümler saklıdır.

B. Dava hakkı

Madde 365- Nafaka davası, mirasçılıktaki sıra göz önünde tutularak açılır.

Dava, davacının geçinmesi için gerekli ve karşı tarafın malî gücüne uygun bir yardım isteminden ibarettir.

Nafakanın, yükümlülerin bir veya bir kaçından istenmesi hakkaniyete aykırıysa hâkim, onların nafaka yükümlülüğünü azaltabilir veya kaldırabilir.

Dava, nafaka alacaklısına bakmakta olan resmî veya kamuya yararlı kurumlar tarafından da açılabilir.

Hâkim, istem hâlinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir.

Yetkili mahkeme, taraflardan birinin yerleşim yeri mahkemesidir.

C. Korunmaya muhtaç kişiler

Madde 366-Korunmaya muhtaç kişilerin bakımı, bununla yükümlü kurumlar tarafından sağlanır. Bu kurumlar, yaptıkları masrafları nafaka yükümlüsü hısımlardan isteyebilirler.

Madde 369- Ev başkanı, ev halkından olan küçüğün, kısıtlının, akıl hastalığı veya akıl zayıflığı bulunan kişinin verdiği zarardan, alışılmış şekilde durum ve koşulların gerektirdiği dikkatle onu gözetim altında bulundurduğunu veya bu dikkat ve özeni gösterseydi dahi zararın meydana gelmesini engelleyemeyeceğini ispat etmedikçe sorumludur.

Ev başkanı, ev halkından akıl hastalığı veya akıl zayıflığı bulunanların kendilerini ya da başkalarını tehlikeye veya zarara düşürmemeleri için gerekli önlemleri almakla yükümlüdür.

Zorunluluk hâlinde gerekli önlemlerin alınmasını yetkili makamdan ister.

Altsoyun denkleştirme alacağı

1. Koşulları

Madde 370- Ana ve baba veya büyük ana ve baba ile birlikte yaşayan ve emeklerini ya da gelirlerini aileye özgüleyen ergin altsoylar, buna karşılık uygun bir bedel isteyebilirler.

Uyuşmazlık hâlinde hâkim, bedelin miktarı, güvence altına alınması ve ödeme şekli hakkında karar verir.

2. İstenmesi

Madde 371- Altsoy, bu bedeli borçlunun ölümü hâlinde isteyebilir.

Alacaklı, bu alacağını borçlunun sağlığında, birlikte yaşamanın sona ermesi veya işletmenin el değiştirmesi, borçluya karşı icra takibi yapılması veya onun iflâsı hâllerinde de isteyebilir.

Bu alacak zamanaşımına uğramaz. Fakat en geç borçlunun terekesinin taksimi anına kadar istenebilir

A. Aile vakfı

Madde 372- Aile bireylerinin eğitim ve öğrenimleri, donanım ve desteklenmeleri ve bunlara benzer amaçların gerektirdiği harcamaların yapılması için kişiler hukuku ve miras hukuku hükümleri uyarınca aile vakfı kurulabilir.

Bir malın veya hakkın başkalarına geçmemek üzere aynı soydan gelenlere kuşaktan kuşağa kalacak şekilde özgülenmesi yasaktır. Böyle bir özgülenme, vakıf kurma yoluyla da yapılamaz

VESAYETİ GEREKTİREN HÂLLER

Küçüklük

Madde 404- Velâyet altında bulunmayan her küçük vesayet altına alınır.

Görevlerini yaparlarken vesayeti gerektiren böyle bir hâlin varlığını öğrenen nüfus memurları, idarî makamlar, noterler ve mahkemeler, bu durumu hemen yetkili vesayet makamına bildirmek zorundadırlar

V. Vasilikten kaçınma sebepleri

Madde 417- Aşağıdaki kişiler vasiliği kabul etmeyebilirler:

1. Altmış yaşını doldurmuş olanlar,
2. Bedensel engelleri veya sürekli hastalıkları sebebiyle bu görevi güçlükle yapabilecek olanlar,(1)
3. Dörtten çok çocuğun velisi olanlar,
4. Üzerinde vasilik görevi olanlar,
5. Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Cumhurbaşkanı yardımcıları, bakanlar, hâkimlik ve savcılık mesleği mensupları. (2)

VI. Vasiliğe engel olan sebepler

Madde 418- Aşağıdaki kişiler vasi olamazlar:

1. Kısıtlılar,
2. Kamu hizmetinden yasaklılar veya haysiyetsiz hayat sürenler,
3. Menfaati kendisine vasi atanacak kişinin menfaati ile önemli ölçüde çatışanlar veya onunla aralarında düşmanlık bulunanlar,
4. İlgili vesayet daireleri hâkimleri.

B. Atama usulü

I. Vasinin atanması

Madde 419- Vesayet makamı, gecikmeksizin vasi atamakla yükümlüdür.

Gerek duyulduğunda henüz ergin olmayanların da kısıtlanmasına karar verilebilir; ancak, kısıtlama kararı ergin olduktan sonra sonuç doğurur.

Kısıtlanan ergin çocuklar kural olarak vesayet altına alınmayıp velâyet altında bırakılır.

Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması

Madde 446- Küçüklerin koruma amacıyla bir kuruma yerleştirilmesine vasinin başvurusu üzerine vesayet makamı veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde bizzat vasi karar verir ve durumu derhâl vesayet makamına bildirir.

Bunun dışında usul ve yetkiyle ilgili konularda kısıtlı olsun veya olmasın erginlerin korunması amacıyla özgürlüklerinin kısıtlanmasına ilişkin hükümler uygulanır.

Onaltı yaşını doldurmamış çocuk bu konuda mahkemeye bizzat başvuramaz

VESAYETİ GEREKTİREN HÂLLERİN SONA ERMESİ

A. Küçüklerde

Madde 470- Küçük üzerindeki vesayet, onun ergin olmasıyla kendiliğinden sona erer.

Erginliğe mahkemece karar verilmiş ise, mahkeme aynı zamanda küçüğün hangi tarihte ergin olacağını tespit ve ilân eder.

Madde 495-Mirasbırakanın birinci derece mirasçıları, onun altsoyudur.

Çocuklar eşit olarak mirasçılardır.

Mirasbırakandan önce ölmüş olan çocukların yerini, her derecede halefiyet yoluyla kendi altsoyları alır.

II. Ana ve baba

Madde 496- Altsoyu bulunmayan mirasbırakanın mirasçıları, ana ve babasıdır. Bunlar eşit olarak mirasçılardır.

Mirasbırakandan önce ölmüş olan ana ve babanın yerlerini, her derecede halefiyet yoluyla kendi altsoyları alır.

Bir tarafta hiç mirasçı bulunmadığı takdirde, bütün miras diğer taraftaki mirasçılara kalır.

İCRA İFLAS KANUNU

Kanun Numarası: 2004

Çocuk teslimi:

Madde 25 – (Değişik: 3/7/1940 - 3890/1 md.)

Çocuk teslimine dair olan ilam icra dairesine verilince icra memuru 24 üncü maddede yazılı şekilde bir icra emri tebliği suretiyle borçluya yedi gün içinde çocuğun teslimini emreder. Borçlu bu emri tutmazsa çocuk nerede bulunursa bulunsun ilam hükmü zorla icra olunur.

Çocuk teslim edildikten sonra diğer taraf haklı bir sebep olmaksızın çocuğu tekrar alırsa ayrıca hükme hacet kalmadan zorla elinden alınıp öbür tarafa teslim olunur.

Çocukla şahsi münasebet tesisine dair ilamin icrası:

Madde 25/a – (Ek: 18/2/1965 - 538/15 md.)

Çocukla şahsi münasebetlerin düzenlenmesine dair ilam hükmünün yerine getirilmesi talebi üzerine icra memuru, küçüğün ilam hükümleri dairesinde lehine hüküm verilen tarafla şahsi münasebette bulunmasına mani olunmamasını; aksi halde ilam hükmünün zorla yerine getirileceğini borçluya 24 üncü maddede yazılı şekilde bir icra emri ile tebliğ eder. Bu emirde ilam hükmüne aykırı hareketin 341 inci maddedeki cezayı müstelzim olduğu da yazılır.

Borçlu bu emri tutmazsa ilam hükmü zorla yerine getirilir. Borçlu alacaklının şikayeti üzerine ayrıca 341 inci maddeye göre cezalandırılır.

Çocuk teslimine ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair ilâmların icrasında uzman bulundurulması:

Madde 25/b- (Ek: 17/7/2003-4949/7 md.)

Çocukların teslimine ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair ilâmların icrası, icra müdürü ile birlikte Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından görevlendirilen sosyal çalışmacı, pedagog, psikolog veya çocuk gelişimcisi gibi bir uzmanın, bunların bulunmadığı yerlerde bir eğitimcinin hazır bulunması suretiyle yerine getirilir.

Çocuk teslimi emrine muhalefetin cezası:

Madde 341 – (Değişik: 31/5/2005 - 5358/12 md.)

Çocuk teslimi hakkındaki ilâmın veya ara kararının gereğini yerine getirmeyen veya yerine getirilmesini engelleyen kişinin, lehine hüküm verilmiş kimsenin şikâyeti üzerine, altı aya kadar tazyik hapsine karar verilir. Hapsin tatbikine başlandıktan sonra ilâmın veya ara kararının gereği yerine getirilirse, kişi tahliye edilir.

TÜRK CEZA KANUNU

Kanun Numarası: 5237

Tanımlar

Madde 6

b) Çocuk deyiminden; henüz onsekiz yaşını doldurmamış kişi,

Yaş küçüklüğü

Madde 31- (1) Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir.

(2) (Değişik: 29/6/2005 – 5377/5 md.) Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması hâlinde ceza sorumluluğu yoktur. Ancak bu kişiler hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. İşlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı hâlinde, bu kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde oniki yıldan onbeş yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan onbir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların yarısı indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası yedi yıldan fazla olamaz.

(3) (Değişik: 29/6/2005 – 5377/5 md.) Fiili işlediği sırada onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde onsekiz yıldan yirmidört yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde oniki yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların üçte biri indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası oniki yıldan fazla olamaz.

Sağır ve dilsizlik

Madde 33- (1) Bu Kanunun, fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmamış olan çocuklara ilişkin hükümleri, onbeş yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında; oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanlara ilişkin hükümleri, onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında; onbeş yaşını

doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olanlara ilişkin hükümleri, onsekiz yaşını doldurmuş olup da yirmibir yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında da uygulanır.

Azmettirme

Madde 38- (1) Başkasını suç işlemeye azmettiren kişi, işlenen suçun cezası ile cezalandırılır.

(2) Üstsoy ve altsoy ilişkisinden doğan nüfuz kullanılmak suretiyle suça azmettirme halinde, azmettirenin cezası üçte birden yarısına kadar artırılır. Çocukların suça azmettirilmesi halinde, bu fıkra hükmüne göre cezanın artırılabilmesi için üstsoy ve altsoy ilişkisinin varlığı aranmaz.

(3) Azmettirenin belli olmaması halinde, kim olduğunun ortaya çıkmasını sağlayan fail veya diğer suç ortağı hakkında ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine yirmi yıldan yirmibeş yıla kadar, müebbet hapis cezası yerine onbeş yıldan yirmi yıla kadar hapis cezasına hükmolunabilir. Diğer hallerde verilecek cezada, üçte bir oranında indirim yapılabilir.

Kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlar

Madde 50- (1) Kısa süreli hapis cezası, suçlunun kişiliğine, sosyal ve ekonomik durumuna, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlığa ve suçun işlenmesindeki özelliklere göre;

a) Adli para cezasına,

b) Mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle, tamamen giderilmesine,

c) En az iki yıl süreyle, bir meslek veya sanat edinmeyi sağlamak amacıyla, gerektiğinde barınma imkanı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmeye,

d) Mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle, belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanmaya,

e) Sağladığı hak ve yetkiler kötüye kullanılmak suretiyle veya gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranılarak suç işlenmiş olması durumunda; mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle, ilgili ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınmasına, belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanmaya,

f) Mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle ve gönüllü olmak koşuluyla kamuya yararlı bir işte çalıştırılmaya,

Çevrilebilir.

(2) Suç tanımında hapis cezası ile adlî para cezasının seçenek olarak öngörüldüğü hallerde, hapis cezasına hükmedilmişse; bu ceza artık adlî para cezasına çevrilmez.

(3) Daha önce hapis cezasına mahkûm edilmemiş olmak koşuluyla, mahkûm olunan otuz gün ve daha az süreli hapis cezası ile fiili işlediği tarihte onsekiz yaşını doldurmamış veya altmışbeş yaşını bitirmiş bulunanların mahkûm edildiği bir yıl veya daha az süreli hapis cezası, birinci fıkrada yazılı seçenek yaptırımlardan birine çevrilir.

(4) Taksirli suçlardan dolayı hükmolunan hapis cezası uzun süreli de olsa; bu ceza, diğer koşulların varlığı halinde, birinci fıkranın (a) bendine göre adlî para cezasına çevrilebilir. Ancak, bu hüküm, bilinçli taksir halinde uygulanmaz.

(5) Uygulamada asıl mahkûmiyet, bu madde hükümlerine göre çevrilen adlî para cezası veya tedbirdir.

(6) Hüküm kesinleştikten sonra Cumhuriyet savcılığınca yapılan tebligata rağmen otuz gün içinde seçenek tedbirin gereklerinin yerine getirilmesine başlanmaması veya başlanıp da devam edilmemesi halinde, infaz hâkimliği kısa süreli hapis cezasının tamamen veya kısmen infazına karar verir ve bu karar derhal infaz edilir. Bu durumda, beşinci fıkra hükümü uygulanmaz. (1)(2)

(7) Hükmedilen seçenek tedbirin hükümlünün elinde olmayan nedenlerle yerine getirilememesi durumunda, infaz hâkimliğince tedbir değiştirilir.(2)

Hapis cezasının ertelenmesi

Madde 51- (1) İşlediği suçtan dolayı iki yıl veya daha az süreyle hapis cezasına mahkûm edilen kişinin cezası ertelenebilir. Bu sürenin üst sınırı, fiili işlediği sırada onsekiz yaşını doldurmamış veya altmışbeş yaşını bitirmiş olan kişiler bakımından üç yıldır. Ancak, erteleme kararının verilebilmesi için kişinin;

a) Daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı üç aydan fazla hapis cezasına mahkûm edilmemiş olması,

b) Suçu işledikten sonra yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlık dolayısıyla tekrar suç işlemeyeceği konusunda mahkemede bir kanaatin oluşması,

Gerekir.

(2) Cezanın ertelenmesi, mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi koşuluna bağlı tutulabilir. Bu durumda, koşul gerçekleşinceye kadar cezanın infaz kurumunda çektirilmesine devam edilir. Koşulun yerine getirilmesi halinde, infaz hâkimi kararıyla hükümlü infaz kurumundan derhal salıverilir. (3)

(3) Cezası ertelenen hükümlü hakkında, bir yıldan az, üç yıldan fazla olmamak üzere, bir denetim süresi belirlenir. Bu sürenin alt sınırı, mahkûm olunan ceza süresinden az olamaz.

(4) Denetim süresi içinde;

a) Bir meslek veya sanat sahibi olmayan hükümlünün, bu amaçla bir eğitim programına devam etmesine,

b) Bir meslek veya sanat sahibi hükümlünün, bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalıştırılmasına,

c) Onsekiz yaşından küçük olan hükümlülerin, bir meslek veya sanat edinmelerini sağlamak amacıyla, gerektiğinde barınma imkanı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmesine,

Mahkemece karar verilebilir.

(5) Mahkeme, denetim süresi içinde hükümlüye rehberlik edecek bir uzman kişiyi görevlendirebilir. Bu kişi, kötü alışkanlıklardan kurtulmasını ve sorumluluk bilinciyle iyi bir hayat sürmesini temin hususunda hükümlüye öğütte bulunur; eğitim gördüğü kurum yetkilileri veya nezdinde çalıştığı kişilerle görüşerek, istişarelerde bulunur; hükümlünün davranışları, sosyal uyumu ve sorumluluk bilincindeki gelişme hakkında üçer aylık sürelerle rapor düzenleyerek infaz hâkimine verir. (3)

(6) Mahkeme, hükümlünün kişiliğini ve sosyal durumunu göz önünde bulundurarak, denetim süresinin herhangi bir yükümlülük belirlemeden veya uzman kişi görevlendirmeden geçirilmesine de karar verebilir.

(7) Hükümlünün denetim süresi içinde kasıtlı bir suç işlemesi veya kendisine yüklenen yükümlülüklerle, infaz hâkiminin uyarısına rağmen, uymamakta ısrar etmesi halinde; ertelenen cezanın kısmen veya tamamen infaz kurumunda çektirilmesine infaz hâkimliğince karar verilir. (3)

(8) Denetim süresi yükümlülüklerle uygun veya iyi halli olarak geçirildiği takdirde, ceza infaz edilmiş sayılır.

Güvenlik Tedbirleri

Belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma (1)(2)

Madde 53- (1) Kişi, kasten işlemiş olduğu suçtan dolayı hapis cezasına mahkûmiyetin kanuni sonucu olarak;

c) Velayet hakkından; vesayet veya kayımlığa ait bir hizmette bulunmaktan,

Yoksun bırakılır.

Çocuklara özgü güvenlik tedbirleri

Madde 56- (1) Çocuklara özgü güvenlik tedbirlerinin neler olduğu ve ne suretle uygulanacakları ilgili kanunda gösterilir.

Dava zamanaşımı

Madde 66- (1) Kanunda başka türlü yazılmış olan haller dışında kamu davası;

- a) Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda otuz yıl,
- b) Müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmibeş yıl,
- c) Yirmi yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmi yıl,
- d) Beş yıldan fazla ve yirmi yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlarda onbeş yıl,
- e) Beş yıldan fazla olmamak üzere hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlarda sekiz yıl,

Geçmesiyle düşer.

(2) Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanlar hakkında, bu sürelerin yarısının; onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında ise, üçte ikisinin geçmesiyle kamu davası düşer.

(3) Dava zamanaşımı süresinin belirlenmesinde dosyadaki mevcut deliller itibarıyla suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli halleri de göz önünde bulundurulur.

(4) Yukarıdaki fıkralarda yer alan sürelerin belirlenmesinde suçun kanunda yer alan cezasının yukarı sınırı göz önünde bulundurulur; seçimlik cezaları gerektiren suçlarda zamanaşımı bakımından hapis cezası esas alınır.

(5) (Değişik: 29/6/2005 – 5377/8 md.) Aynı fiilden dolayı tekrar yargılamayı gerektiren hallerde, mahkemece bu husustaki talebin kabul edildiği tarihten itibaren fiile ilişkin zamanaşımı süresi yeni baştan işlemeye başlar.

(6) Zamanaşımı, tamamlanmış suçlarda suçun işlendiği günden, teşebbüs halinde kalan suçlarda son hareketin yapıldığı günden, kesintisiz suçlarda kesintinin gerçekleştiği ve zincirleme suçlarda son suçun işlendiği günden, çocuklara karşı üstsoy veya bunlar üzerinde hüküm ve nüfuzu olan kimseler tarafından işlenen suçlarda çocuğun onsekiz yaşını bitirdiği günden itibaren işlemeye başlar.

(7) Bu Kanunun İkinci Kitabının Dördüncü Kısımında yazılı ağırlaştırılmış müebbet veya müebbet veya on yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suçların yurt dışında işlenmesi halinde dava zamanaşımı uygulanmaz.

Ceza zamanaşımı

Madde 68- (1) Bu maddede yazılı cezalar aşağıdaki sürelerin geçmesiyle infaz edilmez:

- a) Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezalarında kırk yıl.
- b) Müebbet hapis cezalarında otuz yıl.
- c) Yirmi yıl ve daha fazla süreli hapis cezalarında yirmidört yıl.
- d) Beş yıldan fazla hapis cezalarında yirmi yıl.
- e) Beş yıla kadar hapis ve adli para cezalarında on yıl.

(2) Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanlar hakkında, bu sürelerin yarısının; onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında ise, üçte ikisinin geçmesiyle ceza infaz edilmez.

(3) Bu Kanunun İkinci Kitabının Dördüncü Kısımında yazılı yurt dışında işlenmiş suçlar dolayısıyla verilmiş ağırlaştırılmış müebbet hapis veya müebbet hapis veya on yıldan fazla hapis cezalarında zamanaşımı uygulanmaz.

(4) Türleri başka başka cezaları içeren hükümler, en ağır ceza için konulan sürenin geçmesiyle infaz edilmez.

(5) Ceza zamanaşımı, hükmün kesinleştiği veya infazın herhangi bir suretle kesintiye uğradığı günden itibaren işlemeye başlar ve kalan ceza miktarı esas alınarak süre hesaplanır

Madde 82- (1) Kasten öldürme suçunun;

- a) Tasarlayarak,
- b) Canavarca hisle veya eziyet çektirerek,
- c) Yangın, su baskını, tahrip, batırma veya bombalama ya da nükleer, biyolojik veya kimyasal silah kullanmak suretiyle,
- d) Üstsoy veya altsoydan birine ya da eş veya kardeşe karşı,
- e) Çocuğa ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı,
- f) Gebe olduğu bilinen kadına karşı,
- g) Kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle,
- h) Bir suçu gizlemek, delillerini ortadan kaldırmak veya işlenmesini kolaylaştırmak ya da yakalanmamak amacıyla,(1)
- i) (Ek:29/6/2005 - 5377/9 md.)Bir suçu işleyememekten dolayı duyduğu infialle,
- j) Kan gütme saikiyle,(2)
- k) Töre saikiyle,(2)

İşlenmesi halinde, kişi ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılır

Kasten yaralama (3)

Madde 86- (1) Kasten başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) (Ek fıkra: 31/3/2005 – 5328/4 md.) Kasten yaralama fiilinin kişi üzerindeki etkisinin basit bir tıbbî müdahaleyle giderilebilecek ölçüde hafif olması hâlinde, mağdurun şikâyeti üzerine, dört aydan bir yıla kadar hapis veya adlî para cezasına hükmolunur.

(3) Kasten yaralama suçunun;

- a) Üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe karşı,
- b) Beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı,
- c) Kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle,

- d) Kamu görevlisinin sahip bulunduğu nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle,
 e) Silahla,
 f) (Ek:14/4/2020-7242/11 md.) Canavarca hisle,
 İşlenmesi halinde, şikâyet aranmaksızın, verilecek ceza yarı oranında, (f) bendi bakımından ise bir kat artırılır. (4)

Neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama

Madde 87- Kasten yaralama fiili, mağdurun;

- a) Duyularından veya organlarından birinin işlevinin sürekli zayıflamasına,
 b) Konuşmasında sürekli zorluğa,
 c) Yüzünde sabit ize,
 d) Yaşamını tehlikeye sokan bir duruma,
 e) Gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğunun vaktinden önce doğmasına,

Neden olmuşsa, yukarıdaki maddeye göre belirlenen ceza, bir kat artırılır. Ancak, verilecek ceza, birinci fıkraya giren hallerde üç yıldan, üçüncü fıkraya giren hallerde beş yıldan az olamaz.

(2) Kasten yaralama fiili, mağdurun;

- a) İyileşmesi olanağı bulunmayan bir hastalığa veya bitkisel hayata girmesine,
 b) Duyularından veya organlarından birinin işlevinin yitirilmesine,
 c) Konuşma ya da çocuk yapma yeteneklerinin kaybolmasına,
 d) Yüzünün sürekli değişikliğine,
 e) Gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğunun düşmesine,

Neden olmuşsa, yukarıdaki maddeye göre belirlenen ceza, iki kat artırılır. Ancak, verilecek ceza, birinci fıkraya giren hallerde beş yıldan, üçüncü fıkraya giren hallerde sekiz yıldan az olamaz.

(3) (Değişik: 6/12/2006 – 5560/4 md.) Kasten yaralamanın vücutta kemik kırılmasına veya çıkığına neden olması halinde, yukarıdaki maddeye göre belirlenen ceza, kırık veya çıkığın hayat fonksiyonlarındaki etkisine göre, yarısına kadar artırılır.

(4) Kasten yaralama sonucunda ölüm meydana gelmişse, yukarıdaki maddenin birinci fıkrasına giren hallerde sekiz yıldan oniki yıla kadar, üçüncü fıkrasına giren hallerde ise oniki yıldan onsekiz yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. (2)(4)

Taksirle yaralama

Madde 89- (1) Taksirle başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi, üç aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.

(2) Taksirle yaralama fiili, mağdurun;

- a) Duyularından veya organlarından birinin işlevinin sürekli zayıflamasına,
 - b) Vücudunda kemik kırılmasına,
 - c) Konuşmasında sürekli zorluğa,
 - d) Yüzünde sabit ize,
 - e) Yaşamını tehlikeye sokan bir duruma,
 - f) Gebe bir kadının çocuğunun vaktinden önce doğmasına,
- Neden olmuşsa, birinci fıkraya göre belirlenen ceza, yarısı oranında artırılır.

(3) Taksirle yaralama fiili, mağdurun;

- a) İyileşmesi olanağı bulunmayan bir hastalığa veya bitkisel hayata girmesine,
- b) Duyularından veya organlarından birinin işlevinin yitirilmesine,
- c) Konuşma ya da çocuk yapma yeteneklerinin kaybolmasına,
- d) Yüzünün sürekli değişikliğine,
- e) Gebe bir kadının çocuğunun düşmesine,

Neden olmuşsa, birinci fıkraya göre belirlenen ceza, bir kat artırılır.

(4) Fiilin birden fazla kişinin yaralanmasına neden olması halinde, altı aydan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(5) (Değişik: 6/12/2006 – 5560/5 md.) Taksirle yaralama suçunun soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlıdır. Ancak, birinci fıkra kapsamına giren yaralama hariç, suçun bilinçli taksirle işlenmesi halinde şikâyet aranmaz.

İnsan üzerinde deney

Madde 90- (1) İnsan üzerinde bilimsel bir deney yapan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) İnsan üzerinde yapılan rızaya dayalı bilimsel deneyin ceza sorumluluğunu gerektirmemesi için;

a) Deneyle ilgili olarak yetkili kurul veya makamlardan gerekli iznin alınmış olması,

b) Deneyin öncelikle insan dışı deney ortamında veya yeterli sayıda hayvan üzerinde yapılmış olması,

c) İnsan dışı deney ortamında veya hayvanlar üzerinde yapılan deneyler sonucunda ulaşılan bilimsel verilerin, varılmak istenen hedefe ulaşmak açısından bunların insan üzerinde de yapılmasını gerekli kılması,

d) Deneyin, insan sağlığı üzerinde öngörülebilir zararlı ve kalıcı bir etki bırakmaması,

e) Deney sırasında kişiye insan onuruyla bağdaşmayacak ölçüde acı verici yöntemlerin uygulanmaması,

f) Deneyle varılmak istenen amacın, bunun kişiye yüklediği külfete ve kişinin sağlığı üzerindeki tehlikeye göre daha ağır basması,

g) Deneyin mahiyet ve sonuçları hakkında yeterli bilgilendirmeye dayalı olarak açıklanan rızanın yazılı olması ve herhangi bir menfaat teminine bağlı bulunmaması,

Gerekir.

(3) (Değişik: 31/3/2005 – 5328/7 md.) Çocuklar üzerinde bilimsel deneyin ceza sorumluluğunu gerektirmemesi için ikinci fıkrada aranan koşulların yanı sıra;

a) Yapılan deneyler sonucunda ulaşılan bilimsel verilerin, varılmak istenen hedefe ulaşmak açısından bunların çocuklar üzerinde de yapılmasını gerekli kılması,

b) Rıza açıklama yeteneğine sahip çocuğun kendi rızasının yanı sıra ana ve babasının veya vasisinin yazılı muvafakatinin de alınması,

c) Deneyle ilgili izin verecek yetkili kurullarda çocuk sağlığı ve hastalıkları uzmanının bulunması,

Gerekir.

(4) Hasta olan insan üzerinde rıza olmaksızın tedavi amaçlı denemede bulunan kişi, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Ancak, bilinen tıbbi müdahale yöntemlerinin uygulanmasının sonuç vermeyeceğinin anlaşılması üzerine, kişi üzerinde yapılan rızaya dayalı bilimsel yöntemlere uygun tedavi amaçlı deneme, ceza sorumluluğunu gerektirmez. Açıklanan rızanın, denemenin mahiyet ve sonuçları hakkında yeterli bilgilendirmeye dayalı olarak yazılı olması ve tedavinin uzman hekim tarafından bir hastane ortamında yapılması gerekir.

(5) Birinci fıkrada tanımlanan suçun işlenmesi sonucunda mağdurun yaralanması veya ölmesi halinde, kasten yaralama veya kasten öldürme suçuna ilişkin hükümler uygulanır.

(6) Bu maddede tanımlanan suçların bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, tüzel kişi hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

İşkence

Madde 94- (1) Bir kişiye karşı insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, algılama veya irade yeteneğinin etkilenmesine, aşağılanması yol açacak davranışları gerçekleştiren kamu görevlisi hakkında üç yıldan oniki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(2) Suçun;

a) Çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye ya da gebe kadına karşı,

b) Avukata veya diğer kamu görevlisine karşı görevi dolayısıyla,

İşlenmesi halinde, sekiz yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(3) Fiilin cinsel yönden taciz şeklinde gerçekleşmesi halinde, on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(4) Bu suçun işlenişine iştirak eden diğer kişiler de kamu görevlisi gibi cezalandırılır.

(5) Bu suçun ihmali davranışla işlenmesi halinde, verilecek cezada bu nedenle indirim yapılmaz.

(6) (Ek: 11/4/2013-6459/9 md.) Bu suçtan dolayı zamanaşımı işlemez.

Neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış işkence

Madde 95- (1) İşkence fiilleri, mağdurun;

a) Duyularından veya organlarından birinin işlevinin sürekli zayıflamasına,

- b) Konuşmasında sürekli zorluğa,
- c) Yüzünde sabit ize,
- d) Yaşamını tehlikeye sokan bir duruma,
- e) Gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğunun vaktinden önce doğmasına,

Neden olmuşsa, yukarıdaki maddeye göre belirlenen ceza, yarı oranında artırılır.

(2) İşkence fiilleri, mağdurun;

- a) İyileşmesi olanağı bulunmayan bir hastalığa veya bitkisel hayata girmesine,
- b) Duyularından veya organlarından birinin işlevinin yitirilmesine,
- c) Konuşma ya da çocuk yapma yeteneklerinin kaybolmasına,
- d) Yüzünün sürekli değişikliğine,
- e) Gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğunun düşmesine,

Neden olmuşsa, yukarıdaki maddeye göre belirlenen ceza, bir kat artırılır.

(3) İşkence fiillerinin vücutta kemik kırılmasına neden olması halinde, kırığın hayat fonksiyonlarındaki etkisine göre sekiz yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(4) İşkence sonucunda ölüm meydana gelmişse, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur.

Eziyet

Madde 96- (1) Bir kimsenin eziyet çekmesine yol açacak davranışları gerçekleştiren kişi hakkında iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(2) Yukarıdaki fıkra kapsamına giren fiillerin;

a) Çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye ya da gebe kadına karşı,

b) Üstsoy veya altsoy, babalık veya analığa ya da eşe karşı,

İşlenmesi halinde, kişi hakkında üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

Terk

Madde 97- (1) Yaşı veya hastalığı dolayısıyla kendini idare edemeyecek durumda olan ve bu nedenle koruma ve gözetim yükümlülüğü altında bulunan bir kimseyi kendi haline terk eden kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Terk dolayısıyla mağdur bir hastalığa yakalanmış, yaralanmış veya ölmüşse, neticesi sebebiyle ağırlaşmış suç hükümlerine göre cezaya hükmolunur.

Yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi

Madde 98- (1) Yaşı, hastalığı veya yaralanması dolayısıyla ya da başka herhangi bir nedenle kendini idare edemeyecek durumda olan kimseye hal ve koşulların elverdiği ölçüde yardım etmeyen ya da durumu derhal ilgili makamlara bildirmeyen kişi, bir yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.

(2) Yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi dolayısıyla kişinin ölmesi durumunda, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

Çocuk düşürme

Madde 99- (1) Rızası olmaksızın bir kadının çocuğunu düşürten kişi, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Tıbbi zorunluluk bulunmadığı halde, rızaya dayalı olsa bile, gebelik süresi on haftadan fazla olan bir kadının çocuğunu düşürten kişi, iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu durumda, çocuğunun düşürtülmesine rıza gösteren kadın hakkında bir yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükmolunur.

(3) Birinci fıkrada yazılı fiil kadının beden veya ruh sağlığı bakımından bir zarara uğramasına neden olmuşsa, kişi altı yıldan oniki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır; fiilin kadının ölümüne neden olması halinde, on-beş yıldan yirmi yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(4) İkinci fıkrada yazılı fiil kadının beden veya ruh sağlığı bakımından bir zarara uğramasına neden olmuşsa, kişi üç yıldan altı yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır; fiilin kadının ölümüne neden olması halinde, dört yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(5) Rızaya dayalı olsa bile, gebelik süresi on haftayı doldurmamış olan bir kadının çocuğunun yetkili olmayan bir kişi tarafından düşürtülmesi

halinde; iki yıldan dört yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Yukarıdaki fıkralarda tanımlanan diğer fiiller yetkili olmayan bir kişi tarafından işlendiği takdirde, bu fıkralara göre verilecek ceza, yarı oranında artırılarak hükmolunur.

(6) Kadının mağduru olduğu bir suç sonucu gebe kalması halinde, süresi yirmi haftadan fazla olmamak ve kadının rızası olmak koşuluyla, gebeliği sona erdirene ceza verilmez. Ancak, bunun için gebeliğin uzman hekimler tarafından hastane ortamında sona erdirilmesi gerekir.

Çocuk düşürme

Madde 100- (1) Gebelik süresi on haftadan fazla olan kadının çocuğunu isteyerek düşürmesi halinde, bir yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükmolunur.

Çocukların cinsel istismarı

Madde 103- (Değişik: 18/6/2014-6545/59 md.) (1)

(1) (Yeniden düzenlenen birinci ve ikinci cümle: 24/11/2016-6763/13 md.) Çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi, sekiz yıldan on beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Cinsel istismarın sarkıntılık düzeyinde kalması hâlinde üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. (Ek cümle: 24/11/2016-6763/13 md.) Mağdurun on iki yaşını tamamlamamış olması hâlinde verilecek ceza, istismar durumunda on yıldan, sarkıntılık durumunda beş yıldan az olamaz. Sarkıntılık düzeyinde kalmış suçun failinin çocuk olması hâlinde soruşturma ve kovuşturma yapılması mağdurun, velisinin veya vasisinin şikâyetine bağlıdır. Cinsel istismar deyiminden; (1)

a) On beş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış,

b) Diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar, anlaşılır.

(2) (Yeniden düzenleme: 24/11/2016-6763/13 md.) Cinsel istismarın vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi durumunda, on altı yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasına hükmolunur. Mağdurun on iki yaşını tamamlamamış olması hâlinde verilecek ceza on sekiz yıldan az olamaz.

(3) Suçun;

- a) Birden fazla kişi tarafından birlikte,
- b) İnsanların toplu olarak bir arada yaşama zorunluluğunda bulunduğu ortamların sağladığı kolaylıktan faydalanmak suretiyle,
- c) Üçüncü derece dâhil kan veya kayın hısımlığı ilişkisi içinde bulunan bir kişiye karşı ya da üvey baba, üvey ana, üvey kardeş veya evlat edilen tarafından,
- d) Vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, koruyucu aile veya sağlık hizmeti veren ya da koruma, bakım veya gözetim yükümlülüğü bulunan kişiler tarafından,
- e) Kamu görevinin veya hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle, işlenmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(4) Cinsel istismarın, birinci fıkranın (a) bendindeki çocuklara karşı cebir veya tehditle ya da (b) bendindeki çocuklara karşı silah kullanmak suretiyle gerçekleştirilmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(5) Cinsel istismar için başvurulmuş cebir ve şiddetin kasten yaralama suçunun ağır neticelerine neden olması hâlinde, ayrıca kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır.

(6) Suç sonucu mağdurun bitkisel hayata girmesi veya ölümü hâlinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur.

(1) Bu maddenin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde yer alan ‘...tamamlamamış...’ sözcüğü yönünden (1) numaralı fıkranın birinci ve ikinci cümleleri Anayasa Mahkemesi’nin 26/5/2016 tarihli ve E.: 2015/108, K.: 2016/46 sayılı Kararı ile iptal edilmiş olup, Kararın Resmi Gazete’de yayımlandığı 13/7/2016 tarihinden başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesi hüküm altına alınmıştır.

Reşit olmayanla cinsel ilişki

Madde 104- (1) Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, onbeş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi, şikayet üzerine, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.(3)

(2) (İptal: Ana.Mah.nin 23/11/2005 tarihli ve E: 2005/103, K: 2005/89 sayılı kararı ile; Yeniden düzenleme: 18/6/2014-6545/60 md.) Suçun mağdur ile arasında evlenme yasağı bulunan kişi tarafından işlenmesi

hâlinde, şikâyet aranmaksızın, on yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(3) (Ek: 18/6/2014-6545/60 md.) Suçun, evlat edineceği çocuğun evlat edinme öncesi bakımını üstlenen veya koruyucu aile ilişkisi çerçevesinde koruma, bakım ve gözetim yükümlülüğü bulunan kişi tarafından işlenmesi hâlinde, şikâyet aranmaksızın ikinci fıkraya göre cezaya hükmolunur.

Cinsel taciz

Madde 105- (1) Bir kimseyi cinsel amaçlı olarak taciz eden kişi hakkında, mağdurun şikayeti üzerine, üç aydan iki yıla kadar hapis cezasına veya adli para cezasına fiilin çocuğa karşı işlenmesi hâlinde altı aydan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.(1)

(2) (Değişik: 18/6/2014-6545/61 md.) Suçun;

a) Kamu görevinin veya hizmet ilişkisinin ya da aile içi ilişkisinin sağladığı kolaylıktan faydalanmak suretiyle,

b) Vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, koruyucu aile veya sağlık hizmeti veren ya da koruma, bakım veya gözetim yükümlülüğü bulunan kişiler tarafından,

c) Aynı işyerinde çalışmanın sağladığı kolaylıktan faydalanmak suretiyle,

d) Posta veya elektronik haberleşme araçlarının sağladığı kolaylıktan faydalanmak suretiyle,

e) Teşhir suretiyle,

işlenmesi hâlinde yukarıdaki fıkraya göre verilecek ceza yarı oranında artırılır. Bu fiil nedeniyle mağdur; işi bırakmak, okuldan veya ailesinden ayrılmak zorunda kalmış ise verilecek ceza bir yıldan az olamaz.

Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma

Madde 109- (1) Bir kimseyi hukuka aykırı olarak bir yere gitmek veya bir yerde kalmak hürriyetinden yoksun bırakan kişiye, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

(2) Kişi, fiili işlemek için veya işlediği sırada cebir, tehdit veya hile kullanırsa, iki yıldan yedi yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(3) Bu suçun;

a) Silahla,

b) Birden fazla kişi tarafından birlikte,

- c) Kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle,
- d) Kamu görevinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle,
- e) Üstsoy, altsoy veya eşe karşı,
- f) Çocuğa ya da beden veya ruh bakımından kendini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı,

İşlenmesi halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza bir kat artırılır.

(4) Bu suçun mağdurun ekonomik bakımdan önemli bir kaybına neden olması halinde, ayrıca bin güne kadar adli para cezasına hükmolunur.

(5) Suçun cinsel amaçla işlenmesi halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek cezalar yarı oranında artırılır.

(6) Bu suçun işlenmesi amacıyla veya sırasında kasten yaralama suçunun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerinin gerçekleşmesi durumunda, ayrıca kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır.

Etkin pişmanlık

Madde 110- (1) Yukarıdaki maddede tanımlanan suçu işleyen kişi, bu suç nedeniyle soruşturmaya başlanmadan önce mağdurun şahsına zarar dokunmaksızın, onu kendiliğinden güvenli bir yerde serbest bırakacak olursa cezanın üçte ikisine kadarı indirilir.

Hayasızca hareketler

Madde 225- (1) Alenen cinsel ilişkide bulunan veya teşhircilik yapan kişi, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Müstehcenlik

Madde 226- (1) a) Bir çocuğa müstehcen görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünleri veren ya da bunların içeriğini gösteren, okuyan, okutan veya dinleten,

b) Bunların içeriklerini çocukların girebileceği veya görebileceği yerlerde ya da alenen gösteren, görülebilecek şekilde sergileyen, okuyan, okutan, söyleyen, söyleten,

c) Bu ürünleri, içeriğine vakıf olunabilecek şekilde satışa veya kiraya arz eden,

d) Bu ürünleri, bunların satışına mahsus alışveriş yerleri dışında, satışa arz eden, satan veya kiraya veren,

e) Bu ürünleri, sair mal veya hizmet satışları yanında veya dolayısıyla bedelsiz olarak veren veya dağıtan,

f) Bu ürünlerin reklamını yapan,

Kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis ve adli para cezası ile cezalandırılır.

(2) Müstehcen görüntü, yazı veya sözleri basın ve yayın yolu ile yayınlayan veya yayınlanmasına aracılık eden kişi altı aydan üç yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

(3) Müstehcen görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünlerin üretiminde çocukları, temsili çocuk görüntülerini veya çocuk gibi görünen kişileri kullanan kişi, beş yıldan on yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Bu ürünleri ülkeye sokan, çoğaltan, satışı arz eden, satan, nakleden, depolayan, ihraç eden, bulunduran ya da başkalarının kullanımına sunan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. (1)

(4) Şiddet kullanılarak, hayvanlarla, ölmüş insan bedeni üzerinde veya doğal olmayan yoldan yapılan cinsel davranışlara ilişkin yazı, ses veya görüntüleri içeren ürünleri üreten, ülkeye sokan, satışı arz eden, satan, nakleden, depolayan, başkalarının kullanımına sunan veya bulunduran kişi, bir yıldan dört yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

(5) Üç ve dördüncü fıkralardaki ürünlerin içeriğini basın ve yayın yolu ile yayınlayan veya yayınlanmasına aracılık eden ya da çocukların görmesini, dinlemesini veya okumasını sağlayan kişi, altı yıldan on yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

(6) Bu suçlardan dolayı, tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

(7) Bu madde hükümleri, bilimsel eserlerle; üçüncü fıkra hariç olmak ve çocuklara ulaşması engellenmek koşuluyla, sanatsal ve edebi değeri olan eserler hakkında uygulanmaz.

Fuhuş

Madde 227- (1) Çocuğu fuhşa teşvik eden, bunun yolunu kolaylaştıran, bu maksatla tedarik eden veya barındıran ya da çocuğun fuhşuna aracılık eden kişi, dört yıldan on yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Bu suçun işlenişine yönelik hazırlık hareketleri de tamamlanmış suç gibi cezalandırılır.

(2) Bir kimseyi fuhşa teşvik eden, bunun yolunu kolaylaştıran ya da fuhuş için aracılık eden veya yer temin eden kişi, iki yıldan dört yıla kadar hapis ve üçbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Fuhşa sürüklenen

kişinin kazancından yararlanılarak kısmen veya tamamen geçimin sağlanması, fuhşa teşvik sayılır.

(3) (Mülga: 6/12/2006 – 5560/45 md.)

(4) Cebir veya tehdit kullanarak, hile ile ya da çaresizliğinden yararlanarak bir kimseyi fuhşa sevk eden veya fuhuş yapmasını sağlayan kişi hakkında yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarısından iki katına kadar artırılır.

(5) Yukarıdaki fıkralarda tanımlanan suçların eş, üstsoy, kayın üstsoy, kardeş, evlat edinen, vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, koruma ve gözetim yükümlülüğü bulunan diğer kişiler tarafından ya da kamu görevi veya hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(6) Bu suçların, suç işlemek amacıyla teşkil edilmiş örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(7) Bu suçlardan dolayı, tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

(8) Fuhşa sürüklenen kişi, tedaviye veya psikolojik terapiye tâbi tutulabilir. (1)

Kumar oynanması için yer ve imkan sağlama

Madde 228- (1) Kumar oynanması için yer ve imkan sağlayan kişi, bir yıla kadar hapis ve adli para cezası ile cezalandırılır.

(2) Çocukların kumar oynaması için yer ve imkan sağlanması halinde, verilecek ceza bir katı oranında artırılır.

(3) Bu suçtan dolayı, tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

(4) Ceza Kanununun uygulanmasında kumar, kazanç amacıyla icra edilen ve kar ve zararın talihe bağlı olduğu oyunlardır.

Dilencilik

Madde 229- (1) Çocukları, beden veya ruh bakımından kendini idare edemeyecek durumda bulunan kimseleri dilencilikte araç olarak kullanan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Bu suçun üçüncü derece dahil kan veya kayın hısımları ya da eş tarafından işlenmesi halinde verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(3) Bu suçun örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmiş olması halinde, verilecek ceza bir kat artırılır.

Birden çok evlilik, hileli evlenme, dinsel tören

Madde 230- (1) Evli olmasına rağmen, başkasıyla evlenme işlemi yaptıran kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Kendisi evli olmamakla birlikte, evli olduğunu bildiği bir kimse ile evlilik işlemi yaptıran kişi de yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır.

(3) Gerçek kimliğini saklamak suretiyle bir başkasıyla evlenme işlemi yaptıran kişi, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(4) Yukarıdaki fıkralarda tanımlanan suçlardan dolayı zamanaşımı, evlenmenin iptali kararının kesinleştiği tarihten itibaren işlemeye başlar.

(5) (İptal: Anayasa Mahkemesi'nin 27/5/2015 tarihli ve E.: 2014/36, K.: 2015/51 sayılı Kararı ile.)

(6) (İptal: Anayasa Mahkemesi'nin 27/5/2015 tarihli ve E.: 2014/36, K.: 2015/51 sayılı Kararı ile.)

Çocuğun soybağını değiştirme

Madde 231- (1) Bir çocuğun soybağını değiştiren veya gizleyen kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Özen yükümlülüğüne aykırı davranarak, sağlık kurumundaki bir çocuğun başka bir çocukla karışmasına neden olan kişi, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Kötü muamele

Madde 232- (1) Aynı konutta birlikte yaşadığı kişilerden birine karşı kötü muamelede bulunan kimse, iki aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) İdaresi altında bulunan veya büyütme, okutmak, bakmak, muhafaza etmek veya bir meslek veya sanat öğretmekle yükümlü olduğu kişi üzerinde, sahibi bulunduğu terbiye hakkında doğan disiplin yetkisini kötüye kullanan kişiye, bir yıla kadar hapis cezası verilir.

Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali

Madde 233- (1) Aile hukukundan doğan bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünü yerine getirmeyen kişi, şikayet üzerine, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Hamile olduğunu bildiği eşini veya sürekli birlikte yaşadığı ve kendisinden gebe kalmış bulunduğunu bildiği evli olmayan bir kadını çaresiz durumda terk eden kimseye, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.

(3) Velayet hakları kaldırılmış olsa da, itiyadi sarhoşluk, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanılması ya da onur kırıcı tavır ve hareketlerin sonucu maddi ve manevi özen noksanlığı nedeniyle çocuklarının ahlak, güvenlik ve sağlığını ağır şekilde tehlikeye sokan ana veya baba, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması

Madde 234- (1) Velayet yetkisi elinden alınmış olan ana veya babanın ya da üçüncü derece dahil kan hısmının, onaltı yaşını bitirmemiş bir çocuğu veli, vasi veya bakım ve gözetimi altında bulunan kimsenin yanından cebir veya tehdit kullanmaksızın kaçırması veya alıkoyması halinde, üç aydan bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

2) Fiil cebir veya tehdit kullanılarak işlenmiş ya da çocuk henüz oniki yaşını bitirmemiş ise ceza bir katı oranında artırılır.

(3) (Ek: 6/12/2006 – 5560/10 md.) Kanunî temsilcisinin bilgisi veya rızası dışında evi terk eden çocuğu, rızasıyla da olsa, ailesini veya yetkili makamları durumdan haberdar etmeksizin yanında tutan kişi, şikâyet üzerine, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır

Suç üstlenme

Madde 270- (1) Yetkili makamlara, gerçeğe aykırı olarak, suçu işlediğini veya suça katıldığını bildiren kimseye iki yıla kadar hapis cezası verilir. Bu suçun üstsoy, altsoy, eş veya kardeşi cezadan kurtarmak amacıyla işlenmesi halinde; verilecek cezanın dörtte üçü indirilebileceği gibi tamamen de kaldırılabilir.

Şahsi cezasızlık veya cezanın azaltılmasını gerektiren sebepler

Madde 273- (1) Kişinin;

a) Kendisinin, üstsoy, altsoy, eş veya kardeşinin soruşturma ve kovuşturmaya uğramasına neden olabilecek bir hususla ilgili olarak yalan tanıklıkta bulunması,

b) Tanıklıktan çekinme hakkı olmasına rağmen, bu hakkı kendisine hatırlatılmadan gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapması,

Halinde, verilecek cezada indirim yapılabileceği gibi, ceza vermekten de vazgeçilebilir

(2) Birinci fıkra hükmü, özel hukuk uyuşmazlıkları kapsamında yapılan yalan tanıklık hallerinde uygulanmaz

Suçu bildirmeme

Madde 278- (İptal: Anayasa Mahkemesinin 30/6/2011 tarihli ve E.:2010/52, K.:2011/113 sayılı Kararı ile.; Değişik: 2/7/2012-6352/91 md.)

(1) İşlenmekte olan bir suçu yetkili makamlara bildirmeyen kişi, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) İşlenmiş olmakla birlikte, sebebiyet verdiği neticelerin sınırlandırılması halen mümkün bulunan bir suçu yetkili makamlara bildirmeyen kişi, yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır.

(3) Mağdurun onbeşyaşını bitirmemiş bir çocuk, bedensel veya ruhsal bakımdan engelli olan ya da hamileliği nedeniyle kendisini savunamayacak durumda bulunan kimse olması halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza, yarı oranında artırılır.(1)

(4) Tanıklıktan çekinebilecek olan kişiler bakımından cezaya hükmolunmaz. Ancak, suçu önleme yükümlülüğünün varlığı dolayısıyla ceza sorumluluğuna ilişkin hükümler saklıdır.

Kamu görevlisinin suçu bildirmemesi

Madde 279- (1) Kamu adına soruşturma ve kovuşturmayı gerektiren bir suçun işlendiğini göreviyle bağlantılı olarak öğrenip de yetkili makamlara bildirimde bulunmayı ihmal eden veya bu hususta gecikme gösteren kamu görevlisi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Suçun, adli kolluk görevini yapan kişi tarafından işlenmesi halinde, yukarıdaki fıkraya göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

Sağlık mesleği mensuplarının suçu bildirmemesi

Madde 280- (1) Görevini yaptığı sırada bir suçun işlendiği yönünde bir belirti ile karşılaşmasına rağmen, durumu yetkili makamlara bildirmeyen veya bu hususta gecikme gösteren sağlık mesleği mensubu, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Sağlık mesleği mensubu deyiminden tabip, diş tabibi, eczacı, ebe, hemşire ve sağlık hizmeti veren diğer kişiler anlaşılır.

Suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme

Madde 281- (1) Gerçeğin meydana çıkmasını engellemek amacıyla, bir suçun delillerini yok eden, silen, gizleyen, değiştiren veya bozan kişi,

altı aydan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Kendi işlediği veya işlenişine iştirak ettiği suçla ilgili olarak kişiye bu fıkra hükmüne göre ceza verilmez.

(2) Bu suçun kamu görevlisi tarafından göreviyle bağlantılı olarak işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(3) İlişkin olduğu suç nedeniyle hüküm verilmeden önce gizlenen delilleri mahkemeye teslim eden kişi hakkında bu maddede tanımlanan suç nedeniyle verilecek cezanın beşte dördü indirilir

Genital muayene

Madde 287- (1) Yetkili hakim ve savcı kararı olmaksızın, kişiyi genital muayeneye gönderen veya bu muayeneyi yapan fail hakkında üç aydan bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(2) Bulaşıcı hastalıklar dolayısıyla kamu sağlığını korumak amacıyla kanun ve tüzüklerde öngörülen hükümlere uygun olarak yapılan muayeneler açısından yukarıdaki fıkra hükmü uygulanmaz.

CEZA MUHALEMESİ KANUNU

Kanun Numarası: 5271

Tanıklıktan çekinme

Madde 45 – (1) Aşağıdaki kimseler tanıklıktan çekinebilir:

- Şüpheli veya sanığın nişanlısı.
- Evlilik bağı kalmasa bile şüpheli veya sanığın eşi.
- Şüpheli veya sanığın kan hısımlığından veya kayın hısımlığından üst-soy veya altsoy
- Şüpheli veya sanığın üçüncü derece dahil kan veya ikinci derece dahil kayın hısımları.
- Şüpheli veya sanıkla aralarında evlâtlık bağı bulunanlar.

(2) Yaş küçüklüğü, akıl hastalığı veya akıl zayıflığı nedeniyle tanıklıktan çekinmenin önemini anlayabilecek durumda olmayanlar, kanunî temsilcilerinin rızalarıyla tanık olarak dinlenebilirler. Kanunî temsilci şüpheli veya sanık ise, bu kişilerin çekinmeleri konusunda karar veremez.

(3) Tanıklıktan çekinebilecek olan kimselere, dinlenmeden önce tanıklıktan çekinebilecekleri bildirilir. Bu kimseler, dinlenirken de her zaman tanıklıktan çekinebilirler

Yemin verilmeyen tanıklar

Madde 50 – (1) Aşağıdaki kimseler yeminsiz dinlenir:

- Dinlenme sırasında onbeş yaşını doldurmamış olanlar.
- Ayırt etme gücüne sahip olmamaları nedeniyle yeminin niteliği ve önemini kavrayamayanlar.
- Soruşturma veya kovuşturma konusu suçlara iştirakten veya bu suçlar nedeniyle suçluyu kayırmaktan ya da suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirmekten şüpheli, sanık veya hükümlü olanlar

Tanıkların dinlenmesi

Madde 52 – (1) Her tanık, ayrı ayrı ve sonraki tanıklar yanında bulunmaksızın dinlenir.

(2) Tanıklar, kovuşturma evresine kadar ancak gecikmesinde sakınca bulunan veya kimliğin belirlenmesine ilişkin hâllerde birbirleri ile ve şüpheli ile yüzleştirilebilirler.

(3) Tanıkların dinlenmesi sırasındaki görüntü veya sesler kayda alınabilir. Ancak;

a) Mağdur çocukların,

b) Duruşmaya getirilmesi mümkün olmayan ve tanıklığı maddî gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunlu olan kişilerin,

Tanıklığında bu kayıt zorunludur.

(4) Üçüncü fıkra hükmünün uygulanması suretiyle elde edilen ses ve görüntü kayıtları, sadece ceza muhakemesinde kullanılır.

Diğer kişilerin beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması

Madde 76 – (Değişik: 25/5/2005 – 5353/3 md.)

(1) Bir suça ilişkin delil elde etmek amacıyla, mağdurun vücudu üzerinde dış veya iç beden muayenesi yapılabilmesine veya vücudundan kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınabilmesine; sağlığını tehlikeye düşürmemek ve cerrahî bir müdahalede bulunmamak koşuluyla; Cumhuriyet savcısının istemiyle ya da re'sen hâkim veya mahkeme, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilebilir. Cumhuriyet savcısının kararı, yirmidört saat içinde hâkim veya mahkemenin onayına sunulur. Hâkim veya mahkeme, yirmidört saat içinde kararını verir. Onaylanmayan kararlar hükümsüz kalır ve elde edilen deliller kullanılamaz.

(2) Mağdurun rızasının varlığı halinde, bu işlemlerin yapılabilmesi için birinci fıkra hükmüne göre karar alınmasına gerek yoktur.

(3) Çocuğun soy bağıнын araştırılmasına gerek duyulması halinde; bu araştırmanın yapılabilmesi için birinci fıkra hükmüne göre karar alınması gerekir.

(4) Tanıklıktan çekinme sebepleri ile muayeneden veya vücuttan örnek alınmasından kaçınılabılır. Çocuk ve akıl hastasının çekinmesi konusunda kanunî temsilcisi karar verir. Çocuk veya akıl hastasının, tanıklığın hukukî anlam ve sonuçlarını algılayabilecek durumda olması hâlinde, görüşü de alınır. Kanunî temsilci de şüpheli veya sanık ise bu konuda hâkim tarafından karar verilir. Ancak, bu hâlde elde edilen deliller davanın ileri aşamalarında şüpheli veya sanık olmayan kanunî temsilcinin izni olmadıkça kullanılamaz.

(5) Bu madde gereğince verilen hâkim veya mahkeme kararlarına itiraz edilebilir

Kadının muayenesi

Madde 77 – (1) Kadının muayenesi, istemi halinde ve olanaklar elverdiğinde bir kadın hekim tarafından yapılır.

Yeni doğanın cesedinin adli muayenesi veya otopsi

Madde 88 – (1) Yeni doğanın cesedi üzerinde adli muayene veya otopside, doğum sırasında veya doğumdan sonra yaşam bulgularının varlığı ve olağan süresinde doğup doğmadığı ve biyolojik olarak yaşamını rahim dışında sürdürebilecek kadar olgunlaşmış olup olmadığı veya yaşama yeteneği bulunup bulunmadığı saptanır.

Yakalama ve yakalanan kişi hakkında yapılacak işlemler

Madde 90 – (1) Aşağıda belirtilen hâllerde, herkes tarafından geçici olarak yakalama yapılabilir:

a) Kişiye suçu işlerken rastlanması.

b) Suçüstü bir fiilden dolayı izlenen kişinin kaçması olasılığının bulunması veya hemen kimliğini belirleme olanağının bulunmaması.

(2) Kolluk görevlileri, tutuklama kararı veya yakalama emri düzenlenmesini gerektiren ve gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde; Cumhuriyet savcısına veya âmirlerine derhâl başvurma olanağı bulunmadığı takdirde, yakalama yetkisine sahiptirler.

(3) Soruşturma ve kovuşturması şikâyete bağlı olmakla birlikte, çocuklara, beden veya akıl hastalığı, malûllük veya güçsüzlükleri nedeniyle kendilerini idareden aciz bulunanlara karşı işlenen suçüstü hallerinde kişinin yakalanması şikâyete bağlı değildir.

(4) (Değişik: 25/5/2005 – 5353/7 md.) Kolluk, yakalandığı sırada kaçmasını, kendisine veya başkalarına zarar vermesini önleyecek tedbirleri aldıktan sonra, yakalanan kişiye kanunî haklarını derhal bildirir.

(5) (Değişik: 25/5/2005 – 5353/7 md.) Birinci fıkraya göre yakalanıp kolluğa teslim edilen veya ikinci fıkra uyarınca görevlilerce yakalanan kişi ve olay hakkında Cumhuriyet savcısına hemen bilgi verilerek, emri doğrultusunda işlem yapılır.

(6) Yakalama emrine konu işlemin yerine getirilmesi nedeniyle yakalama emrinin çıkarılma amacının ortadan kalkması durumunda mahkeme, hâkim veya Cumhuriyet savcısı tarafından yakalama emrinin derhâl iadesi istenir.

Gözaltı

Madde 91 – (1) Yukarıdaki maddeye göre yakalanan kişi, Cumhuriyet Savcılığınca bırakılmazsa, soruşturmanın tamamlanması için gözaltına alınmasına karar verilebilir. (Değişik ikinci cümle: 25/5/2005 – 5353/8 md.) Gözaltı süresi, yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç, yakalama anından itibaren yirmi-dört saati geçemez.(Ek cümle: 25/5/2005 – 5353/8 md.) Yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilme için zorunlu süre oniki saatten fazla olamaz.

(2) Gözaltına alma, bu tedbirin soruşturma yönünden zorunlu olmasına ve kişinin bir suçu işlediği şüphesini gösteren somut delillerin varlığına bağlıdır.(1)

(3) Toplu olarak işlenen suçlarda, delillerin toplanmasındaki güçlük veya şüpheli sayısının çokluğu nedeniyle; Cumhuriyet savcısı gözaltı süresinin, her defasında bir günü geçmemek üzere, üç gün süreyle uzatılmasına yazılı olarak emir verebilir. Gözaltı süresinin uzatılması emri gözaltına alınana derhâl tebliğ edilir.

(4) (Ek: 27/3/2015-6638/13 md.) Suçüstü hâlleriyle sınırlı olmak kaydıyla; kişi hakkında aşağıdaki bentlerde belirtilen suçlarda mülki amirlerce belirlenecek kolluk amirleri tarafından yirmi dört saate kadar, şiddet olaylarının yaygınlaşarak kamu düzeninin ciddi şekilde bozulmasına yol açabilecek toplumsal olaylar sırasında ve toplu olarak işlenen suçlarda kırk sekiz saate kadar gözaltına alınma kararı verilebilir. Gözaltına alma nedeninin ortadan kalkması hâlinde veya işlemlerin tamamlanması üzerine derhâl ve her hâlde en geç yukarıda belirtilen sürelerin sonunda Cumhuriyet savcısına, yapılan işlemler hakkında bilgi verilerek talimatı doğrultusunda hareket edilir. Kişi serbest bırakılmazsa yukarıdaki fıkralara göre işlem yapılır. Ancak kişi en geç kırk sekiz saat, toplu olarak işlenen suçlarda dört gün içinde hâkim önüne çıkarılır. Bu fıkra kapsamında kolluk tarafından gözaltına alınan kişiler hakkında da gözaltına ilişkin hükümler uygulanır.

a) Toplumsal olaylar sırasında işlenen cebir ve şiddet içeren suçlar.

b) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

1. Kasten öldürme (madde 81, 82), taksirle öldürme (madde 85),

2. Kasten yaralama (madde 86, 87),

3. Cinsel saldırı (madde 102),

4. Çocukların cinsel istismarı (madde 103),
 5. Hırsızlık (madde 141, 142),
 6. Yağma (madde 148, 149),
 7. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188),
 8. Bulaşıcı hastalıklara ilişkin tedbirlere aykırı davranma (madde 195),
 9. Fuhuş (madde 227),
 10. Kötü muamele (madde 232),
- c) 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununda yer alan suçlar.
- d) 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 33 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde belirtilen suçlar.
- e) 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanununa dayanılarak ilan edilen sokağa çıkma yasağını ihlal etme.
- f) 21/3/2007 tarihli ve 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 3 üncü maddesinde belirtilen suçlar.
- (5) Yakalama işlemine, gözaltına alma ve gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin Cumhuriyet savcısının yazılı emrine karşı, yakalanan kişi, müdafii veya kanunî temsilcisi, eşi ya da birinci veya ikinci derecede kan hısımları, hemen serbest bırakılmayı sağlamak için sulh ceza hâkimine başvurabilir. Sulh ceza hâkimi incelemeyi evrak üzerinde yaparak derhâl ve nihayet yirmidört saat dolmadan başvuruyu sonuçlandırır. Yakalamanın veya gözaltına alma veya gözaltı süresini uzatmanın yerinde olduğu kanısına varılırsa başvuru reddedilir ya da yakalananın derhâl soruşturma evrakı ile Cumhuriyet Savcılığında hazır bulundurulmasına karar verilir. (1)
- (6) Gözaltı süresinin dolması veya sulh ceza hâkiminin kararı üzerine serbest bırakılan kişi hakkında yakalamaya neden olan fiille ilgili yeni ve yeterli delil elde edilmedikçe ve Cumhuriyet savcısının kararı olmadıkça bir daha aynı nedenle yakalama işlemi uygulanamaz.
- (7) Gözaltına alınan kişi bırakılmazsa, en geç bu süreler sonunda sulh ceza hâkimi önüne çıkarılıp sorguya çekilir. Sorguda müdafii de hazır bulunur.

Yakalama emri ve nedenleri

Madde 98 – (1) (Değişik: 25/5/2005 – 5353/10 md.) Soruşturma evresinde çağrı üzerine gelmeyen veya çağrı yapılamayan şüpheli hakkında,

Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından yakalama emri düzenlenebilir. Ayrıca, tutuklama isteminin reddi kararına itiraz halinde, itiraz mercii tarafından da yakalama emri düzenlenebilir.

(2) Yakalanmış iken kolluk görevlisinin elinden kaçan şüpheli veya sanık ya da tutukevi veya ceza infaz kurumundan kaçan tutuklu veya hükümlü hakkında Cumhuriyet savcıları ve kolluk kuvvetleri de yakalama emri düzenleyebilirler.

(3) Kovuşturma evresinde kaçak sanık hakkında yakalama emri re'sen veya Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim veya mahkeme tarafından düzenlenir.

(4) Yakalama emrinde, kişinin açık eşkâli, bilindiğinde kimliği ve yüklenen suç ile yakalandığında nereye gönderileceği gösterilir.

Tutuklama nedenleri

Madde 100 – (1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.(1)

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluştuyorsa.

(3) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir: (3)

a) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan; (2)

1. Soykırım ve insanlığa karşı suçlar (madde 76, 77, 78),

2. (Ek:6/12/2019-7196/58 md.) Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti (madde 79, 80)

3. Kasten öldürme (madde 81, 82, 83),

4.(Ek: 6/12/2006 – 5560/17 md.) Silahla işlenmiş kasten yaralama (madde 86, fıkra 3, bent e) ve neticesi sebebiyle ağırlaşmış kasten yaralama (madde 87),

5. İşkence (madde 94, 95)

6. Cinsel saldırı (birinci fıkra hariç, madde 102),

7. Çocukların cinsel istismarı (madde 103),

8.(Ek: 6/12/2006 – 5560/17 md.) Hırsızlık (madde 141, 142) ve yağma (madde 148, 149),

9. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188),

10. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (iki, yedi ve sekizinci fıkralar hariç, madde 220),

11. Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar (madde 302, 303, 304, 307, 308),

12. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (madde 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315),

b) 10.7.1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunda tanımlanan silah kaçakçılığı (madde 12) suçları.

c) 18.6.1999 tarihli ve 4389 sayılı Bankalar Kanununun 22 nci maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkralarında tanımlanan zimmet suçu.

d) 10.7.2003 tarihli ve 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar.

e) 21.7.1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 68 ve 74 üncü maddelerinde tanımlanan suçlar.

f) 31.8.1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanununun 110 uncu maddesinin dört ve beşinci fıkralarında tanımlanan kasten orman yakma suçları.

g) (Ek: 27/3/2015-6638/14 md.) 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 33 üncü maddesinde sayılan suçlar.

h) (Ek: 27/3/2015-6638/14 md.) 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 7 nci maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen suçlar.

(4) (Değişik: 2/7/2012-6352/96 md.) Sadece adlî para cezasını gerektiren suçlarda veya vücut dokunulmazlığına karşı kasten işlenenler hariç olmak üzere hapis cezasının üst sınırı iki yıldan fazla olmayan suçlarda tutuklama kararı verilemez. (1)

Tutuklama kararı

Madde 101 – (1) Soruşturma evresinde şüphelinin tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından, kovuşturma evresinde sanığın tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen mahkemece karar verilir. Bu istemlerde mutlaka

gerekçe gösterilir ve adlî kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını belirten hukukî ve fiilî nedenlere yer verilir.

(2) (Değişik: 2/7/2012-6352/97 md.) Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu husustaki bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda;

- a) Kuvvetli suç şüphesini,
- b) Tutuklama nedenlerinin varlığını,
- c) Tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu,

gösteren deliller somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilir. Kararın içeriği şüpheli veya sanığa sözlü olarak bildirilir, ayrıca bir örneği yazılmak suretiyle kendilerine verilir ve bu husus kararda belirtilir.

(3) Tutuklama istenildiğinde, şüpheli veya sanık, kendisinin seçeceği veya baro tarafından görevlendirilecek bir müdafinin yardımından yararlanır.

(4) Tutuklama kararı verilmezse, şüpheli veya sanık derhâl serbest bırakılır.

(5) Bu madde ile 100 üncü madde gereğince verilen kararlara itiraz edilebilir.

Tutuklulukta geçecek süre

Madde 102 – (1) (Değişik: 6/12/2006 – 5560/18 md.) Ağır ceza mahkemesinin görevine girmeyen işlerde tutukluluk süresi en çok bir yıldır. Ancak bu süre, zorunlu hallerde gerekçeleri gösterilerek altı ay daha uzatılabilir.

(2) Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde, tutukluluk süresi en çok iki yıldır. Bu süre, zorunlu hallerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabilir; uzatma süresi toplam üç yılı, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlarda beş yılı geçemez. (1)

(3) Bu maddede öngörülen uzatma kararları, Cumhuriyet savcısının, şüpheli veya sanık ile müdafinin görüşleri alındıktan sonra verilir.

(4) (Ek:17/10/2019-7188/18 md.) Soruşturma evresinde tutukluluk süresi, ağır ceza mahkemesinin görevine girmeyen işler bakımından altı ayı, ağır ceza mahkemesinin görevine giren işler bakımından ise bir yılı geçemez. Ancak, Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar, Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar ve toplu olarak işlenen suçlar bakımından bu süre en çok bir yıl altı ay olup, gerekçesi gösterilerek altı ay daha uzatılabilir.

(5) (Ek:17/10/2019-7188/18 md.) Bu maddede öngörülen tutukluluk süreleri, fiili işlediği sırada on beş yaşını doldurmamış çocuklar bakımından yarı oranında, on sekiz yaşını doldurmamış çocuklar bakımından ise dörtte üç oranında uygulanır.

Cumhuriyet savcısının tutuklama kararının geri alınmasını istemesi

Madde 103 – (1) Cumhuriyet savcısı, şüphelinin adlî kontrol altına alınarak serbest bırakılmasını sulh ceza hâkiminden isteyebilir. Hakkında tutuklama kararı verilmiş şüpheli ve müdafii de aynı istemde bulunabilirler. (Mülga üçüncü cümle: 25/5/2005 – 5353/12 md.)

(2) Soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı adlî kontrol veya tutuklamanın artık gereksiz olduğu kanısına varacak olursa, şüpheliyi re'sen serbest bırakır. Kuvuşturmaya yer olmadığı kararı verildiğinde şüpheli serbest kalır.

Şüpheli veya sanığın salıverilme istemleri

Madde 104 – (1) Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında şüpheli veya sanık salıverilmesini isteyebilir.

(2) Şüpheli veya sanığın tutukluluk hâlinin devamına veya salıverilmesine hâkim veya mahkemece karar verilir. Bu kararlara itiraz edilebilir. (2)

(3) Dosya bölge adliye mahkemesine veya Yargıtaya geldiğinde salıverilme istemi hakkındaki karar, bölge adliye mahkemesi veya Yargıtay ilgili dairesi veya Yargıtay Ceza Genel Kurulunca dosya üzerinde yapılacak incelemeden sonra verilir; bu karar re'sen de verilebilir.

Usul

Madde 105 – (Değişik: 25/5/2005 – 5353/13 md.)

(1) 103 ve 104 üncü maddeler uyarınca yapılan istem üzerine, merciince Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık veya müdafinin görüşü alındıktan sonra, üç gün içinde istemin kabulüne, reddine veya adlî kontrol uygu-

lanmasına karar verilir. (Ek cümle: 24/11/2016-6763/23 md.) 103 üncü maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesi uyarınca yapılan istemler hariç olmak üzere örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar bakımından bu süre yedi gün olarak uygulanır. (Ek cümle: 11/4/2013-6459/15 md.) Duruşma dışında bu karar verilirken Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık veya müdafinin görüşü alınmaz. Bu kararlara itiraz edilebilir.

Adlî kontrol

Madde 109 – (1) (Değişik: 2/7/2012-6352/98 md.) Bir suç sebebiyle yürütülen soruşturmada, 100 üncü maddede belirtilen tutuklama sebeplerinin varlığı halinde, şüphelinin tutuklanması yerine adlî kontrol altına alınmasına karar verilebilir.

(2) Kanunda tutuklama yasağı öngörülen hallerde de, adlî kontrole ilişkin hükümler uygulanabilir.

(3) Adlî kontrol, şüphelinin aşağıda gösterilen bir veya birden fazla yükümlülüğe tabi tutulmasını içerir:

- a) Yurt dışına çıkamamak
- b) Hâkim tarafından belirlenen yerlere, belirtilen süreler içinde düzenli olarak başvurmak.
- c) Hâkimin belirttiği merci veya kişilerin çağrılarına ve gerektiğinde meslekî uğraşlarına ilişkin veya eğitime devam konularındaki kontrol tedbirlerine uymak.
- d) Her türlü taşıtları veya bunlardan bazılarını kullanamamak ve gerektiğinde kaleme, makbuz karşılığında sürücü belgesini teslim etmek.
- e) Özellikle uyuşturucu, uyarıcı veya uçucu maddeler ile alkol bağımlılığından arınmak amacıyla, hastaneye yatmak dahil, tedavi veya muayene tedbirlerine tâbi olmak ve bunları kabul etmek.
- f) Şüphelinin parasal durumu göz önünde bulundurularak, miktarı ve bir defada veya birden çok taksitlerle ödeme süreleri, Cumhuriyet savcısının isteği üzerine hâkimce belirlenecek bir güvence miktarını yatırmak.
- g) Silâh bulduramamak veya taşıyamamak, gerektiğinde sahip olunan silâhları makbuz karşılığında adlî emanete teslim etmek.
- h) Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim tarafından miktarı ve ödeme süresi belirlenecek parayı suç mağdurunun haklarını güvence altına almak üzere aynî veya kişisel güvenceye bağlamak.

i) Aile yükümlülüklerini yerine getireceğine ve adlî kararlar gereğince ödemeye mahkûm edildiği nafakayı düzenli olarak ödeyeceğine dair güvence vermek.

j) (Ek: 2/7/2012-6352/98 md.) Konutunu terk etmemek.

k) (Ek: 2/7/2012-6352/98 md.) Belirli bir yerleşim bölgesini terk etmemek.

l) (Ek: 2/7/2012-6352/98 md.) Belirlenen yer veya bölgelere gitmemek.

(4) (Ek: 25/5/2005 – 5353/14 md.; Mülga: 2/7/2012-6352/98 md.) (Yeni-den Düzenleme: 14/4/2020-7242/15 md.) Maruz kaldığı ağır bir hastalık veya engellilik nedeniyle ceza infaz kurumu koşullarında hayatını yalnız idame ettiremediği 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 16 ncı maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca tespit edilen şüpheli ile gebe olan veya doğurduğu tarihten itibaren altı ay geçmemiş bulunan kadın şüphelinin tutuklanması yerine adlî kontrol altına alınmasına karar verilebilir. Hakkında mahkûmiyet hükmü verilmiş ve bu hükümle ilgili olarak istinaf veya temyiz kanun yoluna başvurulmuş olması hâlinde, UYAP kayıtlarını incelemek suretiyle hükmü veren ilk derece mahkemesi de adlî kontrol kararı verebilir.

(5) Hâkim veya Cumhuriyet savcısı (d) bendinde belirtilen yükümlülüğün uygulamasında şüphelinin meslekî uğraşlarında araç kullanmasına sürekliliği veya geçici olarak izin verebilir. (1)

(6) Adlî kontrol altında geçen süre, şahsî hürriyeti sınırlama sebebi sayılarak cezadan mahsup edilemez. Bu hüküm, maddenin üçüncü fıkrasının (e) bendinde belirtilen hallerde uygulanmaz. (1)

(7) (Ek: 6/12/2006 – 5560/19 md.) Kanunlarda öngörülen tutukluluk sürelerinin dolması nedeniyle salıverilenler hakkında (...) (2) adlî kontrole ilişkin hükümler uygulanabilir. (1)(2)

Adlî kontrol kararı ve hükmedecek merciler

Madde 110 – (1) Şüpheli, Cumhuriyet savcısının istemi ve sulh ceza hâkiminin kararı ile soruşturma evresinin her aşamasında adlî kontrol altına alınabilir.

(2) Hâkim, Cumhuriyet savcısının istemiyle, adlî kontrol uygulamasında şüpheliyi bir veya birden çok yeni yükümlülük altına koyabilir; kontrolün içeriğini oluşturan yükümlülükleri bütünüyle veya kısmen kaldırabilir, değiştirebilir veya şüpheliyi bunlardan bazılarını uymaktan geçici olarak muaf tutabilir.

(3) 109 uncu madde ile bu madde hükümleri, gerekli görüldüğünde, görevli ve yetkili diğer yargı mercileri tarafından da, kovuşturma evresinin her aşamasında uygulanır.

Adli kontrol kararının kaldırılması

Madde 111 – (1) Şüpheli veya sanığın istemi üzerine, Cumhuriyet savcısının görüşünü aldıktan sonra hâkim veya mahkeme 110 uncu maddenin ikinci fıkrasına göre beş gün içinde karar verebilir.

(2) Adli kontrole ilişkin kararlara itiraz edilebilir.

Tedbirlere uymama

Madde 112 – (1) Adli kontrol hükümlerini isteyerek yerine getirmeyen şüpheli veya sanık hakkında, hükmedilebilecek hapis cezasının süresi ne olursa olsun, yetkili yargı mercii hemen tutuklama kararı verebilir. (Ek cümle:14/4/2020-7242/16 md.) Hakkında mahkûmiyet hükmü verilmiş ve bu hükümlerle ilgili olarak istinaf veya temyiz kanun yoluna başvurulmuş olması hâlinde, UYAP kayıtlarını incelemek suretiyle hükmü veren ilk derece mahkemesi de tutuklama kararı verebilir.

(2) (Ek: 24/11/2016-6763/24 md.) Birinci fıkra hükmü, azami tutukluluk süresinin dolması nedeniyle verilen adli kontrol tedbirinin ihlali hâlinde de uygulanabilir. Ancak, bu durumda tutuklama süresi ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde dokuz aydan, diğer işlerde iki aydan fazla olamaz.

Güvence

Madde 113 – (1) Şüpheli veya sanık tarafından gösterilecek güvence, aşağıda yazılı hususların yerine getirilmesini sağlar:

a) Şüpheli veya sanığın bütün usul işlemlerinde, hükmün infazında veya altına alınabileceği diğer yükümlülükleri yerine getirmek üzere hazır bulunması

b) Aşağıda gösterilen sıraya göre ödemelerin yapılması:

1. Katılanın yaptığı masraflar, suçun neden olduğu zararların giderilmesi ve eski hâle getirme; şüpheli veya sanık nafaka borçlarını ödememeleri nedeniyle kovuşturuluyorlarsa nafaka borçları.

2. Kamusal giderler.

3. Para cezaları.

(2) Şüpheli veya sanığı güvence göstermeye zorunlu kılan kararda, güvencenin karşıladığı kısımlar ayrı ayrı gösterilir

İletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması(1)(2)

Madde 135 – (1) (Değişik: 21/2/2014–6526/12 md.) Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturma ve kovuşturmada, suç işlendiğine ilişkin somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve başka suretle delil elde edilmesi imkânının bulunmaması durumunda, ağır ceza mahkemesi veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının kararıyla şüpheli veya sanığın telekomünikasyon yoluyla iletişimi (...) (3) dinlenebilir, kayda alınabilir ve sinyal bilgileri değerlendirilebilir. Cumhuriyet savcısı kararını derhâl mahkemenin onayına sunar ve mahkeme, kararını en geç yirmi dört saat içinde verir. Sürenin dolması veya mahkeme tarafından aksine karar verilmesi hâlinde tedbir Cumhuriyet savcısı tarafından derhâl kaldırılır. (Mülga son iki cümle: 24/11/2016-6763/26 md.)

(2) (Ek: 21/2/2014–6526/12 md.) Talepte bulunulurken hakkında bu madde uyarınca tedbir kararı verilecek hattın veya iletişim aracının sahibini ve biliniyorsa kullanıcıasını gösterir belge veya rapor eklenir.

(3) Şüpheli veya sanığın tanıklıktan çekinebilecek kişilerle arasındaki iletişimi kayda alınmaz. Kayda alma gerçekleştirildikten sonra bu durumun anlaşılması hâlinde, alınan kayıtlar derhâl yok edilir.

(4) Birinci fıkra hükmüne göre verilen kararda, yüklenen suçun türü, hakkında tedbir uygulanacak kişinin kimliği, iletişim aracının türü, telefon numarası veya iletişim bağlantısını tespiti imkân veren kodu, tedbirin türü, kapsamı ve süresi belirtilir. Tedbir kararı en çok iki ay için verilebilir; bu süre, bir ay daha uzatılabilir. (Ek cümle: 25/5/2005 – 5353/17 md.) Ancak, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili olarak gerekli görülmesi halinde, mahkeme yukarıdaki sürelerle ek olarak her defasında bir aydan fazla olmamak ve toplam üç ayı geçmemek üzere uzatılmasına karar verebilir.

(5) Şüpheli veya sanığın yakalanabilmesi için, (...) (1) mobil telefonun yeri, hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının kararına istinaden tespit edilebilir. Bu hususa ilişkin olarak verilen kararda, (...) (1) mobil telefon numarası ve tespit işleminin süresi belirtilir. Tespit işlemi en çok iki ay için yapılabilir; bu süre, bir ay daha uzatılabilir.(2)

(6) (Ek: 2/12/2014-6572/42 md.) Şüpheli ve sanığın telekomünikasyon yoluyla iletişiminin tespiti, soruşturma aşamasında hâkim, kovuşturma aşamasında mahkeme kararına istinaden yapılır. Kararda, yüklenen suçun türü, hakkında tedbir uygulanacak kişinin kimliği, iletişim aracının

türü, telefon numarası veya iletişim bağlantısını tespitte imkân veren kodu ve tedbirin süresi belirtilir. (3) . (Ek cümleler: 24/11/2016-6763/26 md.) Cumhuriyet savcısı kararını yirmi dört saat içinde hâkimin onayına sunar ve hâkim, kararını en geç yirmi dört saat içinde verir. Sürenin dolması veya hâkim tarafından aksine karar verilmesi hâlinde kayıtlar derhâl imha edilir. (3)(4)

(7) Bu madde hükümlerine göre alınan karar ve yapılan işlemler, tedbir süresince gizli tutulur. (2)

(8) Bu madde kapsamında dinleme, kayda alma ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesine ilişkin hükümler ancak aşağıda sayılan suçlarla ilgili olarak uygulanabilir: (1) (2)

a) Türk Ceza Kanununda yer alan;

1. Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti (madde 79, 80),
2. Kasten öldürme (madde 81, 82, 83),
3. İşkence (madde 94, 95),
4. Cinsel saldırı (birinci fıkra hariç, madde 102),
5. Çocukların cinsel istismarı (madde 103),
6. (Ek: 21/2/2014 – 6526/12 md.) Nitelikli hırsızlık (madde 142) ve yağma (madde 148, 149), (2)
7. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188), (2)
8. Parada sahtecilik (madde 197), (2)
9. (Mülga: 21/2/2014 – 6526/12 md.)
10. (Ek: 25/5/2005 – 5353/17 md.) Fuhuş (madde 227),(1)(2)
11. İhaleye fesat karıştırma (madde 235), (1) (2)
12. (Ek: 24/11/2016-6763/26 md.) Tefecilik (madde 241), (4)
13. Rüşvet (madde 252), (1) (2)
14. Suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama (madde 282), (1) (2)
15. (Değişik: 2/12/2014-6572/42 md.) Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak (madde 302) , (1)(2)(3)
16. (Ek: 2/12/2014-6572/42 md.) Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (madde 309, 311, 312, 313, 314, 315, 316), (3)

17. Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk (madde 328, 329, 330, 331, 333, 334, 335, 336, 337) suçları. (1) (2)(3)

b) Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunda tanımlanan silah kaçakçılığı (madde 12) suçları.

c) (Ek: 25/5/2005 – 5353/17 md.) Bankalar Kanununun 22 nci maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkralarında tanımlanan zimmet suçu, (1)

d) Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar. (1)

e) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 68 ve 74 üncü maddelerinde tanımlanan suçlar. (1)

(9) Bu maddede belirlenen esas ve usuller dışında hiç kimse, bir başkasının telekomünikasyon yoluyla iletişimini dinleyemez ve kayda alamaz.

Müdafiin görevlendirilmesi

Madde 150 – (Değişik: 6/12/2006 – 5560/21 md.)

(1) Şüpheli veya sanıktan kendisine bir müdafii seçmesi istenir. Şüpheli veya sanık, müdafii seçebilecek durumda olmadığını beyan ederse, istemi halinde bir müdafii görevlendirilir.

(2) Müdafii bulunmayan şüpheli veya sanık; çocuk, kendisini savunamayacak derecede malul veya sağır ve dilsiz ise, istemi aranmaksızın bir müdafii görevlendirilir.

(3) Alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı yapılan soruşturma ve kovuşturmada ikinci fıkra hükmü uygulanır.

(4) Zorunlu müdafilikle ilgili diğer hususlar, Türkiye Barolar Birliğinin görüşü alınarak çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

Müdafiin dosyayı inceleme yetkisi

Madde 153 – (Değişik: 2/12/2014-6572/44 md.)

(1) Müdafii, soruşturma evresinde dosya içeriğini inceleyebilir ve istediği belgelerin bir örneğini harçsız olarak alabilir.

(2) Müdafiiin dosya içeriğini inceleme veya belgelerden örnek alma yetkisi, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek ise Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim kararıyla kısıtlanabilir. Bu karar ancak aşağıda sayılan suçlara ilişkin yürütülen soruşturmalarda verilebilir:

a) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

1. Kasten öldürme (madde 81, 82, 83),
 2. Cinsel saldırı (birinci fıkra hariç, madde 102),
 3. Çocukların cinsel istismarı (madde 103),
 4. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188),
 5. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (madde 220),
 6. Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar (madde 302, 303, 304, 307, 308),
 7. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (madde 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316),
 8. Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk (madde 326, 327, 328, 329, 330, 331, 333, 334, 335, 336, 337).
- b) 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunda tanımlanan silah kaçakçılığı (madde 12) suçları.
- c) 19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 160 ıncı maddesinde tanımlanan zimmet suçu.
- d) 21/3/2007 tarihli ve 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda tanımlanan suçlar.
- (3) Yakalanan kişinin veya şüphelinin ifadesini içeren tutanak ile bilirkişi raporları ve adı geçenlerin hazır bulunmaya yetkili oldukları diğer adli işlemlere ilişkin tutanaklar hakkında, ikinci fıkra hükmü uygulanmaz.
- (4) Müdafii, iddianamenin mahkeme tarafından kabul edildiği tarihten itibaren dosya içeriğini ve muhafaza altına alınmış delilleri inceleyebilir; bütün tutanak ve belgelerin örneklerini harçsız olarak alabilir.
- (5) Bu maddenin içerdiği haklardan suçtan zarar görenin vekili de yararlanır.

Müdafii ile görüşme

Madde 154 – (1) Şüpheli veya sanık, vekâletname aranmaksızın müdafii ile her zaman ve konuşulanları başkalarının duyamayacağı bir ortamda görüşebilir. Bu kişilerin müdafii ile yazışmaları denetime tâbi tutulamaz.

(2) (Ek: 3/10/2016-KHK-676/3 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7070/3 md.) Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümlerinde tanımlanan suçlar ve Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar ile örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen

uyuşturucu ve uyarıcı madde imâl ve ticareti suçları bakımından gözaltındaki şüphelinin müdafî ile görüşme hakkı Cumhuriyet savcısının istemi üzerine, hâkim kararıyla yirmidört saat süreyle kısıtlanabilir; bu zaman zarfında ifade alınmaz.

Duruşmanın açıklığı

Madde 182 – (1) Duruşma herkese açıktır.

(2) Genel ahlâkın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hâllerde, duruşmanın bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına mahkemece karar verilebilir.

(3) Duruşmanın kapalı yapılması konusundaki gerekçeli karar ile hüküm açık duruşmada açıklanır.

Açıklığın kaldırılması hakkında karar

Madde 184 – (1) 182 nci maddede gösterilen hâllerde, açıklığın kaldırılması istemine ilişkin olarak yapılacak duruşma, istem üzerine veya mahkemece uygun görülürse kapalı yapılır.

Zorunlu kapalılık

Madde 185 – (1) Sanık, onsekiz yaşını doldurmamış ise duruşma kapalı yapılır; hüküm de kapalı duruşmada açıklanır.

Kapalılık kararının ve nedenlerinin yazılması

Madde 186 – (1) Açıklığın kaldırılması kararı, nedenleriyle birlikte tutanağa geçirilir.

Kapalı duruşmada bulunabilme

Madde 187 – (1) Kapalı duruşmada mahkeme, bazı kişilerin hazır bulunmasına izin verebilir. Bu hâlde adı geçenler, duruşmanın kapalı olmasını gerektiren hususları açıklamamaları bakımından uyarılırlar ve bu husus tutanağa yazılır.

(2) Kapalı duruşmanın içeriği hiçbir iletişim aracıyla yayımlanamaz.

(3) Açık duruşmanın içeriği, millî güvenliğe veya genel ahlâka veya kişilerin saygınlık, onur ve haklarına dokunacak veya suç işlemeye kışkırtacak nitelikte ise; mahkeme, bunları önlemek amacı ile ve gerektiği ölçüde duruşmanın içeriğinin kısmen veya tamamen yayımlanmasını yasaklar ve kararını açık duruşmada açıklar.

Sorgu sırasında sanığın mahkeme salonundan çıkarılabilmesi

Madde 200 – (1) Sanığın yüzüne karşı suç ortaklarından birinin veya bir tanığın gerçeği söylemeyeceğinden endişe edilirse, mahkeme, sorgu ve dinleme sırasında o sanığın mahkeme salonundan çıkarılmasına karar verebilir.

(2) Sanık tekrar getirildiğinde, tutanaklar okunur ve gerektiğinde içeriği anlatılır

Duruşmanın Düzen ve Disiplini

Hâkim veya başkanın yetkisi

Madde 203 – (1) Duruşmanın düzeni, mahkeme başkanı veya hâkim tarafından sağlanır.

(2) Mahkeme başkanı veya hâkim, duruşmanın düzenini bozan kişinin, savunma hakkının kullanılmasını engellemek koşuluyla salondan çıkarılmasını emreder

(3) Kişi dışarı çıkarılması sırasında direnç gösterir veya karışıklıklara neden olursa yakalanır ve hâkim veya mahkeme tarafından, avukatlar hariç, verilecek bir kararla derhâl dört güne kadar disiplin hapsine konulabilir. Ancak çocuklar hakkında disiplin hapsi uygulanmaz.

Suçun Mağduru ile Şikâyetçinin Çağırılması

Madde 233 – (1) Mağdur ile şikâyetçi, Cumhuriyet savcısı veya mahkeme başkanı veya hâkim tarafından çağrı kâğıdı ile çağırılıp dinlenir.

(2) Bu hususta yapılacak çağrı bakımından tanıklara ilişkin hükümler uygulanır

Mağdur ile şikâyetçinin hakları

Madde 234 – (1) Mağdur ile şikâyetçinin hakları şunlardır:

a) Soruşturma evresinde;

1. Delillerin toplanmasını isteme,
2. Soruşturmanın gizlilik ve amacını bozmamak koşuluyla Cumhuriyet savcısından belge örneği isteme,
3. (Değişik: 24/7/2008-5793/40 md.) Vekili bulunmaması halinde, cinsel saldırı suçu ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, baro tarafından kendisine avukat görevlendirilmesini isteme,
4. 153 üncü maddeye uygun olmak koşuluyla vekili aracılığı ile soruşturma belgelerini ve elkonulan ve muhafazaya alınan eşyayı inceletme,

5. Cumhuriyet savcısının, kovuşturmaya yer olmadığı yönündeki kararına kanunda yazılı usule göre itiraz hakkını kullanma.

b) Kovuşturma evresinde;

1. Duruşmadan haberdar edilme,

2. Kamu davasına katılma,

3. Tutanak ve belgelerden (...) (1) örnek isteme, (1)

4. Tanıkların davetini isteme,

5. (Değişik: 24/7/2008-5793/40 md.) Vekili bulunmaması halinde, cinsel saldırı suçu ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, baro tarafından kendisine avukat görevlendirilmesini isteme,

6. Davaya katılmış olma koşuluyla davayı sonuçlandıran kararlara karşı kanun yollarına başvurma.

(2) Mağdur, onsekiz yaşını doldurmamış, sağır veya dilsiz ya da meramını ifade edemeyecek derecede malûl olur ve bir vekili de bulunmazsa, istemi aranmaksızın bir vekil görevlendirilir.

(3) Bu haklar, suçun mağdurları ile şikâyetçiye anlatılıp açıklanır ve bu husus tutanağa yazılır

(4) (Ek:17/10/2019-7188/21 md.) Soruşturma veya kovuşturma evresinde, dava nakli veya adli tıp işlemleri nedeniyle yerleşim yeri dışında bir yere gitme zorunluluğu doğması hâlinde mağdurun yapmış olduğu konaklama, iaşe ve ulaşım giderleri, 10/2/1954 tarihli ve 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümlerine göre Adalet Bakanlığı bütçesinden karşılanır.

Mağdur ile şikâyetçinin davete uymamaları

Madde 235 – (1) Mağdur, şikâyetçi veya vekilinin, dilekçelerinde veya tutanağa geçirilmiş olan beyanlarında belirttikleri adresleri tebligata esas alınır.

(2) Bu adrese çıkartılan çağrıya rağmen gelmeyen kimseye yeniden tebligata bulunmaz.

(3) Belirtilen adresin yanlışlığı, eksikliği veya adres değişikliğinin bildirilmemesi nedeniyle tebligat yapılamaması hâllerinde adresin araştırılması gerekmez.

(4) Bu kimselerin beyanının alınması zorunlu görüldüğü hâllerde üçüncü fıkra uygulanmaz.

Mağdur ile şikâyetçinin dinlenmesi

Madde 236 – (1) Mağdurun tanık olarak dinlenmesi halinde, yemin hariç, tanıklığa ilişkin hükümler uygulanır.

(2) İşlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş çocuk veya mağdur, bu suça ilişkin soruşturma veya kovuşturmada tanık olarak bir defa dinlenebilir. Maddî gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunluluk arz eden haller saklıdır.

(3) Mağdur çocukların veya işlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş olan diğer mağdurun tanık olarak dinlenmesi sırasında psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman bir kişi bulundurulur. (Mûlga cümle:17/10/2019-7188/22 md.) (...)

(4) (Ek:17/10/2019-7188/22 md.) Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından ifade ve beyanının özel ortamda alınması gerektiği ya da şüpheli veya sanık ile yüz yüze gelmesinde sakınca bulunduğu değerlendirilen çocuk veya mağdurların ifade ve beyanları özel ortamda uzmanlar aracılığıyla alınır.

(5) (Ek:17/10/2019-7188/22 md.) Türk Ceza Kanununun 103 üncü maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen suçlardan mağdur olan çocukların soruşturma evresindeki beyanları, bunlara yönelik hizmet veren merkezlerde Cumhuriyet savcısının nezaretinde uzmanlar aracılığıyla alınır. Mağdur çocuğun beyan ve görüntüleri kayda alınır. Kovuşturma evresinde ise ancak, maddî gerçeğin ortaya çıkarılması açısından mağdur çocuğun beyanının alınması veya başkaca bir işlem yapılmasında zorunluluk bulunması hâlinde bu işlem, mahkeme veya görevlendireceği naip hâkim tarafından bu merkezlerde uzmanlar aracılığıyla yerine getirilir. Mağdur çocuk yargı çevresi ve mülkî sınırlara bakılmaksızın en yakın merkeze götürülmek suretiyle bu fıkra da belirtilen işlemler yerine getirilir.

(6) (Ek:17/10/2019-7188/22 md.) Türk Ceza Kanununun 102 nci maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen suçlardan mağdur olanların soruşturma evresindeki beyanları bakımından da beşinci fıkra hükmü uygulanır. Ancak, beyan ve görüntülerin kayda alınmasında mağdurun rızası aranır.

(7) (Ek:17/10/2019-7188/22 md.) Beşinci ve altıncı fıkra kapsamında alınan beyan ve görüntü kayıtları dava dosyasında saklanır, kimseye verilmez ve gizliliği için gerekli tedbirler alınır.

(8) (Ek:17/10/2019-7188/22 md.) Beşinci ve altıncı fıkra kapsamında alınan beyan ve görüntü kayıtları, yazılı tutanağa dönüştürülür. Bu tutanak,

talepte bulunan şüpheli, sanık, müdafii, mağdur, vekil veya kanuni temsilciye verilir. Beyan ve görüntü kayıtları bu kişilere soruşturma ve kovuşturma makamlarının gözetiminde gizliliği korunmak suretiyle izletilebilir.

Katılanın hakları

Madde 239 – (1) (Değişik: 24/7/2008-5793/41 md.) Mağdur veya suçtan zarar gören davaya katıldığında, cinsel saldırı suçu ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, baro tarafından kendisine avukat görevlendirilmesini isteyebilir.

(2) Mağdur veya suçtan zarar görenin çocuk, sağır ve dilsiz veya kendisini savunamayacak derecede akıl hastası olması halinde avukat görevlendirilmesi için istem aranmaz.

Seri muhakeme usulü

Madde 250 – (Mülga: 2/7/2012-6352/105 md.) (Başlığı ile Birlikte Yeniden Düzenleme:17/10/2019-7188/23 md.)

(12) Seri muhakeme usulü, yaş küçüklüğü ve akıl hastalığı ile sağır ve dilsizlik hâllerinde uygulanmaz.

Basit yargılama usulü

Madde 251 – (Mülga: 2/7/2012-6352/105 md.) (Başlığı ile Birlikte Yeniden Düzenleme:17/10/2019-7188/24 md.)

(7) Basit yargılama usulü, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağır ve dilsizlik hâlleri ile soruşturma veya kovuşturma yapılması izne ya da talebe bağlı olan suçlar hakkında uygulanmaz.

Uzlaştırma (1)

Madde 253 – (Değişik: 6/12/2006-5560/24 md.)

(1) Aşağıdaki suçlarda, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişisinin uzlaştırılması girişiminde bulunulur:

- a) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar.
- b) Şikâyete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın, Türk Ceza Kanununda yer alan;
 1. Kasten yaralama (üçüncü fıkra hariç, madde 86; madde 88),
 2. Taksirle yaralama (madde 89),
 3. (Ek: 24/11/2016-6763/34 md.) Tehdit (madde 106, birinci fıkra),

4. Konut dokunulmazlığının ihlali (madde 116),
5. (Ek:17/10/2019-7188/26 md.)(2) İş ve çalışma hürriyetinin ihlali (madde 117, birinci fıkra; madde 119, birinci fıkra (c) bendi),
6. (Ek: 24/11/2016-6763/34 md.) Hırsızlık (madde 141),
7. (Ek:17/10/2019-7188/26 md.)(2) Güveni kötüye kullanma (madde 155),
8. (Ek: 24/11/2016-6763/34 md.) Dolandırıcılık (madde 157),
9. (Ek:17/10/2019-7188/26 md.)(2) Suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi (madde 165),
10. Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (madde 234),
11. Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkra hariç, madde 239), suçları.

c) (Ek: 24/11/2016-6763/34 md.) Mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, suça sürüklenen çocuklar bakımından ayrıca, üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlar.

(2) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olanlar hariç olmak üzere; diğer kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, kanunda açık hüküm bulunması gerekir.

(3) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, (...) (1) cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, uzlaştırma yoluna gidilemez. (Ek cümle: 26/6/2009 - 5918/8 md.) Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte aynı mağdura karşı işlenmiş olması hâlinde de uzlaşma hükümleri uygulanmaz. (1)(4)

(4) Soruşturma konusu suçun uzlaşmaya tâbi olması ve kamu davası açılması için yeterli şüphenin bulunması hâlinde, dosya uzlaştırma bürosuna gönderilir. Büro tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Şüphelinin, mağdurun veya suçtan zarar görenin reşit olmaması halinde, uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılır. Uzlaştırmacı, uzlaşma teklifini açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla da yapabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar gören, kendisine uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren üç gün içinde kararını bildirmediği takdirde, teklifi reddetmiş sayılır. (2)

(5) Uzlaşma teklifinde bulunulması halinde, kişiye uzlaşmanın mahiyeti ve uzlaşmayı kabul veya reddetmesinin hukukî sonuçları anlatılır.

(6) Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye veya bunların kanunî temsilcisine ulaşılamaması halinde, uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılır.

(7) Birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekir.

(8) Uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, soruşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir.

(9) (Mülga: 24/11/2016-6763/34 md.)

(10) Bu Kanunda belirlenen hâkimin davaya bakamayacağı haller ile reddi sebepleri, uzlaştırmacı görevlendirilmesi ile ilgili olarak göz önünde bulundurulur.

(11) Görevlendirilen uzlaştırmacıya soruşturma dosyasında yer alan ve Cumhuriyet savcısınca uygun görülen belgelerin birer örneği verilir. Uzlaştırma bürosu uzlaştırmacıya, soruşturmanın gizliliği ilkesine uygun davranmakla yükümlü olduğunu hatırlatır. (3)

(12) Uzlaştırmacı, dosya içindeki belgelerin birer örneği kendisine verildikten itibaren en geç otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırır. Uzlaştırma bürosu bu süreyi her defasında yirmi günü geçmemek üzere en fazla iki kez daha uzatabilir. (3)(4)

(13) Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafî ve vekil katılabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisi ya da vekilinin müzakerelere katılmaktan imtina etmesi halinde, uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır.

(14) Uzlaştırmacı, müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak Cumhuriyet savcısıyla görüşebilir; Cumhuriyet savcısı, uzlaştırmacıya talimat verebilir.

(15) Uzlaşma müzakereleri sonunda uzlaştırmacı, bir rapor hazırlayarak kendisine verilen belge örnekleriyle birlikte uzlaştırma bürosuna verir. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde, tarafların imzalarını da içeren rapor-

da, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı olarak açıklanır. (Ek cümle: 24/11/2016-6763/34 md.) Uzlaştırma bürosu soruşturma dosyasını, raporu ve varsa yazılı anlaşmayı Cumhuriyet savcısına gönderir. (1)

(16) Uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler.

(17) Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza eder.

(18) Uzlaştırmamanın sonuçsuz kalması halinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilemez.

(19) Uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini def'aten yerine getirmesi halinde, hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arzemesi halinde, 171 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, 171 inci maddenin dördüncü fıkrasındaki şart aranmaksızın, kamu davası açılır. Uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır. Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi halinde uzlaşma raporu veya belgesi, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılır.

(20) Uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamalar, herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz.

(21) Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunduğu tarihten itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç, uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek uzlaştırma bürosuna verdiği tarihe kadar dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemez. (1)

(22) (Değişik birinci cümle: 24/11/2016-6763/34 md.) Uzlaştırmacıya Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen tarifeye göre ücret ödenir. Uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri, yargılama giderlerinden sayılır. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde bu giderler Devlet Hazinesi tarafından karşılanır.

(23) Uzlaşma sonucunda verilecek kararlarla ilgili olarak bu Kanunda öngörülen kanun yollarına başvurulabilir.

(24) (Değişik: 24/11/2016-6763/34 md.) Her Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde uzlaştırmacı bürosu kurulur ve yeteri kadar Cumhuriyet savcısı ile personel görevlendirilir. Uzlaştırmacılar, avukatların veya hukuk öğrenimi görmüş kişilerin yer aldığı, Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen uzlaştırmacı listelerinden görevlendirilir. Uzlaştırmacı, hazırladığı raporu, tutanakları ve varsa yazılı anlaşmayı büroya gönderir. Uzlaştırma süreci sonunda soruşturma dosyaları, uzlaştırma bürosunda görevli Cumhuriyet savcıları tarafından sonuçlandırılır.

(25) (Ek: 24/11/2016-6763/34 md.) Uzlaştırmacıların nitelikleri, eğitimi, sınavı, görev ve sorumlulukları, denetimi, eğitim verecek kişi, kurum ve kuruluşların nitelikleri ve denetimleri ile uzlaştırmacı sicili, uzlaştırmacılar ve eğitim kurumlarının listelerinin düzenlenmesi, Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde kurulan uzlaştırma bürolarının çalışma usul ve esasları, uzlaştırma teklifi ile müzakere usulü, uzlaştırma anlaşması ve raporda yer alacak konular ile uygulamaya dair diğer hususlara ilişkin usul ve esaslar, Adalet Bakanlığınca çıkarılan yönetmelikle düzenlenir.

Mahkeme tarafından uzlaştırma (1)

Madde 254 – (Değişik: 6/12/2006-5560/25 md.)

(1) Kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma konusu suçun uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması halinde, kovuşturma dosyası, uzlaştırma işlemlerinin 253 üncü maddede belirtilen esas ve usûle göre yerine getirilmesi için uzlaştırma bürosuna gönderilir. (1)

(2) Uzlaşma gerçekleştiği takdirde, mahkeme, uzlaşma sonucunda sanığın edimini def'aten yerine getirmesi halinde, davanın düşmesine karar verir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, taksit bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde; sanık hakkında, 231 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Geri bırakma süresince zamanaşımı işlemez. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, mahkeme tarafından, 231 inci maddenin onbirinci fıkrasındaki şartlar aranmaksızın, hüküm açıklanır

Birden çok fail bulunması hâlinde uzlaşma

Madde 255 – (1) Aralarında iştirak ilişkisi olsun veya olmasın birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda, ancak uzlaşan kişi uzlaşmadan yararlanır.

TERÖRLE MÜCADELE KANUNU

Kanun Numarası: 3713

Cezaların artırılması

Madde 5 – (Değişik: 29/6/2006-5532/4 md.)

3 ve 4 üncü maddelerde yazılı suçları işleyenler hakkında ilgili kanunlara göre tayin edilecek hapis cezaları veya adli para cezaları yarı oranında artırılarak hükmolunur. Bu suretle tayin olunacak cezalarda, gerek o fiil için, gerek her nevi ceza için muayyen olan cezanın yukarı sınırı aşılabilir. Ancak, müebbet hapis cezası yerine, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur.

Suçun, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmiş olması dolayısıyla ilgili maddesinde cezasının artırılması öngörülmüşse; sadece bu madde hükmüne göre cezada artırım yapılır. Ancak, yapılacak artırım, cezanın üçte ikisinden az olamaz.

(Ek fıkra: 22/7/2010 - 6008/4 md.) Bu madde hükümleri çocuklar hakkında uygulanmaz.

Koşullu salıverilme(3)

Madde 17- (Değişik: 29/6/2006-5532/12 md.)

Bu Kanun kapsamına giren suçlardan mahkûm olanlar hakkında, koşullu salıverilme ve denetimli serbestlik tedbirinin uygulanması bakımından 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun 107 nci maddesinin dördüncü fıkrası ile 108 inci maddesi hükümleri uygulanır. (Ek cümle:14/4/2020-7242/65 md.) Ancak, süreli hapis cezaları bakımından düzenlenen koşullu salıverilme oranı, dörtte üç olarak uygulanır.

Tutuklu veya hükümlü iken firar veya ayaklanma suçundan mahkûm edilmiş bulunanlar ile disiplin cezası olarak üç defa hücre hapsi cezası almış olanlar, bu disiplin cezaları kaldırılmış olsa bile şartla salıverilmeden yararlanamazlar.

Bu Kanun kapsamına giren suçlardan mahkûm olanlar, hükümlerinin kesinleşme tarihinden sonra bu Kanunun kapsamına giren bir suç işleme-leri halinde, şartla salıverilmeden yararlanamazlar

Ölüm cezaları, 14/7/2004 tarihli ve 5218 sayılı Kanunun 1 inci maddesi ile değişik 3/8/2002 tarihli ve 4771 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunla müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülen terör suçluları ile ölüm cezaları ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülen veya ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına mahkûm olan terör suçluları koşullu salıverilme hükümlerinden yararlanamaz. Bunlar hakkında ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezası ölünceye kadar devam eder.

CEZA VE GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN İNFAZI HAKKINDA KANUN

Kanun Numarası: 5275

Çocuk kapalı ceza infaz kurumları

Madde 11- (1) Çocuk tutukluların ya da çocuk eğitimevlerinden disiplin veya diğer nedenlerle kapalı ceza infaz kurumlarına nakillerine karar verilen çocukların barındırıldıkları ve firara karşı engelleri olan iç ve dış güvenlik görevlileri bulunan, eğitim ve öğretime dayalı kurumlardır.

(2) Oniki-onsekiz yaş grubu çocuklar, cinsiyetleri ve fizikî gelişim durumları göz önüne alınarak bu kurumların ayrı ayrı bölümlerinde barındırılırlar.

(3) Bu hükümlüler, kendilerine özgü kurumun bulunmadığı hâllerde kapalı ceza infaz kurumlarının çocuklara ayrılan bölümlerine yerleştirilirler. Kurumlarda ayrı bölümlerin bulunmaması hâlinde, kız çocukları kadın kapalı ceza infaz kurumlarının bir bölümünde veya diğer kapalı ceza infaz kurumlarının kendilerine ayrılan bölümlerinde barındırılırlar.

(4) Bu kurumlarda çocuklara eğitim ve öğretim verilmesi ilkesine tam olarak uyulur.

Gençlik kapalı ceza infaz kurumları

Madde 12- (1) Gençlik kapalı ceza infaz kurumları, cezanın infazına başlandığı tarihte onsekiz yaşını bitirmiş olup da yirmibir yaşını doldurmamış genç hükümlülerin cezalarını çektikleri, eğitim ve öğretim esasına dayalı, firara karşı engelleri olan, iç ve dış güvenlik görevlileri bulunan kurumlardır.

(2) Bu hükümlüler için ayrı bir kurum kurulamadığı takdirde, yukarıdaki fıkra kapsamındaki hükümlüler, diğer kapalı ceza infaz kurumlarının gençlere ayrılan bölümlerinde bu maddedeki esaslara göre barındırılırlar.

(3) 9 uncu madde kapsamındaki gençlerin cezaları, gençlik kapalı ceza infaz kurumlarının güvenli bölümlerinde yerine getirilir.

Çocuk eğitimevleri

Madde 15- (1) Çocuk eğitimevleri; çocuk hükümlüler hakkında verilen cezaların, hükümlülerin eğitilmeleri, meslek edinmeleri ve yeniden toplumla bütünleştirilmeleri amaçları güdülerek yerine getirildiği tesislerdir.

Bu kurumlarda firara karşı engel bulundurulmaz; kurum güvenliği iç güvenlik görevlilerinin gözetim ve sorumluluğunda sağlanır.

(2) Kurum içinde veya dışında herhangi bir eğitim ve öğretim programına devam eden ve onsekiz yaşını dolduran çocukların, eğitim ve öğretimlerini tamamlayabilmeleri bakımından yirmibir yaşını bitirinceye kadar bu tesislerde kalmalarına izin verilebilir.

(3) Haklarında tutuklama kararı bulunanlar ile 11 inci madde kapsamına girenler hariç olmak üzere, bu tesislerde bulunan çocuk hükümlüler kapalı ceza infaz kurumlarına gönderilmezler.

Hapis cezasının infazının hastalık nedeni ile ertelenmesi

Madde 16-(4) Hapis cezasının infazı, gebe olan veya doğurduğu tarihten itibaren bir yıl altı ay geçmemiş bulunan kadınlar hakkında geri bırakılır. Çocuk ölmüş veya anasından başka birine verilmiş olursa, doğumdan itibaren iki ay geçince ceza infaz olunur. (3)

(5) (Ek: 24/1/2013-6411/3 md.) Kapalı ceza infaz kurumuna girdikten sonra gebe kalanlardan koşullu saliverilmesine altı yıldan fazla süre kalanlar ile eylem ve tutumları nedeniyle tehlikeli sayılanlar hakkında dördüncü fıkra hükümleri uygulanmaz. Bu kişilerin cezasının dördüncü fıkra öngörülen kısmı, ceza infaz kurumlarında kendileri için düzenlenen uygun yerlerde infaz olunur.

Hükümlünün istemiyle infazın ertelenmesi

Madde 17 – (Değişik: 24/1/2013-6411/4 md.)

(1) Kasten işlenen suçlarda üç yıl, taksirle işlenen suçlarda ise beş yıl veya daha az süreli hapis cezalarının infazı, çağrı üzerine gelen hükümlünün istemi üzerine, Cumhuriyet Başsavcılığınca ertelenebilir.

(2) Erteleme, her defasında bir yılı geçmemek üzere en fazla iki kez uygulanabilir.

(3) Erteleme süresi içinde, hükümlü hakkında kasten işlenen bir suçtan dolayı kamu davası açılması hâlinde, erteleme kararı kaldırılarak ceza derhal infaz olunur.

(4) Birinci fıkra belirtilen hapis cezalarının infazına başlanmış olsa bile, hükümlünün yükseköğrenimini bitirebilmesi, ana, baba, eş veya çocuklarının ölümü veya bu kişilerin sürekli hastalık veya malullükleri nedeniyle ailenin ticari faaliyetlerinin yürütülebilmesinin veya tarım topraklarının işlenebilmesinin imkânsız hâle gelmesi veya hükümlünün eş veya

çocuklarının sürekli hastalık veya malullükleri nedeniyle bakıma muhtaç olmaları ya da hükümlünün hastalığının sürekli bir tedaviyi gerektirmesi gibi zorunlu ve çok ivedi hâllerde, Cumhuriyet Başsavcılığınca bir yılı geçmeyen sürelerle hapis cezasının infazına ara verilebilir. Ancak bu ara verme iki defadan fazla olamaz. (4)

(5) Erteleme isteminin kabulü, güvence gösterilmesine veya diğer bir şarta bağlanabilir.

(6) Bu madde hükümleri;

a) Terör suçları, örgüt faaliyetleri çerçevesinde işlenen suçlar ve cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlardan mahkûm olanlar,

b) Mükerrirlere özgü infaz rejimi uygulanmasına karar verilenler,

c) Disiplin veya tazyik hapsine mahkûm olanlar,

hakkında uygulanmaz.

Hükümlülerin gözlem ve sınıflandırılması

Madde 23 c) Kadın, çocuk ve genç hükümlüler ile ilgili gözlem ve sınıflandırma, gerekli görülen yer veya bölgelerdeki ayrı gözlem ve sınıflandırma merkezlerinde veya bunların noksanlığı hâlinde kadın, çocuk ve kadın ve erkek gençlik kapalı ceza infaz kurumlarının bu hizmete ayrılan bölümlerinde yerine getirilir.

Hükümlülerin çalıştırılması

Madde 29-

(3) Çocuk hükümlülerin çalıştırılması yalnızca meslek eğitime yönelik olur. Öğretim kurumlarına veya örgün eğitime devam eden çocuk ile genç hükümlüler, öğretim yılı içinde atölye ve işyerlerinde çalıştırılmazlar.

(4) Bunların çalıştırılmalarında 5.6.1986 tarihli ve 3308 sayılı Meslekî Eğitim Kanununun bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri uygulanır.

Disiplin cezaları ve tedbirleri

Madde 38- (1) Çocuklar haricindeki hükümlüler hakkında uygulanabilecek disiplin cezaları ağırlık derecesine göre şunlardır:

a) Kınama.

b) Bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma.

c) Ücret karşılığı çalışılan işten yoksun bırakma.

- d) Haberleşme veya iletişim araçlarından yoksun bırakma veya kısıtlama.
 - e) Ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma.
 - f) Hücreye koyma.
- (2) Toplu, bedensel, zalimane, insanlık dışı veya küçültücü cezalar disiplin cezası olarak uygulanamaz

Çocuk hükümlüler hakkında uygulanabilecek disiplin tedbirleri

Madde 45- (1) Çocuk hükümlüler hakkında uygulanabilecek disiplin tedbirleri, çocuğun disiplin cezası gerektiren eyleminin gerçekleşme riskinin bulunması hâlinde bu riski ortadan kaldırmak veya soruşturma sürerken giderilmesi güç ve imkânsız zararların doğmasını önlemek amacıyla uygulanan ve ceza niteliği taşımayan koruma ve önleme amaçlı tedbirlerdir.

(2) Çocuklar hakkında uygulanabilecek disiplin tedbirleri şunlardır:

- a) Teşvik esaslı ayrıcalıkları ertelemek.
- b) Kaldığı odayı ve yatakhaneyi değiştirmek.
- c) Bulunduğu kurumun başka bir kısmına nakletmek.
- d) Meslek eğitiminin bütünlüğünü ve sürekliliğini bozmayacak şekilde çalıştığı işyerini veya atölyeyi değiştirmek.
- e) Belli yerlere girmesini yasaklamak.
- f) Bazı eşyaları bulundurmasını veya kullanmasını yasaklamak.

Çocuk hükümlüler hakkında uygulanabilecek disiplin cezaları

Madde 46- (1) Uyarma: Çocuğa eyleminin niteliğinin kötü ve uygunsuz olduğunun açıklanması ve tekrarı durumunda doğuracağı sonuçlara dikkatinin çekilmesidir. Uyarma cezasını gerektiren eylemler şunlardır:

- a) Yatakhane, atölye, etüt salonu, kütüphane ve buna benzer yerlerde sigara içmek.
- b) Aynı alanı veya etkinliği paylaştığı arkadaşlarının rahatsız olmasına neden olacak biçimde gürültü yapmak veya davranışlarda bulunmak.
- c) Yattığı odayı ve yatma yerlerini izinsiz değiştirmek.
- d) Yatma ve kalkma zamanına uymamak.
- e) Sayımı geciktirmek veya geç çıkmak.

- f) İzin alması gereken durumlarda diğer odalara izinsiz gitmek.
- g) Yemek yeri varken odalarda yemek yemek, yiyecek bulundurmak.
- h) Kurum görevlilerine, kurumu ziyaret eden kişilere, kurum dışında katıldığı faaliyetlerin görevlilerine ve arkadaşlarına kaba veya saygısız davranmak.

ı) Kişisel durumu, adresi ve buna benzer konularda kurum görevlilerini yanlış bilgilendirmek, yalan söylemek.

- j) Kılık ve kıyafetine, kişisel temizliğine dikkat etmemek.
- k) Katıldığı etkinlikler ve derslerle ilgili olarak bulundurması gereken araç ve gereçleri yanında bulundurmamak.
- l) Kurum içinde katılması gereken faaliyetlere katılmamak, geç katılmak veya katıldıktan sonra izinsiz ayrılmak.
- m) Siyasî partilere, bu partilere bağlı yan kuruluşlara ait amblem, rozet, yazı, slogan, bildiri, ilân, broşür ve buna benzer eşyaları bulundurmak, asmak, teşhir etmek ya da üzerinde taşımak.

(2) Kınama: Çocuğun, daha önce uyarı cezası verilmesine sebep olan davranışı ikinci kez tekrarlaması hâlinde, davranışının sonuçlarına ikinci kez dikkatinin çekilmesidir.

(3) Onarma, tazmin etme ve eski hâle getirme: Disiplin cezası gerektiren eylemin sonuçlarının, istekli olması koşulu ile çocuk tarafından onarma, tazmin etme veya eski hâle getirme suretiyle giderilmesidir. Bu disiplin cezasını gerektiren eylemler şunlardır:

- a) Başkasına ait eşyayı izinsiz almak, kullanmak.
- b) İdarece alınan sağlık önlemlerine uymamak.
- c) Çevre temizliğine dikkat etmemek, kurumu ve çevresini kirletmek.
- d) Kişisel temizliğini veya kendi yaşam alanının temizliğini yapmamakta ısrar etmek.(1)
- e) Kurum içindeki iş ve eğitim yerini izinsiz terk etmek.
- f) Kuruma ait eşyayı usulüne uygun olmayan şekilde almak veya kullanmak.
- g) İşini kasten kötü yapmak veya çalışması gerekirken çalışmamak.
- h) İyileştirme ve eğitim faaliyetlerinde kendisine verilen ödev ve görevleri yapmamak.

i) Resmî kurumlardan, kurum kitaplığından, atölye ve derslik gibi yerlerden aldığı kitap, araç ve gereçleri zamanında geri vermemek, eksik vermek ve bunlara zarar vermek.(1)

j) Dikkatsizlikle kurumun bina, eklenti ve donanımları ile kuruma ait taşınır ve taşınmaz malları veya başkasına ait herhangi bir eşyayı yakmak, kırmak veya hasara uğratmak.

k) Üzerinde bulundurulmasına izin verilmeyen veya bulundurabileceğinden fazla eşya veya para bulundurmak.

l) Yasaklanmış her tür yayını kuruma veya kuruma bağlı yerlere sokmak veya yanında bulundurmak.

m) Kurum eşyasına, kendisinin veya arkadaşlarının araç ve gereçlerine ahlâk dışı, ideolojik veya siyasî amaç taşıyan resim, amblem ve benzerlerini yapmak, yazılar yazmak ve asmak.

(4) Harcamalarına sınır koyma: Çocuğun daha önce onarma, tazmin etme ve eski hâle getirme cezası verilmiş olan davranışı ikinci kez tekrarlaması hâlinde çalışması karşılığında aldığı ücret ve ailesinden gelen paranın haftalık harcama limitinin üçte birinin otuz gün süre ile kesilmesidir.

(5) Bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma: Çocuğun otuz güne kadar sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlere katılmaktan yoksun bırakılmasıdır. Bu disiplin cezasını gerektiren eylemler şunlardır:

a) Kumar oynamak.

b) Kavga etmek.

c) Dikkatsiz davranışı sonucu başkalarının güvenliğini veya sağlığını tehlikeye düşürmek.

d) Katıldığı kurum dışı faaliyetlerden zamanında dönmek ve uyması gereken koşullara uymamak.

e) Kullanması için kendisine verilen bir şeyi satmak veya başkasına vermek.

f) Kurum veya dış güvenlik görevlilerine rüşvet vermek.

g) Suç örgütlerine ait her türlü yayın, bez afiş, pankart, resim, sembol, işaret ve benzeri eşyayı kurumun herhangi bir yerine asmak veya teşhir etmek ya da bulundurmak.(1)

h) Katıldığı faaliyetlerin akışını ve düzenini engelleyici ve bozucu nitelikte

kastî davranışlarda bulunmak, faaliyeti yürüten kişinin uyarısına rağmen bu davranışlarına devam etmek.

ı) Arkadaşlarının verilen görevleri yapmasına engel olmak.

j) (Ek:14/4/2020-7242/26 md.) Başkasına ait eşyaya kasten zarar vermek.

(6) Teşvik esaslı ayrıcalıkları geri alma: Çocuğun, daha önce bazı faaliyetlere katılmaktan alıkoyma cezası verilmiş olan davranışı ikinci kez tekrarlaması hâlinde, teşvik esaslı ayrıcalıkların otuz gün süre ile geri alınmasıdır.

(7) İzin ertelenmesi veya ziyaretlerin kapalı şekilde yaptırılması: Disiplin cezasını gerektiren eylemin niteliğine ve ağırlık derecesine göre çocuğun izninin altmış güne kadar ertelenmesi veya kapalı ceza infaz kurumlarında açık ziyaretlerin altmış güne kadar kapalı şekilde yaptırılmasıdır. Bu disiplin cezasını gerektiren eylemler şunlardır:(2)

a) Diğer çocuklar üzerinde nüfuz kurmak ve husumet hislerini tahrike çalışmak, imtiyaz ve menfaat hırsları yaratmak.

b) Her türlü bağımlılık yapıcı maddeyi kuruma getirmek, kullanmak, bulundurmak, satmak, kullanmış olarak kuruma gelmek.

c) Başkalarına ait para ve eşyayı almak için zor kullanmak, haraç almak.

d) Taarruz ve firara yarayacak ve gerektiğinde bu işler için kullanılacak madde ve aletleri yapmak, saklamak, bulundurmak.

e) İdareye ait olup kendisine verilmemiş bulunan yatak, battaniye, karyola ve dolap gibi eşyayı zapt etmek veya satmak ya da maddi menfaat karşılığı diğer çocuklara kullandırmak.(2)

f) Kurum görevlilerine hakaret etmek, karşı gelmek.

g) Başkalarının güvenliğini veya sağlığını tehlikeye sokan davranışlarda bulunmak.

h) Mazeretsiz olarak izinden dönmesi gereken zamandan geç dönmek ve uyması gereken koşullara uymamak.

ı) Kuruma yasak eşya sokmak, başkasına vermek veya satmak.

j) Okul, işyeri gibi gitmesi gereken bir yere gitmemek, katılması gereken faaliyetlere katılmamak.

k) Hakaret veya iftira etmek, alçaltıcı söz söylemek veya davranışta bulunmak, başkalarını bu tür davranışlara kışkırtmak.

l) Suç örgütlerinin propaganda ve eğitim faaliyetlerini yapmak veya yaptırmak.

m) Kurum dışına izinsiz çıkmak.

n) Kurumca verilen kimlik kartında veya kendisine verilen her tür belgede tahrifat yapmak, sahte belge düzenlemek, kullanmak.

o) İyileştirme ve eğitim faaliyetlerinin yapılmasına engel olmak, katılanları faaliyetleri terk etmeye zorlamak veya kışkırtmak.

p) Kasten başkasını yaralamak.

r) (Ek:14/4/2020-7242/26 md.) Kurumda güvenlik amacıyla oluşturulan teknik, mekanik veya elektronik cihaz ya da sistemleri kasten etkisiz veya çalışamaz hâle getirmek yahut amacı dışında kullanmak.

(8) Kapalı ceza infaz kurumuna iade: Çocuğun, eyleminin nitelik ve ağırlığına göre çocuk kapalı ceza infaz kurumlarına, bulunmadığı hâllerde kapalı ceza infaz kurumlarının çocuklara ayrılan bölümlerine altı ay, bu fıkarda sayılan disiplin eylemlerinin ikinci veya daha fazla tekrarı hâlinde ise bir yıl süre ile iadesidir. Çocuk, bu fıkra dışında işlenen disiplin suçları ve disiplin cezalarından dolayı çocuk kapalı infaz kurumuna iade edilemez. Kapalı ceza infaz kurumuna iadeyi gerektiren eylemler şunlardır:
(1)

a) Kurum içinde veya dışında başkasını neticesi sebebiyle ağırlaşmış şekilde yaralamak ya da yaralayıcı, öldürücü her türlü âlet, silâh ve patlayıcı madde kullanmak suretiyle herhangi bir kimseyi yaralamaya teşebbüs etmek, yaralamak.(1)

b) Bir kimseyi rızası hilafına alıkoymak.

c) Şiddet ve tehdit ile kurum görevlilerinin görevini engellemek.

d) Firara teşebbüs etmek veya firar etmek.

e) Kasten kurumun bina, eklenti ve donanımları ile taşınır ve taşınmaz mallarını yakmak veya yakmaya teşebbüs etmek, ağır hasar vermek.

f) Hükümlü ve tutukluları idareye karşı kışkırtmak, isyan çıkartmak veya isyana teşebbüs etmek.

g) Adam öldürmek veya öldürmeye teşebbüs etmek.

h) Cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı ve cinsel tacizde bulunmak veya bunlara teşebbüs ve bu tür davranışlara kışkırtmak.

ı) Görevlilere, diğer çocuklara işkence yapmak veya yaptırmak.

(9) Odaya kapatma cezası: Sekizinci fıkrada belirtilen kapalı infaz kurumunda bulunan çocuğun, aynı fıkrada belirtilen eylemlerde bulunması hâlinde, beş güne kadar açık havaya çıkma hakkı saklı kalmak üzere, gece ve gündüz tek başına bir odada tutulmasıdır. Bu ceza, çocuğun kurum görevlilerine istediği zaman ulaşmasına engel olunmayacak şekilde uygulanır. Çocuk, cezanın infazı öncesinde, sırasında ve sonrasında doktor kontrolünden geçirilir. Cezanın infazı sırasında çocuğun; ailesi, avukatı ve yasal temsilcisiyle görüşmesine izin verilir.

Disiplin soruşturması

Madde 47- (1) (Değişik: 25/5/2005-5351/4 md.) Uyarma, kınama ve bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma cezaları kurumun en üst amiri tarafından verilir ve uygulanır.

(2) Hükümlülerin diğer disiplin cezalarını gerektiren eylemlerinin öğrenilmesinden itibaren derhâl ve en geç beş gün içinde kurum en üst amirince atanan bir görevli tarafından soruşturmaya başlanır. (1)

(3) (Değişik:14/4/2020-7242/27 md.) Soruşturma en geç onbeş gün içinde tamamlanır. Fırar hâlinde bu süre hükümlünün yakalandığının öğrenildiği tarihte başlar. Düzenlenen rapor ve ekleri disiplin kuruluna sunulur. Soruşturma süresi eylemin ve soruşturmanın niteliğine göre infaz hâkiminin yazılı onayı ile yedi güne kadar uzatılabilir.

(4) Savunma alınmadan disiplin cezası verilemez. Haklarında disiplin soruşturması yapılanlara, yüklenen eylemin niteliği ve sonuçları ile üç gün içinde savunmalarını vermeleri, aksi hâlde bu haklarından vazgeçmiş sayılacakları yazılı olarak bildirilir. Savunma yazılı olarak sunulabileceği gibi sözlü olarak da yapılabilir. Sözlü savunma tutanakla saptanır. Türkçe bilmeyenlerle, sağır ve dilsizlerin savunmaları tercüman aracılığıyla alınır.

(5) Disiplin cezaları disiplin kurulunca evrak üzerinden görüşülerek en geç üç gün içinde karara bağlanır. Disiplin kurulu, yasa da yazılı disiplin cezası uygulanmasına veya **disiplin** cezası verilmesine yer olmadığına karar verebilir. Disiplin kurulu kararları gerekçeli olarak yazılır ve kararda şikâyet mercii ve süresi açıkça gösterilir.

(6) Disiplin kurulu kararı, haklarında soruşturma yapılanlara yönetim tarafından derhâl tebliğ edilir.

(7) Kurumun iç düzenini ve hükümlülerin yaşam ve beden bütünlüklerinin ciddî tehlike altında bulunması nedeniyle derhâl tedbir alınması zorunlu olan hâllerde, kurumun en üst amiri 49 uncu maddede belirtilen

tedbirleri almakla beraber soruşturmayı başlatır. Bu hâlde infaz hâkimine bilgi verilir.

(8) (Ek:14/4/2020-7242/27 md.) Disiplin soruşturması hükümlünün barındırıldığı ceza infaz kurumu disiplin kurulu tarafından yapılır. Hükümlünün ceza infaz kurumu dışındaki eylemleri nedeniyle yapılacak disiplin soruşturması, hükümlünün eylem öncesi en son barındırıldığı ceza infaz kurumu disiplin kurulu tarafından yapılır.

Disiplin cezasını gerektiren eylemlerin tekrarı, disiplin cezalarının infazı ve kaldırılması

Madde 48- (1) (İptal: Anayasa Mahkemesinin 3/10/2013 tarihli ve E.:2013/28, K.:2013/106 sayılı Kararı ile.)

(2) Bir eylemden dolayı verilen disiplin cezası kesinleştikten sonra bu cezanın infazı tamamlanıp kaldırılması için dördüncü fıkrada belirtilen süreler geçinceye kadar yeniden disiplin cezasını gerektiren bir eylemde bulunan hükümlü hakkında, her defasında bir üst ceza uygulanır.(2)

(3) Disiplin cezalarının infazı;

a) Hücreye koyma ve odaya kapatma cezasının infazına, infaz hâkiminin onayı ile başlanır. Hücreye koyma ve odaya kapatma cezasına ilişkin diğer hükümler saklı kalmak üzere, kesinleşen disiplin cezalarının infazına derhâl başlanır. Birden fazla disiplin cezası verilmiş olması hâlinde, bu cezalar kesinleşme tarihleri sırasına göre ayrı ayrı infaz edilir. Bir cezanın infazı tamamlanmadan diğerinin infazına başlanmaz.(3)

b) Disiplin cezalarının tamamı infaz edilip kaldırılmadıkça koşullu salıverilme işlemi yapılmaz, ancak bu süre hakederek salıverme tarihini geçemez.

c) Hücreye koyma cezasına ilişkin disiplin cezalarının infazından önce ve infazı sırasında hükümlü, hekim tarafından muayene edilir. İlgilinin bu cezaya katlanamayacağı anlaşılırsa cezanın infazı sonraya bırakılır veya hekiminin belirleyeceği aralıklarla infaz edilir. Koşullu salıverilme tarihine kadar hükümlünün iyileşemeyeceğinin tam teşekküllü Devlet veya üniversite hastanesi sağlık kurulu raporu ile saptanması hâlinde hücreye koyma cezası infaz edilmez; yerine 44 üncü maddenin ikinci fıkrasının uygulandığı hâllerde iki ay, üçüncü fıkrasının uygulandığı hâllerde dört ay süreyle ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezası uygulanır. Raporlar infaz dosyasına konulur. (3)

- (5) Çocuk hükümlüler hakkında verilen disiplin cezaları;
- Uyarma ve kınama cezaları kararla birlikte,
 - Onarma, tazmin etme ve eski hâle getirme cezası yedi gün sonunda,
 - Harcamalarına sınır koyma cezası otuz gün sonunda,
 - Bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma cezası otuz gün sonunda,
 - Teşvik esaslı ayrıcalıkları geri alma cezası otuz gün sonunda,
 - İznin ertelenmesi cezası altmış gün sonunda,
 - Kapalı ceza infaz kurumuna iade cezası altmış gün sonunda,
 - Odaya kapatma cezası doksan gün sonunda,

Kendiliğinden kalkmış sayılır. (a) bendi hariç, bu fıkradaki diğer süreler karar tarihinden, firar hâlinde infaz tarihinden itibaren başlar.

(6) Çocuğun bulunduğu kurumun disiplin kurulu, kurum kurallarına uyma, iyileştirme programında ilerleme veya verilen ceza ile amaçlanan sonucun gerçekleşmesi durumunda, çocuk hakkında verilen disiplin cezasını süre koşulu aranmaksızın her zaman kaldırabilir.(1)

Yönetim tarafından alınabilecek tedbirler

Madde 49- (1) Yönetim, disiplin soruşturması yapılan hükümlünün odasını, iş ve çalışma yerini değiştirebilir, hükümlüyü kurumun başka kesimine nakledebilir veya diğer hükümlülerden ayırabilir.

(2) Kurumun düzeninin ve kişilerin güvenliklerinin ciddi tehlikeyle karşı karşıya kalması hâlinde, asayiş ve düzeni sağlamak için Kanunda açıkça belirtilmeyen diğer tedbirler de alınır. Tedbirlerin uygulanması, disiplin cezasının verilmesine engel olmaz.

Zorlayıcı araçların kullanılması

Madde 50- (1) Hiçbir hâlde zincir ve demire vurmak tedbir olarak uygulanmaz. Kelepçe ve bedensel hareketleri kısıtlayıcı araçlar;

- Yetkili makamın önüne getirildiğinde çıkarılmak kaydıyla, sevk ve nakil sırasında kaçmayı önlemek için,
- Hekimin talimat ve gözetiminde olmak üzere tıbbî nedenlerle,
- Diğer kontrol usûllerinin yetersizliği hâlinde hükümlünün kendisine veya başkalarına zarar vermesine veya eşyayı tahrip etmesine engel olmak için kurum en üst amirinin emriyle,

Kullanılabilir.

(2) Çocuk hükümlüler için birinci fıkranın (a) bendi hükmü uygulanmaz.

Ödüllendirme

Madde 51 – (Değişik: 24/1/2013-6411/6 md.)

(1) Hükümlüler, kurum içindeki veya dışındaki genel durumları, eğitim ve iyileştirme faaliyetlerine etkin katılımları, kurum düzenine karşı tutumları ve kendilerine verilen işlerdeki gayretleri dikkate alınarak teşvik esaslı ödüllerden yararlandırılabilirler.

(2) Bu madde hükümleri, çocuk hükümlüler için de geçerlidir.

(3) Hükümlülere verilebilecek ödüller şunlardır:

a) Kapalı ceza infaz kurumlarında bulunan evli hükümlüler, en geç üç ayda bir kez olmak üzere, üç saatten yirmidört saate kadar eşleri ile kurum veya eklentilerinde ceza infaz kurumu personelinin yakın nezareti olmaksızın mahrem şekilde görüştürülebilir.

b) Çocuk hükümlülere, en geç (...) (1) ayda bir kez olmak üzere, üç saatten yirmidört saate kadar ana ve babasıyla veya vasisiyle ya da ana veya babasıyla birlikte kardeşiyle kurum ya da eklentilerinde ceza infaz kurumu personelinin yakın nezareti olmaksızın aile görüşmesi yaptırılabilir. (1)

c) Haftalık ziyaret süresi iki saate kadar uzatılabilir.

d) Kapalı ziyaret yerine açık ziyaret yaptırılabilir.

e) Üst üste kullanılmayan en fazla üç haftalık ziyaret süresi toplu olarak kullanılabilir.

f) Haftalık telefonla görüşme süresi veya sayısı iki katına kadar artırılabilir.

g) Sosyal, kültürel veya sportif etkinliklerden öncelikli veya daha uzun süreli yararlanmaları sağlanabilir.

h) Haftalık harcama miktarı yarı oranında artırılabilir.

ı) Tek kişilik odalarda televizyon bulundurma imkânı verilebilir.

j) Hediye verilebilir.

k) Takdir belgesi veya tavsiye mektubu verilebilir.

l) (Ek: 14/4/2020-7242/29 md.) Çocuk hükümlüler için kurum bünyesinde gerçekleştirilen tören veya anma günü ya da doğum günlerinde çocukların ailelerinin de etkinliklere katılması sağlanabilir.

m) (Ek: 14/4/2020-7242/29 md.) Çocuk hükümlünün yanında kalacağı bir yakınının olmaması nedeniyle kullanamadığı özel izinler yerine kurum

idaresinin uygun gördüğü gün kadar eğitimevinin bulunduğu il sınırları içinde gündüzleri iznini geçirmesi ve gece eğitimevinde kalması imkânı verilebilir.

n) (Ek:14/4/2020-7242/29 md.) Çocuk eğitimevinde kalan hükümlünün hafta sonunda bir gün, kurum idaresinin uygun gördüğü süre kadar, kurum dışına çıkmasına izin verilebilir.

o) (Ek:14/4/2020-7242/29 md.) Çocuk eğitimevinde kalan hükümlü, kamu kurum ve kuruluşlarının gençlik kampı veya gençlik merkezi gibi imkânlarından yararlandırılabilir.

(4) Ödüllendirme sisteminin usul ve esasları ile bu ödüllerden yararlanmanın kapsam ve şartları, suç türleri dikkate alınarak yönetmelikle belirlenir.

Şikâyet ve itiraz

Madde 52- (1) Disiplin cezalarına ve tedbirlerine karşı şikâyet ve itiraz durumunda 16.5.2001 tarihli ve 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu hükümleri uygulanır.

2) Diğer mevzuattan kaynaklanan dilekçe ve şikâyet hakkı saklıdır.

Kendi istekleri ile nakil

Madde 54- (1) Hükümlülerin kendi istekleri ile buldukları kurumdan başka kurumlara nakledilebilmeleri için;

a) Gitmek istedikleri kurumlardan durumlarına uygun en az üç yeri belirten bir dilekçe vermeleri,

b) Nakil giderlerini peşin olarak ödemeyi kabul etmeleri,

c) (Değişik:14/4/2020-7242/30 md.) Ceza infaz kurumlarında bulunması gereken sürenin üç aydan fazla olması,

d) İyi hâl göstermeleri, disiplin cezası almamış veya kaldırılmış olması,

e) İstekte bulunulan kurumda yer, kapsama gücü ve sınıfının uygun bulunması ve tutukevi olmaması,

f) Mahkûmiyet sürelerine uygun hükümlülerin barındırıldığı bir kurum olması,

g) Daha önce disiplin nedeniyle ayrılmak zorunda kaldıkları kurum olmaması,

Gerekir. (Ek cümle: 24/1/2013-6411/7 md.) Çocuk hükümlüler bakımından bu fıkranın (b) bendi uygulanmaz.

(2) Bu hükümlüler nakledildikleri kurumlarda, eğitim öğretim veya hastalık nedeniyle nakil hariç, bir yıl kalmak zorundadırlar. Çocuklar bakımından bu süre altı ay olarak uygulanır.

Nakillerde alınacak tedbirler

Madde 58- (3) (Değişik: 24/1/2013-6411/8 md.) Çocuk eğitimevlerine nakiller kurum görevlisinin nezaretinde yapılır. Açık ceza infaz kurumlarına nakiller ise kurum görevlisi olmaksızın yapılır. Bu hâlde hükümlünün, aynı il sınırları içinde bulunan ceza infaz kurumları arasındaki nakillerde aynı gün içinde; farklı illerde bulunan ceza infaz kurumları arasındaki nakillerde ise kurum amirinin kırksekiz saati geçmeyecek şekilde belirleyeceği süre içinde, nakledildiği açık ceza infaz kurumuna giriş yapması gerekir. Belirlenen sürelerde açık ceza infaz kurumuna giriş yapmayan hükümlüler hakkında 97 nci madde hükümleri uygulanır.

(4) Görevli nezaretinde yapılan nakiller sırasında hükümlünün iâşe ve bedensel ihtiyaçları giderilir. (1)

Hükümlünün bakıma muhtaç çocuklarının barındırılması

Madde 65- (1) Anaları hükümlü olup da dışarıda korumasına bırakılacak kimsesi bulunmayan sıfır-altı yaş grubundaki çocuklar, analarının yanında kalabilirler. Bu çocuklar gündüzleri ceza infaz kurumu bünyesindeki veya Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu veya diğer kurum ve kuruluşlara ait kreş ve gündüz bakımevlerinde barındırılırlar.

(2) Analarının yanında kalan çocuklara, yaş ve durumlarına ve ihtiyaçlarına göre yiyecek ve içecek verilir.

(3) Üç yaşını doldurmuş çocuklar, hâkim kararıyla çocuk yuvalarına veya yetiştirme yurtlarına yerleştirilebilirler. Bu çocukların belirlenecek bir program ve usule göre zaman zaman analarıyla temasları sağlanır

Hükümlünün telefon ile haberleşme hakkı

Madde 66- (1) Kapalı ceza infaz kurumlarındaki hükümlüler, Cumhurbaşkanınca çıkarılan yönetmelikte belirlenen esas ve usullere göre idarenin kontrolündeki ücretli telefonlar ile görüşme yapabilirler. Telefon görüşmesi idarece dinlenir ve kayıt altına alınır. Bu hak, tehlikeli hâlde bulunan ve örgüt mensubu hükümlüler bakımından kısıtlanabilir. (2)

(2) Açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitimevlerinde hükümlüler, ücretli telefonlarla serbestçe görüşme yapabilirler.

(3) Açık ve kapalı ceza infaz kurumlarındaki hükümlüler altsoy, üstsoy, eş ve kardeşlerinin ölüm, ağır hastalık, salgın hastalık veya doğal afet

hâllerinde, kuruma ait telefon ve faks cihazından derhâl yararlandırılırlar. Görüşmeler, tutanak ile belgelenir ve tutanaklar özel bir dosyada saklanır. (3)

(4) Hükümlüler açık ve kapalı ceza infaz kurumlarında, çocuk eğitimevlerinde araç telefonu, telsiz telefon veya cep telefonu ve benzeri iletişim araçlarını bulunduramaz ve kullanamazlar.

Hükümlünün radyo, televizyon yayınları ile internet olanaklarından yararlanma hakkı

Madde 67- (1) Hükümlü, ceza infaz kurumlarında merkezî yayın sistemi bulunduğu takdirde bu sisteme bağlı olarak radyo ve televizyon yayınlarını izleme hakkına sahiptir.

(3) Kapalı ve açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitimevlerinde ancak, eğitim ve iyileştirme programları çerçevesinde kurum yönetimince belirlenen yerlerde görsel ve işitsel eğitim araç ve gereçlerinin kullanımına izin verilebilir. Eğitim ve iyileştirme programları gerekli kıldığı takdirde denetim altında internette yararlanılabilir. Hükümlü, odasında bilgisayar bulunduramaz. Ancak, Adalet Bakanlığının uygun görmesi hâlinde eğitim ve kültürel amaçlı olarak bilgisayarın ceza infaz kurumuna alınmasına izin verilebilir.

Hükümlüye dışarıdan gönderilen hediye kabul etme hakkı (1)

Madde 69- (Değişik:14/4/2020-7242/34 md.)

(1) Kapalı ceza infaz kurumlarındaki hükümlü, iki ayda bir kez, ayrıca dinî bayram, yılbaşı veya kendi doğum günlerinde dışarıdan gönderilen ve kurum güvenliği için tehlikeli olmayan bir hediye kabul etme hakkına sahiptir. Çocuk ve altmış beş yaşını tamamlamış hükümlüler ile beraberinde çocuğu bulunan kadın hükümlüler, idare ve gözlem kurulu tarafından alınacak karar doğrultusunda belirtilen zaman dilimi dışında da hediye kabul edebilir. Bunun esas ve usulleri yönetmelikle belirlenir.

Hükümlünün beslenmesi

Madde 72- (1) Hükümlüye Adalet ve Sağlık bakanlıklarınca birlikte belirlenecek kalori esasına göre, sağlıklı ve güçlü kalması için nitelik ve nicelik olarak besleyici, sağlık koşullarına uygun, makul çeşitlilikte, yaş, sağlık, çalıştığı işin özelliği, dinî ve kültürel gerekleri göz önünde tutularak besin verilir ve içme suyu sağlanır.

(2) Hükümlü, kendisine verilen günlük besin ve ihtiyaç maddeleri dışındaki ihtiyaçlarını kurum kantininden sağlayabilir. Kantini bulunmayan

kurumlarda, bu maddeler, idarenin izin ve kontrolü altında dışardan sağlanabilir.

(4) Kurumda annesiyle birlikte kalan çocuklara ve süt emziren annelere durumlarına uygun gıda verilir.

Öğretimden yararlanma

Madde 76- (1) Açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitimevlerinde bulunan hükümlülerin örgün ve yaygın, kapalı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerin yaygın öğretimden yararlanmaları sağlanır.

(2) (Ek:14/4/2020-7242/35 md.) Bu maddenin uygulanmasına ve sınavlara ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir.

Hükümlüyü ziyaret

Madde 83- (1) Hükümlü, belgelendirilmesi koşuluyla eşi, üçüncü dereceye kadar kan ve kayın hısımları ile vasisi veya kayıymı tarafından haftada bir kez ve ayrıca kuruma kabullerinde, zorunlu hâller dışında bir daha değiştirilmemek üzere, ad ve adreslerini bildirdiği en fazla üç kişi tarafından, yarım saatten az ve bir saatten fazla olmamak üzere çalışma saatleri içinde ziyaret edilebilir. (Ek cümle: 24/1/2013-6411/9 md.) Çocuk hükümlüler için ziyaret süresi bir saatten az, üç saatten fazla olmamak üzere belirlenir.

(2) Birinci fıkrada belirtilenler dışındaki kimselerin ziyaretine Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yazılı olarak izin verilebilir.

(3) Görüşler, koşul ve süreleri Adalet Bakanlığınca hazırlanan yönetmelikle kapalı ve açık olmak üzere iki biçimde yaptırılır.

Beden eğitimi

Madde 87- (1) Hükümlünün toplumsal, ruhsal ve bedensel gelişmelerini sağlamak amacıyla fizik ve ruhsal sağlık durumlarının elverdiği ölçüde spor, beden eğitimi ve eğlendirici etkinliklere katılmasına müsaade olunur ve olanaklar ölçüsünde yer ve araç sağlanır.

(2) Açık havada çalışmayan veya kapalı ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüye, hava koşulları elverdiği ölçüde, günde en az bir saat açık havada gezinmek olanağı verilir. Bu süre içerisinde bireysel spor da yapılabilir. Kurum dışındaki etkinliklere açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitimevlerinde bulunan hükümlüler katılabilirler.

Denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezanın infazı (1)

Madde 105/A – (Ek: 5/4/2012-6291/1 md.)

(1) (Değişik:14/4/2020-7242/46 md.) Hükümlülerin dış dünyaya uyumlarını sağlamak, aileleriyle bağlarını sürdürmelerini ve güçlendirmelerini temin etmek amacıyla, açık ceza infaz kurumunda veya çocuk eğitimevinde bulunan ve koşullu salıverilmesine bir yıl veya daha az süre kalan iyi hâlli hükümlülerin talebi hâlinde, cezalarının koşullu salıverilme tarihine kadar olan kısmının denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infazına, ceza infaz kurumu idaresince hazırlanan değerlendirme raporu dikkate alınarak, hükmün infazına ilişkin işlemleri yapan Cumhuriyet başsavcılığının bulunduğu yer infaz hâkimi tarafından karar verilebilir.

(2) (Değişik:14/4/2020-7242/46 md.) Açık ceza infaz kurumuna ayrılma şartları oluşmasına karşın, iradesi dışındaki bir nedenle açık ceza infaz kurumuna ayrılamayan veya bu nedenle kapalı ceza infaz kurumuna geri gönderilen iyi hâlli hükümlüler, diğer şartları da taşımaları hâlinde, birinci fıkrada düzenlenen infaz usulünden yararlanabilirler.

(3) Yukarıdaki fıkralarda düzenlenen infaz usulünden; (2)

a) Sıfır-altı yaş grubunda çocuğu bulunan ve koşullu salıverilmesine iki yıl veya daha az süre kalan kadın hükümlüler,

b) Maruz kaldıkları ağır bir hastalık, engellilik veya kocama nedeniyle hayatlarını yalnız idame ettiremeyen ve koşullu salıverilmesine üç yıl veya daha az süre kalan hükümlüler,

diğer şartları da taşımaları hâlinde yararlanabilirler. Ağır hastalık, engellilik veya kocama hâli, Adli Tıp Kurumundan alınan veya Adalet Bakanlığınca belirlenen tam teşekküllü hastanelerin sağlık kurullarınca düzenlenip Adli Tıp Kurumunca onaylanan bir raporla belgelendirilmelidir.

(4) (Değişik: 18/6/2014-6545/80 md.) Adli para cezasının ödenmemesi nedeniyle, cezası hapse çevrilen hükümlüler yukarıdaki fıkralardaki infaz usulünden yararlanamazlar.

(5) Denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle cezasının infazına karar verilen hükümlünün, koşullu salıverilme tarihine kadar;

a) Kamuya yararlı bir işte ücretsiz olarak çalıştırılması,

b) Bir konut veya bölgede denetim ve gözetim altında bulundurulması,

c) Belirlenen yer veya bölgelere gitmemesi,

d) Belirlenen programlara katılması,

yükümlülüklerinden bir veya birden fazlasına tabi tutulmasına, denetimli serbestlik müdürlüğüne karar verilir. Hükümlünün risk ve ihtiyaçları dikkate alınarak yükümlülükleri değiştirilebilir.

(6) Hükümlünün;(1)

a) Ceza infaz kurumundan ayrıldıktan sonra, talebinde belirttiği denetimli serbestlik müdürlüğüne beş gün içinde müracaat etmemesi,

b) Hakkında belirlenen yükümlülüklerle, denetimli serbestlik müdürlüğünün hazırladığı denetim ve iyileştirme programına, denetimli serbestlik görevlilerinin bu kapsamdaki uyarı ve önerileriyle hakkında hazırlanan denetim planına uymamakta ısrar etmesi,

c) Ceza infaz kurumuna geri dönmek istemesi,

hâlinde, denetimli serbestlik müdürlüğünün talebi üzerine, koşullu salıverilme tarihine kadar olan cezasının infazı için açık ceza infaz kurumuna gönderilmesine, denetimli serbestlik müdürlüğünün bulunduğu yer infaz hâkimi tarafından karar verilir.

(7) (Yeniden Düzenleme: 14/4/2020-7242/46 md.) Hükümlü hakkında denetimli serbestlik tedbiri uygulanmaya başlandıktan sonra işlediği iddia olunan ve cezasının alt sınırı bir yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suçtan dolayı kamu davası açılmış olması hâlinde, denetimli serbestlik müdürlüğünün talebi üzerine infaz hâkimi tarafından, hükümlünün açık ceza infaz kurumuna gönderilmesine karar verilebilir. Kovuşturma sonucunda beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, davanın reddi veya düşme kararı verilmesi hâlinde, hükümlünün cezasının infazına denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak devam olunmasına infaz hâkimi tarafından karar verilir.

(8) Denetimli serbestlik müdürlüğüne müracaat etmesi gereken sürenin bitiminden itibaren iki gün geçmiş olmasına karşın müracaat etmeyenler ile (...) (2) ceza infaz kurumuna iade kararı verilmesine rağmen iki gün içinde en yakın Cumhuriyet başsavcılığına teslim olmayan hükümlüler hakkında, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 292 nci ve 293 üncü maddelerinde yazılı hükümler uygulanır.

(9) Yükümlülüklerin gereklerine ve denetim planına uygun davranan hükümlünün koşullu salıverilmesi hakkında denetimli serbestlik müdürlüğü tarafından hazırlanan gerekçeli rapor, 107 nci ve 108 inci maddeler uyarınca işlem yapılmak üzere ilgili mahkemeye gönderilir.

(10) Denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezaların infazına ilişkin esas ve usuller yönetmelikle düzenlenir.

Adli para cezasının infazı

Madde 106- (4) (Değişik: 26/2/2008-5739/5 md.) Çocuklar hakkında hükmedilen adli para cezasının ödenmemesi hâlinde, bu ceza hapse çevrilemez. Bu takdirde onbirinci fıkra hükmü uygulanır.

(11) İnfaz edilen hapsin veya kamuya yararlı işte çalışmanın süresi, adli para cezasını tamamıyla karşılamamış olursa, geri kalan adli para cezasının tahsili için ilâm, Cumhuriyet Başsavcılığınca mahallin en büyük mal memuruna verilir. Bu makamlarca 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanuna göre kalan adli para cezası tahsil edilir

Koşullu salıverilme

Madde 107- (1) Koşullu salıverilmeden yararlanabilmek için mahkûmun kurumdaki infaz süresini iyi hâlli olarak geçirmesi gerekir.

(2) Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar otuz yılını, müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar yirmidört yılını, diğer süreli hapis cezalarına mahkûm edilmiş olanlar cezalarının yarısını infaz kurumunda çektikleri takdirde, koşullu salıverilmeden yararlanabilirler. (Ek cümleler:14/4/2020-7242/48 md.) Ancak, Türk Ceza Kanununun;

- a) Kasten öldürme suçlarından (madde 81, 82 ve 83) süreli hapis cezasına mahkûm olanlar,
- b) Neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama suçundan (madde 87, fıkra iki, bent d) süreli hapis cezasına mahkûm olanlar,
- c) İşkence suçundan (madde 94 ve 95) ve eziyet suçundan (madde 96) süreli hapis cezasına mahkûm olanlar,
- d) Cinsel saldırı (madde 102, ikinci fıkra hariç), reşit olmayanla cinsel ilişki (madde 104, ikinci ve üçüncü fıkra hariç) ve cinsel taciz (madde 105) suçlarından süreli hapis cezasına mahkûm olanlar,
- e) Cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlardan (madde 102, 103, 104 ve 105) hapis cezasına mahkûm olan çocuklar,
- f) Özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlardan (madde 132, 133, 134, 135, 136, 137 ve 138) süreli hapis cezasına mahkûm olanlar,
- g) Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçundan (madde 188) hapis cezasına mahkûm olan çocuklar,

h) Devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk suçlarından (madde 326 ilâ 339) süreli hapis cezasına mahkûm olanlar,

cezalarının üçte ikisini infaz kurumunda çektikleri takdirde, koşullu salıverilmeden yararlanabilirler. Ayrıca, suç işlemek için örgüt kurmak veya yönetmek ya da örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar ile Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlardan mahkûm olan çocuklar ile 1/1/1983 tarihli ve 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu kapsamına giren suçlardan mahkûm olanlar hakkında koşullu salıverilme oranı üçte iki olarak uygulanır.(2)

(3) Koşullu salıverilme için infaz kurumunda geçirilmesi gereken süre;

a) Birden fazla ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına veya ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile müebbet hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde otuzaltı,

b) Birden fazla müebbet hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde otuz,

c) Bir ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla otuzaltı,

d) Bir müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla otuz,

e) Birden fazla süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla yirmisekiz, Yıldır. .

(4) Suç işlemek için örgüt kurmak veya yönetmek ya da örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçtan dolayı mahkûmiyet hâlinde; ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar otuzaltı yılını, müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar otuz yılını, süreli hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar cezalarının üçte ikisini infaz kurumunda çektikleri takdirde, koşullu salıverilmeden yararlanabilirler. (Ek cümle:14/4/2020-7242/48 md.) Koşullu salıverilme oranı üçte ikiden fazla olan suçlar bakımından ise tabi oldukları koşullu salıverilme oranı uygulanır. Ancak, bu süreler;(2)

a) Birden fazla ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına veya ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile müebbet hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde kırk,

b) Birden fazla müebbet hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde otuzdört,

c) Bir ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla kırk,

d) Bir müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla otuzdört,

e) Birden fazla süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla otuziki,

Yıldır. (Ek cümle:22/7/2010 - 6008/9 md.) Bu fıkra hükümleri çocuklar hakkında uygulanmaz.

(5) Koşullu salıverilme süresinin hesaplanmasında, hükümlünün onbeş yaşını dolduruncaya kadar infaz kurumunda geçirdiği bir gün, iki gün olarak dikkate alınır. (1)

(6) Koşullu salıverilen hükümlünün tâbi tutulacağı denetim süresi, yukarıdaki fıkralara göre infaz kurumunda geçirilmesi gereken süre kadardır. Ancak süreli hapislerde hakederek tahliye tarihini geçemez.(3)

(7) Hükümlü, denetim süresinde, infaz kurumunda öğrendiği meslek veya sanatı icra etmek üzere, bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında, ücret karşılığında çalıştırılabilir.

(8) Onsekiz yaşından küçük olan hükümlüler, denetim süresinde eğitimlerine, gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir kurumda devam ederler.

(9) İnfaz hâkimi, denetim süresinde hükümlüye rehberlik edecek bir uzman kişiyi görevlendirebilir. Bu kişi, kötü alışkanlıklar edinebileceği çevrelerden uzak kalması ve sorumluluk bilinciyle iyi bir hayat sürmesini temin hususunda hükümlüye öğütte bulunur; eğitim gördüğü kurum yetkilileri veya yanında çalıştığı kişilerle görüşerek, istişarelerde bulunur; hükümlünün davranışları, sosyal uyumu ve sorumluluk bilincindeki gelişme hakkında üçer aylık sürelerle rapor düzenleyerek infaz hâkimine verir. (Ek cümleler:14/4/2020-7242/48 md.) İnfaz hâkimi ayrıca, iki yılı geçmemek üzere denetim süresi içinde hükümlünün denetimli serbestlik müdürlüğüne belirlenecek yükümlülüklerle tabi tutulmasına karar verebilir. Bu karar gereğince denetimli serbestlik müdürlüğü, risk ve ihtiyaçlarını dikkate alarak hükümlüyü;

a) Belirli bir bölgede denetim ve gözetim altında bulundurma,

b) Belirlenen yer veya bölgelere gitmeme,

c) Belirlenen programlara katılma,

yükümlülüklerinden bir veya birden fazlasına tabi tutar. Denetimli ser-

bestlik müdürlüğü hükümlünün risk ve ihtiyaçlarını dikkate alarak yükümlülükleri değiştirebilir.(4)

(10) İnfaz hâkimi, koşullu salıverilen hükümlünün kişiliğini ve topluma uyumdaki başarısını göz önünde bulundurarak; denetim süresinin, denetimli serbestlik tedbiri uygulanmadan veya herhangi bir yükümlülük belirlemeden geçirilmesine karar verebileceği gibi, denetimli serbestlik tedbiri uygulanmasını veya belirlenen yükümlülükleri denetim süresi içinde kaldırabilir.(5)

(11) (Değişik: 14/4/2020-7242/48 md.) Hükümlünün koşullu salıverilmesi hakkında ceza infaz kurumu idaresi tarafından hazırlanan gerekçeli rapor, infaz işlemlerinin yapıldığı yer infaz hâkimliğine verilir. İnfaz hâkimi, bu raporu uygun bulursa hükümlünün koşullu salıverilmesine dosya üzerinden karar verir; raporu uygun bulmadığı takdirde gerekçesini kararında gösterir. Bu kararlara karşı itiraz yoluna gidilebilir.

(12) Koşullu salıverilen hükümlünün, denetim süresinde hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlemesi veya kendisine yüklenen yükümlülüklere, infaz hâkiminin uyarısına rağmen, uymamakta ısrar etmesi hâlinde koşullu salıverilme kararı geri alınır.(1)

(13) Koşullu salıverilme kararının geri alınması hâlinde hükümlünün;(2)

a) Sonraki suçu işlediği tarihten itibaren başlamak ve hak ederek tahliye tarihini geçmemek koşuluyla sonraki işlediği her bir suç için verilen hapis cezasının iki katı sürenin,(2)

b) (Değişik: 25/5/2005-5351/8 md.) Yükümlülüklerine aykırı davranması hâlinde, bu yükümlülüklere uymama tarihi ile hak ederek salıverilme tarihi arasındaki süreyi geçmemek koşuluyla ihlalin niteliğine göre takdir edilecek bir sürenin,(2)

Ceza infaz kurumunda aynen çektirilmesine karar verilir. Koşullu salıverilme kararının geri alınmasından sonra aynı hükmün infazı ile ilgili bir daha koşullu salıverilme kararı verilmez.(2)

(14) Denetim süresi yükümlülüklerle uygun ve iyi hâlli olarak geçirildiği takdirde, ceza infaz edilmiş sayılır.

(15) (Değişik: 20/7/2017-7035/25 md.) Hükümlü, geri kalan süre içinde işlediği kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkûm edilirse ya da bağlı tutulduğu yükümlülükleri yerine getirmezse hükmü veren ilk derece mahkemesinin bulunduğu yer infaz hâkimliği, cezaların toplandığı hâller ile hükmün bölge adliye mahkemesi veya Yargıtay tarafından verilmiş ol-

ması hâlinde ise 101 inci maddenin ikinci fıkrasına göre belirlenen infaz hâkimliği tarafından koşullu salıverilme kararının geri alınmasına dosya üzerinden karar verilir. Bu kararlara karşı itiraz yolu açıktır.(3)

(16) 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap, Dördüncü Kısım, “Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar” başlıklı Dördüncü Bölüm, “Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar” başlıklı Beşinci Bölüm, “Milli Savunmaya Karşı Suçlar” başlıklı Altıncı Bölüm altında yer alan suçlardan birinin bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi dolayısıyla ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde, koşullu salıverilme hükümleri uygulanmaz.

Mükerrirlere ve bazı suç faillerine özgü infaz rejimi ve denetimli serbestlik tedbiri(1)

Madde 108- (1) Tekerrür hâlinde işlenen suçtan dolayı mahkûm olunan;(2)

- a) Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının otuzdokuz yılının,
- b) Müebbet hapis cezasının otuzüç yılının,
- c) (Ek:14/4/2020-7242/49 md.)(2) Birden fazla süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla otuziki yılının,
- d) Süreli hapis cezasının üçte ikisinin,(2)İnfaz kurumunda iyi hâlli olarak çekilmesi durumunda, koşullu salıverilmeden yararlanılabilir. (Ek cümle:14/4/2020-7242/49 md.) Ancak, koşullu salıverilme oranı üçte ikiden fazla olan suçlar bakımından tabi oldukları koşullu salıverilme oranı uygulanır.

(2) Tekerrür nedeniyle koşullu salıverme süresine eklenecek miktar, tekerrüre esas alınan cezanın en ağırından fazla olamaz.

(3) İkinci defa tekerrür hükümlerinin uygulanması durumunda, hükümlü koşullu salıverilmez. (Ek cümle:14/4/2020-7242/49 md.) Hükümlü hakkında ikinci defa tekerrür hükümlerinin uygulanacağı hükümde belirtilir.

(4) İnfaz hâkimi, mükerrir hakkında cezanın infazının tamamlanmasından sonra başlamak ve bir yıldan az olmamak üzere denetim süresi belirler.(3)

(5) Tekerrür dolayısıyla belirlenen denetim süresinde, koşullu salıverilmeye ilişkin hükümler uygulanır.

(6) İnfaz hâkimi, mükerrir hakkında denetim süresinin uzatılmasına karar verebilir. Denetim süresi en fazla beş yıla kadar uzatılabilir.(3)

(7) (Ek: 18/6/2014-6545/82 md.) Cezanın infazı tamamlandıktan sonra devam eden denetim süresi içinde, bu madde hükümlerine göre kendilerine yüklenen yükümlülüklerle ve yasaklara aykırı hareket eden mükerirler, infaz hâkimi kararı ile disiplin hapsine tabi tutulur. Disiplin hapsinin süresi on beş günden az ve üç aydan fazla olamaz.

(8) (Ek: 18/6/2014-6545/82 md.) Çocuğa karşı işlenen bir suçtan dolayı ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına veya müebbet hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde birinci fıkradaki koşullu salıverilme süreleri uygulanır.

(9) (Ek: 18/6/2014-6545/82 md.) Birinci fıkradaki koşullu salıverme süreleri, 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 102 nci maddesinin ikinci fıkrasında tanımlanan cinsel saldırı suçundan, 103 üncü maddesinde tanımlanan çocukların cinsel istismarı suçundan, 104 üncü maddesinin ikinci ve üçüncü fıkrasında tanımlanan reşit olmayanla cinsel ilişki suçundan, 188 inci maddesinde tanımlanan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçundan dolayı hapis cezasına mahkûm olanlar hakkında da uygulanır. (Ek cümle:14/4/2020-7242/49 md.) Ancak, süreli hapis cezaları bakımından koşullu salıverilme oranı, dörtte üç olarak uygulanır. 188 inci madde hariç olmak üzere bu suçlardan dolayı hapis cezasına mahkûm olanlar hakkında, cezanın infazı sırasında ve koşullu salıverildikleri takdirde denetim süresi içinde, aşağıdaki tedavi veya yükümlülüklerden bir veya birkaçına infaz hâkimi tarafından karar verilir:

- a) Tıbbi tedaviye tabi tutulmak
- b) Tedavi amaçlı programlara katılmak
- c) Suçun mağdurunun oturduğu ve çalıştığı yerleşim bölgesinde ikamet etmekten yasaklanmak
- d) Mağdurun bulunduğu yerlere yaklaşmaktan yasaklanmak
- e) Çocuklarla bir arada olmayı gerektiren bir ortamda çalışmaktan yasaklanmak
- f) Çocuklar hakkında bakım ve gözetim yükümlülüğünü gerektiren faaliyet icra etmekten yasaklanmak

(10) (Ek:18/6/2014-6545/82 md.) Dokuzuncu fıkra hükümleri çocuklar hakkında uygulanmaz.

(11) (Ek:18/6/2014-6545/82 md.) Bu maddenin dokuzuncu fıkrasının uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar, Sağlık Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan yönetmelikle düzenlenir.

Özel infaz usulleri

Madde 110- (Değişik: 14/4/2020-7242/50 md.) (1) İnfaz hâkimi, hükümlünün talebi üzerine kasten işlenen suçlarda toplam bir yıl altı ay, taksirle öldürme suçu hariç olmak üzere taksirle işlenen suçlarda ise toplam üç yıl veya daha az süreli hapis cezasının;

a) Her hafta cuma günleri saat 19.00'da girmek ve pazar günleri aynı saatte çıkmak suretiyle hafta sonları,

b) Hafta sonları hariç, her gün saat 19.00'da girmek ve ertesi gün saat 07.00'de çıkmak suretiyle geceleri,

Ceza infaz kurumlarında çektirilmesine karar verebilir.

(2) Mahkûmiyete konu suç nedeniyle doğmuş zararın aynen iade, suçtan önceki hâle getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesine dair hukukî sorumlulukları saklı kalmak üzere;

a) Kadın, çocuk veya altmışbeş yaşını bitirmiş kişilerin mahkûm oldukları toplam bir yıl,

b) Yetmiş yaşını bitirmiş kişilerin mahkûm oldukları toplam iki yıl,

c) Yetmişbeş yaşını bitirmiş kişilerin mahkûm oldukları toplam dört yıl,

veya daha az süreli hapis cezasının konutunda çektirilmesine infaz hâkimi tarafından karar verilebilir.

(4) Doğurduğu tarihten itibaren altı ay geçen ve toplam üç yıl veya daha az süreli hapis cezasına mahkûm olan ya da adli para cezası infaz sürecinde hapis cezasına çevrilen hükümlü kadınların cezasının konutunda çektirilmesine infaz hâkimi tarafından karar verilebilir. Bu fıkra uyarınca talepte bulunulabilmesi için kadının doğurduğu tarihten itibaren bir yıl altı ay geçmemiş olması gerekir. Konutta infaza karar verdikten sonra çocuk ölmüş veya anasından başka birine verilmiş olursa infaz hâkimi konutta infaz uygulamasına ilişkin kararını kaldırır.

Tutuklama kararının yerine getirildiği kurumlar

Madde 111- (3) Kadın, çocuk ve gençlik tutukevleri müstakil olarak kurulabilir. Tutuklular, tutukevlerinde veya maddî olanak bulunmadığı hâllerde kapalı ceza infaz kurumlarının tutuklulara ayrılan bölümlerinde, büyükler, kadınlar, gençler, çocuklar olmak üzere ve suç türleri de gözetilerek ayrı yerlerde barındırılırlar

Ek Madde 1- (Ek: 20/11/2017-KHK-696/103 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7079/97 md.)

(1) 3713 sayılı Kanun kapsamına giren suçlar nedeniyle tutuklu veya hükümlü bulunanlar, duruşmaya sevk nedeniyle ceza infaz kurumu dışına çıkarılmaları durumunda, ceza infaz kurumu idaresince verilen giysileri giymek zorundadır. 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 309 ila 312 nci maddelerinde düzenlenen suçlardan tutuklu ve hükümlü olanlar badem kurusu; bu maddede belirtilen diğer suçlardan tutuklu ve hükümlü olanlar ise gri renginde göğüs ve pantolon bölümü bitişik (tulum) giysiler giyer. Ancak kadın tutuklu ve hükümlülerin giysileri bitişik şekilde (tulum) olmayabilir. Bu madde hükümleri çocuklar ile hamile kadınlar hakkında uygulanmaz. Kadın tutuklu ve hükümlülerin giysileri ile bu maddenin uygulanmasına ilişkin diğer hususlar yönetmelikle belirlenir

Geçici Madde 6 – (Ek: 15/8/2016-KHK-671/32 md.; Değiştirilerek kabul: 9/11/2016-6757/28 md.) (Değişik:14/4/2020-7242/52 md.)

(1) 30/3/2020 tarihine kadar işlenen suçlar bakımından; 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun kasten öldürme suçları (madde 81, 82 ve 83), üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı işlenen kasten yaralama ve neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış yaralama suçları, neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış yaralama suçu (madde 87, fıkra iki, bent d), işkence suçu (madde 94 ve 95), eziyet suçu (madde 96), cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar (madde 102, 103, 104 ve 105), özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlar (madde 132, 133, 134, 135, 136, 137 ve 138), uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu (madde 188) ve İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar hariç olmak üzere, 105/A maddesinin birinci fıkrasında yer alan “bir yıl”lık süre, “üç yıl” olarak uygulanır.

(2) 30/3/2020 tarihine kadar işlenen suçlar bakımından, Türk Ceza Kanununun kasten öldürme suçları (madde 81, 82 ve 83), cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar (madde 102, 103, 104 ve 105), özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlar (madde 132, 133, 134, 135, 136, 137 ve 138) ve İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar hariç olmak üzere;

a) Sıfır-altı yaş grubu çocuğu bulunan kadın hükümlüler ile yetmiş yaşını bitirmiş hükümlüler hakkında 105/A maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan “iki yıl”lık süre, “dört yıl” olarak uygulanır.

b) Maruz kaldığı ağır bir hastalık, engellilik veya kocama nedeniyle hayatını yalnız idame ettiremeyen altmışbeş yaşını bitirmiş hükümlülerin koşullu salıverilmeleri için ceza infaz kurumlarında geçirmeleri gereken süreler, azami süre sınırına bakılmaksızın 105/A maddesinde düzenlenen denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infaz edilebilir. Ağır hastalık, engellilik veya kocama hâli, Adalet Bakanlığınca belirlenen tam teşekküllü hastanelerin sağlık kurullarınca veya Adlî Tıp Kurumunca düzenlenen bir raporla belgelendirilir.

(3) Birinci ve ikinci fıkra hükümleri, iyi hâlli olmak koşuluyla kapalı ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler hakkında da uygulanır.

(4) 30/3/2020 tarihine kadar işlenen suçlar bakımından, tabi olduğu infaz rejimine göre belirlenen koşullu salıverilme süresinin hesaplanmasında, hükümlünün onbeş yaşını dolduruncaya kadar ceza infaz kurumunda geçirdiği bir gün, üç gün; onsekiz yaşını dolduruncaya kadar ceza infaz kurumunda geçirdiği bir gün, iki gün olarak dikkate alınır.

POLİS VAZİFE VE SALAHİYET KANUNU

Kanun Numarası: 2559

Madde 1 – Polis, asayiş amme, şahıs, tasarruf emniyetini ve mesken masuniyetini korur. Halkın ırz, can ve malını muhafaza ve ammenin istirahatini temin eder.

Yardım istiyenlerle yardıma muhtaç olan çocuk, alil ve acizlere muavenet eder. Kanun ve nizamnamelerinin kendisine verdiği vazifeleri yapar.

Madde 11 – (Değişik: 16/6/1985 - 3233/3 md.)

Polis;

A) Genel ahlak ve edep kurallarına aykırı olarak; utanç verici ve toplum düzeni bakımından tasvip edilmeyen tavır ve davranışta bulunanlar ile bu nitelikte söz, şarkı, müzik veya benzeri gösteri yapanları,

B) Çocuklar, kız ve kadınlar ile genç erkeklere sözle veya herhangi bir şekilde sarkıntılık edenleri, kötü alışkanlıklara ve hertürlü ahlaksızlığa yönelten ve teşvik edenleri,

C) (Değişik: 3/8/2002-4771/10 md.) Genel ahlâk ve edebe aykırı mahiyette her türlü sesli ve görüntülü eserleri, kaydedildiği materyale bakılmaksızın üreten ve satanları,

Herhangi bir müracaat veya şikayet olmasa bile engeller, davranışlarının devamını durdurarak yasaklar, sanıklar hakkında tanzim olunacak evrakı derhal şikayete bağlı suçlar hakkındaki evrakı da şikayet ve müracaat vukubulduğu takdirde adliyeye tevdi eder.

Madde 12- (Değişik: 3/8/2002-4771/10 md.)

Kanunî istisnalar saklı kalmak üzere, eğlence, oyun, içki ve benzeri amaçlı umuma açık ve açılması izne bağlı yerlerde onsekiz yaşından küçükler çalıştırılmaz.

Polis bar, pavyon, gazino, meyhane gibi içkili yerler ile kıraathane ve oyun oynatılan benzeri yerlere yanlarında veli ve vasileri olsa bile onsekiz yaşını doldurmamış küçüklerin girmesini meneder.

Bu madde hükümlerine aykırı hareket edenler hakkında 17 nci, işyerleri hakkında da 6 ncı madde hükümlerine göre işlem yapılır.

Madde 13- (Değişik: 3/8/2002-4771/10 md.)

Polis,

A) Suçüstü hâlinde veya gecikmesinde sakınca bulunan diğer hâllerde suç işlendiğine veya suça teşebbüs edildiğine dair haklarında kuvvetli iz, eser, emare veya delil bulunan şüphelileri,

B) Haklarında yetkili mercilerce verilen yakalama veya tutuklama kararı bulunanları,

C) Halkın rahatını bozacak veya rezalet çıkaracak derecede sarhoş olanları veya sarhoşluk hâlinde başkalarına saldıranları, yapılan uyarılara rağmen bu hareketlerine devam edenler ile başkalarına saldırmaya yeltenenleri ve kavgaya edenleri,

D) Usulüne aykırı şekilde ülkeye giren ya da haklarında sınır dışı etme veya geri verme kararı alınanları,

E) Polisin kanunlara uygun olarak aldığı tedbirlere karşı gelenleri, direnenleri ve görev yapmasını engelleyenleri,

F) Bir kurumda tedavi, eğitim ve ıslahı için kanunlarla ve bu Kanunun uygulanmasını gösteren Cumhurbaşkanınca çıkarılan yönetmelikte belirtilen esaslara uygun olarak alınan tedbirlerin yerine getirilmesi amacıyla, toplum için tehlike teşkil eden akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol bağımlısı serseri veya hastalık bulaştırabilecek kişileri, (1)

G) Haklarında gözetim altında ıslahına veya yetkili merci önüne çıkarılmasına karar verilen küçükleri,

H) (Ek: 27/3/2015-6638/2 md.) Başkalarının can güvenliğini tehlikeye düşürenleri, eylemin veya durumun niteliğine göre; koruma altına alır, uzaklaştırır ya da yakalar ve gerekli kanuni işlemleri yapar. Yakalanması belirli bir usule bağlanmış kişilerle ilgili kanun hükümleri saklıdır. (2)

Yakalanan kişilerin kaçması veya saldırıda bulunmasının önlenmesi bakımından kişinin sağlığına zarar vermeyecek şekilde her türlü tedbir alınabilir.

Yakalanan kişilere, yakalama sebebi herhalde yazılı ve bunun mümkün olmaması hâlinde sözlü olarak derhal; toplu suçlarda ise en geç bu kişiler hâkim huzuruna çıkarılıncaya kadar bildirilir.

Kişinin yakalandığı, istediği kanunî yakınlarına derhal bildirilir.

Yakalananlardan,

A) Uyuşturucu madde kullanmış olanlar ile sarhoş olanların,

- B) Zor kullanılarak yakalananların,
C) Haklarında suç soruşturması yapılacak olan şüpheli ve sanıkların,
Yakalanma anındaki sağlık durumları tabip raporuyla tespit edilir.

Yakalanan kişilerden suç işlediği şüphesi altında olanlar adlî mercilere sevk edilir. Haklarında ıslah veya tedavi tedbiri alınması gerekenler, ilgili kurum yetkilileri tarafından teslim alınır. Yakalama sebebi ortadan kalkanlar derhal serbest bırakılır.

Kayıp çocukların araştırılması

Madde 13/A- (Ek: 2/1/2017-KHK-680/26 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7072/25 md.) Kaybolan çocukların bulunması amacıyla, polis, sulh ceza hâkiminin veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde mülki idare amirinin yazılı veya sonradan yazılı hale getirilmek üzere sözlü emri ile kayıp çocuğa ait veya başkasına ait olmakla birlikte kayıp çocuk tarafından kullanılan her türlü banka hesap hareketlerini talep edebilir, telekomünikasyon yoluyla iletişimini denetleyebilir ve sinyal bilgilerini değerlendirebilir. Tedbir kararı, en çok bir ay için verilebilir; ancak bu süre, bir defaya mahsus olmak üzere bir ay daha uzatılabilir.

Mülki idare amirinin kararı, derhal mahkemenin onayına sunulur. Mahkeme kararını en geç yirmidört saat içinde verir.

SOSYAL HİZMETLER KANUNU

Kanun Numarası: 2828

Madde 1 – Bu Kanunun amacı; korunmaya, bakıma veya yardıma ihtiyacı olan aile, çocuk, engelli, yaşlı ve diğer kişilere götürülen sosyal hizmetlere ve bu hizmetleri yürütmek üzere kurulan teşkilatın kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklar ile faaliyet ve gelirlerine ait esas ve usulleri düzenlemektir.

Madde 2 – Bu Kanun, sosyal hizmetlerle ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek kişileri ve özel hukuk tüzelkişilerini, sosyal hizmet kurum ve kuruluşlarında çalışan personeli, sosyal hizmetlerden faydalananları ve faydalanacak durumda olanları kapsar.

Tanımlar:

Madde 3 – Kanunda geçen;

a) “Sosyal Hizmetler”; kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünü,

b) “Korunmaya ihtiyacı olan Çocuk”; beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup;

1. Ana veya babasız, ana ve babasız,

2. Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan,

3. Ana ve babası veya her ikisi tarafından terkedilen,

4. Ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içki-leri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve Başboşluğa sürüklenen,

Çocuğu,

c) (Değişik: 30/5/1997 - KHK - 572/5 md.) “Engelli”, doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle normal yaşamın gereklerine uymama durumunda olup; korunma,

bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyacı olan kişiyi,

d) (Ek: 1/7/2005-5378/26 md.) “Bakıma İhtiyacı Olan Engelli”; engellilik sınıflandırmasına göre resmî sağlık kurulu raporu ile ağır engelli olduğu belgelendirilenlerden, günlük hayatın alışılmış, tekrar eden gereklerini önemli ölçüde yerine getirememesi nedeniyle hayatını başkasının yardımı ve bakımı olmadan devam ettiremeyecek derecede düşkün olan kişiyi,

e) “ İhtiyacı Olan Yaşlı”; sosyal veya ekonomik yönden yoksunluk içinde olup korunmaya, bakıma ve yardıma ihtiyacı olan yaşlı statüsündeki kişiyi,

f) Sosyal hizmet kuruluşları; bu Kanunun amacına ve belirtilen esaslara uygun faaliyette bulunan kuruluşlar olup bunlardan;

1. “Çocuk Yuvaları”; 0 - 12 yaş arası korunmaya ihtiyacı olan çocuklarla gerektiğinde 12 yaşını dolduran kız çocuklarının, bedensel, eğitsel, psiko sosyal gelişimlerini, sağlıklı bir kişilik veya iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla görevli ve yükümlü yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını,

2. “Yetiştirme Yurtları”; 13 - 18 yaş arası korunmaya ihtiyacı olan çocukları korumak, bakmak ve bir iş veya meslek sahibi edilmeleri ve topluma yararlı kişiler olarak yetiştirmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını,

3. “Kreş ve Gündüz Bakımevleri”; 0 - 6 yaş grubundaki çocukların bakımlarını gerçekleştirmek, bedensel ve ruhsal sağlıklarını korumak ve geliştirmek ve bu çocuklara temel değer ve alışkanlıkları kazandırmak amacıyla kurulan (...) ve yatılı olmayan sosyal hizmet kuruluşlarını,

4. “Huzurevleri”; ihtiyacı olan yaşlı kişileri huzurlu bir ortamda korumak ve bakmak, sosyal ve psikolojiki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını, (6)

5. “Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri”; bedensel, zihinsel ve ruhsal engellilikleri nedeniyle normal yaşamın gereklerine uymama durumunda olan kişilerin, fonksiyon kayıplarını gidermek ve toplum içinde kendi kendilerine yeterli olmasını sağlayan beceriler kazandırmak veya bu becerileri kazanamayanlara devamlı bakmak üzere kurulan sosyal hizmet kuruluşlarını,

6. (Ek: 30/5/1997 - KHK - 572/5 md.; Değişik: 6/2/2014-6518/14 md.) “Çocuk Destek Merkezleri”; Suça sürüklenmesi, suç mağduru olması

veya sokakta sosyal tehlikelerle karşı karşıya kalması sebebiyle haklarında bakım tedbiri veya korunma kararı verilen çocuklardan psikososyal desteğe ihtiyaç duyduğu tespit edilenlerin, bu ihtiyaçları giderilinceye kadar geçici süre ile bakım ve korunmalarının sağlandığı, bu süre içinde aile, yakın çevre ve toplum ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü; çocukların mağduriyet, suça sürüklenme, yaş ve cinsiyet durumuna göre ayrı ayrı yapılandırılan veya ihtisaslaştırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını,

7. (Ek: 30/5/1997 - KHK - 572/5 md.) “Kadın veya Erkek Konukevleri”, fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik istismara uğrayan kadın veya erkeklerin psiko-sosyal ve ekonomik problemlerinin çözülmesi sırasında varsa çocukları ile birlikte ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla geçici bir süre kalabilecekleri yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını,

8. (Ek: 30/5/1997 - KHK - 572/5 md.) “Toplum veya Aile Danışma Merkezleri”, toplumun ve ailenin gelişmesi için; bireyin katılımcı, üretken ve kendine yeterli hale gelmesi amacıyla koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici işlevlerini, gerekirse diğer kuruluşlar ve gönüllülerle işbirliği içerisinde sunmakla görevli bulunan gündüzlü sosyal hizmet kuruluşlarını,

9. (Ek: 30/5/1997 - KHK - 572/5 md.; Değişik: 6/2/2014-6518/14 md.) “Aktif Yaşam Merkezi”; Engelli bireylerin, yaşam kalitesinin artırılması ve sosyal hayata aktif katılımlarına katkı sağlanması amacıyla, engelli bireyler ile ailelerine rehberlik ve destek hizmeti ile evde gündüz bakım hizmeti sunan gündüzlü sosyal hizmet kuruluşlarını,

10. (Ek: 21/1/2000 - KHK - 594/1 md.) “Çok Amaçlı Sosyal Hizmet Kuruluşları”; aynı yerleşkede ve/veya binada, birden çok sosyal hizmet kuruluşunun tek yönetim ve denetim altında kurulmasına ve çalışmasına imkan tanıyan sosyal hizmet kuruluşlarını,

11. (Ek: 1/7/2005-5378/26 md.) “Çocuk evleri”; 0-18 yaşlar arasındaki korunmaya ihtiyacı olan çocukların kaldığı ev birimlerini,

12. (Ek: 1/2/2007-5579/1 md.; Değişik: 6/2/2014-6518/14 md.) “Çocuk Evleri Sitesi”; Korunma ihtiyacı olan çocukların bakımlarının sağlandığı aynı yerleşkede bulunan birden fazla ev tipi sosyal hizmet biriminden oluşan kuruluşu,

13. (Ek: 1/2/2007-5579/1 md.; Değişik: 6/2/2014-6518/14 md.) “Ev Tipi Sosyal Hizmet Birimleri”; Çocuk, kadın, engelli ve yaşlılar ile bakım veya barınma ihtiyacı olan kişilere hizmet verilen mesken niteliğindeki yatılı sosyal hizmet birimlerini,

14. (Ek: 1/2/2007-5579/1 md.; Değişik: 6/2/2014-6518/14 md.) “Ev Tipi Sosyal Hizmet Birimleri Koordinasyon Merkezi”; İl müdürlüğü bünyesinde oluşturulan ev tipi sosyal hizmet birimlerinin bağlı olduğu merkezi,

15. (Ek: 11/10/2011 - KHK - 662/10 md.) “Sosyal Hizmet Merkezi”; ihtiyaç sahiplerinin tespit edilerek sosyal hizmet müdahalesinin ve takibinin gerçekleştirilmesi, çocuk, genç, kadın, erkek, engelli, yaşlı bireylere ve ailelerine koruyucu, önleyici, destekleyici, geliştirici hizmetler ile rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin bir arada ve en kolay ulaşılabilir biçimde, gerektiğinde kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve gönüllüler ile işbirliği içinde sunulmasından ve bu hizmetlerin koordinasyonundan sorumlu gündüzlü sosyal hizmet kuruluşlarını,

16. (Ek: 11/10/2011 - KHK - 662/10 md.) “Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi”; Çocuk evlerinin illerde planlanması, açılış ve işleyişine ilişkin her türlü işlemler ile harcamaların yapılması, takibi, denetlenmesi ve çocuk evleri arasındaki koordinasyonun sağlanması amacıyla oluşturulan merkezleri,

g) “Kurum”; bu Kanunla kurulan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğünü, ifade eder.

Genel esaslar:

Madde 4 – Sosyal hizmetlere ilişkin genel esaslar şunlardır:

a) (Değişik: 1/7/2005-5378/27 md.) Bu Kanun kapsamına giren sosyal hizmetlere ilişkin faaliyetler, Devletin denetim ve gözetiminde, sivil toplum kuruluşları ile halkın gönüllü katkı ve katılımı da sağlanarak bir bütünlük içinde yürütülür. Sunulacak bakım ve diğer hizmetlerin kapsamı ve bu hizmetleri verecek olan gerçek ve tüzel kişilerin izin, çalışma usûl ve esasları ve diğer hususlar Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenir.

b) Sosyal hizmetler alanında faaliyet gösteren kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında koordinasyon ve işbirliği tesis edilerek güç birliği sağlanır ve mevcut kaynaklara en verimli şekilde işlerlik kazandırılır.

c) Sosyal hizmet programlarının uygulanmasında korunmaya ihtiyacı olan çocuk, ihtiyacı olan engelli ve ihtiyacı olan yaşlıya öncelik tanınır.

d) Sosyal hizmetlerin yürütülmesi ve sunulmasında sınıf, ırk, dil, din, mezhep veya bölge farklılığı gözetilemez, hizmet talebinin hizmet arzından

fazla olması halinde öncelikler, ihtiyacı olan olma derecesi ve başvuru veya tespit sırası esas alınarak belirlenir.

e) (Mülga: 1/7/2005-5378/27 md.)

f) Bu Kanunla kurulan Kuruma bağlı kuruluşların dışındaki sosyal hizmet kuruluşlarının kurulması izne tabi olup, alınacak tertip ve tedbirlerle bunların hizmet, işleyiş ve personele ilişkin hususlarda tespit edilen standart ve esaslara uygun olarak faaliyette bulunmaları sağlanır.

g) Sosyal hizmet kuruluşlarının coğrafik ve fonksiyonel görev alanlarının ve yurt sathında dengeli dağılımının görev boşluğu bırakılmayacak şekilde düzenlenmesi esastır.

h) (Değişik: 30/5/1997 - KHK - 572/6 md.) Çocuk yuvaları ile yetiştirme yurtlarının korunmaya ihtiyacı olan çocukların yaş, cinsiyet, sosyal ve psikolojik özellikleri ile engel dereceleri dikkate alınarak, kaynaştırma anlayışına göre gruplandırılması ve özellikle çocuk yuvalarının, huzurevleri ile aynı mahallerde tesis edilerek dede-torun, nine-torun ilişkilerinin sağlanması esas alınır.

ı) Korunmaya, bakıma ve yardıma ihtiyacı olan kişilere hizmet sunumu insan haysiyet ve vakarına yaraşır şekilde yerine getirilir.

j) Sosyal hizmet kurum ve kuruluşlarında çalıştırılacak personelin seçim ve niteliklerinin tespitinde ve bunların hizmetiçi eğitim programlarının düzenlenmesinde bu kurum ve kuruluşların hizmet özellikleri dikkate alınır.

k) Korunmaya ihtiyacı olan çocukların Türk örf,adet, inanç ve milli ahlakına sahip, kendisine güvenen, insan sevgi ve saygısıyla dolu, Atatürkçü düşünce ve Atatürk ilke ve inkılaplarına uygun olarak yetiştirilmeleri, bir iş veya meslek sahibi yapılmaları, koruma kararı kalktıktan sonra da toplum içinde izlenmeleri ve imkanlar ölçüsünde desteklenmeleri esastır.

l) İhtiyacı olan, engelli ve yaşlıların hayatlarını sağlık, huzur ve güven içinde sürdürmesi, ihtiyacı olan engellilerin toplum içinde kendi kendilerini idare edebilecek ve üretken hale gelebilecek şekilde bakım ve rehabilitasyonlarının yapılması, bunlardan tedavisi mümkün olmayanların sürekli bakım altına alınması amacıyla gerekli her türlü tertip ve tedbir alınır.

m) (Ek: 21/1/2000 - KHK - 594/2 md.) Doğal afetlerde ulusal ve uluslararası sosyal hizmet kurum ve kuruluşlarıyla birlikte hareket edilmesi ve acil kurtarma ve yardım çalışmalarının etkili şekilde yürütülmesi amacıyla gerekli her türlü tertip ve tedbir alınır.

(Ek fıkra: 3/6/2011-KHK-633/35 md.) Engellilere yönelik hizmetlerin yürütülmesine ilişkin genel esaslar şunlardır: (1)

- a) Eşit katılım için, engellilerin sahip oldukları hak ve yükümlülükler konusunda birey, aile ve toplumun bilinçlendirilmesi, tıbbî bakım ve rehabilitasyonlarının sağlanması, günlük yaşamlarında kendi başlarına yaşayabilme kapasitelerinin artırılması.
- .b) Bilgi, hizmet ve fiziksel çevre koşullarının engelliler için ulaşılabilir hâle getirilmesi.
- c) Doğumdan başlayarak okul öncesi, okul çağı ve yetişkinleri kapsayacak biçimde tüm engellilere eğitimde fırsat eşitliği sağlanması.
- d) İstihdamın, mesleki eğitim ve rehabilitasyonla birlikte gerçekleştirilmesi, istihdam alanlarının engellilerin kullanımına uygunluğunun sağlanması ve teknolojiye uygun alet ve cihazların engellilerce elde edilmesini kolaylaştırıcı önlemlerin alınması.
- e) Engellilerin sosyal güvenlikleri ile gelirlerinin korunması, aile hayatı ve kişisel bütünlükleri ile kültür, eğlence, spor ve din alanlarına tam katılımlarının sağlanması.
- f) Engellilere ilişkin plan ve programlar ile ekonomik ve sosyal statülerini etkileyen tüm kararların alınması sırasında engellilerin katılımlarının sağlanması.

İŞ KANUNU

Kanun Numarası: 4857

Hafta tatili ücreti

Madde 46 - Bu Kanun kapsamına giren işyerlerinde, işçilere tatil gününden önce 63 üncü maddeye göre belirlenen iş günlerinde çalışmış olmaları koşulu ile yedi günlük bir zaman dilimi içinde kesintisiz en az yirmidört saat dinlenme (hafta tatili) verilir.

Çalışılmayan hafta tatili günü için işveren tarafından bir iş karşılığı olmaksızın o günün ücreti tam olarak ödenir.

Şu kadar ki;

- Çalışmadığı halde kanunen çalışma süresinden sayılan zamanlar ile günlük ücret ödenen veya ödenmeyen kanundan veya sözleşmeden doğan tatil günleri,
- Evlenmelerde üç güne kadar, ana veya babanın, eşin, kardeş veya çocukların ölümünde üç güne kadar verilmesi gereken izin süreleri,
- Bir haftalık süre içinde kalmak üzere işveren tarafından verilen diğer izinlerle hekim raporuyla verilen hastalık ve dinlenme izinleri,

Çalışılmış günler gibi hesaba katılır.

Zorlayıcı ve ekonomik bir sebep olmadan işyerindeki çalışmanın haftanın bir veya birkaç gününde işveren tarafından tatil edilmesi halinde haftanın çalışılmayan günleri ücretli hafta tatiline hak kazanmak için çalışılmış sayılır. Bir işyerinde işin bir haftadan fazla bir süre ile tatil edilmesini gerektiren zorlayıcı sebepler ortaya çıktığı zaman, 24 ve 25 inci maddelerin (III) numaralı bentlerinde gösterilen zorlayıcı sebeplerden ötürü çalışılmayan günler için işçilere ödenen yarım ücret hafta tatili günü için de ödenir. Yüzde usulünün uygulandığı işyerlerinde hafta tatili ücreti işverence işçiye ödenir.

Yıllık ücretli izin hakkı ve izin süreleri

Madde 53 - İşyerinde işe başladığı günden itibaren, deneme süresi de içinde olmak üzere, en az bir yıl çalışmış olan işçilere yıllık ücretli izin verilir

Yıllık ücretli izin hakkından vazgeçilemez.

Niteliklerinden ötürü bir yıldan az süren mevsimlik veya kampanya işleminde çalışanlara bu Kanunun yıllık ücretli izinlere ilişkin hükümleri uygulanmaz.

İşçilere verilecek yıllık ücretli izin süresi, hizmet süresi;

a) Bir yıldan beş yıla kadar (beş yıl dahil) olanlara ondört günden,

b) Beş yıldan fazla onbeş yıldan az olanlara yirmi günden,

c) Onbeş yıl (dahil) ve daha fazla olanlara yirmialtı günden,

Az olamaz.

Ancak onsekiz ve daha küçük yaştaki işçilerle elli ve daha yukarı yaştaki işçilere verilecek yıllık ücretli izin süresi yirmi günden az olamaz.

Yıllık izin süreleri iş sözleşmeleri ve toplu iş sözleşmeleri ile artırılabilir

Yıllık izin bakımından çalışılmış gibi sayılan haller

Madde 55 - Aşağıdaki süreler yıllık ücretli izin hakkının hesabında çalışılmış gibi sayılır:

a) İşçinin uğradığı kaza veya tutulduğu hastalıktan ötürü işine gidemediği günler (Ancak, 25 inci maddenin (I) numaralı bendinin (b) alt bendinde öngörülen süreden fazlası sayılmaz.).

b) Kadın işçilerin 74 üncü madde gereğince doğumdan önce ve sonra çalıştırılmadıkları günler.

c) İşçinin muvazzaf askerlik hizmeti dışında manevra veya herhangi bir kanundan dolayı ödevlendirilmesi sırasında işine gidemediği günler (Bu sürenin yılda 90 günden fazlası sayılmaz.).

d) Çalışmakta olduğu işyerinde zorlayıcı sebepler yüzünden işin aralıksız bir haftadan çok tatil edilmesi sonucu olarak işçinin çalışmadan geçirdiği zamanın onbeş günü (işçinin yeniden işe başlaması şartıyla).

e) 66 ncı maddede sözü geçen zamanlar

f)Hafta tatili, ulusal bayram, genel tatil günleri.

g) 3153 sayılı Kanuna dayanılarak çıkarılan yönetmeliğe göre röntgen muayenehanelerinde çalışanlara pazardan başka verilmesi gereken yarım günlük izinler. (1)

h) İşçilerin arabuluculuk toplantılarına katılmaları, hakem kurullarında bulunmaları, bu kurullarda işçi temsilciliği görevlerini yapmaları, çalışma hayatı ile ilgili mevzuata göre kurulan meclis, kurul, komisyon ve top-

lantılara yahut işçilik konuları ile ilgili uluslararası kuruluşların konferans, kongre veya kurullarına işçi veya sendika temsilcisi olarak katılması sebebiyle işlerine devam edemedikleri günler.

ı) İşçilerin evlenmelerinde üç güne kadar, ana veya babalarının, eşlerinin, kardeş veya çocuklarının ölümünde üç güne kadar verilecek izinler.

j) İşveren tarafından verilen diğer izinler ile 65 inci maddedeki kısa çalışma süreleri.

k) Bu Kanunun uygulanması sonucu olarak işçiye verilmiş bulunan yıllık ücretli izin süresi

Çalışma süresinden sayılan haller

Madde 66 - Aşağıdaki süreler işçinin günlük çalışma sürelerinden sayılır:

a) Madenlerde, taşocaklarında yahut her ne şekilde olursa olsun yeraltında veya su altında çalışılacak işlerde işçilerin kuyulara, dehlizlere veya asıl çalışma yerlerine inmeleri veya girmeleri ve bu yerlerden çıkmaları için gereken süreler.

b) İşçilerin işveren tarafından işyerlerinden başka bir yerde çalıştırılmak üzere gönderilmeleri halinde yolda geçen süreler.

c) İşçinin işinde ve her an iş görmeye hazır bir halde bulunmakla beraber çalıştırılmaksızın ve çıkacak işi bekleyerek boş geçirdiği süreler.

d) İşçinin işveren tarafından başka bir yere gönderilmesi veya işveren evinde veya bürosunda yahut işverenle ilgili herhangi bir yerde meşgul edilmesi suretiyle asıl işini yapmaksızın geçirdiği süreler.

e) Çocuk emziren kadın işçilerin çocuklarına süt vermeleri için belirtilecek süreler.

f) Demiryolları, karayolları ve köprülerin yapılması, korunması ya da onarım ve tadili gibi, işçilerin yerleşim yerlerinden uzak bir mesafede bulunan işyerlerine hep birlikte getirilip götürülmeleri gereken her türlü işlerde bunların toplu ve düzenli bir şekilde götürülüp getirilmeleri esnasında geçen süreler.

İşin niteliğinden doğmayıp da işveren tarafından sırf sosyal yardım amacıyla işyerine götürülüp getirilme esnasında araçlarda geçen süre çalışma süresinden sayılmaz.

Çalıştırma yaşı ve çocukları çalıştırma yasağı

Madde 71 – (Değişik birinci fıkra: 4/4/2015-6645/38 md.) On beş yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılması yasaktır. Ancak, on dört yaşını

doldurmuş ve zorunlu ilköğretim çağını tamamlamış olan çocuklar; bedensel, zihinsel, sosyal ve ahlaki gelişmelerine ve eğitime devam edenlerin okullarına devamına engel olmayacak hafif işlerde çalıştırılabilirler. On dört yaşını doldurmamış çocuklar ise bedensel, zihinsel, sosyal ve ahlaki gelişmelerine ve eğitime devam edenlerin okullarına devamına engel olmayacak sanat, kültür ve reklam faaliyetlerinde yazılı sözleşme yapmak ve her bir faaliyet için ayrı izin almak şartıyla çalıştırılabilirler.

Çocuk ve genç işçilerin işe yerleştirilmelerinde ve çalıştırılabilecekleri işlerde güvenlik, sağlık, bedensel, zihinsel ve psikolojik gelişmeleri, kişisel yatkınlık ve yetenekleri dikkate alınır. Çocuğun gördüğü iş onun okula gitmesine, mesleki eğitiminin devamına engel olamaz, onun derslerini düzenli bir şekilde izlemesine zarar veremez.

Onsekiz yaşını doldurmamış çocuk ve genç işçiler bakımından yasak olan işler ile onbeş yaşını tamamlamış, ancak onsekiz yaşını tamamlamamış genç işçilerin çalışmasına izin verilecek işler, on dört yaşını doldurmuş ve zorunlu ilköğretim çağını tamamlamış çocukların çalıştırılabilecekleri hafif işler, onaltı yaşını doldurmuş fakat onsekiz yaşını bitirmemiş genç işçilerin hangi çeşit işlerde çalıştırılabilecekleri ve çalışma koşulları Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından altı ay içinde çıkarılacak bir yönetmelikle belirlenir.⁽¹⁾⁽²⁾

(Değişik dördüncü fıkra: 4/4/2015-6645/38 md.) Zorunlu ilköğretim çağını tamamlamış ve örgün eğitime devam etmeyen çocukların çalışma saatleri günde yedi ve haftada otuz beş saatten; sanat, kültür ve reklam faaliyetlerinde çalışanların ise günde beş ve haftada otuz saatten fazla olamaz. Bu süre, on beş yaşını tamamlamış çocuklar için günde sekiz ve haftada kırk saate kadar artırılabilir.

Okul öncesi çocuklar ile okula devam eden çocukların eğitim dönemindeki çalışma süreleri, eğitim saatleri dışında olmak üzere, en fazla günde iki saat ve haftada on saat olabilir. Okulun kapalı olduğu dönemlerde çalışma süreleri yukarıda dördüncü fıkrada öngörülen süreleri aşamaz.⁽³⁾

(Ek fıkra: 4/4/2015-6645/38 md.) Sanat, kültür ve reklam faaliyetlerinin kapsamı, bu faaliyetlerde çalışacak çocuklara çalışma izni verilmesi, yaş grupları ve faaliyet türlerine göre çalışma ve dinlenme süreleri ile çalışma ortamı ve şartları, ücretin ödenmesine ilişkin usul ve esaslar ile diğer hususlar Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı ile Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun görüşleri alınarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Yer ve su altında çalıştırma yasağı

Madde 72 - Maden ocakları ile kablo döşemesi, kanalizasyon ve tünel inşaatı gibi yer altında veya su altında çalışılacak işlerde onsekiz yaşını doldurmamış erkek ve her yaştaki kadınların çalıştırılması yasaktır.

Gece çalıştırma yasağı

Madde 73 - Sanayie ait işlerde onsekiz yaşını doldurmamış çocuk ve genç işçilerin gece çalıştırılması yasaktır.

Onsekiz yaşını doldurmuş kadın işçilerin gece postalarında çalıştırılmasına ilişkin usul ve esaslar Sağlık Bakanlığının görüşü alınarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca hazırlanacak bir yönetmelikte gösterilir.

Analık halinde çalışma ve süt izni

Madde 74 - Kadın işçilerin doğumdan önce sekiz ve doğumdan sonra sekiz hafta olmak üzere toplam onaltı haftalık süre için çalıştırılmamaları esastır. Çoğul gebelik halinde doğumdan önce çalıştırılmayacak sekiz haftalık süreye iki hafta süre eklenir. Ancak, sağlık durumu uygun olduğu takdirde, doktorun onayı ile kadın işçi isterse doğumdan önceki üç haftaya kadar işyerinde çalışabilir. Bu durumda, kadın işçinin çalıştığı süreler doğum sonrası sürelerle eklenir. (Ek cümle: 13/2/2011-6111/76 md.) Kadın işçinin erken doğum yapması halinde ise doğumdan önce kullanamadığı çalıştırılmayacak süreler, doğum sonrası sürelerle eklenmek suretiyle kullanılır. (Ek cümleler: 29/1/2016-6663/22 md.) Doğumda veya doğum sonrasında annenin ölümü hâlinde, doğum sonrası kullanılamayan süreler babaya kullanılır. Üç yaşını doldurmamış çocuğu evlat edinen eşlerden birine veya evlat edinene çocuğun aileye fiilen teslim edildiği tarihten itibaren sekiz hafta analık hâli izni kullanılır.

(Ek fıkra: 29/1/2016-6663/22 md.) Birinci fıkra uyarınca kullanılan doğum sonrası analık hâli izninin bitiminden itibaren çocuğunun bakımı ve yetiştirilmesi amacıyla ve çocuğun hayatta olması kaydıyla kadın işçi ile üç yaşını doldurmamış çocuğu evlat edinen kadın veya erkek işçilere istekleri hâlinde birinci doğumda altmış gün, ikinci doğumda yüz yirmi gün, sonraki doğumlarda ise yüz seksen gün süreyle haftalık çalışma süresinin yarısı kadar ücretsiz izin verilir. Çoğul doğum hâlinde bu sürelerle otuzar gün eklenir. Çocuğun engelli doğması hâlinde bu süre üç yüz altmış gün olarak uygulanır. Bu fıkra hükümlerinden yararlanan süre içerisinde süt iznine ilişkin hükümler uygulanmaz.

Yukarıda öngörülen süreler işçinin sağlık durumuna ve işin özelliğine göre doğumdan önce ve sonra gerekirse artırılabilir. Bu süreler hekim raporu ile belirtilir.

Hamilelik süresince kadın işçiye periyodik kontroller için ücretli izin verilir. Hekim raporu ile gerekli görüldüğü takdirde, hamile kadın işçi sağlığına uygun daha hafif işlerde çalıştırılır. Bu halde işçinin ücretinde bir indirim yapılmaz.

İsteği halinde kadın işçiye, onaltı haftalık sürenin tamamlanmasından veya çoğul gebelik halinde onsekiz haftalık süreden sonra altı aya kadar ücretsiz izin verilir. (Ek cümle: 29/1/2016-6663/22 md.) Bu izin, üç yaşını doldurmamış çocuğu evlat edinme hâlinde eşlerden birine veya evlat edinene verilir. Bu süre, yıllık ücretli izin hakkının hesabında dikkate alınmaz.

Kadın işçilere bir yaşından küçük çocuklarını emzirmeleri için günde toplam birbuçuk saat süt izni verilir. Bu sürenin hangi saatler arasında ve kaçta bölünerek kullanılacağını işçi kendisi belirler. Bu süre günlük çalışma süresinden sayılır.

(Ek fıkra: 29/1/2016-6663/22 md.) Bu madde hükümleri iş sözleşmesi ile çalışan ve bu Kanunun kapsamında olan veya olmayan her türlü işçi için uygulanır.

İşin düzenlenmesine ilişkin hükümlere aykırılık(1)

Madde 104 - Bu Kanunun 63 üncü maddesinde ve bu maddede belirtilen yönetmelikte belirlenen çalışma sürelerine aykırı olarak işçilerini çalıştıran veya 68 inci maddesindeki ara dinlenmelerini bu maddeye göre uygulamayan veya işçileri 69 uncu maddesine aykırı olarak geceleri yedibuçuk saatten fazla çalıştıran; gece ve gündüz postalarını değiştirmeyen, 71 inci maddesi hükmüne ve bu maddenin son fıkrasında anılan yönetmelik hükümlerine aykırı hareket eden, 72 nci maddesi hükümlerine aykırı olarak bu maddede belirtilen yerlerde onsekiz yaşını doldurmamış erkek çocukları ve gençleri ve her yaştaki kadınları çalıştıran, 73 üncü maddesine aykırı olarak çocuk ve genç işçileri gece çalıştıran veya aynı maddede anılan yönetmelik hükümlerine aykırı hareket eden 74 üncü maddesindeki hükme aykırı olarak doğumdan önceki ve sonraki sürelerde gebe veya doğum yapmış kadınları çalıştıran veya ücretsiz izin vermeyen, 75 inci maddesindeki işçi özlük dosyalarını düzenlemeyen, 76 ncı maddesinde belirtilen yönetmelik hükümlerine uymayan işveren veya işveren vekiline binikiyüz Türk Lirası idari para cezası verilir. ⁽²⁾

64 üncü (...) ⁽³⁾ maddede öngörülen hükümlere aykırı davranan işveren veya işveren vekiline bu durumda olan her işçi için ikiyüzyirmi Türk Lirası idari para cezası verilir. ⁽³⁾

SOSYAL SİGORTALAR VE GENEL SAĞLIK SİGORTASI KANUNU

Kanun Numarası: 5510

Tanımlar

Madde3- (7) (Değişik: 17/4/2008-5754/1 md.) Hak sahibi: Sigortalının veya sürekli iş göremezlik geliri ile malûllük, vazife malûllüğü veya yaşlılık aylığı almakta olanların ölümü halinde, gelir veya aylık bağlanmasına veya toptan ödeme yapılmasına hak kazanan eş, çocuk, ana ve babasını,

10) (Değişik: 17/4/2008-5754/1 md.) Bakmakla yükümlü olduğu kişi: 5 inci maddenin birinci fıkrasının (b) bendi ile 60 ıncı maddenin birinci fıkrasının (c) bendinin (1), (2) ve (7) numaralı alt bentleri ile yedinci ve sekizinci fıkraları ile onikinci fıkrasındaki askeri öğrenci adayları ile Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi öğrenci adayları dışında kalan genel sağlık sigortalısının, sigortalı sayılmayan veya isteğe bağlı sigortalı olmayan, kendi sigortalılığı nedeniyle gelir veya aylık bağlanmamış olan;(1)(2)(3)

a) Eşini,

b) 18 yaşını, lise ve dengi öğrenim veya 5/6/1986 tarihli ve 3308 sayılı Meslekî Eğitim Kanununda belirtilen aday çıraklık ve çıraklık eğitimi ile işletmelerde meslekî eğitim görmesi halinde 20 yaşını, yüksek öğrenim görmesi halinde 25 yaşını doldurmamış ve evli olmayan çocukları ile yaşına bakılmaksızın bu Kanuna göre malûl olduğu tespit edilen evli olmayan çocuklarını,

Ölüm sigortasından sağlanan haklar ve yararlanma şartları

MADDE 32 - Ölüm sigortasından sağlanan haklar ve yararlanma şartları

- Ölüm sigortasından sağlanan haklar şunlardır:

a) Ölüm aylığı bağlanması.

b) Ölüm toptan ödemesi yapılması.

c) Aylık almakta olan kız çocuklarına evlenme ödeneği verilmesi.(1)

d) Cenaze ödeneği verilmesi.

(Değişik ikinci fıkra: 17/4/2008-5754/20 md.) Ölüm aylığı;

a) En az 1800 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş

veya 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılanlar için, her türlü borçlanma süreleri hariç en az 5 yıldan beri sigortalı bulunup, toplam 900 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş,

b) 47 nci maddede yazılı sebeplerle kazaya uğramış, malûllük, vazife malûllüğü veya yaşlılık

aylığı almakta iken veya malûllük, vazife malûllüğü veya yaşlılık aylığı bağlanmasına hak kazanmış olup henüz işlemi tamamlanmamış,

c) Bağlanmış bulunan malûllük, vazife malûllüğü veya yaşlılık aylığı, sigortalı olarak çalışmaya başlamaları sebebiyle kesilmiş, durumda iken ölen sigortalının hak sahiplerine, yazılı istekte bulunmaları halinde bağlanır.

Ancak, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendine göre sigortalı sayılanların hak sahiplerine aylık bağlanabilmesi için ölen sigortalının genel sağlık sigortası primi dahil kendi sigortalılığından dolayı prim ve prime ilişkin her türlü borcunun olmaması veya ödenmesi şarttır.

Hak sahiplerinin aylıklarının başlangıcı, kesilmesi ve yeniden bağlanması

MADDE 35-- Ölüm sigortasından sigortalının hak sahiplerine bağlanacak aylıklar;

a) Sigortalının ölüm tarihini,

b) Hak sahibi olma niteliğinin ölüm tarihinden sonra kazanılması halinde, bu niteliğin

kazanıldığı tarihi, takip eden ay başından itibaren başlatılır. Hak sahiplerine bağlanan aylıklar 34 üncü maddede belirtilen şartların ortadan kalktığı tarihi takip eden ödeme dönemi başından itibaren kesilir.

Ancak bu Kanunun 4 üncü maddesinin üçüncü fıkrasının (d) ve (e) bentlerinde belirtilenlerden öğrenci olanların sigortalı sayılmaları, bağlanan aylıkların kesilmesini gerektirmez.

Aylığın kesilmesine yol açan sebebin ortadan kalkması halinde, 34 üncü maddede belirtilen şartlar saklı kalmak kaydıyla, müracaat tarihini takip eden ay başından itibaren yeniden aylık bağlanır. (Mülga son cümle: 17/4/2008-5754/67 md.)

Bu madde gereğince aylığı kesilen çocuklardan, sonradan Kurum Sağlık Kurulu kararı ile çalışma gücünü en az % 60 oranında kaybederek malûl

olduğu anlaşılmalara, 34 üncü maddede belirtilen şartları taşımaları halinde, malûllük durumlarının tespitine esas teşkil eden rapor tarihini takip eden ay başından itibaren, 94 üncü madde hükmü saklı kalmak kaydıyla aylık bağlanır.

Yeniden bağlanan aylık, aylığın kesildiği tarihten tekrar bağlandığı tarihe kadar geçen süre için 55 inci maddenin ikinci fıkrasına göre artırılmak suretiyle belirlenir.

Gelir ve aylık bağlanmayacak haller

MADDE 56- Değişik birinci fıkra: 17/4/2008-5754/36 md.) Ölen sigortalının hak sahiplerinden;

a) Kendisinden aylık bağlanacak sigortalıyı veya gelir ya da aylık bağlanmış olan sigortalıyı

kasten öldürdüğü veya öldürmeye teşebbüs ettiği veya bu Kanun gereğince sürekli iş göremez hale veya malûl duruma getirdiği,

b) Kendisinden aylık bağlanacak sigortalıya veya gelir ya da aylık bağlanmamış olan sigortalıya veya hak sahibine karşı ağır bir suç işlediği veya bunlara karşı aile hukukundan doğan yükümlülüklerini önemli ölçüde yerine getirmemesi nedeniyle ölüme bağlı bir tasarrufla mirasçılıktan çıkarıldıkları, hususunda kesinleşmiş yargı kararı bulunan kişilere gelir veya aylık ödenmez. Ödenmiş bulunan gelir ve aylıklar, 96 ncı madde hükümlerine göre geri alınır.

Eşinden boşandığı halde, boşandığı eşiyile fiilen birlikte yaşadığı belirlenen eş ve çocukların, bağlanmış olan gelir ve aylıkları kesilir. Bu kişilere ödenmiş olan tutarlar, 96 ncı madde hükümlerine göre geri alınır.

Genel sağlık sigortalısı sayılanlar

MADDE 60- (Değişik: 17/4/2008-5754/38 md.) (Değişik: 17/4/2008-5754/38 md.)

İkametgahı Türkiye'de olan kişilerden;

a) 4 üncü maddenin birinci fıkrasının;

1) (a) ve (c) bentleri gereğince sigortalı sayılan kişiler,

2) (b) bendi gereğince sigortalı sayılan kişiler,

b) İsteğe bağlı sigortalı olan kişiler,

c) Yukarıdaki (a) ve (b) bentlerine göre sigortalı sayılmayanlardan;

- 1) Harcamaları, taşınır ve taşınmazları ile bunlardan doğan hakları da dikkate alınarak, Kurumca belirlenecek test yöntemleri ve veriler kullanılarak tespit edilecek aile içindeki geliri kişi başına düşen aylık tutarı asgari ücretin üçte birinden az olan vatandaşlar,
 - 2) Vatansızlar ve sığınmacılar,
 - 3) 1/7/1976 tarihli ve 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun hükümlerine göre aylık alan kişiler,
 - 4) 24/2/1968 tarihli ve 1005 sayılı İstiklal Madalyası Verilmiş Bulunanlara Vatani Hizmet Tertibinden Şeref Aylığı Bağlanması Hakkında Kanun hükümlerine göre şeref aylığı alan kişiler,
 - 5) 28/5/1986 tarihli ve 3292 sayılı Vatani Hizmet Tertibi Aylıklarının Bağlanması Hakkında Kanun hükümlerine göre aylık alan kişiler,
 - 6) 3/11/1980 tarihli ve 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun hükümlerine göre aylık alan kişiler,
 - 7) 24/5/1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu hükümlerine göre korunma, bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinden ücretsiz faydalanan kişiler,
 - 8) Harp malûllüğü aylığı alanlar ile Terörle Mücadele Kanunu kapsamında aylık alanlar,
 - 9) 18/3/1924 tarihli ve 442 sayılı Köy Kanununun 74 üncü maddesinin ikinci fıkrasına göre görevlendirilen kişiler ile aynı Kanunun ek 16 ncı maddesine göre aylık alan kişiler,
 - 10) 11/10/1983 tarihli ve 2913 sayılı Dünya Olimpiyat ve Avrupa Şampiyonluğu Kazanmış Sporculara ve Bunların Ailelerine Aylık Bağlanması Hakkında Kanun hükümlerine göre aylık alan kişiler,
- d) Müttekabiliyet esası da dikkate alınmak şartıyla, oturma izni almış yabancı ülke vatandaşlarından yabancı bir ülke mevzuatı kapsamında sigortalı olmayan kişiler,
- e) 25/8/1999 tarihli ve 4447 sayılı Kanun gereğince işsizlik ödeneği ve ilgili kanunları gereğince kısa çalışma ödeneğinden yararlandırılan kişiler,
- f) Bu Kanun veya bu Kanundan önce yürürlükte bulunan sosyal güvenlik kanunlarına göre gelir veya aylık alan kişiler,

g) Yukarıdaki bentlerin dışında kalan ve başka bir ülkede sağlık sigortasından yararlanma hakkı bulunmayan vatandaşlar, genel sağlık sigortalısı sayılır.

6 ncı maddenin birinci fıkrasının (a), (b), (c), (f), (g), (h), (ı) ve (k) bentlerinde sayılanların öncelikle, genel sağlık sigortalısının bakmakla yükümlü olduğu kişi olup olmadığına bakılır. Genel sağlık sigortalısının bakmakla yükümlü olduğu kişi ise tescili yapılmaz. Aksi takdirde birinci fıkra hükümlerinden durumuna uyan bende göre genel sağlık sigortalısı sayılır. Birinci fıkranın (f) bendi kapsamında gelir alması nedeniyle genel sağlık sigortalısı sayılanlar, aynı zamanda diğer bentler gereği de genel sağlık sigortalısı sayılması halinde (f) bendi dışındaki bentler kapsamında genel sağlık sigortalısı sayılır.

6 ncı maddenin birinci fıkrasının (d), (e) ve (l) bentleri kapsamında olanlar, ceza infaz kurumları ile tutukevleri bünyesinde bulunan hükümlü ve tutuklular, birinci fıkranın (d) bendi kapsamına girenlerden Türkiye’de bir yıldan kısa süreyle yerleşik olanlar, (f) bendi kapsamında olup mülga30/5/1978 tarihli ve 2147 sayılı ve 8/5/1985 tarihli ve 3201 sayılı kanunlara göre borçlanarak aylık bağlanan kişilerden ise Türkiye’de ikamet etmeyenler genel sağlık sigortalısı ve genel sağlık sigortalısının bakmakla yükümlü olduğu kişi sayılmazlar.

Birinci fıkranın (d) ve (g) bentlerinin uygulanmasında evli olanlar için, eşlerden hangisinin bu maddeye göre genel sağlık sigortalısı, hangisinin bakmakla yükümlü olunan kişi olacağıın tespiti kendi tercihlerine bırakılır. Diğer bentler gereği eşlerin her ikisinin de genel sağlık sigortalılık şartlarının oluşması halinde her ikisi de ayrı ayrı genel sağlık sigortalısı sayılır.

4 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında sigortalı sayılanlardan, ilgili kanunları gereğince bir yıldan fazla aylıksız izin kullanan eşler, genel sağlık sigortalısının bakmakla yükümlü olduğu kişi sayılır.

Bu maddenin birinci fıkrasının (c) bendinin (1) numaralı alt bendi ile 80 inci maddede belirtilen aile; aynı hane içerisinde yaşayan eş, evli olmayan çocuk, büyük ana ve büyük babadan oluşur.

(Ek fıkra: 13/2/2011-6111/34 md.) 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununa göre üniversitelerde yükseköğrenim gören yabancı uyruklu öğrenciler, yükseköğrenimlerinin devam ettiği sürelerle sınırlı olarak birinci fıkranın (d) bendindeki ve 52 nci maddenin ikinci fıkrasının ikinci cümlesindeki şartlar aranmaksızın, 82 nci maddeye göre belirle-

nen prime esas günlük kazanç alt sınırının 30 günlük tutarı üzerinden kendilerince genel sağlık sigortası primi ödenmek suretiyle genel sağlık sigortalısı olurlar. Ancak bunlardan kamu idareleri, kanunla kurulan kurum ve kuruluşlar, kamu yararına faaliyet gösteren dernekler ile vergi muafiyeti tanınan vakıflar tarafından tam burs sağlanan ve Yükseköğretim Kurulu tarafından ayrılan kontenjanlar dâhilinde yükseköğrenim gören yabancı uyruklu öğrenciler genel sağlık sigortalısı sayılmaz ve bunların sağlık giderleri 2547 sayılı Kanununun 46 ncı ve 47 nci maddeleri çerçevesinde üniversitelerin bütçelerine konulacak ödenekten karşılanır.

(Ek fıkra: 13/2/2011-6111/34 md.) 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu uyarınca avukatlık stajı yapmakta olanlardan bu Kanuna göre genel sağlık sigortalısı veya bakmakla yükümlü olunan kişi durumunda olmayanlar staj süresi ile sınırlı olmak üzere genel sağlık sigortalısı sayılır. Bu şekilde genel sağlık sigortalısı sayılanların genel sağlık sigortası primleri Kanununun 82 nci maddesine göre belirlenen prime esas günlük kazanç alt sınırının otuz günlük tutarının % 6'sıdır. Bu primler Türkiye Barolar Birliği tarafından ödenir.

AİLENİN KORUNMASI VE KADINA KARŞI ŞİDDETİN ÖNLENMESİNE DAİR KANUN

Kanun Numarası: 6284

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Temel İlkeler ve Tanımlar

Amaç, kapsam ve temel ilkeler

MADDE 1 – (1) Bu Kanunun amacı; şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

(2) Bu Kanunun uygulanmasında ve gereken hizmetlerin sunulmasında aşağıdaki temel ilkelere uyulur:

a) Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler, özellikle Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi ve yürürlükteki diğer kanuni düzenlemeler esas alınır.

b) Şiddet mağdurlarına verilecek destek ve hizmetlerin sunulmasında temel insan haklarına dayalı, kadın erkek eşitliğine duyarlı, sosyal devlet ilkesine uygun, adil, etkili ve süratli bir usul izlenir.

c) Şiddet mağduru ve şiddet uygulayan için alınan tedbir kararları insan onuruna yaraşır bir şekilde yerine getirilir.

ç) Bu Kanun kapsamında kadınlara yönelik cinsiyete dayalı şiddeti önleyen ve kadınları cinsiyete dayalı şiddetten koruyan özel tedbirler ayrımcılık olarak yorumlanamaz.

Tanımlar

MADDE 2 – (1) Bu Kanunda yer alan;

a) Bakanlık: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığını,

b) Ev içi şiddet: Şiddet mağduru ve şiddet uygulayanla aynı haneyi paylaşmasa da aile veya hanede ya da aile mensubu sayılan diğer kişiler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddeti,

- c) Hâkim: Aile mahkemesi hâkimini,
- ç) Kadına yönelik şiddet: Kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranışı,
- d) Şiddet: Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranışı,
- e) Şiddet mağduru: Bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışlara doğrudanya da dolaylı olarak maruz kalan veya kalma tehlikesi bulunan kişiyi ve şiddetten etkilenen veya etkilenme tehlikesi bulunan kişileri,
- f) Şiddet önleme ve izleme merkezleri: Şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak uygulanmasına yönelik destek ve izleme hizmetlerinin verildiği, çalışmalarını yedi gün yirmidört saat esası ile yürüten merkezleri,
- g) Şiddet uygulayan: Bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışları uygulayan veya uygulama tehlikesi bulunan kişileri,
- ğ) Tedbir kararı: Bu Kanun kapsamında, şiddet mağdurları ve şiddet uygulayanlar hakkında hâkim, kolluk görevlileri ve mülkî amirler tarafından, istem üzerine veya resen verilecek tedbir kararlarını, ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Koruyucu ve Önleyici Tedbirlere İlişkin Hükümler

Mülkî amir tarafından verilecek koruyucu tedbir kararları

MADDE 3 – (1) Bu Kanun kapsamında korunan kişilerle ilgili olarak aşağıdakitedbirlere birine, birkaçına veya uygun görülecek benzer tedbirlere mülkî amir tarafından karar verilebilir:

- a) Kendisine ve gerekiyorsa beraberindeki çocuklara, bulunduğu yerde veya başka bir yerde uygun barınma yeri sağlanması.
- b) Diğer kanunlar kapsamında yapılacak yardımlar saklı kalmak üzere, geçici maddi yardım yapılması.

c) Psikolojik, meslekî, hukukî ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi.

ç) Hayatî tehlikesinin bulunması hâlinde, ilgilinin talebi üzerine veya resen geçici koruma altına alınması.

d) Gerekli olması hâlinde, korunan kişinin çocukları varsa çalışma yaşamına katılımını desteklemek üzere dört ay, kişinin çalışması hâlinde ise iki aylık süre ile sınırlı olmak kaydıyla,

on altı yaşından büyükler için her yıl belirlenen aylık net asgari ücret tutarının yarısını geçmemek ve belgelendirilmek kaydıyla Bakanlık bütçesinin ilgili tertibinden karşılanmak suretiyle kreş imkânının sağlanması.

(2) Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde birinci fıkranın (a) ve (ç) bentlerinde yer alan tedbirler, ilgili kolluk amirlerince de alınabilir. Kolluk amiri evrakı en geç kararın alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içinde mülkî amirin onayına sunar. Mülkî amir tarafından kırksekiz saat içinde onaylanmayan tedbirler kendiliğinden kalkar.

Hâkim tarafından verilecek koruyucu tedbir kararları

MADDE 4 – (1) Bu Kanun kapsamında korunan kişilerle ilgili olarak aşağıdaki koruyucu

tedbirlerden birine, birkaçına veya uygun görülecek benzer tedbirlere hâkim tarafından karar verilebilir:

a) İşyerinin değiştirilmesi.

b) Kişinin evli olması hâlinde müşterek yerleşim yerinden ayrı yerleşim yeri belirlenmesi.

c) 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunundaki şartların varlığı hâlinde ve korunan kişinin talebi üzerine tapu kütüğüne aile konutu şerhi konulması.

ç) Korunan kişi bakımından hayatî tehlikenin bulunması ve bu tehlikenin önlenmesi için diğer tedbirlerin yeterli olmayacağının anlaşılması hâlinde ve ilgilinin aydınlatılmış rızasına dayalı olarak 27/12/2007 tarihli ve 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu hükümlerine göre kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerinin değiştirilmesi.

Hâkim tarafından verilecek önleyici tedbir kararları

MADDE 5 – (1) Şiddet uygulayanlarla ilgili olarak aşağıdaki önleyici tedbirlerden birine, birkaçına veya uygun görülecek benzer tedbirlere hâkim tarafından karar verilebilir:

a) Şiddet mağduruna yönelik olarak şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması.

b) Müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhâl uzaklaştırılması ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesi.

c) Korunan kişilere, bu kişilerin buldukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmaması.

ç) Çocuklarla ilgili daha önce verilmiş bir kişisel ilişki kurma kararı varsa, kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılması, kişisel ilişkinin sınırlandırılması ya da tümüyle kaldırılması.

d) Gerekli görülmesi hâlinde korunan kişinin, şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına, tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin hâller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmaması.

e) Korunan kişinin şahsi eşyalarına ve ev eşyalarına zarar vermemesi.

f) Korunan kişiyi iletişim araçlarıyla veya sair surette rahatsız etmemesi.

g) Bulundurulması veya taşınmasına kanunen izin verilen silahları kolluğa teslim etmesi.

ğ) Silah taşınması zorunlu olan bir kamu görevi ifa etse bile bu görevi nedeniyle zimmetinde bulunan silahı kurumuna teslim etmesi.

h) Korunan kişilerin buldukları yerlerde alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmaması ya da bu maddelerin etkisinde iken korunan kişilere ve bunların buldukları yerlere yaklaşmaması, bağımlılığının olması hâlinde, hastaneye yatmak dâhil, muayene ve tedavisinin sağlanması.

ı) Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması ve tedavisinin sağlanması.

(2) Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde birinci fıkranın (a), (b), (c) ve (d) bentlerinde yer alan tedbirler, ilgili kolluk amirlerince de alınabilir. Kolluk amiri evrakı en geç kararın alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içinde hâkimin onayına sunar. Hâkim tarafından yirmidört saat içinde onaylanmayan tedbirler kendiliğinden kalkar.

(3) Bu Kanunda belirtilen tedbirlerle birlikte hâkim, 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirler ile 4721 sayılı Kanun hükümlerine göre velayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında karar vermeye yetkilidir.

(4) Şiddet uygulayan, aynı zamanda ailenin geçimini sağlayan yahut katkıda bulunan kişi ise 4721 sayılı Kanun hükümlerine göre nafakaya hükmedilmemiş olması kaydıyla hâkim, şiddet mağdurunun yaşam düzeyini göz önünde bulundurarak talep edilmese dahi tedbir nafakasına hükmedebilir.

Suçlara ilişkin saklı tutulan hükümler

MADDE 6 – (1) Kişinin silah bulundurması, uyuşturucu veya uyarıcı madde

kullanmasının suç oluşturması dolayısıyla ya da fiilin başka bir suç oluşturması nedeniyle;

a) Soruşturma ve kovuşturma evresinde koruma tedbirlerine veya denetimli serbestlik tedbirlerine,

b) Mahkûmiyet hâlinde ceza veya güvenlik tedbirlerinin infazına ve bu çerçevede uygulanabilecek olan denetimli serbestlik tedbirlerine, ilişkin kanun hükümleri saklıdır.

İhbar

MADDE 7 – (1) Şiddet veya şiddet uygulanma tehlikesinin varlığı hâlinde herkes bu durumu resmi makam veya mercilere ihbar edebilir. İhbarı alan kamu görevlileri bu Kanun kapsamındaki görevlerini gecikmeksizin yerine getirmek ve uygulanması gereken diğer tedbirlere ilişkin olarak yetkilileri haberdar etmekle yükümlüdür.

Tedbir kararının verilmesi, tebliği ve gizlilik

MADDE 8 – (1) Tedbir kararı, ilgilinin talebi, Bakanlık veya kolluk görevlileri ya da Cumhuriyet savcısının başvurusu üzerine verilir. Tedbir kararları en çabuk ve en kolay ulaşılabilecek yer hâkiminden, mülkî amirden ya da kolluk biriminden talep edilebilir.

(2) Tedbir kararı ilk defasında en çok altı ay için verilebilir. Ancak şiddet veya şiddet uygulanma tehlikesinin devam edeceğinin anlaşıldığı hâllerde, resen, korunan kişinin ya da Bakanlık veya kolluk görevlilerinin talebi üzerine tedbirlerin süresinin veya şeklinin değiştirilmesine, bu tedbirlerin kaldırılmasına veya aynen devam etmesine karar verilebilir.

(3) Koruyucu tedbir kararı verilebilmesi için, şiddetin uygulandığı hususunda delil veya belge aranmaz. Önleyici tedbir kararı, geciktirilmeksizin verilir. Bu kararın verilmesi, bu Kanunun amacını gerçekleştirmeyi tehlikeye sokabilecek şekilde geciktirilemez.

(4) Tedbir kararı, korunan kişiye ve şiddet uygulayana tefhim veya tebliğ edilir. Tedbir talebinin reddine ilişkin karar ise sadece korunan kişiye tebliğ edilir. Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde ilgili kolluk birimi tarafından verilen tedbir kararı şiddet uygulayana bir tutanakla derhâl tebliğ edilir.

(5) Tedbir kararının tefhim ve tebliğ işlemlerinde, tedbir kararına aykırılık hâlinde şiddet uygulayan hakkında zorlama hapsinin uygulanacağı ihtar yapılır.

(6) Gerekli bulunması hâlinde, tedbir kararı ile birlikte talep üzerine veya resen, korunan kişi ve diğer aile bireylerinin kimlik bilgileri veya kimliğini ortaya çıkarabilecek bilgileri ve adresleri ile korumanın etkinliği bakımından önem taşıyan diğer bilgileri, tüm resmi kayıtlarda gizli tutulur. Yapılacak tebligatlara ilişkin ayrı bir adres tespit edilir. Bu bilgileri hukuka aykırı olarak başkasına veren, ifşa eden veya açıklayan kişi hakkında 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun ilgili hükümleri uygulanır.

(7) Talep hâlinde ilgililere kişisel eşya ve belgelerinin kolluk marifetiyle teslimi sağlanır.

İtiraz

MADDE 9 – (1) Bu Kanun hükümlerine göre verilen kararlara karşı tefhim veya tebliğ tarihinden itibaren iki hafta içinde ilgililer tarafından aile mahkemesine itiraz edilebilir.

(2) Hâkim tarafından verilen tedbir kararlarına itiraz üzerine dosya, o yerde aile mahkemesinin birden fazla dairesinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen daireye, son numaralı daire için birinci daireye, o yerde aile mahkemesinin tek dairesi bulunması hâlinde asliye hukuk mahkemesine, aile mahkemesi hâkimi ile asliye hukuk mahkemesi hâkiminin aynı hâkim olması hâlinde ise en yakın asliye hukuk mahkemesine gecikmeksizin gönderilir.

(3) İtiraz mercii kararını bir hafta içinde verir. İtiraz üzerine verilen kararlar kesindir.

Tedbir kararlarının bildirim ve uygulanması

MADDE 10 – (1) Bu Kanun hükümlerine göre alınan tedbir kararları, Bakanlığın ilgili il ve ilçe müdürlükleri ile verilen kararın niteliğine göre Cumhuriyet başsavcılığına veya kolluğa en seri vasıtalarla bildirilir.

(2) Bu Kanun kapsamında ilgili mercilere yapılan başvurular ile bu baş-

vuruların kabul ya da reddine ilişkin kararlar, başvuru yapılan merci tarafından Bakanlığın ilgili il ve ilçe müdürlüklerine derhâl bildirilir.

(3) Korunan kişinin geçici koruma altına alınmasına ilişkin koruyucu tedbir kararı ile şiddet uygulayan hakkında verilen önleyici tedbir kararlarının yerine getirilmesinden, hakkında koruyucu veya önleyici tedbir kararı verilen kişilerin yerleşim yeri veya bulunduğu ya da tedbirin uygulanacağı yer kolluk birimi görevli ve yetkilidir.

(4) Tedbir kararının, kolluk amirince verilip uygulandığı veya korunan kişinin kollukta bulunduğu hâllerde, kolluk birimleri tarafından kişi, Bakanlığın ilgili il veya ilçe müdürlüklerine ivedilikle ulaştırılır; bunun mümkün olmaması hâlinde giderleri Bakanlık bütçesinin ilgili tertibinden karşılanmak üzere kendisine ve beraberindekilere geçici olarak barınma imkânı sağlanır.

(5) Tedbir kararının ilgililere tefhim veya tebliğ edilmemesi, kararın uygulanmasına engel teşkil etmez.

(6) Hakkında barınma yeri sağlanmasına karar verilen kişiler, Bakanlığa ait veya Bakanlığın gözetim ve denetimi altında bulunan yerlere yerleştirilir. Barınma yerlerinin yetersiz kaldığı hâllerde korunan kişiler; mülkî amirin, acele hâllerde kolluğun veya Bakanlığın talebi üzerine kamu kurum ve kuruluşlarına ait sosyal tesis, yurt veya benzeri yerlerde geçici olarak barındırılabilir.

(7) İşyerinin değiştirilmesi yönündeki tedbir kararı, kişinin tabi olduğu ilgili mevzuat hükümlerine göre yetkili merci veya kişi tarafından yerine getirilir.

Kolluk görevleri

MADDE 11 – (1) Kolluk görevleri, kolluğun merkez ve taşra teşkilâtında bu Kanunda belirtilen hizmetlerle ilgili olarak, çocuk ve kadının insan hakları ile kadın erkek eşitliği konusunda eğitim almış ve ilgili kolluk birimlerince belirlenmiş olan yeteri kadar personel tarafından yerine getirilir.

Teknik yöntemlerle takip

MADDE 12 – (1) Bu Kanun hükümlerine göre verilen tedbir kararlarının uygulanmasında hâkim kararı ile teknik araç ve yöntemler kullanılabilir. Ancak, bu suretle, kişilerin ses ve görüntüleri dinlenemez, izlenemez ve kayda alınamaz.

(2) Teknik araç ve yöntemlerle takibe ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenir.

Tedbir kararlarına aykırılık

MADDE 13 – (1) Bu Kanun hükümlerine göre hakkında tedbir kararı verilen şiddet uygulayan, bu kararın gereklerine aykırı hareket etmesi hâlinde, fiili bir suç oluştursa bile ihlal edilen tedbirin niteliğine ve aykırılığın ağırlığına göre hâkim kararıyla üç günden on güne kadar zorlama hapsine tabi tutulur.

(2) Tedbir kararının gereklerine aykırılığın her tekrarında, ihlal edilen tedbirin niteliğine ve aykırılığın ağırlığına göre zorlama hapsinin süresi onbeş günden otuz güne kadardır. Ancak

zorlama hapsinin toplam süresi altı ayı geçemez.

(3) Zorlama hapsine ilişkin kararlar, Cumhuriyet başsavcılığınca yerine getirilir. Bu kararlar Bakanlığın ilgili il ve ilçe müdürlüklerine bildirilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Merkezlerin Kurulması, Destek Hizmetleri ve

Kurumlararası Koordinasyon

Şiddet önleme ve izleme merkezlerinin kurulması

MADDE 14 – (1) Bakanlık, gerekli uzman personelin görev yaptığı ve tercihen kadın personelin istihdam edildiği, şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak uygulanmasına yönelik destek ve izleme hizmetlerinin verildiği, çalışmalarını yedi gün yirmidört saat esasına göre yürüten, çalışma usul ve esasları yönetmelikle belirlenen, şiddet önleme ve izleme merkezlerini kurar.

(2) Kurulan merkezlerde şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak uygulanmasına yönelik izleme çalışmaları yapılır ve destek hizmetleri verilir.

Destek hizmetleri

MADDE 15 – (1) Bu Kanun kapsamında şiddetin önlenmesi ve verilen tedbir kararlarının etkin olarak uygulanmasının izlenmesi bakımından şiddet önleme ve izleme merkezleri tarafından verilecek destek hizmetleri şunlardır:

a) Koruyucu ve önleyici tedbir kararları ile zorlama hapsinin verilmesine ve uygulanmasına ilişkin veri toplayarak bilgi bankası oluşturmak, tedbir kararlarının sicilini tutmak.

b) Korunan kişiye verilen barınma, geçici maddi yardım, sağlık, adli yardım hizmetleri ve diğer hizmetleri koordine etmek.

c) Gerekli hâllerde tedbir kararlarının alınmasına ve uygulanmasına yönelik başvurularda bulunmak.

ç) Bu Kanun kapsamındaki şiddetin sonlandırılmasına yönelik bireysel ve toplumsal ölçekte programlar hazırlamak ve uygulamak.

d) Bakanlık bünyesinde kurulan çağrı merkezinin bu Kanunun amacına uygun olarak yaygınlaştırılması ve yapılan müracaatların izlenmesini sağlamak.

e) Bu Kanun kapsamındaki şiddetin sonlandırılması için çalışan ilgili sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yapmak.

(2) Korunan kişilerle ilgili olarak şiddet önleme ve izleme merkezleri tarafından verilecek destek hizmetleri şunlardır:

a) Kişiye hakları, destek alabilecekleri kurumlar, iş bulma ve benzeri konularda rehberlik etmek ve meslek edindirme kurslarına katılmasına yönelik faaliyetlerde bulunmak.

b) Verilen tedbir kararıyla ulaşılmak istenen amacın gerçekleşmesine yönelik önerilerde bulunmak ve yardımlar yapmak.

c) Tedbir kararlarının uygulanmasının sonuçlarını ve kişiler üzerindeki etkilerini izlemek.

ç) Psiko-sosyal ve ekonomik sorunların çözümünde yardım ve danışmanlık yapmak.

d) Hâkimin isteği üzerine; kişinin geçmişi, ailesi, çevresi, eğitimi, kişisel, sosyal, ekonomik ve psikolojik durumu hakkında ayrıntılı sosyal araştırma raporu hazırlayıp sunmak.

e) İlgili merci tarafından istenilmesi hâlinde, tedbirlerin uygulanmasının sonuçları ve ilgililer üzerindeki etkilerine dair rapor hazırlamak.

f) 29/5/1986 tarihli ve 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu hükümleri uyarınca maddi destek sağlanması konusunda gerekli rehberliği yapmak.

(3) Şiddet uygulayanla ilgili olarak şiddet önleme ve izleme merkezleri tarafından verilecek destek hizmetleri şunlardır:

a) Hâkimin isteği üzerine; kişinin geçmişi, ailesi, çevresi, eğitimi, kişisel, sosyal, ekonomik ve psikolojik durumu ile diğer kişiler ve toplum açısı-

sından taşıdığı risk hakkında ayrıntılı sosyal araştırma raporu hazırlayıp sunmak.

b) İlgili makam veya merci tarafından istenilmesi hâlinde, tedbirlerin uygulanmasının sonuçları ve ilgililer üzerindeki etkilerine dair rapor hazırlamak.

c) Teşvik edici, aydınlatıcı ve yol gösterici mahiyette olmak üzere kişinin;

1) Öfke kontrolü, stresle başa çıkma, şiddeti önlemeye yönelik farkındalık sağlayarak tutum ve davranış değiştirmeyi hedefleyen eğitim ve rehabilitasyon programlarına katılmasına,

2) Alkol, uyuşturucu, uçucu veya uyarıcı madde bağımlılığının ya da ruhsal bozukluğunun olması hâlinde, bir sağlık kuruluşunda muayene veya tedavi olmasına,

3) Meslek edindirme kurslarına katılmasına, yönelik faaliyetlerde bulunmak.

(4) Şiddet mağduru ile şiddet uygulayana yönelik hizmetler, zorunlu hâller dışında farklı birimlerde sunulur.

Kurumlararası koordinasyon ve eğitim

MADDE 16 – (1) Bu Kanun hükümlerinin yerine getirilmesinde kurumlararası koordinasyon Bakanlık tarafından gerçekleştirilir.

(2) Kamu kurum ve kuruluşları ile diğer gerçek ve tüzel kişiler, bu Kanunun uygulanmasıyla ilgili olarak kendi görev alanına giren konularda işbirliği ve yardımda bulunmak ve alınan tedbir kararlarını ivedilikle yerine getirmekle yükümlüdür. Gerçek ve tüzel kişiler, bu Kanun kapsamında Bakanlık çalışmalarını desteklemek ve ortak çalışmalar yapmak üzere teşvik edilir.

(3) Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu ile ulusal, bölgesel ve yerel yayın yapan özel televizyon kuruluşları ve radyolar, ayda en az doksan dakika kadınların çalışma yaşamına katılımı, özellikle kadın ve çocukla ilgili olmak üzere şiddetle mücadele mekanizmaları ve benzeri politikalar konusunda Bakanlık tarafından hazırlanan ya da hazırlattırılan bilgilendirme materyallerini yayınlamak zorundadır. Bu yayınlar, asgari otuz dakikasını 17.00-22.00 saatleri arasında olmak üzere 08.00-22.00 saatleri arasında yapılır ve yayınların kopyaları her ay düzenli olarak Radyo ve Televizyon Üst Kuruluna teslim edilir. Bu saatler dışında yapılan yayınlar aylık doksan dakikalık süreye dâhil edilmez. Bu süreler Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından denetlenir. Televizyon kuruluşları ve radyo-

larda yayınlanacak bilgilendirme materyalleri, Bakanlık birimleri tarafından üniversiteler, ilgili meslek kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarının da görüşleri alınarak hazırlanır.

(4) Bu Kanunda öngörülen görevlerin yerine getirilmesi sırasında kamu kurum ve kuruluşlarının personeli Bakanlık görevlilerine yardımcı olurlar.

(5) Tüm kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları,

personel ve üyelerinin bu Kanunun etkin bir biçimde uygulanması amacıyla Bakanlığın hazırlayıp koordine edeceği, kadının insan hakları ile kadın erkek eşitliği konusunda eğitim programlarına katılmasını sağlar.

(6) İlköğretim ve ortaöğretim müfredatına, kadının insan hakları ve kadın erkek eşitliği konusunda eğitime yönelik dersler konulur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Mali Hükümler

Geçici maddi yardım yapılması

MADDE 17 – (1) Bu Kanun hükümlerine göre geçici maddi yardım yapılmasına karar

verilmesi hâlinde, onaltı yaşından büyükler için her yıl belirlenen aylık net asgari ücret tutarının otuzda birine kadar günlük ödeme yapılır. Korunan kişinin birden fazla olması hâlinde, ilave her bir kişi için bu tutarın yüzde yirmisi oranında ayrıca ödeme yapılır. Ancak, ödenecek tutar hiçbir şekilde belirlenen günlük ödeme tutarının bir buçuk katını geçemez. Korunan kişilere barınma yeri sağlanması hâlinde bu fıkrada belirlenen tutarlar yüzde elli oranında azaltılarak uygulanır.

(2) Bu ödemeler, Bakanlık bütçesine, geçici maddi yardımlar için konulan ödenekten karşılanır. Yapılan ödemeler, şiddet uygulayandan tebliğ tarihinden itibaren bir ay içinde tahsil edilir. Bu şekilde tahsil edilemeyenler 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre ilgili vergi dairesi tarafından takip ve tahsil edilir.

(3) Korunan kişinin gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu tespit hâlinde yapılan yardımlar, bu kişiden 6183 sayılı Kanun hükümlerine göre tahsil edilir.

Nafaka

MADDE 18 – (1) Bu Kanun hükümlerine göre nafakaya karar verilmesi hâlinde, kararın bir örneği, resen nafaka alacaklısının veya borçlusunun yerleşim yeri icra müdürlüğüne gönderilir.

(2) Nafaka ödemekle yükümlü kılınan kişinin Sosyal Güvenlik Kurumu ile bağlantısı olması durumunda, korunan kişinin başvurusu aranmaksızın nafaka, ilgilinin aylık, maaş ya da ücretinden icra müdürlüğü tarafından tahsil edilir. İcra müdürlüklerinin nafakanın tahsili işlemlerine ilişkin posta giderleri Cumhuriyet başsavcılığının suçüstü ödeneğinden karşılanır.

Sağlık giderleri

MADDE 19 – (1) Bu Kanun hükümlerine göre hakkında koruyucu tedbir kararı verilen kişilerden genel sağlık sigortalısı olmayan ve genel sağlık sigortalısının bakmakla yükümlü olduğu kişi kapsamına da girmeyen veya genel sağlık sigortası prim borcu sebebiyle fiilen genel sağlık sigortasından yararlanamayan ya da diğer mevzuat hükümleri gereğince tedavi yardımından yararlanma hakkı bulunmayanlar; bu hâllerin devamı süresince, 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 60 ıncı maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinin (1) numaralı alt bendi kapsamında, gelir testine tabi tutulmaksızın genel sağlık sigortalısı sayılır.

(2) Bu Kanun hükümlerine göre hakkında önleyici tedbir kararı verilen kişinin aynı zamanda rehabilitasyonunun veya tedavi edilmesinin gerekli olduğuna karar verilmesi hâlinde, genel sağlık sigortası kapsamında karşılanmayan rehabilitasyon hizmetlerine yönelik giderler ile rehabilitasyon hizmetleri kapsamında verilmesi gereken diğer sağlık hizmetlerinin giderleri Bakanlık bütçesinin ilgili tertiplerinden karşılanır.

Harçlar ve masraflardan, vergilerden muafiyet ve davaya katılma

MADDE 20 – (1) Bu Kanun kapsamındaki başvurular ile verilen kararların icra ve infazı için yapılan işlemlerden yargılama giderleri, harç, posta gideri ve benzeri hiçbir ad altında masraf alınmaz. Bu Kanunun 17 nci maddesi uyarınca yapılan ödemeler gelir vergisi ile veraset ve intikal vergisinden, bu ödemeler için düzenlenen kâğıtlar ise damga vergisinden müstesnadır.

(2) Bakanlık, gerekli görmesi hâlinde kadın, çocuk ve aile bireylerine yönelik olarak uygulanan şiddet veya şiddet tehlikesi dolayısıyla açılan idarî, cezaî, hukukî her tür davaya ve çekişmesiz yargıya katılabilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Kadrolar (1)

MADDE 21 – (1) Ekli listede yer alan kadrolar ihdas edilerek 13/12/1983 tarihli ve 190 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin eki (I) sayılı cetvelin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına ait bölümüne eklenmiştir.

Yönetmelik

MADDE 22 – (1) Bu Kanunun uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar altı ay içinde, Adalet, İçişleri, Maliye, Milli Eğitim ve Sağlık Bakanlıklarının görüşleri alınmak suretiyle Bakanlık tarafından hazırlanan yönetmeliklerle düzenlenir.

Yürürlükten kaldırılan hükümler ve atıflar

MADDE 23 – (1) 14/1/1998 tarihli ve 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun yürürlükten kaldırılmıştır.

(2) Mevzuatta 4320 sayılı Kanuna yapılan atıflar bu Kanuna yapılmış sayılır.

(3) Bu Kanunun yürürlüğe girmesinden önce 4320 sayılı Kanun hükümlerine göre verilen kararların uygulanmasına devam olunur.

Şiddet önleme ve izleme merkezlerinin faaliyete geçmesi

GEÇİCİ MADDE 1 – (1) Bu Kanunun 14 üncü maddesinde kurulması öngörülen şiddet önleme ve izleme merkezleri, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren iki yıl içinde Bakanlık tarafından belirlenecek illerde pilot uygulama yapılmak üzere kurulur. Kuruluşları tamamlanincaya kadar merkezlerin görevlerinin Bakanlığın hangi birimlerince yürütüleceği

Bakanlık tarafından belirlenir.

Yürürlük

MADDE 24 – (1) Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 25 – (1) Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

DENETİMLİ SERBESTLİK HİZMETLERİ KANUNU

Kanun Numarası: 5402

Amaç, Kapsam, Tanımlar, İlkeler ve Yükümlülükler

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam ve Tanımlar

Amaç

Madde 1 - (1) Bu Kanunun amacı; denetimli serbestlik ve koruma kurullarının kuruluş, görev ve çalışma esas ve usûllerini düzenlemektir.(2)

Kapsam

Madde 2 - (1) Bu Kanun; Denetimli Serbestlik Hizmetleri Danışma Kurulu, Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı, denetimli serbestlik müdürlükleri ile koruma kurullarınca yapılacak yardım ve infaz işlemleri hakkındaki kurallar ile bu sürece katılan kişilerin görev, yetki, hak ve yükümlülüklerini düzenler(3)

(2) İptal: (Anayasa Mahkemesi'nin 11/6/2009 tarihli ve E.:2006/42, K.: 2009/73 sayılı Kararı ile.)

Tanımlar

Madde 3 - (1) Bu Kanunda yer alan;

- a) Bakan: Adalet Bakanını,
- b) Bakanlık: Adalet Bakanlığını,
- c) (Değişik: 5/4/2012-6291/6 md.) Danışma Kurulu: Denetimli Serbestlik Hizmetleri Danışma Kurulunu,
- d) Genel Müdürlük: Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünü,
- e) (Değişik: 5/4/2012-6291/6 md.) Daire Başkanlığı: Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığını,
- f) Adalet Komisyonu: Adli yargı ilk derece mahkemesi adalet komisyonunu,
- g) (Değişik: 5/4/2012-6291/6 md.) Müdürlük: Denetimli serbestlik müdürlüğünü,
- h) Koruma Kurulu: Adli yargı ilk derece mahkemeleri adalet komisyonlarının bulunduğu yerde oluşturulan kurulu, ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Temel İlkeler ve Yükümlülükler

Temel ilkeler

Madde 4 - (1) Denetimli serbestlik ve yardım ile koruma hizmetlerinde aşağıdaki ilkeler dikkate alınır:

a) İnsan onuruna saygı ve dürüstlük: Bu Kanunun uygulanmasında görev alanlar; insan haklarına saygı, dürüstlük ve kararlılık çerçevesinde hareket eder; görevlerini yerine getirirken aşağılayıcı, onur kırıcı veya küçük düşürücü davranışlarda bulunamaz.

b) Gizlilik: Bu Kanunun uygulanmasında görev alanlar; suçtan zarar gören, şüpheli veya sanık, hükümlü ya da bunların ailesi hakkında öğrenmiş olduğu bilgilerin gizliliğini korumak zorundadır. Bu bilgiler kanunun zorunlu kıldığı hâller dışında hiçbir kurum ve kişiye verilemez.

c) Tarafsızlık: Bu Kanunun uygulanmasında görev alanlar; görevleri ile ilgili belgeleri inceleyebilir; ancak buradan elde ettiği bilgilerle ilgili olarak soruşturmanın gizliliği ilkesine uymak, tarafsızlığına gölge düşürecek davranış ve ilişkilerden kaçınmak ve davanın taraflarına eşit uzaklıkta olmak zorundadır.

Yükümlülük

Madde 5 - (1) Hakkında herhangi bir tedbire hükmedilen kişi, karara uygun olarak müdürlüğün hazırladığı programa ve denetimli serbestlik görevlilerinin bu kapsamdaki uyarı ve önerilerine uymak ve katlanmak zorundadır. (1)

(2) (Ek: 6/12/2006-5560/42 md.) Denetimli serbestlik müdürlüğü tarafından yapılan çağrılara veya hazırlanan denetim planına uyarıya rağmen uyulmaması, denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülük ihlali sayılır. (1)

İKİNCİ KISIM

Kuruluş, Teşkilât ve Görev

BİRİNCİ BÖLÜM

Kuruluş ve Teşkilât

Kuruluş

Madde 6 - (1) Bu Kanunda belirtilen görevleri yerine getirmek üzere, Genel Müdürlük bünyesinde Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı, ada-

let komisyonunun bulunduğu yerlerde denetimli serbestlik müdürlüğü ile koruma kurulu kurulur.(1)

(2) Denetimli serbestlik ve yardım ile koruma hizmetlerine ilişkin danışma organı olarak Bakanlıkta Denetimli Serbestlik Hizmetleri Danışma Kurulu oluşturulur. (1)

Teşkilât

Madde 7 - (1) Denetimli serbestlik ve yardım ile koruma hizmetleri, Bakanlık merkez teşkilâtında daire başkanlığı, taşra teşkilâtında müdürlükler ve koruma kurulları tarafından yürütülür.(1)

İKİNCİ BÖLÜM

Daire Başkanlığı

Daire Başkanlığı

Madde 8 - (1) Daire Başkanlığı; bir Daire Başkanı, yeteri kadar tetkik hâkimi, uzman personel ve en az üç şubeden oluşur.

Daire Başkanlığının görevleri

Madde 9 - (1) Daire Başkanlığının görevleri şunlardır: (1)

a) Müdürlükler ile koruma kurullarının genel amaç ve politikalar çerçevesinde düzenli ve verimli çalışmalarını sağlamak.(1)

b) Denetimli serbestlik, yardım ve koruma hizmetlerini geliştirmek, hükümlülerin yeniden suç işlemesinin önlenmesi ve topluma kazandırılmasını sağlayıcı etkenleri güçlendirmek amacıyla yönelik çalışmalar yapmak.

c) Müdürlükler ve koruma kurullarınca hazırlanan yıllık iş programları ve projeleri ile çalışma raporlarını Genel Müdürlüğe sunmak; Genel Müdürlükçe yayınlanacak yıllık faaliyet raporunu hazırlamak. (1)

d) Müdürlük bulunmayan ilçelerde büroların kurulmasını veya kaldırılmasını Genel Müdürlüğe önermek. (1)

e) Müdürlükler ve koruma kurullarının yönetim, denetim ve gözetim görevlerini yürütmek. (1)

f) Müdürlükler ve koruma kurullarının çalışmaları ile ilgili her türlü karar ve işlemleri yürütmek ve görevleri ile ilgili bakanlık, diğer kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu yararına

çalışan vakıf ve dernekler ile uygun görülen gönüllü gerçek ve tüzel kişilerle işbirliği yapmak. (1)

g) Görev alanına giren kanun ve düzenleyici işlemlerdeki ihtiyaçlara ilişkin inceleme ve araştırma yaparak Genel Müdürlüğe öneride bulunmak, bu konuda gerekli tasarıları hazırlamak.

h) Toplum için tehlike hâli taşıyanlara özel dikkat gösterilmesini sağlamak ve bunlara özgü iyileştirme tedbirlerini geliştirmek.

ı) Görev alanına giren konularda çocuk ve gençlere özel dikkat gösterilmesini, özellikle uyuşturucu, uyarıcı veya bu etkiyi doğuran her türlü madde kullanma ve aile içi şiddet söz konusu olduğunda, koruyucu ve tedavi edici yöntemlerin özenle uygulanmasını sağlamak.

i) Danışma Kurulunun yazı işleri hizmetlerini yürütmek.

j) Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Müdürlük(2)

Madde 10 - (1) Adalet komisyonunun bulunduğu yerdeki Cumhuriyet başsavcılığına bağlı olarak bir müdürlük kurulur. İş durumu ve coğrafi konum göz önüne alınarak Genel Müdürlüğün önerisi ve Bakanlık onayı ile müdürlük bulunmayan ilçelerde de denetimli serbestlik ve yardım hizmetlerini yürütmek üzere müdürlüğe bağlı büro kurulabilir. (2)

(2) Müdürlükler ve koruma kurullarının yetki alanı adalet komisyonunun, büroların yetki alanı buldukları ilçenin yargı çevreleri ile sınırlıdır. (2)

(3) Müdürlüklerde bir müdür, bürolarda bir şef, yeterli sayıda psikolog, sosyal çalışmacı, sosyolog, öğretmen, benzeri alanlarda eğitim alan personel ile bu alanda özel hizmet içi eğitim almış diğer unvanlardaki personel ve yönetim hizmetlerini yürütecek görevliler bulunur.

(4) Müdürlüğe, denetimli serbestlik, yardım ve koruma hizmetleri için infaz ve koruma memuru atanması veya görevlendirilmesinde bu hizmetlere yönelik en az iki ay süreli hizmet içi eğitimi başarı ile tamamlamış olmaları koşulu aranır. Müdürlüklerden ceza infaz kurumlarına veya adliyelere, ceza infaz kurumlarından veya adliyelerden müdürlüğe atama veya görevlendirmeye ilişkin adalet komisyonu kararları, ilgisine göre Genel Müdürlük veya Personel Genel Müdürlüğüne gönderilerek alınacak Bakanlık onayı ile tamamlanır.(1)

Müdürlüğün görevleri(2)

Madde 11 - (1) Müdürlüğün görevleri şunlardır: (2)

a) Bu Kanunla ve diğer kanunlarla verilen görevleri, soruşturma ve kovuşturma evreleri ile hükümden ve salıverilmeden sonra bir denetim planı çerçevesinde yerine getirmek.

b) Çocuk mahkemeleri ile aile mahkemelerine denetimli serbestlik, yardım ve koruma hizmetleri alanında gözetim esaslarına göre yardımda bulunmak.

c) (Değişik: 6/12/2006-5560/43 md.) Kanunlarla öngörülen denetimli serbestlik tedbirine ilişkin görevleri yapmak.

Soruşturma evresindeki görevler

Madde 12 - (1) Müdürlüğün soruşturma evresindeki görevleri şunlardır:(2)(3)

a) 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 109 uncu maddesinin üçüncü fıkrasının (b), (c), (e), (j), (k) ve (l) bentleri ile 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 20 nci maddesinin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerine göre adli kontrol altına alınan şüphelilerle ilgili olarak, kararda belirtilen yükümlülüklerin yerine getirilmesine ilişkin çalışmaları yürütmek.(3)

b) Cumhuriyet başsavcılığınca gerekli görüldüğünde, şüpheli hakkında sosyal araştırma raporu düzenleyip sunmak.

c) (Mülga:17/10/2019-7188/37 md.)

d) İstek hâlinde şüpheliye psiko-sosyal danışmanlık yapmak.

Kovuşturma evresindeki görevler

Madde 13 - (1) Müdürlüğün kovuşturma evresindeki görevleri şunlardır:(2) (4)

a) 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 109 uncu maddesinin üçüncü fıkrasının (b), (c), (e), (j), (k) ve (l) bentleri ile Çocuk Koruma Kanununun 20 nci maddesinin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerine göre adli kontrol altındaki sanıklarla ilgili olarak, kararda belirtilen yükümlülüklerin yerine getirilmesine ilişkin çalışmaları yürütmek. (4)

b) Karar öncesinde mahkeme veya hâkimin isteği üzerine; sanığın geçmişi, ailesi, çevresi, eğitimi, kişisel, sosyal ve ekonomik durumu, ruhsal ve psikolojik durumu, topluma ve mağdura karşı taşıdığı risk hakkında ayrıntılı sosyal araştırma raporu hazırlayıp sunmak.

c) (Mülga:17/10/2019-7188/37 md.)

d) İstek hâlinde sanığa psiko-sosyal danışmanlık yapmak.

Kovuşturma evresinden sonraki görevler

Madde 14 - (1) Müdürlüğün kovuşturma evresinden sonraki görevleri şunlardır: (2)

a) Haklarında 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 50 nci maddesinin birinci fıkrasının;

1) (c) bendinde belirtilen bir meslek veya sanat edinmeyi sağlamak amacıyla gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etme,

2) (d) bendinde belirtilen belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma

3) (Mülga:14/4/2020-7242/57 md.)

4) (f) bendinde ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 105 inci maddesinde belirtilen kamuya yararlı bir işte çalışma ile ilgili işlemleri yapma,

Biçiminde seçenek yaptırımların gerektiğinde kolluk ve ilgili diğer makamlarla işbirliği içinde kanunda belirtilen usûl ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini sağlamak.

b) Haklarında 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 51 inci maddesinin dördüncü fıkrasında belirtilen hapis cezasının ertelenmesi hükmüne bağlı olarak;

1) (a) bendinde belirtilen bir meslek veya sanat sahibi olmayan hükümlünün bu amaçla bir eğitim programına devam etmesi,

2) (b) bendinde belirtilen bir meslek veya sanat sahibi hükümlünün bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalışması,

3) (c) bendinde belirtilen çocuk hükümlülerin, bir meslek veya sanat edinmelerini sağlamak amacıyla gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmesi,

Kararı verilenlerin, denetim sürelerini, kanunda belirtilen usûl ve esaslara uygun olarak geçirmelerini, güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesini gerektiğinde kolluk ve ilgili diğer makamlarla işbirliği içinde sağlamak.

c) 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinin beşinci fıkrası

gereğince belli bir hak veya yetkinin kullanılmasının yasaklanması (...)
 (1) kararı verilenlerin denetim sürelerini, kanunda belirtilen usûl ve esaslara uygun olarak geçirmelerini, güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesini gerektiğinde kolluk ve ilgili diğer makamlarla işbirliği içinde sağlamak.
 (1)

d) 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 51 inci maddesinin beşinci fıkrası ile 191 inci maddesinin üçüncü fıkrası gereğince rehberlikle ilgili görevleri yerine getirmek.

e) (a), (b), (c) ve (d) bentlerindeki tedbirlerin uygulanması süresince hükümlüleri izlemek, denetlemek ve yönlendirmek, hükümlülerin psiko-sosyal sorunlarını çözmek ve bunlara yardımda bulunmak, izleme ve denetleme sonucunu ve yükümlülüğe uymayanları ya da suç işleyenleri mahkeme, infaz hâkimi, hâkim veya Cumhuriyet başsavcılığına bildirmek. (2)

f) 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 96 ncı maddesi gereğince salıverilmesine bir ay kalmış olan hükümlülere, verilen iş arama izni süresince yardımcı olmak.

g) Hükümlülerin topluma kazandırılmasında ve salıverilmeye hazırlanmasında ceza infaz kurumlarının psiko-sosyal servisleriyle işbirliği yapmak, gerektiğinde hükümlü ile görüşerek salıverilme öncesi değerlendirme raporunun hazırlanmasına katılmak.

h) 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 110 uncu maddesinin ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarında düzenlenen hapis cezasının konutta infaz edilmesi sırasında hükümlünün psiko-sosyal sorunlarının çözümüne yardımda bulunmak, bu konuda rapor düzenlemek, hükümlünün infazın gereklerine uymadığının belirlenmesi durumunda Cumhuriyet başsavcılığına bildirmek. (3)

ı) 5237 sayılı Türk Ceza Kanununa göre etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanıp da haklarında güvenlik tedbirine hükmolunanlarla ilgili bu tedbirlerin uygulanmasını sağlamak.

(2) (Ek: 6/12/2006-5560/44 md.) Kamu yararına çalışma yaptırımının infazında 17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu hükümleri uygulanmaz.

Salıverme sonrası görevler

Madde 15 - (1) Müdürlüğün salıverme sonrası görevleri şunlardır: (1)

a) 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 107 nci maddesinin;

- 1) Yedinci fıkrasında düzenlenen denetim süresinde hükümlünün kamu kuruluşunda veya bir başkasının gözetiminde ücretle çalıştırılması,
 - 2) Sekizinci fıkrasında düzenlenen çocuk hükümlülerin, gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir eğitim kurumuna yerleştirilmesi,
 - 3) Dokuzuncu fıkrasında düzenlenen uzman bir kişinin görevlendirilmesi ve hükümlünün davranışlarının izlenerek infaz hâkimine rapor verilmesi, (3)
 - 4) Onikinci fıkrasında düzenlenen denetim süresinde hükümlünün yükümlülüklere uyması veya hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlememesi,
 - 5) Ondördüncü fıkrasında düzenlenen denetim süresini iyi hâlle geçirmesi, Biçimindeki yükümlülüklerin denetimi kapsamında kendisine verilen görevleri, gerektiğinde kolluk ve ilgili diğer makamlarla işbirliği yaparak yerine getirmek.
- b) 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun 108 inci maddesinin dördüncü ve altıncı fıkraları gereğince düzenlenen denetim süresinin iyi hâlle geçirilmesi yükümlülüğünün denetimi kapsamında kendisine verilen görevleri, gerektiğinde kolluk makamlarıyla işbirliği yaparak yerine getirmek.
- c) 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun 107 nci maddesinin onuncu fıkrasında belirtilen denetimli serbestlik tedbirinin veya belirlenen yükümlülüklerin kaldırılması konusunda düzenleneceği bir raporla görüş bildirmek.
- d) Koruma kurulları; kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu yararına çalışan vakıf ve dernekler ile uygun görülen gönüllü gerçek ve tüzel kişilerle işbirliği yaparak 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun 90 ve 91 inci maddelerinde düzenlenen, salıverilen kişilerin iş bulmalarına veya meslek ve sanatlarıyla ilgili bir iş kurmalarına, çevre ve aileleriyle olabilecek psiko-sosyal sorunların çözümüne yardımcı olmak.
- e) Hükümlülerin yeniden suç işlemesinin önlenmesi ve topluma kazandırılmasını sağlayıcı etkenleri güçlendirme amacına yönelik çalışmalar yapmak.

Elektronik cihazların kullanılması suretiyle takip

Madde 15/A - (Ek: 5/4/2012-6291/4 md.)

- (1) Şüpheli, sanık ve hükümlülerin toplum içinde izlenmesi, gözetimi ve

denetimi elektronik cihazların kullanılması suretiyle de yerine getirilebilir. (Ek cümle:14/4/2020-7242/59 md.) Bu izleme, rızası alınmak koşuluyla şüpheli, sanık ve hükümlüye ait elektronik cihazlar kullanılmak suretiyle de yapılabilir.

(2) İzleme, gözetim ve denetime ilişkin esas ve usuller yönetmelikle düzenlenir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Koruma kurulları

Madde 16 - (1) Koruma kurulları; adalet komisyonunun bulunduğu yerlerde Cumhuriyet başsavcısının veya görevlendireceği Cumhuriyet başsavcı vekili ya da Cumhuriyet savcısının başkanlığında; baro temsilcisi, belediye başkanı veya görevlendireceği yardımcısı, Cumhuriyet başsavcısı tarafından belirlenecek bir ceza infaz kurumu müdürü, denetimli serbestlik müdürü, milli eğitim müdürü, sosyal hizmetler müdürü, sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı temsilcisi, teşkilâtı bulunan yerlerde Türkiye İş Kurumu müdürü, Ziraat ve Halk Bankası müdürleri, varsa ticaret ve sanayi odaları, ziraat odaları, borsalar, esnaf ve sanatkârlar birliği yöneticileri ile; varsa kamuya ait fabrikalar ile istekleri hâlinde o yerde şubesi bulunan kamuya yararlı dernek veya vakıflar ve özel bankaların yönetici seviyesindeki temsilcilerinden Cumhuriyet başsavcısı tarafından uygun görülenlerin katılımı ile oluşur. (Ek cümleler:11/7/2020-7249/24 md.) Birden fazla baro kurulan illerde koruma kurullarına temsilci görevlendirilmesi, baroların eşit ve dönüşümlü temsili esas alınarak yapılır. Görevlendirmeye ilişkin usul ve esaslar Türkiye Barolar Birliği tarafından hazırlanan yönetmelikte gösterilir. (2)

Koruma kurullarının görevleri

Madde 17 - (1) Koruma kurullarının görevleri şunlardır:

a) Müdürlüklerden iletilen ceza infaz kurumlarından salıverilen hükümlülerin meslek veya sanat edinmelerinde, iş bulmalarında, sanat sahibi olanlar ile tarım işletmeciliği yapmak isteyenlere araç ve kredi sağlanmasında, işyeri açmak isteyenlere yardım edilmesinde ve karşılaştıkları diğer güçlüklerin çözümünde yardımcı olmak, çocuk ve genç hükümlülerin öğrenimlerine devam etmelerini sağlamak, diğer hükümlülere bu konuda yardımcı olmak. (2)(3)

b) Kanunla verilen diğer görevleri yapmak.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Şikâyet ve itiraz

Madde 18 - (1) Müdürlükler ile koruma kurullarının idarî nitelikteki eylem ve işlemlerine karşı infaz hâkimliğine şikâyette bulunulabilir. (2)

(2) Bu Kanunun uygulanması kapsamında verilmiş olan hâkim kararları ile kanunun gösterdiği hâllerde mahkeme kararlarına karşı itiraz yolu açıktır. Diğer kanunlarda belirtilen kanun yolları saklıdır.

ALTINCI BÖLÜM

Danışma Kurulu

Danışma Kurulunun oluşumu

Madde 19 - (1) Denetimli serbestlik, yardım ve koruma hizmetlerine ilişkin olarak danışma organı niteliğinde görev yapmak üzere Bakanlıkta, Bakanlık Müsteşarının başkanlığında

Denetimli Serbestlik Hizmetleri Danışma Kurulu kurulur. (2)

(2) Danışma Kurulu aşağıdaki üyelerden oluşur:

- a) Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürü.
- b) Bakanlık Kanunlar Genel Müdürü.
- c) Bakanlık Personel Genel Müdürü.
- d) Türkiye Barolar Birliğinin görevlendireceği bir temsilci.
- e) Yükseköğretim Kurulunca görevlendirilecek, üniversitelerin hukuk fakültelerinin ceza ve ceza usûl hukuku ana bilim dalından bir, sosyal hizmetler yüksek okulu veya bölümünden bir, fakültelerin sosyoloji ve psikoloji bölümlerinden birer profesör veya doçent unvanına sahip, öncelikle bu Kanunun içerdiği konularda çalışmaları bulunan öğretim üyesi.
- f) Türkiye İş Kurumu Genel Müdürü.
- g) Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürü.
- h) Kadının Statüsü Genel Müdürü.
- ı) Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürü.
- j) Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürü.

- k) Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürü.
- l) Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığında üst düzey bir temsilci.
- m) Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanı.
- n) Jandarma Genel Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğünün asayişten sorumlu genel müdür yardımcısı veya daire başkanı.
- o) Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinden bir temsilci.
- p) Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonundan bir temsilci.
- r) Denetimli Serbestlik Daire Başkanı
- (3) Danışma Kurulu her takvim yılında en az bir defa toplanır. Başkan, gerekli gördüğü hâllerde Danışma Kurulunu toplantıya çağırabilir.
- (4) Danışma Kurulunun başkan vekili Bakanlık müsteşar yardımcısıdır. Bakanlık Müsteşarının bulunmadığı zamanlarda Danışma Kuruluna, Bakanlık müsteşar yardımcısı başkanlık eder.
- (5) Danışma Kurulunun yazı işleri hizmetleri Genel Müdürlükçe yürütülür.

Danışma Kurulunun görevleri(1)

Madde 20 - (1) Danışma Kurulunun görevleri şunlardır:

- a) Denetimli serbestlik, yardım ve koruma hizmetlerine ilişkin temel ilkeleri belirlemek, öneri niteliğinde kararlar almak ve bu kararları ilgili kurum ve kuruluşlara iletmek.
- b) Genel Müdürlük tarafından sunulan, müdürlükler ve koruma kurullarının yıllık faaliyetlerini değerlendirmek ve önerilerde bulunmak.(1)
- c) Müdürlükler ve koruma kurullarının görevleri ile ilgili olarak hazırlanan mevzuat taslaklarını incelemek ve önerilerde bulunmak.(1)(3)
- d) Kanunla verilen diğer görevleri yapmak.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Çeşitli ve Son Hükümler

Müdürlük personelinin özlük işleri (2)

Madde 21 - (1) Müdürlüklerde görev yapan müdür, şef, psikolog, sosyal çalışmacı, sosyolog, öğretmen ve benzeri personelin her türlü özlük işlemleri Genel Müdürlükçe, diğer personelin ise adalet komisyonlarınca yürütülür. (2)

Gönüllü çalışanlar

Madde 22 - (1) Denetimli serbestlik, yardım ve koruma hizmetlerinde bu Kanunda belirtilen ilkeler gözetilerek gönüllü kişilerden de yararlanılabilir. Bu durumda gönüllü çalışanlara görev, yetki ve sorumluluk yönünden kamu görevlilerine ilişkin hükümler uygulanır.

(2) Görevleri nedeniyle gönüllü çalışanlara karşı işlenen suçlar hakkında kamu görevlilerine karşı işlenen suçlara, gönüllü çalışanların görevleri nedeniyle işledikleri suçlar

hakkında kamu görevlilerinin işledikleri suçlara ilişkin hükümler uygulanır. Bunların görevleri sebebiyle işlemiş oldukları suçlar hakkında 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin

Yargılanması Hakkında Kanun hükümleri uygulanır. Gönüllü çalışanların görevleri sebebiyle işlemiş oldukları suçlarla ilgili olarak soruşturma izni adalet komisyonu başkanı tarafından verilir.

Denetim

Madde 23 - (1) Müdürlüklerin denetimleri, adalet müfettişleri tarafından yapılır. (2)

(2) Koruma kurullarının işlemleri, adalet müfettişleri tarafından denetlenir

Personelin eğitimi

Madde 24 - (1) Müdürlüklerde görevli personele, Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri

Personeli Eğitim Merkezlerinde hizmet öncesi, aday memurluk, hizmet içi ve görevde yükselme eğitiminin yanı sıra görevleri ile ilgili eğitim uygulanır. Gerekğinde gönüllü çalışanlara da eğitim verilebilir.(1)

Diğer kurumların görevleri, teşvik ve işbirliği

Madde 25 - (1) Cumhuriyet başsavcılığı aracılığı ile müdürlüklerin görevlerine ilişkin olarak iletilen istemler, kolluk görevlilerince yerine getirilir.(1)

(2) Kamu kurum ve kuruluşları, denetimli serbestlik ve yardım ile koruma hizmetinin görülmesine katkıda bulunurlar ve denetimli serbestlik görevlilerine yardımcı olurlar.

(3) Psikolog, sosyal çalışmacı, sosyolog, eğitim uzmanı, öğretmen ve benzeri personeli çalıştıran kurum ve kuruluşlar ihtiyaç hâlinde müdürlüğün bu nitelikte personel istemine yardımcı olurlar. (1)

(4) Aile ve çocuk mahkemelerinde görevli benzeri personel, müdürlüğün önerisi ve Cumhuriyet başsavcılığının talebi üzerine denetimli serbestlik ve yardım ile koruma hizmetlerine yardımda bulunur. (1)

(5) Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu yararına çalışan vakıf ve dernekler, gönüllü gerçek ve tüzel kişiler denetimli serbestlik ve yardım ile koruma hizmetlerine katkıda bulunmaya teşvik edilir.

Malî hükümler

Madde 26 - (1) Denetimli serbestlik ve yardım ile koruma hizmetlerini yürütmek üzere bu Kanun ile oluşturulan taşra teşkilâtında görevli Devlet memurları; hizmet sınıfı, unvan ve derecelerine göre ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde görev yapan emsallerine 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 152 nci maddesi uyarınca ödenen zam ve tazminatlardan yararlanırlar.

(2) Danışma Kurulunun toplantılarına katılan üyelere 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümlerine göre harcırah ödenir.

(3) Denetimli serbestlik ve yardım ile koruma hizmetleri için Bakanlık bütçesine yeterli ödenek konulur. Bu hizmetlerde çalışan gönüllülere, talepleri üzerine fiilen çalıştıkları her gün için ulaşım ve iâşe giderleri karşılığı olarak yapılacak günlük ödeme tutarı ve tüm gönüllülere ödeme yapılabilecek yıllık toplam gün sayısı bütçe kanunlarıyla belirlenir. Bu ödemelerden herhangi bir vergi ve kesinti yapılmaz.

(4) (Ek:14/4/2020-7242/60 md.) Denetimli serbestlik tedbiri altında bulunan ve denetimli serbestlik müdürlüğü tarafından muhtaç durumda olduğu tespit edilen yükümlülerin, kamuya yararlı bir işte ücretsiz çalıştırılma yükümlülüğünü yerine getirirken mutat vasıta ile yaptıkları yol giderleri müdürlük bütçesinden, iâşe giderleri ise çalıştıkları kurum bütçesinden karşılanabilir.

Müdür ve müdür yardımcılığına atanma

Madde 26/A –(Ek: 5/4/2012-6291/5 md.)

(1) Denetimli serbestlik müdürlüklerine, en az dört yıllık eğitim veren fakülte ve yüksekokullardan veya bunlara denkliği Yükseköğretim Kurulunca kabul edilmiş yurtdışındaki yükseköğretim kurumlarından mezun olanlar arasından yazılı ve Bakanlıkça yapılacak mülakat sınav sonucuna göre denetimli serbestlik müdür yardımcısı atanır.

(2) Denetimli serbestlik müdür yardımcılığı yazılı ve mülakat sınavı ile denetimli serbestlik müdür yardımcılarının denetimli serbestlik müdürlüğüne, denetimli serbestlik müdürlerinin denetimli serbestlik müdür yardımcılığına atanmalarına ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenir.

Yönetmelik

Madde 27 - (1) Danışma Kurulu, Daire Başkanlığı, müdürlükler ve korumaya kurullarının teşkilât, görev, çalışma, disiplin ve denetimine ilişkin esas ve usûller, kadrolu veya gönüllü çalışanların sınav, atama, görevde yükselme, görev, yetki ve sorumlulukları, nitelikleri, nakil, sicil, disiplin, eğitim ve benzeri özlük işlemleri ile malî hükümlere ilişkin esas ve usûller ile diğer hususlar bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının görüşleri alınarak Bakanlıkça hazırlanacak yönetmelikle düzenlenir. (1)

Kadro ihdası

Madde 28 - (1) Ekli (1), (2) ve (3) sayılı listelerde yer alan kadrolar ihdas edilerek 190 sayılı Genel Kadro ve Usûlü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye ekli (I) ve (II) sayılı cetvellerin Adalet Bakanlığına ait bölümlerine eklenmiştir

Geçici Madde 1 - (1) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde teşkilatlanma tamamlanır.

(2) Kuruluşunda müdür ihtiyacını karşılamak üzere, bu Kanunun yürürlük tarihinden itibaren bir yıl içerisinde, müdürlüklere; hukuk, siyasal bilgiler ve eğitim bilimleri fakülteleri ile fakülte ve yüksek okulların kamu yönetimi, sosyal hizmetler, sosyoloji, psikoloji gibi dört yıllık eğitim veren bölümlerinden mezun, olumlu sicil almış, mesleğin niteliklerini taşıyan ve adliye ve ceza infaz kurumlarında en az dört yıldan beri görev yapmakta olan personelden Bakanlıkça yazılı ve mülâkat sınavından başarılı olanlar arasından atama yapılır.(1)

Geçici Madde 2 - (1) Müdürlüklerin araç, gereç ve diğer ihtiyaçları bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde satın alma veya kiralama yoluyla sağlanır, bu amaçla Bakanlık bütçesine yeteri kadar ödenek aktarılır. (1)

Geçici Madde 3 - (1) Bu Kanunla öngörülen müdürlüklerin kuruluşu, buralarda görev yapacak personelin atanması, göreve başlaması ve eğitimi gibi işlemler sonuçlanıncaya kadar bu Kanunla verilen görevler; psikolog, sosyal çalışmacı, sosyolog, eğitim uzmanı ve benzeri personeli çalıştıran kamu kurum ve kuruluşlarından veya aile ve çocuk mahkemelerinde görevli benzeri personelden geçici görevlendirme veya yardım suretiyle yerine getirilir. (1)

(2) Birinci fıkra hükmüne göre kamu kurum veya kuruluşlarından geçici görevlendirme suretiyle yararlanılan personelin her türlü malî ve özlük hakları saklı olup, malî ve özlük hakları kendi kurumları tarafından karşılanır.

(3) Bu Kanunda öngörülen müdürlükler teşkilâtlanıncaya kadar denetimli serbestlik ve yardım hizmetlerini yürütmek üzere adalet komisyonlarının bulunduğu Cumhuriyet başsavcılıkları nezdinde geçici bürolar kurulur. Büroların amirlik görevini yürütmek üzere, Bakanlık onayı ile ceza infaz kurumu personelinden bu görevi yürütebilecek olanlardan biri ve adalet komisyonunca yönetim hizmetlerini yürütecek yeteri kadar personel geçici olarak görevlendirilir. Müdürlüklerin teşkilâtlanmasından sonra bu bürolardaki her türlü araç-gereç

müdürlüklere devrolunur. (1)

(4) Geçici görevlendirme talepleri, geçici büro amirinin önerisi ve bağlı oldukları Cumhuriyet başsavcılığının talebi üzerine ilgili kamu kurum ve kuruluşlarınca yerine getirilir. Çocuk ve aile mahkemelerinde görevli benzeri personelin geçici görevlendirilmesinde ilgili hâkimin muvafakati aranır.

(5) Geçici görevlendirme altı ay süreyle yapılabilir. Bu süre, görevlendirmedeki usule uygun olarak bir defaya mahsus olmak üzere altı aya kadar uzatılabilir.

(6) Asıl memuriyet mahalli veya yerleşim yerleri dışında, bürolarda geçici olarak görevlendirilen personele 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümlerine göre kazanmış oldukları dereceye uygun olarak Devlet memurlarına ödenen miktarda harcırah ödenir.

YABANCILAR VE ULUSLARARASI KORUMA KANUNU

Kanun Numarası: 6458

Tanımlar

Tanımlar (3)

MADDE 3 – (1) Bu Kanunun uygulanmasında;

- a) Aile üyeleri: Başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişinin eşini, ergin olmayan çocuğu ile bağımlı ergin çocuğunu,
- b) Avrupa ülkeleri: Avrupa Konseyi üyesi olan ülkeler ile Cumhurbaşkanınca belirlenecek diğer ülkeleri,
- c) Bakan: İçişleri Bakanını,
- ç) Bakanlık: İçişleri Bakanlığını,
- d) Başvuru sahibi: Uluslararası koruma talebinde bulunan ve henüz başvurusu hakkında son karar verilmemiş olan kişiyi,
- e) Çocuk: Henüz on sekiz yaşını doldurmamış ve ergin olmamış kişiyi,
- f) Destekleyici: Aile birliği amacıyla Türkiye'ye gelecek yabancıların masraflarını üstlenen ve ikamet izni talebinde bulunanlar tarafından başvuruya dayanak gösterilen Türk vatandaşını veya Türkiye'de yasal olarak bulunan yabancıyı,
- g) Genel Müdür: Göç İdaresi Genel Müdürünü,
- ğ) Genel Müdürlük: Göç İdaresi Genel Müdürlüğünü,
- h) Giriş ve çıkış kontrolü: Sınır kapılarındaki kontrol işlemlerini,
- ı) Göç: Yabancıların, yasal yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını ve Türkiye'den çıkışını ifade eden düzenli göç ile yabancıların yasa dışı yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını, Türkiye'den çıkışını ve Türkiye'de izinsiz çalışmasını ifade eden düzensiz göçü ve uluslararası korumayı,
- i) İkamet adresi: Türkiye'de adres kayıt sisteminde kayıtlı olunan yeri,
- j) İkamet izni: Türkiye'de kalmak üzere verilen izin belgesini,
- k) Konsolosluk: Türkiye Cumhuriyeti başkonsolosluklarını, konsolosluklarını veya büyükelçilik konsolosluk şubelerini,

- l) Özel ihtiyaç sahibi: Başvuru sahibi ile uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerden; refakatsiz çocuk, engelli, yaşlı, hamile, beraberinde çocuğu olan yalnız anne ya da baba veya işkence, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalmış kişiyi, (1)
- m) Refakatsiz çocuk: Sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı süreçte, kanunen ya da örf ve adet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye'ye gelen veya Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuğu,
- n) Seyahat belgesi: Pasaport yerine geçen belgeyi,
- o) Sınır kapısı: Cumhurbaşkanı kararıyla Türkiye'ye giriş ve Türkiye'den çıkış için belirlenen sınır geçiş noktasını,
- ö) Son karar: Başvuru sahibinin başvurusuyla veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişinin statüsüyle ilgili kararlardan; idari itirazda bulunulmaması ve yargıya başvurulmaması hâlinde Genel Müdürlük tarafından verilen kararı veya yargıya başvurulması sonucunda temyiz edilmesi mümkün olmayan kararı,
- p) Sözleşme: Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1967 Protokolüyle değişik 28/7/1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmeyi,
- r) Uluslararası koruma: Mülteci, şartlı mülteci veya ikincil koruma statüsünü,
- s) Vatandaşı olduğu ülke: Yabancıнын vatandaşı olduğu ülkeyi veya yabancıнын birden fazla vatandaşlığının bulunduğu durumlarda, vatandaşlığında olduğu ülkelerden her birini,
- ş) Vatansız kişi: Hiçbir devlete vatandaşlık bağıyla bağlı bulunmayan ve yabancı sayılan kişiyi,
- t) Vize: Türkiye'de en fazla doksan güne kadar kalma hakkı tanıyan ya da transit geçişi sağlayan izni,
- u) Vize muafiyeti: Vize alma gerekliliğini kaldıran düzenlemeyi,
- ü) Yabancı: Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile vatandaşlık bağı bulunmayan kişiyi,
- v) Yabancı kimlik numarası: 25/4/2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu uyarınca yabancılara verilen kimlik numarasını,
- y) (Ek: 28/7/2016-6735/27 md.) Yetkili aracı kurum: Nitelikleri ve görev çerçevesi yönetmelikle belirlenen ve Genel Müdürlük tarafından yetkilendirilen kurum veya kuruluşu,

z) (Ek: 15/8/2017-KHK-694/169 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7078/163 md.) Kabul edilemeyen yolcu: Ülkeye giriş yapabilmek veya ülkeden transit geçebilmek için sınır kapılarına gelen ancak mevzuatta aranan koşulları taşımadığından ülkeye girişine veya ülkeden transit geçişine izin verilmeyen kişiyi,

aa) (Ek: 15/8/2017-KHK-694/169 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7078/163 md.) Taşıyıcı: Yabancı uyruklu yolcuları taşıyan kara, hava, deniz ve demiryolu taşıtlarının gerçek veya tüzel kişi olan sahiplerini veya ticari kara, hava, deniz ve demiryolu işletmecilerini, ifade eder.

Türkiye için yapılacak ikamet izni başvuruları

MADDE 22 – (1) İkamet izni başvuruları, aşağıdaki hâllerde istisnai olarak valiliklere de yapılabilir:

- a) Adli veya idari makamların kararlarında veya taleplerinde
- b) Yabancıların Türkiye’den ayrılmasının makul veya mümkün olmadığı durumlarda
- c) Uzun dönem ikamet izinlerinde
- ç) Öğrenci ikamet izinlerinde
- d) İnsani ikamet izinlerinde
- e) İnsan ticareti mağduru ikamet izinlerinde
- f) Aile ikamet izninden kısa dönem ikamet iznine geçişlerde
- g) Türkiye’de ikamet izni bulunan anne veya babanın Türkiye’de doğan çocukları için yapacağı başvurularda
- ğ) Geçerli ikamet izninin verilmesine esas olan gerekçenin sona ermesi veya değişikliğe uğramasından dolayı yeni kalış amacına uygun ikamet izni almak üzere yapılacak başvurularda
- h) 20 nci maddenin ikinci fıkrası kapsamında yapılacak ikamet izni başvurularında
- ı) Türkiye’de yükseköğrenimini tamamlayanların, kısa dönem ikamet iznine geçişlerinde

Aile ikamet izni

MADDE 34 – (1) Türk vatandaşlarının, 5901 sayılı Kanununun 28 inci maddesi kapsamında olanların veya ikamet izinlerinden birine sahip olan yabancılar ile mültecilerin ve ikincil koruma statüsü sahiplerinin;

- a) Yabancı eşine,
- b) Kendisinin veya eşinin ergin olmayan yabancı çocuğuna,
- c) Kendisinin veya eşinin bağımlı yabancı çocuğuna, her defasında üç yılı aşmayacak şekilde aile ikamet izni verilebilir. Ancak, aile ikamet izni süresi hiçbir şekilde destekleyicinin ikamet izni süresini aşamaz. (1)
- (2) Vatandaş olduğu ülkenin hukukuna göre birden fazla eş ile evlilik hâlinde, eşlerden yalnızca birine aile ikamet izni verilir. Ancak, diğer eşlerinden olan çocuklara da aile ikamet izni verilebilir.
- (3) Çocukların aile ikamet izninde, Türkiye dışında varsa ortak velayeti bulunan anne veya babanın muvafakati aranır.
- (4) Aile ikamet izinleri, on sekiz yaşına kadar, öğrenci ikamet izni almadan ilk ve ortaöğretim kurumlarında eğitim hakkı sağlar.
- (5) En az üç yıl aile ikamet izniyle Türkiye'de kalmış olanlardan on sekiz yaşını tamamlayanlar, talep etmeleri hâlinde bu izinlerini kısa dönem ikamet iznine dönüştürebilir.
- (6) Boşanma hâlinde, Türk vatandaşıyla evli yabancıya, en az üç yıl aile ikamet izniyle kalmış olmak kaydıyla kısa dönem ikamet izni verilebilir. Ancak yabancı eşin, aile içi şiddet gerekçesiyle mağdur olduğu ilgili mahkeme kararıyla sabit ise, üç yıllık süre şartı aranmaz.
- (7) Destekleyicinin ölümü hâlinde, bu kişiye bağlı aile ikamet izniyle kalanlara, süre şartı aranmadan kısa dönem ikamet izni verilebilir.

Geri gönderme merkezlerinde sağlanacak hizmetler

MADDE 59 – (1) Geri gönderme merkezlerinde;

- a) Yabancı tarafından bedeli karşılanamayan acil ve temel sağlık hizmetleri ücretsiz verilir,
- b) Yabancıya; yakınlarına, notere, yasal temsilciye ve avukata erişme ve bunlarla görüşme yapabilme, ayrıca telefon hizmetlerine erişme imkânı sağlanır,
- c) Yabancıya; ziyaretçileri, vatandaşı olduğu ülke konsolosluk yetkilisi, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği görevlisiyle görüşebilme imkânı sağlanır,

ç) Çocukların yüksek yararları gözetilir, aileler ayrı yerlerde barındırılır, (1)

- d) Çocukların eğitim ve öğretimden yararlandırılmaları hususunda, Millî Eğitim Bakanlığınca gerekli tedbirler alınır.

(2) Göç alanında uzmanlığı bulunan ilgili sivil toplum kuruluşu temsilcileri, Genel Müdürlüğün izniyle geri gönderme merkezlerini ziyaret edebilirler.

Refakatsiz çocuklar

MADDE 66 – (Değişik:6/12/2019-7196/82 md.)

(1) Uluslararası koruma başvurusunda bulunan refakatsiz çocuklar hakkında aşağıdaki hükümler uygulanır:

a) Refakatsiz çocuklarla ilgili tüm işlemlerde çocuğun yüksek yararının gözetilmesi esastır. Başvuru alındığı andan itibaren, haklarında 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu hükümleri uygulanır.

b) Fiziki görünümü ile beyan ettiği yaşı uyumlu görülmeyen yabancıların Bakanlıkça sağlık kuruluşlarında yaş tespiti yaptırılarak on sekiz yaşından küçük olduğu tespit edilenler, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı il müdürlüklerine teslim edilir.

c) Refakatsiz çocuğun görüşü dikkate alınarak Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından, uygun konaklama yerlerine veya yetişkin akrabalarının veya koruyucu bir ailenin yanına yerleştirilir.

Özel ihtiyaç sahipleri

MADDE 67 – (1) Özel ihtiyaç sahiplerine bu Kısımda yazılı hak ve işlemlerde öncelik tanınır.

(2) İşkence, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalan kişilere, bu türden fiillerin neden olduğu hasarlarını giderecek yeterli tedavi imkânı sağlanır.

Mülakat

MADDE 75 – (1) Etkin ve adil karar verebilmek amacıyla, başvuru sahibiyle kayıt tarihinden itibaren otuz gün içinde bireysel mülakat yapılır. Mülakatın mahremiyeti dikkate alınarak, kişiye kendisini en iyi şekilde ifade etme imkânı tanınır. Ancak, aile üyelerinin de bulunmasının gerekli görüldüğü durumlarda, kişinin muvafakati alınarak mülakat aile üyeleriyle birlikte yapılabilir. Başvuru sahibinin talebi üzerine, avukatı gözlemci olarak mülakata katılabilir.

(2) Başvuru sahibi, yetkililerle iş birliği yapmak ve uluslararası koruma başvurusunu destekleyecek tüm bilgi ve belgeleri sunmakla yükümlüdür.

(3) Özel ihtiyaç sahipleriyle yapılacak mülakatlarda, bu kişilerin özel durumları göz önünde bulundurulur. Çocuğun mülakatında psikolog, çocuk gelişimci veya sosyal çalışmacı ya da ebeveyni veya yasal temsilcisi hazır bulunabilir.

(4) Mülakatın gerçekleştirilememesi hâlinde, yeni mülakat tarihi belirlenir ve ilgili kişiye tebliğ edilir. Mülakat tarihleri arasında en az on gün bulunur.

(5) Gerekli görüldüğünde başvuru sahibiyle ek mülakatlar yapılabilir.

(6) Mülakatlar sesli veya görsel olarak kayıt altına alınabilir. Bu durumda mülakat yapılan kişi bilgilendirilir. Her mülakatın sonunda tutanak düzenlenir, bir örneği mülakat yapılan kişiye verilir.

Uluslararası koruma başvuru sahibi kimlik belgesi

MADDE 76 – (1) Kayıt işlemleri tamamlanan başvuru sahibine ve varsa birlikte geldiği aile üyelerine, uluslararası koruma talebinde bulunduğunu belirten ve yabancı kimlik numarasını içeren Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi Kimlik Belgesi düzenlenir. (Değişik cümle:6/12/2019-7196/83 md.) Kimlik belgesinin geçerlilik süresi ile uzatılmasına ilişkin usul ve esaslar Bakanlıkça düzenlenir. (1) (2)

(2) (Mülga:6/12/2019-7196/83 md.)

(3) Kimlik belgesinin şekli ve içeriği Genel Müdürlükçe belirlenir.

(4) Kimlik belgesi, hiçbir harca tabi olmayıp ikamet izni yerine geçer.

Başvurunun geri çekilmesi veya geri çekilmiş sayılması

MADDE 77 – (1) Başvuru sahibinin;

a) Başvurusunu geri çektiğini yazılı olarak beyan etmesi,

b) Mazeretsiz olarak mülakata üç defa üst üste gelmemesi,

c) İdari gözetim altında bulunduğu yerden kaçması,

ç) Mazeretsiz olarak; bildirim yükümlülüğünü üç defa üst üste yerine getirmemesi, belirlenen ikamet yerine gitmemesi veya ikamet yerini izinsiz terk etmesi,

d) Kişisel verilerinin alınmasına karşı çıkması,

e) Kayıt ve mülakattaki yükümlülüklerine uymaması,

hâllerinde başvurusu geri çekilmiş kabul edilerek değerlendirme durdurulur.

Karar

MADDE 78 – (1) (Değişik:6/12/2019-7196/84 md.) Uluslararası koruma başvuruları, kayıt tarihinden itibaren en geç altı ay içinde Genel Müdürlükçe sonuçlandırılır. Kararın bu süre içerisinde verilememesi hâlin-

de başvuru sahibi bilgilendirilir. Genel Müdürlük bu yetkilerini valiliklere devredebilir.

(2) Kararlar bireysel olarak verilir. 64 üncü maddenin altıncı fıkrası saklı kalmak kaydıyla, aile adına yapılan başvuru bütün olarak değerlendirilir ve verilen karar tüm aile üyelerini kapsar.

(3) Başvuru hakkında karar verilirken menşe veya önceki ikamet ülkesinin mevcut genel şartları ve başvuru sahibinin kişisel şartları göz önünde bulundurulur.

(4) Başvuru sahibine, zulüm veya ciddi zarar görme tehdidine karşı vatanı olduğu ülke veya önceki ikamet ülkesinin belirli bir bölgesinde koruma sağlanabiliyorsa ve başvuru sahibi, ülkenin o bölgesine güvenli bir şekilde seyahat edebilecek ve yerleşebilecek durumdaysa, başvuru sahibinin uluslararası korumaya muhtaç olmadığına karar verilebilir.

(5) Dördüncü fıkradaki durumların ortaya çıkması, başvurunun tam bir incelemeye tabi tutulmasını engellemez.

(6) Karar, ilgiliye veya yasal temsilcisine ya da avukatına tebliğ edilir. Olumsuz kararın tebliğinde, kararın maddi gerekçeleri ve hukuki dayanakları da belirtilir. İlgili kişi bir avukat tarafından temsil edilmiyorsa, kararın sonucu, itiraz usulleri ve süreleri hakkında kendisi veya yasal temsilcisi bilgilendirilir.

Hızlandırılmış değerlendirme

MADDE 79 – (1) Başvuru sahibinin;

- a) Başvuru sırasında gerekçelerini sunarken, uluslararası korumayı gerektirecek konulara hiç değinmemiş olması,
- b) Sahte belge ya da yanıltıcı bilgi ve belge kullanarak veya kararı olumsuz etkileyebilecek bilgi ve belgeleri sunmayarak yetkilileri yanlış yönlendirmesi,
- c) Kimliğinin ya da uyruğunun tespit edilmesini güçleştirmek amacıyla kimlik ya da seyahat belgelerini kötü niyetle imha etmesi veya elden çıkarması,
- ç) Sınır dışı edilmek üzere idari gözetim altında olması,
- d) Sadece, Türkiye'den gönderilmesine yol açacak bir kararın uygulanmasını erteletmek ya da engellemek amacıyla başvuruda bulunması,
- e) Kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehlike oluşturması ya da bu nedenlerle Türkiye'den daha önce sınır dışı edilmiş olması,

f) Başvurusunun geri çekilmiş sayılmasından sonra yeniden başvuruda bulunması, hâllerinde, başvurusu hızlandırılmış olarak değerlendirilir.

(2) Başvurusu hızlandırılmış olarak değerlendirilen başvuru sahibiyle, başvuru tarihinden itibaren en geç üç gün içinde mülakat yapılır. Başvuru, mülakattan sonra en geç beş gün içinde sonuçlandırılır.

(3) Bu maddeye göre değerlendirilen başvurulardan, incelenmesinin uzun süreceği anlaşılanlar, hızlandırılmış değerlendirmeden çıkarılabilir.

(4) Refakatsiz çocukların başvuruları hızlandırılmış olarak değerlendirilemez.

BASIN KANUNU

Kanun Numarası: 5187

Cinsel saldırı, cinayet ve intihara özendirme

Madde 20- Cinsel saldırı, cinayet ve intihar olayları hakkında, haber vermenin sınırlarını aşan ve okuyucuyu bu tür fiillere özendirebilecek nitelikte olan yazı ve resim yayımlayanlar birmilyar liradan yirmimilyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Bu ceza bölgesel süreli yayınlarda ikimilyar liradan, yaygın süreli yayınlarda onmilyar liradan az olamaz.

Kimliğin açıklanmaması

Madde 21- Süreli yayınlarda;

a) 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanununa göre evlenmeleri yasaklanmış olan kimseler arasındaki cinsel ilişkiyle ilgili haberlerde bu kişilerin,

b) 1.3.1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 414, 415, 416, 421, 423, 429, 430, 435 ve 436 ncı maddelerinde yazılı cürümlere ilişkin haberlerde mağdurların,

c) Onsekiz yaşından küçük olan suç faili veya mağdurlarının,

Kimliklerini açıklayacak ya da tanınmalarına yol açacak şekilde yayın yapanlar birmilyar liradan yirmimilyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Bu ceza bölgesel süreli yayınlarda ikimilyar liradan, yaygın süreli yayınlarda onmilyar liradan az olamaz.

RADYO VE TELEVİZYONLARIN KURULUŞ VE YAYIN HİZMETLERİ HAKKINDA KANUN

Kanun Numarası: 6112

Yayın hizmeti ilkeleri

MADDE 8 – (1) Medya hizmet sağlayıcılar, yayın hizmetlerini kamusal sorumluluk anlayışıyla bu fıkrafta yer alan ilkelere uygun olarak sunarlar. Yayın hizmetleri;

a) Türkiye Cumhuriyeti Devletinin varlık ve bağımsızlığına, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Atatürk ilke ve inkılâplarına aykırı olamaz.

b) Irk, dil, din, cinsiyet, sınıf, bölge ve mezhep farkı gözeterek toplumu kin ve düşmanlığa tahrik edemez veya toplumda nefret duyguları oluşturamaz.

c) Hukukun üstünlüğü, adalet ve tarafsızlık esasına aykırı olamaz.

ç) İnsan onuruna ve özel hayatın gizliliğine saygılı olma ilkesine aykırı olamaz, kişi ya da kuruluşları eleştiri sınırları ötesinde küçük düşürücü, aşağılayıcı veya iftira niteliğinde ifadeler içeremez.

d) Terörü övemez ve teşvik edemez, terör örgütlerini güçlü veya haklı gösteremez, terör örgütlerinin korkutucu ve yıldırıcı özelliklerini yansıtıcı nitelikte olamaz. (Mülga ikinci cümle: 2/1/2017-KHK-680/18 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7072/17 md.) (...)

e) Irk, renk, dil, din, tabiiyet, cinsiyet, engellilik, siyasî ve felsefî düşünce, mezhep ve benzeri nedenlerle ayrımcılık yapan ve bireyleri aşağılayan yayınları içeremez ve teşvik edemez.

f) Toplumun millî ve manevî değerlerine, genel ahlaka ve ailenin korunması ilkesine aykırı olamaz.

g) Suç işlemeyi, suçluyu ve suç örgütlerini övücü, suç tekniklerini öğretici nitelikte olamaz.

ğ) Çocuklara, güçsüzlere ve engellilere karşı istismar içeremez ve şiddeti teşvik edemez.(1)

h) Alkol, tütün ürünleri ve uyuşturucu gibi bağımlılık yapıcı madde kullanımı ile kumar oynamayı özendirici nitelikte olamaz.

ı) Tarafsızlık, gerçeklik ve doğruluk ilkelerini esas almak ve toplumda özgürce kanaat oluşumuna engel olmamak zorundadır; soruşturulması basın meslek ilkeleri çerçevesinde mümkün olan haberler, soruşturulmaksızın veya doğruluğundan emin olunmaksızın yayınlanamaz; haberin verilişinde abartılı ses ve görüntüye, doğal sesin dışında efekt ve müziğe yer verilemez; görüntülerin arşiv veya canlandırma niteliği ile ajanslardan veya başka bir medya kaynağından alınan haberlerin kaynağının belirtilmesi zorunludur.

ı) Suçlu olduğu yargı kararı ile kesinleşmedikçe hiç kimse suçlu ilân edilemez veya suçluymuş gibi gösterilemez; yargıya intikal eden konularda yargılama süresince, haber niteliği dışında yargılama sürecini ve tarafsızlığını etkiler nitelikte olamaz.

j) Haksız çıkarılara hizmet eden ve haksız rekabete yol açan unsurlar içeremez.

k) Siyasî partiler ve demokratik gruplar ile ilgili tek yönlü veya taraf tutar nitelikte olamaz.

l) Genel sağlığa, çevrenin ve hayvanların korunmasına zarar verecek davranışları teşvik edemez.

m) Türkçenin, özellikleri ve kuralları bozulmadan doğru, güzel ve anlaşılır şekilde kullanılmasını sağlamak zorundadır; dilin düzeysiz, kaba ve argo kullanımına yer verilemez.

n) Müstehcen olamaz.

o) Kişi veya kuruluşların cevap ve düzeltme hakkına saygılı olmak zorundadır.

ö) Bilgi iletişim araçları yoluyla yarışma veya lotarya içeremez, dinleyici ve seyircilere ikramiye verilemez veya ikramiye verilmesine aracılık edemez.

p) Medya hizmet sağlayıcı tarafından yapılan veya yaptırılan anket ve kamuoyu yoklamalarının, hazırlık aşamasından sonuçların ilânına kadar noter nezaretinde gerçekleştirilmesi zorunludur.

r) Kişileri fal veya batıl inançlar yoluyla istismar edemez.

s) Toplumsal cinsiyet eşitliğine ters düşen, kadınlara yönelik baskıları teşvik eden ve kadını istismar eden programlar içeremez.

ş) Şiddeti özendirici veya kanıksatıcı olamaz.

t) (Ek: 2/1/2017-KHK-680/18 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7072/17 md.) Terör eylemini, faillerini ve mağdurlarını terörün amaçlarına hizmet edecek sonuçlar doğuracak şekilde sunamaz.

(2) Radyo ve televizyon yayın hizmetlerinde, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlakî gelişimine zarar verebilecek türde içerik taşıyan programlar bunların izleyebileceği zaman dilimlerinde ve koruyucu sembol kullanılsa dahi yayınlanamaz. (2)

(3) İsteğe bağlı yayın hizmeti sağlayıcıları, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlakî gelişimini olumsuz etkileyebilecek nitelikteki yayın hizmetlerinin, bunların bu tür hizmetleri normal şartlar altında duymayacakları ve görmeyecekleri şekilde sunulmasını sağlamakla yükümlüdür.

(4) (Ek: 17/4/2017-KHK-690/60 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7077/50 md.) Radyo ve televizyon yayın hizmetlerinde, arkadaş bulma amacıyla kişilerin tanıştırıldığı ve/veya buluşturulduğu türden programlara, takviye edici gıdalar ve benzeri destekleyici ürünler de dâhil olmak üzere herhangi bir ürünün ilgili mevzuatına aykırı olarak sağlık beyanıyla satışına, pazarlanmasına ve/veya reklamına, sohbet, arkadaşlık ve eş bulma hatlarının ve hizmetlerinin tanıtımına yer verilemez. Katma değerli elektronik haberleşme hizmet numaraları, yerel aranır numaralar, benzeri özel içerikli hizmetlere ilişkin numaralar ile özel ücrete tabi diğer sabit ve mobil numaralar kullanılmak suretiyle, izleyici ve dinleyicileri yanıltıcı ve/veya haksız kazanca neden olacak şekilde yarışma, çekiliş, lotarya ve benzeri adlar altında ödül ve ikramiye taahhüt edilemez ve bu yöntemle ürün tanıtımı, satışı ve pazarlaması yapılamaz.

Yayın Hizmetlerinde Ticarî İletişim

Genel esaslar

MADDE 9 – (1) Ticarî iletişim, yayın hizmetinin diğer unsurlarından gör- sel ve işitsel olarak kolayca ayırt edilebilir olmak zorundadır.

(2) Ticarî iletişimde bilinçaltı teknikleri kullanılamaz.

(3) Gizli ticarî iletişime izin verilemez.

(4) Haber bülteni ve haber programlarını düzenli olarak sunan kişilerin görüntü veya seslerine ticarî iletişimlerde yer verilemez.

(5) Ticarî iletişim, medya hizmet sağlayıcının editoryal bağımsızlığını ve program içeriğini etkileyecek şekilde kullanılamaz.

(6) Ticarî iletişim, 8 inci maddede belirlenen esas ve ilkeler saklı kalmak kaydıyla;

- a) Adalet, hakkaniyet ve dürüstlük ilkelerine uygun olmak,
- b) Cinsiyet, ırk, renk veya etnik köken, tabiiyet, din, felsefi inanç veya siyasî düşünce, engellilik, yaş ve herhangi bir ayrımcılığı içermemek veya teşvik etmemek,(1)
- c) Yanıltıcı olmamak ve tüketicinin çıkarlarına zarar vermemek,
- ç) Çocukların fiziksel, zihinsel veya ahlakî gelişimine zarar vermemek, deneyimsizliklerini veya saflıklarını istismar ederek, çocukları bir ürün veya hizmeti satın almaya veya kiralamaya doğrudan yönlendirmemek; çocukları reklamı yapılmakta olan ürün veya hizmetleri satın almak için ebeveynlerini veya başkalarını ikna etmeye doğrudan teşvik etmemek; çocukların ebeveynlerine, öğretmenlerine veya diğer kişilere duyduğu güveni istismar etmemek veya sebepsiz olarak çocukları tehlikeli durumlarda göstermemek,
- d) Kadınların istismarına yönelik olmamak,
- e) Sağlık, çevre ve güvenliğe zarar verecek davranışa teşvik etmemek, zorundadır.
- (7) Genel beslenme diyetlerinde aşırı tüketimi tavsiye edilmeyen gıda ve maddeler içeren yiyecek ve içeceklerin ticarî iletişimine, çocuk programlarıyla birlikte veya bu programların içinde yer verilemez.
- (8) Ticarî iletişim yayınlarının ses seviyesi diğer yayın bölümleri ile aynı seviyede olmak zorundadır.

NÜFUS HİZMETLERİ KANUNU

Kanun Numarası: 5490

BİRİNCİ KISIM Genel Hükümler BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam ve Tanımlar

Amaç

MADDE 1- (1) Bu Kanunun amacı; kişinin doğumundan ölümüne kadar kişisel ve medenî durumuna, uyrukluğuna ve bunlarda meydana gelebilecek değişikliklere ait doğal ve hukukî olayların belirlenip saptanması, bu amaçla düzenlenmiş kütüklere yazılması, elektronik ortamda ulusal adres veri tabanının oluşturulması, nüfus kayıtları ile adres bilgilerinin ilişkilendirilmesini sağlamaktır.

Kapsam ⁽¹⁾

MADDE 2- (1) Bu Kanun, Türk vatandaşları, doğumla Türk vatandaşı olup da çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler ve bunların altsoyları ile Türkiye'de bulunan yabancıların nüfus hizmetlerinin düzenlenmesine, yürütülmesine ve geliştirilmesine ilişkin esas ve usûl hükümlerini kapsar.

Tanımlar

MADDE 3- (1) Bu Kanunda geçen;

- Adres: Herhangi bir toprak parçası veya binanın coğrafi konumu ve işlevi açısından tanımlanmasını,
- Adres beyan formu: Adreslerin bildiriminde kullanılan, şekli ve içeriği Bakanlıkça belirlenen formu,
- (Değişik: 19/10/2017-7039/1 md.)** Adres bileşenleri: İl, ilçe, köy ve köy bağılıları, mahalle, bulvar, cadde, sokak, bina, dış kapı numarası, iç kapı numarası, posta kodu gibi adres bilgisine ulaşmak için gerekli sözel ve mekânsal verileri,
- (Mülga: 19/10/2017-7039/1 md.)**
- Aile: Aynı soydan olup, bir aile sıra numarası altında kayıtlı olan kişiler ile onların eş ve çocuklarını,

- e) Aile kütüğü: Nüfus olaylarına ilişkin kayıtların kâğıt veya elektronik ortamda tutulduğu kütüğü,
- f) Aile sıra numarası: Ailelerin aile kütüğüne yazılış sırasına göre verilen numarayı,
- g) Bakanlık: İçişleri Bakanlığını,
- ğ) Dayanak belgesi: Aile kütüğüne işlenen nüfus olaylarının dayanağı olan form, tutanak, mahkeme kararı, noter senedi, doğum veya ölüm raporu gibi resmî belgeler ile bunların yedeklerini,
- h) **(Değişik: 14/1/2016-6661/8 md.)** Değerli kâğıtlar: Kimlik kartını, uluslararası aile cüzdanını ve mavi kartı,
- ı) Diğer adres: Yerleşim yeri adresi dışında kalan yerleri,
- i) Genel Müdürlük: Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğünü,
- j) İl müdürlüğü: İl nüfus ve vatandaşlık müdürlüğünü,
- k) **(Değişik: 19/10/2017-7039/1 md.)** Kimlik Paylaşımı Sistemi: Merkezi veri tabanında tutulan kayıtların kurumlar ve kamu hizmeti sunan tüzel kişiler ile paylaşıldığı sistemi,
- l) Kurum: Genel Müdürlük dışındaki diğer kamu kurum ve kuruluşlarını,
- m) **(Ek: 9/5/2012-6304/11 md.)** Mavi Kart: Doğumla Türk vatandaşı olup da çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler ve bunların 29/5/2009 tarihli ve 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 28 inci maddesinde belirtilen altsoylarına verilen ve söz konusu maddede belirtilen haklardan faydalanabileceklerini gösteren resmi belgeyi, ⁽¹⁾
- n) **(Ek: 9/5/2012- 6304/11 md.)** Mavi Kartlılar Kütüğü: Doğumla Türk vatandaşı olup da çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler ve bunların altsoylarının kayıtlarının elektronik ortamda tutulduğu kütüğü, ⁽¹⁾
- o) **(Değişik: 19/10/2017-7039/1 md.)** Merkezî veri tabanı: Genel Müdürlükçe elektronik ortamda tutulan verileri,
- ö) **(Değişik: 19/10/2017-7039/1 md.)** MERNİS: Merkezî Nüfus İdaresi Sistemini,
- p) Numaralama: Mahalle, semt, meydan, bulvar, cadde, sokak ve bina gibi adres bileşenlerine isim veya numara verilmesi işlemi,
- r) **(Değişik: 14/1/2016-6661/8 md.)** Kimlik kartı: Kişinin Türk vatandaşı olduğunu ve aile kütüğüne kayıtlı bulunduğunu gösteren Türkiye Cumhuriyeti kimlik kartını,

- s) Nüfus hizmetleri: Nüfus olaylarına ve kişinin nüfusa ve yerleşim yeri adresine ilişkin bilgilerinin toplanmasına, nüfus kütüklerine geçirilmesine, korunmasına ve gerektiğinde tasnif edilerek değerlendirilmesine dair iş ve işlemleri,
- ş) Nüfus kaydı: Aile kütüğüne işlenmiş kişisel bilgileri,
- t) Nüfus kayıt örneği: Aile kütüğüne işlenmiş kişisel bilgilerin özetlerini gösterir belgeyi,
- u) Nüfus kütüğü: Aile kütüğü, özel kütük ve yedeklerinden oluşan kayıtların tümünü,
- ü) Nüfus müdürlüğü: İlçe nüfus müdürlüğünü,
- v) Nüfus müdürü: İlçe nüfus müdürünü,
- y) Nüfus olayı: Doğum, ölüm, evlenme, boşanma, evlât edinme, tanıma, kayıt düzeltme, soybağının düzeltilmesi, gaiplik gibi kişisel durumlarda değişiklik meydana getiren olayı,
- z) Özel kütük: Doğum, evlenme, boşanma, ölüm, kayıt düzeltme ve diğer olaylar şeklinde tutulan ve ayrı ayrı tasnif edilen dayanak belgelerinin konulduğu dosyayı,
- aa) Ulusal adres veri tabanı: Adres bilgilerinin tutulduğu merkezî veri tabanını,
- bb) Uluslararası aile cüzdanı: Bir aileyi oluşturan eş ve çocukların kimlik bilgilerini kapsayan ve uyruğunu kanıtlayan çok dilli resmî belgeyi,
- cc) **(Değişik: 19/10/2017-7039/1 md.)** Vekâletname: Temsil yetkisini kapsayan noterden onaylı belgeyi,
- çç) **(Değişik: 19/10/2017-7039/1 md.)** Yabancılar kütüğü: Kimlik numarası verilen yabancıların kayıtlarının elektronik ortamda tutulduğu kütüğü,
- dd) Yapı belgeleri: Yapı Ruhsat Formu, Yapı Kullanma İzin Belgesi, yanan ve yıkılan yapılar formunu ve binalar cetvelini,
- ee) Yerleşim yeri adresi: Sürekli kalma niyetiyle oturulan yeri,
- ff) **(Ek: 14/1/2016-6661/8 md.)** Biyometrik veri: Elektronik sistemler aracılığı ile kimlik tespit ve kimlik doğrulama işlemlerinin gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla alınan parmak izi, damar izi ve el ayasından elde edilen kişiye özgü verileri,
- gg) **(Ek: 19/10/2017-7039/1 md.)** Veri Paylaşımı Kurulu: Merkezî veri tabanında yer alan bilgilerin paylaşımına ilişkin talepleri değerlendirmek üzere oluşturulan kurulu,

ğğ) (**Ek: 19/10/2017-7039/1 md.**) Yetkili idare: Adres numaralama veya yapı belgeleri düzenleme yetki ve sorumluluğu verilen idareleri,

hh) (**Ek:23/7/2020-7252/8 md.**) Elektronik Kimlik Doğrulama Sistemi: Türkiye Cumhuriyeti kimlik kartının elektronik kimlik doğrulama işlemlerinde kullanılabilmesini sağlayan sistemi,

ifade eder.

İKİNCİ KISIM

Nüfus Hizmetlerinin Yürütülmesi

BİRİNCİ BÖLÜM

Yetkililer ve Nüfus Kütükleri

Nüfus hizmetleri yetkilileri

MADDE 4- (1) Nüfus hizmetleri, Bakanlığın merkez ve taşra teşkilâtı ile dış temsilcilikler tarafından yürütülür.

Hukukî mahiyeti

MADDE 5- (1) Nüfus kütükleri; kişilerin kimliklerinin, yerleşim yeri adreslerinin, aile bağlarının, vatandaşlık durumlarının ve şahsî hallerinin belirlenmesi amacıyla ilçe ve aile esasına göre nüfus olaylarının tescil edildiği, daimî olarak saklanması gerekli resmî belgelerdir.

(2) Aile kütüğü ve özel kütüklerde tutulan kayıtlar ile yedekleri ve bunlardan çıkarılan kayıt örnekleri aynı hukukî değere sahiptir. Kayıtlar arasında farklılık olduğu takdirde, aksi sabit oluncaya kadar kayda esas olan dayanak belgesi geçerlidir.

(3) (**Ek: 19/10/2017-7039/2 md.**) Bakanlık, elektronik ortamda tutulan aile kütüklerinde kişiye ait tek bir kaydın tutulmasına, kişi ve olay kayıtlarının Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası ile ilişkilendirilmesine yetkilidir. Bu durumda diğer kanunların bu maddeye aykırı hükümleri uygulanmaz.

Nüfus kütüklerinin tutulması

MADDE 6- (1) Nüfus olayları, iletişim ağı kullanılarak nüfus müdürlüklerindeki aile kütüklerine ve merkezî veri tabanına tescil edilir.

(2) Bakanlık, doğal afet ve olağanüstü hallere karşı kesintisiz olarak hizmet verilmesini sağlamak amacıyla, merkezî veri tabanının yedeğinin farklı bir yerde tutulmasını sağlar.

(3) Kâğıt ortamındaki aile kütüklerinin her sayfasına cilt ve sayfa sıra numaraları konur. Kütüğün sonuna kaç sayfadan ibaret olduğu yazılır. Sayfa birleşim yerleri asliye hukuk mahkemesince mühürlenerek sonu onaylanır.

(4) Nüfus kütüklerinin tutulmasına ilişkin usûl ve esasları belirlemeye, mevzuat ve sistemdeki gelişmelere bağlı olarak değiştirmeye ve kâğıt ortamında tutulan aile kütüklerini uygulamadan kaldırmaya Bakanlık yetkilidir.

Aile kütüklerinde bulunması gereken kişisel bilgiler

MADDE 7- (1) Her mahalle veya köy için ayrı aile kütüğü tutulur. Aile kütüklerinde aşağıdaki bilgiler bulunur:

- a) Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası.
- b) Kayıtlı bulunduğu il, ilçe, köy veya mahalle adı ile cilt, aile ve birey sıra numarası.
- c) Kişinin adı ve soyadı, cinsiyeti, baba ve ana adı ile soyadları, evli kadınların önceki soyadları.
- ç) Doğum yeri ile gün, ay ve yıl olarak doğum tarihi ve kütüğe kayıt tarihi.
- d) Evlenme, boşanma, soybağının kurulması veya reddi, ölüm, vatandaşlığın kazanılması veya kaybedilmesi gibi kişisel durumda meydana gelen değişiklik veya yetkili makamlarca yapılan düzeltmeler.
- e) Dini.
- f) Medenî hali.
- g) Yerleşim yeri adresi.
- ğ) Fotoğrafı.
- h) **(Ek: 14/1/2016-6661/9 md.)** Biyometrik verisi.
- ı) **(Ek: 19/10/2017-7039/3 md.)** Velayete ve vesayete ilişkin bilgileri.

(Değişik son cümle: 19/10/2017-7039/3 md.) (a), (g), (ğ), (h) ve (ı) bentlerinde belirtilen kayıtlar sadece elektronik ortamda tutulur.

(2) Türkiye’de aile kütüğü bulunmayan ve yabancı ülkelerde oturan vatandaşlar Bakanlığın göstereceği bir nüfus müdürlüğünde açılacak aile kütüğüne kaydedilir.

Yabancıların kayıtlarının tutulması

MADDE 8- (Başlığı ile Birlikte Değişik:18/10/2018-7148/32 md.)

(1) 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kapsamındaki yabancılara kimlik numarası vermeye, bunları yaban-

cılar kütüğüne kaydetmeye ve herhangi bir işlem sebebiyle Türkiye’de bir kamu kurumuna veya dış temsilciliklerimize müracaat eden yabancılara, talep etmeleri hâlinde yabancı kimlik numarası (YKN) vermeye Bakanlık yetkilidir. Diplomatik misyon mensupları bu hükmün kapsamı dışındadır.

(2) Yabancı kimlik numarasının geçerlilik süresi, başvuru esnasında ve sonrasında istenilecek belgeler ile diğer hususlar İçişleri Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Mavi Kartlıların kayıtları

MADDE 8/A- (Ek: 9/5/2012-6304/12 md.)

(1) Doğumla Türk vatandaşı olup da çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler ve bunların 5901 sayılı Kanunun 28 inci maddesinde belirtilen altsoyları, Genel Müdürlükçe elektronik ortamda tutulan Mavi Kartlılar Kütüğüne kaydedilir. Bu Kütüğe kaydedilenler, her türlü nüfus olaylarını yurt içinde nüfus müdürlüklerine, yurt dışında ise dış temsilciliklere beyan etmekle yükümlüdürler.

İKİNCİ BÖLÜM

Nüfus Kayıtlarının Özellikleri

Gizlilik

MADDE 9- (1) *Nüfus kayıtları ve bu kayıtların tutulmasına dayanak olan belgeler gizlidir. Bunlar, yetkili ve sorumlu memurlar ile teftiş ve denetim yetkisi olanlar dışında kimse tarafından görülüp incelenemez. Mahkemeler bu hükmün dışındadır.*

(2) Nüfus kayıtlarına bu bilgileri işleyen memurlar ve Kimlik Paylaşımı Sistemi kapsamında nüfus kayıtlarından faydalanan diğer görevliler de bu gizliliğe uymak zorundadırlar. Bu yükümlülük, kamu görevlilerinin görevlerinden ayrılmalarından sonra da devam eder.

Resmî işlemlerde esas alınması

MADDE 10- (1) Kurumlarda kişiyle ilgili olarak yapılan işlemlerde nüfus kayıtları esas alınır. Kayıtlar arasında farklılık olması halinde nüfus kayıtlarında değişiklik yapılmaz, usûlüne göre diğer kayıtlar düzeltilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Nüfus Kütüklerinin Tutulmasına İlişkin Esaslar

Tescil mecburiyeti

MADDE 11- (1) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan her kişi yurt içinde nüfus müdürlüğüne, yurt dışında dış temsilciliğe müracaatla kendisini nüfus kütüklerine yazdırmaya ve kimlik kartı almaya mecburdur. Ergin olmayanların nüfus olaylarını yazdırıp kimlik kartlarını almaya veli, vasi veya kayyımları, bunların bulunmaması halinde, çocukları yanlarında bulunduranlar ile 24/5/1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanununun yetkili kıldığı kuruluş yetkilileri görevlidirler.

(2) Türk vatandaşlığını sonradan kazanmış olanlar da vatandaşlığı kazandıkları tarihten itibaren nüfus kütüğüne geçirilir.

Tescilde dayanak belgesi zorunluluğu

MADDE 12- (1) Nüfus kütüklerine düşülen kişisel durumla ilgili her kayıt ve açıklamanın bu Kanuna göre yetkili kılınmış görevlilerce, usûlüne ve örneğine uygun olarak düzenlenmiş belgelere dayandırılması zorunludur.

(2) *Nüfus olaylarını tescil eden memurlar tarafından her işlem sonunda dayanak belgeleri aile kütüklerine işlendikten sonra imzalanır ve bir nüshası arşivlenmek üzere Genel Müdürlüğe gönderilecek olan ilgili özel kütüğe konulur.*

Tescil

MADDE 13- (1) Yetkili kişi ve kuruluşlarca bildirilen nüfus olaylarına ilişkin belge ve tutanaklar bu Kanun hükümlerine göre tescil edilir. Bakanlık her türlü nüfus işlemlerinde elektronik imza kullanılmasına karar vermeye yetkilidir.

Kaydın kapatılması ve yeniden açılması

MADDE 14- (1) Nüfus kaydının kapatılması; ölüm, gaiplik, Türk vatandaşlığının kaybı, evlenme, boşanma, evlât edinilme, soybağının düzeltilmesi veya reddi gibi olaylar nedeniyle bir kaydın üzerinde işlem yapılamaz hale getirilmesidir.

(2) Kaydın kapatılmasına ilişkin sebep ortadan kalktığında veya kaydın yeniden açılmasını gerektirecek yeni bir sebep ortaya çıktığında kayıt yeniden açılır. Kaydın açılmasından sonra kişisel durumda meydana gelmiş olan olaylar kişinin kaydına işlenir.

ÜÇÜNCÜ KISIM
Nüfus Olayları
BİRİNCİ BÖLÜM
Doğum

Bildirim yükümlülüğü ve süresi

MADDE 15- (Değişik: 19/10/2017-7039/5 md.)

(1) Sağ olarak dünyaya gelen her çocuğun, doğumdan itibaren Türkiye’de otuz gün içinde nüfus müdürlüğüne, yurt dışında ise altmış gün içinde dış temsilciliğe bildirilmesi zorunludur. Doğum bildirimleri, doğumu gerçekleştiren sağlık kuruluşlarına da yapılabilir.

(2) Sağlık kuruluşları ve sağlık kuruluşları dışında sağlık personeli nezaretinde gerçekleşen doğumlar, ilgili sağlık birimince bulunulan yer nüfus müdürlüğüne beş iş günü içinde bildirilir. Bildirimde, doğumun sağlık kuruluşunda veya sağlık personeli nezaretinde olduğunu ispatlayan rapor veya resmi belge ve doğum tescil isteğini belirten form dilekçe yer alır.

(3) Sağlık personeli nezaretinde gerçekleşmeyen doğum bildirimleri; gebelik sırasında anneyi takip eden tabip ya da sağlık mesleği mensubunca düzenlenecek rapor veya belge ile yapılır.

(4) Sağlık personelinin takibi dışında doğan çocukların doğum bildirimleri nüfus müdürlüklerine sözlü beyanla yapılır. Her sözlü beyanda mülki idare amirinin emri ile aile hekimlerince beyanların doğruluğunun araştırılması zorunludur.

(5) Doğum bildirimleri; veli, vasi, kayyım, bunların bulunmaması hâlinde çocuğun büyük ana, büyük baba veya ergin kardeşleri ya da çocuğu yanında bulunduranlar tarafından yapılır. Çocuğa konulan ad, üç adı geçmemek üzere ve kısaltma yapılmadan yazılır. Doğum ve gebelik raporu ile doğumun bildirilmesi ve doğum tutanağının düzenlenmesine ilişkin usul ve esaslar Sağlık Bakanlığının görüşü alınarak Bakanlıkça belirlenir.

(6) Yurt dışındaki doğum bildirimleri, yabancı makamlardan alınmış resmî belge veya raporun dış temsilciliğe verilmesi ile yapılır. Doğum bildiriminin dış temsilciliğe bizzat yapılamaması hâlinde, yabancı makamlardan alınmış resmî belge veya rapor ile çocuğa konulan adın belirtildiği dilekçe, ana ve babanın kimlik bilgilerini gösteren belgelerle birlikte dış temsilciliğe gönderilmesi suretiyle de yapılabilir.

(7) Ölü doğan çocuklar aile kütüğüne yazılmaz. Bir doğumda birden fazla çocuk doğması hâlinde bunlar, doğuş sırasıyla yazılır.

Süresi içinde bildirilmeyen doğumlar

MADDE 16- (1) Bu Kanunun 15 inci maddesinde belirtilen süreyi geçirdikten sonra bildirilen altı yaşını bitirmemiş olan çocukların doğum tarihinin tespitinde beyan esas alınır. Çocuk altı yaşını doldurmuş ise nüfus müdürlüğüne getirilerek resmî sağlık kuruluşunca yaşının tespit edilmesi sağlanır. Doğuma ait resmî belge ibraz edilmesi halinde, yaş tespitine gerek kalmaz.

Nüfus müdürlüklerinin yetkisi

MADDE 17- (1) Nüfus müdürlükleri; süresi içerisinde bildirilmemiş çocukların veya nüfusa tescil edilmemiş erginlerin varlığını haber aldıkları takdirde; erginlerin kendilerini, çocukların veli, vasi veya kayyımlarını, bunların bulunmaması halinde; büyük ana, büyük baba veya kardeşlerini ya da çocukları yanlarında bulunduranları veya muhtarları beyana davet etmeye yetkilidirler. İlgililer de bu davet üzerine otuz gün içinde nüfus müdürlüklerine başvurmak ve beyanda bulunmakla görevlidir.

(2) Verilen süre içerisinde bildirim yapılmaması halinde mülkî idare amirinin göreceği lüzum üzerine kolluk kuvvetlerince bunların zorla getirilmesi için gereken işlem yapılarak çocuğun aile kütüklerine tescili sağlanır.

Bildirimle yükümlü diğer görevliler (1)

MADDE 18- (1) 2828 sayılı Kanunun yetkili kıldığı kuruluş yetkilileri, yetiştirme yurtları, bakım evleri ve benzeri yerlerin sorumluları ile kişiler; yanlarında çalıştırdıkları veya barındırdıkları çocuk veya erginlerin kimlik kartlarını kontrol etmek, aile kütüklerine kayıtlı olmayanların tescillerini sağlamak için nüfus müdürlüklerine beyanda bulunmak ve gerekli işlemleri yaptırmakla görevlidirler. ⁽¹⁾

(2) Kolluk görevlileri; kimlik kontrolleri veya herhangi bir işlem nedeniyle kimliğini ispat edemeyenlerle, nüfusta kayıtlı olmadığını tespit ettikleri kişileri, haklarında gerekli işlemleri yaptıktan sonra düzenleyecekleri evraki o yerdeki nüfus müdürlüğüne bildirmekle yükümlüdürler.

(3) Okul müdürleri; okula kayıt için başvuran çocuklardan nüfusa kayıtlı olmayanların beyana dayalı kimlikleri ile baba, ana, vasi veya kayyımlarının kimliklerini ve adreslerini o yerin nüfus müdürlüğüne bildirmekle görevlidirler.

(4) Kamu veya özel kurumlar iş verecekleri kişilerden kimlik kartı iste-

mekle, nüfusta kayıtlı olmadıklarını anladıkları kişilerin beyana dayalı kimlik ve adreslerini nüfus müdürlüklerine bildirmekle yükümlüdürler. ⁽¹⁾

Bulunmuş çocuklar ve zihinsel engelli kişiler (2)

MADDE 19- (1) Yaşının küçüklüğü nedeniyle kendisini ifade edemeyen bulunmuş çocukların nüfus kütüklerine kaydedilmesi, kolluk görevlileri veya ilgili kurumların bu durumu belirten tutanaklarına veya ilgililerin beyanlarına dayanılarak buldukları yerin nüfus müdürlüğüne yapılır.

(2) Zihinsel engelli olup da bulunmuş onsekiz yaşından büyük kişileri, mahkemece tayin edilecek olan kayyımları bildirmekle yükümlüdür. Bildirimin tam teşekküllü devlet hastanesinden alınacak sağlık kurulu raporu ile nüfus müdürlüğüne yapılması zorunludur.

(3) Bu kişiler hakkında düzenlenen tutanaklarda doğum tarihi, adı ve soyadı ile ana ve baba adı belirtilmemiş ise; nüfus müdürlüğüne ad ve soyad ile ana ve baba adı verilir. Doğum tarihi belirlenmemişse resmî sağlık kuruluşunca tespit edilmesi sağlanır.

Türk vatandaşlığını kazananlar

MADDE 20- (1) Kanun gereğince Türk vatandaşlığını kazananlar yetkili makam veya kurulların kararı üzerine düzenlenecek formlara uygun olarak aile kütüğüne tescil edilirler.

Yabancıların nüfus olayları

MADDE 21- (Mülga: 19/10/2017-7039/27 md.)

İKİNCİ BÖLÜM

Evlenme

Evlendirme yetkisi

MADDE 22- (1) Bakanlık, evlendirme işlemlerinin nüfus ve vatandaşlık hizmetlerinin bütünlüğü içerisinde yürütülmesi için gereken her türlü tedbiri alır ve uygular.

(2) Evlendirme memuru; belediye bulunan yerlerde belediye başkanı veya bu işle görevlendireceği memur, köylerde muhtardır. Bakanlık, il nüfus ve vatandaşlık müdürlüklerine, nüfus müdürlüklerine ve dış temsilciliklere, il ve ilçe müftülüklerine evlendirme memurluğu yetkisi ve görevi verebilir. Eşlerden birinin yabancı olması halinde evlendirmeye, (...) ⁽¹⁾ belediye evlendirme memurlukları ile nüfus müdürleri yetkilidir. ⁽¹⁾⁽²⁾

Evlenmenin bildirilmesi ve tescili

MADDE 23- (1) 22 nci madde uyarınca evlendirme işlemini yapanlar; evlenmenin yapıldığı tarihten itibaren on gün içinde düzenlenecek evlenme bildirimini nüfus müdürlüğüne göndermekle, nüfus müdürlüğü de tescil etmekle yükümlüdür.

(2) Evlenen kadının kaydı kocasının hanesine taşınır. Kocasını ölen kadın yeniden evlenmedikçe ölen kocasının aile kütüğünde kalır. Ancak dilerse babasının kütüğüne dönebilir.

(3) Dış temsilciliklerce yapılan evlenmeler, evlenmenin yapıldığı tarihten itibaren otuz gün içinde nüfus müdürlüklerine bildirilir.

(4) Mülga 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin yürürlüğe girdiği 4/10/1926 tarihinden önce eski hükümlere göre yapıp da halen nüfus kütüklerine tescil edilmemiş olan evlenmeler ilgililerin mahkemeden karar almaları suretiyle aile kütüğüne tescil edilir.

Yurt dışında yapılan evlendirmeler

MADDE 24- (1) Yurt dışında yabancı yetkili makamlar önünde Türk vatandaşlarının yaptığı evlenmeler, 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu hükümlerine uygun olmak ve butlanla batıl olmayı gerektiren bir sebep bulunmamak kaydıyla geçerlidir. Bu evliliklerin koca, kocanın yabancı olması halinde kadın tarafından en geç otuz gün içerisinde evlenmeyi yapan yabancı makamdan alınmış belgenin o yerdeki dış temsilciliğe verilmesi veya dış temsilciliğe gönderilmesi suretiyle yapılır. Beyanı alan dış temsilcilik evlenme bildirimini usûlüne göre düzenleyerek nüfus müdürlüklerine göndermekle yükümlüdür.

(2) O yerde dış temsilcilik bulunmadığı veya dış temsilciliğe bildirimde bulunulmadığı takdirde, evlenme bildirimi; yabancı makamlardan alınan evlenme belgesinin Türkçeye çevrilip usûlüne göre onaylanmış ve Dışişleri Bakanlığınca tasdik edilmiş olması şartıyla yurt içinde nüfus müdürlüğüne verilmek suretiyle de yapılabilir. Bu belgeye dayanılarak düzenlenecek evlenme bildirimi ile kütüğe tescil işlemi yapılır.

Evlenmekle Türk vatandaşlığını kazananların tescili

MADDE 25- (1) Evlenmekle Türk vatandaşlığını kazanan kadın, kocasının hanesine tescil edilir. Bu şekilde aile kütüklerine tescil edilen kadının ölüm dışında evliliğinin sona ermesi halinde kaydı, kayıtlı bulunduğu kütüğün sonuna taşınır.

(2) Evlenmekle Türk vatandaşlığını kazanan erkek karısının evlenmekle kaydının taşındığı haneye tescil edilir. Evliliğin ölüm dışında sona ermesi

halinde kadının kaydı evlenmeden önce kayıtlı bulunduğu haneye taşınır, erkeğin kaydı ise kayıtlı bulunduğu hanede kalır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Boşanma ve Evliliğin İptali

Kadının bekleme süresinin başlangıcı

MADDE 26- (1) Kadının bekleme süresi, mahkeme kararının kesinleştiği tarihten itibaren hüküm ifade eder.

Boşanma veya evliliğin iptali kararlarında bulunması gerekli hususlar

MADDE 27- (1) Boşanma veya evliliğin iptaline ilişkin kararlarda aşağıdaki bilgilere yer verilmesi zorunludur:

a) Tarafların Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, adı, soyadı, doğum yeri ve tarihi, baba ve ana adları ile kadının evlenmeden önceki soyadı ve aile kütüğünde kayıtlı olduğu yer bilgileri.

b) Evlilik içinde doğmuş çocuklar ve bunların kimlik bilgileri.

c) Karara ait usûl mevzuatının öngördüğü diğer esas ve usûle ait hükümler.

Yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen boşanma kararlarının nüfus kütüğüne tescili

MADDE 27/A – (Ek: 17/4/2017-KHK-690/4 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7077/3 md.)

(1) Yabancı ülke adli veya idari makamlarınca boşanmaya, evliliğin butlanına, iptaline veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olarak verilen kararlar; bizzat veya vekilleri aracılığıyla tarafların birlikte veya taraflardan birinin ölmüş ya da yabancı olması halinde Türk vatandaşı olan diğer taraf veya vekilinin tek başına başvurması, verildiği devlet kanunlarına göre konusunda yetkili adli veya idari makam tarafından verilmiş ve usulen kesinleşmiş olması ve Türk kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması şartlarıyla nüfus kütüğüne tescil edilir. ⁽¹⁾

(2) Nüfus kütüğüne yapılacak tescil işlemleri, yurt dışında kararın verildiği ülkedeki dış temsilcilikler, yurt içinde ise Bakanlık tarafından belirlenen nüfus müdürlükleri tarafından yapılır.

(3) Bu maddede sayılan şartlar yerine getirilmediği gerekçesiyle tescil talebi reddedilen kararların Türkiye’de tanınması, 27/11/2007 tarihli ve

5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun uyarınca yapılır.

(4) Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Bakanlık tarafından yönetmelikle belirlenir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Tanım ve Evlât Edinme

Tanım ve babalığa hüküm (1)

MADDE 28- (1) Tanım; babanın yazılı başvurusu üzerine mahkemede yapılmışsa mahkeme tarafından, notere başvurusu üzerine düzenlenen senetle yapılmışsa noter tarafından tanımanın yapıldığı tarihten itibaren on gün içinde nüfus müdürlüğüne bildirilir.

(2) Tanımanın babanın vasiyetnamesindeki beyanla yapılması durumunda nüfus müdürlüğüne bildirim, vasiyetnameyi açan hâkim tarafından yapılır.

(3) Nüfus memuruna yapılan tanıma beyanı ise doğrudan aile kütüklerine tescil edilir.

(4) **(Değişik: 19/10/2017-7039/7 md.)** Tanınan veya babalığa hüküm kararı ile soybağı kurulan çocuklar babalarının hanesine baba adı ve soyadı ile nakledilir.

(5) Yurt dışında yapılan tanıma işlemlerine ait bildirimler dış temsilciliklere veya Türkçeye tercüme edilip, onaylanmış olmak kaydıyla yurt içinde nüfus müdürlüklerine yapılabilir.

Evlât edinme işlemi

MADDE 29- (1) Evlât edinme kararı mahkeme tarafından on gün içinde o yerin nüfus müdürlüğüne bildirilir. Evlât edinme olayı aile kütüklerine tescil edilir ve evlât edinilenin kaydı evlât edinenin aile kütüğüne taşınır.

Yurt dışında yapılan evlât edinme işlemleri

MADDE 30- (1) Yurt dışında yabancı yetkili makamlar önünde yapılan evlât edinme işlemleri aslî şartlar bakımından Türk mevzuatına uygun olmak şartıyla Türkiye'de de geçerlidir.

(2) Evlât edinme olaylarına ilişkin yabancı adlî veya idarî makamlarca verilen ve o ülkenin hukukuna göre kesinleşmiş olan veya kesin hüküm gibi sonuç doğuran karar ve belgelerin Türkiye'de icra olunabilmesi, yetkili Türk mahkemesi tarafından tenfiz veya tanıma kararı verilmesine bağlıdır.

BEŞİNCİ BÖLÜM Ölüm ve Gaiplik

Bildirim süresi ve yükümlü olanlar

MADDE 31- (1) Ölüm olayını;

- a) Şehir ve kasabalarda 24/4/1930 tarihli ve 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu gereğince defin ruhsatı vermeye yetkili olanlar,
- b) Köylerde, varsa resmî tabip veya sağlık kuruluşu yetkilileri, yoksa köy muhtarları,
- c) Hastane ve bakım evi gibi sağlık kurumlarında kurum amirlikleri,
- ç) Askeri birliklerde tabipler veya iç hizmet mevzuatına göre kıta komutanlıklarınca görevlendirilmiş olanlar ve askerlik şubeleri,
- d) Doğal afetlerde mülkî idare amirlerince görevlendirilecek memurlar,
- e) Adlî olaylarda ve kazalarda ilgili Cumhuriyet savcılıkları,

olayın meydana geldiği tarihten itibaren, dış temsilcilikler ise olaydan haberdar oldukları tarihten itibaren on gün içerisinde Genel Müdürlüğe ya da nüfus müdürlüğüne bildirmekle yükümlüdürler.

(2) Kanunî süre geçtikten sonra nüfus müdürlüklerine gelen ölümlere ait tutanaklar resmî sağlık kurumları kayıtlarına veya diğer resmî belgelere dayanılarak düzenlenmiş ise nüfus müdürlüklerince kabul edilip işleme alınır.

(3) Yurt içinde meydana gelen ölümlerde, ölüm nerede meydana gelmişse o yerin nüfus müdürlüğüne, ölüm yerinin tespit edilememesi halinde ceset nerede bulunmuşsa o yerin, ölüm bir taşıt içinde olmuşsa bu taşıtan çıkarıldığı yerin nüfus müdürlüğüne bildirilir.

(4) Ölenin kaydı yok ise yapılacak soruşturma sonunda Türk vatandaşlığı ve ailesi tespit edildiği takdirde doğum tutanağı düzenlenerek aile kütüğüne önce doğum, sonra ölüm olayı işlenir.

Ölüm karinesi

MADDE 32- (1) Bir kimse ölümüne kesin gözle bakılmayı gerektiren durumlar içinde kaybolursa, cesedi bulunamamış olsa bile müracaat edilen yerin mülkî idare amirinin emri ile ölüm tutanağı düzenlenerek ölüm olayı işlenir.

(2) Bu madde uyarınca işlem yapılabilmesi için ölüm karinesi bulunan kişinin alt veya üst soyundan bir kişinin ya da kardeşlerinin, bunlar yoksa

mirasçılarının dilekçe ile başvurarak olayı belgelendirmeleri ya da yetkili makamların durumu resmî bir yazı ile nüfus müdürlüğüne bildirmeleri gereklidir.

(3) Dilekçeye ekli belgeler ve gerektiğinde nüfus müdürlüğüne yaptırılacak soruşturma olayın doğruluğunu ve öldüğü iddia edilen kişinin de olayın meydana geldiği sırada orada bulunduğunu kanıtlamaya yeterli görülürse mülkî idare amirinin emri ile ölüm kaydı düşülür.

Ölü olduğu halde aile kütüklerinde sağ görünenler

MADDE 33- (1) Ölmüş olduğu halde aile kütüklerinde sağ görülenlere ait ölüm tutanakları, ölüm olayını gösterir belge ile başvurulması halinde nüfus müdürlüklerince düzenlenir ve gerekli işlem yapılır. Herhangi bir belge ibraz edilememesi durumunda ölüm beyanının doğruluğu nüfus müdürlüklerince tahkik ettirildikten sonra düzenlenecek ölüm tutanağı, mülkî idare amirinin emri ile işleme konulur.

(2) **(Ek: 19/10/2017-7039/8 md.)** Merkezî veri tabanında yer alan kayıtlara göre uzun süre işlem görmeyen ve yaşı itibarıyla ölü olması muhtemel kişiler Genel Müdürlükçe tespit edilir. Tespit edilen kayıtların araştırılması mülkî idare amirinin emriyle kolluk kuvvetlerine yaptırılır. Araştırma sonucu ölü oldukları tespit edilenlerin ölümleri tescil edilir.

Gaiplik işlemi

MADDE 34- (1) Gaiplik kararları mahkemelerce on gün içinde o yerin nüfus müdürlüğüne bildirilir ve nüfus memurlarınca aile kütüklerine tescil edilir.

DÖRDÜNCÜ KISIM

Kayıt Düzeltmeleri

BİRİNCİ BÖLÜM

Nüfus Kaydının Düzeltilmesine İlişkin Esaslar

Kayıt düzeltilmesi

MADDE 35- (1) Kesinleşmiş mahkeme hükmü olmadıkça nüfus kütüklerinin hiçbir kaydı düzeltilemez ve kayıtların anlamını ve taşıdığı bilgileri değiştirecek şerhler konulamaz. Ancak olayların aile kütüklerine tescili esnasında yapılan maddî hatalar nüfus müdürlüğüne dayanak belgesine uygun olarak düzeltilir.

(2) Aile kütüklerindeki din bilgisine ilişkin talepler, kişinin yazılı beyanına uygun olarak tescil edilir, değiştirilir, boş bırakılır veya silinir.

Nüfus davaları

MADDE 36- (1) Mahkeme kararı ile yapılan kayıt düzeltmelerinde aşağıdaki usûllere uyulur:

a) Nüfus kayıtlarına ilişkin düzeltme davaları, düzeltmeyi isteyen şahıslar ile ilgili resmî dairesinin göstereceği lüzum üzerine Cumhuriyet savcıları tarafından yerleşim yeri adresinin bulunduğu yerdeki görevli asliye hukuk mahkemesinde açılır. Kayıt düzeltme davaları (..) ⁽¹⁾ nüfus müdürü veya görevlendireceği nüfus memuru huzuru ile görülür ve karara bağlanır. ⁽¹⁾

b) **(Değişik: 19/10/2017-7039/9 md.)** Haklı sebeplerin bulunması hâlinde aynı konuya ilişkin düzeltme yapılması hâkimden istenebilir. Ad değişikliği hâlinde, nüfus müdürlüğü bu kişinin çocuklarının baba veya ana adına ilişkin kaydı, soyadı değişikliğinde ise eşin ve ergin olmayan çocukların soyadını da düzeltir.

c) Tespit davaları, kaydın iptali veya düzeltilmesi için açılacak davalara karine teşkil eder.

(2) Kişilerin başkasına ait kaydı kullandıklarına ilişkin başvurular Bakanlıkça incelenip sonuçlandırılır.

Nüfus müdürlüklerinin yetkisi

MADDE 37- (1) Genel Müdürlük ve nüfus müdürlükleri, mahkemece verilen kararlar hakkında her türlü kanun yoluna başvurmaya yetkilidir.

(2) *Genel Müdürlük ve nüfus müdürlükleri kanunî harç ve her türlü mahkeme masraflarından muaftır.*

İKİNCİ BÖLÜM

Maddî Hatalar ve Nüfus Kaydının İptali

Maddî hatalar

MADDE 38- (1) Bu Kanunun 7 nci maddesinde sayılan aile kütüklerine tescil edilmesi gereken bilgilerden; dayanak belgesinde bulunduğu halde nüfus kütüklerine hatalı veya eksik olarak tescil edilen ya da hiç yazılmayan bilgiler veya mükerrer kayıtlar maddî hata kapsamında değerlendirilir. Bu tür maddî hatalar Genel Müdürlükçe ya da nüfus müdürlükleri tarafından düzeltilir veya tamamlanır.

Tarihlerde düzeltme ve tamamlama yetkisi

MADDE 39- (1) Genel Müdürlük, nüfus kayıtlarına göre vatandaşların hicrî veya rumî tarihle yazılmış nüfus olaylarının tarihlerini miladî yıla çevirerek aile kütüklerine geçirmeye, doğum tarihlerinin ay ve günü belli olmayanların da eksikliklerini tamamlamaya yetkilidir.

(2) Doğum tarihlerinde doğum yılı yazılıp, doğum ayı ve günü yazılmamış olanların yaşlarının hesaplanmasında doğduğu yılın Temmuz ayının birinci günü, ayı yazılıp da günü belli olmayanlar için de o ayın birinci günü başlangıç olarak alınır.

Nüfus kaydının iptali

MADDE 40- (1) Usûlüne göre düzenlenmemiş bir belgeye dayanılarak tesis edilmiş nüfus kayıtları Genel Müdürlüğün ya da nüfus müdürlüklerinin göstereceği lüzum üzerine mahkemece verilecek kararla iptal edilir. Nüfus kütüğüne düşülmüş olan şerh ve açıklamaların iptal edilmesi de aynı usûle tâbidir.

BEŞİNCİ KISIM

Kimlik Kartı, Uluslararası Aile Cüzdanı ve Mavi Kart ⁽¹⁾

Düzenlenmesi ve dağıtılması

MADDE 41- (Değişik: 14/1/2016-6661/12 md.)

(1) Kimlik kartında yer alacak bilgiler ile kartın tasarımı, temini, basımı, dağıtım ve teslim yöntemi ile üretim ve kişiselleştirilmesinde kullanılacak sistem ile elektronik kimlik doğrulama sistemini belirlemeye Bakanlık yetkilidir.⁽²⁾

(2) Kimlik kartında yer alacak biyometrik verinin türü, niteliği ve alınma yaşı Bakanlıkça belirlenir.

(3) Biyometrik verisi alınacak kişilerin şahsen müracaatı esastır. Biyometrik verisi alınmayacak çocukların kimlik kartı müracaatı veli veya vasileri ile 15 inci ve 17 nci maddelerde yer alan bildirim yükümlülüğü bulunan kişiler tarafından yapılır.

(4) Merkezî veri tabanında tutulan biyometrik veriler kimlik doğrulama işlemleri dışında kullanılamaz.

(5) Kişi, müracaat sırasında yazılı muvafakatı ile kimlik kartını teslim alacak kişiyi belirleyebilir.

(6) Kimlik kartı talebinde bulunan kişi ile nüfus kütüklerinde kayıtlı kişinin aynı kişi olup olmadığı hususunda tereddüte düşülmesi hâlinde mülkî idare amirinin emri ile kolluk kuvvetlerine araştırma yaptırılır.

(7) Kimlik kartının kaybı veya değiştirilmesi nedeniyle yapılacak müracaatlarda, yenisi verilinceye kadar geçerli olmak üzere, usul ve esasları Bakanlıkça belirlenen geçici bir belge verilebilir.

(8) Kimlik kartına bu Kanunda öngörülenler dışında kayıt ve işaret konulamaz. Kimlik kartı hiçbir kişi veya kurum tarafından alıkonulamaz.

(9) Evlenme işlemi tamamlandıktan sonra, çiftlere uluslararası aile cüzdanı verilir.

(10) Uluslararası aile cüzdanı ve mavi kart Bakanlıkça belirlenen tasarım ve sayıda Maliye Bakanlığınca bastırılır. Aile cüzdanları ve mavi kartlar Maliye Bakanlığınca yurt içinde nüfus müdürlüklerine ve evlendirme memurluklarına verilmek üzere maliye yetkililerine, yurt dışında ise dış temsilciliklere verilmek üzere Dışişleri Bakanlığınca gönderilir. Uluslararası aile cüzdanları ve mavi kartların en fazla üç bin adedi, bedeli sonradan ödenmek üzere, müteakiben üç bin adetlik partiler hâlinde peşin para karşılığında nüfus müdürlüğüne verilir.

(11) Kimlik kartı, uluslararası aile cüzdanı ve mavi kart bedeli müracaat sırasında tahsil edilir. Doğum bildiriminin kanuni süresi içinde yapılması hâlinde ve 2828 sayılı Kanun kapsamında düzenlenecek kimlik kartlarından değerli kâğıt bedeli alınmaz.

(12) Hatalı yazım nedeniyle iade edilen uluslararası aile cüzdanları ve mavi kartlar değerli kâğıt bedelinden düşülür. Hatalı üretim ya da yazım nedeniyle kimlik kartlarının değiştirilmesi hâlinde kimlik kartı bedeli alınmaz.

(13) Genel Müdürlük, nüfus müdürlükleri ile dış temsilcilikler, kimlik kartı, uluslararası aile cüzdanı ve mavi kart bedeli açısından 2/6/1934 tarihli ve 2489 sayılı Kefalet Kanunu hükümlerine tabi değildir.

(14) Kimlik kartı bedellerinin Hazine veznelerine yatırılmasına ilişkin usul ve esaslar Bakanlık ve Maliye Bakanlığınca müştereken belirlenir.

(15) **(Ek:23/7/2020-7252/8 md.)** Elektronik Kimlik Doğrulama Sisteminin uygulanmasında; 24/3/2016 tarihli ve 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu hükümlerine göre ve kişinin açık rızası alınarak işlem yapılır.

Talep belgesi ⁽¹⁾**MADDE 42- (Değişik: 14/1/2016-6661/13 md.)**

(1) Kimlik kartı ve uluslararası aile cüzdanlarının verilebilmesi için şekli ve kapsamı Bakanlıkça belirlenen ve bastırılan talep belgeleri kullanılır. Doğum tutanaklarına dayanılarak kimlik kartı düzenlemesinde talep belgesi aranmaz.

(2) Talep belgelerini uygulamaya koymaya veya uygulamadan kaldırmaya ve bunların saklama sürelerini belirlemeye Bakanlık yetkilidir.

ALTINCI KISIM**Nüfus Kayıtlarındaki Bilgilerin Verilmesi****Nüfus kayıt örneği verilmesi**

MADDE 43- (1) Kişinin aile kütüğündeki kaydının çıkarılması ve aslına uygunluğunun nüfus müdürlüğüne onanması ile elde edilen nüfus kayıt örnekleri, aksi ispat edilene kadar geçerlidir. Nüfus kayıt örneği, istenme nedeni ve hangi amaçla kullanılacağı belirtilmediği yazılı istek olmadan verilemez. Ancak kişinin kimliğini kanıtlayan resmî bir belge ile şahsen başvurması halinde yazılı müracaat aranmaz. Nüfus kayıt örneklerinde, bunları istemeye yetkili olanlar tarafından açıkça ve gerekçeli olarak istenmediği takdirde, kimlik bilgileri dışında kişisel bilgilere yer verilmez. Bu belgeler üzerinde silinti ve kazıntı yapılamaz.

(2) Düzenlendikleri tarihten itibaren yüzseksen gün içinde kullanılmayan nüfus kayıt örnekleri geçerliliğini kaybeder. Nüfus kayıt örneğinin kullanılacağı alanlara göre Bakanlık bu süreyi otuz güne kadar kısaltmaya yetkilidir.

Nüfus kayıt örneğini almaya yetkili olanlar

MADDE 44- (1) Nüfus kayıt örneklerini;

- a) Bakanlık,
- b) Dış temsilcilikler,
- c) Asker alma işlemleri için Milli Savunma Bakanlığı,
- ç) Adli makamlar,
- d) Adli işlemlerle sınırlı olmak üzere kolluk kuruluşları,

- e) Evlenme işlemleri için evlendirme işlemi yapmaya yetkili olanlar,
 f) Ölüm işlemleri için resmî sağlık kuruluşları,
 g) Kaydın sahipleri veya bunların eşleri ile veli, vasi, alt ve üst soyları ya da bu kişilere ait vekâletnameyi ibraz edenler, ⁽¹⁾

nüfus müdürlüklerinden doğrudan almaya yetkilidirler.

(2) Birinci fıkrada sayılanlar dışında kalan kurumlar ve tüzel kişiler, yazılı olarak başvurmak ve istem nedenini açıkça belirtmek suretiyle Bakanlık veya mülkî idare amirinin emri ile nüfus kayıt örneğini alabilirler. Bakanlık bu madde hükümlerini işletmek üzere Kimlik Paylaşımı Sistemi kurar.

(3) Yerleşim yeri adresi ve diğer adres bilgilerinin verilmesi kişinin rızasına bağlıdır.

(4) Birinci fıkranın (g) bendinde sayılan kişiler dışında kalan üçüncü şahıslar medenî hal bilgisi dışında bir kişinin nüfus kaydına ilişkin örnek veya bilgi alamazlar.

(5) **(Ek: 19/10/2017-7039/10 md.)** Kişiler; kendileri ve alt ya da üst soylarına ait nüfus kayıt örneklerini, kendileri ve ergin olmayan çocuklarının ise yerleşim yeri belgelerini, güvenli kimlik doğrulama araçlarını kullanarak e-Devlet kapısı üzerinden sorgulayabilir, sonucu fiziki veya elektronik ortamda merciine verebilirler. E-Devlet kapısı üzerinden alınan belgeler, nüfus müdürlüklerinden alınmış diğer belgelerle aynı hukuki değere sahiptir.

Kimlik Paylaşımı Sisteminin kullanılması ⁽¹⁾

MADDE 45- (Değişik: 19/10/2017-7039/11 md.)

(1) Bakanlık, merkezî veri tabanında tutulan verileri bu Kanunda belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde kurumlarla; kimlik verilerini, kamu hizmeti sunan tüzel kişilikler, 3/6/2007 tarihli ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu çerçevesinde faaliyette bulunan sigorta ve emeklilik şirketleri, 19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu çerçevesinde faaliyette bulunan bankalar, Risk Merkezi ve 5411 sayılı Kanununun 73 üncü maddesinin son fıkrası uyarınca bilgi paylaşımı amacıyla kurulmuş şirketler, 21/11/2012 tarihli ve 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu kapsamındaki finansal kiralama şirketleri ile finansman şirketleri, 6/12/2012 tarihli ve 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu kapsamındaki aracı kurumlar ve portföy yönetim şirketleri, 20/6/2013 tarihli ve 6493 sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun kapsamındaki ödeme hizmeti sağlayıcıları; yerleşim yeri ve diğer

adres bilgilerini ise Bakanlıkça belirlenen adrese dayalı kamu hizmeti sunan kuruluşlar, 5684 sayılı Kanun çerçevesinde faaliyette bulunan sigorta ve emeklilik şirketleri, 5411 sayılı Kanun çerçevesinde faaliyette bulunan bankalar, Risk Merkezi ve 5411 sayılı Kanunun 73 üncü maddesinin son fıkrası uyarınca bilgi paylaşımı amacıyla kurulmuş şirketler, 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu kapsamındaki finansal kiralama şirketleri ve finansman şirketleri, 6362 sayılı Kanun kapsamındaki aracı kurumlar ve portföy yönetim şirketleri, 6493 sayılı Kanun kapsamındaki ödeme hizmeti sağlayıcıları ile paylaşılabilir.⁽²⁾

(2) Veri paylaşımından yararlanacakları belirlemeye, paylaşımın kapsamına ve hangi yöntemle yapılacağına karar vermek üzere Genel Müdürlük bünyesinde Veri Paylaşımı Kurulu oluşturulur. Veri Paylaşımı Kurulunun çalışma usul ve esasları Bakanlıkça çıkarılan yönetmelikle belirlenir.

(3) Birinci fıkrada belirtilenler kendi iş ve işlemlerine esas olmak üzere sadece ilgili kişilerin bilgilerini alabilirler ve aldıkları bilgileri tanımlanmış hizmetlerin yerine getirilmesi dışında başka hiçbir amaçla kullanamaz; ilgilisi veya 44 üncü maddede belirtilenler dışında kimseye veremez. Sistemin bütün aşamalarında görev yapan yetkililer de bu kurallara uymakla yükümlüdür. Bu yükümlülük, kamu görevlilerinin görevlerinden ayrılmalardan sonra da devam eder. **(Ek cümle:18/6/2020-7247/8 md.)** Birinci fıkrada belirtilenler, Kimlik Paylaşımı Sistemi kullanıcılarının, sistemi bu madde hükümlerine uygun kullanmalarına yönelik gerekli her türlü idari ve teknik tedbirleri almak, takip etmek ve idari ve teknik tedbirlere ilişkin raporları talep edildiğinde Bakanlığa bildirmekle yükümlüdür. Bu fıkra hükümlerine aykırı davranışlar hakkında 24/3/2016 tarihli ve 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu hükümlerine göre işlem yapılır.

(4) Birinci fıkrada belirtilenler Kimlik Paylaşımı Sisteminden alabilecekleri verileri çevrimdışı olarak talep edemezler. Ancak kamusal hizmetin planlanması ve yürütülmesinde zorunlu bir ihtiyaç olduğunun tespit edilmesi, kullanım amacı ve yasal dayanağının belirtilmesi hâlinde ihtiyaç ile orantılı olarak veri talepleri asgari düzeyde çevrimdışı karşılanabilir.

(5) Genel Müdürlük, kişisel verilerin hukuka aykırı olarak işlenmesini, erişilmesini önlemek ve muhafazasını sağlamak amacıyla uygun güvenlik tedbirlerini alır ve veri talebinde bulunan kurum ve kamu hizmeti sunan tüzel kişilerin de bu tedbirleri almasını takip eder ve denetler.⁽²⁾

(6) Genel Müdürlükten alınan bilgilerin iş ve işlemlerde kullanılmasının hukukî sonuçları bilgiyi alan kurum ve tüzel kişiliğin sorumluluğundadır.

(7) Kimlik Paylaşımı Sistemi üzerinden nüfus kayıt örneği, yerleşim yeri belgesi ve kimlik kartı örneğine erişebilen kurum ve tüzel kişiler bu belgeleri ilgisinden ve nüfus müdürlüğünden talep etmeksizin Kimlik Paylaşımı Sisteminden temin ederler.

(8) Bu Kanun ile kurulan veri tabanlarının istatistik amaçlı kullanımında 10/11/2005 tarihli ve 5429 sayılı Türkiye İstatistik Kanunu hükümleri uygulanır.

YEDİNCİ KISIM

Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarası

Kimlik numarası

MADDE 46- (1) Kimlik numarası, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının nüfus kayıtları arasında bağ kurmak, kişilerin kaydına ulaşmak ve kamu kuruluşlarında tutulan kayıtlar arasında ilişki sağlamak amacıyla taşıyan bir numara sistemidir. Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası kişiye bir defa verilir ve değiştirilemez.

(2) **(Mülga: 19/10/2017-7039/27 md.)**

Kullanımı

MADDE 47- (1) Kişiler adına düzenlenecek olan her türlü form, beyanname, kimlik kartı, vergi kimlik kartı, sürücü belgesi, pasaport gibi bütün tanıtıcı belgelerde Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarasına yer verilir.

(2) Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası kurumlar ile diğer gerçek ve tüzel kişilerin her türlü işlem ve kayıtlarında esas alınır.

(3) Kimlik numarasının uygulanmasında ortaya çıkan sorunlar ile tereddüt edilen hususlarda Genel Müdürlüğün görüşü alınır.

SEKİZİNCİ KISIM

Adres Kayıt Sistemi

Adres bilgilerinin tutulması ve adres standardı

MADDE 48- (1) Yerleşim yeri adresi ve diğer adreslere ait bilgilerin tutulmasına ilişkin politikanın oluşturulması, geliştirilmesi, yaygınlaştırılması, idarî birimlere göre genel uygulamaya geçiş tarihlerinin tespit edilmesi, ulusal adres veri tabanı ile MERNİS veri tabanının ilişkilendirilmesi ve

adres bilgilerinin paylaşılmasına ilişkin işlemler Bakanlıkça yürütülür. Bakanlığın nüfus kütüklerindeki adres kayıtlarını tamamlamak maksadıyla işbirliği talebi kurumlarca karşılanır.

(2) Adres standardı, Mahallî İdareler Genel Müdürlüğünün takip ve sorumluluğunda; Genel Müdürlük, Türkiye İstatistik Kurumu, Türk Standartları Enstitüsü ve ilgili diğer kuruluşlarca ortaklaşa belirlenir. Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü tespit edilen standardın yetkili idareye bildirilmesinden sorumludur. Kurumlar ile gerçek ve tüzel kişiler adres ile ilgili iş ve işlemlerinde adres standardına uymak zorundadır. ⁽¹⁾

(3) Bakanlık, adrese ilişkin her türlü bilgiyi kurumlardan istemeye yetkilidir. Kurumlar söz konusu isteğe yirmi gün içinde cevap vermekle yükümlüdür.

(4) **(Değişik: 19/10/2017-7039/12 md.)** Faydalanılan kamu hizmetleriyle sınırlı olmak üzere adrese dayalı olarak yürütülen iş ve işlemlerde diğer adres, yerleşim yeri adresi ile aynı hukuki değere sahiptir. Kurumlar yürütecekleri iş ve işlemlerde yerleşim yeri adresi gibi diğer adres bilgilerini de esas alır.”

(5) **(Ek: 19/10/2017-7039/12 md.)** 11/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebliğat Kanunu hükümleri saklıdır.

Adres bilgisi ve güncellenmesi

MADDE 49- (1) İl özel idaresi ve belediyeler sorumluluk alanlarındaki adres bileşenlerini adres standardına uygun olarak tanımlayıp bunlara değiştirilemeyecek sabit tanıtım numarası vererek mahallindeki bütün adresleri kapsayacak şekilde adres bilgilerini oluşturmakla yükümlüdür. Herhangi bir sebeple sabit tanıtım numarası dışında adres bileşenlerinde yapılan değişiklikler de il özel idaresi ve belediyelerce takip edilerek ulusal adres veri tabanına işlenir.

(2) Ulusal adres veri tabanı Genel Müdürlükte tutulur. Genel Müdürlük, ulusal adres veri tabanındaki yerleşim yeri adresi bilgilerini nüfus kütüklerindeki kişi kayıtları ile ilişkilendirerek elektronik ortamda, yedekleme sistemleri ile birlikte güncel olarak tutar.

(3) **(Mülga: 9/5/2012-6304/13 md.; Yeniden düzenleme: 2/1/2017 - KHK-680/80 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7072/78 md.)** Yerleşim yeri adresi yurt dışında olan Türk vatandaşlarının adres kayıtları, yaşadıkları ülkede kullanılan adres verilerine veya o ülke ve bağlı olduğu temsilcilik bilgisine göre tutulur.

Bildirim yükümlülüğü ve süresi ⁽¹⁾

MADDE 50- (Değişik: 19/10/2017-7039/13 md.)

(1) Adres bildiriminde kişilerin yazılı beyanı esas alınır. Bildirim şahsen veya güvenli elektronik imza ile yapılır.

(2) Adres bildirimi, nüfus müdürlüklerine veya dış temsilciliklere yapılır. Hizmet alımı ile ilgili başvuru sırasında, Bakanlıkça belirlenen adrese dayalı hizmet sunan kuruluşlara da adres değişikliğine ilişkin beyanda bulunulabilir.

(3) Adres bildiriminin, yirmi işgünü içinde yapılması zorunludur.

(4) Yerleşim yeri ve diğer adresi aynı olan ailenin ergin fertleri birbirlerinin yerine adres beyanında bulunabilirler. Vekâetname ibraz edenler de kişilerin adresleri ile ilgili bildirimde bulunabilirler.

(5) Çocukların ve kısıtlıların adresleri veli, vasi, kayyım, bunların bulunmaması hâlinde, çocuğun büyük ana, büyük baba, ergin olan kardeşleri veya çocuğu yanında bulunduranlar tarafından bildirilir.

(6) Huzurevi, yetiştirme yurdu, cezaevi, öğrenci yurdu gibi yerlerde kalanların adres bildirimleri ilgili kurum yetkililerince, bildirim yapamayacak durumda olan kimsesizlerin ise muhtarlar tarafından yapılır.

(7) Beyanda şüphe duyulması hâlinde kişinin beyanını teyit eden bilgi ve belgeler istenebilir.

(8) Yetkili idareler adres oluşumuna dayanak teşkil eden yapı belgelerini, belgelerin oluşturulması ile eş zamanlı olarak ulusal adres veri tabanına işlemekle yükümlüdür.

Adrese dayalı hizmet sunan kuruluşların yükümlülüğü ⁽²⁾

MADDE 51- (Değişik: 19/10/2017-7039/14 md.)

(1) Kuruluşlarca, adres değişikliği beyan formları elektronik ortamda Genel Müdürlüğe veya kâğıt ortamında en geç on işgünü içinde kuruluşun bulunduğu yerin nüfus müdürlüğüne gönderilir.

Adres bilgilerinin kullanımı (1)

MADDE 52- (1) Bakanlık, talepleri halinde kurumlara, usûl ve esasları Bakanlıkça tespit edilmek üzere adres bilgilerini elektronik ortamda Kimlik Paylaşımı Sistemi çerçevesinde verebilir. ⁽¹⁾

(2) Teknik altyapısını tamamlamış olan muhtarlıklar sorumluluk alanlarındaki yerleşim yeri adres bilgilerinin güncelliğini takip etmek amacıyla Kimlik Paylaşımı Sistemine erişebilirler.

(3) Kurumlar, yürütecekleri iş ve işlemlerde Genel Müdürlükte tutulan adres bilgilerini esas alırlar.

(4) Adrese ilişkin bilgi ve belgeler nüfus müdürlüklerinden, Kimlik Paylaşımı Sistemine bağlanarak bu sistemdeki kayıtlara uygun belge üretebilen muhtarlıklardan temin edilebilir. Bu şekilde üretilen belgelerin güvenliği Bakanlığın tespit ettiği usûl ve esaslara göre sağlanır. ⁽¹⁾

(5) Nüfus sayımında veya tespitinde, aile ve hayatî istatistiklerin oluşturulmasında ve bu bilgileri esas alan kanunların uygulanmasında MER-NİS nüfus bilgileri kullanılır.

Koordinasyon ve işbirliği

MADDE 53- (1) Genel Müdürlük, ulusal adres veri tabanının etkin, süratli ve güncel bir şekilde oluşturulmasını sağlamak ve devam ettirmek için kurumlar arası koordinasyonla sorumludur. Kurumlar, adrese ve adres bileşenlerine ilişkin ellerindeki bilgileri Genel Müdürlükle ve ilgili kurumlarla paylaşmakla yükümlüdür.

DOKUZUNCU KISIM

Ortak Hükümler

Tescil görevi ve süre

MADDE 54- (1) Nüfus olaylarını tescil etmekle görevli memurlar, nüfus müdürlüğünde düzenlenen ve aile kütüklerine tescil edilmesi gereken dayanak belgelerini işlem anında, diğer makamlarca düzenlenen dayanak belgelerini ise nüfus müdürlüğüne intikal ettiği tarihten itibaren yedi gün içinde aile kütüklerine tescil etmekle ve bir örneğini Genel Müdürlüğe göndermekle yükümlüdürler.

Mahkeme yazı işleri müdürlerinin görevleri (2)

MADDE 55- (1) Mahkeme yazı işleri müdürleri, aile kütükleri üzerinde tescil yapılmasını gerektirecek bütün karar ve işlemleri, kesinleştirme işlemi veya düzenleme tarihinden itibaren on gün içerisinde o yerin nüfus müdürlüğüne bildirmekle görevlidirler. ⁽²⁾

Sağlık kuruluşlarının görevleri

MADDE 56- (Mülga: 19/10/2017-7039/27 md.)

Vekiller

MADDE 57- (Değişik: 19/10/2017-7039/17 md.)

(1) Nüfus idarelerindeki işlemlere esas olmak üzere üçüncü kişilerin beyanda bulunabilmeleri ancak vekâletname ibrazı ile mümkündür.

Yazım dışı kalanlar

MADDE 58- (1) Nüfus yazımlarında kayıt dışı kalanlar Türkiye’de buldukları yerin nüfus müdürlüğüne, yurt dışında ise en yakın dış temsilcilığe Türk vatandaşı olduklarını gösterir resmî belgeler ile müracaat ederler. Yapılacak inceleme sonucunda tescillerine engel bir halin bulunmaması halinde, nüfus müdürlüklerince aile kütüklerine tescil edilirler.

(2) **(Ek: 19/10/2017-7039/18 md.)** Nüfus yazımlarından önce ölenler aile kütüklerine tescil edilmez. Ancak, yersel yazımdan önce ölen kişiye ait kimlik ile ölüme ilişkin belge ibrazı hâlinde kişinin kanunî mirasçılarının kaydına açıklama yapılır.

Tutanakların imzalanması (1)

MADDE 59- (1) Nüfus müdürlüklerine yapılan bildirimler üzerine düzenlenen dayanak belgeleri, nüfus müdürlüğüne imzalanarak onaylanır. Dayanak belgelerinin ilgilinin kendisi veya veli, vasi ya da vekâletname ibraz edenler tarafından imzalanması gereklidir. Okuma yazması olmayanların parmak izi alınır.⁽¹⁾

Beyanda şüphe (2)

MADDE 60- (1) Nüfus olayları ve adres ile ilgili beyanlarda şüpheye düşülmesi halinde mülkî idare amirinin emri ile kolluk makamları tarafından gerekli soruşturma ve incelemeler yapılarak nüfus müdürlüğüne bildirilir.

Sürelerin hesaplanması

MADDE 61- (1) Bu Kanunda belirtilen sürelerin hesaplanmasında olayın meydana geldiği tarihi izleyen gün başlangıç olarak alınır. Süreler; tayin edilen müddetin son günü, son gün resmî tatile rastlarsa tatili izleyen ilk iş günü çalışma saatinin bitiminde sona erer.

Atik veya eski aile kütükleri ⁽³⁾

MADDE 62- (1) İşlemden kaldırılmış olan atik veya eski aile kütükleri üzerinde herhangi bir işlem yapılamaz, kayıt düşülemez.

(2) **(Değişik: 19/10/2017-7039/21 md.)** Atik defter kayıtlarına dayanılarak idarece düzeltme yapılamaz. Bu defterlerden çıkartılan kayıtlara “Kişinin kimliği ve aile bağlarının mahkemelerce tespit edilmesi amacı dışında herhangi bir hukukî işleme esas alınamaz.” açıklaması yapılır.

(3) **(Değişik: 19/10/2017-7039/21 md.)** Nüfus olaylarına ait dayanak belgelerinin bulunmaması hâlinde kişinin adı, soyadı, baba adı, ana adı, doğum tarihi veya doğum yerine ilişkin maddi hataların düzeltilmesi

ya da eksikliklerin tamamlanması, işleminden kaldırılmış eski aile kütüklerine istinaden yapılır. Bu defterlerden çıkartılan kayıtlara ise “İşbu kayıtlar güncel kayıtların yerine esas alınamaz.” açıklaması yapılır.

Askerlik çağına girenlerin listesi

MADDE 63- (Değişik: 19/10/2017-7039/22 md.)

(1) Aile kütüklerinde kayıtlı olanlardan askerlik çağına giren erkek nüfusun listesi Millî Savunma Bakanlığınca Kimlik Paylaşımı Sistemi üzerinden alınır.

Formların düzenlenmesi

MADDE 64- (1) Bu Kanunun uygulanmasında kullanılacak olan form ve belgeleri hazırlamaya ve gerekli düzenlemeleri yapmaya Bakanlık yetkilidir. Elektronik ortamda tutulan yerleşim yeri adresinin bildirimine ilişkin beyan formları taranarak elektronik ortama aktarıldıktan sonra imha edilir.

ONUNCU KISIM

Çeşitli Hükümler

Katılma payı ⁽¹⁾

MADDE 65- (Değişik: 25/6/2009-5917/39 md.)

(1) **(Değişik: 19/10/2017-7039/23 md.)** Kimlik Paylaşımı Sisteminde yer alan bilgilerin genel yönetim kapsamındaki kamu idareleri dışındaki kamu kurum ve kuruluşları ve tüzel kişilerle paylaşılması karşılığında sorgu veya dönen kayıt başına katılma payı alınır. Katılma payının miktarı, Kimlik Paylaşımı Sisteminden sunulan servisin niteliği dikkate alınarak 3 kuruştan az olmamak üzere Bakanlık ve Maliye Bakanlığınca müştereken mekânsal ve metinsel veriler için ayrı ayrı belirlenir. Bu miktarlar her yıl, bir önceki yıla ilişkin olarak 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanununun mükerrer 298 inci maddesi hükümleri uyarınca tespit ve ilan edilen yeniden değerlendirme oranında artırılır. Sorgu ve dönen kayıt sayısının belirlenmesinde Bakanlık kayıtları esas alınır.

(2) Katılma payları, takvim yılının üçer aylık dönemleri itibarıyla her bir dönemde yapılan sorgulamalar üzerinden hesaplanır. Hesaplanan katılma payları, dönemi takip eden ayın 15 inci günü akşamına kadar sorgulama yapan kurumlara bildirilir ve bildirim yapıldığı ayın sonuna kadar Bakanlık merkez muhasebe birimine ödenir.

(3) Süresinde ödeme yapmayanların sistemle bağlantısı kesilir. Süresinde ödenmeyen katılma payları 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre vergi dairelerince takip ve tahsil edilir. Katılma payları genel bütçeye gelir kaydedilir.

(4) Köy ve mahalle muhtarlıkları katılma payından muaftır.

(5) Bu maddenin uygulamasına ilişkin usul ve esaslar Bakanlık ile Maliye Bakanlığınca müştereken belirlenir.

Fazla çalışma ücreti

MADDE 66- (Mülga: 11/10/2011-KHK-666/1 md.) ⁽²⁾

ONBİRİNCİ KISIM

Ceza Hükümleri

Gerçek dışı beyan

MADDE 67- (1) Gerçeğe aykırı yerleşim yeri veya cüzdan talep belgesi veren köy veya mahalle muhtarları ile herhangi bir işlem sebebiyle nüfus müdürlüğüne gerçek dışı beyanda bulunanlar ve bunlara tanıklık edenler altı aydan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Adrese ilişkin yükümlülükleri yerine getirmeyen ve yasaklara aykırı hareket eden kamu görevlileri 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun kamu idaresinin güvenilirliğine ve işleyişine karşı suçlara ilişkin hükümlerine göre cezalandırılır.

İdarî para cezaları

MADDE 68- (1) Bu Kanuna göre;

a) Nüfus olaylarını bildirmekle görevli olup, bu görevlerini bu Kanunda belirtilen süreler içinde yerine getirmeyen kamu görevlilerine, fiil başka bir suç oluştursa bile, nüfus memurunun teklifi üzerine o yerin ilçe nüfus müdürünün kararı ile 25 YTL idarî para cezası verilir.

b) **(Mülga: 19/10/2017-7039/24 md.)**

c) **(Değişik: 14/1/2016-6661/14 md.)** Adres değişikliğini bildirme yükümlülüğünü süresi içinde yerine getirmeyenlere 50 Türk lirası, gerçeğe aykırı beyanda bulunanlara 1000 Türk lirası idarî para cezası, yurt içinde mülkî idare amirlerince, yurt dışında ise dış temsilciliklerce verilir.

(2) Yurt dışında verilen idarî para cezaları, işlem sırasında mahallî para karşılığı verildiği ülkede konsolosluk hasılatının tahsil edildiği para birimi

üzerinden tahsil edilir.

(3) Bu Kanuna göre;

a) (Mülga: 14/1/2016-6661/14 md.)

b) (Mülga: 14/1/2016-6661/14 md.)

c) (Mülga: 14/1/2016-6661/14 md.)

d) (Değişik: 19/10/2017-7039/24 md.) Bu Kanunun 15 inci maddesinde belirtilen sağlık personeline ve 31 inci maddesinde belirtilen Cumhuriyet savcılıklarına, bu maddede belirtilen idarî para cezaları uygulanmaz.

ONİKİNCİ KISIM

Çeşitli Hükümler

Yönetmelik

MADDE 69- (1) Bu Kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmelikler Cumhurbaşkanınca yürürlüğe konulur.⁽¹⁾

(2) Adres ve numaralamaya ilişkin yönetmelik ise doksan gün içerisinde Bakanlık, Türkiye İstatistik Kurumu ve Türk Standartları Enstitüsü Kurumu tarafından müştereken hazırlanarak yürürlüğe konulur.

Kadrolar

MADDE 70- (1) Bu Kanuna ekli (1) sayılı listede yer alan kadrolar bu Kanun kapsamındaki hizmetlerde kullanılmak üzere ihdas edilerek 190 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin eki (I) sayılı cetvelin İçişleri Bakanlığı bölümüne eklenmiştir.

Kaldırılan hükümler

MADDE 71- (1) 5/5/1972 tarihli ve 1587 sayılı Nüfus Kanunu, 24/2/1972 tarihli ve 1543 sayılı Genel Nüfus Yazımı Kanunu ve 5/7/1939 tarihli ve 3686 sayılı Evlenme Kâğıtları ve Bunların Nüfus Kütüklerine Tescilleri Hakkında Kanun, 26/6/1973 tarihli ve 1774 sayılı Kimlik Bildirme Kanununun 5 inci maddesi, 6 ncı maddesinin (a) ve (d) bentleri, 8 inci maddesi, 16 ncı maddesi ve 17 nci maddesinde yer alan "8" ibaresi ile 10/4/1927 tarihli ve 1003 sayılı Binaların Numaralanması ve Sokaklara İsim Verilmesi Hakkında Kanun yürürlükten kaldırılmıştır.

Diğer kanunların değiştirilen hükümleri

MADDE 72- (1) 1774 sayılı Kanunun 6 ncı maddesinin (c) bendinden sonra gelmek üzere “tarafından örneğine uygun kimlik belgesi doldurulacak üç gün içinde genel kolluk örgütüne verilmesi zorunludur.” ibaresi eklenmiş ve aynı maddenin ikinci fıkrasında yer alan “olanlar ile (d) bendinde belirtilen yerlerde kalanların” ibaresi “olanların” şeklinde değiştirilmiştir.

Diğer kanunlara eklenen hükümler

MADDE 73- (1) (14/2/1985 tarihli ve 3152 sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile ilgili olup yerine işlenmiştir.)

Atıflar

EK MADDE 1- (Ek: 14/1/2016-6661/15 md.)

(1) Diğer mevzuatta “nüfus cüzdanı”, “hüviyet cüzdanı”, “nüfus hüviyet cüzdanı”, “hüviyet varakası”, “nüfus kâğıdı” ibarelerine yapılan atıflar “Türkiye Cumhuriyeti kimlik kartı”na yapılmış sayılır.

Tescil yetkisi ve görevlendirme

EK MADDE 2- (Ek: 19/10/2017-7039/25 md.)

(1) Bakanlık, nüfus olayları ve adrese ilişkin dayanak belgesi düzenleyen kurumlara veya dış temsilciliklere bu belgeleri elektronik ortamda gönderme ya da tescil yetkisi verebilir. Dayanak belgelerinin tescil yetkisi verilen kurumlarda muhafaza edilmesine karar vermeye Bakanlık yetkilidir.

(2) Dışişleri Bakanlığının talebi hâlinde, büyükelçiliklerin konsolosluk şubeleri ile başkonsolosluklarda nüfus ve vatandaşlık işlemlerini gerçekleştirmek amacıyla nüfus personeli görevlendirilebilir. Söz konusu memurların yurt dışındaki görev ve sorumlulukları ile görev süreleri Bakanlık ve Dışişleri Bakanlığınca müştereken belirlenir.

Soyadı değişikliği

EK MADDE 3- (Ek: 19/10/2017-7039/25 md.)

(1) Yazılı talepte bulunmak kaydıyla;

a) Boşandığı eşinin soyadını kullanmasına izin verilen kadının evlenmeden önceki soyadını,

b) Eşinin soyadı ile birlikte önceki soyadını taşıyan kadının sadece eşinin soyadını, kullanmak istemesi hâlinde, nüfus müdürlüğüne gerekli işlem yapılır.

Ölüm olayının tespiti

EK MADDE 4- (Ek: 19/10/2017-7039/25 md.)

(1) Ölüm olayları, nüfus müdürlüğüne kurum ve noterlere kâğıt ortamında bildirilmez. Kurum ve noterler ölüm olaylarının tespitini elektronik ortamda yapar. Mücbir sebeplerle ölüm olaylarına ilişkin bilgilerin elektronik ortamda gönderilememesi hâllerinde kâğıt ortamında gönderilebilir.

(2) 18/1/1972 tarihli ve 1512 sayılı Noterlik Kanununun 69 uncu maddesinin ve 213 sayılı Kanunun 150 nci maddesinin bu Kanuna aykırı hükümleri uygulanmaz.

ONÜÇÜNCÜ KISIM

Geçici Hükümler

GEÇİCİ MADDE 1- (1) Kurumlar ve tüzel kişiler bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren iki yıl içinde mevzuatlarını bu Kanun hükümlerine uygun hale getirerek işlemlerinde kimlik numarasını kullanmak zorundadırlar.

GEÇİCİ MADDE 2- (1) Bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren adres bilgilerinin kaydedilmesine ilişkin uygulamaya hazırlık olarak sırasıyla aşağıdaki iş ve işlemler yapılır:

a) Ulusal adres veri tabanının altyapı çalışmaları Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı bünyesinde yapılarak veri tabanı kurulur ve bu maddede öngörülen iş ve işlemlerin tamamlanmasından sonra Genel Müdürlüğe devredilir.

b) Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü, adres ve numaralamaya ilişkin yönetmeliğe uygun olarak il özel idareleri ve belediyelerin numaralama ve levhalama çalışmalarını takip eder.

c) Adres çalışmaları ile eş zamanlı olarak il özel idareleri ve belediyeler ile Genel Müdürlük, ulusal adres veri tabanlarının teknik altyapısını oluşturur. Ulaştırma Bakanlığı tarafından ülke genelinde il özel idareleri ve belediyeler ile ulusal adres veri tabanı arasında on-line işleyecek bir ağ altyapısı oluşturulur. Her yerleşim biriminin ulusal adres veri tabanına ulaşabileceği bir merkezî bilgisayar programı Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığınca hazırlanır. Gerekli şifreleme ve kullanıcı eğitimi verilerek il özel idareleri ve belediyelerin kullanımına açılır.

ç) Adres standardının belirlendiği tarihten itibaren en geç üçyüzaltmış gün içerisinde il özel idare ve belediyeler tarafından yerleşim birimlerinin adres bileşenleri standartlara uygun hale getirilerek numaralama işlemi tamamlanır ve merkezî olarak kurulan ulusal adres veri tabanına (c) bendinde bahsedilen program aracılığı ile işlenir.

d) İl özel idareleri ve belediyelerce gerçekleştirilen numaralama ve levhalama çalışmalarının uygunluğunun yerinde tespit edilmesi amacıyla Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı ve Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü tarafından numaralama işlemi tamamlandıktan sonra doksan gün içerisinde alan kontrolü yapılır. Kontrol sonuçları ulusal adres veri tabanına işlenir.

e) Ulusal adres veri tabanındaki yerleşim yeri adreslerinin nüfus kütüklerindeki kişi kayıtları ile ilişkilendirilmesi ve Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarasına bağlı kişisel yerleşim yeri adresi kayıtlarının tutulabilmesi için, numaralaması tamamlanan yerleşim yerlerinden başlamak ve bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç altıyüzotuz gün içerisinde tamamlanmak üzere Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı tarafından alan uygulaması yapılır. Uygulama esnasında ulusal adres veri tabanına dayalı olarak alanda tespit edilen yerleşim yeri adres bilgileri, MERNİS kayıtları ile Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası esasına göre elektronik ortamda eşleştirilir. Alan taraması sırasında Türkiye’de yerleşim yeri adresi tespit edilen yabancılar ile ilgili ayrı bir veri tabanı oluşturulur.

f) Elde edilen kayıtlar, mahalle ve köy muhtarlıklarında altmış gün süreyle askıya çıkartılır. Askı süresince, itirazlar üzerine yapılacak inceleme sonucunda Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı tarafından temin edilen bilgilere göre kayıtlarda gerekli düzeltmeler yapılır. Bu çalışma ile kayıtların kesinleşmesi sonucunda alan uygulamasında kullanılan formlar 28/9/1988 tarihli ve 3473 sayılı Muhafazasına Lüzum Kalmayan Evrak ve Malzemenin Yok Edilmesi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun hükümlerine göre mahallî kurulların kararı ile yerinde imha edilir.

(2) İşlemler sırasında kullanılacak formlar Genel Müdürlük ile işbirliği halinde Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı tarafından hazırlanır. Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı tarafından formlara istatistik amaçlı olarak eklenen sorulara ilişkin kayıtlar Türkiye İstatistik Kanunu hükümleri çerçevesinde değerlendirilir.

(3) Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığının bu madde kapsamında yapacağı alan çalışması, 5429 sayılı Kanunun sayım ve araştırmalarla ilgili

hükümleri çerçevesinde yürütülür. Bu maddede belirtilen iş ve işlemlerin yapılması için ilgili kurumlar mal ve hizmet satın alabilir. Bu madde kapsamında yaptırılacak işler hakkında, ceza ve ihalelerden yasaklama hükümleri hariç 4/1/2002 tarihli ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ile 5018 sayılı Kanun hükümleri uygulanmaz. Bu kapsamda yapılacak mal ve hizmet alımlarının usûl ve esasları, saydamlık, rekabet, eşit muamele, güvenilirlik, kamuoyu denetimi, ihtiyaçların uygun şartlarla ve zamanında karşılanması ve kaynakların verimli kullanılmasını sağlayacak ilkeler doğrultusunda hizmetin gereklerine göre Bakanlar Kurulunca belirlenir.

(4) Bu maddenin birinci fıkrasının (a) bendinin uygulanmasına ilişkin usûl ve esaslar yönetmelikle belirlenir.

GEÇİCİ MADDE 3- (1) Bu Kanunun geçici 2 nci maddesinin uygulama süresi içinde nüfus olaylarını nüfus mevzuatında öngörülen süreyi geçirdikten sonra bildirenler ile nüfus ve aile cüzdanını kaybedenlere bu Kanunun 68 inci maddesi hükmü uygulanmaz.

GEÇİCİ MADDE 4- (1) Bu Kanunda öngörülen süre içerisinde ulusal adres veri tabanına bağlanamayan il özel idareleri ve belediyeler, mahallî adres bilgilerini tespit edip güncelliğini takip ederler ve ulusal adres veri tabanına işlenmek üzere elektronik ortamda ilçe nüfus müdürlüklerine gönderirler.

GEÇİCİ MADDE 5- (1) Bu Kanun yürürlüğe girinceye kadar tanıma beyanı veya babalığa hüküm kararı sonucu ana hanesine tescil edilen çocukların baba hanelerine nakline ana ve babanın birinin, çocuk ergin ise kendisinin müracaatı aranır.

GEÇİCİ MADDE 6- (Ek: 14/1/2016-6661/16 md.)

(1) Nüfus cüzdanlarının düzenlenmesi ve dağıtılması 31/12/2016 tarihine kadar aşağıdaki usul ve esaslara göre yapılır:

a) Nüfus cüzdanları, Bakanlıkça tespit edilen şekil, ebat ve örneğe uygun olarak Maliye Bakanlığınca bastırılır ve nüfus müdürlüklerinin ihtiyaçlarını karşılamak üzere muhasebe yetkililerine, dış temsilciliklerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere Dışişleri Bakanlığına gönderilir.

b) Muhasebe yetkilisince nüfus müdürlüklerinin ihtiyacı göz önünde tutularak, kadın ve erkek nüfus cüzdanlarının her biri için en fazla üçer bin adedi, bedeli sonradan ödenmek üzere, müteakiben üçer bin adetlik partiler hâlinde peşin para karşılığında verilir. Doğum bildirimlerinin kanuni süresi içinde yapılması hâlinde düzenlenecek nüfus cüzdanla-

rından değerli kâğıt bedeli alınmaz. Hatalı yazım nedeniyle iade edilen nüfus cüzdanları değerli kâğıt bedelinden düşülür.

c) Nüfus cüzdanı, yurt içinde ilçe nüfus müdürlüklerince ve yurt dışında dış temsilciliklerce kişilerin kendilerine, ergin olmayanların veli, vasi veya resmî vekillik belgesi ibraz edenler ile bu Kanununun 17 nci maddesinde belirtilen, beyanla yükümlü kişilere Bakanlıkça tespit edilecek usûller çerçevesinde verilir.

ç) Genel Müdürlük ile başkonsolosluklar, nüfus cüzdanı bedeli açısından 2489 sayılı Kanun hükümlerine tabi değildir.

Katılma payı

GEÇİCİ MADDE 7- (Ek: 19/10/2017-7039/26 md.)

(1) 65 inci maddenin birinci fıkrası uyarınca katılma payı Bakanlık ve Maliye Bakanlığınca müştereken belirleninceye kadar 65 inci maddenin bu maddeyi ihdas eden Kanunla değiştirilmeden önceki hükümlerinin uygulanmasına devam olunur.

Ad ve soyadı düzeltilmesi

GEÇİCİ MADDE 8- (Ek: 19/10/2017-7039/26 md.)

(1) Kişinin iki yıl içerisinde yerleşim yerinin bulunduğu nüfus müdürlüğüne yazılı olarak başvurması kaydıyla; 21/6/1934 tarihli ve 2525 sayılı Soyadı Kanununun 3 üncü maddesine aykırı soyadları ile yazım ve imla hatası veya düzeltme işareti kullanılmamasından kaynaklanan anlam değişiklikleri bulunan ad ve soyadları, mahkeme kararı aranmaksızın, il veya ilçe idare kurulunun vereceği kararla bir defaya mahsus olmak üzere değiştirilebilir. İl ve ilçe idare kurullarının vereceği karar kesindir. Soyadı değiştirilen erkek ise kendisi ile birlikte varsa karısının ve müracaat tarihinde ergin olmayan çocuklarının da soyadları düzeltilir. Soyadı değiştirilen kadın ise kendisi ile birlikte ergin olmayan evlilik dışı çocukları varsa onların da soyadları düzeltilir.

Göçmenlerin doğum yeri ve tarihinin düzeltilmesi

GEÇİCİ MADDE 9- (Ek: 19/10/2017-7039/26 md.)

(1) Göçmen olarak Türk vatandaşlığına alınanlardan doğum yeri ve tarihi hatalı olan kişilerin kayıtları, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş yıl içinde usulüne göre onaylanmış doğum belgeleri ile müracaatları hâlinde, nüfus müdürlüğüne düzeltilir.

Evlat edinilen çocuğun ana ve baba adı**GEÇİCİ MADDE 10- (Ek: 19/10/2017-7039/26 md.)**

(1) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce birlikte veya tek başına evlat edinilen çocuk veya erginlerin bu maddenin yürürlüğünü izleyen beş yıl içinde nüfus müdürlüklerine başvurmaları hâlinde nüfus kaydında ana ve/veya baba adı ya da soyadı olarak evlat edinenlerin ad ve soyadları yazılır.

(2) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihte ergin ve mümeyyiz olan evlat edinilenlerin de muvafakatleri aranır.

GEÇİCİ MADDE 11- (Ek:6/12/2019-7196/61 md.)

(1) Kişinin üç yıl içerisinde yerleşim yerinin bulunduğu nüfus müdürlüğüne yazılı olarak başvurması kaydıyla; 21/6/1934 tarihli ve 2525 sayılı Soyadı Kanununun 3 üncü maddesine aykırı soyadları ile yazım ve imla hatası veya düzeltme işareti kullanılmamasından kaynaklanan anlam değişiklikleri bulunan, genel ahlaka uygun olmayan, toplum tarafından gülünç karşılandığı değerlendirilen ad ve soyadları, mahkeme kararı aranmaksızın, il veya ilçe idare kurulunun vereceği kararla bir defaya mahsus olmak üzere değiştirilebilir. İl ve ilçe idare kurullarının vereceği karar kesindir. Soyadı değiştirilen erkek ise kendisi ile birlikte varsa karısının ve müracaat tarihinde ergin olmayan çocuklarının da soyadları düzeltilir. Soyadı değiştirilen kadın ise kendisi ile birlikte ergin olmayan evlilik dışı çocukları varsa onların da soyadları düzeltilir. Bu maddede belirlenen sürenin bir katına kadar uzatılmasında Cumhurbaşkanı yetkilidir.

Yürürlük

MADDE 74- (1) Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 75- (1) Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

NÜFUS PLANLAMASI HAKKINDA KANUN

Kanun Numarası: 2827

Amaç:

Madde 1 – Bu Kanunun amacı, nüfus planlaması esaslarını, gebeliğin sona erdirilmesi ve sterilizasyon ameliyelerini, acil müdahale halleri ile gebeliği önleyici ilaç ve araçların temin, imal ve saptanmasına ilişkin hususları düzenlemektir.

Nüfus planlaması:

Madde 2 – Nüfus planlaması, fertlerin istedikleri sayıda ve istedikleri zaman çocuk sahibi olmaları demektir.

Devlet, nüfus planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır. Nüfus planlaması gebeliği önleyici tedbirlerle sağlanır.

Gebeliğin sona erdirilmesi ve sterilizasyon, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır.

Bu Kanunun öngördüğü haller dışında gebelik sona erdirilemez ve sterilizasyon veya kastrasyon ameliyesi yapılamaz.

Nüfus planlamasıyla ilgili eğitim, öğretim ve uygulama hizmetleri:

Madde 3 – Madde 3 – Nüfus planlaması zaruretinin halka duyurulması ve bu hususlarla ilgili eğitim, öğretim ve uygulama hizmetleri Cumhurbaşkanınca yürürlüğe konulacak yönetmelik esaslarına göre, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığınca; üniversiteler, Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu ile sosyal güvenlik kurumları, tüm kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki ilgili meslek kuruluşları ve gönüllü kuruluşlarla işbirliği yapılarak yerine getirilir. (1)

Bu maksatla Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, özel teşkilat kurmaya, gebeliği önleyici ilaç ve araçları temin veya imal etmeye veya ettirmeye, muhtaç olanlara bu ilaç ve araçları parasız veya maliyetinden ucuz fiyatla vermeye veya verdirmeye veya sattırmak için tedbir almaya yetkilidir. İlaç ve araçların imal veya Türkiye'ye ithali Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının iznine tabidir. Nüfus planlamasında kullanılacak ilaç ve araçların niteliği, aralarında tıp fakülteleri öğretim üyelerinin de bulunduğu bir komisyonun yazılı görüşü alınmak suretiyle Sağlık ve Sosyal Yardım

Bakanlığınca saptanır. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığınca bu şekilde saptanmamış ilaç ve araçlar üniversitelerin tıp fakülteleri de dahil olmak üzere hiçbir birim, kurum ve kuruluşca insanlar üzerinde kullanılamaz.

Komisyonun kuruluş ve işleyişi, gebeliğin önlenmesine ilişkin yöntemler ve uygulama açısından hekim, hemşire ve ebelerin eğitim ve görevlendirilme esas ve usulleri ile uygulamada yetkilerini belirleyen hususlar Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenir. Hekim, hemşire ve ebeler özel kanunlardaki şartlara bağlı olmaksızın bu yönetmelikle belirtilen şartlara uygun olarak gebeliği önleyici yöntemleri uygularlar.

Sterilizasyon ve kastrasyon:

Madde 4 – Sterilizasyon, bir erkek veya kadının çocuk yapma kabiliyetinin cinsi ihtiyaçlarını tatmine mani olmadan izalesi için yapılan müdahale demektir.

Sterilizasyon ameliyatı, tıbbi sakınca olmadığı takdirde reşit kişinin isteği üzerine yapılır.

Bir ameliyatın seyri sırasında tıbbi zaruret nedeniyle bir hastalığın tedavisi için kastrasyonu gerektiren hallerde, kişinin rızasına bakılmaksızın kastrasyon ameliyesi yapılabilir.

Gebeliğin sona erdirilmesi:

Madde 5 – Gebeliğin onuncu haftası doluncaya kadar annenin sağlığı açısından tıbbi sakınca olmadığı takdirde istek üzerine rahim tahliye edilir.

Gebelik süresi, on haftadan fazla ise rahim ancak gebelik, annenin hayatını tehdit ettiği veya edeceği veya doğacak çocuk ile onu takip edecek nesiller için ağır maluliyete neden olacağı hallerde doğum ve kadın hastalıkları uzmanı ve ilgili daldan bir uzmanın objektif bulgulara dayanan gerekçeli raporları ile tahliye edilir.

Derhal müdahale edilmediği takdirde hayatı veya hayati organlardan birisini tehdit eden acil hallerde durumu tespit eden yetkili hekim tarafından gerekli müdahale yapılarak rahim tahliye edilir. Ancak, hekim bu müdahaleyi yapmadan önce veya mümkün olmadığı hallerde müdahaleden itibaren en geç yirmidört saat içinde müdahale yapılan kadının kimliği, yapılan müdahale ile müdahaleyi icabettiren gerekçeleri illerde sağlık ve sosyal yardım müdürlüklerine, ilçelerde hükümet tabipliklerine bildirmeye zorludur.

Acil müdahale hallerinin nelerden ibaret olduğu ve yapılacak ihbarın şekil ve mahiyeti ile sterilizasyon ve rahim tahliyesini kabul edenlerden istenilecek izin belgesinin şekli ve doldurulma esasları, bunların yapılacağı yerler, bu yerlerde bulunması gereken sağlık ve diğer koşullar ve bu yerlerin denetimi ve gözetimi ile ilgili hususlar çıkarılacak yönetmelikte belirtilir. (1)

Gebeliğin sona erdirilmesinde izin:

Madde 6 – 5 inci maddede belirtilen müdahale, gebe kadının iznine, küçüklerde küçükün rızası ile velinin iznine, vesayet altında bulunup da reşit veya mümeyyiz olmayan kişilerde reşit olmayan kişinin ve vasinin rızası ile birlikte sulh hakiminin izin vermesine bağlıdır. Ancak akıl maluliyeti nedeni ile şuur serbestisine sahip olmayan gebe kadın hakkında rahim tahliyesi için kendi rızası aranmaz. 4 üncü maddenin ikinci ve 5 inci maddenin birinci fıkralarında belirtilen ve rızaları aranılacak kişiler evli iseler, sterilizasyon veya rahim tahliyesi için eşin de rızası gerekir. Veli veya sulh mahkemesinden izin alma zamana ihtiyaç gösterdiği ve derhal müdahale edilmediği takdirde hayatı veya hayati organlardan birisini tehdit eden acil hallerde izin şart değildir.

DERNEKLER KANUNU

Kanun Numarası: 5253

Dernek kurma hakkı

Madde 3- Fiil ehliyetine sahip gerçek veya tüzel kişiler, önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir.

Ancak, Türk Silâhlı Kuvvetleri ve kolluk kuvvetleri mensupları ile kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri hakkında özel kanunlarında getirilen kısıtlamalar saklıdır.

Onbeş yaşını bitiren ayırt etme gücüne sahip küçükler; toplumsal, ruhsal, ahlakî, bedensel ve zihinsel yetenekleri ile spor, eğitim ve öğretim haklarını, sosyal ve kültürel varlıklarını, aile yapısını ve özel yaşantılarını korumak ve geliştirmek amacıyla yasal temsilcilerinin yazılı izni ile çocuk dernekleri kurabilir veya kurulmuş çocuk derneklerine üye olabilirler.

Oniki yaşını bitiren küçükler yasal temsilcilerinin izni ile çocuk derneklerine üye olabilirler ancak yönetim ve denetim kurullarında görev alamazlar.

Çocuk derneklerine onsekiz yaşından büyükler kurucu veya üye olamazlar.

Gençlik ve spor kulüpleri

Madde 14- Derneklerden başvurmaları halinde; spor faaliyetine yönelik olanlar spor kulübü, boş zamanları değerlendirme faaliyetine yönelik olanlar gençlik kulübü ve her iki faaliyeti birlikte amaçlayanlar gençlik ve spor kulübü adını alır. Bu kulüpler, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünce tutulacak kütüğe kayıt ve tescil edilir. Kulüplerin organları, bu organların görev ve yetkileri, kulüplerin Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünce de denetlenmesi ve bunlara yapılacak yardımların şekil ve şartları, üst kuruluş oluşturmada uyulacak esas ve usuller, gençlik ve spor faaliyetlerini yürüteceklerin nitelikleri ve bunlara uygulanacak disiplin işlemleri, kulüplerin kayıt ve tesciline ilişkin esaslar İçişleri Bakanlığının uygun görüşü üzerine Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün bağlı olduğu Bakanlıkça yürürlüğe konulacak yönetmelikte düzenlenir

TÜTÜN ÜRÜNLERİNİN ZARARLARININ ÖNLENMESİ VE KONTROLÜ HAKKINDA KANUN

Kanun Numarası: 4207

Madde 3 – (Değişik: 3/1/2008-5727/4 md.)

(1) Tütün ürünlerinin ve üretici firmaların isim, marka veya alâmetleri kullanılarak her ne suretle olursa olsun reklam ve tanıtımı yapılamaz. Bu ürünlerin kullanılmasını özendiren veya teşvik eden kampanyalar düzenlenemez. Tütün ürünleri üreten ve pazarlamasını yapan firmalar, her ne surette olursa olsun hiçbir etkinliğe isimlerini, amblemlerini veya ürünlerinin marka ya da işaretlerini kullanarak destek olamazlar.

(2) Tütün ürünleri sektöründe faaliyet gösteren firmaların isimleri, amblemleri veya ürünlerinin marka ya da işaretleri veya bunları çağrıştıracak alâmetleri kıyafet, takı ve aksesuar olarak taşınamaz.

(3) Tütün ürünleri sektöründe faaliyet gösteren firmalara ait araçlarda bu ürünlere ilişkin markaların tanınmasını sağlayacak bir uygulamaya gidilemez.

(4) Firmalar her ne amaçla olursa olsun üretilen ve pazarlaması yapılan tütün ürünlerini bayilere veya tüketicilere, teşvik, hediye, eşantıyon, promosyon, bedelsiz veya yardım olarak dağıtamazlar.

(5) Her ne amaçla olursa olsun, tütün ürünlerinin isim, logo veya amblemleri kullanılarak bildirim yapılamaz, basın-yayın organlarına ilân verilemez.

(6) (Değişik:15/11/2018-7151/23 md.) Televizyonda yayınlanan programlarda, filmlerde, dizilerde, müzik kliplerinde, reklam ve tanıtım filmlerinde, sinema ve tiyatrolarda gösterilen eserlerde tütün ürünlerinin kullanılması ve görüntülerine yer verilmesi ya da internet, topluma açık olan sosyal medya veya benzeri ortamlarda ticari gaye ile veya reklam amacıyla tütün ürünlerinin kullanılması ve görüntülerine yer verilmesi yasaktır.

(7) (Değişik:15/11/2018-7151/23 md.) Sağlık, eğitim ve öğretim, kültür ve spor hizmeti verilen yerlerde ve bunların yerleşkelerinde tütün ürünlerinin satışı yapılamaz.

(8) Tütün ürünleri ve tütün ürünü ihtiva eden ve etmeyen nargile ile benzerleri onsekiz yaşını doldurmamış kişilere satılamaz ve tüketimlerine sunulamaz.(2)

(9) Onsekiz yaşını doldurmamış kişiler, tütün ürünü işletmelerinde, pazarlanmasında ve satışında istihdam edilemez.

(10) Tütün ürünleri, paket açılarak adet şeklinde veya daha küçük paketlere bölünerek satılamaz.

(11) Tütün ürünleri, (...) (3) otomatik makinelerle, telefon, televizyon ve internet gibi elektronik ortamlarla satılamaz ve satış amacıyla kargo yoluyla taşınamaz. (3)

(12) Tütün ürünleriyle ilgili izmarit, paket, ağızlık, kağıt ve benzeri atıklar çevreye atılamaz

(13) Tütün ürünleri, onsekiz yaşını doldurmamış kişilerin doğrudan ulaşacağı ve işletme dışından görülecek şekilde satışa arz edilemez. Tütün ürünleri satış belgesi olmaksızın ve satış belgesinde belirtilen yerin dışında satışa sunulamaz.

(14) Her türlü sakız, şeker, çerez, oyuncak, kıyafet, takı, aksesuar ve benzeri ürünler tütün ürünlerine benzeyecek veya markasını çağrıştıracak şekilde üretilemez, dağıtılamaz ve satılamaz.

(15) (Ek: 4/7/2012-6354/ 9 md.) Tütün ürünleri üretici, ithalatçı ve dağıtıcı firmaları ile tütün ürünlerinin isim, marka, amblem, logo veya bunları doğrudan çağrıştıran diğer isim ve alametler, tütün ürünleri harici mal ve hizmet sektörlerindeki firma veya ürünlerle ilişkilendirilemez ve tütün ürünüyle diğer ürün veya hizmetin birbiriyle ilişkili olduğu izlenimi verecek biçimde kullanılamaz. Tütün ürünleri harici mal ve hizmet sektörlerindeki firma ve ürünlerin isim, marka, amblem, logo veya bunları doğrudan çağrıştıran diğer isim ve alametler de, tütün ürünleriyle veya firmalarıyla ilişkilendirilemez ve ürün veya hizmetin tütün ürünüyle ilişkili olduğu izlenimi verecek biçimde kullanılamaz, hiçbir ürünün üzerinde tütün ürünlerini çağrıştıran herhangi bir işaret ve renk bulunamaz. Bu fıkranın uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Sağlık Bakanlığının uygun görüşü alınarak Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu tarafından belirlenir.

BELEDİYE KANUNU

Kanun Numarası: 5393

Belediyenin görev ve sorumlulukları

Madde 14- Belediye, mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla;

a) İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; coğrafi ve kent bilgi sistemleri; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; şehir içi trafik; defin ve mezarlıklar; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor orta ve yüksek öğrenim öğrenci yurtları (Bu Kanunun 75 inci maddesinin son fıkrası, belediyeler, il özel idareleri, bağlı kuruluşları ve bunların üyesi oldukları birlikler ile ortağı oldukları Sayıştay denetimine tabi şirketler tarafından, orta ve yüksek öğrenim öğrenci yurtları ile Devlete ait her derecedeki okul binalarının yapım, bakım ve onarımı ile tefrişinde uygulanmaz.); sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırır. (Mülga son cümle: 12/11/2012-6360/17 md.) (...) (Ek cümleler: 12/11/2012-6360/17 md.) Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyeler, kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak zorundadır. Diğer belediyeler de mali durumları ve hizmet önceliklerini değerlendirerek kadınlar ve çocuklar için konukevleri açabilirler. (1)(4)

b) (...) (2) Devlete ait her derecedeki okul binalarının inşaatı ile bakım ve onarımını yapabilir veya yaptırabilir, her türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını karşılayabilir; sağlıkla ilgili her türlü tesisi açabilir ve işletebilir; mabetlerin yapımı, bakımı, onarımını yapabilir; kültür ve tabiat varlıkları ile tarihî dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlayabilir; bu amaçla bakım ve onarımını yapabilir, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa edebilir. (Değişik ikinci cümle: 12/11/2012-6360/17 md.) Gerektiğinde, sporu teşvik etmek amacıyla gençlere spor malzemesi verir, amatör spor kulüplerine aynı ve nakdî yardım yapar ve gerekli desteği sağlar, her türlü amatör spor karşılaşmaları düzenler, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan öğrencilere, sporculara, teknik yöneticilere ve antrenörlere belediye meclisi kararıyla ödül verebilir. Gıda bankacılığı yapabilir. (3)

(Ek fıkra: 12/11/2012-6360/17 md.; Değişik: 12/7/2013-6495/100 md.) Belediyelerin birinci fıkranın (b) bendi uyarınca, sporu teşvik etmek amacıyla yapacakları nakdi yardım, bir önceki yıl genel bütçe vergi gelirlerinden belediyeleri için tahakkuk eden miktarın; büyükşehir belediyeleri için binde yedisini, diğer belediyeler için binde on ikisini geçemez.

(İptal fıkra: Anayasa Mahkemesi'nin 24/1/2007 tarihli ve E. 2005/95, K. 2007/5 sayılı Kararı ile.)

Hizmetlerin yerine getirilmesinde öncelik sırası, belediyenin malî durumu ve hizmetin ivediliği dikkate alınarak belirlenir.

Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda engelli, yaşlı, düşükün ve dar gelirli-lerin durumuna uygun yöntemler uygulanır. (4)

Belediyenin görev, sorumluluk ve yetki alanı belediye sınırlarını kapsar

Kent konseyi

Madde 76- Kent konseyi, kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır.

Belediyeler kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin, varsa üniversitelerin, ilgili sivil toplum örgütlerinin, siyasî partilerin, kamu kurum ve kuruluşlarının ve mahalle muhtarlarının temsilcileri ile diğer ilgililerin katılımıyla oluşan kent konseyinin faaliyetlerinin etkili ve verimli yürütülmesi konusunda yardım ve destek sağlar.

Kent konseyinde oluşturulan görüşler belediye meclisinin ilk toplantısında gündeme alınarak değerlendirilir. Kent konseyinin çalışma usûl ve esasları Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca hazırlanacak yönetmelikle belirlenir.(2)

İL ÖZEL İDARESİ KANUNU

Kanun Numarası: 5302

İl özel idaresinin görev ve sorumlulukları

Madde 6- İl özel idaresi mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla;

a) Gençlik ve spor Sağlık, tarım, sanayi ve ticaret; Belediye sınırları il sınırı olan Büyükşehir Belediyeleri hariç ilin çevre düzeni plânı, bayındırlık ve iskân, toprağın korunması, erozyonun önlenmesi, kültür, sanat, turizm, sosyal hizmet ve yardımlar, yoksullara mikro kredi verilmesi, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları; ilk ve orta öğretim kurumlarının arsa temini, binalarının yapım, bakım ve onarımı ile diğer ihtiyaçlarının karşılanmasına ilişkin hizmetleri il sınırları içinde,

b) İmar, yol, su, kanalizasyon, katı atık, çevre, acil yardım ve kurtarma (...)(1); orman köylerinin desteklenmesi, ağaçlandırma, park ve bahçe tesisine ilişkin hizmetleri belediye sınırları dışında, Yapmakla görevli ve yetkilidir

TÜRKİYE MAARİF VAKFI KANUNU

Kanun Numarası: 6721

MADDE 1- (1) Bu Kanunun amacı; yurt dışında insanlığın ortak birikim ve değerlerini esas alarak örgün ve yaygın eğitim hizmetleri vermek ve geliştirmek amacıyla okul öncesi eğitimden üniversite eğitimine kadar tüm eğitim süreçlerinde burslar vermek, okullar, eğitim kurumları ve yurtlar gibi tesisler açmak, yurt içi de dâhil olmak üzere bu kurumlarda görev alabilecek öğretmenleri yetiştirmek, bilimsel araştırmalar ve araştırma-geliştirme çalışmaları yapmak, yayınlar yapmak ve metotlar geliştirmek ve faaliyet gösterdiği ülkenin mevzuatına uygun diğer eğitim faaliyetlerini yürütmek için merkezi İstanbul'da olan Türkiye Maarif Vakfının kurulması ve işleyişine ilişkin usul ve esasları belirlemektir.

İKİNCİ BÖLÜM

Türkiye Maarif Vakfının Faaliyetleri ve Organları

Türkiye Maarif Vakfının faaliyetleri

MADDE 2- (1) Türkiye Maarif Vakfının 1 inci maddede tanımlanan amaçları

gerçekleştirmek için yapacağı faaliyetler şunlardır:

- Eğitim ve öğretim ile ilgili olarak;
 - Okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumları açmak,
 - Yaygın eğitim amaçlı kurslar, etüt merkezleri ve kültür merkezleri gibi tesisler kurmak,
 - Eğitim tesislerinin mütemmim cüzü sayılacak kütüphaneler, laboratuvarlar, sanat ve spor tesisleri kurmak,
 - Eğitim amaçlı internet sitesi gibi yayın organları kurmak, Millî Eğitim Bakanlığının uygun gördüğü eğitim program ve içeriklerini geliştirmek, üretmek ve yayımlatmak,
 - Eğitim kurumlarında hizmet veren ve eğitim alan kişilerin barınma ihtiyacını karşılayacak yurt, pansiyon ve lojman gibi tesisler kurmak.

- b) (a) bendinde sayılan tesisleri satın almak, devralmak ve kiralamak.
- c) Benzer faaliyetlerde bulunan kurum ve kuruluşlarla yasal sınırlar içerisinde ortaklık dâhil her türlü işbirliği yapmak
- ç) Okul öncesi eğitimden üniversiteye kadar bütün eğitim süreçlerinde öğrencilere; eğitim amaçlı burslar ile nakdî destekler ve defter, kitap, kıyafet, bilgisayar ve yazılım gibi eğitim materyalleri ile aynı destekler sağlamak.
- d) Eğitim metot ve usulleri ile içerik ve müfredata yönelik bilimsel araştırmalar ve araştırma-geliştirme çalışmaları yapmak ve yapılan çalışmalara destek olmak, bu çerçevede süreli ve süresiz yayınlar yapmak, sempozyum, konferans ve çalıştaylar düzenlemek ile bu alanda faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak.
- e) Eğitim kurumlarında öğretmenlik, okutmanlık, danışmanlık ve akademisyenlik gibi görevleri üstlenecek kadroları yetiştirmek amacıyla; eğitim tesisleri kurmak, eğitim programları düzenlemek, dünyanın farklı yerlerinde bu eğitim programlarına katılımı teşvik etmek, katılımcılara burs ve barınma gibi imkânlar sunmak, bu alanda faaliyet gösteren kurum ve kuruluşları maddi olarak desteklemek ve gerektiğinde bunlarla işbirliği yapmak.
- f) (a) ila (e) bentlerinde belirtilen faaliyetleri yürütebilmek ve amacı çerçevesindeki faaliyetleri organize edebilmek için yurt içi ve yurt dışından nakdî ve aynı yardım kabul etmek, yurt içi ve yurt dışında gelir sağlayıcı işletmeler kurmak ve mevcut işletmelere ortak olmak.
- (2) Türkiye Maarif Vakfı, bu faaliyetleri tek başına yapabileceği gibi tüzel veya gerçek kişilerle ortak olarak da yapabilir. Türkiye Maarif Vakfı gerektiğinde sadece tanıtım amaçlı faaliyetler de yapabilir, ortak faaliyetlere katılabilir veya bu tarz faaliyetleri destekleyebilir. Ayrıca, ihtiyaç hâlinde bu maddede sayılan bütün faaliyetleri özel hukuk tüzel kişiliğini haiz şirketler kurarak veya şirketler devralarak bu şirketler üzerinden bu faaliyetlerin hepsini veya bir kısmını gerçekleştirebilir.
- (3) Türkiye Maarif Vakfı tarafından yurt dışında örgün ve yaygın eğitim kurumları açılan şehirlerde, diğer kamu kurum ve kuruluşları aynı amaçla başka birimler oluşturamaz.

ÖZEL ÖĞRETİM KURUMLARI KANUNU

Kanun Numarası: 5580

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam ve Tanımlar

Amaç ve kapsam

MADDE 1 – Bu Kanunun amacı, Türkiye Cumhuriyeti uyruklu gerçek kişiler, özel hukuk tüzel kişileri veya özel hukuk hükümlerine göre yönetilen tüzel kişiler tarafından açılacak özel öğretim kurumlarına kurum açma izni verilmesi, kurumun nakli, devri, personel çalıştırılması, kurumlara yapılacak malî destek ve bu kurumların eğitim-öğretim, yönetim, denetim ve gözetimi ile yabancılar tarafından açılmış bulunan özel öğretim kurumlarının; eğitim-öğretim, yönetim, denetim, gözetim ve personel çalıştırılmasına ilişkin usûl ve esasları düzenlemektir.

Bu Kanun, Türkiye Cumhuriyeti uyruklu gerçek kişiler, özel hukuk tüzel kişileri veya özel hukuk hükümlerine göre yönetilen tüzel kişilerce açılan özel öğretim kurumları ile yabancılar tarafından açılmış bulunan özel öğretim kurumlarını kapsar.

Tanımlar

MADDE 2 – Bu Kanunda geçen;

a) Bakanlık: Millî Eğitim Bakanlığını,

b) Kurum: Okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim, özel eğitim okulları ile çeşitli kursları, özel öğretim kurslarını, uzaktan öğretim yapan kuruluşları, (...) ⁽¹⁾ motorlu taşıt sürücülerini, hizmet içi eğitim merkezleri, (...) ⁽³⁾ özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri, sosyal etkinlik merkezleri, mesleki eğitim merkezleri ile benzeri özel öğretim kurumlarını, ⁽¹⁾⁽²⁾⁽³⁾⁽⁵⁾

c) **(Değişik: 1/3/2014-6528/9 md.)** Okul: Özel eğitim, okul öncesi, ilköğretim, ortaokul ve ortaöğretim ile Bakanlıkça dönüşüm programına alınan kurumlardan 2018-2019 eğitim-öğretim yılının sonuna kadar faaliyetleri devam eden ortaöğretim özel okulları,

d) Yabancı okullar: Yabancılar tarafından açılmış özel okulları,

e) Azınlık okulları: Rum, Ermeni ve Musevî azınlıklar tarafından kurulmuş, Lozan Antlaşması ile güvence altına alınmış ve kendi azınlığına mensup Türkiye Cumhuriyeti uyruklu öğrencilerin devam ettiği okul öncesi eği-

tim, ilköğretim ve ortaöğretim özel okullarını,

f) **(Mülga: 1/3/2014-6528/9 md.)**⁽⁴⁾

g) **(Değişik: 1/3/2014-6528/9 md.)** Çeşitli kurslar: (...),⁽¹⁾ kişilerin sosyal, sanatsal, sportif, kültürel ve mesleki alanlarda bilgi, beceri, dil, yetenek ve deneyimlerini geliştirmek, isteklerine göre serbest zamanlarını değerlendirmek amacıyla faaliyet gösteren özel öğretim kurumlarını,⁽¹⁾

h) Özel eğitim okulu: Özel eğitim gerektiren bireylere hizmet veren, özel olarak yetiştirilmiş personelin bulunduğu, geliştirilmiş eğitim programlarının uygulandığı özel öğretim kurumunu,

i) Motorlu taşıt sürücülere kursu: Motorlu taşıt sürücüsü yetiştirerek sınav sonucu sertifika veren ve trafik ile ilgili eğitim-öğretim yaptırarak özel öğretim kurumlarını,

j) **(Mülga: 2/1/2017-KHK-687/5 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7076/5 md.)**

k) Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi: Özel eğitim gerektiren bireylerin konuşma ve dil gelişim güçlüğü, ses bozuklukları, zihinsel, fiziksel, duygusal, sosyal, duygusal veya davranış problemlerini ortadan kaldırmak ya da etkilerini en az seviyeye indirmek, yeteneklerini yeniden en üst seviyeye çıkarmak, temel öz bakım becerilerini ve bağımsız yaşam becerilerini geliştirmek ve topluma uyumlarını sağlamak amacıyla faaliyet gösteren özel öğretim kurumlarını,

l) Milletlerarası özel öğretim kurumları: Yalnız yabancı uyruklu öğrencilerin devam edebilecekleri özel öğretim kurumlarını,

m) Kurucu: Kurumun sahibi olan ve adına kurum açma izin belgesi düzenlenen gerçek veya tüzel kişiyi,

n) Kurucu temsilcisi: Özel hukuk tüzel kişileri veya özel hukuk hükümlerine göre yönetilen tüzel kişiler adına seçilen kişiyi,

o) Uzaktan öğretim kurumu: Çeşitli nedenlerle öğrenimlerini sürdüremeyenlere her türlü iletişim araçları ile eğitim-öğretim yapan kurumları,

ö) **(Ek: 3/10/2016-KHK-676/77 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7070/63 md.)** Özel öğretim kursu: Kişilerin, Bakanlıkça belirlenmiş bilim gruplarına uygun eğitim ortamlarında, öğrenim seviyelerine, ilgi ve isteklerine uygun öğretim programları doğrultusunda, bilgi, beceri, yetenek ve deneyimlerini geliştirdiği, serbest zamanlarını değerlendirdiği bir bilim grubunda eğitim veren kurumları,

p) **(Ek: 2/1/2017-KHK-687/5 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7076/5 md.)**

Sosyal etkinlik merkezi: İl millî eğitim müdürlükleri ile belediyeler arasında yapılan ve Bakanlıkça onaylanan ortak işbirliği protokolleri çerçevesinde, Bakanlığın verdiği işyeri açma ve çalışma ruhsatı ile belediyelerce açılan ve işletilen, ilköğretim ve/veya ortaöğretim öğrencilerinin ödev ve projelerine ilişkin araştırmalar yaptığı, öğrencilerin ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetlerin yürütüldüğü özel öğretim kurumlarını,

r) **(Ek:27/6/2019-7180/9 md.)** Mesleki eğitim merkezi: Çıraklık, kalfalık ve ustalık eğitimi ile mesleki ve teknik kurs programlarının uygulandığı özel öğretim kurumunu,

ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Kurum Açma, Kurucu, Kurum Binaları, Milletlerarası Özel Öğretim Kurumları,

Yabancı Okullar ve Azınlık Okulları

Kurum açma izni

MADDE 3 – Bir kurumda öğretime başlayabilmek için kurum açma izni alınması zorunludur. İzin başvuruları ilgili millî eğitim müdürlüğüne yapılır. Valilikçe yapılan inceleme sonucunda açılması uygun görülen okullar dışındaki kurumlara kurum açma izni verilir. Valilikçe açılması uygun görülen okullara ilişkin başvurular ise kurum açma izni verilmek üzere Bakanlığa gönderilir.

Kurum açma izni talebinin valilikçe reddedilmesi hâlinde, kurucu veya kurucu temsilcisi tarafından taleplerinin reddine ilişkin işlemin tebliğinden itibaren onbeş iş günü içinde Bakanlığa itirazda bulunulabilir. İtiraz, Bakanlıkça onbeş iş günü içinde karara bağlanır.

Kurum açma izni alınmadıkça, kuruma öğrenci kaydı yapılamaz.

Kurum açma izni verilmesi, binanın kullanım amaçlarına ve Bakanlıkça belirlenen standartlara uygun ve yeterli bulunmasıyla birlikte aşağıdaki şartların yerine getirilmesine bağlıdır:

a) Ders araç-gerecinin kurumun amaç ve ihtiyaçları için yeterli olduğunun bir rapor ile tespit edilmesi.

b) Kurumun; yönetici, öğretmen ve diğer personelinin sayı ve nitelikleri yönünden uygun bulunması ve bu kurumda çalışacaklarının belgelendirilmesi.

c) Kurumun yönetmelikleriyle öğretim programının Bakanlıkça incelenip onanmış olması.

(Değişik beşinci fıkra: 1/3/2014-6528/10 md.) Milletlerarası özel öğretim kurumları hariç bu Kanun kapsamındaki ilkökul, ortaokul, lise ve özel eğitim okulları için 1 Eylül tarihinden sonra verilen kurum açma izinleri, ertesini eğitim-öğretim yılından itibaren geçerlidir.(1)

Kurumlara ad verilmesine ilişkin esaslar yönetmelikle belirlenir.

Gerçek ve tüzel kişiler tarafından; hizmet içi eğitim kapsamına giren faaliyetler dışında Kanun kapsamında belirtilen faaliyetler, bu Kanuna göre yetkili makamlardan kurum açma izni alınmadan yapılamaz.

Askerî okullar, emniyet teşkilâtına bağlı okullar ve din eğitimi-öğretimi yapan kurumların aynı veya benzeri özel öğretim kurumları açamaz.

(Ek fıkra: 25/11/2010-6082/19 md.) 10/7/2004 tarihli ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun 7 nci maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi, 3/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanununun 15 inci maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi ile 22/2/2005 tarihli ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanununun 7 nci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde belirtilen izin veya ruhsatlar, bu Kanun kapsamındaki özel öğretim kurumlarını kapsamaz. Özel öğretim kurumları mevzuatına uygun olmak kaydıyla işyeri açma ve çalışma ruhsatı Bakanlıkça verilir. Bakanlık bu yetkisini valiliklere devredebilir.

(Ek fıkra: 1/3/2014-6528/10 md.) Her ne ad altında olursa olsun, eğitim ve öğretim sunmak amacıyla yürütülen faaliyetler Bakanlığın izin ve denetimine tabidir. Bu faaliyetleri yürütenler, özel öğretim kurumları için bu Kanunda öngörülen kurallara uymakla yükümlüdür.

Kurucu/kurucu temsilcisinin nitelikleri ve kurum binaları

MADDE 4 – Kurum açacak veya açılmış bir kurumu devralacak olan gerçek kişilerle tüzel kişilerin temsilcilerinde; affa uğramış olsalar bile yüz kızartıcı bir suçtan yahut kasdî bir suçtan dolayı altı ay veya daha fazla hapis cezası ile mahkûm edilmemiş olma şartı aranır.

Kurum binalarının nitelikleri, bu binalarda açılacak kurumlar ile her tür tesis ve donanımına ilişkin standartlar Bakanlıkça belirlenir.

Meyhane, kahvehane, kıraathane, bar, elektronik oyun merkezleri gibi umuma açık yerler ile açık alkollü içki satılan yerlerin, okul binalarından kapıdan kapıya en az yüz metre uzaklıkta bulunması zorunludur. Özel eğitime muhtaç bireylerin devam ettikleri öğretim kurumları ile okullar dışındaki diğer özel öğretim kurumlarında bu zorunluluk aranmaz. Ancak, söz konusu özel öğretim kurumlarıyla yukarıda belirtilen türdeki iş yerleri aynı binada bulunamaz.

Turizmin yoğun olduğu yörelerde bulunan okulların tatil olduğu dönemlerde, yukarıda belirtilen iş yerleri ile okullar arasında yüz metre uzaklık şartı aranmaz.

Uzaklıkla ilgili esaslar İçişleri, Çevre ve Şehircilik, Millî Eğitim, Sağlık, Kültür ve Turizm bakanlıklarının müştereken hazırlayacakları yönetmelikle belirlenir.(1)

Milletlerarası özel öğretim kurumları, yabancı okullar ve azınlık okulları(1)

MADDE 5 – Milletlerarası özel öğretim kurumları, yabancı okullar ve azınlık okullarına ilişkin esaslar aşağıda belirtilmiştir.

a) Milletlerarası özel öğretim kurumları:

1) Yalnız yabancı uyruklu öğrencilerin devam edebilecekleri yüksek öğretim dışındaki milletlerarası özel öğretim kurumu; yabancı uyruklu gerçek ve tüzel kişiler tarafından veya Türk vatandaşlarıyla ortaklık yolu ile 4875 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu çerçevesinde Cumhurbaşkanının izniyle açılabilir. Türkiye Cumhuriyeti uyruklu gerçek kişiler, özel hukuk tüzel kişileri veya özel hukuk hükümlerine göre yönetilen tüzel kişiler de kendi adlarına aynı amaçla milletlerarası mahiyette özel öğretim kurumu açabilir.(1)

2) Bu öğretim kurumlarında; Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, güvenliğine ve menfaatlerine aykırı, Türk Milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerleri aleyhinde eğitim-öğretim yapılamaz.

3) Bu kurumlarda öğretim programları, eğitim-öğretim faaliyetleri ve diğer hususlarla ilgili işlemler, kurum yönetimince hazırlanan ve Bakanlıkça onaylanan esaslara göre yürütülür. (Ek cümle: 20/11/2017-KHK-696/105 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7079/98 md.) Bu kurumlara devam ederken Türk vatandaşlığını kazananlar, bulunduğu öğretim kademesinin sonuna kadar aynı kurumda veya aynı programı uygulayan başka bir milletlerarası özel öğretim kurumunda öğrenimlerine devam edebilirler.

4) Bu konularda Bakanlığın denetim hakkı saklıdır.

b) Yabancı okullar:

1) Cumhurbaşkanının izni ile yeni arazi edinebilir ve kapasitelerini en fazla beş misline kadar artırabilir.(1)

2) Üzerinde kuruldukları araziler genişletilmemek şartı ve Bakanlığın izni ile mevcut arazi üzerindeki bina, öğrenci ve donanım kapasitelerini en çok bir mislini geçmemek üzere artırabilir veya yenileyebilir.

3) Mevcut binalarında ihtiyaç halinde valiliğin izni ile tadilat yapabilir.

4) Bu bentte belirtilenler dışında, yabancı okulların; binaları genişletilemez, şubeleri açamaz, mevcut binalarının yerine kaim olmak üzere yeniden binalar inşa edilemez. Bu amaçla herhangi bir mülk edinilemez veya kiralanamaz.

5) Yabancı okulların taşınmaz malları, kurucularının veya yetkililerinin önerisi ile Bakanlığa ya da kuruluş amaçları eğitim vermek olan 4721 sayılı Türk Medenî Kanununa göre kurulan vakıflara Cumhurbaşkanının izni ile devredilebilir. Devredilen bu kurumların yönetim, eğitim-öğretim özellikleri dikkate alınarak korunması yararlı görülenler Bakanlıkça tespit edilir.(1)

c) Azınlık okulları:

1) 23/8/1923 tarihli ve 340 sayılı Kanuna bağlı Antlaşmanın 40 ve 41 inci maddeleriyle ilgisi bulunan okulların özellik göstermesi gereken hususları yönetmelikle tespit edilir. Bu yönetmelik, ilgili ülkelerin bu konulardaki müteakib mevzuat ve uygulamaları dikkate alınmak suretiyle hazırlanır. Yönetmelikte belirtilmeyen hususlarda resmî okullar mevzuatı uygulanır. Bu okullarda yalnız kendi azınlığına mensup Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının çocukları okuyabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Eğitim-Öğretim, Yönetim, Kurumun Kapatılması ve Personel İşlemleri

Eğitim-öğretim ve kurumların yönetimi

MADDE 6 – Kurumlarda eğitim-öğretim ve yönetim, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda ifade edilen Türk Millî Eğitiminin genel amaç ve temel ilkelerine uygun olarak yürütülür.

Kurumlarda uygulanacak öğretim programı ve haftalık ders çizelgesi, resmî kurumlarda uygulanan usûl ve esaslar çerçevesinde belirlenir. Bakanlıkça uygun bulunması durumunda farklı öğretim programları ve haftalık ders çizelgesi de uygulanabilir.

Kurumun veya yönetimleri birleştirilen kurumların bir müdür tarafından yönetilmesi esastır. Yönetimleri birleştirilecek kurumlara ilgili usûl ve esaslar yönetmelikle belirlenir.

Bir kimse birden fazla kurumun kurucusu olabilir. Gerekli nitelikleri taşıyan kurucu/kurucu temsilcisi, kurumun müdürü de olabilir. Üzerinde müdürlük görevi bulunmayan kurucu/kurucu temsilcisi, kurumun eğitim-öğretimine ve bunlarla ilgili yönetim işlerine karışamaz.

Bünyesinde birden fazla kurum bulunduran kurumlara genel müdür ve genel müdür yardımcısı atanabilir.

(Ek fıkra: 9/5/2018-7141/12 md.) Bu Kanun kapsamında faaliyet gösteren kurumlarda, Bakanlıkça belirlenen programları başarıyla tamamlayanlar aldıkları kurs bitirme belgeleriyle tamamladıkları programlara ilişkin işyerlerinde çalışabilir ve işyeri açabilirler. Bu durumda olan kişiler için başkaca bir meslek belgesi aranmaz.

(Ek fıkra: 9/5/2018-7141/12 md.) Uygulanan program doğrultusunda yapılacak kurs bitirme, seviye tespit ve seviye tamamlama sınavları ile programın gerektirdiği diğer sınavlar için sınava girenlerden alınacak sınav ücretleri, bu ücretlerden bu sınavlarda görevlendirilenlere ödenecek ücretler ve sınav giderleri ile sınavların usul ve esasları Bakanlıkça belirlenir.

Kurum açma izninin iptali, kurumun kapatılması, devri ve nakli

MADDE 7 – (Değişik birinci fıkra: 2/12/2016-6764/62 md.) Kurum açma izni verilen kurumlardan iki yıl içerisinde faaliyete başlamayan, faaliyete başladıktan sonra yönetmelikte belirtilen süreden daha fazla izinsiz ara veren veya söz konusu izni amacı dışında kullandığı tespit edilen kurumların kurum açma izni ve iş yeri açma ve çalışma ruhsatı iptal edilir.

(Değişik ikinci fıkra: 2/12/2016-6764/62 md.) Özel öğretim kurumunun;

a) Bakanlıkça onaylı yerleşim planında izinsiz değişiklik yapması,

b) (Değişik:27/6/2019-7180/11 md.) Gerçeğe aykırı veya yanıltıcı reklam ya da ilan vermesi, reklam veya ilanlarda öğrenci resim ya da bilgilerini kullanması,

- c) Haftalık ders çizelgesi ve programları Bakanlık izni olmadan kurumda uygulaması,
- d) Bu Kanun ve bu Kanuna dayanılarak yürürlüğe konulan yönetmelik ve yönergelerde belirtilen hükümlere aykırı fiillerde bulunması,
- e) Mevzuatta belirtilen sayıda personel çalıştırmaması veya mevzuata aykırı personel çalıştırması,
- f) 14/6/1973 tarihli ve 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun genel ve özel amaçları ile temel ilkelerine uymaması,
- g) Kurum açma şartlarından herhangi birini kaybetmesi,
- h) Mevzuata uygun olarak kapatılmaması,

hâllerinde; (a), (b), (c) ve (d) bentlerindeki fiiller için brüt asgari ücretin beş katı; (e) ve (f) bentlerindeki fiiller için brüt asgari ücretin on katı ve (g) bendindeki fiil için brüt asgari ücretin yirmi katı idari para cezası uygulanır. Bu fıkranın (a), (b), (c), (d), (e), (f) ve (g) bentlerindeki fiillerin tekrarı hâlinde idari para cezası miktarı beş kat artırılarak uygulanır ve bu bentlerdeki fiillerin üçüncü kez tekrarlanması hâlinde ise kurum açma izni ile iş yeri açma ve çalışma ruhsatı iptal edilir, (h) bendindeki fiilin işlenmesi hâlinde brüt asgari ücretin yirmi katı idari para cezası verilir ve kurum açma izni ile iş yeri açma ve çalışma ruhsatı iptal edilir. İdari para cezası, kurum açma iznini vermeye yetkili makam tarafından verilir. Bu fıkranın uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir.

Okul kurucusu/kurucu temsilcisi; Bakanlığa, yönetici, öğretmen, uzman öğretici, usta öğretici ve öğrenci/kursiyerlere en az üç ay önce yazılı olarak bildirmek şartıyla ve gerekçesi Bakanlıkça uygun bulunduğu takdirde öğretim yılı sonunda okulunu kapatabilir.

Okullar dışındaki diğer kurumların kurucusu/kurucu temsilcisi valiliğe, yönetici, öğretmen, uzman öğretici, usta öğretici ve öğrenci/kursiyerlere en az üç ay önce yazılı olarak bildirmek şartıyla ve gerekçesi valilikçe uygun bulunduğu takdirde dönem sonunda kurumunu kapatabilir.

Kapanan veya kapatılan kurum; mühürlerini, yönetici, öğretmen ve öğrencilerle ilgili bütün defterlerini, dosyalarını ve diğer evrakını ilgili valiliğe devir ve teslim etmeye mecburdur. (Değişik ikinci cümle: 2/12/2016-6764/62 md.) Devir ve teslimden kaçınan veya bu görevi savaştıran kurucu hakkında brüt asgari ücretin yirmi katı idari para cezası uygulanır.

(Ek fıkra: 2/12/2016-6764/62 md.) Bu Kanunda belirtilen şartlara uymadan kurumunu kapatanlar ile soruşturma sonucu kurum açma izni ile

işyeri açma ve çalışma ruhsatı iptal edilen kurucuya beş yıl geçmeden tekrar kurum açma izni veya bir kurumu devralma ya da bir kuruma ortak olma izni verilmez.

Kapatılan kurumlarla ilgili olarak öğrenci/kursiyer veya velilerinin, kurucular aleyhine genel hükümlere göre dava açma hakları saklıdır.

Kurumların devri ve nakline ilişkin usûl ve esaslar yönetmelikle belirlenir.

Kurumlarda çalıştırılacak personel

MADDE 8 – Kurumların eğitim-öğretim ve yönetim hizmetlerinin, asıl görevi bu kurumlarda olan yönetici ve eğitim-öğretim elemanları ile yürütülmesi esastır.

Bir kurumun öğretime başladığı tarihten itibaren mevcut ders saati sayısının, kuruluş sırasında üçte birinin, kuruluşundan üç yıl sonra da en az üçte ikisinin asıl görevi bu kurumlarda olan öğretmen, uzman öğretici veya usta öğreticiler tarafından okutulması zorunludur.

Kurumların yöneticilik ve eğitim-öğretim hizmetlerinde, en az dengi resmî öğretim kurumlarına atanabilmek için gerekli nitelik ve şartları taşıyanlar, resmî dengi bulunmayan kurumların yöneticilik ve eğitim-öğretim hizmetlerinde ise yönetmelikle belirtilen nitelik ve şartları taşıyanlar görevlendirilir.

İhtiyaç halinde, resmî okullarda görevli öğretmenlere asıl görevlerini aksatmamak ve aylık karşılığı okutmakla yükümlü bulunduğu haftalık ders saati sayısını doldurmaları kaydı ve çalıştıkları kurumların izni ile sadece okullarda, aylık karşılığı okutmakla yükümlü bulunduğu haftalık ders saati sayısının yarısı kadar ücretli ders verilebilir. **(Mülga ikinci cümle: 1/3/2014-6528/14 md.)**

Uzman öğretici, usta öğretici ve öğretmenlik yapma nitelik ve şartlarını taşıyan diğer Devlet memurlarına, ilgili birimlerin izniyle haftada on saati geçmemek üzere ücretli ders görevi verilebilir.

Ders saati ücretli olarak görevlendirileceklerle ilgili diğer hususlar yönetmelikle belirlenir.

Kurumların müdürleri, kurucu/kurucu temsilcisi tarafından; diğer yönetici ve öğretmen, uzman öğretici ve usta öğreticileri ise müdürlerince seçilir ve çalışma izinleri valiliğin iznine sunulur. Valiliğin izni alınmadan müdür ile diğer yönetici, öğretmen, uzman öğretici ve usta öğreticiler işe başlatılamaz.

Gerekli şartları taşıyan yönetici, öğretmen, uzman öğretici ve usta öğreticiler için valilikçe çalışma izni düzenlenir. Çalışma izninin iptali yine valilikçe yapılır.

Bu Kanun kapsamında çalışacak yabancılar, 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun hükümleri doğrultusunda görevlendirilir.

Türkçe'den başka dille öğretim yapan ve yabancılar tarafından açılmış bulunan okulların kurucuları ile müdürleri, Türkiye Cumhuriyeti uyruklu, Türkçe veya Türkçe kültür dersleri öğretmenliği yapma niteliğini taşıyan ve öğretim dilini bilenlerden birini, Türk müdür başyardımcısı olarak çalışma izni düzenlenmek üzere valiliğe önerir.

Öğretim dilini bilen Türkçe veya Türkçe kültür dersleri öğretmeni bulunmaması hâlinde, okulun öğretim dilinde özel alan eğitimi görmüş, Türkiye Cumhuriyeti uyruklu öğretmenlere de bu görev verilebilir.

Bu öneriyi, uyarıya rağmen bir ay içinde yapmayan okulların Türk müdür başyardımcılarını, yukarıdaki şartları taşıyan öğretmenler arasından valilik seçer ve işe başlatır.

Özlük hakları ve sorumluluklar

MADDE 9 – Kurumlarda çalışan yönetici, öğretmen, uzman öğretici ve usta öğreticiler ile kurucu veya kurucu temsilcisi arasında yapılacak iş sözleşmesi, en az bir takvim yılı süreli olmak üzere yönetmelikle belirtilen esaslara göre yazılı olarak yapılır. Mazeretleri nedeniyle kurumdan ayrılan öğretmen ve öğreticilerin yerine alınacak olanlar ile devredilen kurumların yönetici, öğretmen ve öğreticileri ile bir yıldan daha az bir süre için de iş sözleşmesi yapılabilir.

(Mülga ikinci fıkra: 1/3/2014-6528/14 md.)

Sosyal yardım kapsamındaki ek ödemeler, bütçe kanunlarıyla resmî okul öğretmen ve personeline sağlanan haklara denk olarak okul öğretmenlerine ve personeline de ödenir. Sosyal yardım kapsamındaki ek ödemelerden gelir vergisi kesilmez.

Kurumlardaki ek ders ücreti miktarı, resmî okullar için tespit edilen miktardan az olamaz. Ancak, 8 inci madde uyarınca resmî okul ve kurumlardan ücretli olarak görevlendirilenlere verilecek ek ders ücreti miktarı, resmî okullar için tespit edilen ek ders ücretinin iki katını geçemez.

Kurumlarda görev yapan yönetici, öğretmen, uzman öğretici ve usta öğreticiler, bu Kanun hükümleri saklı kalmak üzere;

a) Sosyal güvenlik ve özlük hakları yönünden; 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ile 4857 sayılı İş Kanunu,

b) Yetki, sorumluluk, ödül ve cezalar ile bunların uygulanması bakımından; 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu, 1702 sayılı İlk ve Orta Tedrisat Muallimlerinin Terfi ve Tecziyeleri Hakkında Kanun, 4357 sayılı Hususi İdarelerden Maaş Alan İlkokul Öğretmenlerinin Kadrolarına Terfi, Taltif ve Cezalandırılmalarına ve Bu Öğretmenler İçin Teşkil Edilecek Sağlık ve İçtimaî Yardım Sandığı ile Yapı Sandığına ve Öğretmenlerin Alacaklarına Dair Kanun ile 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun, hükümlerine tâbidir.

Ancak, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa göre kademe ilerlemesinin durdurulması cezasını gerektiren fiillerin işlenmesi halinde bu kişilere kademe ilerlemesinin durdurulması cezası yerine brüt aylığından 1/4'ü ile 1/2'si arasında maaş kesim cezası, çalışma izni veren makam tarafından verilir. Tekrarı hâlinde ise göreve son verilir.

1702 sayılı Kanuna göre meslekten çıkarılma veya 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa göre Devlet memurluğundan çıkarma cezasını gerektiren fiil ve hâllerin işlenmesi hâlinde, Bakanlığın görüşü alınmak suretiyle personelin görevine, izni veren makam tarafından son verilir.

Yetki, sorumluluk, ödül, sicil, disiplin ve cezaların uygulanmasına ilişkin diğer esas ve usûller çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Kurumlarda görev yapan yönetici, öğretmen, uzman öğretici ve usta öğreticiler, görevleri sırasında suç işlemeleri veya görevleri nedeniyle kendilerine karşı işlenen suçlardan dolayı 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun uygulanması ve ceza kovuşturması bakımından kamu görevlisi sayılır.

Çalışma izninin iptali ve geçici görevlendirme

MADDE 10 – İki defa teftiş raporuyla başarısızlığı tespit edilen yönetici, öğretmen, uzman öğretici ve usta öğreticilerin çalışma izni, izni veren makam tarafından iptal edilir.

(İptal ikinci fıkra: Anayasa Mahkemesi'nin 22/5/2013 tarihli ve E.: 2013/39, K.: 2013/65 sayılı Kararı ile.) (1)

Bu durum, ilgiliye tebliğ edilmek üzere kuruma bildirilir. Tebliğ, sözleşmenin feshine ve ilgilinin kurumla ilişkisinin kesilmesine yeter sebep teşkil eder.

Kurumların teftiş ve denetlenmesi sırasında valilik, lüzum görülen durumlarda kurumun yönetici, öğretmen, uzman öğretici ve usta öğreticile-

rini görevden uzaklaştırabilir. Bu takdirde valilikçe, geçici görevlendirme yapılarak gerekli tedbirler alınır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Denetim, Reklâm, Malî Hükümler ve Ücretler

Denetim, reklâm ve ilânlar

MADDE 11 – Kurumlar ve bu kurumlarda görevli personel, Bakanlığın denetimi ve gözetimi altındadır.

Eğitim-öğretim ve yönetim bakımından yapılan denetimlerde, kurumun özel yönetmeliği de dikkate alınır.

Kurumlar, ancak amaçlarına uygun tanıtıcı mahiyette reklâm ve ilân verebilirler. Bu kurumlar reklâm ve ilânlarında gerçeğe aykırı beyanlarda bulunamazlar ve televizyonda reklâm ve ilân yapamazlar.

Malî hükümler

MADDE 12 – Kurumlar, faaliyetlerini sadece kazanç sağlamak için düzenleyemezler. Ancak, Türk Millî Eğitiminin amaçları doğrultusunda eğitimin kalitesini yükseltmek, gelişmelerine fırsat ve imkân verecek yatırımlar ve hizmetler yapmak üzere gelir sağlayabilirler.

Okulların su, doğal gaz ve elektrik ücretlendirilmesi, resmî okullara uygulanan tarife üzerinden uygulanır.

(Ek fıkra: 4/7/2012-6353/42 md.) Bu Kanun kapsamında organize sanayi bölgelerinde açılan mesleki ve teknik eğitim okullarında öğrenim gören Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı her bir öğrenci için, 2012-2013 eğitim ve öğretim yılından başlamak üzere, resmî okullarda öğrenim gören bir öğrencinin okul türüne göre Devlete maliyetinin bir buçuk katını geçmemek üzere, her eğitim öğretim yılı itibarıyla Maliye Bakanlığı ile Bakanlık tarafından müştereken belirlenen tutarda, Bakanlık bütçesine bu amaçla konulan ödenekten eğitim ve öğretim desteği yapılabilir.(2)

(Ek fıkra: 4/7/2012-6353/42 md.) Cumhurbaşkanı kararıyla, bu Kanun kapsamında organize sanayi bölgeleri dışında açılan mesleki ve teknik eğitim okullarında öğrenim gören Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı öğrenciler için de altıncı fıkradaki usul ve esaslar çerçevesinde eğitim ve öğretim desteği yapılabilir.(1)(2)

(Ek fıkra: 4/7/2012-6353/42 md.; Değişik beşinci fıkra: 1/3/2014-6528/11 md.) Söz konusu eğitim öğretim hizmetini sunan veya yararlananların, gerçek dışı beyanda bulunmak suretiyle fazladan ödemeye sebebiyet vermeleri durumunda bu tutarların, ödemenin yapıldığı tarihten itibaren 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanununun 51 inci maddesine göre hesaplanacak gecikme zammı ile birlikte bir ay içinde ödenmesi, yapılacak tebligatla sebebiyet verenlerden istenir. Bu süre içinde ödenmemesi hâlinde bu tutarlar, anılan Kanun hükümlerine göre Maliye Bakanlığına bağlı vergi daireleri tarafından takip ve tahsil edilir. Bu fiillerin tekrarı hâlinde, ayrıca kurum açma izinleri iptal edilir.

(Ek fıkra: 4/7/2012-6353/42 md.) Bu konu ile ilgili öğrenci başarı durumu da dahil olmak üzere destek verilme kriterleri, hangi eğitim ve öğretim alanlarına destek verileceğine dair kurallar ile diğer usul ve esaslar Maliye Bakanlığı ve Bakanlıkça müştereken hazırlanan yönetmelikle belirlenir.

(Ek fıkra: 2/12/2016-6764/63 md.) Bu Kanun kapsamında açılan mesleki ve teknik anadolu liselerinde verilen mesleki eğitimin kalitesini, öğretmen ve öğrencilerin mesleki bilgi ve becerilerini geliştirmek amacıyla alan ve dalların özelliklerine göre Bakanlıkça belirlenen standartlara ve donanım sahip atölye ve laboratuvarlarda üretim yapılabilir ve üretilen malların satışından elde edilen gelir okulun eğitim, öğretim ve yönetim hizmetlerinde kullanılır. Üretimde görev alan öğrenci ve personele ödenen pay ile üretim şartlarına ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenir.

(Ek fıkra: 9/5/2018-7141/13 md.) Bu Kanun kapsamında faaliyet gösteren çeşitli kurslar, kurumlarında öğretim faaliyetlerinin yanında, programlarının içeriğine uygun, eğitim personeli ve kursiyerlerin katılımıyla bedeli karşılığı mal ve hizmet üretiminde bulunabilir. Mal ve hizmet üretiminin yapılacağı programlar, üretim faaliyetine katılanlara ödenecek ücretlerin belirlenmesi ile bu fıkranın uygulanmasına ilişkin diğer usul ve esaslar Bakanlıkça belirlenir.

Öğrenim ücreti ve diğer ücretler, ücretsiz öğrenim ve yabancı uyruklu öğrenciler

MADDE 13 – Öğrenim ücreti ve diğer ücretler, kurumlarca her yıl tespit edilerek ocak ayından itibaren en geç mayıs ayında ilân edilir.

Ücretlerin hangi esaslara göre tespit, tayin, ilân ve tahsil edileceği yönetmelikle belirlenir.

Kurumlar, öğrenim gören öğrenci sayısının yüzde üçünden az olmak üzere ücretsiz öğrenci okutmakla yükümlüdür. Bakanlıkça bu oran yüzde ona kadar artırılabilir. (Ek cümle: 6/2/2014-6518/84 md.) Ücretsiz okutmada; 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu, 3/11/1980 tarihli ve 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun veya 2330 sayılı Kanun hükümleri uygulanarak aylık bağlanmasını gerektiren kanunlar, 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 56 ncı, mülga 45 inci ve 64 üncü maddeleri ile 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Kanunun 47 nci maddesi kapsamında harp veya vazife malulü sayılanların ilk ve orta öğretim çağındaki çocukları ile haklarında korunma, bakım veya barınma kararı verilen çocuklara öncelik verilir.

Ücretsiz okutulacak öğrencilerin yüzdesi, seçimi ve kurumlara kabul şartlarına ilişkin usûl ve esaslar yönetmelikle belirlenir.

Kurumlar ayrıca, öğrenim bursu verebilirler. Öğrenim bursu verilmesine ilişkin usûl ve esaslar yönetmelikle belirlenir.

Bir okula alınabilecek yabancı uyruklu öğrenci sayısı, o okulda okuyan Türkiye Cumhuriyeti uyruklu öğrenci sayısının yüzde otuzunu aşamaz.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Geçici ve Son Hükümler

Yürürlükten kaldırılan kanun, yönetmelikler ve hüküm bulunmayan haller

MADDE 14 – 8/6/1965 tarihli ve 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır.

Bu Kanunda belirtilmiş olan yönetmelikler, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yürürlüğe konulur.

Bu Kanunda hüküm bulunmayan hususlarda, resmî öğretim kurumlarında uygulanan mevzuat hükümleri uygulanır.

MESLEKİ EĞİTİM KANUNU (1)(2)(3)(4)

Kanun Numarası: 3308

BİRİNCİ KISIM

Madde 1 – Bu Kanunun amacı; çırak, kalfa ve ustaların eğitimi ile okullarda, yükseköğretim kurumlarında ve işletmelerde yapılacak mesleki eğitime ilişkin esasları düzenlemektir.⁽⁵⁾

Madde 2 – (Değişik: 29/6/2001-4702/5 md.)

Bu Kanun, Yükseköğretim Kurulu ve Mesleki Eğitim Kurulunun belirleyeceği mesleklerde, kamu ve özel sektöre ait kurum, kuruluş ve iş yerleri ile mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarındaki eğitim ve öğretimi kapsar.⁽⁶⁾

Madde 3 – Bu Kanunda geçen;

a) “Bakanlık”, Milli Eğitim Bakanlığını;

b) “Aday çırak”, çıraklığa başlama yaşını doldurmamış ve çıraklık döneminden önce kendisine işyeri ortamı tanıtılan, sanat ve mesleğinin ön bilgileri verilen kişiyi;

c) “Çırak”, çıraklık sözleşmesi esaslarına göre bir meslek alanında mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını iş içerisinde geliştirilen kişiyi;

d) **(Değişik: 29/6/2001-4702/6 md.)** “Öğrenci”, işletmelerde, mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarında örgün eğitim görenleri;

e) “Kalfa”, bir mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını kazanmış ve bu meslekle ilgili iş ve işlemleri ustanın gözetimi altında kabul edilebilir standartlarda yapabilen kişiyi;

f) “Usta”, bir mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını kazanmış ve bunları mal ve hizmet üretiminde iş hayatınca kabul edilebilecek standartlarda uygulayabilen; üretimi planlayabilen; üretim sırasında karşılaşılabilecek problemleri çözümlenebilen; düşüncelerini yazılı, sözlü ve resim ile açıklayabilen; üretimle ilgili pratik hesaplamaları yapabilen kişiyi;

g) **(Değişik: 29/6/2001-4702/6 md.)** “Usta öğretici”, ustalık yeterliğini kazanmış; aday çırak, çırak, kalfa ile mesleki ve teknik eğitim okul ve

kurumları öğrencilerinin işyerindeki eğitiminden sorumlu; mesleki eğitim tekniklerini bilen ve uygulayan kişiyi;

h) **(Değişik: 29/6/2001-4702/6 md.)** «İşletmelerde Mesleki Eğitim», mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumları öğrencilerinin beceri eğitimlerini işletmelerde, teorik eğitimlerini ise mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarında veya işletme veya kurumlarca tesis edilen eğitim birimlerinde yaptıkları eğitim uygulamalarını;

i) **(Mülga: 20/6/2001-4684/10 md.)**

j) **(Ek: 29/6/2001-4702/6 md.)** “Mesleki ve Teknik Eğitim Okul ve Kurumları”, mesleki ve teknik eğitim alanında, diplomaya götüren orta öğretim kurumları ve mesleki ve teknik eğitim yapan yükseköğretim kurumları ile belge ve sertifika programlarının uygulandığı her tür ve derecedeki örgün ve yaygın eğitim-öğretim kurumlarını;⁽¹⁾

k) **(Ek: 29/6/2001-4702/6 md.)** “Personel”, kamu ve özel kurum, kuruluş ve işyerlerinde maaş ya da ücret karşılığında çalışan kadrolu veya sözleşmeli elemanlar ile işçileri;

l) **(Ek: 29/6/2001-4702/6 md.)** “İşletme”, mal ve hizmet üreten kamu ve özel kurum, kuruluş ve işyerlerini;

m) **(Ek: 29/6/2001-4702/6 md.)** “Eğitici Personel”, mesleki yeterliğe sahip, öğrencilerin işyerindeki eğitiminden sorumlu, iş pedagojisi eğitimi almış, mesleki eğitim yöntem ve tekniklerini bilen ve uygulayan veya mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarında atölye, laboratuvar, meslek dersleri öğretmenliği yapabilme yetkisine sahip kişiyi;

n) **(Ek: 29/6/2001-4702/6 md.)** “Meslek Alanı”, ortak özelliklere sahip birden fazla meslek dalını içeren; bilgi, beceri, tutum, davranış ve istihdam olanağı sağlayan alanı;

o) **(Ek: 29/6/2001-4702/6 md.)** “Meslek Dalı”, bir meslek alanı içinde yer alan ve belirli konularda uzmanlaşmaya yönelik bilgi, beceri, tutum, davranış gerektiren ve istihdam olanağı sağlayan iş kollarından her birini;

p) **(Ek: 2/12/2016-6764/38 md.)** “Eğitim Birimi”, bu Kanun kapsamında öğrencilerin teorik ve beceri eğitimi, staj veya tamamlayıcı eğitim ile işletme personelinin eğitimi amacıyla işletmeler tarafından oluşturulan, gerekli araç, gereç ve donanıma sahip eğitim ortamını;

r) **(Ek: 2/12/2016-6764/38 md.; Değişik: 18/6/2017-7033/31 md.)** “Staj”, Yükseköğretim Kurulunca, yükseköğretim kurumlarında verilmekte olan her düzeydeki alana özgü olarak belirlenen teorik ve uygulamalı dersler

dışında, öğrencilerin öğretim programlarıyla kazandırılması öngörülen mesleki bilgi, beceri, tutum ve davranışlarını geliştirmeleri, sektörü tanımaları, iş hayatına uyumları, gerçek üretim ve hizmet ortamında yetişmeleri amacıyla işletmede yaptıkları mesleki çalışmayı;

s) **(Ek: 2/12/2016-6764/38 md.)** “Tamamlayıcı Eğitim”, açık öğretim yoluyla eğitimi yapılamayan alan veya dallarda, mesleki ve teknik orta öğretim programlarını tamamlayamadan okuldan ayrılanlar ile yurtdışında öğrenim görenlerin denklik işlemleri sonucunda tespit edilen eksik meslek alan veya dal derslerini işletmelerde mesleki eğitim esaslarına göre tamamlamalarına imkân sağlayan eğitimi;

İfade eder.

İKİNCİ KISIM BİRİNCİ BÖLÜM

Madde 4 – (Mülga: 2/7/2018-KHK-703/193 md.)

Madde 5 – Mesleki Eğitim Kurulunun görevleri şunlardır:

- a) Gerek bu Kanun ve gerekse bu Kanuna göre çıkarılacak olan yönetmelik hükümlerinin uygulanmasını takip etmek ve değerlendirmesini sağlamak.
- b) Muhtelif sektör ve branşda çıraklık eğitimi ile meslek eğitimi konusunda eğitim ihtiyaçlarını tespit etmek ve Bakanlığa bildirmek.
- c) Mesleki Eğitim programlarının esasları ve süreleri hakkında Bakanlığa görüş bildirmek.
- d) Çıraklık ve işletmelerdeki mesleki eğitim sınav komisyonlarının kurulması ve çalışması ile sınavların yapılış usullerine ilişkin yönetmelik tasarımlarını hazırlamak ve Bakanlığa sunmak.
- e) Aday çırak, çırak ve işletmelerde mesleki eğitim gören öğrenciler için sözleşme modellerini hazırlamak ve Bakanlığa sunmak.
- f) Lüzumu halinde çıraklık ve mesleki eğitim ile ilgili konuların incelenmesi için ihtisas komisyonları kurmak.
- g) Çıraklık ve mesleki eğitimle ilgili Bakanlıkça gönderilecek konuları incelemek ve görüş bildirmek.

h) Bu Kanuna göre yapılacak çıraklık ve işletmelerdeki mesleki eğitimde; uygulama alanına alınacak veya çıkarılacak yer ve meslekleri belirlemek ve Bakanlığa görüş bildirmek.

i) İl Mesleki Eğitim Kurullarının yıllık çalışma raporlarını değerlendirmek.

j) Teknolojik gelişmelerin ve iş hayatındaki değişmelerin meslek eğitimine etkilerini izlemek ve Bakanlığa bildirmek.

İKİNCİ BÖLÜM

Madde 6 – (Değişik: 29/6/2001-4702/8 md.)

Bu Kanun kapsamında mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumları ile işletmelerde yapılacak mesleki eğitimin planlanması, geliştirilmesi, değerlendirilmesi konularında karar almak ve valiliğe görüş ve tavsiyelerde bulunmak üzere illerde il mesleki eğitim kurulu kurulur.

İl mesleki eğitim kurulu, il milli eğitim müdürünün başkanlığında;

a) Belediye başkanı veya temsilcisi (Büyük şehirlerde vali tarafından belirlenecek belediye başkanı veya temsilcisi),

b) İl sağlık müdürü veya temsilcisi,

c) İl sanayi ve ticaret müdürü,

d) Esnaf ve sanatkarlar odaları birliği başkanı veya temsilcisi ile mesleki eğitimin yapıldığı mesleklerle ilgili oda yöneticileri arasından Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği Başkanlığınca seçilecek üç üye,

e) İl ticaret odası başkanı veya temsilcisi,

f) İl sanayi odası başkanı veya temsilcisi,

g) Sanayi ve ticaret odalarının ayrı ayrı kurulmadığı yerlerde, il sanayi ve ticaret odası başkanı veya temsilcisi,

h) İlin, mesleki eğitimden sorumlu milli eğitim müdür yardımcısı,

i) Kurulun sekreteryaya görevini yürüten okul müdürü,

j) İlde faaliyet gösteren mesleki ve teknik eğitim okullarından ve kurumlarından birer yönetici,

k) En fazla işçiyi temsil eden konfederasyonun o il için göstereceği işçi sendikaları temsilcisi,

l) Defterdar veya temsilcisi,

- m) Türkiye İş Kurumu il müdürü veya temsilcisi,
 n) Sosyal Sigortalar Kurumu Başkanlığı sigorta müdürü veya temsilcisi,
 o) En fazla işvereni temsil eden konfederasyonun, o il için göstereceği işveren sendikaları temsilcisinden,

Oluşur.

İl mesleki eğitim kurulu toplantılarına, gerekirse başkanın isteği üzerine ilgili kurum temsilcileri de davet edilir.

İl mesleki eğitim kurulu toplantı ve çalışma esasları yönetmelikle belirlenir.

İl mesleki eğitim kurulunun kararları valinin onayı ile uygulanır. Vali, gerekli gördüğü hallerde il mesleki eğitim kuruluna başkanlık eder.

Madde 7 – İl Mesleki Eğitim Kurulunun görevleri şunlardır:

- a) Muhtelif sektör ve branşdaki çıraklık ve mesleki eğitim ihtiyacını il seviyesinde tespit etmek ve Bakanlığa sunmak.
 b) Bakanlıkça gönderilen çıraklık ve mesleki eğitim çerçeve programlarının il ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi için Bakanlığa görüş bildirmek.
 c) Çıraklık ve mesleki eğitim uygulamalarında ortaya çıkan uyuşmazlıkların çözümüne yardımcı olmak.
 d) Bu Kanun hükümlerinin il seviyesinde eksiksiz yerine getirilmesi için gerekli tedbirleri almak.
 e) Çıraklık ve Mesleki Eğitim konularında valilikçe gönderilecek konuları incelemek ve sonuçlandırmak.
 f) İldeki çıraklık ve mesleki eğitim uygulamalarını takip etmek ve değerlendirmek. Bu konu ile ilgili yıllık çalışma raporunu hazırlamak ve Bakanlığa sunmak.

Madde 8 – İlin Bakanlıkça Kanun kapsamına alınma kararının yayımı tarihinden itibaren üç ay içinde «İl Mesleki Eğitim Kurulu» kurulur.

ÜÇÜNCÜ KISIM BİRİNCİ BÖLÜM

Madde 9 – İlköğretim okulunubitirmiş olanlar, bir mesleğe hazırlık amacı ile çıraklık dönemine kadar işyerlerinde aday çırak olarak eğitilebilirler.⁽²⁾

Madde 10 – (Başlığı ile Birlikte Değişik:27/6/2019-7180/5 md.)

Mesleki eğitim merkezi programına çırak öğrenci olarak kayıt olabilmek için aşağıdaki şartlar aranır:

- a) En az ortaokul veya imam-hatip ortaokulu mezunu olmak.
- b) Bünyesi ve sağlık durumu gireceği mesleğin gerektirdiği işleri yapmaya uygun olmak.

Tehlikeli ve çok tehlikeli işler veya özellik arz eden mesleklere alınacak çırakların öğrenim ve yaş durumu, ilgili kuruluşların görüşü alınarak Bakanlıkça belirlenir.

Aday çırak ve çırakların statüleri

Madde 11 – Aday çırak ve çırak; öğrenci statüsünde olup, öğrencilik haklarından yararlanır. Bunlar işyerinde çalışan işçi sayısına dahil edilmezler.

Madde 12 – (Değişik birinci fıkra: 29/6/2001-4702/10 md.) Aday çırak ve çıraklar, mesleğin özelliğine göre haftada sekiz saatten az olmamak üzere genel ve mesleki eğitim görürler. Bu eğitime katılmaları için aday çırak ve çırak öğrencilere ücretli izin verilir. Mevsime göre özellik arz eden mesleklerde teorik ve pratik eğitim belirli aylarda bloklştırılmış olarak yapılabilir.

(Değişik: 29/6/2001-4702/10 md.) Aday çırak ve çıraklar, pratik eğitimlerini işyerlerinde, işyerindeki eksik kalan pratik eğitimleri ile teorik eğitimlerini mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarında veya Bakanlıkça uygun görülen işyerlerinin eğitim birimlerinde yapar. Teorik ve pratik eğitim birbirlerini tamamlayacak şekilde planlanır ve yürütülür.

Pratik eğitim, hazırlanmış eğitim programlarına göre, işyerinin ve mesleğin özelliklerine uygun olarak usta öğreticinin gözetiminde yapılır. Pratik eğitimde 1475 sayılı İş Kanununun 69 uncu maddesi hükmü gözönünde bulundurulur.

Çıraklık eğitiminin esas ve usulleri yönetmelikle düzenlenir.

Madde 13 – (Değişik birinci fıkra: 29/6/2001-4702/11 md.) Bu Kanun kapsamında bulunan il ve mesleklerde faaliyet gösteren iş yerleri, Bakanlıkça tespit edilecek illerde ve meslek dallarında ondokuz yaşından gün almamış kişileri çıraklık sözleşmesi yapmadan çalıştıramazlar. Mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarının örgün eğitim programlarından mezun olanlar ve kalfalık belgesi sahipleri bu hükmün dışında tutulur.

İşyeri sahibi, aday çırağı ve çırağı çalıştırmaya başlamadan önce bunların velisi veya vasisi veya reşit ise kendisi ile yazılı çıraklık sözleşmesi yapmak zorundadır.

Çıracılık sözleşmesi; çırağın sözleşme süresi içinde reşit olması halinde, çırağın rızasıyla, işyeri sahibinin değişmesi halinde yeni işyeri sahibi aynı mesleği sürdürüyorsa ve rızasıyla devam eder, aynı mesleği sürdürmüyorsa sözleşme feshedilir. Fesih halinde çırağın önceki çalışmaları geçerli olup; yeni yapacağı çıracılık sözleşmesi ile çıracılık statüsünü devam ettirerek çıracılık süresini ve eğitimini tamamlar.

(Değişik: 29/6/2001-4702/11 md.) Bu Kanunun uygulandığı yer ve meslek dallarında 818 sayılı Borçlar Kanununun çıracılık sözleşmesine dair hükümleri ile onsekiz yaşını doldurduktan sonra sözleşmesi devam eden çıraklar hakkında 1475 sayılı İş Kanununun, İşçi Sağlığı ve Güvenliği başlıklı beşinci bölümünde yer alan hükümleri dışındaki hükümler uygulanmaz.

Çıracılığa başlama ve çıracılık süresi

Madde 14 – Çıracılığa bir deneme dönemi ile başlanır. Bu dönem mesleğin özelliğine göre bir aydan az, üç aydan fazla olamaz. Bu süre Bakanlıkça tespit edilir. Deneme döneminden sonra taraflar 10 gün içinde ilgili Mesleki Eğitim Merkezi müdürlüğüne başvurmadığı takdirde çıracılık sözleşmesi kesinleşir ve bu dönem çıracılık süresinden sayılır. Deneme döneminde ücret ödenir. Aday çıracılıktan çıracılığa geçenler deneme dönemini yapmış sayılırlar.

(Mülga: 2/12/2016-6764/40 md.)

(Ek: 29/6/2001-4702/12 md.) Lise ve daha üst düzeyde genel eğitimden sonra çıracılık eğitimine başlayanlar için eğitim süresi, mesleklerindeki çıracılık eğitimi süresinin yarısına kadar kısaltılabilir. Bu sürenin ne kadar kısaltılabileceği, ilgili meslek kuruluşunun teklifi ve Mesleki Eğitim Kurulunun uygun görüşü alınarak Bakanlıkça belirlenir.

(Ek: 29/6/2001-4702/12 md.) Ayrıca, mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarında uygulanan örgün eğitim programlarının herhangi bir kademesinden ayrılanlar ile yaygın eğitim programlarını tamamlayarak belge veya sertifika alanlardan, kendi alanlarında çıracılık eğitimine başlayanlar için çıracılık eğitim süresi daha önce aldığı mesleki eğitim programının içeriği ile devam edeceği çıracılık eğitimi programının içeriği değerlendirilerek Bakanlıkça belirlenir.

Madde 15 – Aday çıracık ve çıracık almak için işyerinde usta öğretici bulunması şarttır.

Madde 16 – Kalfa adayının mesleği ile ilgili bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarına iş hayatınca kabul edilebilir seviyede sahip olup olmadığı kalfalık sınavı ile tespit edilir.

(Mülga ikinci fıkra:27/6/2019-7180/6 md.)

Sınav komisyonunun teşkili ile sınavın esasları ve usulleri yönetmelikle düzenlenir.

(Mülga dördüncü fıkra:27/6/2019-7180/6 md.)

Madde 17 – Bu Kanuna göre kalfalık hakkını elde edenlere kalfalık belgesi verilir. Kalfalık belgesi bulunmayanlar kalfa unvanı ile çalışamaz ve çalıştırılmazlar. Bu belgeye sahip olanlar, kalfalık unvanı kullanılmayan işyerlerinde dengi işlerde çalıştırılırlar.

507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkarlar Kanunu kapsamındaki işyerlerinde çalışarak kalfa olanlar en az bir yıl o işyerinde çalışırlar.

Bu sürenin sonunda işyerini değiştirmek isteyen kalfaya üç ay önce başvurmak kaydıyla, o işyeri çıkma izni verir.

Çıkma izni olmadan başka işyerleri kalfayı işe alamazlar.

Kalfaların işten ayrılmalarını gerektiren hususlar yönetmelikle belirlenir.

İKİNCİ BÖLÜM

Madde 18 – (Değişik: 29/6/2001-4702/13 md.)

(Değişik: 2/12/2016-6764/41 md.) On ve daha fazla personel çalıştıran işletmeler, çalıştırdıkları personel sayısının yüzde beşinden az olmamak üzere mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumu öğrencilerine beceri eğitimi, mesleki ve teknik ortaöğretim okul ve kurumu öğrencilerine staj ve tamamlayıcı eğitim yaptırır. Öğrenci sayısının tespitinde kesirler tam sayıya tamamlanır. Bu işletmeler mesleki ve teknik eğitim yapan yükseköğretim kurumu öğrencilerine staj yaptırabilir.

Deprem, sel ve yangın gibi tabii afetler sonucu yörede faal durumda kalan işletmelerin eğitim olanakları dikkate alınarak, bu işletmeler için yukarıda belirtilen oranlar, il mesleki eğitim kurulunun teklifi ve Bakanlığın onayı ile değiştirilebilir.

(Değişik: 2/12/2016-6764/41 md.) Mesleki eğitim kapsamına alınıp alınmadığına bakılmaksızın ondan az personel çalıştıran işletmeler de mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumları öğrencilerine bu Kanunun ilgili hükümlerine göre beceri eğitimi, staj ve tamamlayıcı eğitim yaptırabilirler.

Vardiya usulü veya mevsimlik olarak faaliyet gösteren işletmelerde eğitim görecektir öğrenci sayısının tespitinde gündüz vardiyasında veya faaliyet gösterdiği mevsimde çalışan personel sayısı esas alınır.

(Değişik: 2/12/2016-6764/41 md.) Bu Kanun kapsamında on ve daha fazla personel çalıştıran işletmeler, çalışma ve iş kurumu il müdürlüklerince her yıl şubat ayı içerisinde il millî eğitim müdürlüklerine ve o ildeki yükseköğretim kurumlarına bildirilir. Beceri eğitimi, staj ve tamamlayıcı eğitim yaptıracak Türk Silahlı Kuvvetlerine bağlı işletmeler, Bakanlık ve Millî Savunma Bakanlığınca birlikte belirlenir.

İşletmelerdeki personel sayısının tespitinde her yılın ocak ayı, yaz mevsiminde faaliyet gösteren işletmelerde temmuz ayı esas alınır. Beceri eğitimi uygulamasına da öğretim yılı başında başlanır.

İşletmelerde mesleki eğitim uygulaması kapsamına alınacak iller ve meslekler, Mesleki Eğitim Kurulunun görüşü doğrultusunda Bakanlıkça tespit edilir.

(Değişik: 2/12/2016-6764/41 md.) Bu madde kapsamında on ve daha fazla öğrenciye beceri eğitimi, staj ve tamamlayıcı eğitim yaptıracak işletmeler bu amaçla bir eğitim birimi kurar. Bu birimde, yapılan eğitim için alanında ustalık yeterliğine sahip ve iş pedagojisi eğitimi almış usta öğretici veya eğitici personel görevlendirilir.

(Ek fıkra: 13/2/2011-6111/62 md.) Bu maddede belirtilen on personel sayısını beş personele kadar indirmeye Cumhurbaşkanı yetkilidir.(1)

Madde 19 – İşletmelerde uygulanacak ağır ve tehlikeli işlerde yapılacak eğitim dahil meslek eğitimi programları Mesleki Eğitim Kurulunun görüşü alınarak Bakanlıkça tespit edilir.

Madde 20 – (Değişik: 29/6/2001-4702/14 md.) İşletmelerde beceri eğitimi gören öğrencilerin teorik eğitimi, mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarında veya işletmelerin eğitim birimlerinde yapılır. Çalışma saatleri içinde yapılacak teorik eğitim haftada oniki saatten az olamaz. Bu eğitim yoğunlaştırılmak suretiyle de yapılabilir. Teorik eğitim günlerinde öğrenciler ücretli izinli sayılır.

(Değişik: 2/12/2016-6764/42 md.) Mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarında ve işletmelerde yapılan mesleki eğitim, staj ve tamamlayıcı eğitime ilişkin usul ve esaslar ile sınavların yapılış şekilleri, Bakanlık ve Yükseköğretim Kurulunca çıkarılan yönetmeliklerle düzenlenir. İşyeri şartlarına uyma

Madde 21 – (Değişik: 2/12/2016-6764/43 md.)

İşletmelerde mesleki eğitim, staj ve tamamlayıcı eğitim gören öğrenciler, işyerlerinin şartlarına ve çalışma düzenine uymak zorundadırlar.

Madde 22 – (Değişik birinci fıkra: 29/6/2001-4702/15 md.) İşletmelerde grev ve lokavt uygulaması, deprem, yangın ve sel gibi afetler olması halinde mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumu öğrencileri eğitimlerini kendi mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarında sürdürür.

İşletmeler beceri eğitimi başladıktan sonra personel sayısında azalma olması halinde de, eğitime alınan öğrenciler okuldan mezun oluncaya kadar eğitimi devam ettirirler.

Madde 23 – (Mülga: 2/12/2016-6764/44 md.)

Madde 24 – On ve daha fazla personel çalıştıran ve Bakanlıkça işletmelerde mesleki eğitim kapsamına alınan, ancak, beceri eğitimi yaptırmayan işletmeler, beceri eğitimi yaptırmaması gereken her öğrenci için eğitim süresince her ay 18 yaşını bitirenlere ödenen asgari ücretin net tutarının 1/3'ü nispetinde, yirmi ve daha fazla personel çalıştırılması halinde 2/3'ü nispetinde Saymanlık hesabına para yatırmakla yükümlüdürler.⁽¹⁾⁽²⁾

Mesleki eğitim şartlarına sahip olan işletmelere Bakanlıkça öğrenci gönderilememesi halinde bu işletmeler, (...) ⁽¹⁾ katılma payı ödemezler.⁽¹⁾

Bu sayının tespitinde görev ve çalışma statüsüne bakılmaksızın işyerinde 1475 sayılı İş Kanununa tabi olarak çalıştırılan personel sayısı dikkate alınır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Ücret, Sosyal Güvenlik ve izin

Ücret ve Sosyal Güvenlik

Madde 25 – (Değişik: 2/12/2016-6764/45 md.) Aday çırak ve çıraklar ile işletmelerde mesleki eğitim gören, staj veya tamamlayıcı eğitime devam eden öğrencilere işletmeler tarafından ödenecek ücret ve bu ücretlerdeki artışlar, düzenlenecek sözleşme ile tespit edilir. Ancak, işletmelerde mesleki eğitim gören öğrenciler ile mesleki ve teknik ortaöğretim okul ve kurumlarında staj veya tamamlayıcı eğitim gören öğrencilere asgari ücretin net tutarının; yirmi ve üzerinde personel çalıştıran işyerlerinde yüzde otuzundan, yirmiden az personel çalıştıran işyerlerinde yüzde onbeşinden, aday çırak ve çırağa yaşına uygun asgari ücretin yüzde

otuzundan aşağı ücret ödenemez. Bu amaçla kamu kurum ve kuruluşları gerekli tedbirleri alır. Staj yapacak işletme bulunamaması nedeniyle stajını okulda yapan ortaöğretim öğrencileri ile yükseköğretim kurumları ve birimlerinde yapan yükseköğretim öğrencilerinin yaptıkları stajlar bu fıkra hükmü kapsamı dışındadır.⁽²⁾

Aday çırak, çırak ve öğrencinin eğitimi sırasında işyerinin kusuru halinde meydana gelecek iş kazaları ve meslek hastalıklarından işveren sorumludur.

Aday çırak, çırak ve öğrencilere ödenecek ücretler her türlü vergiden müstesnadır.

(Değişik: 2/12/2016-6764/45 md.) Aday çırak, çıraklar, işletmelerde mesleki eğitim gören öğrenciler ile mesleki ve teknik ortaöğretim okul ve kurumlarında okumakta iken staja, tamamlayıcı eğitime veya alan eğitime tabi tutulan öğrencilerin sigorta primleri asgari ücretin yüzde ellisi üzerinden, Bakanlık ile mesleki ve teknik eğitim yapan yükseköğretim kurumlarının bağlı olduğu üniversitelerin bütçesine konulan ödenekten karşılanır.

Aday çırak, çırak ve işletmelerde mesleki eğitim gören, staj veya tamamlayıcı eğitime devam eden öğrenciler ile mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarında alan eğitime başlayan öğrenciler hakkında 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 23, 24, 35 ve 42 nci maddeleri hükümleri uygulanmaz. Ayrıca bunlara aynı Kanuna göre işgöremezlik ödenekleri bağlanacak sürekli işgöremezlik gelirine esas olacak günlük kazançların tespitinde sigorta primine esas tutulan ücret dikkate alınır.⁽¹⁾

İzin

Madde 26 – Aday çırak, çırak ve işletmelerde mesleki eğitim gören öğrencilere işletmelerce her yıl tatil aylarında bir ay ücretli izin verilir. Ayrıca mazeretleri kabul edilenlere okul müdürlüğünün görüşü alınarak bir aya kadar ücretsiz izin de verilebilir.

DÖRDÜNCÜ KISIM

Madde 27 – Kalfalık yeterliğini kazanmış olanların mesleki yönden gelişmelerini ve bağımsız işyeri açabilmelerini temin için gerekli yeterlikleri kazandırmak gayesiyle Bakanlıkça ustalık eğitimi düzenlenir.⁽²⁾

Bu eğitimin kapsam ve süreleri Bakanlıkça tespit edilir.⁽²⁾

(Mülga üçüncü fıkra:27/6/2019-7180/7 md.)

Madde 28 – a) Ustalık sınavı, adayın, kendi mesleğinde usta olarak çalışabilmesi için gerekli bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını mal ve hizmet üretiminde iş hayatınca kabul edilebilir standartlara göre bağımsız olarak uygulayıp uygulayamadığını ölçmek amacı ile düzenlenir.

Sınavın esas ve usulleri yönetmelikle düzenlenir.

b) **(Değişik: 29/6/2001-4702/16 md.)** Kalfaların, ustalık sınavlarına girebilmesi için ustalık eğitimini başarı ile tamamlamış olmaları gerekir.⁽³⁾

c) Kalfalık yeterliğini kazanmış olup mesleklerinde en az beş yıl çalışmış olanlar ustalık sınavlarına doğrudan katılabilirler.

Bu sınavları başarı ile tamamlayanlara ustalık belgesi verilir. Ustalık belgesi bulunmayanlar usta unvanı ile çalışamaz ve çalıştırılmazlar.

Madde 29 – (Değişik: 29/6/2001-4702/17 md.)

En az üç yıl süreli mesleki ve teknik orta öğretim kurumlarından veya mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarından mezun olanlar, Bakanlıkça düzenlenen ustalık eğitim kurslarına katılabilecekleri gibi doğrudan da ustalık sınavlarına girebilir.

Bu kursların kapsam ve süreleri ile sınavların esas ve usulleri Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

Ustalık unvanının kullanılmadığı mesleklerde çalışanlara, ustalık belgesinin hak, yetki ve sorumluluklarını taşıyan belge aynı esaslara göre verilir.

Mesleki ve teknik orta öğretim kurumu veya mesleki ve teknik eğitim merkezi mezunlarından, alanlarında Bakanlığa bağlı iki yıllık bir yaygın eğitim kurumundan belge alanlara doğrudan ustalık belgesi verilir.

İşyeri açma

Madde 30 – (Değişik: 29/6/2001-4702/18 md.)

Ustalık belgesine sahip olanlar veya bunları işyerlerinde çalıştıranlar bağımsız işyeri açabilir.

Bu Kanun kapsamına alınan il ve mesleklerde; belediyeler ve işyeri açma izni vermeye yetkili diğer kurum ve kuruluşlar işyeri açılışında, esnaf ve sanatkârlar ile tacirlerin kendilerinden veya işyerinde her bir meslek dalında çalıştırdıkları en az birer çalışanından ustalık belgesi ya da en az ön lisans diploması istemek zorundadır.⁽¹⁾

Bu işyerlerinde alanında mesleki eğitim almış olanlar istihdam edilir. İstihdam edilenlerin almaları gereken eğitimin seviyesi, türü ile halen çalışanların durumu Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

İşyeri sahipleri veya o işyerinde çalışan ustalık belgesi sahipleri, ustalık belgelerini işyerlerine asar.

Ustalık belgesi sahibi olanlar bu haklarını onsekiz yaşını tamamlayana kadar kullanamaz.

Teknik lise mezunları veya mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarının dört yıllık eğitim programlarından mezun olanlara, ustalık belgesinin yetki ve sorumluluklarını taşıyan, mesleklerinde bağımsız İşyeri Açma Belgesi verilir.⁽²⁾

Madde 31 – Ustalık yeterliğini kazanmış olanlar Bakanlıkça açılacak iş pedagojisi kurslarını başarıyla tamamladıkları takdirde kendilerine usta öğreticilik belgesi verilir.

BEŞİNCİ KISIM

(Değişik kısım başlığı: 20/6/2001-4684/10 md.)

Madde 32 – (Değişik: 20/6/2001-4684/10 md.)

a) Çıraklık, mesleki ve teknik eğitimi geliştirme ve yaygınlaştırma hizmet ve faaliyetlerinde kullanılmak üzere;

- 1) Bakanlık bünyesinde bulunan döner sermaye işletmelerinin kârları,
- 2) Bakanlığa bağlı kurumlarda eğitim öğretimde üretilen malların satışından elde edilen gelirler,
- 3) Bağış, yardım ve diğer her türlü gelirler,

Milli Eğitim Bakanlığı Merkez Saymanlık Müdürlüğü hesabına yatırılır. Yatırılan bu tutarlar Maliye Bakanlığınca bir yandan genel bütçeye özel gelir, diğer yandan Bakanlık bütçesinde açılacak tertiplere özel ödenek kaydedilir. Bu suretle ödenecek kaydedilen miktarlardan yılı içerisinde harcanmayan tutarları ertesi yıl bütçesine devren özel gelir ve ödenek kaydetmeye Maliye Bakanı yetkilidir.

b) Çıraklık, mesleki ve teknik eğitimi geliştirme ve yaygınlaştırma hizmet ve faaliyetlerinde kullanılmak üzere Bakanlık bütçesine özel ödenek kaydedilen bu tutarlar aşağıdaki hizmetlerin yerine getirilmesinde kullanılır:

- 1) Çıraklık, örgün ve yaygın mesleki ve teknik öğretim kurumlarında görevli yönetici, öğretmen, uzman, kadrolu ve kadrosuz usta öğreticilerin nitelik ve niceliklerinin yükseltilmesi için yurt içinde eğitilmelerinde,
- 2) Mesleki ve teknik eğitim metotlarının ve araçlarının araştırılması, geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasında,
- 3) Çıraklık, örgün ve yaygın mesleki ve teknik öğretim kurumlarının atölye ve laboratuvarları için makine, araç, takım ve teçhizat alınması, gerektiğinde kiralanması, bunların bakım ve tamirinde,
- 4) Çıraklık, örgün ve yaygın mesleki ve teknik eğitim kurumlarında görevli kadrolu ve kadrosuz atölye ve meslek dersi öğretim elemanlarına asli görevleri dışında, okulda ve işyerlerinde yapılan eğitimle ilgili normal maaş ve ücretlerine ilave ek ücret ödenmesinde,
- 5) Çıraklık, örgün ve yaygın mesleki teknik eğitimle ilgili her türlü yayınların hazırlanması, tercümesi, çoğaltılması, satın alınması ve dağıtılmasında,
- 6) Çeşitli mesleklerde çalışmakta olanlara hizmet içinde ve mesleklerinde gelişmeleri için gerekli bilgi ve becerilerin kazandırılması için Bakanlığa bağlı eğitim kurumlarında kurslar, seminerler ve eğitim programları düzenlenmesinde,
- 7) İş öncesi eğitimi, yaygın ve çıraklık eğitiminde,
- 8) (...) ⁽¹⁾ İl Mesleki Eğitim Kurulu toplantılarına katılan başkan, üye, müşavir üye, imtihan ve mesleki ihtisas komisyonu üyelerine Maliye Bakanlığının uygun görüşü üzerine tespit edilecek miktarda verilecek yolluk ve huzur hakkı ödemelerinde. ⁽¹⁾

Çıraklık, mesleki ve teknik eğitimi teşvik

Madde 33 – (Mülga: 20/6/2001-4684/10 md.)

ALTINCI KISIM

Çeşitli Hükümler

Madde 34 – Sanayi ve Ticaret Bakanlığı; bakanlıkla koordineli olarak sanayi sitelerinde çıraklık eğitimi kurumlarının yer almasına yardımcı olur.

Madde 35 – (Değişik: 2/12/2016-6764/46 md.)

Kapsamı, şartları ve süresi Bakanlıkça belirlenen telafi eğitimi veya tamamlayıcı eğitime katılan ve bu eğitim sonunda yapılan sınavlarda ba-

şarılı olan kalfa, usta ve ortaöğretim kurumu mezunlarına, bitirdikleri meslek alanının diploması verilir.

Önceki öğrenmelere ilişkin mesleki yeterlikler, meslek standartları ve seviyeleri esas alınarak sınavla belirlenir.

Önceki öğrenmelerin tanınması ve denklikle ilgili usul ve esaslar Bakanlıkça çıkarılan yönetmelikle düzenlenir.

Madde 36 – Aday çırak, çırak, kalfa ve işletmelerde mesleki eğitimde kamu ve özel kuruluşlarca yapılan teorik ve pratik eğitim giderleri kendi kurum ve kuruluşlarınca, işyerlerinde yapılan pratik eğitimin giderleri ise işyerlerince karşılanır.

İşyerleri pratik eğitim için eğitim mahalli, sınavlar için sınav ortamı, araç ve gereç hazırlarlar.

Madde 37 – Bakanlık, örgün eğitim sisteminden ayrılmış,istihdam için gerekli yeterliklere sahip olmayan kişileri iş hayatında istihdam imkanı olan görevlere hazırlamak amacıyla meslek kursları düzenler. Kurslara katılanlar kursa devam ettikleri sürece bu Kanunun çırak ve öğrencilere verdiği haklardan yararlanırlar.

Bakanlık, kursların düzenlenmesinde ilgili Bakanlık, kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapar.

Madde 38 – Yirmi ve daha fazla personel çalıştıran işletmeler çalıştırdığı personelin işindeki verimini yükseltmek, yeni teknolojilere uyumunu ve mesleklerinde gelişmelerini sağlamak amacıyla çalışma saatleri dışında çeşitli kurslar açarlar veya aynı amaca yönelik diğer kurumlarca açılan kurslara katılmalarını sağlarlar.

İşletmeler; kurs programlarının hazırlanmasında, uygulanmasında ve değerlendirilmesinde Bakanlık, İş ve İşçi Bulma Kurumu ile işbirliği yaparlar. Kursların açılması ve işleyişine ilişkin esas ve usuller yönetmelikle düzenlenir.

Özel eğitim kursları

Madde 39 – Bakanlık, özel eğitime muhtaç kişilere iş hayatında geçerliliği olan görevlere hazırlayıcı özel meslek kursları düzenler. Kursların düzenlenmesinde ve uygulanmasında bu kişilerin ilgi, ihtiyaç ve yetenekleri dikkate alınır.

Kurslara katılanlar kursa devam ettikleri sürece bu Kanunun çırak ve öğrencilere verdiği haklardan yararlanırlar.

Madde 40 – (Mülga: 20/6/2001-4684/10 md.)

Madde 41 – (Değişik: 23/1/2008-5728/458 md.)

Bu Kanun hükümlerine göre Bakanlığa bağlı eğitim kurumlarının dışında kamu ve özel kurum ve kuruluşlarında yapılan aday çırak, çırak ve kalfaların eğitimi ile işletmelerde yapılan mesleki eğitim, öğrencilerin bu eğitiminden sorumlu işletmelerin bağlı olduğu oda veya birliklerin temsilcilerinin katılımı ile Bakanlıkça; iş ortamı, sosyal güvenlik, iş güvenliği ve sağlık şartları bakımından ise Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca denetlenir. Denetimle ilgili raporlar valiliğe verilir. Raporlarda belirtilen hususlar valilikçe değerlendirilir ve gereği yapılır.

Denetlemenin esas ve usulleri bu bakanlıklarca müştereken çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

Bu Kanunun; 9, 10, 12, 13, 14, 15, 17, 20, 22, 25, 26, 28 ve 30 uncu maddelerindeki yükümlülükleri yerine getirmeyenlere ihtar cezası verilir. İhtarın tebliğinden itibaren on gün içinde yükümlülüklerini yerine getirmeyenlerden;

a) 9, 10, 25, 26 ve 28 inci maddelerine aykırı davrananlara altıyüz Türk Lirası,

b) 12, 13, 14, 15, 17, 20, 22 ve 30 uncu maddelerine aykırı davrananlar ile sözleşmeyi tek taraflı ve haksız olarak fesheden işletmelere dört yüz Türk Lirası,

idari para cezası verilir.

Fiilin tekrarı hâlinde bu cezalar iki katına çıkarılır.

Fiilin sürmesi hâlinde ise meslekten geçici men cezası verilir.

Bu maddedeki idari yaptırımlara karar vermeye mahallî mülkî amir yetkilidir.

Bu Kanunun 30 uncu maddesine aykırı olarak açılan işyerleri durumun öğrenilmesinden itibaren İl Mesleki Eğitim Kurulu ile ilgili mercilerin müracaatı üzerine mahallî mülkî amirce yedi gün içinde kapatılır.

Madde 42 – Çıraklık, Mesleki ve Teknik Eğitim konularında Bakanlıkça ihtiyaç duyulan planlama, araştırma, geliştirme ve üretim hizmetlerini yapmak veya yaptırmak amacıyla doğrudan merkeze bağlı taşra kuruluşu olarak «Mesleki ve Teknik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Merkezi» kurulmuştur.

(Mülga ikinci fıkra: 20/6/2001-4684/10 md.)

Merkezin kuruluş, yönetim, işleyiş ve döner sermaye hizmetlerine ilişkin hususlar ile merkezde görevlendirilecek personelin nitelik ve çalışma esas ve usulleri Cumhurbaşkanınca çıkarılan yönetmelikle düzenlenir.⁽¹⁾

Merkezde sözleşmeli personel çalıştırılabilir. Merkezde görevli sözleşmeli personel dışındaki eğitim - öğretim sınıfı personeli; 2914 sayılı Yükseköğretim Kurulu Personel Kanunundaki esaslara göre Üniversitedeki emsalinin mali haklarından aynen faydalandırılır.

Madde 43 – (3423 sayılı Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Mesleki ve Teknik Öğretim Okulları Döner Sermayesi Hakkında Kanun ile ilgili olup yerine işlenmiştir.)

Madde 44 – a) 20/6/1977 tarih ve 2089 sayılı Çırak, Kalfa ve Ustalık Kanunu;

b) 17/6/1938 tarih ve 3457 sayılı Sınai Müesseselerde ve Maden Ocaklarında Mesleki Kurslar Açılmasına dair Kanun;

Yürürlükten kaldırılmıştır.

Ek Madde 1 – (Ek: 29/6/2001-4702/21 md.)

Öncelikle, Bakanlıkça belirlenecek küçük yerleşim birimlerinde olmak üzere, mesleki ve teknik eğitim merkezleri kurulur. Bu merkezlerde, mesleki ve teknik eğitim alanında orta öğretim diploması, sertifika ve belge veren programlar uygulanır.

Mesleki ve teknik eğitim merkezlerinin kurulmasına, eğitim, öğretim, yönetim ve üretim ile ilgili her türlü iş ve işlemlere ilişkin esas ve usuller Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

Ek Madde 2 – (Ek: 2/7/2018-KHK-703/193 md.)

Mevzuatta Mesleki Eğitim Kuruluna yapılmış olan atıflar, Cumhurbaşkanınca belirlenen kurul veya mercie yapılmış sayılır.

Geçici Madde 1 – Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte;

a) Bakanlıkça tesbit edilen meslek dallarında çalışmakta olup, bakanlıkça ilan edilecek tarihten itibaren üç ay içerisinde müracaat edenlerden;

1. 18 yaşını doldurmuş olanlar doğrudan,

2. 16 yaşını doldurmuş olanlar kapsam ve süreleri Bakanlıkça belirlenecek eğitime tabi tutulduktan sonra,

Kalfalık imtihanlarına alınırlar. İmtiharlarda başarılı olanlara kalfalık belgesi verilir.

3. Kalfalık belgesini almış olup 22 yaşını doldurmuş olanlara ustalık imtihanlarını başarmaları şartı ile ustalık belgesi verilir.

b) 1. **(İptal: Anayasa Mahkemesinin 17/2/2004 tarihli ve E.: 2002/128, K.: 2004/23 sayılı Kararı ile)**

2. Lise dengi mesleki ve teknik öğretim kurumlarından 1985 - 1986 öğretim yılı sonuna kadar mezun olanlara;

Doğrudan ustalık belgesi verilir.

Geçici Madde 2 – Kanun kapsamına alınmamış il ve mesleklerin Bakanlıkça kanun kapsamına alınması halinde alınma tarihinden itibaren bu il ve mesleklerde kalfalık ve ustalık belgeleri bu kanunun geçici 1 inci madde hükümlerine göre verilir.

Geçici Madde 3 – 3457 sayılı Sınai Müesseselerde ve Maden Ocaklarında Mesleki Kurslar Açılmasına Dair Kanun ile 2089 sayılı Çırac, Kalfa ve Ustalık Kanununa göre yapılan uygulamalar ve alınmış olan kalfalık ve ustalık belgeleri geçerlidir.

Geçici Madde 4 – Bu Kanunun 25 inci maddesine göre sigorta primlerinin ödenmesine bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihi takip eden mali yılbaşından itibaren başlanır. Bu tarihe kadar olan sürede primlerin işyeri sahiplerince ödenmesine devam olunur.

Geçici Madde 5 – Bu Kanun gereğince çıkarılacak tüzük ve yönetmelikler Kanunun yayımı tarihinden itibaren altı ay içinde çıkarılır.

Geçici Madde 6 – Bakanlıkça tesbit edilecek illerde ve meslek dallarında 1986 - 1987 öğretim yılında işletmelerde mesleki eğitimin başlatılabilmesi için işletmelerin çalıştırdıkları işçi sayısı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bölge Müdürlüğüne 1 Ağustos 1986 tarihine kadar Bakanlığa bildirilir.

Geçici Madde 7 – 32 nci maddenin 2 nci fıkrasının (e) bendi 1986 yılı kazançlarına uygulanır.

Geçici Madde 8 – (Ek: 2/3/1989-3525/1 md.)

Bakanlık, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte geçici 1 inci maddedeki şartlara sahip oldukları halde Bakanlıkça ilan edilen tarihlere belge almak için müracaat edemeyenlere 6 (altı) aya kadar ek müracaat süreleri vermeye yetkilidir.

Geçici Madde 9 – (Ek: 29/6/2001-4702/23 md.)

Bu Kanunun yayımı tarihinden önce, 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanununun çıraklık eğitimi uygulama kapsamındaki mesleklerde ustalık belgesi sahibi olmadığı halde işyeri açmış olanlara, kapsam ve süresi ilgili meslek kuruluşlarının görüşü alınarak Bakanlıkça belirlenecek telâfi eğitimine katılmaları ve bu eğitim sonundaki sınavlarda başarılı olmaları halinde doğrudan ustalık belgesi verilir. Bu gibilere telâfi eğitimini tamamlamaları için beş yıl süre tanınır.

Çalıştığı meslek dalı çıraklık eğitimi uygulama kapsamına alınmadan önce meslek odalarının mevzuatına uygun olarak verilmiş kalfalık ve ustalık belgeleri, mesleğin o ilde kapsama alınmasından sonra Bakanlıkça yeni belgeler ile doğrudan değiştirilir.

Geçici Madde 10 – (Ek: 29/6/2001-4702/23 md.) Bu Kanun kapsamı dışındaki mesleklerde, mesleki belgelerin verilmesi işlemi, o meslek kapsamına alınıncaya kadar ilgili meslek kuruluşlarınca mevzuat doğrultusunda yapılır.

Geçici Madde 11 – (Ek: 2/12/2016-6764/47 md.) Bu maddeyi ihdas eden Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte çıraklık eğitimine devam etmekte olanlar, eğitimlerini başladıkları programa ve mevzuata göre sürdürür.

Geçici Madde 12 – (Ek: 2/12/2016-6764/48 md.) 2016-2017 eğitim ve öğretim yılı sonuna kadar uygulanmak üzere aday çırak ve çıraklar ile 18 inci madde hükümleri uyarınca işletmelerde mesleki eğitim gören, staj veya tamamlayıcı eğitime devam eden öğrencilere, 25 inci maddenin birinci fıkrası kapsamında yapılacak ödemeler asgari ücretin net tutarının yüzde otuzundan az olamaz. Ödenebilecek en az ücretin; yirmiden az personel çalıştıran işletmeler için üçte ikisi, yirmi ve üzerinde personel çalıştıran işletmeler için üçte biri, 25/8/1999 tarihli ve 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanununun 53 üncü maddesinin üçüncü fıkrasının (B) bendinin (h) alt bendi için ayrılan tutardan Devlet katkısı olarak ödenir. Bu kapsamda yapılacak ödemeleri beş eğitim ve öğretim yılına kadar uzatmaya Cumhurbaşkanı yetkilidir. Staj yapacak işletme bulunamaması nedeniyle stajını okulda yapan ortaöğretim öğrencileri ile öğretim programı gereği staj yapmak zorunda olmayan yükseköğretim öğrencilerinin yaptıkları stajlar bu fıkra hükmü kapsamı dışındadır. Kamu kurum ve kuruluşlarına Devlet katkısı ödenmez.⁽¹⁾

Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Bakanlık ve Türkiye İş Kurumu tarafından belirlenir.

Geçici Madde 13 – (Ek: 9/5/2018-7141/9 md.) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce bu Kanun uyarınca hak kazanılan denklik belgeleri ile alınmış kalfalık, ustalık, işyeri açma ve usta öğreticilik belgeleri geçerli addedilir.

Yürürlük

Madde 45 – Bu Kanunun;

a) 32 nci maddesi 1/1/1987 tarihinde,

b) Diğer maddeleri yayımı tarihinde,

Yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 46 – Bu Kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

MİLLİ EĞİTİM TEMEL KANUNU (1)

Kanun Numarası: 1739

I – Kanunun kapsamı:

Madde 1 – Bu Kanun, Türk milli eğitiminin düzenlenmesinde esas olan amaç ve ilkeler, eğitim sisteminin genel yapısı, öğretmenlik mesleği, okul bina ve tesisleri, eğitim araç ve gereçleri ve Devletin eğitim ve öğretim alanındaki görev ve sorumluluğu ile ilgili temel hükümleri bir sistem bütünlüğü içinde kapsar.

BİRİNCİ KISIM

Türk Milli Eğitim Sistemini Düzenleyen Genel Esaslar

BİRİNCİ BÖLÜM

Türk Milli Eğitiminin Amaçları

I – Genel amaçlar:

Madde 2 – Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün fertlerini,

1. (**Değişik: 16/6/1983 - 2842/1 md.**) Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3. İlgil, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

Böylece bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır.

II – Özel amaçlar:

Madde 3 – Türk eğitim ve öğretim sistemi, bu genel amaçları gerçekleştirecek şekilde düzenlenir ve çeşitli derece ve türdeki eğitim kurumlarının özel amaçları, genel amaçlara ve aşağıda sıralanan temel ilkelere uygun olarak tespit edilir.

İKİNCİ BÖLÜM

Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri

I – Genellik ve eşitlik: (1)

Madde 4 – Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet, engellilik ve din ayırımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz.

II – Ferdin ve toplumun ihtiyaçları:

Madde 5 – Milli eğitim hizmeti, Türk vatandaşlarının istek ve kabiliyetleri ile Türk toplumunun ihtiyaçlarına göre düzenlenir.

III – Yönelme:

Madde 6 – Fertler, eğitimleri süresince, ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda çeşitli programlara veya okullara yöneltilerek yetiştirilirler.

(Değişik: 16/8/1997 - 4306/3 md.) Milli eğitim sistemi, her bakımdan, bu yönelmeyi gerçekleştirecek biçimde düzenlenir. Bu amaçla, ortaöğretim kurumlarına, eğitim programlarının hedeflerine uygun düşecek şekilde hazırlık sınıfları konulabilir.

Yönelmede ve başarının ölçülmesinde rehberlik hizmetlerinden ve objektif ölçme ve değerlendirme metotlarından yararlanır.

IV – Eğitim hakkı:

Madde 7 – İlköğretim görmek her Türk vatandaşının hakkıdır.

İlköğretim kurumlarından sonraki eğitim kurumlarından vatandaşlar ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanırlar.

V – Fırsat ve imkan eşitliği:

Madde 8 – Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkan eşitliği sağlanır.

Maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek eğitim kademelerine kadar öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla parasız yatılılık, burs, kredi ve başka yollarla gerekli yardımlar yapılır.

Özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır.

VI – Süreklilik:

Madde 9 – Fertlerin genel ve mesleki eğitimlerinin hayat boyunca devam etmesi esastır.

Gençlerin eğitimi yanında, hayata ve iş alanlarına olumlu bir şekilde uymalarına yardımcı olmak üzere, yetişkinlerin sürekli eğitimini sağlamak için gerekli tedbirleri almak da bir eğitim görevidir.

VII – Atatürk İnkılap ve İlkeleri ve Atatürk Milliyetçiliği:

Madde 10 – (Değişik: 16/6/1983 - 2842/2 md.)

Eğitim sistemimizin her derece ve türü ile ilgili ders programlarının hazırlanıp uygulanmasında ve her türlü eğitim faaliyetlerinde Atatürk inkılap ve ilkeleri ve Anayasada ifadesini bulmuş olan Atatürk milliyetçiliği temel olarak alınır. Milli ahlak ve milli kültürün bozulup yozlaşmadan kendimize has şekli ile evrensel kültür içinde korunup geliştirilmesine ve öğretilmesine önem verilir.

Milli birlik ve bütünlüğün temel unsurlarından biri olarak Türk dilinin, eğitimin her kademesinde, özellikleri bozulmadan ve aşırılığa kaçılmadan öğretilmesine önem verilir; çağdaş eğitim ve bilim dili halinde zenginleşmesine çalışılır ve bu maksatla Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu ile işbirliği yapılarak Mili Eğitim Bakanlığınca gereken tedbirler alınır.

VIII – Demokrasi eğitimi:

Madde 11 – (Değişik: 16/6/1983 - 2842/3 md.)

Güçlü ve istikrarlı, hür ve demokratik bir toplum düzeninin gerçekleşmesi ve devamı için yurttaşların sahip olmaları gereken demokrasi bilincinin, yurt yönetimine ait bilgi, anlayış ve davranışlarla sorumluluk duygusunun ve manevi değerlere saygının, her türlü eğitim çalışmalarında öğrencile-

re kazandırılıp geliştirilmesine çalışılır; ancak, eğitim kurumlarında Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine aykırı siyasi ve ideolojik telkinler yapılmasına ve bu nitelikteki günlük siyasi olay ve tartışmalara karışılmasına hiçbir şekilde meydan verilmez.

IX – Laiklik:

Madde 12 – (Değişik: 16/6/1983 - 2842/4 md.)

Türk milli eğitiminde laiklik esastır. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilköğretim okulları ile lise ve dengi okullarda okutulan zorunlu dersler arasında yer alır.

X – Bilimsellik:

Madde 13 – Her derece ve türdeki ders programları ve eğitim metotlarıyla ders araç ve gereçleri, bilimsel ve teknolojik esaslara ve yeniliklere, çevre ve ülke ihtiyaçlarına göre sürekli olarak geliştirilir.

Eğitimde verimliliğin artırılması ve sürekli olarak gelişme ve yenileşmenin sağlanması bilimsel araştırma ve değerlendirmelere dayalı yapılır.

Bilgi ve teknoloji üretmek ve kültürümüzü geliştirmekle görevli eğitim kurumları gereğince donatılıp güçlendirilir; bu yöndeki çalışmalar maddi ve manevi bakımından teşvik edilir ve desteklenir.

XI – Planlılık:

Madde 14 – Milli eğitimin gelişmesi iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınma hedeflerine uygun olarak eğitim - insangücü - istihdam ilişkileri dikkate alınmak suretiyle, sanayileşme ve tarımda modernleşmede gerekli teknolojik gelişmeyi sağlayacak mesleki ve teknik eğitime ağırlık verecek biçimde planlanır ve gerçekleştirilir.

Mesleklerin kademeleri ve her kademenin unvan, yetki ve sorumlulukları kanunla tespit edilir ve her derece ve türdeki örgün ve yaygın mesleki eğitim kurumlarının kuruluş ve programları bu kademelere uygun olarak düzenlenir.

Eğitim kurumlarının yer, personel, bina, tesis ve ekleri, donatım, araç, gereç ve kapasiteleri ile ilgili standartlar önceden tespit edilir ve kurumların bu standartlara göre optimal büyüklükte kurulması ve verimli olarak işletilmesi sağlanır.

XII – Karma eğitim:

Madde 15 – Okullarda kız ve erkek karma eğitim yapılması esastır. Ancak eğitimin türüne, imkan ve zorunluluklara göre bazı okullar yalnızca kız veya yalnızca erkek öğrencilere ayrılabilir.

XIII – Eğitim kampüsleri ve okul ile ailenin işbirliği: (1)

Madde 16 – (Değişik: 25/6/2009-5917/17 md.)

Aynı alan içinde birden fazla örgün ve/veya yaygın eğitim kurumunun bir arada bulunması halinde eğitim kampüsü kurulabilir ve bunların ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere eğitim kampüsü yönetimi oluşturulabilir. Eğitim kampüsü bünyesindeki ortak açık alan, kantin, salon ve benzeri yerlerin işlettirilmesi veya işletilmesi kampüs yönetimince yerine getirilir. Bu şekilde elde edilen gelirler, kampüsün ortak giderlerinde kullanılır. Eğitim kampüslerinin kuruluşu, yönetiminin oluşumu, gelirlerinin harcanması ve denetlenmesi ile bu fıkrada belirtilen diğer hususlar Maliye Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığınca müştereken hazırlanan yönetmelikle düzenlenir.

Eğitim kurumlarının amaçlarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak için okul ile aile arasında işbirliği sağlanır. Bu amaçla okullarda okul-aile birlikleri kurulur. Okul-aile birlikleri, okulların eğitim ve öğretim hizmetlerine etkinlik ve verimlilik kazandırmak, okulların ve maddi imkânlardan yoksun öğrencilerin zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak üzere; aynı ve nakdî bağışları kabul edebilir, maddi katkı sağlamak amacıyla sosyal ve kültürel etkinlikler ve kampanyalar düzenleyebilir, okulların bünyesinde bulunan açık alan, kantin, salon ve benzeri yerleri işlettirebilir veya işletebilirler. Öğrenci velileri hiçbir surette bağış yapmaya zorlanamaz. Okul-aile birliklerinin kuruluş ve işleyişi, birlik organlarının oluşturulması ve seçim şekilleri, sosyal ve kültürel etkinliklerden sağlanan maddi katkılar, bağışların kabulü, harcanması ve denetlenmesi ile açık alan, kantin, salon ve benzeri yerlerin işlettirilmesi veya işletilmesinden sağlanan gelirlerin dağıtım yerleri ve oranları, harcanması ve denetlenmesine dair usul ve esaslar, Maliye Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığınca müştereken hazırlanan yönetmelikle düzenlenir.

Milli Eğitim Bakanlığınca belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde, gerekli görülen hallerde il milli eğitim müdürlükleri; il sınırları içerisinde bulunan bir veya birden fazla eğitim kampüsü yönetiminin veya okul-aile birliğinin işlettirebileceği veya işletebileceği yerlere ilişkin ihaleleri bunlar adına yapmaya yetkilidir.

Eğitim kampüsleri ve okul-aile birliklerinin gelirleri, genel bütçe gelirleri ile ilişkilendirilmeksizin eğitim kampüsü yönetimi ve okul-aile birliği adına bankalarda açılan özel hesaplarda tutulur.

Eğitim kampüsü yönetimleri ve okul-aile birlikleri, bu madde kapsamın-

da yapacakları işlemler ve düzenlenen kâğıtlar yönünden damga vergisi ve harçlardan muaf; bunlara ve bunlar tarafından yapılan bağış ve yardımlar ise veraset ve intikal vergisinden müstesnadır.

XIV – Her yerde eğitim:

Madde 17 – Milli eğitimin amaçları yalnız resmi ve özel eğitim kurumlarında değil, aynı zamanda evde, çevrede, işyerlerinde, her yerde ve her fırsatta gerçekleştirilmeye çalışılır.

Resmi, özel ve gönüllü her kuruluşun eğitimle ilgili faaliyetleri, Milli Eğitim amaçlarına uygunluğu bakımından Millî Eğitim Bakanlığının denetimine tabidir.

İKİNCİ KISIM

Türk Milli Eğitim Sisteminin Genel Yapısı

BİRİNCİ BÖLÜM

Genel Hükümler

I – Örgün ve yaygın eğitim:

Madde 18 – Türk milli eğitim sistemi, örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere, iki anabölümden kurulur.

Örgün eğitim, okul öncesi eğitimi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsar.

Yaygın eğitim, örgün eğitim yanında veya dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tümünü kapsar.

İKİNCİ BÖLÜM

Örgün Eğitim

A) Okul öncesi eğitimi:

I – Kapsam:

Madde 19 – Okul öncesi eğitimi, mecburi ilköğrenim çağına gelmemiş çocukların eğitimini kapsar.

Bu eğitim isteğe bağlıdır.

II – Amaç ve görevler:

Madde 20 – Okul öncesi eğitiminin amaç ve görevleri, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak,

1. Çocukların beden, zihin ve duygu gelişmesini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak;
2. Onları ilk öğretime hazırlamak;
3. Şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetişme ortamı yaratmak;
4. Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamaktır.

III – Kuruluş:

Madde 21 – (Değişik: 16/6/1983 - 2842/6 md.)

Okul öncesi eğitim kurumları, bağımsız anaokulları olarak kurulabileceği gibi, gerekli görülen yerlerde ilköğretim okuluna bağlı anasınıfları halinde veya ilgili diğer öğretim kurumlarına bağlı uygulama sınıfları olarak da açılabilir.

Okul öncesi eğitim kurumlarının nerelerde ve hangi önceliklere göre açılacağı, Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanacak bir yönetmelikle düzenlenir.

(Mülga: 15/5/2008-5763/37 md.)

B) İlköğretim:

I – Kapsam:

Madde 22 – (Değişik:27/6/2019-7180/4 md.)

Mecburi ilköğretim çağı, 6-14 yaş grubundaki çocukları kapsar. İlkokulların birinci sınıflarına o yılın 31 Aralık tarihinde 72 ayını dolduran çocukların kaydı yapılır. Ancak çocuğun gelişim durumuna bağlı olarak okula erken başlaması veya kaydının ertelenmesi ile ilgili hususlar yönetmelikle düzenlenir.

II – Amaç ve görevler:

Madde 23 – İlköğretimin amaç ve görevleri, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak,

1. Her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak; onu milli ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmek;

2. Her Türk çocuğunu ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünden yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamaktır.

3. **(Ek: 16/8/1997 - 4306/4 md.)** İlköğretimin son ders yılının ikinci yarısında öğrencilere, ortaöğretimde devam edilebilecek okul ve programların hangi mesleklerin yolunu açabileceği ve bu mesleklerin kendilerine sağlayacağı yaşam standardı konusunda tanıtıcı bilgiler vermek üzere rehberlik servislerince gerekli çalışmalar yapılır.

III – Kuruluş:

a) İlköğretim kurumları:

Madde 24 – (Değişik: 30/3/2012 - 6287/8 md.)

İlköğretim kurumlarının ilkokul ve ortaokul olarak bağımsız okullar hâlinde kurulması esastır. Ancak imkân ve şartlara göre ortaokullar, ilkokullarla veya liselerle birlikte de kurulabilir.b) Kuruluş şekilleri:

Madde 25 – (Değişik: 16/6/1983 - 2842/9 md.)

(Mülga birinci fıkra: 16/8/1997 - 4306/9 md.; Yeniden düzenleme: 30/3/2012-6287/9 md.) İlköğretim kurumları; dört yıl süreli ve zorunlu ilkokullar ile dört yıl süreli, zorunlu ve farklı programlar arasında tercihe imkân veren ortaokullar ile imam-hatip ortaokullarından oluşur. Ortaokullar ile imam-hatip ortaokullarında lise eğitimini destekleyecek şekilde öğrencilerin yetenek, gelişim ve tercihlerine göre seçimli dersler oluşturulur. Ortaokul ve liselerde, Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamberimizin hayatı, isteğe bağlı seçmeli ders olarak okutulur. Bu okullarda okutulacak diğer seçmeli dersler ile imam-hatip ortaokulları ve diğer ortaokullar için oluşturulacak program seçenekleri Bakanlıkça belirlenir.

Nüfusun az ve dağınık olduğu yerlerde, köyler gruplaştırılarak, merkezi durumda olan köylerde ilköğretim bölge okulları ve bunlara bağlı pansiyonlar, gruplaştırmamanın mümkün olmadığı yerlerde yatılı ilköğretim bölge okulları kurulur.

C) Orta öğretim:

I – Kapsam:

Madde 26 – (Değişik: 2/12/2016-6764/23 md.)

Ortaöğretim; ilköğretime dayalı dört yıllık zorunlu örgün veya yaygın öğrenim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumları ile mesleki eğitim merkezlerinin tümünü kapsar. Bu okul ve kurumları bitirenlere, bitirdikleri programın özelliğine göre diploma verilir. Ancak mesleki eğitim merkezi

öğrencilerinin diploma alabilmeleri için Millî Eğitim Bakanlığınca belirlenen fark derslerini tamamlaması zorunludur.

II – Ortaöğretimden yararlanma hakkı:

Madde 27 – İlköğretimi tamamlayan ve ortaöğretime girmeye hak kazanmış olan her öğrenci, ortaöğretime devam etmek ve ortaöğretim imkanlarından ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanmak hakkına sahiptir.

III – Amaç ve görevler:

Madde 28 – Ortaöğretimin amaç ve görevleri, Milli Eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak,

1. Bütün öğrencilere ortaöğretim seviyesinde asgari ortak bir genel kültür vermek suretiyle onlara kişi ve toplum sorunlarını tanımak, çözüm yolları aramak ve yurdun iktisadi sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunmak bilincini ve gücünü kazandırmak,

2. Öğrencileri, çeşitli program ve okullarla ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yüksek öğretime veya hem mesleğe hem de yüksek öğretime veya hayata ve iş alanlarına hazırlamaktır.

Bu görevler yerine getirilirken öğrencilerin istekleri ve kabiliyetleri ile toplum ihtiyaçları arasında denge sağlanır.

IV – Kuruluş:

Madde 29 – (Değişik birinci fıkra: 2/12/2016-6764/24 md.) Ortaöğretim, çeşitli programlar uygulayan liseler ile mesleki eğitim merkezlerinden meydana gelir.

(Mülga ikinci fıkra: 2/12/2016-6764/24 md.)

Nüfusu az ve dağınık olan ve Milli Eğitim Bakanlığınca gerekli görülen yerlerde, ortaöğretimin, genel, mesleki ve teknik öğretim programlarını bir yönetim altında uygulayan çok programlı liseler kurulabilir.

Ortaöğretim kurumlarının öğrenim süresi, uygulanan programın özelliğine göre, Milli Eğitim Bakanlığınca tespit edilir.

V – Ortaöğretimde yöneltme:

Madde 30 – Yöneltme ilköğretimde başlar; yanılmaları önlemek ve muhtemel gelişmelere göre yeniden yöneltmeyi sağlamak için ortaöğretimde de devam eder.

Yöneltme esasları ve çeşitli programlar veya ortaöğretim okulları arasında yapılacak yatay ve dikey geçiş şartları, Milli Eğitim Bakanlığınca düzenlenir.

VI – Yükseköğretime geçiş:

Madde 31 – (Değişik: 16/6/1983 - 2842/10 md.)

Lise veya dengi okulları bitirenler, yükseköğretim kurumlarına girmek için aday olmaya hak kazanır.

Hangi yükseköğretim kurumlarına, hangi programları bitirenlerin nasıl girecekleri, giriş şartları Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yapılarak Yükseköğretim Kurulu tarafından tespit edilir.

VII – İmam-hatip liseleri:

Madde 32 – İmam - hatip liseleri, imamlık, hatiplik ve Kur'an kursu öğreticiliği gibi dini hizmetlerin yerine getirilmesi ile görevli elemanları yetiştirmek üzere, Milli Eğitim Bakanlığınca açılan ortaöğretim sistemi içinde, hem mesleğe hem yüksek öğrenime hazırlayıcı programlar uygulayan öğretim kurumlarıdır.

VIII – Güzel sanatlar eğitimi:

Madde 33 – Güzel sanatlar alanlarında özel istidat ve kabiliyetleri beliren çocukları küçük yaşlardan itibaren yetiştirmek üzere ilköğretim ve orta öğretim seviyesinde ayrı okullar açılabilir veya ayrı yetiştirme tedbirleri alınabilir. Özellikleri dolayısıyla bunların kuruluş, işleyiş ve yetiştirme ile ilgili esasları ayrı bir yönetmelikle düzenlenir.

D) Yükseköğretim:

I – Kapsam:

Madde 34 – Yüksek öğretim, orta öğretime dayalı en az iki yıllık yüksek öğrenim veren eğitim kurumlarının tümünü kapsar.

II – Amaç ve görevler:

Madde 35 – Yüksek öğretimin amaç ve görevleri, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak,

1. Öğrencileri ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yurdumuzun bilim politikasına ve toplumun yüksek seviyede ve çeşitli kademelerdeki insan gücü ihtiyaçlarına göre yetiştirmek;
2. Çeşitli kademelerde bilimsel öğretim yapmak;

3. Yurdumuzu ilgilendirenler başta olmak üzere, bütün bilimsel, teknik ve kültürel sorunları çözmek için bilimleri genişletip derinleştirecek inceleme ve araştırmalarda bulunmak;

4. Yurdumuzun türlü yönde ilerleme ve gelişmesini ilgilendiren bütün sorunları, Hükümet ve kurumlarla da elbirliği etmek suretiyle öğretim ve araştırma konusu yaparak sonuçlarını toplumun yararlanmasına sunmak ve Hükümetçe istenecek inceleme ve araştırmaları sonuçlandırarak düşüncelerini bildirmek;

5. Araştırma ve incelemelerinin sonuçlarını gösteren, bilim ve tekniğin ilerlemesini sağlayan her türlü yayınları yapmak;

6. Türk toplumunun genel seviyesini yükseltici ve kamu oyunu aydınlatıcı bilim verilerini sözle, yazı ile halka yaymak ve yaygın eğitim hizmetlerinde bulunmaktır.

III – Kuruluş:

a) Yükseköğretim kurumları:

Madde 36 – (Değişik: 16/6/1983 - 2842/11 md.)

Yükseköğretim kurumları şunlardır:

1. Üniversiteler,
2. Fakülteler,
3. Enstitüler,
4. Yüksekokullar,
5. Konservatuvarlar,
6. Meslek yüksekokulları
7. Uygulama ve araştırma merkezleri,

Yükseköğretim kurumlarının amaçları, açılış, kuruluş ve işleyişleri ile öğretim elemanlarına ilişkin esaslar ve yükseköğretim kurumları ile ilgili diğer hususlar, özel kanunlarında belirlenir.

b) Yükseköğretimin düzenlenmesi:

Madde 37 – Yüksek öğretim, milli eğitim sistemi çerçevesinde, öğrencileri lisans öncesi, lisans ve lisans üstü seviyelerinde yetiştiren bir bütünlük içinde düzenlenir.

Bu bütünlük içinde çeşitli görevleri yerine getiren ve farklı seviyelerde öğretim yapan kuruluşlar bulunur.

Farklı seviyeler ve kuruluşlar arasında öğrencilere kabiliyetlerine göre, yatay ve dikey geçiş yolları açık tutulur.

IV – Yükseköğretimin paralı oluşu:

Madde 38 – Yüksek öğretim paralıdır. Başarılı olan fakat maddi imkanları elverişli olmayan öğrencilerin kayıt ücreti, imtihan harcı gibi her türlü öğrenim giderleri burs, kredi yatılılık ve benzeri yollarla sağlanır.

Öğrenim harç ve ücretlerinin tutarları ve bunların ödenme tarzları ile burs ve kredilerin tutarları ve bunların verililiş esasları, Maliye Bakanlığı ile birlikte hazırlanacak yönetmelikle tespit edilir. ⁽¹⁾

Bazı alanlar için mecburi hizmet karşılığı öğrenci yetiştirilmesi hakkında ki hükümler saklıdır.

V – Yükseköğretim planlaması:

Madde 39 – Yüksek öğretimde, öğretim elemanlarından, tesislerden ve öğrencinin zamanından en verimli bir şekilde yararlanmayı mümkün kılacak ve çeşitli bölgelerdeki yüksek öğretim kurumlarının dengeli bir şekilde gelişmesini sağlayacak tedbirler alınır; yüksek öğretimin bütününe kapsayan ve orta öğretimle ilgisini sağlayan bir planlama düzeni kurulur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yaygın Eğitim

I – Kapsam, amaç ve görevler:

Madde 40 – Yaygın eğitimin özel amacı, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak, örgün eğitim sistemine hiç girmemiş yahut, herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademedен çıkmış vatandaşlara, örgün eğitimin yanında veya dışında,

1. Okuma - yazma öğretmek, eksik eğitimlerini tamamlamaları için sürekli eğitim imkanları hazırlamak,
2. Çağımızın bilimsel, teknolojik, iktisadi, sosyal ve kültürel gelişmelerine uymalarını sağlayıcı eğitim imkanları hazırlamak,
3. Milli kültür değerlerimizi koruyucu, geliştirici, tanıtıcı, benimsetici nitelikte eğitim yapmak,
4. Toplu yaşama, dayanışma, yardımlaşma, birlikte çalışma ve örgütlenme anlayış ve alışkanlıkları kazandırmak,

5. İktisadi gücün artırılması için gerekli beslenme ve sağlıklı yaşama şekil ve usullerini benimsetmek,
6. Boş zamanları iyi bir şekilde değerlendirme ve kullanma alışkanlıkları kazandırmak,
7. Kısa süreli ve kademeli eğitim uygulayarak ekonomimizin gelişmesi doğrultusunda ve istihdam politikasına uygun meslekleri edinmelerini sağlayıcı imkanlar hazırlamak,
8. Çeşitli mesleklerde çalışmakta olanların hizmet içinde ve mesleklerinde gelişmeleri için gerekli bilgi ve becerileri kazandırmaktır.

II – Kuruluş:

Madde 41 – Yaygın eğitim, örgün eğitim ile birbirini tamamlayacak, gerçeğinde aynı vasıfları kazandırabilecek ve birbirinin her türlü imkanlarından yararlanacak biçimde bir bütünlük içinde düzenlenir.

Yaygın eğitim, genel ve mesleki - teknik olmak üzere iki temel bölümden meydana gelir. Bu bölümler birbirini destekleyici biçimde hazırlanır.

III – Koordinasyon:

Madde 42 – Genel, mesleki ve teknik yaygın eğitim alanında görev alan resmi, özel ve gönüllü kuruluşların çalışmaları arasındaki koordinasyon Milli Eğitim Bakanlığınca sağlanır.

Genel yaygın eğitim programlarının düzenleniş şekli yönetmelikle tespit edilir.

Mesleki ve teknik yaygın eğitim faaliyetlerini yürüten Bakanlıklar ile özerk eğitim kurumları ve resmi ve özel işletmeler arasında Milli Eğitim Bakanlığınca sağlanacak koordinasyon ve işbirliğinin esasları kanunla düzenlenir.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Öğretmenlik Mesleği

1 – Öğretmenlik: (1)

Madde 43 – Öğretmenlik, Devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir. Öğretmenler bu görevlerini Türk Milli Eğitiminin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak ifa etmekle yükümlüdürler.

Öğretmenlik mesleğine hazırlık genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyon ile sağlanır.

Yukarıda belirtilen nitelikleri kazanabilmeleri için, hangi öğretim kademesinde olursa olsun, öğretmen adaylarının yüksek öğrenim görmelerinin sağlanması esastır. Bu öğrenim lisans öncesi, lisans ve lisans üstü seviyelerde yatay ve dikey geçişlere de imkan verecek biçimde düzenlenir.

(Ek fıkra: 30/6/2004-5204/1 md.) Öğretmenlik mesleği; adaylık döneminden sonra öğretmen, uzman öğretmen ve başöğretmen olmak üzere üç kariyer basamağına ayrılır. **(Mülga ikinci cümle: 1/3/2014-6528/5 md.)**

(Ek fıkra: 1/3/2014-6528/5 md.) Aday öğretmenliğe atanabilmek için; 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 48 inci maddesinde sayılan şartlara ek olarak, yönetmelikle belirlenen yükseköğretim kurumlarından mezun olma ve Bakanlıkça ve/veya Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından yapılacak sınavlarda başarılı olma şartları aranır.⁽¹⁾

(Ek fıkra: 1/3/2014-6528/5 md.) Aday öğretmenler, en az bir yıl fiilen çalışmak ve performans değerlendirmesine göre başarılı olmak şartlarını sağlamak kaydıyla, yapılacak yazılı veya yazılı ve sözlü sınava girmeye hak kazanırlar. Uygulanacak olan sözlü sınavda aday öğretmenler;

- a) Bir konuyu kavrayıp özetleme, ifade kabiliyeti ve muhakeme gücü,
- b) İletişim becerileri, öz güveni ve ikna kabiliyeti,
- c) Bilimsel ve teknolojik gelişmelere açıklığı,
- d) Topluluk önünde temsil yeteneği ve eğitimcilik nitelikleri,

yönlerinden Bakanlıkça oluşturulacak komisyon tarafından değerlendirilir.⁽¹⁾⁽²⁾

(Ek fıkra: 1/3/2014-6528/5 md.) Sınavda başarılı olanlar öğretmen olarak atanır. Sınavda başarılı olamayan aday öğretmenler il içinde veya dışında başka bir okulda görevlendirilerek bir yılın sonunda altıncı fıkrada belirtilen değerlendirmeye tekrar tabi tutulurlar.

(Ek fıkra: 1/3/2014-6528/5 md.) Aday öğretmenlik süresi sonunda sınav girmeye hak kazanamayanlar ile üst üste iki defa sınavda başarılı olmayanlar aday öğretmen unvanını kaybeder ve memuriyetle ilişkisi kesilir.

(Ek fıkra: 1/3/2014-6528/5 md.) Ancak aday öğretmenliğe başlamadan önce 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa göre

aday memurluğu kaldırılarak asli memurluğa atanmış olanlar hakkında sekizinci fıkra hükümleri uygulanmaz. Bu kişiler Bakanlıkta kazanılmış hak aylık derecelerine uygun memur kadrolarına atanırlar.

(Ek fıkra: 1/3/2014-6528/5 md.) Sınav komisyonu üyeleri; Bakanlık personeli, diğer kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan personel ile öğretim elemanları arasından seçilir. Bakanlık gerekli gördüğünde illerde veya merkezde birden fazla komisyon oluşturabilir. Performans değerlendirmesinde dikkate alınacak meslekî ölçütler, sınav konuları, komisyon üyelerinin seçimi, görevleri, çalışma usul ve esasları ile sınava ilişkin diğer hususlar yönetmelikle düzenlenir.

(Ek fıkra: 1/3/2014-6528/5 md.) Bu maddenin uygulanmasına ilişkin olarak 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun aday memurluk ile ilgili hükümleri aday öğretmenler hakkında uygulanmaz. ⁽¹⁾

(Ek fıkra: 30/6/2004-5204/1 md.) Kariyer basamaklarında yükselmede kıdem, eğitim ((...) ⁽²⁾ lisansüstü eğitim), etkinlikler (bilimsel, kültürel, sanatsal ve sportif çalışmalar) ve sicil (iş başarımı) puanları ile sınav sonuçları esas alınır. Değerlendirme 100 tam puan üzerinden yapılır. Değerlendirme puanının % 10'unu kıdem, % 20'sini eğitim, % 10'unu etkinlikler, % 10'unu sicil (iş başarımı) ve % 50'sini de sınav puanı oluşturur. ⁽²⁾

(Ek fıkra: 30/6/2004-5204/1 md.) Kariyer basamaklarında yükselcekler değerlendirme puanlarına göre başarı sıralamasına alınır. Değerlendirmeye alınmak için sınav tam puanının en az % 60'ını almış olmak şartı aranır.

(Ek fıkra: 30/6/2004-5204/1 md.; Mülga: 1/3/2014-6528/5 md.)

(Ek fıkra: 30/6/2004-5204/1 md.; Mülga: 1/3/2014-6528/5 md.)

(Ek fıkra: 30/6/2004-5204/1 md.; İptal: Anayasa Mahkemesi'nin 21/5/2008 tarihli ve E.: 2004/83, K.: 2008/107 sayılı Kararı ile.)

(Ek fıkra: 30/6/2004-5204/1 md.; İptal: Anayasa Mahkemesi'nin 21/5/2008 tarihli ve E.: 2004/83, K.: 2008/107 sayılı Kararı ile.)

(Ek fıkra: 10/9/2014-6552/95 md.) Öğretmenlerin hizmet sürelerine ve/veya isteğe bağlı il içi veya il dışı yer değiştirmelerine ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir.

II – Milli Eğitim Bakanlığına bağlı “Eğitim Yüksekokulu “ açma yetkisi:

Madde 44 – (Değişik: 16/6/1983 - 2842/12 md.) ⁽¹⁾

Öğretmenlik formasyonu veren ve öğretmen yetiştiren Milli Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim yüksekokulları, Cumhurbaşkanlığı kararı ile kurulabilirler.

III – Öğretmenlerin nitelikleri ve seçimi:

Madde 45 – Öğretmen adaylarında genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyon bakımından aranacak nitelikler Milli Eğitim Bakanlığınca tespit olunur.

(Değişik: 16/6/1983 - 2842/13 md.) Öğretmenler, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarından ve bunlara denkliği kabul edilen yurtdışı yükseköğretim kurumlarından mezun olanlar arasından, Milli Eğitim Bakanlığınca seçilirler.

Yüksek öğrenimleri sırasında pedagojik formasyon kazanmamış olanların ihtiyaç duyulan alanlarda, öğretmenliğe atanmaları halinde bu gibilerin adaylık dönemi içinde yetişmeleri için Milli Eğitim Bakanlığınca gerekli tedbirler alınır.

Hangi derece ve türdeki eğitim, öğretim, teftiş ve yönetim görevlerine, hangi seviye ve alanda öğrenim görmüş olanların ne gibi şartlarla seçilebilecekleri yönetmelikle düzenlenir.

IV – Öğretmenlerin bölge hizmeti:

Madde 46 – Öğretmenlikte yurdun çeşitli bölgelerinde görev yapmak esastır.

Hizmet bölgeleri ve ihtiyaçlara göre bu bölgelerarası yer değiştirme esasları yönetmelikle düzenlenir.

V – Uzman ve usta öğreticiler:

Madde 47 – (Değişik: 16/6/1983 - 2842/14 md.)

Örgün ve yaygın eğitim kurumlarında ve hizmetiçi yetiştirme kurs,seminer ve konferanslarında uzman ve usta öğreticiler de geçici veya sürekli olarak görevlendirilebilir.

Öğretim tür ve seviyelerine göre uzman ve usta öğreticilerin seçimlerinde aranacak şartlar, görev ve yetkileri, yönetmeliklerle tespit edilir.

VI – Öğretmenlerin hizmet içi yetiştirilmesi:

Madde 48 – Öğretmenlerin daha üst öğrenim görmelerini sağlamak üzere yaz ve akşam okulları açılır veya hizmet içinde yetiştirilmeleri maksadıyla kurslar ve seminerler düzenlenir.

Yaz ve akşam okulları öğretmen yetiştiren kurumlarca açılır; bunlara devam ederek yeterli krediyi dolduran öğretmenlere o kurumun belge veya diploması verilir.

Milli Eğitim Bakanlığınca açılan kurs ve seminerlere devam edenlerden başarı sağlayanlara belge verilir. Bu belgelerin, öğretmenlerin atama, yükselme ve nakillerinde ne ölçüde ve nasıl değerlendirileceği yönetmelikle düzenlenir.

VII – Yurt içi ve yurt dışı yetişme imkanları:

Madde 49 – Yurt içinde ve dışında daha üst öğrenim yapmak veya bilgi, görgü ve ihtisaslarını arttırmak isteyen öğretmenlerin belli şartlarla, aylıklı veya aylıksız izinli sayılmaları sağlanır; bu şartlar, milli eğitimin ihtiyaçları gözönünde tutularak, hazırlanacak yönetmelikle belirtilir.

VIII – Öğretmen konutları:

Madde 50 – Milli Eğitim Bakanlığınca gerekli görülen yerlerde, özellikle mahrumiyet bölgelerinde görevli öğretmenlere konut sağlanır.

Konutlar okul binaları ile birlikte planlanır ve yapılır.

Eski eğitim kurumlarının konut ihtiyacı bir plana bağlanır ve bu konutların yapımı için, her yıl Milli Eğitim Bakanlığı Bütçesine gerekli ödenek konur.

IX – Öğretmenlerin izin ve tatilleri:

Madde 50/A – (Ek:15/4/2020-7243/24 md.)

Öğretmenler, yaz tatili içinde aralıksız iki ay izinlidirler. Ancak bu iki aylık izin sürelerine dokunulmadan kalan tatil zamanlarında yönetmelikle belirlenecek meslekle ilgili çalışmalara katılmakla yükümlüdürler.

Rehberlik öğretmenleri tercih danışmanlığı, alan ve ders seçimi, öğrenci tanılama sürecine bağlı olarak yapılacak çalışmalarda ihtiyaç duyulması halinde izin ve tatil dönemlerinde de görevlendirilebilir. Bu durumda rehberlik öğretmenlerinin izinleri bir aydan az olamaz.

İlçe, il veya ülke genelinde genel hayatı etkileyen salgın hastalık, doğal afet, elverişsiz hava koşulları gibi nedenlerle eğitim ve öğretim faaliyetinin iki haftadan fazla süreyle yapılamaması halinde uygulanacak telafi programlarının ders yılı içerisinde tamamlanamadığı durumlarda yaz tatilinde yapılacak eğitim ve öğretim faaliyetleri nedeniyle Milli Eğitim Bakanlığınca öğretmenlerin izinleri kısaltılabilir. Bu durumda öğretmenlerin izinleri bir aydan az olamaz.

Kendilerine ikinci görev olarak okul/kurum yöneticiliği verilenler ve yüz yüze eğitim yapılmayan eğitim kurumlarında görevli öğretmenler ile Bakanlık merkez teşkilatı ve il/ilçe milli eğitim müdürlüklerinde görevlendirilen (yöneticilik dahil) öğretmenler yıllık izinlerini 657 sayılı Devlet

Memurları Kanununun 102 nci maddesi ve 103 üncü maddesinin birinci fıkrası hükümlerine göre kullanır. Okul müdürleriyle müdür yardımcıları tatil aylarında okul işlerini ayarlamak ve düzenlemek şartı ile, sıra ile izinlerini kullanırlar.

DÖRDÜNCÜ KISIM

Okul Binaları ve Tesisleri

Okul yapıları ve taşınmazları (1)

Madde 51 – Her derece ve türdeki eğitim kurumlarına ait bina ve tesisler çevrenin ihtiyaçlarına ve uygulanacak programların özelliklerine göre Milli Eğitim Bakanlığınca planlanır ve yaptırılır.

Bu maksatla her yıl Milli Eğitim Bakanlığı bütçesine gerekli ödenek konur.

Arsa temini ile okul bina ve tesislerin yapım ve donatımında, Devletin azami imkanlarının kullanılması yanında vatandaşların her türlü yardımlarından da yararlanılır ve yardımlar teşvik edilir ve değerlendirilir.

(Ek fıkra: 3/12/2003-5005/1 md.; Değişik dördüncü fıkra: 24/7/2008-5793/3 md.) Milli Eğitim Bakanlığınca tahsisli Hazine mülkiyetindeki taşınmazların Milli Eğitim Bakanlığı ile mutabık kalınarak tahsislerini kaldırmaya ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununun 46 nci maddesine bağlı olmaksızın satışına Maliye Bakanı yetkilidir. Ayrıca bu taşınmazlardan Milli Eğitim Bakanlığınca uygun görülenler, Maliye Bakanlığı tarafından, 24/11/1994 tarihli ve 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun hükümleri çerçevesinde özelleştirilmek üzere Özelleştirme İdaresi Başkanlığına bildirilir. Bunun üzerine söz konusu taşınmazlar Özelleştirme Yüksek Kurulunca özelleştirme kapsam ve programına alınır. Özelleştirme uygulamasına ilişkin iş ve işlemler 4046 sayılı Kanuna göre Özelleştirme İdaresi Başkanlığınca yürütülür.

(Ek fıkra: 3/12/2003-5005/1 md.; Değişik beşinci fıkra: 24/7/2008-5793/3 md.) 4046 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde taşınmazların özelleştirilmesi sonucu elde edilecek gelirler, özelleştirme giderleri düşüldükten sonra Hazineye aktarılır. Bu taşınmazların satışından elde edilen gelirleri, bir yandan genel bütçenin (B) işaretli cetveline gelir, diğer yandan ihtiyaç duyulan yerlerde okul yapımı ve onarımı amacıyla kullanılmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı bütçesine ödenek kaydetmeye Maliye Bakanı yetkilidir. Sermaye ödenekleri yılı yatırım programıyla ilişkilendirilir.

BEŞİNCİ KISIM

Eğitim Araç ve Gereçleri

I – Kapsam:

Madde 52 – Eğitim araç ve gereçleri, eğitim kurumlarında kullanılacak ders kitapları ile öğretmen ve öğrencilere kaynak ve yardımcı olacak basılı eğitim malzemesini, milli eğitimin genel amaçlarının gerçekleşmesine yararlı olacak diğer eserleri ve eğitim araç ve gereçlerini kapsar.

(1) Bu madde başlığı "I-Okul yapıları:" iken, 3/12/2003 tarihli ve 5005 sayılı Kanununun 1 inci maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

II – Görev:

Madde 53 – Milli Eğitim Bakanlığı, kendisine bağlı eğitim kurumlarının eğitim araç ve gereçlerini, gelişen eğitim teknolojisine ve program ve metotlara uygun olarak sağlamak, geliştirmek, yenileştirmek, standartlaştırmak, kullanılma süresini ve telif haklarını ve ders kitabı fiyatlarını tespit etmek, paralı veya parasız olarak ilgililerin yararlanmasına sunmakla görevlidir.

III – Görevin yerine getirilmesi:

Madde 54 – Milli Eğitim Bakanlığı eğitim araç ve gereçlerini,

1. Hazırlamak, imal etmek ve satın almak;
2. Kişilere veya kuracağı komisyonlara veya yarışmalar düzenleyerek hazırlatmak;
3. Özel kesimce hazırlananlar veya imal edilenler arasından seçmek veya tavsiye etmek suretiyle 53 üncü maddede belirtilen görevini yerine getirir.

IV – Okullarda okutulacak kitapların tespiti ve ücret ödenmesi:

Madde 55 – (Değişik: 3/12/2003 - 5005/2 md.)

(İptal birinci fıkra: Anayasa Mahkemesi'nin 15/5/2008 tarihli, E.: 2004/1, K.: 2008/106 sayılı Kararı ile.)

Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanacak veya hazırlatılacak kitaplar ile eğitim araç ve gereçlerini hazırlama, inceleme ve redaksiyonunda görevlendirilenlere ücret ödenir.

Ders kitaplarına ilişkin yarışmalarda derece alanlara verilecek ödülün ödeme, usul ve esasları ile miktarı yönetmelikle belirlenir.

Özel kesimce hazırlanan ve okullarda ders kitabı olarak okutulmak üzere Millî Eğitim Bakanlığına gönderilen eserler ücret karşılığı incelenir.

Ders kitaplarının kabulü, uygunluk süresi, telif hakkı ve ücretlerle ilgili esaslar; inceleme işlemleri ve alınacak inceleme ücreti miktarı; Millî Eğitim Bakanlığınca incelettirilecek eserler için ödenecek ücret miktarı; ders kitaplarının hazırlanması ve incelenmesinde aranacak kriterler ile ders kitabı üreten yayın evlerinde aranacak kriterler; ders kitabı dışındaki diğer kitap ve eğitim araçlarının kullanımı ve bunlardan hangileri için inceleme ücreti alınacağı ve ödeneceği ile ilgili esas ve usuller Millî Eğitim Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

ALTINCI KISIM

Eğitim ve Öğretim Alanındaki Görev ve Sorumluluk

I – Yürütme, gözetim ve denetim:

Madde 56 – Eğitim ve öğretim hizmetinin, bu kanun hükümlerine göre Devlet adına yürütülmesinden, gözetim ve denetiminden Millî Eğitim Bakanlığı sorumludur.

II – Yasaklık:

Madde 57 – Askeri maksatlarla açılacak okullar hariç, bu kanun hükümlerine aykırı hiç bir eğitim faaliyetinde bulunulamaz.

III – Okul açma yetkisi:

Madde 58 – (Değişik: 16/6/1983 - 2842/16 md.)

Türkiye'de ilköğretim okulu, lise veya dengi okullar, Millî Eğitim Bakanlığının izni olmaksızın açılmaz.

Millî Eğitim Bakanlığı veya diğer bir bakanlık tarafından açılmış veya açılacak okullar (...) ⁽¹⁾ ile özel okulların derecelerinin tayini, Millî Eğitim Bakanlığına aittir. ⁽¹⁾

(Değişik üçüncü fıkra: 25/7/2016-KHK-669/51 md.; Aynen kabul: 9/11/2016-6756/51 md.) Askeri eğitim kurumlarının dereceleri ve müfredatı, Milli Savunma Bakanlığı ile birlikte tespit edilir.

Diğer bakanlıklara bağlı lise ve dengi okulların program ve yönetmelikleri, ilgili bakanlıkla Millî Eğitim Bakanlığı tarafından birlikte yapılır ve Millî Eğitim Bakanlığınca onanır.

Diğer bakanlıklara bağlı okullar, Milli Eğitim Bakanlığının gözetim ve denetimine tabidir. Gözetim ve denetim sonunda uygun eğitim ortamı ve niteliği taşımayan kurumların denkliği usulüne uygun şekilde Milli Eğitim Bakanlığınca iptal edilir. Buna ait esaslar Cumhurbaşkanınca çıkarılan bir yönetmelikle düzenlenir. ⁽¹⁾

IV – Yurt dışı eğitim:

Madde 59 – Türk vatandaşlarının yurt dışında eğitim, öğrenim ve ihtisas görmeleri ile ilgili Devlet hizmetlerinin düzenlenmesinden (askeri öğrenciler hariç), Milli Eğitim Bakanlığı sorumludur.

YEDİNCİ KISIM

Son Hükümler

I – Kenar başlıkları:

Madde 60 – Bu kanunun madde kenar başlıkları, sadece ilgili oldukları maddelerin konusunu ve maddeler arasındaki sıralama ve bağlantıyı göstermekte olup kanun metnine dahil değildir.

II – Kaldırılan hükümler:

Madde 61 – 1340 tarih ve 439 sayılı Orta Tedrisat Muallimleri Kanununun 3 üncü maddesi, 22/3/1926 tarih ve 789 sayılı Maarif Teşkilatına dair Kanunun 3 ve 4 üncü maddeleri, 6/6/1949 tarih ve 5429 sayılı Milli Eğitim Bakanlığınca bağlı okullarda okutturulacak ders kitaplarının seçilmesi, basılması ve dağıtılması hakkında Kanun, 5/1/1961 tarih ve 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun 69 uncu maddesi ve diğer kanunların bu kanuna aykırı hükümleri, bu kanunun yayımı tarihinde, yürürlükten kalkar.

III – Yönetmelikler:

Madde 62 – Bu kanunda sözü geçen yönetmelikler, Kanunda belirtilen genel amaç ve temel ilkelere uygun olarak Milli Eğitim Bakanlığınca, kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren en geç bir yıl içinde çıkarılır.

Ek Madde 1 – (Ek: 16/6/1983 - 2842/17 md.)

14/6/1973 tarihli ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda geçen “temel eğitim” terimi “ilköğretim” olarak değiştirilmiştir.

Geçici Madde 1 – Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte, yüksek öğrenim kurumlarında öğrenci bulunanlar hakkında 38 inci madde hükmü uygulanmaz.

Geçici Madde 2 – (Ek: 16/6/1983 - 2842/18 md.; Mülga: 16/8/1997 - 4306/9 md.)

Geçici Madde 3 – (Ek: 30/3/2012 - 6287/11 md.)

Zorunlu ortaöğretim 2012-2013 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanır. Bakanlar Kurulu uygulamayı bir eğitim-öğretim yılı ertelemeye yetkilidir.

Geçici Madde 4 – (Ek: 1/3/2014-6528/6 md.)

Bu maddenin yayımı tarihinden önce, uzman öğretmenlik ve başöğretmenlik unvanlarını mahkeme kararıyla elde edenlerin, mahkeme kararının aleyhlerine kesinleşmesi hâlinde bu kişilere unvanlarının iptal edildiği tarihten önce yapılan ödemeler geri alınmaz.

43 üncü maddeye bu Kanunla eklenen beşinci, altıncı ve yedinci fıkra hükümleri, bu Kanunun yayımı tarihinden sonra aday öğretmen olarak göreve başlayanlar hakkında uygulanır.

IV – Yürürlük:

Madde 63 – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

V – Yürütme:

Madde 64 – Bu Kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

İLKÖĞRETİM VE EĞİTİM KANUNU (1)

Kanun Numarası: 222

Madde 1 – İlköğretim, kadın erkek bütün Türklerin milli gayelere uygun olarak bedeni, zihni ve ahlaki gelişmelerine ve yetişmelerine hizmet eden temel eğitim ve öğretimdir.

Madde 2 – İlköğretim, ilköğrenim kurumlarında verilir; öğrenim çağında bulunan kız ve erkek çocuklar için mecburi, Devlet okullarında parasızdır.

Madde 3 – (Değişik:27/6/2019-7180/2 md.)

Mecburi ilköğretim çağı, 6-14 yaş grubundaki çocukları kapsar. İlkokulların birinci sınıflarına o yılın 31 Aralık tarihinde 72 ayını dolduran çocukların kaydı yapılır. Ancak çocuğun gelişim durumuna bağlı olarak okula erken başlaması veya kaydının ertelenmesi ile ilgili hususlar yönetmelikle düzenlenir.

Madde 4 – Türk vatandaşı kız ve erkek çocuklar ilköğrenimlerini resmi veya özel Türk ilköğretim okullarında yapmakla mükelleftir.

Madde 5 – Mecburi öğretim çağında olup da, memleket dışında olmak, oturduğu yerde okul bulunmamak veya sağlık durumu dolayısıyla ilköğretim okuluna devam edemiyen vatandaşlardan özel olarak öğretim görenler, imtihanla ve yaşlarına göre layık oldukları ilköğretim okulu sınıflarına veya mezuniyet imtihanlarına alınırlar.

BİRİNCİ BÖLÜM

Madde 6 – (Değişik: 12/10/1983 - 2917/2 md.)

İlköğretim kurumları şunlardır:

a) Mecburi olanlar:

- (1) **(Mülga: 16/8/1997 - 4306/9 md.)**
- (2) İlköğretim okulları (gündüzlü, pansiyonlu, yatılı ilköğretim okulları ve gezici okullar),
- (3) **(Mülga: 16/8/1997 - 4306/9 md.)**
- (4) Yetiştirici ve tamamlayıcı sınıflar ve kurslar,
- (5) Özel eğitime muhtaç çocuklar için kurulacak okullar ve sınıflar.

b) İsteğe bağlı olanlar:

(1) Okul öncesi eğitim kurumları,

(2) Tamamlayıcı sınıflar ve kurslar.

Madde 7 – (Değişik: 30/3/2012 - 6287/2 md.)

İlköğretim; 1 inci maddede belirtilen amacı gerçekleştirmek için kurulmuş dört yıl süreli ve zorunlu ilkokul ile dört yıl süreli ve zorunlu ortaokuldan oluşan bir Milli Eğitim ve Öğretim Kurumudur.

Madde 8 – (Mülga: 16/8/1997 - 4306/9 md.)

Madde 9 – (Değişik: 12/10/1983 - 2917/3 md.)

(Değişik birinci fıkra: 30/3/2012 - 6287/3 md.) İlköğretim kurumlarının ilkokul ve ortaokul olarak bağımsız okullar hâlinde kurulması esastır. Ancak imkân ve şartlara göre ortaokullar, ilkokullarla veya liselerle birlikte de kurulabilir.

(Mülga ikinci fıkra: 16/8/1997 - 4306/9 md.)

Nüfusun az veya dağınık olduğu yerlerde; köyler gruplaştırılarak, merkezi durumda olan veya durumu uygun bulunan köylerde ilköğretim bölge okulları ve bunlara bağlı pansiyonlar, gruplaştırmının mümkün olmadığı yerlerde ise yatılı ilköğretim bölge okulları veya gezici okullar açılabilir. Gezici okullarda gezici öğretmenler görevlendirilir.

Bu okullarda yetiştirici sınıflar ve kurslar da açılabilir.

Şehir ve kasabalarda, ihtiyaca göre yatılı veya pansiyonlu okullar kurulabilir.

Madde 10 – Bir köy halkı, iş ve üretim hayatının gereği olarak veya olağanüstü sebeplerle yayla, otlak ve bağ gibi yerlere taşındığında köy okulu da, köy halkıyla birlikte göçecek şekilde düzenlenmiş olmalı ve gidilen yerde hemen günlük çalışmasını ve görevini devam ettirmelidir.

Madde 11 – Yetiştirici ve tamamlayıcı sınıflar ve kurslar, mecburi ilköğrenim çağında buldukları halde, öğrenimlerini yaşlılarıyla birlikte zamanında yapmamış olan çocuklara kısa yoldan ilköğrenim vermek ve ayrıca yetişmelerine lüzum görülen çocukları ilköğretim okuluna hazırlamak veya ilköğretim okulunu bitirmiş olup da henüz mecburi öğrenim çağında bulunan ve üst dereceli öğrenim kurumlarına gidemeyecek olanların genel bilgilerini artırmak ve kendilerine iş ve üretim hayatında faydalı olacak bilgi ve maharetleri kazandırmak amacıyla gerçek ve tüzel kişilerle, belediyeler, özel idareler ve Devlet tarafından açılabilir.

Madde 12 – Mecburi ilköğrenim çağında buldukları halde zihnen, bedenen, ruhan ve sosyal bakımdan engelli olan çocukların özel eğitim ve öğretim görmeleri sağlanır.⁽¹⁾

Madde 13 – Okul öncesi kurumlarında mecburi öğrenim çağına gelmemiş olan çocuklar eğitilir.

İsteğe bağlı tamamlayıcı sınıflarda ve kurslarda, ilköğrenim çağı dışına çıkmış olup da üst dereceli öğrenim kurumlarına gidememiş olan yurtdaşlardan genel bilgilerini artırmak ve kendilerinin daha iyi bir iş ve üretim unsuru olarak yetiştirilmeleri amacıyla öğretim yapılır.

Bu kurumlar gerçek ve tüzel kişilerle belediyeler, özel idareler ve Devlet tarafından açılabilir.

İKİNCİ BÖLÜM

Madde 14 – (Değişik: 12/10/1983 - 2917/4 md.)

(...) ⁽¹⁾ İlkokullar ve ortaokullar birlikte veya ayrı oluşlarına, büyüklüğüne,⁽²⁾ anasınıfları ve özel eğitim sınıflarının bulunuşuna göre, ilköğretim kurumlarında aşağıdaki görevliler bulunur:

- a) Müdür ve müdür yardımcıları,
- b) Öğretmenler; sınıf, branş, okul öncesi eğitim, özel eğitim öğretmenleri ile gezici öğretmenler ve usta öğreticiler,
- c) Rehberlik uzmanları,
- d) Sağlık, teknik, genel idare ve yardımcı hizmetler sınıflarına dahil personel ile eğitim faaliyetlerinin gerektirdiği diğer personel.

İlköğretim kurumlarındaki görevlilerin nitelikleri, görev ve yetkileri ile atanma usul ve esasları yönetmelikle tespit edilir. ⁽³⁾

Madde 15 – 22 – (Mülga: 12/10/1983 - 2917/17 md.)

Madde 23 – (Mülga: 3/4/1998 - 4359/16 md.)

Madde 24 – 25 – (Mülga: 12/10/1983 - 2917/17 Md.)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Madde 26 – 39 – (Mülga: 12/10/1983 - 2917/17 md.)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Madde 40 – 41 – (Mülga: 12/10/1983 - 2917/17 md.)

Madde 42 – (Değişik: 12/10/1983 - 2917/6 md.)

İlköğretim kurumlarının açılma, kapanma ve öğretime ara verme zamanları Milli Eğitim Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

Madde 43 – İlköğretim okulların yaz tatili, sınavların bitimi tarihinden yeni öğretim yılının başına kadar sürer.

a) **(Mülga:15/4/2020-7243/23 md.)**

b) Tek öğretmenli okullarda görevli öğretmenlerin yaz tatili izinleri, bölge ilköğretim müfettişleriyle, İlçe eğitim müdürü tarafından okul ve kurumların korunması da gözönünde tutularak ayarlanır.

c) **(Mülga:15/4/2020-7243/23 md.)**

Madde 44 – Öğretmenler kanunlarla veya Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle kendilerine verilen işlerden başka, meslek dışı her hangi bir görevle yükümlü tutulamazlar. ⁽¹⁾

Madde 45 – (Mülga: 12/10/1983 - 2917/17 md.)

BEŞİNCİ BÖLÜM

Madde 46 – Her çocuk, mecburi ilköğrenim çağına girdiği öğretim yılı başında 3 üncü madde gereğince ilköğretim okuluna kayıt ve kabul edilir. Her veli yahut vasi veya aile başkanı, çocuğunu zamanında ilköğretim okuluna yazdırmakla yükümlüdür.

Bu kanunda sözü geçen “aile başkanı” deyiminden maksat, veli veya vasi durumunda bulunmadığı halde ilköğretime devama mecbur olan çocukları sürekli olarak yanında bulunduran veya barındıran, yahut da çalıştırandır.

Mecburi öğrenim çağını bitirdiği öğretim yılı sonuna kadar ilköğretim okulunu bitiremeyen çocukların ilköğrenimlerini tamamlamak üzere en çok iki öğretim yılı daha okula devamlarına izin verilir.

Bu iki yıllık uzatma sonunda da okulu bitiremeyen çocuklara tasdikname verilerek, kayıtları silinir.

Madde 47 – Bir öğretim yılı, okulda, derslerin başlamasından bir hafta önceki tarihten, son sınıf sınavlarının bittiği güne kadarki süredir.

Madde 48 – Her yıl derslere başlamadan en az 15 gün önce, muhtarlar okul müdürüyle iş birliği yaparak köy ve mahallelerindeki mecburi öğre-

nim çağında bulunan çocukların künyelerini gösterir üç nüsha çizelge hazırlayıp birer nüshasını okul idarecilerine ve ilçe eğitim müdürlüğüne verir. Diğer nüshasını da yanlarında saklarlar. Çocuklarını zamanında okula yazdırmalarını, veli yahut vasi veya aile başkanlarına bildirir ve ilan ederler.

Mecburi öğrenim çağında olup da belirli zaman içerisinde okula yazdırılmıyan çocukları, okul müdürleri kendiliklerinden okula kaydeder ve devam ettirilmesini veli yahut vasi veya aile başkanlarına bildirirler. Bu gibi çocuklar yine de okula gelmezlerse; haklarında devamsız öğrenciler gibi işlem yapılır.

Madde 49 – Nüfus hüviyet cüzdanı bulunmıyan veya henüz nüfus kaydı yaptırılmamış bulunan çocukların yaşları, çocuklar görülmek suretiyle, ihtiyar kurullarınca tayin ve tesbit olunarak bunlar da mecburi öğrenim çağında olanlar çizelgesine yazılırlar.

Madde 50 – Birleştirilmiş sınıflar da dahil olmak üzere bir öğretmene düşen öğrenci sayısı 40 dan fazla olamaz.

Madde 51 – Her yıl Eylül ayının üçüncü haftası “İlköğretim haftası”dır. Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanacak programa göre hafta içinde türlü yollarla ilköğretimin önemi belirtilir.

ALTINCI BÖLÜM

Madde 52 – Her öğrenci velisi yahut vasisi veya aile başkanı çocuğunun mecburi ilköğretim kurumuna muntazaman devamını sağlamakla ve özü yüzünden okula gidemiyen çocuğun durumunu en geç üç gün içinde okul idaresine bildirmekle yükümlüdür.

Mülki amirler, ilköğretim müfettişleri ve zabıta teşkilatı ilköğrenim çağındaki çocukların mecburi ilköğretim kurumlarına devamlarını sağlamakla veli yahut vasi veya aile başkanlarına ve okul idarelerine yardımla ve her türlü tedbiri almakla vazifelidirler.

Madde 53 – (Değişik: 12/10/1983 - 2917/7 md.)

Okula devam etmeyen öğrencilerin devamsızlık sebepleri okul idarelerince ve ilköğretim müfettişlerince araştırılarak devama engel olan maddi ve manevi sebeplerin giderilmesine çalışılır. Bu sebeplerin giderilmesi mümkün olmadığı takdirde durum, köylerde muhtara, diğer yerlerde mülki amirlere bildirilir. Bu makamlarca gerekli tedbirler alınır.

Okul idareleriyle muhtar ve mülki amirlerin bu vazifeleri devamsız öğrenciler hakkındaki kovuşturmanın her safhasında devam eder.

Madde 54 – 55 inci maddenin ikinci fıkrasında yazılı zorlayıcı sebepler dışında çocuğun ailesi yanında kalmasını gerektiren ailede ölüm, yaralanma, düğün, askere gitme, bağ, bahçe, tarla ve sürüde tarım ve hasatlık savaşı yapılması gibi sebeplerle öğrencilere bir yıl içinde 15 gün geçmemek üzere okul idarelerince izin verilir.

Madde 55 – (Değişik: 12/10/1983 - 2917/8 md.)

Hastalık, sel, kar, deprem ve yangın gibi okul idaresince takdir edilecek sebeplerle okula gelemeyen öğrenciler izinli sayılırlar. Bu hallerin dışında 53 üncü madde gereğince yapılacak teşebbüs ve alınacak tedbirlere rağmen;

- a) Çocuğunu okula göndermeyen;
- b) Verilen izin müddetini geçiren;
- c) Geç nakil yaptıran;
- d) Okul çevresi dışına çıkararak izini kaybettiren;
- e) Çocuğunun devamsızlık durumunu özürsüz olarak zamanında okul idaresine bildirmeyen;

Öğrencinin veli veya vasi veya aile başkanları, okul idaresince köylerde muhtarlığa, diğer yerlerde mülki amirliğe hemen bildirilir. Muhtarlar ve mülki amirler en geç üç gün içinde durumun veli veya vasi veya aile başkanlarına tebliğini sağlarlar. **(Değişik son cümle: 24/4/2003-4854/1 md.)** Yapılan tebliğde okulca kabul edilecek geçerli sebepler dışında çocuğun okula gönderilmemesi hâlinde idarî para cezasıyla cezalandırılacağı bildirilir.

Madde 56 – (Değişik: 23/1/2008-5728/282 md.)

Muhtarlıkça veya mülkî amirce yapılan tebliğe rağmen çocuğunu okula göndermeyen veli veya vasiye okul idaresince tespit edilen çocuğun okula devam etmediği beher gün için onbeş Türk Lirası idarî para cezası verilir. Bu para cezasına rağmen çocuğunu okula göndermeyen veya göndermeme sebeplerini okul idaresine bildirmeyen çocuğun veli veya vasisine beşyüz Türk Lirası idarî para cezası verilir.

Madde 57 – (Değişik: 23/1/2008-5728/283 md.)

Okul idareleri ve mülkî amirliklerce bu Kanuna göre usulen sorulacak sorulara cevap vermekten kaçınanlar ile gerçeğe uymayan beyanda bulunanlara yüz Türk Lirası idarî para cezası verilir.

Madde 58 – (Mülga: 24/4/2003-4854/6 md.)

Madde 59 – İlköğretim çağında olup da mecburi ilköğretim kurumlarına devam etmeyenler, hiçbir resmi ve özel iş yerinde veya her ne surette olursa olsun çalışmayı gerektiren başka yerlerde ücretli veya ücretsiz çalıştırılmazlar.

İlköğretim kurumlarına devam ettiklerini belgeliyenler ise, çocukların çalıştırılmasını düzenleyen kanun hükümleri uygulanmak şartıyla ancak ders zamanları dışında bu gibi yerlerde çalıştırılabilirler.

İlköğretim çağında bulunan ve mecburi ilköğretim kurumlarına devam eden çocukların bu kanunda gösterilen ve Milli Eğitim Bakanlığınca açılmasına izin verilmiş olanlar dışında, her ne ad altında kurulmuş olursa olsun, özel kurs ve dersanelere kabulü yasaktır.

(Değişik dördüncü fıkra: 23/1/2008-5728/284 md.) Yukarıdaki hükümlere aykırı davrananlara dörtüüz Türk Lirasından bin Türk Lirasına kadar idarî para cezası verilir.

(Mülga beşinci fıkra: 23/1/2008-5728/578 md.)

(Ek: 24/4/2003-4854/5 md.; Değişik altıncı fıkra: 23/1/2008-5728/284 md.) Bu Kanunda yazılı olan idarî para cezaları mahallî mülkî amir tarafından verilir.

YEDİNCİ BÖLÜM ⁽¹⁾

Madde 60 – Şehir, kasaba ve köy okulları arsalarıyla köy okullarına gelir sağlayacak arazi ve uygulama bahçeleri için lüzumlu topraklar, il ve ilçelerde bölge ilköğretim müfettişlerinin veya ilçe eğitim müdürünün başkanlığında Tarım, Tapu, Maliye dairelerinden görevlendirilecek birer eleman ile mahalle veya köy muhtarından teşekkül edecek komisyon tarafından seçilir.

Madde 61 – (Değişik: 12/11/2003 - 5002/1 md.)

Okul binalarının sağlık, eğitim-öğretim ve ulaşım bakımından elverişli bir mahalde olması göz önünde bulundurulur.

Meyhane, kahvehane, kiraathane, bar, elektronik oyun merkezleri gibi umuma açık yerler ile açık alkollü içki satılan yerlerin, okul binalarından kapıdan kapıya en az 100 metre uzaklıkta bulunması zorunludur.

Turizmin yoğun olduğu yörelerdeki okulların tatil olduğu dönemlerde yukarıda belirtilen işyerleri ile okullar arasında 100 metre şartı aranmaz.

Bununla ilgili esaslar İçişleri, Milli Eğitim, Sağlık, Kültür ve Turizm bakanlıklarının müştereken hazırlayacakları yönetmelikle belirlenir.

Madde 62 – İlköğretim okuluna tahsis edilmek üzere komisyonca seçilen Devlete, özel idarelere, belediyelere veya köy tüzel kişiliğine ait arazinin, miktar ve yerini gösteren birer tutanak tanzim edilerek valilik yolu ile ve arazinin aidiyetine göre Maliye Bakanlığının veya diğer idarelerin yetkili mercilerine gönderilir. Bu makamların tasdiki ile bu arazi parasız okula tahsis olunur.

Okula gelir sağlamak maksadiyle seçilen topraklar, 50 dekardan fazla olamaz.

Madde 63 – 62 nci maddeye göre okul için lüzumlu topraklar tahsis yoluyla sağlanamadığı takdirde, gerçek veya tüzel kişilere ait araziden bu husus için elverişli yer, sahiplerinin rızaları ile, satın alınır. Malsahiplerinin muvafakatlerinin alınamaması halinde, bu yerler umumi mevzuata göre kamulaştırılır.

Satınalma veya kamulaştırmak, köy okulları için köy tüzel kişiliğine, şehir ve kasaba okulları için özel idareye aittir.

Madde 64 – Her köy okulunun bitişiğinde veya yakınında 2 dekardan az ve 10 dekardan çok olmamak üzere, bir uygulama bahçesi bulunur.

Madde 65 – Okullar için tahsis, satınalma veya kamulaştırma yoluyla sağlanan topraklarla bu topraklar üzerinde yapılacak bina veya tesisler, buldukları yerlere göre köy veya özel idareler adına tapuya tescil edilir.

Bunların ve bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce yapılmış olan okul binaları ile tesislerinin daimi bakım ve onarım giderleri, buldukları yerlere göre özel idare veya köy bütçelerinden karşılanır.

Madde 66 – (Değişik: 12/10/1983 - 2917/12 md.)

4274 ve 5129 sayılı kanunlarla şimdiye kadar köy okullarına tahsis edilmiş olan Devlete veya köye ait nizasız ve ihtilafsız topraklarla bu Kanuna göre sağlanacak topraklar, köy ihtiyar heyetinin kararı ve illerde valinin, ilçelerde kaymakamın tasdiki ile köy ihtiyar heyetince imece vesair suretlerle işletilir veya kiraya verilir. Elde edilen gelir, okul ihtiyaçlarına sarfedilmek üzere, köy bütçelerine gelir kaydedilir.

Paralı veya parasız olarak ilköğretim hizmetlerine tahsis, temlik ve tescil edilen bütün gayrimenkullerin ferağ ve intikal işlemleriyle bu işlemlerle ilgili olarak düzenlenecek belgelerden ve senetlerden hiçbir vergi, harç ve resim alınmaz.

Madde 67 – Köy okullarına bitişik öğretmen lojmanlarıyla müstakil öğretmen lojmanlarının dolayında her ev için 500 ila 1000 metre karelik bir arazi, öğretmen bahçesi olmak üzere okul arsasından veya uygulama bahçesinden yahut okula gelir sağlayacak araziden ayrılır. Öğretmenler, bu bahçelerden parasız faydalanırlar; fakat kiraya veya ortaklığa veremezler.

Madde 68 – (Değişik: 12/10/1983 - 2917/13 md.)

Okulların uygulama bahçesinde tarım dersleri uygulaması yapılır. Uygulama bahçesinin işletilmesi için gerekli tohum, fidan ve tarım araçları gibi ihtiyaçları köy bütçesinden ve okul arazisi gelirinden sağlanır.

Uygulama bahçelerinden elde edilen gelir veya ürünler okul ihtiyaçlarına ve öğrenci beslenmesine sarfedilmek üzere köy bütçelerine gelir kaydedilir.

Uygulama bahçesinde bölge özelliklerine göre kurulacak tesislerin nelerden ibaret olacağı köy ihtiyar heyeti tarafından kararlaştırılır.

SEKİZİNCİ BÖLÜM ⁽¹⁾

Madde 69 – (Mülga: 14/6/1973 - 1739/61 md.)

Madde 70 – Köy okulları ile öğretmen lojmanlarının şehir ve kasabalarda yaptırılacak ilköğretim okullarının her türlü ihtiyaçları için köy veya kasaba içinde veya civarındaki araziden şahsi haklar mahfuz kalmak şartıyla, tedarik edilecek taş, kum ve kireç gibi yapı gereçlerinden hiçbir resim alınmaz.

İlköğretim kurumları için yaptırılacak bina ve tesislerle öğretmen lojmanları ve onarma işlerinde gerekli tuğla yapmak, kireç yakmak ve söndürmek, taş çıkarmak, iskele kurmak, kaldırımları işgal etmek gibi hususlarda girişilen işler serbest ve hiçbir resme tabi olmaksızın yapılır. Bu maksatla açılan çukurlar iş bitince kapatılır.

Ormanlardan çıkarılacak bu gibi gereçler hakkında 6831 sayılı Orman Kanununun 18 inci maddesine göre hareket olunur.

Madde 71 – Bu işler için gerekli kereste ihtiyacı Tarım Bakanlığı Orman Umum Müdürlüğünce en iyi şartlarla ve öncelikle karşılanır. % 10 temeddü hissesi alınmaz.

Madde 72 – İlköğretim kurumlarının ve öğretmen lojmanlarının inşasında kullanılacak her türlü yapı malzemesinden, Devlet İktisadi Teşekkül-

lerinde imal olunanlar, Bayındırlık Bakanlığı veya valiliklerin isteği üzerine ve bedeli karşılığında, diğer isteklere tercihan verilir.

Madde 73 – İlköğretim kurumlarının yapımında kullanılacak çeşitli gereçler Milli Eğitim ve Bayındırlık idarelerince sevk ve tesellümü şartıyla Devlete ve İktisadi Devlet Teşekküllerine ait vasıtalarla tercihli olarak ve indirmeleri tarife ile naklolunur ve limanlarda tahmil ve tahliye işleri de tercihli olarak yapılır.

Tarifelerde yapılacak indirme, her yıl Milli Eğitim ve ilgili bakanlıklarca müştereken tesbit ve tayin olunur.

Ayrıca, iller emrinde bulunan teşekküllere ait çeşitli nakil vasıtalarından gereğine göre faydalanılır.

Madde 74 – Okul ve öğretmen lojmanlarının onarımı ile teçhizat, mefruşat ve öğretim araç ve gereçlerinin yapımında Milli Eğitim Bakanlığı teknik öğretim müesseselerinden faydalanırlar.

Madde 75 – Okul yapımı ve donatımı işlerinde yardım ve hizmetleri değerlendirmek, inşaatın ucuza maledilmesi amacıyla;

a) Yurttaşların istiyerek yapacakları, taş, kum, çakıl, kerpiç, kireç ve tuğla gibi aynı yardımlar,

b) Yurttaşlar, kurumlar ve yardım derneklerince yapılacak nakdi yardımlar, kabul edilir ve değerlendirilir.) Emaneten inşa edilecek okul yapımı ve onarımı işlerinde halk ve gençlerden gönüllü olarak bedenen çalışacakların hizmetleri kabul edilir.

KÜÇÜKLERİ MUZIR NEŞRİYATTAN KORUMA KANUNU

Kanun Numarası: 1117

Madde 1 – (Değişik: 6/3/1986 - 3266/1 md.) 18 yaşından küçüklerin maneviyatı üzerinde muzır tesir yapacağı anlaşılan mevkute ve mevkute tanımına girmeyen diğer basılmış eserler aşağıdaki maddelerde gösterilen sınırlamalara tabi tutulur. (1)

Madde 2 – (Değişik: 6/3/1986 - 3266/2 md.) (2) Mevkute veya mevkute tanımına girmeyen diğer basılmış eserlerin 1 inci maddede belirtilen sınırlamaya tabi tutulabilmesi için Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı bünyesinde oluşturulan yetkili kurulun, söz konusu eserlerin 18 yaşından küçükler için muzır olduğu hakkında bir karar vermesi gereklidir.

(2) Kurul, basılmış eserlerin küçükler için muzır olup olmadığı hususunda yapacağı incelemede, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunundaki genel amaç ve temel ilkeleri gözönünde bulundurmak zorundadır.

Kurul, bu Kanunla kendisine verilen görevlere ilaveten, Türk Ceza Kanununun 426, 427 ve 428 inci maddelerinde tanımlanan suçlarla ilgili olarak yargı organlarına resmi bilirkişilik yapmakla görevlidir. (Değişik dördüncü fıkra: 2/7/2018-KHK-703/38 md.)

Kurul; Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanının belirleyeceği biri başkan olmak üzere Bakanlığın beş birim amirinden teşekkül eder. (Mülga beşinci fıkra: 2/7/2018-KHK-703/38 md.) (Değişik altıncı fıkra: 2/7/2018-KHK-703/38 md.)

Kurul salt çoğunlukla karar alır. (Değişik yedinci fıkra: 2/7/2018-KHK-703/38 md.)Kurulun sekretarya hizmetleri Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanı tarafından belirlenen Bakanlık ana hizmet birimince yerine getirilir.

Kurulun çalışma usul ve esasları ile sekreteryaya hizmetlerinin ne suretle yerine getirileceği Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı tarafından çıkarılacak yönetmelikte belirlenir. (1) Kurul tarafından gerekli görülen hallerde sürekli veya geçici olarak görev yapmak üzere özel ihtisas komisyonları kurulabilir.

Kurulun, bu komisyonlarda görev yapmasını uygun göreceği kamu personeli ilgili kamu kurumunun muvafakati alınarak Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığınca görevlendirilir.

(Mülga onuncu fıkra: 2/7/2018-KHK-703/38 md.)

Madde 3 – (Değişik: 6/3/1986 - 3266/3 md.) Kurul, 1 inci maddede gösterilen eserleri re’sen inceleyebileceği gibi, resmi makamlar ile gayeleri içinde çocuk ve gençlerin korunmasına yer veren derneklerin, kadın ve basın dernek ve kuruluşlarının başvurularını da inceleyerek karara bağlar

Madde 4 – (Değişik: 6/3/1986 - 3266/4 md.) (Değişik: 11/5/1988 - 3445/10 md.) Bir aydan az süreli mevkuteler ile sinema ve her türlü film afişleri, ilanlar, fotoğraflar, kabartma ve her türlü posterler, kartpostallar, takvimler hariç olmak üzere kurulca tetkik edilerek küçükler için muzır olduğuna karar verilmiş basılmış eserlerin sahiplerine, sorumlu müdürlerine ve telif hakkı sahiplerine, basılmış eserlerin küçüklerin maneviyatına muzır olduğu kurulca tebliğ edilir.

Tebliğat, Tebliğat Kanunu hükümlerine göre yapılır. Kurul bu kararı ilgililere derhal duyurmak için gerekli tedbirleri alır. Tebliğat üzerine eser sahipleri, telif hakkı sahipleri ve sorumlu müdürler, ellerinde mevcut eserlerin ön kapaklarına “Küçüklere zararlıdır” damga veya işaretini basmak zorundadırlar. “Küçüklere zararlıdır” ibaresinin herkesin kolayca görüp okuyabileceği şekil ve büyüklükte yazılması zorunludur.

Bu suretle damgalanan eserler; a) Açık sergilerde ve seyyar müvezziler tarafından satılamaz. b) Dükkanlarda, cemakanlarda ve benzeri yerlerde teşhir edilemez. c) Bir yerden bir yere teşhir maksadıyla açık bir surette nakledilemez ve müvezziler tarafından bunlar için sipariş kabul olunmaz. d) Gazeteler, mecmualar, duvar ve el ilanları, radyo ve TV ile veya diğer suretlerle ilan edilemez, satışı için reklam ve propaganda yapılamaz. e) Para mukabili veya parasız küçüklere gösterilemez, verilemez ve hiçbir suretle okul ve benzeri yerlere sokulamaz

(Değişik: 11/5/1988 - 3445/10 md.) Bu tür eserler, ancak 18 yaşından büyük olanlara içi görülmeyen zarf veya poşet içinde satılabilir. Bu zarf ve poşetlerin üzerinde eserin ismi ile “Küçüklere zararlıdır” ibaresinden başka hiç bir yazı ve resim bulunamaz.

Kurul kararının tebliğinden önce dağıtımı yapılmış olan bu kabil basılmış eserleri satış için ellerinde bulunduranlar da, Kurul kararlarının ilgililere duyurulma tarihinden itibaren, bu maddedeki sınırlamalara uymak zorundadırlar.

Kurulca haklarında küçükler için muzır olduğuna üç defa karar verilen basılmış periyodik eserlerin sonraki sayıları ile diğer basılmış eserlerin sonraki basıları da, yeniden bir karar verilmesine gerek kalmaksızın bu

maddede belirtilen sınırlamalara tabidir. Ancak bu gibi eserlerin sahipleri, eserlerinin müteakip sayı ve basılarının küçükler için muzır nitelikte olmadığı iddiasıyla kurula başvurarak incelenmesini isteyebilirler.

Kurul, başvuruyu haklı bulursa, bu maddedeki sınırlamalar sonraki sayı ve basılar için uygulanmaz. Haklarında Kurulun her hangi bir kararı bulunmadığı halde, basılmış eserlerinin konusu veya ihtiva ettiği yazı ve resimler sebebiyle küçüklerin maneviyatı üzerinde muzır tesir yapacağı kanaatinde olan eser sahipleri kendiliklerinden, eserin üzerine “Küçüklerle zararlıdır” damga veya işaretini basarak içi görünmeyen zarf veya poşet içinde satışa arz edilebilirler. Bu takdirde, bu basılmış eserler hakkında da bu maddenin ilgili fıkraları hükümleri uygulanır

Madde 5 – (Mülga: 6/3/1986 - 3266/8 md.)

Madde 6 – Fikri, içtimai, ilmi ve bedii kıymeti haiz olan eserler bu kanunun şumulünden hariçtir.

Madde 7 – (Değişik: 6/3/1986 - 3266/5 md.) Kanunun 4 üncü maddesinin; a) Birinci ve ikinci fıkrasına göre; kendilerine tebligat yapıldığı halde eserlerini damgasız olarak yayımlayan eserin sahipleri, sorumlu müdürleri ve telif hakkı sahipleri, b) Dördüncü fıkrasına aykırı olarak, sınırlamaya tabi olan damgalı veya damgasız basılmış eserleri, fıkranın bentlerinde belirtilen şekillerde satan, teşhir eden, nakleden, sipariş kabul eden, ilan eden, gösteren, veren ve okullara sokanlar, c) (Değişik: 11/5/1988 - 3445/11 md.) Beşinci ve sekizinci fıkralarına aykırı şekilde, zarf veya poşete koymadan veya beşinci fıkrada zikredilen evsafa aykırı zarf veya poşet içinde satanlar. İki milyon liradan on milyon liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar. Suçun tekrürü halinde cezanın azami haddi uygulanır.

Madde 8 – (Değişik: 6/3/1986 - 3266/6 md.) Basılmış eserler ile mevku-tenin her nüshasından ikişer adedi, neşri takip eden çalışma gününde bir alındı belgesi karşılığında Kurul Başkanlığına gönderilir. Ankara dışın- da basılan eserlerin postaya verildiği tarih esas alınır. Bu madde hükmü- nü yerine getirmeyenler hakkında 5680 sayılı Basın Kanununun 24 üncü maddesinde belirtilen ceza hükümleri uygulanır.

Madde 9 – (Mülga: 11/5/1988 - 3445/14 md.)

Madde 10 – Birinci maddede zikredilen eserlerden her hangi birinin tet- kik edilmekte olduğuna ve tahdit edileceğine dair yevmi gazete ve mec- mualarla neşriyatta bulunulamaz. Bu nevi haberleri neşreden gazete ve mecmua müdiri mesulleri sekizinci madde mucibince cezalandırılır. İşbu kanunda yazılı ceza sulh mahkemelerince hükmolunur

Ek Madde 1 – (Ek: 6/3/1986 - 3266/9 md.)

(Değişik birinci paragraf: 11/5/1988 - 3445/12 md.) Bir aydan az süreli mevkuteler ile sinema ve her türlü film afişleri, ilanlar, fotoğraflar, kabartma ve her türlü posterler, kartpostallar, takvimler hariç, 4 üncü maddede belirtilen şekilde sınırlamaya tabi tutulacak basılmış eserlerin sahiplerinden, a) Haklarında Kurulun herhangi bir kararı bulunmadığı halde basılmış eserlerini kendiliklerinden küçüklere muzır nitelikte görerek zarf veya poşet içinde satışa arz etmek isteyenler, bu eserlerin Katma Değer Vergisi dahil toplam satış bedeli üzerinden % 25 oranında bir meblağ, piyasaya sürdükleri tarihten, b) Basılmış eserlerinin, Kurul tarafından küçükler için muzır nitelikte olduğuna karar verilenler, bu eserin basım adedinin Katma Değer Vergisi dahil toplam satış bedeli üzerinde % 40 oranında bir meblağ, Kurul kararının tebliği tarihinden, İtibaren, bir ay içinde, Toplu Konut Fonuna aktarılmak üzere Maliyeye yatırmak zorundadırlar. Bu meblağları belirtilen süre içinde yatırmayanlar hakkında, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümleri uygulanır.

Ek Madde 2 – (Değişik: 11/5/1988 - 3445/13 md.) Bir aydan az süreli mevkuteler ile eklerinde, sinema ve her türlü film afişlerinde, ilanlarda, fotoğraflarda, kabartma ve her türlü posterlerde, kartpostallarda ve takvimlerde 18 yaşından küçüklerin maneviyatı üzerinde muzır tesir yapacak nitelikte yayın yapılamaz. Aksine davranan mevkute sahipleri ve bunların sorumlu müdürleri hakkında Türk Ceza Kanununun 426 ncı maddesinin ikinci fıkrasındaki; sinema ve her türlü film afişlerini, ilanları, fotoğrafları, kabartma ve her türlü posterleri, kartpostalları, takvimleri basan, çoğaltan, satan ve alenen kullananlar hakkında Türk Ceza Kanununun 426 ncı maddesinin birinci fıkrasındaki ceza hükümleri uygulanır.

Ek Madde 3 – (Ek: 6/3/1986 - 3266/9 md.) Bu Kanunda yazılı suçlardan doğan davalar en geç iki ay içinde sonuçlandırılır.

Geçici Madde 1- (Ek: 2/7/2018-KHK-703/38 md.) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihte, mevcut Kurul üyelerinin üyelikleri sona erer.

Madde 11 – Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 12 – (Değişik: 6/3/1986 - 3266/7 md) Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

21/6/1927 TARİHLİ VE 1117 SAYILI ANA KANUNA İŞLENEMEYEN HÜKÜMLER: 1 – 11/5/1988 tarih ve 3445 sayılı Kanunun geçici maddesi:

Geçici Madde 2 – Türk Ceza Kanununun 426, 427, 428 inci maddeleri ile 1117 sayılı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanununun 7 ve ek 2 nci maddelerine göre verilen cezaların onda dokuzu affedilmiştir. Ancak, infaz edilecek para cezası otuzmilyon lirayı geçemez. Tahsil edilmiş para cezaları iade olunmaz.

ÇOCUK KORUMA KANUNUNUN UYGULANMASINA İLİŞKİN USÛL VE ESASLAR HAKKINDA YÖNETMELİK

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

MADDE 1 – (1) Bu Yönetmeliğin amacı, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunması, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınması ile Çocuk Koruma Kanununun uygulanmasına ilişkin usûl ve esasları düzenlemektir.

Kapsam

MADDE 2 – (1) Bu Yönetmelik, denetim altına alınmasına karar verilen, korunma ihtiyacı olan ve suça sürüklenen çocuklar hakkında yürütülecek uygulamalar ile sosyal inceleme raporlarına ve suça sürüklenen çocukların soruşturma ile yargılama usûllerine ilişkin kuralların uygulanmasına ve bu konuyla ilgili olarak görev yapanların hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimine dair usûl ve esasları kapsar.

Dayanak

MADDE 3 – (1) Bu Yönetmelik, 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 32 ve 47 nci maddelerine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

MADDE 4 – (1) Bu Yönetmeliğin uygulanmasında;

a) Çocuk: Daha erken yaşta ergin olsa bile, onsekiz yaşını doldurmamış kişiyi; bu kapsamda,

1) Korunma ihtiyacı olan çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlâkî, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu,

2) Suça sürüklenen çocuk: Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu,

b) Çocuk hâkimi: Hakkında kovuşturma başlatılmış olanlar hariç, suça sürüklenen çocuklarla korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında uygulananacak tedbir kararlarını veren çocuk mahkemesi hâkimini,

- c) Kanun: 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununu,
- d) Kurum: Bu Yönetmelik kapsamındaki çocuğun bakılıp gözetildiği, hakkında verilen tedbir kararlarının yerine getirildiği resmî veya özel kurumları,
- e) Mahkeme: Çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemelerini, çocuk mahkemesi bulunmayan yerlerde aile ya da asliye hukuk mahkemeleri ile ceza mahkemelerini,
- f) Sosyal çalışma görevlisi: Psikolojik danışmanlık ve rehberlik, psikoloji, sosyal hizmet alanlarında eğitim veren kurumlardan mezun meslek mensuplarını,
- g) Denetim görevlisi: Denetimli serbestlik ve yardım merkezlerinde kadrolu veya geçici olarak görev yapan psikolog, sosyal çalışmacı, sosyolog ve öğretmeni,
- h) Şube Müdürlüğü: Taşra teşkilâtındaki denetimli serbestlik ve yardım merkezî şube müdürlüğünü,
- i) Büro: Şube müdürlüğü bulunmayan ilçelerde denetimli serbestlik ve yardım hizmetlerini yürütmek üzere şube müdürlüğüne bağlı olarak kurulan büroyu,
- ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Soruşturma ve Kovuşturma

Soruşturma

MADDE 5 – (1) Suça sürüklenen çocuk hakkındaki soruşturma, çocuk bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı tarafından bizzat yapılır. Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, soruşturma çocuk bürosunda görevli olmayan Cumhuriyet savcıları tarafından da yerine getirilebilir.

(2) Çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemeleri bulunmayan yerlerde, bu mahkemeler kurulup göreve başlayıncaya kadar çocuklar tarafından işlenen suçlara ait soruşturmalar Cumhuriyet başsavcılığının iş bölümünde gösterilen Cumhuriyet savcısı tarafından yapılır.

(3) Mahkemelerin yargı çevresi dikkate alınarak, suçun işlendiği yerin bağlı olduğu ağır ceza mahkemesi ile bağlı bulunduğu çocuk mahkemesi veya çocuk ağır ceza mahkemesi farklı yerlerde bulunduğu takdir-

de, Cumhuriyet savcısı çocuk hakkında düzenlediği soruşturma evrakını, çocuk mahkemesine veya çocuk ağır ceza mahkemesine dava açılmak üzere bu yer Cumhuriyet başsavcılığına fezleke düzenleyerek gönderir.

(4) Suça sürüklenen çocuğun ifadesinin alınması veya çocuk hakkındaki diğer işlemler sırasında, çocuğun yanında sosyal çalışma görevlisi bulundurulabilir.

(5) Mağdur çocuğun tanık olarak dinlenmesi hâlinde, yemin hariç, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun tanıklığa ilişkin hükümleri uygulanır.

(6) İşlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş mağdur çocuk, bu suça ilişkin soruşturmada tanık olarak bir defa dinlenebilir. Maddî gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunluluk arz eden haller saklıdır.

(7) Mağdur çocuğun tanık olarak dinlenmesi sırasında psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman bir kişi bulundurulur. Bunlar hakkında bilirkişilere ilişkin hükümler uygulanır.

(8) Cumhuriyet savcısı soruşturmayı yürütürken aynı zamanda tedbir kararı alınabilmesi için korunma ihtiyacı olan çocuğu, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bildirmekle yükümlüdür. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu gerekli incelemeyi derhâl yapar. Koruyucu ve destekleyici tedbir kararı alınması gereken hâllerde, il veya ilçe sosyal hizmetler müdürlüğüne çocuk hakkında bu Yönetmeliğin 21 inci maddesine uygun olarak hazırlanacak sosyal inceleme raporu, talep yazısı ekinde mahkemeye veya çocuk hâkimine sunulur. Kurum, aynı zamanda yaptığı inceleme sonucunda hazırladığı sosyal inceleme raporunun bir örneğini soruşturmayı yapan Cumhuriyet savcılığına gönderir. Cumhuriyet savcısı da soruşturma sırasında gerekli gördüğünde çocuk hâkiminden koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilmesini isteyebilir.

(9) Çocuklar hakkında, yakalama, gözaltına alma ve ifade almaya ilişkin hususlarda 1/6/2005 tarihli ve 25832 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinin çocuklara ilişkin hükümleri uygulanır.

(10) Fiili işlediği sırada oniki yaşından küçük çocuklar ile onbeş yaşını doldurmamış sağır ve dilsizlerin işledikleri iddia olunan suçlara dair delillerin toplanması veya başka fail ya da faillerin bulunup bulunmadığının belirlenmesine ilişkin olarak yukarıdaki esaslar dahilinde soruşturma yapılabilir.

(11) Görünüş itibarıyla oniki yaşından büyük olup, nüfus kaydına göre oniki yaşından küçük çocuklar ile çocuğun nüfusa kayıtlı yaşının gerçek yaşı olmadığının başka bir şekilde anlaşılması hâlinde; çocuğun yaşı hukuk mahkemesi nezdinde dava açılıp düzeltilmeden kamu davası açılmaz.

Çocuğun gözetiminde tutulması

MADDE 6 – (1) Gözetimine alınan çocuklar, kolluğun çocuk biriminde tutulur.

(2) Kolluğun çocuk biriminin bulunmadığı yerlerde çocuklar, yukarıda belirtilen hususlara uygun olarak, gözetimine alınan yetişkinlerden ayrı bir yerde tutulur.

İştirak hâlinde işlenen suçlar

MADDE 7 – (1) Çocukların yetişkinlerle birlikte suç işlemesi hâlinde, adli kolluk tarafından çocuklar hakkında ayrı evrak düzenlenir, soruşturma ve kovuşturma ayrı yürütülür.

(2) Bu hâlde de çocuklar hakkında gerekli tedbirler uygulanmakla beraber, mahkeme lüzum gördüğü takdirde çocuk hakkındaki yargılamayı genel mahkemedeki davanın sonucuna kadar bekletebilir.

(3) Davaların birlikte yürütülmesinin zorunlu görülmesi hâlinde, genel mahkemelerde, yargılamanın her aşamasında, mahkemelerin uygun bulması şartıyla birleştirme kararı verilebilir.

a) Birleştirme kararı verilmesinin genel mahkemeler tarafından istenildiği hâllerde; çocuk hakkında davayı yürüten mahkeme davaların birleştirilmesini uygun bulursa genel mahkeme iki davanın birleştirilmesine dair ara kararı vererek, bunu çocuk hakkındaki davayı görmekte bulunan mahkemeye bildirir. Bunun üzerine çocuk mahkemesi de birleştirme kararı vererek dosyasını esastan kapatır ve genel mahkemeye gönderir. Bu takdirde birleştirilen davalar genel mahkemelerde görülür.

b) Birleştirme kararı verilmesinin çocuk hakkında davayı yürüten mahkeme tarafından istenildiği hâllerde; genel mahkeme davaların birleştirilmesini uygun bulursa iki davanın birleştirilmesine dair ara kararı vererek, bunu çocuk hakkındaki davayı görmekte bulunan mahkemeye bildirir. Bunun üzerine çocuk mahkemesi de birleştirme kararı vererek dosyasını esastan kapatır ve genel mahkemeye gönderir. Bu takdirde birleştirilen davalar genel mahkemelerde görülür.

Çocuğun nakli

MADDE 8 – (1) Çocuklara zincir, kelepçe ve benzeri aletler takılamaz. Ancak; zorunlu hâllerde çocuğun kaçmasını, kendisinin veya başkalarının hayat veya beden bütünlükleri bakımından doğabilecek tehlikeleri önlemek için kolluk tarafından gerekli önlem alınabilir.

Adli kontrol

MADDE 9 – (1) Suça sürüklenen çocuklar hakkında soruşturma veya kovuşturma evrelerinde adli kontrol tedbiri olarak 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 109 uncu maddesinde sayılanlar ile aşağıdaki tedbirlerden bir ya da birkaçına karar verilebilir:

- a) Belirlenen çevre sınırları dışına çıkmamak,
- b) Belirlenen bazı yerlere gidememek veya ancak bazı yerlere gidebilmek,
- c) Belirlenen kişi ve kuruluşlarla ilişki kurmamak.

Adli kontrol tedbirlerine uymama

MADDE 10 – (1) Adli kontrol tedbirlerinden sonuç alınamaması, sonuç alınamayacağına anlaşılması veya tedbirlere uyulmaması durumunda suça sürüklenen çocuk hakkında yetkili yargı mercii tarafından tutuklama kararı verilebilir ya da adli kontrolün içeriğini oluşturan yükümlülükler bütünüyle veya kısmen kaldırılabilir, değiştirilebilir veya bunlardan bazılarına uymaktan geçici olarak muaf tutulabilir.

Tutuklama yasağı

MADDE 11 – (1) Onbeş yaşını doldurmamış çocuklar hakkında üst sınırı beş yılı aşmayan hapis cezasını gerektiren fiillerinden dolayı tutuklama kararı verilemez.

Adli kontrol tedbirlerinin yerine getirilmesi

MADDE 12 – (1) Adli kontrol yükümlülüklerinin yerine getirilmesinde, 20/12/2005 tarihli ve 26029 sayılı Resmî Gazete'deyayımlanan, Deneşimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği hükümleri uygulanır.

Kovuşturma

MADDE 13 – (1) Çocukların duruşmaları kapalı yapılır; hüküm de kapalı duruşmada açıklanır. Çocuk, velisi, vasisi, mahkemece görevlendirilmiş sosyal çalışma görevlisi, çocuğun bakımını üstlenen aile ve kurumda bakılıyorsa kurumun temsilcisi duruşmada hazır bulunabilir.

(2) Kovuşturma sırasında onsekiz yaşını doldurmuş çocuklar hakkında yargılama açık yapılır, hükümde açık tefhim edilir. Ancak, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 182 nci maddesinin ikinci fıkrasında belirlenen koşulların varlığı hâlinde duruşmanın kapalı yapılmasına mahkemece karar verilebilir.

(3) Mahkeme veya hâkim, çocuğun sorgusu veya çocuk hakkındaki diğer işlemler sırasında çocuğun yanında sosyal çalışma görevlisi bulundurulabilir. Sosyal çalışma görevlisi, çocuğa bu süreçte haklarını öğretmek, yargılama süreci hakkında bilgilendirmek ve kendini güvende hissetmesi, süreci anlaması ve görüşlerini serbestçe ifade etmesi için ona yardım etmekle görevlidir.

(4) Mağdur çocuğun tanık olarak dinlenmesi hâlinde, yemin hariç, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun tanıklığa ilişkin hükümleri uygulanır.

(5) İşlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş mağdur çocuk, bu suçla ilişkin kovuşturmada tanık olarak bir defa dinlenebilir. Maddî gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunluluk arz eden haller saklıdır.

(6) Mağdur çocuğun tanık olarak dinlenmesi sırasında psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman bir kişi bulundurulur. Bunlar hakkında bilirkişilere ilişkin hükümler uygulanır.

(7) Duruşmalarda hazır bulunan çocuk, yararı gerektirdiği takdirde duruşma salonundan çıkarılabileceği gibi sorgusu yapılmış çocuğun duruşmada hazır bulundurulmasına da gerek görülmeyebilir.

(8) Çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemeleri bulunmayan yerlerde, bu mahkemeler kurulup göreve başlayıncaya kadar çocuklar tarafından işlenen suçlara ait kovuşturmalar görevli mahkemelerce Kanun ve ilgili yönetmelik hükümlerine göre yapılır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Cumhuriyet Savcılığı ve Kolluk

Cumhuriyet savcılığı çocuk bürosu

MADDE 14 – (1) Cumhuriyet başsavcılıklarında bir çocuk bürosu kurulur. Cumhuriyet başsavcısınca, bu büroda Kanunun 28 inci maddesinin birinci fıkrasında öngörülen nitelikleri haiz olanlar arasından yeterli sayıda Cumhuriyet savcısı görevlendirilir.

(2) Ayrıca, büroda görevli Cumhuriyet savcıları ile çalışmak, büro görevlerini Kanunun 4 üncü maddesine uygun olarak yerine getirmek üzere bir müdür ve yeterli sayıda zabıt kâtabi görevlendirilir.

Cumhuriyet savcılığı çocuk bürosunun görevleri

MADDE 15 – (1) Çocuk bürosunun görevleri şunlardır:

- a) Suça sürüklenen çocuklar hakkındaki soruşturma işlemlerini yürütmek,
- b) Çocuklar hakkında tedbir alınması gereken durumlarda, gecikmeksizin tedbir alınmasını sağlamak,
- c) Korunma ihtiyacı olan, suç mağduru veya suça sürüklenen çocuklardan yardıma, eğitime, işe, barınmaya ihtiyacı olan veya uyum güçlüğü çekenlere ihtiyaç duydukları destek hizmetlerini sağlamak üzere, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içinde çalışmak, bu gibi durumları çocukları korumakla görevli Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna veya diğer kurum ve kuruluşlara bildirmek,
- d) Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik hükümleri gereğince il veya ilçe koordinasyon makamları ile işbirliği içinde çalışmak,
- e) Çocuk Koruma Kanununda ve diğer kanunlarla verilen görevleri yerine getirmek.

(2) Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, bu görevler çocuk bürosunda görevli olmayan Cumhuriyet savcıları tarafından da yerine getirilebilir.

Kolluğun çocuk birimi

MADDE 16 – (1) Çocuklarla ilgili kolluk görevi, öncelikle kolluğun çocuk birimleri tarafından yerine getirilir.

(2) Kolluk bünyesinde çocuklarla ilgili işlemlerin yürütülmesi sırasında, bunların soruşturma nedeniyle kolluk biriminde bulunan yetişkinlerle karşılaşmalarının engellenmesi için gerekli tedbirler alınır.

(3) Kolluğun çocuk birimi, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocuklar hakkında işleme başlandığında durumu, derhal çocuğun veli veya vasisine ya da çocuğun bakımını üstlenen kimseye, baroya ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna, çocuk resmî veya özel bir kurumda kalıyorsa ayrıca kurum temsilcisine bildirir. Ancak, çocuğu suça azmettirdiğinden veya istismar ettiğinden şüphelenilen yakınlarına bilgi verilmez. Keyfiyet, soruşturma dosyası içine konulmak üzere tutanak altına alınarak derhâl Cumhuriyet savcısına bildirilir.

(4) Çocuğun yararı aksini gerektirmediği takdirde kollukta bulunduğu süre içerisinde yanında yakınlarından birinin devamlı olarak bulunması-

na imkân sağlanır. Çocuğu suça azmettirdiğinden veya istismar ettiğinden şüphelenilen yakınları yanında bulundurulmaz. Keyfiyet hazırlanan tutanağa yazılarak adlî veya idarî makamlara sevk edilen evraka eklenir.

(5) Kolluğun çocuk birimi, suça sürüklenen çocuğun aileye teslimini gerektiren hâllerde; çocuğun teslim edileceği veli, vasi, kanunî temsilci veya bakımını üstlenen kimseleri bulamaz ya da bunların çocuğu suça azmettirdiğinden veya istismar ettiğinden şüphelendiğinde bu kişilere teslim edemez. Cumhuriyet savcısının talimatını alarak Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna teslim eder.

(6) Kolluk görevlisi, teslim ettiği çocuğun veli, vasi, kanunî temsilcisi veya bakımını üstlenen kimselerin çocuğa yeterli rehberliği sunamadığı veya çocuğu yeterince gözetemediği hususlarında bilgi edinmesi hâlinde durumu Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna derhâl bildirir.

(7) Korunma ihtiyacı içinde olan çocuğun bulunduğu bildirim, tespiti veya hakkında acil korunma kararı almak için beklemenin çocuğun yararına aykırı olacağını gösteren nedenlerin varlığı, çocuğun teslim edileceği veli, vasi, kanunî temsilcisi veya bakımını üstlenen kimselerin sosyal, ekonomik ve kültürel durumu ile yörenin örf ve âdetleri dikkate alınarak, çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım hakları ile yarar ve esenliğinin tehlikeye düşebileceğinin tespiti hâlinde; kolluğun çocuk birimi, durumun gerektirdiği önlemleri almak suretiyle çocuğun güvenliğini sağlar ve mümkün olan en kısa sürede Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna teslim eder. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, kolluk tarafından getirilen çocukların derhâl teslim alınabilmesi için gerekli önlemleri alır. Kolluğun çocuk birimi, suç mağduru olan korunma ihtiyacı içinde olan çocuklar hakkında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna teslim işlemini, Cumhuriyet savcısının talimatı doğrultusunda yapar.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Sosyal İnceleme

Sosyal çalışma görevlilerinin atanmaları ve çalışma esasları

MADDE 17 – (1) Her mahkemeye en az birer ve iş durumuna göre yeterli sayıda psikolojik danışmanlık ve rehberlik, psikoloji, sosyal hizmet alanlarında en az lisans düzeyinde eğitim veren kurumlardan mezun sosyal çalışma görevlisi Adalet Bakanlığı tarafından atanır. Atamada; çocuk ve

aile sorunları ile çocuk hukuku ve çocuk suçluluğunun önlenmesi alanlarında lisansüstü eğitim yapmış olanlar tercih edilir.

(2) Sosyal inceleme raporları, öncelikle mahkemelere atanan birinci fıkrada sayılan görevliler tarafından düzenlenir. Ancak, Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmeliğin 6 ve 7 nci maddesi hükümleri saklıdır. Kovuşturma sırasında çocuğun korunma ihtiyacı içinde olduğunun anlaşılması ve sosyal inceleme raporunun alınmamış olması hâlinde mahkemelerin rapor talepleri hakkında da Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmeliğin 6 ncı maddesi hükmü uygulanır.

(3) Sosyal çalışma görevlilerinin bulunmaması veya görevin bunlar tarafından yapılmasında fiilî ya da hukukî bir engel bulunması hâlinde; birinci fıkrada öngörülen nitelikleri haiz olmak şartıyla diğer kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan veya serbest meslek icra eden sosyal çalışma görevlileri, inceleme için görevlendirilebilir.

(4) Sosyal çalışma görevlilerinin görev alanı haricinde başka bir uzmanlık dalına ihtiyaç duyulması hâlinde, birinci fıkrada öngörülen nitelikleri haiz olmak şartıyla mahkemece, diğer kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlar ile serbest meslek icra edenler arasından görevlendirme yapılabilir.

(5) Üçüncü ve dördüncü fıkralarda sayılanlar arasından temin edilemediği takdirde inceleme yaptırmak için denetimli serbestlik görevlisi olarak istihdam edilen sosyal çalışma görevlisinden de yararlanılabilir.

(6) Görevlendirme yapılırken bilirkişilerin iş durumu gözetilerek 1/6/2005 tarihli ve 25832 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Ceza Muhakemesi Kanununa Göre İl Adli Yargı Adalet Komisyonlarınca Bilirkişi Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik hükümlerine göre hazırlanan listelerden yararlanılır.

(7) Üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkralara göre yapılan görevlendirmelerde, incelemeyi yapanlara mahkeme veya çocuk hâkimi tarafından bilirkişilik esasları çerçevesinde tayin edilecek ücret Cumhuriyet başsavcılığının suçüstü ödeneğinden ödenir.

(8) Mahkemelere atanan sosyal çalışma görevlilerine Kanun kapsamındaki tedbir kararlarını yerine getirdikleri sürece almakta oldukları aylıklarının brüt tutarının yüzde ellisi oranında aylık ödenek verilir.

(9) Kanun kapsamındaki tedbirleri uygulayan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunda görevli sosyal çalışma görevlilerine almakta oldukları aylıklarının brüt tutarının yüzde ellisi oranında aylık ödenek verilir.

(10) Hakkında sosyal inceleme yapılacak çocuğun, incelemeye tâbi tutulacak çevresi mahkemenin yetki alanı dışında ise, davayı gören mahkemenin talimatına bağlı olarak çocuğun bulunduğu yerdeki mahkemece inceleme yaptırılır. Büyükşehir belediye sınırları içinde kalan yerlerde bu inceleme, davayı gören mahkemeye bağlı olarak çalışan sosyal çalışma görevlilerince yapılabilir.

(11) Sosyal çalışma görevlileri, görevlerini yerine getirmek üzere yaptıkları masrafları belgeleyerek, görevlendirmeyi yapan mercie ibraz eder. Mercî tarafından onaylanan giderler, Cumhuriyet başsavcılığının suçüstü ödeneğinden ödenir.

Sosyal çalışma görevlisinin çalışma ilkeleri

MADDE 18 – (1) Sosyal çalışma görevlisi görevini yaparken Kanunda belirlenen temel ilkeler ve meslek etiği kuralları uyarınca hareket eder. Bu doğrultuda;

- a) Görevlendirildiği çocukla, gereksinimi doğrultusunda yeterli süre ve sayıda görüşmekle,
- b) Kollukta ve adliyede yapılacak görüşmeleri; görüşmenin amaç ve niteliğine ve çocukların özellik ve gereksinimlerine uygun olarak düzenlenmiş mekanda ve biçimde yapmakla,
- c) Görüşmeye başlamadan önce çocuğu görüşmenin amacı, hakları ve yükümlülükleri, görüşmenin sonuçları ve sosyal çalışma görevlisinin yasal yükümlülükleri hakkında bilgilendirmekle,
- d) Çocuğun katılım hakkına saygı göstererek ve kendi görüşlerini serbestçe oluşturma yeteneğine veya yeterli idrak gücüne sahip olan çocuğun kendisi ile ilgili olarak alınacak kararlara katılımını sağlamakla,
- e) Çocuğa ilişkin bilgi ve belgelerin, sosyal verilerin, amacı dışında işleme konulmaması veya kullanılmaması için çalışmalarını gizlilik ilkesine uyarak sosyal sırların korunması esasına göre sürdürmekle, verileri sadece yetkililere veya yetkilendirilen yerlere bildirmekle,
- f) Çocuğa psiko-sosyal desteği sağlamak üzere gerekli rehberliği yapmak, çocuğun örselenmemesi için gerekli önlemleri almakla, yükümlüdür.

Sosyal çalışma görevlilerinin görevleri

MADDE 19 – (1) Sosyal çalışma görevlilerinin görevleri şunlardır:

a) Hâkim veya mahkemenin çocuk hakkında bir karar vermesinden önce onun içinde bulunduğu koşulları, çocuğun özelliklerini ve çocuğun toplumda yapıcı bir rol üstlenmesini ve yararlanılabilecek toplumsal kaynakları tanımasını sağlamak üzere görevlendirildikleri çocuk hakkında sosyal inceleme yapmak, hazırladıkları raporları kendilerini görevlendiren mercie sunmak,

b) Suça sürüklenen çocuğun ifadesinin alınması veya sorgusu sırasında adalet mekanizmasının işleyişinden olumsuz etkilenmesini önlemek amacıyla çocuğun yanında bulunmak, çocuğun hakları ile kendisine yöneltilen suçlama dahil olmak üzere yargılama süreci hakkında anlayabileceği bir dilde bilgilendirilmesini sağlamak, korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında da benzeri işlemleri ifa etmek,

c) Sosyal inceleme, gözetim ve denetim yapmasını engelleyen durumların ortaya çıkması hâlinde durumu derhal görevlendirildikleri mercie bildirerek gerekli önlemlerin alınmasını istemek,

d) Çocukla ilgili kararların yerine getirilmesinde veya çocuğun kapasitesinin araştırılması ile görevli adlî mercilerce tayin edilen uzmanlar dahil olmak üzere ilgili kurum ve kuruluş yetkilileri ile çocuk hakkındaki kararın amaca ulaşmasını sağlamak üzere işbirliği yapmak ve uzmanlık alanına giren konularda görüşlerini bildirmek suretiyle bu kişilere yardımcı olmak,

e) Kanun kapsamında mahkemeler, çocuk hâkimleri ve Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

(2) Mahkeme ve hâkimler ile çocuk bürosunda görevli Cumhuriyet savcıları sosyal çalışma görevlilerinden aşağıdaki görevleri yapmalarını isteyebilir:

a) İşbirliği yapılabilecek toplumsal kaynakları ve işbirliği olanaklarını araştırmak ve geliştirmek,

b) Koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen çocuk hakkında mahkeme veya çocuk hâkimince kendisine görev verildiği hâllerde kararın uygulanması, takibi ve denetimine ilişkin inceleme yapmak,

(3) İkinci fıkranın (b) bendi hükmü, sosyal çalışma görevlisinin denetim görevlisi olarak sahip olduğu görev ve yetkilerini ortadan kaldırmaz.

(4) Sosyal çalışma görevlileri, sosyal inceleme yaparken Sosyal Hizmet-

ler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Millî Eğitim Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, yerel yönetimler ve bunların her türlü kuruluşları ile diğer kurum ve kuruluşlardan, yaptığı sosyal incelemenin amacına uygun olarak çocuk ve yakın çevresi ile çocuk hakkında uygulanabilecek koruyucu ve destekleyici tedbirin belirlenebilmesine yönelik ihtiyaç duyulan bilgi ve belgeleri isteme yetkisine sahiptir. İlgililer, sosyal çalışma görevlilerinin çalışmaları sırasında kendilerine yardımcı olmak ve çocuk hakkında istenen bilgileri vermek zorundadır. Meslek sırrı kapsamındaki bilgiler istisnadır.

Sosyal inceleme talebi, yaptırılması ve değerlendirilmesi

MADDE 20 – (1) Kanun kapsamındaki çocuklar hakkında mahkemeler, çocuk hâkimleri veya Cumhuriyet savcılarınca gerektiğinde çocuğun bireysel özelliklerini ve sosyal çevresini gösteren inceleme yaptırılabilir. Soruşturma ve kovuşturma aşamalarında çocuğun, veli veya vasisi ya da müdafî veya bu kimselerin avukatları da mahkeme veya çocuk hâkimine müracaat ederek çocuk hakkında sosyal inceleme yapılmasını talep edebilirler.

(2) Fiili işlediği sırada oniki yaşını bitirmiş onbeş yaşını doldurmamış bulunan çocuklar ile onbeş yaşını doldurmuş ancak onsekizyaşını doldurmamış sağır ve dilsizlerin işledikleri fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğinin ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin olup olmadığının takdiri bakımından sosyal inceleme yaptırılması zorunludur.

(3) Fiili işlediği sırada oniki yaşını bitirmiş onbeş yaşını doldurmamış bulunan çocuklar ile onbeş yaşını doldurmuş ancak onsekizyaşını doldurmamış sağır ve dilsizlerin işledikleri fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğinin ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin olup olmadığını takdir yetkisi münhasıran mahkemeye aittir. Sosyal incelemeyi yapan bilirkişi, çocuğun içinde bulunduğu aile ortamı, sosyal çevre koşulları, gördüğü eğitim, fiziksel ve ruhsal gelişimi hakkında bir rapor düzenler. Hâkim, bu yaş grubuna giren çocuğun kusur yeteneğinin olup olmadığını takdir ederken, görevlendirdiği bilirkişinin hazırlamış bulunduğu raporda yer verilen gözlem, tespit ve değerlendirmeleri gözönünde bulundurur.

(4) İkinci ve üçüncü fıkralardaki hâllerde, hâkim veya mahkeme, sosyal inceleme raporu ile birlikte çocuğun işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin belirlenebilmesi amacıyla adlî tıp uzmanı, psikiyatrist ya da zorunluluk hâlinde uzman hekimden görüş alır.

(5) Derhâl tedbir alınmasını gerektiren acil durumlarda sosyal inceleme sonucu beklenmeden tedbir kararı verilebilir. Ancak sosyal inceleme daha sonra yaptırılarak, gerektiğinde tedbir konusunda verilen karar değiştirilebilir.

(6) İnceleme, kararda gösterilen sürede tamamlanmalıdır; gerektiğinde ek süre talep edilebileceği gibi kararda bir süre belirtilmemiş olması hâlinde incelemenin çocuğun durumunun aciliyetine uygun bir süre içerisinde tamamlanarak, raporun mahkemeye sunulmuş olması gerekir.

(7) Mahkeme veya çocuk hâkimi tarafından çocuk hakkında sosyal inceleme yaptırılmaması hâlinde, gerekçesi kararda gösterilir.

Sosyal inceleme raporları

MADDE 21 – (1) Sosyal inceleme raporlarında yapılan incelemenin özelliğine ve verilen görevin niteliğine göre aşağıdaki hususların tamamına veya bir kısmına yer verilir;

- a) Hakkında inceleme yapılması talep edilen çocuğun;
 - 1) Doğumundan başlayarak geçirdiği gelişim aşamaları,
 - 2) Fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal ve moral gelişim özellikleri,
 - 3) Ailesinin toplumsal, ekonomik ve kültürel durumu,
 - 4) Aile bireyleri arasındaki ilişki,
 - 5) Okul ve iş ortamı ile boş zamanlarını değerlendirdiği çevre,
 - 6) İçinde bulunduğu hukukî durum ve adlî mercilerin müdahalelerini gerektiren olaylar,
 - 7) İnceleme sırasında uzmanlar tarafından tespit edilen davranışları,
 - 8) Suçluluklarına ve topluma uyumsuzluklarına veya korunmaya muhtaç olmalarına neden olan etkenler hakkında bilgiler,
- b) Çocuğun fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden incelenmesi sırasında elde edilen ve olayın açıklanması bakımından önemli görülen bilgiler,
- c) Çocuk hakkında Kanunun 5 inci maddesinde gösterilen tedbirlerden hangisinin yararlı olacağına, tedbirin yanında denetim altına alınmasına gerek olup olmadığına dair öneriler,
- d) Çocuk hakkındaki tedbir veya denetim kararlarının ne kadar süre ile uygulanması gerektiğine ilişkin öneriler,
- e) Çocuklar ve ailelerine uygulanabilecek özel tretman veya psikiyatrik tedavi hususunda öneriler.

(2) Raporda çocuğun işlediği fiille ilgili olarak hukukî anlam ve sonuçları kavrayabilme ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin olup olmadığı hakkında sonuç değerlendirmesinde bulunulmaz.

(3) Sosyal inceleme raporu, suça sürüklenmiş çocuğun, işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin mahkeme tarafından takdirinde göz önünde bulundurulur.

Sosyal inceleme raporları hakkında bilgi edinme

MADDE 22 – (1) Sosyal inceleme raporunun birer örneğini çocuğun avukatı veya yasal temsilcisi Cumhuriyet savcısından, mahkemeden veya çocuk hâkiminden alabilir. Çocuğa raporun içeriği hakkında bilgi verilir. Ancak, söz konusu bilgi ve belgeler gizli tutulur, amacı dışında kullanılamaz.

(2) Çocuk ve avukatı hariç olmak üzere birinci fıkrada gösterilen kişilerin sosyal inceleme raporu hakkında bilgi sahibi olmasının çocuğun yararına aykırı olduğuna kanaat getirilirse, raporun incelenmesi kısmen veya tamamen yasaklanabilir. Ancak, sosyal inceleme raporlarından çocuğun bilgi sahibi olması hâlinde çocuğun psiko-sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyeceği kanaatine varıldığı takdirde çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi temel ilkesi nazara alınarak çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek bilgileri içeren bilgi ve belgeler çocuğa verilmeyebilir.

(3) Tedbir kararlarını yerine getirmekle görevli kişi, kurum veya kuruluşlarca, bu tedbir kararlarının yerine getirilmesinde hazırlanacak uygulama plânına veya çocuk hakkında denetim altına alma kararı verilmiş ise denetim plânı, denetim raporu ve değerlendirme raporlarına esas olmak üzere; birinci ve ikinci fıkradaki ilkelere uymak şartıyla sosyal inceleme raporundan yararlanılabilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Denetim

Denetim altına alma kararı

MADDE 23 – (1) Denetim altına alma kararı;

a) Koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen çocuk hakkındaki kararın amacına ulaşmasını ve çocuğa etkili bir koruma ve gözetim hizmeti sunulmasını sağlamak üzere kararların yerine getirilmesinin izlenmesi ve denetlenmesini,

b) Kamu davasının açılmasının ertelenmesi veya hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen çocuk hakkında mahkemece belirtilen koşullar ve süre içinde, denetim plânı doğrultusunda suça sürüklenen çocuğun toplumla bütünleşmesi açısından ihtiyaç duyduğu her türlü hizmet, program ve kaynakların sağlandığı toplum temelli bir uygulamayı, ifade eder.

(2) Mahkeme veya çocuk hâkimi tarafından denetim altına alma kararı verilebilecek hâllerde, çocuğun; yetiştirilme şekli, kişisel özellikleri, yaşadığı çevre, bulunduğu ortam ve onun suça yönelmesine etkin davranışlar araştırılır.

Denetim görevlisinin görevlendirilmesi

MADDE 24 – (1) Suç tarihinde oniki yaşını bitirmiş suça sürüklenen çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı ile birlikte çocuğun denetim altına alınmasına karar verilmesi hâlinde; denetimli serbestlik ve yardım merkezî şube müdürlüğü veya bürosu tarafından bir denetim görevlisi görevlendirilir. Bu halde denetime ilişkin mahkeme kararı Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir. Cumhuriyet başsavcılığınca denetimli serbestlik genel defterine kaydedildikten sonra şube müdürlüğü veya büroya iletilir. Şube müdürlüğü veya büro bu kararı çocukların denetimine ilişkin deftere kaydeder. Şube müdürlüğü veya büro tarafından görevlendirilen denetim görevlisi bu Yönetmeliğin 25 inci maddesinde belirtilen görevleri yerine getirir.

(2) Kamu davasının açılmasının ertelenmesi veya hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen çocuğun denetim altına alınmasına karar verilmesi hâlinde; denetimli serbestlik ve yardım merkezî şube müdürlüğü veya bürosu tarafından bir denetim görevlisi görevlendirilir.

(3) Korunma ihtiyacı olan çocuklar veya suç tarihinde oniki yaşını bitirmemiş suça sürüklenen çocuklar ile çocuğun aileye teslimi yönünde karar verilmesi hâlinde, bu çocuklar hakkında denetim görevi gözetim esaslarına göre Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından yerine getirilir. Bu hâlde denetime ilişkin mahkeme kararı Cumhuriyet başsavcılığınca denetimli serbestlik genel defterine kaydedildikten sonra doğrudan bu kuruma gönderilir.

(4) Denetim altına alınmasına karar verilen çocuk hakkında aynı zamanda koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilmesi hâlinde denetim görevinin ifasında, tedbir kararını ya da kararlarını yerine getirecek kurum veya kuruluşlarla işbirliği yapılır. Gerekliğinde çocuk hakkında denetim

plânı ve denetim raporlarının hazırlanmasında, tedbiri yerine getirmekle görevli kurumda bulunan uzmanlardan yararlanılır.

(5) Görevlendirme sırasında çocuğun kişisel özellik ve ihtiyaçları dikkate alınır ve çocukla iyi iletişim kurabilecek olanlar tercih edilir.

Denetim görevlisinin görevleri

MADDE 25 – (1) Denetim görevlisinin görevleri şunlardır:

a) Kararla ulaşılmak istenen amacın gerçekleşmesi için çocuğun eğitim, aile, kurum, iş ve sosyal çevreye uyumunu sağlamak üzere onu desteklemek, yardımcı olmak, gerektiğinde önerilerde bulunmak.

b) Çocuğa eğitim, iş, destek alabileceği kurumlar, hakları ve haklarını kullanma konularında rehberlik etmek.

c) İhtiyaç duyacağı hizmetlerden yararlanmasında çocuğa yardımcı olmak.

d) Kaldığı yerleri ve ilişki kurduğu kişileri ziyaret ederek çocuğun içinde yaşadığı şartları, ailesi ve çevresiyle ilişkilerini, eğitim ve iş durumunu, boş zamanlarını değerlendirme faaliyetlerini yerinde incelemek.

e) Alınan kararın uygulanmasını, bu uygulamanın sonuçlarını ve çocuk üzerindeki etkilerini izlemek, tâbi tutulduğu yükümlülüklerin yerine getirilmesini denetlemek.

f) Çocuğun gelişimi hakkında, üçer aylık sürelerle Cumhuriyet savcısı veya mahkemeye rapor vermek.

(2) Denetim görevlisi, görevini yerine getirirken gerektiğinde çocuğun ana ve babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse ve öğretmenleriyle işbirliği yapar.

(3) Çocuğun ana ve babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse çocuğun devam ettiği okul, işyeri veya çocukla ilgili bilgiye sahip kurumların yetkilileri, denetim görevlisine yardımcı olmak, görevi gereğince istediği bilgileri vermek zorundadırlar.

(4) Çocuğun yakınları denetim görevlisinin yetkilerine müdahale edemezler.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi hâlinde yapılacak işlemler

MADDE 26 – (1) Hakkında kamu davasının açılması ertelenen çocuğun, denetim altına alınmasına da karar verilmesi hâlinde; çocuğa ilişkin mahkeme kararı Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir. Cumhuriyet baş-

savcılığınca denetimli serbestlik genel defterine kaydedildikten sonra şube müdürlüğü veya büroya iletilir. Şube müdürlüğü veya büro bu kararı çocukların denetimine ilişkin deftere kaydettikten sonra çocuğun ailesi veya kanuni temsilcisine on gün içinde çocuk ile birlikte şube müdürlüğü veya büroya başvurması için bildirim yapar. Bu süre içinde başvurulması hâlinde bu Yönetmeliğin 24 üncü maddesi gereğince denetim görevlisi görevlendirilir. Denetim görevlisi bu Yönetmeliğin 25 inci maddesinde belirtilen görevleri yerine getirir.

(2) Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilen ancak denetim altına alınmayan çocuklara ilişkin ilâmlar Cumhuriyet başsavcılığınca takip edilir.

(3) Kamu davasının açılmasının ertelenmesine ilişkin verilen kararlar, talî karar fişi düzenlenerek sisteme kaydedilmek üzere Adlî Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğüne gönderilir. Bu kayıtlar, ancak bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından istenmesi hâlinde, kanunun kamu davasının açılmasının ertelenmesi ile hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesine ilişkin maddelerinde belirtilen amaçlar için kullanılabilir.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması hâlinde yapılacak işlemler

MADDE 27 – (1) Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen ancak bir yükümlülük belirlenmeyen ve denetim altına alınmasına karar verilmeyen çocuklar ile ilgili kararlar, talî karar fişi düzenlenerek sisteme kaydedilmek üzere Adlî Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğüne gönderilir.

(2) Hükmün açıklanmasının geri bırakılması hâlinde mahkemece denetim süresi içinde; denetimli serbestlik tedbiri olarak yükümlülük belirlenen veya denetim altına alma kararı verilen ya da yükümlülük belirlenerek denetim altına alma kararı verilen çocuğa ilişkin mahkeme kararı Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir. Cumhuriyet başsavcılığınca denetimli serbestlik genel defterine kaydedildikten sonra şube müdürlüğü veya büroya iletilir. Şube müdürlüğü veya büro bu kararı çocukların denetimine ilişkin deftere kaydettikten sonra çocuğun ailesi veya kanunî temsilcisine on gün içinde çocuk ile birlikte şube müdürlüğü veya büroya başvurması için bildirim yapar. Bu süre içinde başvurulmaması hâlinde defterdeki kayıt kapatılarak durum Cumhuriyet başsavcılığı aracılığıyla mahkemeye bildirilir. Bu süre içinde başvurulması hâlinde karar aşağıda belirtilen usûl ve esaslar kapsamında yerine getirilir:

a) Mahkemece sadece yükümlülük belirlenmesi hâlinde bu yükümlülük 20/12/2005 tarihli ve 26029 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkez-

leri ile Koruma Kurulları Yönetmeliğinde belirtilen usûl ve esaslar çerçevesinde yerine getirilir.

b) Mahkemece sadece denetim altına alma kararı verilmesi hâlinde bu karar bu Yönetmeliğin 24 ve 25 inci maddeleri gereğince yerine getirir.

c) Mahkemece yükümlülük ile birlikte denetim altına alma kararı verilmesi hâlinde bu karar (a) ve (b) bentlerine göre yerine getirilir.

(3) Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin verilen kararlar, taî karar fişi düzenlenerek sisteme kaydedilmek üzere Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğüne gönderilir. Bu kayıtlar, ancak bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından istenmesi hâlinde, kanunun kamu davasının açılmasının ertelenmesi ile hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesine ilişkin maddelerinde belirtilen amaçlar için kullanılabilir.

Denetim plânı

MADDE 28 – (1) Çocuğa uygulanacak denetimin yöntemi, denetim görevlisince, sosyal incelemeyi yapan uzman veya mahkeme nezdindeki sosyal çalışma görevlisi ile birlikte, görevlendirmeyi takip eden on gün içinde hazırlanacak bir plânla belirlenir.

(2) Denetim plânı hazırlanırken koruyucu ve destekleyici tedbir kararını uygulayacak yerin görüşü alınır ve denetim plânı işbirliği içinde hazırlanır.

(3) Denetim plânı hazırlanırken;

a) Çocuk hakkında alınan tedbirin amacı, niteliği ve süresi,

b) Çocuğun ihtiyaçları,

c) Çocuğun içinde bulunduğu tehlike hâlinin ciddiyeti,

d) Çocuğun ana ve babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse tarafından çocuğa verilen desteğin derecesi,

e) Suça sürüklenmesi sebebiyle tedbir alınmış ise suç teşkil eden fiilin mahiyeti,

f) Çocuğun görüşü,

dikkate alınır.

(4) Denetim plânı, mahkeme veya çocuk hâkimince onaylandıktan sonra derhal uygulanır.

(5) Çocuklar hakkında verilen denetimli serbestlik kararlarının infaza başlama tarihi denetim plânının hâkim tarafından onaylandığı tarihtir.

Denetim raporu

MADDE 29 – (1) Denetim görevlisi, kararın uygulama biçimi, çocuk üzerindeki etkileri ile çocuğun ana ve babası, vasisi, bakım ve gözetimin-den sorumlu kimselerin veya kurumların çocuğa karşı sorumluluklarını gereğince yerine getirip getirmediği, kararın değiştirilmesini gerektirir bir durum olup olmadığı ve istenen diğer hususlarda her ay, ayrıca talep hâlinde mahkeme veya çocuk hâkimine denetim raporu verir.

Değerlendirme raporu

MADDE 30 – (1) Denetim görevlisi, denetim altında bulunan çocuğun şahsî, sosyal ve duygusal durumunu, okul ve arkadaş çevresini, aile yaşantısını göz önünde bulundurarak, yapılan rehberlik ve iyileştirme çalışmaları neticesinde çocuğun nasıl bir gelişme gösterdiğini, olumsuz davranışlarını değiştirmedeki istekliliği ve başarısı ile çocuk hakkında yapılmasının faydalı olacağını düşündüğü diğer çalışmaların belirtildiği bir değerlendirme raporu hazırlayarak, üç ayda bir mahkeme veya çocuk hâkimine verir.

(2) Değerlendirme raporu hazırlandığı hallerde denetim raporu, bu rapor içinde değerlendirilir.

Denetime ara verilmesi

MADDE 31 – (1) Denetim altına alınanın askere gitmesi veya sağlık, yurtdışı eğitimi gibi yerleşim yerinden geçici süreyle ayrılmasını haklı, geçerli ve gerektiğinde belgelendirilebilen mazeretine dayandırabilmesi hâlinde denetime ara verilir. Bu halde Cumhuriyet başsavcılığınca bir karar verilerek bu Yönetmeliğin 33 üncü maddesine göre tebliğ edilir.

Denetimin sona ermesi

MADDE 32 – (1) Denetim, kararda öngörülen sürenin dolmasıyla sona erer. Tedbirden beklenen yararın elde edilmesi hâlinde denetim, sürenin dolmasından önce de kaldırılabilir.

(2) Denetim, çocuğun başka bir suçtan dolayı tutuklanması veya cezasının yerine getirilmesine başlanmakla sona erer.

Bildirim

MADDE 33 – (1) Şube müdürlüğü veya büro tarafından yapılacak bildirim, suça sürüklenen çocukların aileleri veya kanunî temsilcilerine 11/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine göre yapılır.

(2) Bildirim, hükümde gösterilen adrese yapılır. Hükümlü, adres değişikliklerini mahkemeye veya Cumhuriyet başsavcılığına bildirmekle yükümlüdür, aksi halde hükümde gösterilen adrese yapılan tebligat geçerlidir.

Yetki alanı ve çocuğun yerleşim yerinin değişmesi

MADDE 34 – (1) Yetki alanında şube müdürlüğü veya büro bulunmayan Cumhuriyet başsavcılığı, kararı denetimli serbestlik genel defterine kaydettikten sonra, şube müdürlüğünün bağlı bulunduğu Cumhuriyet başsavcılığına gönderir. Karar, Cumhuriyet başsavcılığınca denetimli serbestlik genel defterine kaydedildikten sonra şube müdürlüğüne gönderilir.

(2) Hakkında denetimli serbestlik tedbiri hükmedilen ya da denetim altına alınan çocuğun, infaz sırasında yerleşim yerinin değişmesi hâlinde dosya, yerleşim yerinin bulunduğu şube müdürlüğü veya büroya gönderilir.

Denetim plânı ile denetim ve değerlendirme raporları hakkında bilgi edinme

MADDE 35 – (1) Denetim plânı ile denetim ve değerlendirme raporlarının birer örneğini çocuğun avukatı veya yasal temsilcisi Cumhuriyet savcısından, mahkemeden veya çocuk hâkiminden alabilir. Çocuğa raporun içeriği hakkında bilgi verilir.

(2) Çocuk ve avukatı hariç olmak üzere birinci fıkrada gösterilen kişilerin denetim plânı ile denetim ve değerlendirme raporları hakkında bilgi sahibi olmasının çocuğun yararına aykırı olduğuna kanaat getirilirse, bunların incelenmesi kısmen veya tamamen yasaklanabilir. Ancak, denetim raporlarından çocuğun bilgi sahibi olması hâlinde çocuğun psiko-sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyeceği kanaatine varıldığı takdirde çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi temel ilkesi nazara alınarak çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek bilgileri içeren bilgi ve belgeler çocuğa verilmeyebilir.

ALTINCI BÖLÜM

Görevlilerin Hizmet Öncesi ve Hizmet İçi Eğitimi

Hâkim ve savcıların hizmet öncesi ve meslek içi eğitimleri

MADDE 36 – (1) 1/6/2004 tarihli ve 25479 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Adli Yargı Hâkim ve Savcı Adayları ile İdarî Yargı Hâkim Adayları-

nın Meslek Öncesi Eğitimlerinin Yapılmasının Esas ve Usûllerine İlişkin Yönetmelik hükümleri çerçevesinde hâkim ve savcı adaylarına çocuk hukuku, sosyal hizmet, çocuk gelişimi ve psikolojisi gibi konularda eğitim verilir.

(2) Hâkim ve savcılara mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına uygun olarak 29/8/1983 tarihli Bakan onayı ile yürürlüğe giren Hâkim ve Savcıların Meslek İçi Eğitim Yönetmeliği hükümleri çerçevesinde çocuk hukuku, sosyal hizmet, çocuk gelişimi ve psikolojisi gibi konularda uzmanlaşmalarını sağlamak ve kendilerini geliştirmelerine yönelik eğitim verilir.

Diğer görevlilerin hizmet öncesi ve meslek içi eğitimleri

MADDE 37 – (1) 4/2/1986 tarihli Bakan onayı ile yürürlüğe giren Adalet Bakanlığı Aday Memurlarının Eğitim Yönetmeliği hükümleri çerçevesinde, sosyal çalışma görevlilerine ve denetimli serbestlik ve yardım merkezî şube müdürlüğünde görevli denetim görevlilerine adaylık dönemlerinde çocuk hukuku, sosyal hizmet, çocuk gelişimi ve psikolojisi gibi konularda eğitim verilir.

(2) Sosyal çalışma görevlileri ile denetimli serbestlik ve yardım merkezî şube müdürlüğünde görevli denetim görevlilerine 16/7/1985 tarihli Bakan onayı ile yürürlüğe giren Adalet Bakanlığı Hizmet İçi Eğitim Yönetmeliği hükümleri çerçevesinde çocuk hukuku, sosyal hizmet, çocuk gelişimi ve psikolojisi gibi konularda uzmanlaşmalarını sağlamak ve kendilerini geliştirmelerine yönelik eğitim verilir.

YEDİNCİ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Tutulacak kartonlar

MADDE 38 – (1) Cumhuriyet başsavcılıklarında kamu davasının açılmasının ertelenmesine dair kararların saklandığı özel bir karton tutulur. Bu kartona konulacak karar nüshalarında Cumhuriyet savcısının imzası ile Cumhuriyet başsavcılığı mührünün bulunması zorunludur.

(2) Denetim altına alınan çocuklar hakkında verilen kararların tarih ve sıra numarasına göre saklandığı özel bir karton tutulur. Bu kartonlara konulacak karar nüshalarında ilgisine göre hâkim veya mahkeme başkanı ile zabıt kâtibinin imzalarının ve mahkeme mührünün bulunması zorunlu-

dur. Ayrıca, çocukların isimlerini ve karar numaralarını gösteren bir liste yapılır. Bu listeler, çocuk hakkında mükerrer karar verilmesini önlemek için o yerde bulunan çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemelerine bildirilir.

Raporlar

MADDE 39 – (1) Sosyal inceleme raporu, denetim plânı, denetim ve değerlendirme raporları ile çocukların kişilik gelişimlerini, aile ve sosyal çevrelerini gösteren her türlü evrak dava dosyası içinde ayrı bir bölümde tarih sırasına uygun olarak muhafaza edilir.

(2) Sosyal inceleme raporlarının bir örneği, raporu hazırlatan mahkeme veya Cumhuriyet başsavcılıklarınca ayrı bir kartonda tutulur, isme göre listelenir. Söz konusu listelerin birer örneği, her ay güncellenerek aynı yerde bulunan çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemeleri ile Cumhuriyet başsavcılığına bilgileri bakımından gönderilir.

Elektronik ortamda kayıt

MADDE 40 – (1) Elektronik ortamda kayıtların tutulmasına başlandığı takdirde, defterlerle birlikte tüm kayıt ve bilgiler ayrıca elektronik ortamda tutulur ve saklanır. Elektronik ortamda tutulan kayıtların ihtiyacı karşıladığının tespiti hâlinde, kayıtların yazılı olarak tutulması uygulamasından vazgeçilebilir.

Yürürlük

MADDE 41 – (1) Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 42 – (1) Bu Yönetmelik hükümlerini Adalet Bakanı yürütür.

ÇOCUK KORUMA KANUNUNA GÖRE VERİLEN KORUYUCU VE DESTEKLEYİCİ TEDBİR KARARLARININ UYGULANMASI HAKKINDA YÖNETMELİK

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

MADDE 1 – (1) Bu Yönetmeliğin amacı, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usûl ve esasları düzenlemektir.

Kapsam

MADDE 2 – (1) Bu Yönetmelik, korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında alınacak tedbirler ile suça sürüklenen çocuklar hakkında uygulanacak güvenlik tedbirlerinin usûl ve esaslarına, bu kararların yerine getirilmesinde kurumların görev ve sorumluluklarına ilişkin hükümleri kapsar.

Dayanak

MADDE 3 – (Değişik:RG-23/5/2012-28301)

(1) Bu Yönetmelik, 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 47 nci maddesi ile 3/6/2011 tarihli ve 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 2 nci maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

MADDE 4 – (1) Bu Yönetmeliğin uygulanmasında;

a) Çocuk: Daha erken yaşta ergin olsa bile, onsekiz yaşını doldurmamış kişiyi; bu kapsamda,

1) Korunma ihtiyacı olan çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlâkî, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu,

2) Suça sürüklenen çocuk: Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu,

- b) Çocuk hâkimi: Hakkında kovuşturma başlatılmış olanlar hariç, suça sürüklenen çocuklarla korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında uygulanan tedbir kararlarını veren çocuk mahkemesi hâkimini,
- c) Kanun: 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununu,
- ç) Kurum: Bu Yönetmelik kapsamındaki çocuğun bakılıp gözetildiği, hakkında verilen tedbir kararlarının yerine getirildiği resmî veya özel kurumları,
- d) Mahkeme: Çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemelerini, çocuk mahkemesi bulunmayan yerlerde aile ya da asliye hukuk mahkemeleri ile ceza mahkemelerini,
- e) Sosyal çalışma görevlisi: Psikolojik danışmanlık ve rehberlik, psikoloji, sosyal hizmet alanlarında eğitim veren kurumlardan mezun meslek mensuplarını,
- ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler

Koruyucu ve destekleyici tedbirler

MADDE 5 – (1) Koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun yararı göz önünde bulundurularak, öncelikle kendi aile ortamında korunmasının sağlanması ile yaşına ve gelişimine uygun eğitim ve öğreniminin desteklenmesini, kişiliğinin ve toplumsal sorumluluğunun geliştirilmesini sağlamaya yönelik;

- a) Danışmanlık,
 - b) Eğitim,
 - c) Bakım,
 - d) Sağlık,
 - e) Barınma,
- tedbirleridir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına⁽¹⁾ başvuru, bildirim mükellefiyeti ve yükümlülükler

MADDE 6 – (1) Adli ve idarî merciler, kolluk görevlileri, köy ve mahalle muhtarları, belediye zabıta memurları, sağlık ve eğitim kuruluşları, diğer

kamu kurum ve kuruluşlarının görevlileri, sivil toplum kuruluşları ile bir çocuğun korunma ihtiyacı olduğundan haberdar olanlar, durumu il ve ilçelerdeki **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar müdürlüklerine bildirmekle yükümlüdür.

(2) Çocuk veya çocuğun bakımından sorumlu kimseler, çocuğun korunma altına alınması amacıyla il ve ilçelerdeki **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar müdürlüklerine başvurabilir.

(3) İl ve ilçe **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar müdürlükleri, korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında basın ve yayın organları ile benzeri iletişim araçlarında çıkan haberleri ve her türlü duyumu ihbar kabul ederek ayrıca bir resmî duyuru gelmesini beklemeden harekete geçerek bunları araştırmakla yükümlüdür.

(4) İl ve ilçe **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar müdürlükleri, çevrelerinde korunma ihtiyacı olan Kurum hizmetinden yararlanamayan çocukları tespit etmek ve gerekli tedbirleri almak amacıyla ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde bulunur.

(5) **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kendisine bildirilen olaylar ve yükümlülükleri ile ilgili olarak gerekli incelemeyi derhâl yapar. İnceleme ve müteakip işlemler, **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün çocuklara ilişkin mevzuatına göre yürütülür.

(6) Yapılan inceleme sonucu, müracaatçının gereksinim ve aciliyet durumu göz önünde bulundurularak, Kurumun vermiş olduğu hizmet modellerinden yararlandırılabilir ya da ilgili kurumlara yönlendirilebilir.

(7) Koruyucu ve destekleyici tedbir kararı alınması gereken hâllerde, il veya ilçe **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar müdürlüğüne çocuk hakkında Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 21 inci maddesine uygun olarak hazırlanacak sosyal inceleme raporu, talep yazısı ekinde mahkemeye veya çocuk hâkimine sunulur.

Acil korunma kararı alınması

MADDE 7 – (1) Derhâl korunma altına alınmasını gerektiren bir durumun varlığı hâlinde çocuk, sağlık kontrolü yaptırdıktan sonra **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından bakım ve gözetim altına alınır.

(2) Acil korunma kararının alınması için Kurum tarafından çocuğun Ku-

ruma geldiği tarihten itibaren en geç beş gün içinde çocuk hâkimine müracaat edilir. Hâkim tarafından, üç gün içinde talep hakkında karar verilir. Hâkim, çocuğun bulunduğu yerin gizli tutulmasına ve gerektiğinde kişisel ilişkinin tesisine karar verebilir.

(3) Acil korunma kararı alınıncaya kadar geçen sürede çocuk; **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar il müdürünün olurlarına istinaden **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının hizmet modellerinden yararlandırılır.

(4) Acil korunma kararı en fazla otuz günlük süre ile sınırlı olmak üzere verilebilir. Bu süre içinde Kurumca çocuk hakkında sosyal inceleme yapılır. Kurum, yaptığı inceleme sonucunda, tedbir kararı alınmasının gerekmediği sonucuna varırsa bu yöndeki görüşünü ve sağlayacağı hizmetleri hâkime bildirir. Çocuğun, ailesine teslim edilip edilmeyeceğine veya uygun görülen başkaca bir tedbire hâkim tarafından karar verilir.

(5) Kurum, çocuk hakkında tedbir kararı alınması gerektiği sonucuna varırsa hâkimden koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilmesini talep eder.

Koruyucu ve destekleyici tedbir kararı alınmasında yetki ve usûl

MADDE 8 – (1) Çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı; çocuğun anası, babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen çocuğun menfaatleri bakımından kendisinin, ana, baba, vasisi veya birlikte yaşadığı kimselerin bulunduğu yerdeki çocuk hâkimince alınır.

(2) Çocuk mahkemesi bulunmayan yerlerde, bu mahkeme kurulup göreve başlayıncaya kadar hakkında kovuşturma başlatılmış olanlar hariç, korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında tedbir kararları, aile mahkemeleri kurulan yerler bakımından bu mahkemeler, kurulu bulunmayan yerler bakımından asliye hukuk mahkemelerince alınır.

(3) Hakkında kovuşturma başlatılmış olan çocuklar için koruyucu ve destekleyici tedbir kararı kovuşturmanın yapıldığı mahkemeye alınır.

(4) Soruşturma sırasında, suça sürüklenen çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir talebinde bulunulup da mahkeme veya çocuk hâkiminden tedbir kararı alınmış ise kararın bir sureti soruşturma dosyası içine konularak kovuşturma makamlarının bilgisine sunulur.

(5) Fiili işlediği sırada oniki yaşından küçük çocuklar ile onbeş yaşını dol-

durmamış sağır ve dilsizler hakkında mahkemece, 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 31 inci maddesinin birinci fıkrası ile 33 üncü maddesi uyarınca çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir.

(6) Fiili işlediği sırada oniki yaşını bitirmiş onbeş yaşını doldurmamış bulunan çocuklar ile onbeş yaşını doldurmuş ancak onsekiz yaşını doldurmamış sağır ve dilsizlerin işledikleri fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamamaları veya davranışlarını yönlendirme yeteneklerinin yeterince gelişmemiş olması hâlinde mahkemece, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 31 inci maddesinin ikinci fıkrası ile 33 üncü maddesi uyarınca çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

(7) Çocuk hâkimi veya mahkemece, suçta sürüklenen ve ceza sorumluluğu olmayan çocuklarla korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında verilecek tedbir kararlarının usûlünde, Kanunun 13 üncü maddesinin birinci fıkrası hükmü uygulanır.

(8) Çocuk hâkimi veya mahkemece, koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilmeden önce yeterli idrak gücü bulunan çocuğun yazılı veya sözlü olarak görüşü alınır. Gerektiğinde koruyucu ve destekleyici tedbir kararını istemeye yetkili olan çocuğun anası, babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü temsilcileri de dinlenebilir.

(9) Kanunun 7 nci maddesinin yedinci fıkrası uyarınca görevli mahkeme, korunma ihtiyacı olan çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararının yanında 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre velayet, vesayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması gereken hâllerde de duruşma yaparak karar vermeye yetkilidir.

(10) Aile mahkemeleri, bakmakta oldukları davalar ile ilgili koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verebilir.

(11) Tedbir kararı verilmeden önce çocuk hakkında sosyal inceleme yaptırılabilir. Ancak, fiili işlediği sırada oniki yaşını bitirmiş onbeş yaşını doldurmamış bulunan çocuklar ile onbeş yaşını doldurmuş ancak onsekiz yaşını doldurmamış sağır ve dilsizlerin işledikleri fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğinin ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin olup olmadığının takdiri bakımından sosyal inceleme yaptırılması zorunludur.

(12) Mahkeme veya çocuk hâkimi bir veya birden fazla tedbire karar verebilir. Tedbir kararı verilirken, Kanunun 4 üncü maddesinde öngörülen; kurumda bakım ve kurumda tutmanın son çare olarak görülmesi,

kararların verilmesinde ve uygulanmasında toplumsal sorumluluğun paylaşılmasının sağlanması temel ilkesinden hareketle çocuğu öncelikle aile içinde destekleyen danışmanlık, eğitim ve sağlık tedbirlerinin alınması esası gözetilir. Ancak; çocuğun teslim edileceği veli, vasi, kanunî temsilcisi veya bakımını üstlenen kimselerin sosyal, ekonomik ve kültürel durumu ile yörenin örf ve âdetleri dikkate alınarak, çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım hakları ile yarar ve esenliğinin tehlikeye düşebileceğinin tespiti hâlinde; diğer tedbirler yanında kurumda bakım veya barınma tedbiri kararı alınması öncelikle değerlendirilir.

(13) Tedbir kararında; tedbirin türü ile tedbiri uygulayacak kişi, kurum veya kuruluş adları gösterilir. Gerektiğinde kararda tedbirin süresi de belirtilir.

(14) Tedbir kararları verilirken, tedbirin belirli bir yerde uygulanması sonucunu doğuracak şekilde hizmet sunumu bakımından idarenin takdir alanını kısıtlayacak veya hizmet modellerini ve sınırlarını daraltabilecek uygulamalara sebebiyet verilmemesine özen gösterilir.

(15) Çocuk hâkimi veya mahkeme, hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verdiği çocuğun denetim altına alınmasına da karar verebilir.

Koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının gönderilmesi

MADDE 9 – (1) Mahkeme veya çocuk hâkimince bu Yönetmelik uyarınca verilen;

a) Danışmanlık ve barınma tedbir kararları, ilgisine göre il millî eğitim müdürlükleri, **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il veya ilçe müdürlükleri ya da yerel yönetimlere,

b) Eğitim tedbiri kararı, ilgisine göre il millî eğitim müdürlüklerine veya Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bölge müdürlüklerine,

c) Bakım tedbiri kararı **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il veya ilçe

müdürlüklerine,

ç) Sağlık tedbiri kararı, il sağlık müdürlüklerine,

gönderilir.

(2) Koruyucu ve destekleyici tedbir kararı, kesinleştirilmesi beklenmezsin derhâl uygulanır.

(3) Tedbir kararlarının, kararı veren mahkemenin veya çocuk hâkimliğinin bulunduğu yerde uygulanması esastır. Ancak, tedbir kararının uygulanmasının, kararın gönderildiği ildeki kurum veya kuruluşlar tarafından yerine getirilmesi mümkün olmadığı takdirde çocuğun yararı gözetilerek tedbir kararını yerine getirmekle sorumlu kurum tarafından tedbirin nerede yerine getirileceğine karar verilir.

Tedbir kararının değiştirilmesi veya süresinin uzatılması

MADDE 10 – (1) Hâkim veya mahkeme; denetim görevlileri, çocuğun velisi, vasisi, bakım ve gözetimini üstlenen kimselerin, tedbir kararını yerine getiren kişi ve kuruluşun temsilcisi ile Cumhuriyet savcısının talebi üzerine veya re’sen çocuğa uygulanan tedbirin sonuçlarını inceleyerek, süresini uzatabilir veya değiştirebilir.

(2) Hâkim veya mahkeme, koruyucu ve destekleyici tedbir kararının değiştirilmesi veya süresinin uzatılması yönünde bir karar vermeden önce tedbir kararını uygulayan kişi, kurum veya kuruluştan tedbirin uygulanması hakkında gerekçeli bir rapor isteyebilir.

Tedbir kararının kaldırılması veya sona ermesi

MADDE 11 – (1) Hâkim, çocuğun gelişimini göz önünde bulundurarak koruyucu ve destekleyici tedbirin kaldırılmasına karar verebilir. Bu karar acele hâllerde, çocuğun bulunduğu yer hâkimi tarafından da verilebilir. Ancak bu durumda karar, önceki kararı alan hâkim veya mahkemeye bildirilir.

(2) Tedbir kararının kaldırılmasını, denetim görevlileri, çocuğun velisi, vasisi, bakım ve gözetimini üstlenen kimseler, tedbir kararını yerine getiren kişi ve kuruluşun temsilcileri ile Cumhuriyet savcısı talep edebilir.

(3) Tedbirin uygulanması, onsekiz yaşın doldurulmasıyla ayrıca bir karara gerek kalmaksızın kendiliğinden sona erer. Ancak hâkim, eğitim ve öğrenimine devam edebilmesi için ve çocuğun rızası alınmak suretiyle tedbirin uygulanmasına belli bir süre daha devam edilmesine karar verebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi

Danışmanlık tedbiri

MADDE 12 – (1) Danışmanlık tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve geli-

şimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye yönelik rehberlik tedbirleridir.

(2) Danışmanlık tedbirleri, çocuğun ailesi yanında korunmasını sağlamak veya çocuk hakkında verilen tedbir kararlarının uygulanması sırasında onu desteklemek ya da uygulanması muhtemel tedbirler hakkında bilgilendirmek amacıyla uygulanır.

(3) Özel veya kamu sosyal hizmet kurum veya kuruluşlarında ya da ailesi yanında kalmakta olan ve hakkında danışmanlık tedbirine karar verilen çocukların bedensel, zihinsel, psiko-sosyal, duygusal gelişimini desteklemek, okul, aile ve sosyal çevresi ile uyumunu güçlendirmek ve yeteneklerine uygun bir meslek sahibi olarak hayata hazırlanmalarını sağlamak amacıyla okul başarısını arttırma, madde kullanımı, davranış bozukluğu, ergenlik sorunları, aile içi iletişim gibi çocuğun, ailesinin ve çocuğun bakımını üstlenen kişilerin ihtiyaçlarına uygun konularda uzmanlaşmış bir veya birden fazla kişi danışman olarak görevlendirilebilir.

(4) Çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere; anne baba eğitimi, aile danışmanlığı, aile tedavisi gibi konularda danışmanlık hizmetleri sunulur. Ayrıca, davranış değişikliği için bu anne ve babalar aile eğitimi programlarına yönlendirilebilir.

(5) Danışmanlık hizmeti, kurumlarda görevli sosyal çalışma görevlileri ile alanında meslekî eğitim almış görevlilerce yürütülür. Danışmanlık hizmeti verecek uzman kişilerin uygulayacakları meslekî çalışmalar ve programlara ilişkin standartlar, uygulama esasları ve değerlendirme ölçütleri tedbiri yerine getirecek kurumlar tarafından belirlenir. Uzmanlar alanları da belirtilmek suretiyle tedbiri yerine getirmekle sorumlu kurumların taşra birimleri tarafından, il ve ilçelerdeki koordinasyon makamlarına, mahkeme veya çocuk hâkimlerine bildirilir.

(6) Danışmanlık hizmeti verecek olan kişilerin konularında meslekî eğitim almış olmalarının yanı sıra yeterliliklerini sertifikaları ile belirten ve alanlarında çalıştıklarını hizmet belgesi ile ispat edenler öncelikli olarak tercih edilir.

(7) Danışmanlık tedbiri, Millî Eğitim Bakanlığı, **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve yerel yönetimler tarafından yerine getirilir. Danışmanlık tedbirini yerine getirmekle sorumlu kurumlar, bu Yönetmeliğin yayımından itibaren altı ay içinde uygulama usûl ve esaslarını oluşturarak birer örneğini il ve ilçe koordinasyon makamları ile merkezî koordinas-

yonun sekretarya hizmetlerini yürüten **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne gönderir.

Eğitim tedbiri

MADDE 13 – (1) Eğitim tedbiri, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; bu şekilde eğitim alması mümkün olmayan çocukların evde eğitim almalarına, özel eğitim almaları gereken çocukların eğitsel ihtiyaçları doğrultusunda ilgili eğitim kurumuna devamına, kendilerine, ailelerine, öğretmenlerine ve okul personeline; uzman personel, araç gereç sağlanmasına yönelik tedbirler ile çocuğun iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamu ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine yönelik tedbirlerdir.

(2) Mahkeme veya çocuk hâkimi, eğitim tedbirine karar vermeden önce çocuğun eğitim alacağı kişi, kamu veya özel kurumlardan bu konuda bilgi isteyebilir.

(3) Halk eğitimi ve meslekî eğitim merkezleri ile Türkiye İş Kurumu il müdürlükleri, açtıkları ve açacakları kurs ya da programlar hakkında süre, konu, hedef kitle gibi hususları içeren listeleri oluşturarak periyodik olarak mahkeme veya çocuk hâkimi ile il ve ilçelerdeki koordinasyon makamlarına bilgi verir.

(4) Millî Eğitim Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, özel eğitime gereksinim duyan engelli çocuklar için eğitim tedbirinin uygulanmasına ilişkin gerekli önlemleri alır. Bu konuda ilde yapılan faaliyet ve programlar hakkında mahkeme veya çocuk hâkimi ile il ve ilçelerdeki koordinasyon makamlarına periyodik olarak bilgi verilir.

(5) Eğitim tedbiri kararının verilmesinde onbeş yaşını doldurmamış çocuklar bakımından uluslararası sözleşmeler ve kanunların öngördüğü sınırlar dikkate alınır. Bunlar hakkında eğitimlerinin devamına ilişkin tedbir kararı verilebilir.

(6) Onbeş yaşını doldurmuş çocuk hakkında, iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine, meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamu ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine yönelik verilen tedbir kararında; Milli Eğitim Bakanlığınca yerine getirilmesinin hükme bağlandığı hâllerde bu Bakanlığın koordinasyonunda meslekî eğitim merkezleri, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca

yerine getirilmesinin hükme bağlandığı hâllerde ise Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğüne geliştirilen işgücünün istihdam edilebilirliğini artırmaya yönelik işgücü yetiştirme, meslekî eğitim ve işgücü uyum programlarına yönlendirilmek suretiyle yerine getirilir. Bu eğitim programlarına erişimde güçlük yaşıyorsa, tedbir kararı verilen çocuğun Türkiye İş Kurumuna Genel Müdürlüğüne müracaatı sonrasında vasıflarına uygun işçi arayan özel işyerleri ile bağlantısı sağlanır. Kamuda işe yerleştirme ise, kamuda işe alınacaklarla ilgili kanun hükümleri çerçevesinde yerine getirilir.

(7) Hiç eğitim almamış veya zorunlu eğitimini yarıda bırakmış, zorunlu eğitim yaşını tamamlamış olup haklarında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen çocukların; eğitimlerini sürdürebilmeleri, kapasitelerini geliştirebilmeleri, iş ve meslek edinebilmeleri amacıyla Millî Eğitim Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğüne gerekli önlemler alınır.

(8) Eğitim tedbiri, Millî Eğitim Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının ilgili birimleri tarafından yerine getirilir.

Bakım tedbiri

MADDE 14 – (1) Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kim-
senin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, **(De-
ğişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il
ve ilçe müdürlükleri tarafından çocuğun resmî veya özel bakım yurdu-
na yerleştirilmesi ya da koruyucu aile hizmetlerinden veya Kurumun bu
kapsamda yürüttüğü hizmet modellerinden yararlandırılmasına yönelik
tedbirdir.

(2) Bakım veya barınma tedbir kararı alınan ve ihmal veya istismara uğrayan, psiko-sosyal sorunları nedeniyle uyum sorunu yaşayanlar ile olumsuz yaşam deneyimlerini devam ettirmeleri nedeniyle rehabilitasyona ihtiyacı olduğu tespit edilen çocukların, rehabilitasyonu sağlanıncaya kadar korunma ihtiyacı olan diğer çocuklarla aynı ortamda bakılmamaları esastır. Bu çocukların öncelikle **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il ve ilçe müdürlükleri tarafından bu amaçla kurulmuş merkezlerde rehabilitasyonları sağlanır.

(3) Sağlık ve bakım tedbirinin birlikte uygulanacağı hallerde, öncelikle suça sürüklenen veya korunma ihtiyacı olan çocuklardan tedavisi gereken ağır ruhsal hastalığı veya madde bağımlılığı nedeniyle fiziksel sorunları olanların rehabilitasyonu bu amaçla kurulmuş resmî veya özel sağlık

kuruluşlarında gerçekleştirilir. Bunlardan bakım tedbirini gerektirenler, yatarak tedavileri tamamlandıktan sonra bakım amacıyla aile yanına veya bu amaçla kurulmuş resmî veya özel kuruluşa yerleştirilir.

(4) Bakım tedbiri kararı verilen çocukların kolluk kuvvetlerince **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il ve ilçe müdürlüklerine teslim edileceği hâllerde, çocuğun ilk sağlık kontrolü yapıldıktan sonra teslimi sağlanır. Bulaşıcı hastalığı olan çocukların tedavisi Sağlık Bakanlığınca gerçekleştirilir. Bu durumdaki çocuklar hakkında derhâl sağlık tedbiri alınması için mahkeme veya çocuk hâkimine başvurulur.

(5) Bu tedbirin uygulanmasında Kurum tarafından ilgili mevzuat çerçevesinde yabancı uyruklu çocukların vatandaşı olduğu ülkenin konsoloslukları ile irtibat sağlanır.

(6) Sağlık kontrolü ve tedaviye ilişkin hizmetlerden doğan tüm giderler Sağlık Bakanlığınca karşılanır.

(7) Bakım tedbiri, **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il ve ilçe müdürlükleri tarafından yerine getirilir.

Barınma tedbiri

MADDE 15 – (1) Barınma tedbiri, yaşamını devam ettirmek için yeterli ve sağlıklı bir barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlar ile bunların çocuklarına uygun barınma yeri sağlamaya yönelik tedbirlerdir.

(2) Barınma tedbiri uygulanan kimselerin, talepleri hâlinde kimlikleri ve adresleri gizli tutulur.

(3) Barınma tedbiri kararı verilen kimselerin, kolluk kuvvetlerince tedbir kararını uygulayacak Kuruma teslim edileceği hâllerde, bu kimselerin ilk sağlık kontrolü yapıldıktan sonra teslimi sağlanır. Bulaşıcı hastalığı olanların tedavisi Sağlık Bakanlığınca gerçekleştirilir. Bu durumdaki kimseler hakkında derhâl sağlık tedbiri alınması için mahkeme veya çocuk hâkimine başvurulur.

(4) Bu tedbirin uygulanmasında kurum tarafından ilgili mevzuat çerçevesinde yabancı uyruklu kimselerin vatandaşı olduğu ülkenin konsoloslukları ile irtibat sağlanır.

(5) Sağlık kontrolü ve tedaviye ilişkin hizmetlerden doğan tüm giderler Sağlık Bakanlığınca karşılanır.

(6) Barınma tedbiri, (**Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301**) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il ve ilçe müdürlükleri, Millî Eğitim Bakanlığı ve yerel yönetimler tarafından yerine getirilir.

Sağlık tedbiri

MADDE 16 – (1) Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonu ile madde bağımlısı olanların tedavilerinin yapılmasına yönelik tedbirdir.

(2) Suça sürüklenen veya korunma ihtiyacı olan akıl hastası çocuklar hakkında ruhsal sağlığının tedavisi için öncelikle sağlık tedbirine karar verilmesi esastır.

(3) Mahkeme veya çocuk hâkimi acil korunma kararı veya koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarını vermeden önce çocuğun sağlık durumu hakkında sağlık kuruluşlarından rapor isteyebilir.

(4) Akıl hastalığı veya madde bağımlılığı sebebiyle sağlık tedbirine hükmetmeye ve kısıtlamaya resmî sağlık kurulu raporu üzerine karar verilir. Ancak, çocuğun akıl hastalığı veya madde bağımlılığının açıkça belli olduğu hallerde; kendisi veya anası, babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimsenin tedavi talep etmesi üzerine veya re'sen rapor alınmadan da sağlık tedbirine karar verilebilir.

(5) Sağlık kurulunca düzenlenen rapora göre toplum açısından tehlikeli olan suça sürüklenen veya korunma ihtiyacı olan akıl hastası çocuklar hakkında sağlık tedbiri, yüksek güvenliqli sağlık kurumlarında korunma ve tedavi altına alınmak suretiyle yerine getirilir.

(6) Akıl hastası çocuk hakkında toplum açısından tehlikeliliğinin devam edip etmediği veya önemli ölçüde azalıp azalmadığı hususunda en geç üçer aylık dönemler hâlinde mahkeme veya çocuk hâkimine bilgi verilir.

(7) Yerleştirildiği kurumun sağlık kurulunca düzenlenen raporda toplum açısından tehlikeliliğinin ortadan kalktığı veya önemli ölçüde azaldığının belirtilmesi üzerine mahkeme veya çocuk hâkimi kararıyla çocuğun yüksek güvenliqli sağlık kurumunda koruma ve tedavi altına alınmasına ilişkin karar kaldırılarak çocuk serbest bırakılabilir.

(8) Sağlık kurulu raporunda akıl hastalığının ve işlenen fiilin niteliğine göre güvenlik bakımından çocuğun tıbbî kontrol ve takibinin gerekip gerekmediği, gerekiyor ise bunun süre ve aralıkları belirtilir.

(9) Tıbbî kontrol ve takip, raporda gösterilen süre ve aralıklarla, çocuğun ana, baba, vasisi, bakım ve gözetimini üstlenen kimseler ya da hakkında bakım veya barınma tedbiri verilmiş ise bu tedbiri yerine getirmekle yükümlü kurum ya da kuruluşlarca bu çocukların teknik donanımı ve yetkili uzmanı olan sağlık kuruluşuna gönderilmeleri ile sağlanır.

(10) Tıbbî kontrol ve takipte, çocuğun akıl hastalığı itibarıyla toplum açısından tehlikeliliğinin arttığı anlaşıldığında, hazırlanan rapora dayanılarak, yeniden koruma ve tedavi amaçlı olarak sağlık tedbirine hükmedilir. Bu durumda, yukarıdaki işlemler tekrarlanır.

(11) Yatarak tedavisi tamamlanan çocuklardan haklarında bakım veya barınma tedbir kararı bulunanlar, kararı uygulamakla görevli kurum tarafından aile yanına, kuruma veya bu amaçla kurulmuş resmî veya özel kuruluşlara yerleştirilir.

(12) Sağlık tedbirleri kapsamında uygulanan tedavinin özelliklerine bağlı olarak bir aile veya kurum yanında bakımı gereken çocuklar hakkında verilen sağlık ve bakım tedbirleri birlikte uygulanır. Bunun için ilgili kurum veya kuruluşlar işbirliği yapar.

(13) Alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlısı olan çocukların, koruyucu ve destekleyici sağlık tedbiri olarak, alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılarının tedavi altına alınmasına yönelik olarak verilen kararların yerine getirilmesinde tedavi için çocuğun rızası aranmaz. Tedbirin uygulama süresince ilgili kurum uzmanı tarafından, çocuğa uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kullanılmasının etki ve sonuçları hakkında bilgi verilir, sorumluluk bilincinin gelişmesine yönelik olarak öğütte bulunulur ve yol gösterilir.

(14) Sağlık Bakanlığı, il sağlık müdürlükleri marifetiyle sağlık tedbirinin yerine getirileceği uygun sağlık kurum veya kuruluşunu belirleyerek, çocuğun bu kuruma ilk müracaatını sağlamak zorundadır. Ayakta tedavisi uygun görülen çocukların tedavisi; ana, baba, vasisi, bakım ve gözetimini üstlenen kimseler ya da haklarında bakım ve barınma tedbiri verilmiş ise bu tedbiri yerine getirmekle yükümlü kurum ya da kuruluşlarca belirlenen sağlık kurumlarına gönderilmeleri ile sağlanır. Gerekteğinde kolluk birimlerinden güvenliğin sağlanması için yardım istenebilir.

(15) Sağlık tedbiri, Sağlık Bakanlığı tarafından yerine getirilir.

Bakım ve barınma tedbirleri ile ilgili yardım ve destek talebi

MADDE 17 – (1) Bakım ve barınma tedbirlerinin yerine getirilmesi sırasında ihtiyaç duyulan kolluk hizmetleri ilgili birimlerden talep edilir. Kolluk birimleri, bu talepleri geciktirmeksizin yerine getirir.

(2) Bakım ve barınma tedbir kararı alınan kişiler ile çocukların rehabilitasyonu, eğitimi ve diğer bakanlıkların görev alanına giren hususlarla ilgili olarak **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il ve ilçe müdürlükleri tarafından yapılan her türlü yardım ve destek talepleri Millî Eğitim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, ilgili diğer bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşları tarafından geciktirilmeksizin yerine getirilir.

Tedbir kararlarının uygulanması, takibi ve denetimi

MADDE 18 – (1) Tedbir kararlarını yerine getirmekle görevli kişi, kurum veya kuruluşlarca, bu tedbir kararlarının nasıl yerine getirileceği konusunda bir plân hazırlanarak uygulamaya konulur. Bu plân çocuğun teslim edildiği ya da teslim alındığı tarihten itibaren en geç on gün içerisinde mahkeme veya çocuk hâkiminin onayına sunulur. Mahkeme veya çocuk hâkimi, gerektiğinde uygulama plânının değiştirilmesini isteyebilir.

(2) Uygulama plânı hazırlanırken çocuk hakkında düzenlenmiş sosyal inceleme raporundan da yararlanılabilir.

(3) Uygulama plânında, kararın uygulanmasından sorumlu kişi, tedbirin türü ve süresi, tedbirin uygulanmasında hangi kurumlarla işbirliği yapılacağı ve hangi hizmetlerin sağlanacağı, nelerin amaçlandığı ve ilerlemenin nasıl ölçüleceğine ilişkin bilgilere yer verilir.

(4) Tedbir kararını veren mahkeme veya çocuk hâkimi, tedbir kararlarının uygulanmasını, tedbirden beklenen gayenin gerçekleşip gerçekleşmediğini, uygulanan tedbirin çocuğun gelişimini hangi yönde etkilediğini en geç üçer aylık sürelerle incelettirir.

(5) Tedbirlerin uygulanmasına ilişkin inceleme, mahkemede görevli sosyal çalışma görevlilerine yaptırılır.

(6) Hakkında bakım ve barınma tedbiri kararı verilen ve **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il ve ilçe müdürlüklerinde bulunan çocukla ilgili inceleme görevi öncelikle bu kurumda çalışan sosyal çalışma görevlilerine yaptırılır. Ancak, çocuğun yüksek yararının gerektirdiği durumlarda inceleme görevi mahkemeye atanan sosyal çalışma görevlilerine de yaptırılabilir.

(7) Sosyal çalışma görevlilerinin bulunmaması veya görevin bunlar tarafından yapılmasında fiili ya da hukukî bir engel bulunması hâlinde, Kanunun 33 üncü maddesinin birinci fıkrasında öngörülen nitelikleri haiz olmak şartıyla diğer kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan veya serbest meslek icra eden sosyal çalışma görevlileri, inceleme için görevlendirilebilir.

(8) Sosyal çalışma görevlilerinin görev alanı haricinde başka bir uzmanlık dalına ihtiyaç duyulması hâlinde, Kanunun 33 üncü maddesinin birinci fıkrasında öngörülen nitelikleri haiz olmak şartıyla mahkemece, diğer kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlar ile serbest meslek icra edenlere de inceleme yapma görevi verilebilir.

(9) Yedinci ve sekizinci fıkralarda sayılanlar arasından temin edilemediği takdirde inceleme yaptırmak için denetimli serbestlik görevlisi olarak istihdam edilen sosyal çalışma görevlisinden de yararlanılabilir.

(10) Görevlendirme yapılırken bilirkişilerin iş durumu gözetilerek 1/6/2005 tarihli ve 25832 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Ceza Muhakemesi Kanununa Göre İl Adli Yargı Adalet Komisyonlarınca Bilirkişi Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik hükümlerine göre hazırlanan listelerden yararlanılır.

(11) Yedinci, sekizinci ve dokuzuncu fıkralara göre yapılan görevlendirmelerde, incelemeyi yapanlara mahkeme veya çocuk hâkimi tarafından bilirkişilik esasları çerçevesinde tayin edilecek ücret Cumhuriyet başsavcılığının suçüstü ödeneğinden ödenir.

(12) İncelemeyi yapan sosyal çalışma görevlisi ya da uzman, inceleme sonucunda bir rapor düzenleyerek on gün içinde mahkemeye veya hâkime verir. Gerekli görüldüğünde raporu düzenleyen uzman dinlenebilir. Rapor yeterli görülmezse yeniden inceleme yaptırılır.

(13) Kanunda yazılı tedbirlerin uygulanması amacıyla özel ve resmî kişi, kurum ve kuruluşlarca verilecek hizmetler, Kanunun ilgili tedbiri yerine getirmekle sorumlu tuttuğu Bakanlığın denetiminde yürütülür. Ancak bu tedbirlerin yerine getirilmesinde ceza infaz kurumlarına herhangi bir görev yüklenemez.

(14) Haklarında bakım veya barınma tedbiri kararı verilen ve uygulanması amacıyla kurum ve kuruluşlara teslim edilen çocuklara ilişkin nakiller, kuruluştan izinsiz ayrılan çocuklara ilişkin işlemler ile izin, ziyaret, harçlık, giyim-kuşam, kırtasiye ve benzeri işlemler, tedbiri uygulayan kurum veya kuruluşların kendi mevzuatı çerçevesinde yürütülür.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Koordinasyon

Merkezî Koordinasyon

MADDE 19 – (1) Koruyucu ve destekleyici tedbirlerin yerine getirilmesinde kurumların koordinasyonu **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığınca sağlanır.

(2) Koordinasyonun sekretarya hizmetleri **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülür.

(3) Koruyucu ve destekleyici tedbirlerin yerine getirilmesinde kurumların koordinasyonunu sağlamak üzere **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Müsteşarının veya görevlendireceği bir müsteşar yardımcısının başkanlığında; **(Ek ibare: RG-23/5/2012-28301)** Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı müsteşar yardımcıları, **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Çocuk Hizmetleri Genel Müdürü ile **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürünün **(Mülga ibare: RG-23/5/2012-28301)** (...) katılımı ile gerek görülen hâllerde toplantı düzenlenerek gündeme alınan konular görüşülür.

(4) İlgili özel veya kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının konulara ilişkin görüşleri alınabileceği gibi temsilcileri de toplantıya çağrılabilir.

(5) Toplantının gündemi, **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanır ve on beş gün önce toplantıya katılacaklara bildirilir. Tedbir kararlarını uygulamakla görevli kurumlar, uygulamada karşılaştıkları sorunları ve çözüm önerilerini **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne yazılı olarak bildirerek, toplantı gündemine alınmasını teklif edebilirler.

(6) Toplantıda tavsiye niteliğinde alınan kararlar, tedbir kararlarını uygulamakla görevli kurumlar tarafından değerlendirilerek genelge veya duyu hâlinde teşkilatlarına bildirilebilir.

(7) **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığınca koruyucu ve destekleyici tedbirlerin yerine getirilmesinde kurumlar arasında bağlantı, uyum, düzen sağlama ve eşgüdüm hâlinde; kanunda yazılı tedbirlere işlerlik kazandırmak ve uygulanmasını sağlamak üzere temel ilkeler ve ihtiyaçlar belirlenerek ilgili kurum ve kuruluşlara iletilir, gerekli tedbirlerin alınması sağlanır.

(8) İl ve ilçelerden gelen teklifler ve konuyla ilgili istatistikler **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından değerlendirilerek koordinasyon toplantısına sunulur. Bu doğrultuda kısa ve uzun vadeli politikalar geliş-

tilir, yasal ve idarî tedbirlere ilişkin teklifler hazırlanır. Kurumların hazırladıkları çalışma ve projeler görüşülerek karara bağlanır.

İllerde koordinasyon

MADDE 20 – (1) İllerde koruyucu ve destekleyici tedbirlerin yerine getirilmesinde kurumlar arasında bağlantı, uyum, düzen ve eşgüdüm; vali veya vali yardımcısının başkanlığında, Cumhuriyet başsavcısı veya görevlendireceği Cumhuriyet başsavcı vekili ya da Cumhuriyet savcısı ile il emniyet müdürü, il jandarma komutanı, il millî eğitim müdürü, il sağlık müdürü, büyükşehir, il ve merkez ilçe belediye başkanları, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bölge müdürü, olmadığı yerlerde Türkiye İş Kurumu il müdürü, gençlik ve spor il müdürü, **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il müdürü, **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** il özel idaresi genel sekreteri ya da görevlendirecekleri yardımcılarını veya vekilleri, denetimli serbestlik ve yardım merkezî şube müdürü ve baro temsilcisi marifetiyle yerine getirilir.

(2) Gerek görülen hâllerde toplantı düzenlenerek gündeme alınan konular görüşülür. İstekleri hâlinde üniversiteler, Kanunda yazılı tedbir kararlarını almaya yetkili mahkeme hâkimleri ile davet edilen sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri de toplantıya katılabilirler. Toplantı gündemi valinin görüş ve direktifleri ile diğer kurum ve kuruluşların görüşleri alınarak **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il müdürlüğüne hazırlanır. Toplantı gündemi ve günü sekretarya görevini yürüten koordinatör birim tarafından bu kişilere on beş gün önceden bildirilir.

(3) Valinin ya da görevlendireceği vali yardımcısının tedbir kararının yerine getirilmesinde koordinasyona ilişkin emir ve talepleri ile toplantıda alınan kararlar; ilgili kişi, kurum ve kuruluşlarca uygulanır.

(4) İllerde koordinasyonun sekretarya hizmetleri **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il müdürlüğü tarafından yürütülür.

(5) İllerde valiliklerce;

a) Koruyucu ve destekleyici tedbirlerin eşgüdüm hâlinde yerine getirilmesini sağlamak üzere Kanunda öngörülen tedbir ve hizmetlerin hızlı, etkili, amaca uygun ve verimli yürütülmesi,

b) Tedbir kararlarının yerine getirileceği kurumların yapısı ve özellikleri ile tedbir kararlarını uygulayacak kişilerin tespit edilerek mahkemelerin bilgilendirilmesi,

c) Kanunun 6 ve 9 uncu maddelerine göre, çocuğun ihbarı ve **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il ve ilçe müdürlüklerine teslimi ile başlayan süreçte; çocuğun tedavisi ve sosyal inceleme raporu ile benzeri hizmetlerin yerine getirilmesi için mekan ve personel tahsisi dahil olmak üzere gereken tüm tedbirlerin alınması, sağlanır.

İlçelerde koordinasyon

MADDE 21 – (1) İlçelerde koruyucu ve destekleyici tedbirlerin yerine getirilmesinde kurumların koordinasyonu, 20 nci madde hükümlerine göre kaymakamlıkca yerine getirilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Tedbir Kararlarının Kaydı, Tutulacak Defterler ve Kartonlar

Tedbir kararlarının kaydı ve işlemlerin başlatılması

MADDE 22 – (1) Koruyucu ve destekleyici tedbir kararları, hâkim veya mahkemelerce tutulacak koruyucu ve destekleyici tedbir kararları defterine kaydedilir.

(2) Koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarını yerine getirmekle görevli kişi, kurum veya kuruluşlar, mahkeme veya hâkim tarafından verilen kararın kendilerine bildirildiği veya tebliğ edildiği tarihten itibaren çocuğu teslim alarak derhâl gerekli işlemleri başlatır.

(3) Çocuğun bulunamaması hâlinde durum ilgili kolluk birimlerine bildirilir. Mahkeme veya çocuk hâkimi tedbir kararının yerine getirilmesi için çocuğun bulunması ve ilgili kuruma tesliminin kolluğun çocuk birimi tarafından sağlanmasına karar verebilir. 1/6/2005 tarihli ve 25832 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinin 5 inci maddesi hükmü saklıdır. Yakalanan çocuklar ilgili kurumlara teslim edilir. Tedbir kararını uygulayacak kurumlar çocuğun teslim alınması için kolluk birimleri ile işbirliği ve koordinasyon içerisinde hareket ederek gerekli önlemleri alır.

(4) Haklarında bakım veya barınmaya ilişkin tedbir kararı alınan ve tedbirin uygulanacağı kurum veya kuruluşa teslim edilen çocukların, izinsiz olarak kurum veya kuruluştan ayrılmaları durumunda tutanak tutulur. Durum, en seri iletişim araçları ile kolluk birimine bildirilir. Bildirim, en kısa sürede yazılı hâle getirilir. Ayrıca mahkeme veya çocuk hâkimine de bilgi verilir. Bu durumda yukarıdaki fıkraya göre hareket edilir.

Koruyucu ve destekleyici tedbir kararları defteri

MADDE 23 – (1) Koruyucu ve destekleyici tedbir kararları defteri; koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının aksamayacak şekilde yerine getirilmesini sağlamak amacıyla tedbir kararını veren mahkeme veya çocuk hâkimince tutulan bir defterdir.

(2) Bu defter; sıra numarası, hakkında tedbir uygulanan çocuğun Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, kimliği, kararın tarih ve numarası, tedbirin türü, süresi, kararın gönderildiği tarih, kararı uygulayacak kurum, kararın uygulanmasına başlanıldığı, bitirildiği tarih ve yapılan işlem ile düşünceler sütunlarını içerir.

(3) Bir hüküm ile aynı çocuk hakkında birden fazla koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilmesi hâlinde bu tedbirlere ait kararlar ayrı ayrı numaralara kaydedilir.

Koruyucu ve destekleyici tedbir kararları kartonu

MADDE 24 – (1) Koruyucu ve destekleyici tedbir kararları kartonu; çocuk hâkimi veya mahkemelerce verilen, koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının düzenli bir şekilde tarih ve karar sırasıyla konulduğu kartondur.

(2) Bu kartonlara konulacak karar nüshâlarında ilgisine göre hâkim veya mahkeme başkanı ile zabıt katibinin imzalarının ve mahkeme mührünün bulunması zorunludur.

ALTINCI BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Hizmet içi eğitim

MADDE 25 – (1) Korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocuklar hakkında verilen koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının uygulanmasında; olumlu sonuçların alınması, çalışanların kapasitelerinin geliştirilmesi amacıyla hizmet içi eğitim programları düzenlenir. Bu programlar gerektiğinde tedbir kararlarını yerine getirmekle görevli kurumlarla işbirliği hâlinde yapılır.

(2) Çocuk birimlerinde görevli kolluk personeline, kendi kurumları tarafından çocuk hukuku, çocuk suçluluğunun önlenmesi, çocuk gelişimi ve psikolojisi, sosyal hizmet gibi konularda eğitim verilir. Kolluğun ihtiyaç duyduğu alanlarda eğitim talepleri konusunda, Adalet Bakanlığı,

Millî Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il teşkilâtları ve üniversitelerden gerekli destek sağlanır.

(3) Bu eğitimlerde; mevzuat hükümleri, kurumlar arası işbirliği, meslekî uygulamalar, çocuğun psiko-sosyal durumu ve gelişimi, mülakat teknikleri, çocuğun ihmal ve istismarı gibi ihtiyaç duyulan konulara da yer verilir.

Gizlilik

MADDE 26 – (1) Çocuklara ilişkin koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının alınması ile uygulanmasına ilişkin tüm süreçlerde çocuğun avukatı hariç olmak üzere çocuğun kimliği, adresi, fotoğrafları, yaşadığı travmalar gibi çocuğa ve yakınlarına ait her türlü bilgi ve bu bilgilerin yer aldığı rapor ve belgeler ile kayıtlar gizli tutulur. Yazışmalar gizlilik ilkesine uygun bir şekilde gerçekleştirilir.

Giderler

MADDE 27 – (1) Koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmasından doğan giderler, Kanunun 45 inci maddesinin ikinci fıkrasındaki hâller saklı kalmak kaydıyla, tedbiri yerine getirmekle yükümlü kurumlar tarafından karşılanır.

Malî hükümler

MADDE 28 – (1) Kanun kapsamındaki tedbirleri uygulayan **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığında görevli sosyal çalışma görevlilerine almakta oldukları aylıklarının brüt tutarının yüzde ellisi oranında aylık ödenek verilir.

Elektronik ortamda kayıt

MADDE 29 – (1) Elektronik ortamda kayıtların tutulmasına başlandığı takdirde, defterlerle birlikte tüm kayıt ve bilgiler ayrıca elektronik ortamda tutulur ve saklanır. Elektronik ortamda tutulan kayıtların ihtiyacı karşıladığının tespiti hâlinde, kayıtların yazılı olarak tutulması uygulamasından vazgeçilebilir.

Yürürlük

MADDE 30 – (1) Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 31 – (1) Bu Yönetmelik hükümlerini **(Değişik ibare: RG-23/5/2012-28301)** Adalet Bakanı ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı birlikte yürütür.

KORUYUCU AİLE YÖNETMELİĞİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

MADDE 1 – (1) Bu Yönetmeliğin amacı, korunmaya muhtaç çocukların korunmalarını gerektiren süre içerisinde aile ortamında yetiştirilmesine yönelik koruyucu aile hizmetlerinin uygulama esaslarını, Bakanlık ile koruyucu ailenin yetki ve sorumluluklarını belirlemek, hizmetin etkin bir şekilde yürütülmesini sağlamaktır.

Kapsam

MADDE 2 – (1) Bu Yönetmelik, çocuğun durumuna en uygun koruyucu aile seçimini, koruyucu ailenin eğitimini, sorumluluklarını, idare ile olan ilişkilerini, hizmetin işleyişini, koruyucu aileye talep halinde bu hizmetin karşılığı olarak yapılacak ödemeler ve izlemeye ilişkin esasları kapsar.

Dayanak

MADDE 3 – (1) Bu Yönetmelik, 24/5/1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanununun 22 nci ve 23 üncü maddeleri ile 3/6/2011 tarihli ve 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (c) ve (d) bentleri, 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (ç), (d) ve (i) bentleri, 22 nci maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi ile 28 inci ve geçici 6 ncı maddelerine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

MADDE 4 – (1) Bu Yönetmelikte geçen;

a) Akraba veya Yakın Çevre Koruyucu Aile Modeli: Veli ya da vasi dışındaki kalan kan bağı bulunan akrabalar ya da çocuğun iletişim içinde olduğu veya tanıdığı bakıcı, komşu gibi yakın çevresinde olan, tercih etmeleri halinde en az temel ana, baba eğitimleri kapsamında eğitim almış kişi ve ailelerin sağladığı bakımı,

b) Aylık bakım ödemesi: Koruyucu aile hizmeti verildiği müddetçe koruyucu aile yanına yerleştirilen çocukların bakım, eğitim ve yetiştirilmelerine ilişkin harcamalara, çocukların kişisel gelişimleri için gerekli olan harçlıklarına karşılık olmak üzere talepte bulunan koruyucu ailelere ödenen miktarı,

- c) Bakan: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanını,
- ç) Bakanlık: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığını,
- d) Çocuk: Sosyal Hizmetler Kanununun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi, 22 nci maddesi ve 24 üncü maddesi ile 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi, 5 inci maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi ve 9 uncu maddesi çerçevesinde, hakkında yetkili ve görevli mahkemece verilen korunma kararı, acil korunma kararı ya da bakım tedbiri alınan çocuklar ile hakkında mahallin mülki amiri tarafından acil korunma kararı alınan veya bakım onayı verilen çocuğu,
- e) Geçici Koruyucu Aile Modeli: Acil koruma gereken ya da hakkında hizmet planı oluşturulmamış ve kuruluş bakımına yerleştirilmemiş ya da kendisi için planlanan hizmet modelinden çeşitli nedenlerle henüz yararlandırılmamış çocuklar için, temel ana, baba eğitimleri ve Koruyucu Aile Birinci ve İkinci Kademe Eğitimini almış profesyonel kişi ve ailelerin sağladığı birkaç gün ile en fazla bir ay arasında değişen bakımı,
- f) Geçici Koruyucu Aile Ödemesi: Geçici Koruyucu Aileler yanına yerleştirilen çocukların bakımlarının gerçekleştirilmesi amacıyla ailelerin hizmetine karşılık yapılan aylık ödemeyi,
- g) Genel Müdürlük: Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünü,
- ğ) İl veya İlçe Müdürlüğü: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il (**Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246**) (...) müdürlüğünü,
- h) Koruyucu Aile: Bu Yönetmelikte belirlenen esas ve usuller çerçevesinde korunmayı gerektiren duruma göre belirlenen sürede, il (**Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246**) (...) müdürlükleri denetiminde, ödeme karşılığı ya da karşılıksız olarak çocuğun bakımını ve yetiştirilmesini üstlenen, aile ortamında yaşamını sağlayan, tercihen (j), (k), (s) bentlerinde tanımlanan eğitimlerden en az birini almış ve (a), (e), (r), (ş) bentlerinde tanımlanan modeller kapsamındaki aileyi veya kişiyi,
- ı) Koruyucu Aile Belgesi: Başvuranların koruyucu aile olması yönünde karar verilmesi halinde düzenlenen ve hizmetin devam etmesinin uygun bulunduğu her yıl için yenilenen il (**Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246**) (...) müdürü imzalı belgeyi,
- i) Koruyucu Aile Birimi: Koruyucu aile hizmetlerinin daha etkin ve verimli yürütülebilmesi için yeteri kadar sosyal çalışma görevlisi ile birim yöneticisinden oluşan ve il (**Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246**) (...) müdürlükleri bünyesinde kurulan birimi,

- j) Koruyucu Aile Birinci Kademe Eğitimi: Korunmaya muhtaç çocuğun öz ailesi dışında bir başka aile yanında yetiştirilmesine ilişkin olarak verilen eğitimi,
- k) Koruyucu Aile İkinci Kademe Eğitimi: Özel zorlukları ve ihtiyaçları olan korunmaya muhtaç çocuğa hizmet vermek üzere koruyucu aile temel eğitimini almış kişilere verilen uzmanlık eğitimini,
- l) Komisyon: Mahalli mülki amirin onayı ile illerde il müdürü veya görevlendirilen il müdür yardımcısı başkanlığında, ilçelerde ise ilçe müdürü başkanlığında biri vakadan sorumlu en az dört sosyal çalışma görevlisinden, sayının yetersiz olması halinde iki sosyal çalışma görevlisinden oluşturulan koruyucu aile komisyonunu,
- m) Koruyucu Aile Sözleşmesi: İl **(Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246)** (...) müdürlükleri ile koruyucu aile arasında imzalanan ve koruyucu ailenin yükümlülüklerini kapsayan mahalli mülki amir onaylı belgeyi,
- n) Kuruluş: Çocuk Evleri, Sevgi Evleri, Çocuk ve Gençlik Merkezleri, Çocuk Yuvaları, Yetiştirme Yurtları, Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri ile Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezlerini,
- o) Sosyal Çalışma Görevlisi: Sosyal çalışmacı, psikolog, sosyolog, çocuk gelişimcisi, psikolojik danışmanlık ve rehberlik öğretmeni, özel eğitim öğretmenini,
- ö) Sosyal İnceleme: Koruyucu aile hizmet sürecinin her aşamasında çocuk, kişi veya ailelerin psikolojik, sosyal ve ekonomik durumlarını belirlemek amacıyla sosyal hizmet müdahalelerine ilişkin önerileri içeren değerlendirme ve karar verme sürecini,
- p) Özel Zorlukları veya İhtiyaçları Bulunan Çocuk: Suça sürüklenen veya suçun mağduru olup davranış bozuklukları sergileyen ve özel ilgi, destek ve bakım gerektiren ve mahkeme kararı ile koruma ve bakım altına alınan çocuğu,
- r) Süreli Koruyucu Aile Modeli: Öz ailesi yanına kısa sürede döndürülme imkânı bulunmayan ya da kalıcı olarak aile yanına yerleştirilemeyen çocuklara, tercihen temel ana-baba eğitimleri ve Koruyucu Aile Birinci Kademe Eğitimi almış kişi ve ailelerin sağladığı bakımı,
- s) Temel Aile Eğitimi: Çocuğun desteklenmesi amacıyla çocuk gelişimi, ihtiyaçları ve etkili ebeveynlik yapılması kapsamında temel ana, baba eğitimini de içeren genel ebeveynlik becerilerinin kazanıldığı eğitimi,
- ş) Uzmanlaşmış Koruyucu Aile Modeli: Özel zorlukları ve ihtiyaçları olan çocuklara yardımcı olabilecek lisans eğitimine sahip olan veya eşlerden

biri en az ilköğretim düzeyinde olmak üzere temel ana, baba eğitimleri, Koruyucu Aile Birinci ve İkinci Kademe Eğitimlerini almış kişi ve ailelerin sağladığı bakımı,

t) **(Ek:RG-24/1/2015-29246)** Koruyucu Aile İzleme Rapor Anahattı: Koruyucu aile yanındaki çocuğun hizmetten yararlanma düzeyinin belirlenmesi, hizmet sürecinde çocuğu etkileyecek her türlü durumun tespit edilerek çocuk yararına değerlendirme yapılabilmesi ve ihtiyaç duyulan mesleki çalışma ya da işlemlerin belirlenerek takip edilmesine yönelik asıl konuların yer aldığı, içeriği Genel Müdürlükçe belirlenen, izleme sürecinde yapılan çalışmalara ilişkin raporun hazırlanmasına dair anahattı, ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM Uygulama Esasları

Sorumlu birim ve uygulayıcı

MADDE 5 – (1) Koruyucu aile hizmeti, Bakanlıkça belirlenen esaslar çerçevesinde Genel Müdürlüğün koordinasyonunda il **(Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246)** (...) müdürlüklerinde oluşturulan komisyonlar ile bu hizmet kapsamında görevlendirilen sosyal çalışma görevlisi tarafından yürütülür.

Koruyucu aile hizmetinden yararlanacak çocuğun tespiti

MADDE 6 – (1) Haklarında acil korunma veya bakım tedbiri alınması zorunlu görülen çocuklar öncelikli olarak koruyucu aile yanına yerleştirilir.

(2) Bu Yönetmelik kapsamındaki çocuklardan, her ay koruyucu aileye yerleştirilebilecek olanların fotoğrafları, ad ve soyadı, doğum yeri, doğum tarihi ve korunma veya bakım tedbiri veya acil korunma kararı nedenlerini kapsayan liste ile birlikte sağlık durumu, psiko-sosyal ve fiziksel gelişimlerini gösteren, çocuğun alışkanlıkları, davranış kalıpları ve özel gereksinimlerini içeren durum değerlendirme raporu, kuruluşlar tarafından il **(Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246)** (...) müdürlüğüne gönderilir.

(3) Sosyal çalışma görevlisi tarafından koruyucu aile adayının sosyal incelemesi tamamlandıktan sonra, hakkında durum değerlendirme raporları düzenlenmiş çocuklar arasından eşleştirme yapmak üzere ilgili kuruluşa veya birime ziyaret yapılır, dosya bilgileri incelenir, çocuğun tanınması amacıyla ilgili personel ve çocukla gerekli görüşmeler yapılır.

Aile ve çocuğun özellikleri görülerek yapılan eşleştirme önerisi, yazılı olarak Komisyona sunulur.

Eşleştirme

MADDE 7 – (1) Çocukların uygun koruyucu aileler ile eşleştirilmesi, koruyucu aile hizmetinin amaçları ve esasları kapsamında il (**Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246**) (...) müdürlüğünde oluşturulan komisyonca değerlendirilir.

(2) Çocuk, komisyonca uygun görülen koruyucu aile yanına, koruyucu aile sözleşmesi imzalanarak, mahalli mülki amirin onayı ile yerleştirilir.

Koruyucu ailenin tespiti ve istenen belgeler

MADDE 8 – (1) Koruyucu ailenin,

a) Türk vatandaşı olması ve Türkiye’de sürekli ikamet etmesi,

b) 25-65 yaş aralığında bulunması,

c) En az ilkokul düzeyinde eğitim almış olması,

ç) Düzenli gelire sahip olması,

gerekir.

(2) Uzmanlaşmış koruyucu aileler ile geçici koruyucu aileler için birinci fıkranın (a), (b) ve (ç) bentlerine ek olarak; bu kapsamdaki çocuklara yardımcı olabilecek Bakanlıkça belirlenen lisans eğitimi almış veya eşlerden biri en az ilköğretim düzeyinde olmak üzere temel ana-baba eğitimleri, koruyucu aile birinci ve ikinci kademe eğitimlerini almış olmak gerekir.

(3) Başvuru sahipleri evli iseler eşleriyle birlikte, koruyucu aile olmak üzere yerleşim yerlerindeki il (**Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246**) (...) müdürlüklerine başvurabilirler.

(4) Başvuru ve çocuğun aile yanına yerleştirildiği tarih itibarıyla birinci fıkranın (b) bendindeki yaş aralığında olmak gerekir. Bunun tespitinde, eşler arasındaki yaş farkının on yaş veya daha az olması halinde yaşı küçük olan eşin yaşı, bunun haricindeki durumlarda eşlerin yaş ortalaması esas alınır.

(5) Akraba veya Yakın Çevre Koruyucu Aile Modeli hariç olmak üzere çocuk ile koruyucu aile olacak eşlerden yaşı küçük olan arasındaki yaş farkı on sekiz yaştan az olamaz.

(6) Öncelikle akrabalara ya da belli bir süredir devam eden ana-baba-çocuk ilişkisinin kurulduğu yakın çevre ailelerden uygun olanlara

koruyucu aile olmaları yönünde teklifte bulunulur. Bu kişilerin koruyucu aile olmak istemesi durumunda, yapılacak sosyal inceleme sonucuna göre Komisyon tarafından uygun görülmesi halinde yaş ve eğitim şartı aranmaz.

(7) Koruyucu aile adaylarının yaşı değerlendirilirken, çocuğun yaş dönemine uygun davranış gösterebilme becerisi ve çocukla aralarında birebir ebeveyn-çocuk ilişkisi sağlanması esasları göz önünde bulundurulur.

(8) Çocuğun anne veya babası ya da vasisi, koruyucu ailesi olamazlar.

(9) Koruyucu aile olmak üzere il **(Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246)** (...) müdürlüklerine başvuran kişilere hizmetin esasları ve işleyişi ile yerleştirilecek çocukların özellikleri hakkında bilgi verilerek ilk görüşme yapılır, uygun görülen kişi veya eşlerle ilk görüşme formu doldurulur ve yazılı başvuru alınarak aşağıdaki bilgi ve belgelerin en geç bir ay içinde tamamlanması istenir.

a) T.C. Kimlik Numarası beyanı.

b) Bir adet vesikalık fotoğraf.

c) Öğrenim durumunu gösterir belgenin onaylı örneği.

ç) İş, gelir ve sosyal güvenlik durumunu gösteren belgenin onaylı örneği.

d) Koruyucu aile olacak kişiler ve varsa birlikte yaşadığı kişilerden, çocuğun yüksek yararından hareketle; 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına ya da affa uğramış olsa bile millete ve devlete karşı suçlar, topluma karşı suçlar, kişilere karşı suçlar ile uluslararası suçlardan ve çocuklara yönelik işlenen istismar suçlarından mahkûm olmadığına dair adli sicil belgesi.

e) Varsa koruyucu aile birinci kademe, koruyucu aile ikinci kademe veya temel aile eğitimi belgesi veya belgelerinin onaylı örneği.

f) Sosyal inceleme sürecinde tespit edilen durumlara ilişkin koruyucu aileyi tanımaya yönelik ihtiyaç duyulacak diğer belgeler.

g) Koruyucu aile olacak kişiler ve varsa birlikte yaşadığı kişilerin, çocuğun bakımını, psiko-sosyal gelişimini ve eğitimini etkileyecek ya da çocuğa zarar verecek düzeyde fiziksel engeli, ruhsal rahatsızlığı ve buharıcı hastalığının olmadığını gösteren, Devlet ya da üniversite hastanelerinin ilgili bölümlerinden alınan doktor raporu, gerekli görülmesi halin-

de kişinin sağlığına, devam eden hastalığına veya bağımlılığına ilişkin ayrıntılı rapor.

(10) Kişilerin evli olması halinde her iki eş için de aynı belgeler aranır.

(11) Kişilere ait açıklamalı nüfus kayıt örneği, kimlik paylaşımı sistemin-den alınarak dosyaya eklenir.

(12) Hizmet sürecinin devam ettiği her iki yılda bir ve koruyucu aileye yeni katılan her aile üyesi için dokuzuncu fıkranın (d) ve (g) bentlerinde istenen belgeler yenilenir. Tespit edilen duruma uygun işlem tesis edilir.

(13) Koruyucu aile dosyası içinde yer alan belgeler, hiçbir şekilde baş-vurana iade edilmez.

(14) Koruyucu aile başvurusunun yoğun olduğu illerde sıralama oluşturulur. Aileler, oluşturulan sıra esas alınarak koruyucu aile yanına yerleştirilebilecek uygun çocuğu bulunan illere Genel Müdürlükçe yönlendirilir. Buna ilişkin usul ve esaslar genelge ile belirlenir.

(15) Koruyucu aile olma şartlarını taşımayanlara yazılı olarak bilgi verilir.

Araştırma ve inceleme

MADDE 9 – (1) Başvurusu kabul edilenler hakkında kişilik özellikleri, evlilik ve sosyal ilişkileri, tek başına yaşayıp yaşamadığı, yaşantısının genel kabul görmüş toplum kural ve değerlerine uygun olup olmadığı, çocuk yetiştirme konusundaki yeterliliği, yaşları, diğer aile üyelerinin bu konudaki düşünceleri, iş ve ekonomik koşulları gibi çocuk ile koruyucu aile ilişkileri açısından önem taşıyan temel mesleki değerlendirme hususları dikkate alınarak sosyal inceleme yapılır.

(2) Sosyal inceleme sonucunda koruyucu ailenin 4 üncü maddede tanımlanan hizmet modellerinden hangisine uygun olduğu belirlenir, hazırlanan dosya komisyona sunulur.

Koruyucu aile eğitimleri

MADDE 10 – (1) Koruyucu aile olmak isteyen ve 8 inci maddede belirtilen şartları taşıyan adaylara ve mevcut koruyucu ailelerin eğitimlerine ilişkin konuların içeriği ve eğitimin uygulanmasına dair hususlar Genel Müdürlükçe belirlenir.

(2) Korunma altına alınmadan önceki yaşantıları ya da mevcut durumları açısından özel zorlukları veya ihtiyaçları olan çocuklar, Koruyucu Aile İkinci Kademe Eğitimi uygulamasına başlanıncaya kadar mesleki çalışma alanları veya meslek eğitimleri nedeniyle çocuğun özel bakımını

sağlayacak düzeyde bilgi ve deneyim sahibi olan koruyucu aileler yanına yerleştirilebilir.

(3) Eğitim programına sürekli devam eden ve tamamlayan adaylara Koruyucu Aile Eğitimi Katılım Belgesi verilir.

(4) Temel Aile Eğitimi ve Koruyucu Aile Birinci Kademe Eğitiminin yanı sıra çocuk yetiştirmeye yardımcı olacak sertifikalı diğer eğitimleri almış olanlar, daha özel bakım gerektiren çocuklara verilecek koruyucu aile hizmetlerinde tercih edilir.

(5) Süreli koruyucu aile yerleştirmelerinde Temel Aile Eğitimi ve Koruyucu Aile Birinci Kademe Eğitimi tamamlayanlar öncelikle tercih edilir.

(6) Koruyucu aile adaylarının ve mevcut koruyucu ailelerin buldukları il veya ilçede aldıkları eğitim, diğer il veya ilçelerde de geçerlidir.

Komisyon kuruluş ve işleyiş esasları

MADDE 11 – (1) Komisyon, mahalli mülki amirin onayı ile illerde il müdürü veya görevlendirilen il müdür yardımcısı başkanlığında, ilçelerde ise ilçe müdürü başkanlığında, biri vakadan sorumlu olmak üzere en az dört sosyal çalışma görevlisinden, sayının yetersiz olması halinde iki sosyal çalışma görevlisinden oluşur.

(2) Komisyona, koruyucu aile hizmetine ilişkin sosyal çalışma görevlisi veya çocukla ilgili diğer uzmanlar tarafından kendi uzmanlık alanlarıyla ilgili konularda hazırlanan raporlar sunulur. Komisyon ihtiyaç duyduğu kişileri dinleyebilir. Vaka süreci ve çocuğun üstün yararı doğrultusunda karar verilir. Kararlar oy çokluğu ile alınır. Gerekli görülmesi halinde tekrar inceleme yapılmasına karar verilebilir.

(3) İhtiyaç duyulması halinde birden çok komisyon oluşturulabilir.

(4) Koruyucu aile hizmetinin etkin ve verimli yürütülebilmesi için sekreteryaya işlemleri il (**Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246**) (...) müdürlüklerindeki koruyucu aile birimlerince yürütülür, komisyon için uygun koşullara sahip çalışma ortamları oluşturulur.

Komisyon ve koruyucu aile biriminin görevleri

MADDE 12 – (1) Komisyonca, dosya üzerinde yapılan inceleme sonucunda, aşağıdaki konularda karar alınır.

a) Koruyucu aile olmak üzere başvuran ailelerin uygunluğu,

b) Koruyucu Aile Belgesi düzenlenmesi,

- c) Çocuğun yerleştirileceği aile,
 - ç) Koruyucu Aile Belgesinin geçerliliği,
 - d) Çocuğun koruyucu aile ile birlikte yurt dışına çıkması,
 - e) Çocuğun koruyucu aileden geri alınması,
 - f) Koruyucu aile statüsünün iptali,
 - g) Hizmet sürecinde tereddütte kalınan durumların değerlendirilmesi.
- (2) Karar, oy çokluğu ile alınır. Kararlarda çekimser oy kullanılmaz. Olumsuz oy kullanan üye tarafından gerekçe karar metnine eklenir.
- (3) Komisyon, bulunduğu il veya ilçede belirlediği hedefler doğrultusunda tanıtım çalışmaları, kampanya ve faaliyetleri planlar ve takip eder.
- (4) Koruyucu aile biriminin görevleri şunlardır.
- a) Başvuruların alınması,
 - b) Sosyal incelemenin yapılması,
 - c) Dosya oluşturulması,
 - ç) Çocuk ile ailenin uyumlaştırılması,
 - d) Çocuğun aileye yerleştirilmesi,
 - e) Çocuğun yerleştirilmesi ile aile yanında izlenmesi, bakımı, sağlık durumu ve eğitimine yönelik tedbir kararlarının yerine getirilmesi ve diğer süreçlerin takibi,
 - f) Koruyucu aile eğitimlerinin planlanması,
 - g) Koruyucu aile ile ilişkilerin düzenli yürütülmesi,
 - ğ) Çocuğun öz ailesi ve yakınlarıyla görüştürülmesi ile ilgili planlama yapılması ve uygulanması,
 - h) Verilecek diğer görevler.

İtiraz

MADDE 13 – (1) Koruyucu aile başvurusunun reddedilmesine, askıya alınmasına veya işlemde kaldırılmasına ilişkin işlemler, il veya ilçe müdürlüğü tarafından başvuru sahiplerine yazılı olarak tebliğ edilir.

(2) Bu işlemlere karşı tebliğ tarihinden itibaren ilgili kişi veya aile tarafından onbeş gün içinde il (**Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246**) (...) müdürlüğüne itiraz edilebilir. İtiraz, ilk kararı veren kişiler dışında mahalli

mülki amirin onayı ile il müdürlüğünce oluşturulacak bir başka komisyon tarafından görüşülerek en geç bir ay içinde karara bağlanır. Karar itiraz edene yazılı olarak tebliğ edilir.

Koruyucu aile hizmetinden yararlanacak çocuğun yerleştirilmesi

MADDE 14 – (1) Komisyon tarafından eşleştirilmesi uygun bulunan koruyucu aile ile çocuğun tanıştırılmasından önce çocuğun düşüncesi öğrenilerek gerekli mesleki çalışmalar yapılır.

(2) Koruyucu aile sözleşmesi imzalanıncaya kadar çocuk ve ailenin birlikte zaman geçirmeleri, birbirlerini tanımaları ve alışmalarına uygun ortam sağlanması planlanır. Bu süreçte çocuk önce saatlik, daha sonra günlük, haftalık ve iki haftalık gibi sürelerle, çocuk ile koruyucu ailenin uyumuna göre toplamda iki ayı geçmeyecek şekilde koruyucu aileye izinli verilebilir. Süreçte olumlu kanaat oluşması, çocuğun ve ailenin de istemeleri halinde yerleştirme işlemi başlatılır.

(3) Uyum süreci sonunda il **(Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246)** (...) müdürlükleri ile yanına çocuk yerleştirilen koruyucu aile arasında sözleşme imzalanır, mahalli mülki amir tarafından onaylanır.

(4) Kuruluştaki bulunan çocuklar sağlık kartı ile birlikte koruyucu aileye verilir ve buna ilişkin tutanak düzenlenir.

(5) Koruyucu aile yerleştirme formu, yerleştirme tarihinden itibaren en geç on gün içinde Genel Müdürlüğe ulaştırılır.

(6) Bir koruyucu aile yanına, çocuklar ve koruyucu aile arasında birebir ilişki kurulması ve çocukların sağlıklı bireysel gelişimlerinin sağlanacağı uygun şartların bulunması halinde ve tercihen aynı anda olmamak üzere en fazla üç çocuk yerleştirilebilir. Çocukların kardeş olması durumunda yapılacak vaka değerlendirmesi sonucuna göre çocuk sayısı sınırlandırılmayabilir. Kardeşlerin aynı aile yanına yerleştirilememesi halinde birbirleriyle görüştürebilecek aileler yanına yerleştirilmeleri esastır.

(7) Koruyucu ailenin kendi çocuğunun da olması halinde, her çocuğun haklarının korunması, sağlıklı iletişim kurmalarının sağlanması ve hizmetten beklenen yararın gerçekleştirilmesi açısından kapsamlı değerlendirme yapılarak, oluşan kanaate uygun özellikte ve sayıda çocuk yerleştirilir.

(8) Geçici koruyucu aile yanına aynı anda 0-3 yaş grubu için en fazla iki çocuk, 4 yaş ve üzeri çocuklar için aralarında en fazla üç yaş farkı olmak üzere en çok üç çocuk aynı anda yerleştirilebilir. Kardeş çocuklar için bu kriterler göz önünde bulundurulmaz.

(9) Suça karışan çocukların yerleştirileceği geçici koruyucu aileler yanında aynı anda en fazla iki çocuk bulunur.

(10) Suç mağduru çocuklar ile suça karışan çocukların aynı geçici koruyucu aile yanında bulunmaması esastır.

(11) Özel zorlukları ve ihtiyaçları olan çocuklar ile diğer çocukların aynı geçici koruyucu aile yanında bulunmaması esastır.

(12) Geçici koruyucu aileler yanına yerleştirilecek çocukların birbirlerine zarar vermemeleri açısından da korunma altına alınma nedenleri, yaş ve cinsiyetleri açısından özel bir değerlendirme yapılır.

(13) İl (**Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246**) (...) müdürlüğü tarafından geçici koruyucu aileler yanına yerleştirilmesine karar verilen çocuklar doktor raporu alındıktan sonra günün her saatinde yerleştirilebilir. Komisyon kararı yirmi dört saat içinde alınır. Mesai saatleri dışında yapılacak yerleştirmeler, il (**Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246**) (...) müdürlüğüne görevlendirilen sosyal çalışma görevlisi tarafından yerine getirilir.

(14) Uzmanlaşmış koruyucu aile modelinden yararlandırılacak çocukların tek olarak yerleştirilmesi esastır. Ancak çocuğun yararına uygun şartların oluşması halinde en fazla iki çocuk yerleştirilebilir.

(15) Yanına çocuk yerleştirilen aileye; standardı Genel Müdürlükçe belirlenen ve üzerinde çocuğun da ismi bulunan fotoğraflı Koruyucu Aile Kimlik Kartı verilir. Bu kartlar il (**Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246**) (...) müdürlüklerince düzenlenir. Koruyucu Aile Hizmeti kapsamında işbirliği ya da protokol yapılan yerlerde bu kartın gösterilmesi zorunludur.

Koruyucu ailenin görev ve yükümlülükleri

MADDE 15 – (1) Koruyucu ailelerin görev ve yükümlülükleri şunlardır;

a) Yanına yerleştirilen çocuğun her yönden sağlıklı gelişimi için gerekli koşulları sağlamak ve uygulamak, Sağlık Bakanlığının belirlediği aralıklarda çocuk izlem protokollerine göre izlemine yaptırmak, varsa tedavi planı ile ilgili yükümlülükleri yerine getirmek, uygulanmasında koruyucu aile birimiyle işbirliği içerisinde olmak.

b) Çocuğun yetenekleri ve becerilerinin el verdiği ölçüde eğitim ve öğretimi veya meslek sahibi edindirilmesi için gerekli çabayı göstermek, çocuğu koruma, eğitime ve yetiştirme dışında hiçbir surette çalıştırmamak.

c) Görüşürülmesinde koruyucu aile birimince bir sakınca bulunmaması durumunda çocuğun; anne, babası ve diğer yakınları ile koruyucu aile birimince uygun görülen şekil ve zamanda görüşmesini sağlamak.

ç) Çocuğun kan bağı bulunan ya da eski çevresinden kişilerle il **(Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246)** (...) müdürlüğünün bilgisi dışında iletişim kurmamak.

d) Çocuğun karşılanabilir nitelikteki ihtiyaç, istek ve beklentileri ile çocuğu ilgilendiren kararlarda düşüncesini almak.

e) Çocuğun devam edeceği okul, katılacağı kurs, sünnet gibi hayatını etkileyen, değiştiren konularda sorumlu sosyal çalışma görevlisi ile birlikte karar almak.

f) Hizmet sürecinde çocukla ilgili oluşan her türlü rutin dışı değişiklikleri ve bunlara ilişkin duyularını zaman geçirmeksizin sorumlu sosyal çalışma görevlisine bildirmek.

g) Koruyucu aile hizmet sürecine ve yerleştirilen çocuklara ilişkin olarak mesleki çalışmaları yürüten sosyal çalışma görevlilerine gerekli çalışma şartlarını hazırlamak, periyodik izlemeleri ve mesleki yönlendirmeleri kabul etmek, koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının uygulanması için uygulama planı doğrultusunda işbirliği yapmak.

ğ) İl **(Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246)** (...) müdürlükleri tarafından koruyucu aile konusunda yapılacak eğitim ve çalışmalara katılmak.

h) Çocuğun, il **(Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246)** (...) müdürlüğünün uygun görüşü alınmaksızın başka bir kişi veya ailenin yanına bırakarak oturma yerini değiştirmemek.

ı) Telefon değişikliği bilgisini hemen, adres bilgilerindeki değişikliklerini acil durumlar dışında değişiklik gerçekleşmeden bulunduğu il veya ilçede en az yirmi gün önce, başka bir il **(Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246)** (...) e taşınma durumunda en az bir ay önce il **(Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246)** (...) müdürlüğüne bildirmek ve taşınma sonrasında da sürekli yerleşim yerini yirmi gün içinde bildirmek.

i) Çocuğun koşullarının değişmesi sonucu il **(Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246)** (...) müdürlüğü tarafından hizmet modelinde bir değişikliğe gidilmesinin planlanması halinde, çocuğun yararının gerektirdiği işlemlerin yapılabilmesi için her türlü destekte bulunmak ve çocuğun ayrılık sürecine hazırlanmasında il **(Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246)** (...) müdürlüğü ile iş birliği yapmak.

j) Çocuk yerleştirme önerisini geçerli bir mazereti olmaması halinde kabul etmek.

(2) Geçici koruyucu ailenin birinci fıkrada belirtilenler dışındaki diğer görev ve yükümlülükleri şunlardır;

a) Acil koruma gerektiren ve kuruluş bakımına yerleştirilmemiş olup, il **(Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246)** (...) müdürlüğü tarafından yerleştirilmek istenen çocukları, mazeretsiz olarak üç defadan fazla olmamak şartıyla günün her saatinde kabul etmek.

b) İl **(Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246)** (...) dışına çıkılması gereken durumlarda önceden il **(Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246)** (...) müdürlüğüne bilgi vermek.

c) Ev koşullarını hizmete uygun olarak düzenlemek.

ç) Geçici statüden vazgeçmek istemeleri halinde bu durumu en az bir ay önceden il **(Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246)** (...) müdürlüğüne bildirmek.

d) Geçici statüden vazgeçmek için dilekçe ile durumunu bildiren koruyucu aile, il **(Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246)** (...) müdürlüğünün uygun bulması halinde yanındaki çocukların kendilerine uygun hizmet modellerine geçişleri sağlanana kadar hizmeti sürdürmek.

(3) Uzmanlaşmış koruyucu ailenin, birinci fıkra ile ikinci fıkranın (a) bendi hariç diğer bentlerinde belirtilenler yanında, suça sürüklenmiş veya suç mağduru olan çocukla ilgili diğer görev ve yükümlülükleri şunlardır;

a) Koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının uygulanması için ilgili birimlerle işbirliği yapmayı kabul etmek.

b) Varsa verilen denetim tedbiri hakkında ilgili birimlerle işbirliği yapmak.

c) Hazırlanan uygulama planı, varsa tedavi planı, eğitim tedbiri ile ilgili olarak eğitim planındaki yükümlülükleri yerine getirmek, uygulanmasında koruyucu aile birimiyle işbirliği içerisinde çalışmak.

İzleme esasları

MADDE 16 – (1) (Değişik:RG-24/1/2015-29246) Koruyucu aile ve yanına yerleştirilen çocuk, aşağıda belirtilen esaslar doğrultusunda düzenli olarak izlenir.

a) İzlemelerde tespit edilen durumlar Genel Müdürlükçe belirlenen formlara işlenir. İzleme sürecindeki form ve raporlar, sosyal çalışma görevlileri tarafından Koruyucu Aile İzleme Rapor Anahattına uygun olarak düzenlenir. Ortaya çıkan sorunların çözümüne yönelik gerekli mesleki çalışmalar planlanır.

b) Koruyucu aile birimi tarafından, her çocuk için dosyasında bulunan izleme kartına izleme tarihi, yöntemi, izleme sırasındaki tespitler ve değerlendirmelerin özeti işlenir.

c) Koruyucu aile birimi tarafından, çocukların yerleştirilme tarihi, izleme periyodu, en son yapılan izleme ve planlanan izleme tarihleri, yöntemi, gerçekleştirilecek faaliyetleri içeren uygulama planı hazırlanır ve süreç vakadan sorumlu sosyal çalışma görevlisi tarafından takip edilir.

ç) Esas olarak sosyal çalışma görevlileri aynı anda en fazla yirmi vaka ile görevlendirilebilir. Koruyucu aile hizmeti kapsamında görevlendirilen sosyal çalışma görevlilerinin başka bir hizmet alanında görevlendirilmesi tercih edilmez.

d) Koruyucu aile birimine; koruyucu aile hizmetinin etkin ve verimli olarak çocuğun yararına sürdürülebilmesi için hizmetin takibine yönelik süreçlerde ihtiyaç duyulan araç, gereç ve diğer konularda gerekli imkânlar öncelikle sağlanır.

e) İl müdürlüğünde gerçekleştirilen izleme görüşmelerinde çocukların koruyucu veya öz ailelerini beklerken zaman geçirebilecekleri ya da kendileriyle de aynı anda görüşme yapılabilecek kırtasiye, oyuncak gibi malzemelerin bulunduğu görüşme odaları oluşturulur.

f) Öğrenim amacıyla bir başka il'e gitmesi gereken çocuklar açısından hizmetin devamında çocuk ve koruyucu ailesinin iletişimlerinin ne şekilde sürdürüleceği, koruyucu ailenin çocuk için üstlenmeye devam edeceği sorumluluklar değerlendirilir. Koruyucu aile hizmetinin sonlandırılmasını gerektirecek bir durum belirlenmemesi halinde izlemeler, çocuğun ve koruyucu ailenin bulunduğu yer il müdürlükleri arasında koordinasyon kurularak devam ettirilir. Aylık bakım ödemesinin çocuk için kullanılma durumu takip edilir.

(2) Koruyucu aile ve çocuğun izlenmesi sürecinde;

a) Koruyucu aile ve yanına yerleştirilen çocuk, görevli sosyal çalışma görevlisi tarafından ilk yıl en az her ay bir defa olmak üzere düzenli olarak izlenir, daha uygun hizmet modeline karar verilmesi amacıyla genel bir durum değerlendirmesi yapılır. Çocuğun koruyucu aile yanında kalmasının uygun görülmesi durumunda ikinci yıldan itibaren izlemeler yılda en az dört defadan az olmamak üzere düzenli olarak yapılır.

b) Koruyucu aile hizmet sürecinin özelliğine göre, yerleştirmeyi takip eden ilk haftalar ile geçici ve uzmanlaşmış koruyucu aile yanında bulunan çocuklar için izlemeler daha sık yapılır.

c) İzlemelere gerektiğinde diğer sosyal çalışma görevlileri iştirak ederek kendi mesleki raporlarını düzenler ve vakadan sorumlu sosyal çalışma görevlileri koordinesinde uygulama planı takip edilir.

ç) Koruyucu aile yanındaki çocuğun öz ailesi yanına döndürülmesi için koruyucu aile ve çocukla mesleki çalışmaların sürdürülmesi sağlanır.

d) Çocukla kurulan iletişim, çocuğun ev ortamındaki kurallar bağlamında rolü ile yeri, çocuğa kazandırılan beceriler, davranışları, kendisine tanınan haklar ve aylık bakım ödemesinin ne kadarının çocuk için kullanıldığını belirlemeye yönelik gözlem ve görüşmeler yapılır, hizmet süreci bütün boyutları ile birlikte değerlendirilir.

e) İzleme çalışmalarında, gizlilik ilkesine uyularak koruyucu ailenin ve çocuğun sosyal çevresinde ve çocuk için risk oluşturacak koşullar dikkate alınıp araştırma yapılır.

f) Çocuğun iletişim halinde olduğu diğer kurumlardaki durumu da takip edilir.

g) Koruyucu aile yanındaki çocuğun bakım tedbiri kararı gereği, uygulama planı ve oluşan değişiklikler hakkında mahkemeye bilgi verilir.

(3) Çocuğun öz ailesinin izlenmesi sürecinde;

a) Ailenin yaşam koşulları ve ev ortamı, aile ilişkileri, aile üyelerinin sürekli bir işi ve gelirin bulunup bulunmadığı, başka bir hizmetten yararlanan çocuklarının olup olmadığı, çocuklarını ziyaret etme ve izinli alma durumları, ziyaret ve izin sonrası çocukta gözlemlenen davranışlar ve psikolojik durumu, koruyucu aile ile il veya ilçe müdürlüğünün bilgisi dışında iletişim kurulmasıyla ilgili sorunlar, çocuğuna bakma istekliliği ve bunun ne kadar gerçekçi olduğu gibi konularda gözlem ve görüşmeler koruyucu aile hizmet modeline göre belirlenen aralıklarda yapılır, kapsamı Genel Müdürlükçe belirlenen ilgili forma işlenir.

b) Öz aileye, koruyucu aile hizmeti hakkında olumlu bakış ve uygun yaklaşım kazandırmak üzere gerekli mesleki çalışmalar kuruluşla koordinasyon sağlanarak yapılır.

c) Öz aile ile çocuğun birlikte yaşamalarını sağlayacak kısa ve uzun dönemde mesleki çalışmalar planlanır, şartların uygun bulunması durumunda çocuğun ailesi yanına dönüşü değerlendirilir.

(4) Çocuğun öz ailesi ve geçmiş yaşantısından diğer kişilerle görüşmelerinin izlenmesi sürecinde;

- a) Çocuğun kan bağı bulunan ya da önceki çevresinden tanıdığı kişilerle görüşmeleri, vakadan sorumlu sosyal çalışma görevlisi koordinasyonunda planlanır.
- b) Planlanan görüşmeler dışında il ve **(Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246)** (...) müdürlüğünün bilgisi olmaksızın görüşme yapılmaması konusunda çocuk, koruyucu aile ve öz aile ile mesleki çalışma yapılır.
- c) Görüşmelerde çocuğun olumsuz etkilenmemesi için vakadan sorumlu sosyal çalışma görevlisinin, ihtiyaç halinde başka bir sosyal çalışma görevlisinin de hazır bulunması sağlanır.
- ç) Çocuğun kuruluştaki bulunan kardeşleri ile görüştürülmesine ilişkin kayıt ve gözlem formları aynı gün doldurularak çocuğun koruyucu aile dosyasına konulmak üzere il **(Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246)** (...) müdürlüğüne iki gün içinde gönderilir.

İzin

MADDE 17 – (1) Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuk, dosya bilgileri ve yapılan sosyal inceleme sonucuna göre uygun bulunması ve çocuğun istemesi halinde yaşantısını etkilemeyecek aralıklarla ve sürelerle, tatil günlerinde olmak üzere yıl içerisinde en fazla otuz güne kadar öz ailesine izinli verilebilir. İzinli verilen çocuk, koruyucu aileden öz ailesine veya yakınlarına verilmek üzere koruyucu aile birimince alınır ve izin bitiminde aynı yöntemle koruyucu aileye verilir.

(2) İzinli verilen çocuklar için izin tutanağı doldurulur ve bir sureti dosyasında saklanır, diğer sureti izinli verilen kişiye teslim edilir.

(3) İzin sırasında veya dönüşünde çocuğun ihmal edildiği, istismara uğradığı ya da kötü muamele gördüğünün belirlenmesi hallerinde durum hakkında tutanak düzenlenir, gerekli mesleki çalışmalar yapılır, planlanarak uygulanır, izinli verilen kişi hakkında yasal işlemlerin başlatılması için gerekli başvurular yapılır, çocuk bir daha bu kişiye izinli verilmez ve hakkındaki hizmet planı yeniden değerlendirilir.

(4) İzin süresi biten çocuğun koruyucu aile birimine getirilmemesi halinde çocuk, kollukla birlikte bulunduğu adresten hemen geri alınır.

Koruyucu ailenin yerleşim yeri değişikliği

MADDE 18 – (1) Koruyucu ailenin yerleştiği il **(Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246)** (...) ini değiştirmesi halinde ilgili dosyalar, il **(Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246)** (...) müdürlüğünce yeni yerleşim adresinin bulunduğu il **(Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246)** (...) müdürlüğüne

gönderilir. Yeni yerleşim yerinin bildirilmesi tarihinden itibaren en fazla bir hafta içinde koruyucu aile ziyaret edilir ve koruyucu aile izleme raporu hazırlanır. Olumlu kanaat oluşması halinde çocuğun nakline ilişkin işlemler ilgili il **(Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246)** (...) müdürlükleri arasında yapılır. Nakil sırasında koruyucu aileye en son yapılan ödeme tarihi belirtilir.

Çocuk ve koruyucu ailenin birlikte seyahat etmesi

MADDE 19 – (1) Koruyucu ailenin tatil, gezi gibi nedenlerle il dışı seyahatlerinde çocuğu beraberinde götürmek istemesi halinde; çocuk ve aileyi izlemekle görevli sosyal çalışma görevlisinin uygun görüşü ve il **(Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246)** (...) müdürünün onayı ile izin verilir.

(2) Koruyucu ailenin görev veya tatil amacı ile çocuğu beraberinde yurt dışına götürebilmesi talebi; veli, vasi veya kayyumun izni, çocuk ve aileyi izlemekle görevli sosyal çalışma görevlisinin uygun görüşü ile komisyona sunulur. Komisyon tarafından çocuğun yurt dışına çıkmasının uygun görülmesi halinde, il **(Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246)** (...) müdürünün teklifi ve mahalli mülki amirin onayı ile gerekli izin verilir.

(3) Çocuğun koruyucu ailesiyle birlikte yurt dışına çıkmasının uygun bulunduğu durumlarda hizmet kapsamında yapılması gereken izleme ve raporlamaya ilişkin ücretler, Bakanlıkça gönderilen ödenekten, koruyucu aile ve çocuğun takip edildiği il müdürlüğünce yapılır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Hizmetin Sonlandırılması

Çocuğun geri alınması

MADDE 20 – (1) Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuk, aşağıdaki durumların tespiti halinde yerleştirmede izlenen usulle geri alınır.

- a) Koruyucu ailenin 15 inci maddede belirtilen yükümlülükleri yerine getirmemesi.
- b) Çocukla koruyucu aile arasındaki sağlıklı iletişimin yapılan mesleki çalışmalara rağmen kurulamaması veya devam ettirilememesi.
- c) Koruyucu aile tarafından çocuğun istismar edildiğinin tespit edilmesi.
- ç) Koruyucu ailenin, çocuğun öz ailesi ile ilişkilerini zedeleyecek tutum ve davranışlarda bulunduğu ve bu doğrultuda ifadeler kullandığının belirlenmesi.

d) Çocuk için hizmetten beklenen yararın gerçekleşmediğinin yapılan izlemelerde tespit edilmesi.

e) Çocuğun koruyucu aileye yerleştirilme nedeninin ortadan kalkması.

f) Çocuğun yararlanacağı hizmet modelinin değişmesi veya koruma kararının kaldırılması.

g) Koruyucu ailenin herhangi bir nedenle hizmet vermekten vazgeçmesi.

(2) Komisyonun çocuğu geri almaya karar vermesi halinde, çocuğun ayrılık sürecine hazırlanmasına yönelik uygulama planı oluşturulur bu plan sorumlu sosyal çalışma görevlisi tarafından uygulanır. Çocuk hazır olduğunda aileden geri alınır ve bu hususa ilişkin tutanak düzenlenir.

(3) Çocuğun koruyucu aile yanından geri alındığı tarihten itibaren koruyucu aile sözleşmesi ve Koruyucu Aile Kimlik Kartının geçerliliği kendiliğinden sona erer.

(4) Koruyucu Aile Sonlandırma Formu, çocuğun koruyucu aile yanından geri alındığı tarihten itibaren en geç on gün içinde Genel Müdürlüğe ulaştırılır.

(5) Koruyucu ailenin çocuğu vermek istememesi halinde aileye yazılı bildirimde bulunularak çocuğu acil durumlar dışında en geç üç gün içinde koruyucu aile birimine getirmesi istenir. Verilen süre içinde çocuğun getirilmemesi halinde gerekirse kolluk yardımıyla çocuk koruyucu aileden geri alınır.

(6) Çocuğun zarar gördüğü ve acilen koruyucu aile yanından alınmasının zorunlu olduğu kanaati oluşan durumlarda, gerekirse kolluktan destek alınarak çocuk aileden zaman geçirilmeksizin geri alınır.

(7) Çocuğun, koruyucu aile yanından geri alınması aşamasında veya vakanın aciliyetine göre geri alınma sonrasında tedbir kararlı çocuklar için tedbirin değiştirilmesine yönelik yetkili mercilere başvuruda bulunulur.

(8) Geri alınan çocuğun yerleştirildiği yere uyum sağlamasına yönelik olarak takibi ve uygulama planının oluşturulmasına ilişkin çalışma yapılır.

Geri alınan çocuğun yararlanacağı hizmet

MADDE 21 – (1) Koruyucu aileden geri alınan çocuk, öncelikle öz ailesi yanına döndürülür.

(2) Öz ailesi yanına döndürülemeyen çocuk, öncelikle akraba veya yakın çevre koruyucu aile modeli kapsamında değerlendirilir.

(3) Akraba veya yakın çevre koruyucu aile modeli kapsamında değerlendirilemeyen çocuk, durumuna uygun başka bir koruyucu aile yanına yerleştirilir.

(4) Durumuna uygun bir koruyucu aile bulunamaması halinde çocuk, uygun başka bir hizmet modelinden yararlandırılır.

Koruyucu aile statüsünün iptali

MADDE 22 – (1) Aşağıdaki durumların tespiti halinde koruyucu aile statüsü iptal edilir.

a) Çocuğu ihmal ve istismar ettiğinin, kötü muameleye maruz bıraktığının belirlenmesi.

b) Sosyal ilişkileri açısından toplumun norm ve değerlerine aykırı düşen davranışlarının gözlenmesi.

c) Fizik ve ruh sağlığının, çocuğun bakımını etkileyecek derecede bozulmuş olduğunun Devlet ya da üniversite hastanelerince doktor raporu ile belirlenmesi.

ç) 8 inci maddenin dokuzuncu fıkrasının (d) bendine göre sahip olduğu şartı yitirmesi.

d) Mesleki danışmanlık hizmeti ve yönlendirmelere uygun davranmaması.

e) Geçici koruyucu ailenin çocuk yerleştirme önerilerini mazeretsiz olarak üç kereden fazla kabul etmemesi.

(2) Birinci fıkrada belirtilen durumların tespiti halinde; sorumlu sosyal çalışma görevlisinin hazırlayacağı rapor, geciktirilmeksizin Komisyona iletilir. Koruyucu aile statüsünün iptaline ilişkin talep hakkında komisyon tarafından en fazla onbeş gün içinde karar verilir.

(3) Komisyonca koruyucu aile statüsü iptal edilen koruyucu aile yanına bir daha çocuk yerleştirilemez.

(4) Koruyucu aile statüsünün iptaline ilişkin karar, Genel Müdürlük ile il **(Mülga ibare: RG-24/1/2015-29246)** (...) müdürlüklerine en kısa sürede bildirilir.

Suç duyurusunda bulunma

MADDE 23 – (1) Koruyucu aile hizmet sürecinde konusu çocuğa yönelik suç teşkil eden eylemlerin tespiti halinde Cumhuriyet savcılığına suç duyurusunda bulunulur.

(2) Çocuğun haklarının korunması amacıyla adli süreç takip edilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Ödeme Esasları

Koruyucu ailelere yapılacak ödemeler

MADDE 24 – (1) (Değişik:RG-24/1/2015-29246)⁽¹⁾ Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocukların bakım, eğitim ve yetiştirilmelerine ilişkin harcamalara karşılık olmak üzere talepte bulunan koruyucu ailelere her çocuk için, (10270) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucu bulunacak tutarın aşağıda belirtilen yaş aralıklarına göre belirlenen oranlar karşılığı tutarı, hiçbir kesinti yapılmaksızın aylık ve net olarak ödenir.

YAŞ ORANLAR

0-3 yaş yüzde elli

4-5 yaş yüzde yetmişbeş

6-14 yaş yüzde seksen

15-18 yaş yüzde seksenbeş

19+yaş yüzde doksan

(2) Özel zorlukları veya ihtiyaçları bulunan ya da engelli çocuklar için aylık bakım ücreti özür ve yaş durumu dikkate alınarak birinci fıkrada belirtilen miktar yüzde elli artırılarak uygulanır.

(3) Koruyucu aile yanında eğitime veya mesleki eğitim ya da kursa devam etmeyen eğitim yaşındaki çocuklar için ikinci fıkrada belirtilenler hariç aylık bakım ücreti yaş grubuna göre aldığı ücretin yüzde ellisi oranında ödenir.

(4) **(Değişik:RG-24/1/2015-29246)** Aile yanına ikinci fıkrada belirtilen ve kardeş çocuklar hariç, iki ya da üç çocuğun aynı anda yerleştirilmesi halinde, ikinci çocuk için birinci fıkrada belirtilen ödemenin yüzde sekseni kadarı, üçüncü çocuk için yapılacak aylık ödeme ise bu çocukların yaş grupları itibarıyla kendileri için birinci fıkrada belirtilen ödemenin yüzde altmışı oranında ödenir.

(5) Koruyucu aile yanına yerleştirilen her çocuk için giderlerinin karşılanması amacıyla aylık bakım ödemesi her ayın yedisine kadar peşin olarak yapılır. Ayın ilk beşinci gününden sonra yapılan yerleştirmelerde ve çocuğun koruyucu aile ilişkisinin sona erdiği ayda çocuğun koruyucu aile yanında kaldığı gün sayısı ile orantılı olarak ödeme yapılır, varsa fazla ödeme geri alınır.

(6) **(Değişik:RG-24/1/2015-29246)** Koruyucu aile sözleşmesi devam eden koruyucu ailelerden, eşine veya bir yakınına bağlı olmaksızın emekliliğine esas sosyal güvencesi olmayan eşlerden birinin bir asgari ücret tutarı üzerinden Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında isteğe bağlı sigortasını yaptırması ve ödeme belgesinin ibrazı halinde primleri aylık ödemelere ilave edilerek Bakanlıkça gönderilen ödenekten karşılanır.

(7) Talepte bulunan koruyucu ailelere, çocuk başına ödeme, Bakanlıkça gönderilen ödenekten, koruyucu aile ve çocuğun takip edildiği il müdür-lüğünce yapılır.

Geçici koruyucu ailelere yapılacak ödemeler

MADDE 25 – (1) Geçici koruyucu aile ödemesi ay sonunda ve çocuğun aile yanında kaldığı gün oranında yapılır. Yapılacak ödemeler aşağıdaki şekilde gerçekleştirilir:

a) Ailenin yanına yerleştirilecek çocuklar için ödemeler, beşinci fıkrası hariç olmak üzere 24 üncü madde hükümlerine göre yapılır.

b) Ay içinde beş çocuktan fazla yerleştirme yapılması halinde (a) ben-dinde belirtilen ödemeye ilave olarak ek gösterge dahil en yüksek Devlet memuru aylığının yüzde otuzu eklenerek ödeme yapılır.

c) İhtiyaç halinde çocukların mama, bez, giyim ve okul malzeme masraf-larının karşılanması amacıyla kuruluştaki kalan çocuklar için ilgili mevzu-atta belirlenen yıllık giyim kuşam tablosunda yer alan istihaklara uygun olarak her çocuk için peşin ödeme yapılır.

Eğitim, kurs, servis, harçlık ve diğer giderler

MADDE 26 – (Değişik:RG-24/1/2015-29246)

(1) Koruyucu aile hizmeti kapsamında olup okula devam eden veya öğ-renimini sürdüremeyen çocuklara, kuruluş bakımındaki çocuklara veri-len miktar kadar aşağıdaki usullerle harçlık ödenir.

a) Koruyucu aileye aylık bakım ücreti ile birlikte yanlarında bulunan ço-cuğa verilmek üzere ödenen harçlık, çocukların kişisel gelişimlerinin sağlanabilmesi için koruyucu aile tarafından çocuğa verilir. Çocuğa veri-len harçlığın, kuruluş bakımındaki çocuklara verilen harçlıkla aynı olması için koruyucu ailelere gerekli yönlendirme yapılır.

b) Komisyon tarafından, çocuk hakkında 30/3/2013 tarihli ve 28603 sa-yılı Resmî Gazete'de yayımlanan Özürlülük Ölçütü, Sınıflandırması ve Özürlülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik kap-

samında alınmış olan Özürlü Sağlık Kurulu Raporunda yer alan tanı da dikkate alınarak yapılacak değerlendirme sonucunda, para kavramının gelişmediğine veya parasını koruyamayacağına karar verilen engelli çocukların harçlıklarının, çocukların bakım, eğitim ve yetiştirilmelerine ilişkin harcamalara karşılık olduğu hakkında koruyucu ailelere gerekli yönlendirme yapılır.

(2) Tam gün öğrenim görüp de yemeklerini evde yeme olanağı bulamayan çocuklara, öğrenim süresince harçlıkları iki kat artırılarak ödenir.

(3) Koruyucu aile yanında bakılan çocukların gelişim ve eğitimlerinin desteklenmesi için sorumlu sosyal çalışma görevlisi rehberliğinde yapılacak değerlendirme sonucunda koruyucu ailelere aşağıdaki ödemeler yapılır.

a) Servis ile okullarına gitmek zorunda olan çocukların okul servis ücretleri ile engelli çocukların servis ücretleri ve 4-5 yaş grubu kreş çağı veya anaokulu çocuklarının servis ücretleri, servis bulunmaması halinde ulaşım giderleri karşılığı otobüs bilet ücreti ödenir.

b) Çocukların gelişim ve eğitim ihtiyaçlarının karşılanması veya bir meslek edinmek üzere kamu ya da özel kuruluşlar tarafından açılan kurslara katılacakların ücretsiz kontenjanlardan yararlanma durumları değerlendirilir. Bu imkândan yararlanamayanların kurs süresince kurs bedelleri, eğitim ve öğretimlerine ilişkin etüt, kurs, yaz okulu, harç, sınav ve kayıt ücretleri ile bunlara ilişkin her türlü araç gereç ve malzeme giderleri karşılanır. Çocuğun gelişim ve eğitim ihtiyaçları sorumlu sosyal çalışma görevlisi tarafından değerlendirilerek uygun bulunması halinde çocuk bir yıl içinde birden fazla kursa katılabilir. Bu kapsamdaki giderlerin karşılanması fatura esasında değerlendirilerek aylık ya da tamamı şeklinde ödenebilir.

c) Başka illere öğrenim amacı ile gitmesi gereken çocukların ulaşım giderleri, bir günlük konaklama bedeli ile çocuğun okula kaydı ve kalacağı yere yerleştirilmesi ile ilgili olarak yardımcı olmak üzere giden koruyucu anne ve babanın da ulaşım ve bir günlük konaklama giderleri 10/2/1954 tarihli ve 6245 sayılı Harcırah Kanununun 8 inci maddesine göre memur veya hizmetli olmayanlar için ödenecek tutarı geçmeyecek şekilde ödenir.

ç) 16 ncı maddenin birinci fıkrasının (f) bendi kapsamında yapılan değerlendirme sonucunda koruyucu aile hizmeti devam eden çocuklar için aylık bakım ödemesi koruyucu ailenin, koruyucu aile hizmetine ilişkin

kütük kaydının bulunduğu il müdürlüğüne ödenmeye devam edilir. Ayrıca, çocuğun devlet yurtlarından yararlanması durumu öncelikle değerlendirilir.

(4) Aylık bakım ücreti almayan koruyucu ailelere talepleri halinde birinci ve ikinci fıkrada belirtilen harçlık ile üçüncü fıkrada belirtilen ödemeler yapılabilir.

(5) Koruyucu aile yanında bakılan çocuklar için aşağıda düzenlenen katlı ödemelerde 24 üncü maddenin birinci fıkrası esas alınır:

a) Okula giden çocuklara her yıl bir defaya mahsus olmak üzere eylül ayında okul masraflarının karşılanması amacıyla üç kat,

b) Hizmetten yararlanan bütün çocuklara yıllık giyim masraflarının karşılanması için nisan ve ekim aylarında iki kat,

tutarında ödeme yapılır.

(6) Aylık bakım ücreti almayan koruyucu ailelere de talepleri halinde yarılarındaki çocukların giyim ve eğitim masrafları karşılığı olarak beşinci fıkra hükümlerine göre ödeme yapılır.

(7) Bu maddede belirtilen tutarlar, Bakanlıkça gönderilen ödenekten, talepte bulunan koruyucu ailelere, çocuğun takip edildiği il müdürlüğüne aylık olarak ödenir.

Sağlık giderleri

MADDE 27 – (1) Koruyucu ailede bakılan çocukların sağlık harcamaları için kuruluş bakımındaki çocuklarda olduğu gibi 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu hükümleri uygulanır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Genel Müdürlüğe bilgi verilmesi gereken durumlar

MADDE 28 – (1) Koruyucu aile olmak üzere başvuran aile yanına çocuk yerleştirilmesi, geri alınması, koruyucu ailenin yerleşim yerinin bulunduğu ili değiştirmesi, çocuğun naklinin yapılması, statü iptali ve çocuğun vefatı hallerinde il müdürlüklerince Genel Müdürlüğe bilgi verilir.

Düzenlenecek belgelerin şekli

MADDE 29 – (1) Koruyucu aile hizmetinin işleyişinde ihtiyaç duyulacak koruyucu aile sözleşmesi, yerleştirme ve sonlandırma formları ile sürecin

her aşamasında kullanılacak benzeri belgelerin şekil, standart ve içerikleri ilgili mevzuata uygun olarak Genel Müdürlük tarafından belirlenerek ilgili birimlere duyurulur.

(2) Hizmet sürecinde, Genel Müdürlük tarafından geliştirilen standart formlar kullanılır. Hizmete ilişkin bilgiler ve değişiklikler zamanında bilişim sistemine yansıtılır. Formlar ve düzenli istatistikî bilgiler, il müdürlüğü tarafından Genel Müdürlüğe belirtilen zamanlarda gönderilir.

Koruyucu aile eğitiminin düzenlenmesi

GEÇİCİ MADDE 1 – (1) Bu Yönetmeliğin yayımı tarihinden itibaren bir yıl içinde il müdürlüklerince koruyucu ailelere verilecek eğitimlere başlanır. Bu eğitimler başlatılıncaya kadar başvuruda bulunan ailelere eğitimlerini daha sonra tamamlamak şartıyla çocuk yerleştirilebilir.

Yürürlükten kaldırılan yönetmelik

MADDE 30 – (1) 14/10/1993 tarihli ve 21728 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanan Koruyucu Aile Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük MADDE 31 – (1) Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme MADDE 32 – (1) Bu Yönetmelik hükümlerini Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı yürütür.

6284 SAYILI AİLENİN KORUNMASI VE KADINA KARŞI ŞİDDETİN ÖNLENMESİNE DAİR KANUNA İLİŞKİN UYGULAMA YÖNETMELİĞİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç ve kapsam

MADDE 1 – (1) Bu Yönetmelik, şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınlar, çocuklar, aile bireyleri ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi ile şiddet uygulayan veya uygulama ihtimali olan kişiler hakkında şiddetin önlenmesine yönelik tedbirler ile bu tedbirlerin alınması ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları kapsar.

Dayanak

MADDE 2 – (1) Bu Yönetmelik, 8/3/2012 tarihli ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun 22 nci maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar ve kısaltmalar

MADDE 3 – (1) Bu Yönetmelikte geçen;

a) Aydınlatılmış rıza: Korunan kişinin kendisi hakkında verilebilecek tedbir kararının anlayabileceği bir biçimde sebepleri, aşamaları ve sonuçları hakkında açıklama yapılarak bilgilendirilmesi ve özgür iradesi ile bu hususların tamamını anlayıp kabul ettiğine dair yazılı beyanını,

b) Bakanlık: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığını,

c) Gecikmesinde sakınca bulunan hal: Kolluk tarafından yapılacak tahkikat ve risk değerlendirilmesi sonucunda, derhal işlem yapılmadığı takdirde, şiddet eyleminin önlenememesi, kişinin can güvenliği, hak ve hürriyetlerinin korunmasının tehlikeye girmesi, korunan kişinin zarar görmesi, şiddet eyleminin iz, eser, emare ve delillerinin kaybolması, şiddet uygulayanın kaçması veya kimliğinin tespit edilememesi gibi ihtimallerin ortaya çıkması ve resen veya ilgilinin talebi üzerine mülki amirden ya da hâkimden karar almak için yeterince vakit bulunamaması halini,

ç) Geçici koruma: Hayati tehlikesi bulunan şiddet mağdurunun kolluk tarafından gerektiğinde her türlü teknik cihaz ve donanımlarla, yirmidört saat esasına göre kesintisiz olarak, şiddet uygulayan veya uygulama tehlikesi bulunan kişilerden gelebilecek tehlikelerden korunması amacıyla yerine getirilen tedbiri,

- d) Genel Müdürlük: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünü,
- e) Hâkim: Aile mahkemesi hâkimini,
- f) Hayati tehlike: Bir kimsenin ölümle sonuçlanabilecek bir şiddet olayına maruz kalması ya da kalma ihtimalinin bulunması halini,
- g) İhbar ve şikâyet: İhbar, üçüncü kişiler tarafından ilgili makam veya mercilere olayın yazılı, sözlü veya başka bir suretle bildirilmesini; şikâyet, şiddet mağdurunun şiddet veya şiddet tehlikesi halinde ilgili makam veya mercilere müracaat etmesini,
- ğ) Kanun: 8/3/2012 tarihli ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunu,
- h) Kolluk: Polis, jandarma ve sahil güvenlik birimlerini,
- ı) Kolluk amiri: Hakkında tedbir kararı verilen kişilerin yerleşim yeri veya bulunduğu ya da tedbirin uygulanacağı yerdeki Jandarma Genel Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Sahil Güvenlik Komutanlığı tarafından atamalarındaki usule göre konu ile yetkili ve görevli kolluk biriminin komutanını/amirini,
- i) Konukevi: Fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik veya sözlü istismara veya şiddete uğrayanların, şiddetten korunması, psiko-sosyal ve ekonomik sorunlarının çözülmesi, güçlendirilmesi ve bu dönemde şiddet mağdurlarının varsa çocukları ile birlikte ihtiyaçlarının da karşılanmak suretiyle geçici süreyle kalabilecekleri ve konukevi, sığınmaevi, kadın sığınacağı, kadinevi, şefkatevi ve benzeri adlarla açılan yatılı sosyal hizmet kuruluşunu,
- j) Korunan kişi: Tedbir kararı kapsamında korunan şiddet mağdurunu ve varsa beraberindeki çocukları, aile bireylerini ve tek taraflı ısrarlı takip mağdurunu,
- k) Koruyucu tedbir kararı: Kanun kapsamında belirtilen merciler tarafından korunan kişi hakkında olayın niteliği dikkate alınarak hükmedilecek tedbirlere ilişkin kararı,
- l) Müdürlük: Aile ve Sosyal Politikalar il veya ilçe müdürlüğünü,
- m) Şiddet: Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranışı,

n) Şiddet mağduru: Mütakabiliyet ilkesi çerçevesinde uyruğuna bakılmaksızın, Kanunda şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışlara doğrudan veya dolaylı olarak maruz kalan ya da kalma tehlikesi bulunan kişiyi ve şiddetten etkilenen veya etkilenme tehlikesi bulunan kişiyi,

o) Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM): Şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin bir biçimde uygulanmasına yönelik güçlendirici ve destekleyici danışmanlık, rehberlik, yönlendirme ve izleme hizmetlerinin verildiği, yeterli ve gerekli personelin görev yaptığı ve tercihen kadın personelin istihdam edildiği, çalışmaların yedi gün yirmi-dört saat esasına göre yürütüldüğü merkezi,

ö) Şiddet uygulayan: Kanunda şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışları uygulayan veya uygulama tehlikesi bulunan kişiyi,

p) Önleyici tedbir kararı: Kanunda belirtilen merciler tarafından şiddet uygulayan veya uygulama tehlikesi bulunan kişi hakkında, olayın niteliği dikkate alınarak hükmedilecek tedbirlere ilişkin kararı,

r) Şikâyet mercileri: Kolluğu, mülki amiri, Cumhuriyet başsavcılığını, hâkimi, Bakanlığın ilgili birimlerini,

s) Tedbir kararı: Kanun kapsamında, şiddet mağduru ve şiddet uygulayan hakkında hâkim, mülki amir veya kolluk tarafından, talep veya ihbar üzerine ya da resen verilecek kararı,

ş) Tek taraflı ısrarlı takip: Aralarında aile bağı veya ilişki bulunup bulunmadığına bakılmaksızın, şiddet uygulayanın, şiddet mağduruna yönelik olarak, güvenliğinden endişe edecek şekilde fiziki veya psikolojik açıdan korku ve çaresizlik duygularına sebep olacak biçimde, içeriği ne olursa olsun fiili, sözlü, yazılı olarak ya da her türlü iletişim aracını kullanarak ve baskı altında tutacak her türlü tutum ve davranışı,

ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM İhbar ve Şikâyet

İhbar ve şikâyet

MADDE 4 – (1) Kişinin, şiddete uğraması veya şiddete uğrama tehlikesi altında bulunması halinde herkes durumu yazılı, sözlü veya başka bir suretle ilgili makam ve mercilere ihbar edebilir. Şiddet veya şiddete uğrama tehlikesinden haberdar olan kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ise durumu derhal, şikâyet mercilerine bildirmek zorundadır.

(2) Şiddet mağduru, şiddet veya şiddete uğrama tehlikesine maruz kalması halinde durumu şikâyet mercilerine yazılı, sözlü veya başka bir şekilde bildirebilir.

(3) Şikâyet mercileri Kanun kapsamındaki görevlerini gecikmeksizin yerine getirmekle yükümlüdür.

(4) Müdürlük veya ŞÖNİM'e yapılan şikâyet ve ihbarlar, bunlar tarafından olayın özelliğine göre, kolluğa, mülki amire, Cumhuriyet başsavcılığına veya hâkime gecikmeksizin bildirilir.

(5) Sözlü yapılan şikâyet ve ihbarlar derhal tutanağa geçirilir.

Yapılacak işlemler

MADDE 5 – (1) Kolluk, kendisine yapılan ihbar veya şikâyet üzerine genel hükümler doğrultusunda gerekli işlemleri yapar. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Kanun kapsamında almış olduğu koruyucu ve önleyici tedbirleri onaylanmak üzere tedbirin niteliğine göre mülki amire veya hâkime sunar. Kolluk, kendisine intikal eden her olay hakkında gecikmeksizin en seri vasıtalarla ŞÖNİM'e bilgi verir.

(2) Cumhuriyet başsavcılığı, yapılan ihbar ve şikâyet üzerine evrakın bir örneğini ivedilikle olayın niteliğine göre uygulanabilecek olan koruyucu veya önleyici tedbir hakkında karar verilmek üzere hâkime veya mülki amire gönderir.

(3) Mülki amire yapılan ihbar veya şikâyet üzerine Kanunun 3 üncü maddesinde belirtilen koruyucu tedbirlerden birine, birkaçına veya uygun görülecek benzer tedbirlere karar verilebilir. Ayrıca mülki amir olayın niteliğine göre şikâyet veya ihbarı, kolluğa veya Cumhuriyet başsavcılığına bildirir.

(4) Hâkim veya mülki amir tarafından verilen kararlar ivedilikle ŞÖNİM'e bildirilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Tedbir Kararları

Mülkî amir tarafından verilecek koruyucu tedbir kararları

MADDE 6 – (1) Kanun kapsamında korunan kişilerle ilgili olarak aşağıdaki tedbirlerden birine, birkaçına veya uygun görülecek benzer tedbirlere delil veya belge aranmaksızın mülkî amir tarafından ilgilinin talebi, Bakanlık veya kolluk görevlilerinin başvurusu üzerine ya da resen karar verilebilir:

- a) Kendisine ve gerekiyorsa beraberindeki çocuklara, bulunduğu yerde veya başka bir yerde uygun barınma yeri sağlanması,
- b) Diğer kanunlar kapsamında yapılacak yardımlar saklı kalmak üzere, geçici maddi yardım yapılması,
- c) Psikolojik, meslekî, hukukî ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi,
- ç) Hayatî tehlikesinin bulunması hâlinde, ilgilinin talebi üzerine veya resen geçici koruma altına alınması,
- d) Gerekli olması hâlinde, korunan kişinin çocukları varsa çalışma yaşamına katılımını desteklemek üzere dört ay, kişinin çalışması hâlinde ise iki aylık süre ile sınırlı olmak kaydıyla, on altı yaşından büyükler için her yıl belirlenen aylık net asgari ücret tutarının yarısını geçmemek ve belgelendirilmek şartıyla Bakanlık bütçesinin ilgili tertibinden karşılanmak suretiyle kreş imkânının sağlanması.

Barınma yerinin sağlanması

MADDE 7 – (1) Hakkında barınma yeri sağlanmasına karar verilen kişiler, Bakanlığa ait veya Bakanlığın gözetim ve denetimi altında bulunan yerlerde; barınma yerlerinin yetersiz kaldığı hâllerde ise mülkî amirin, acele hâllerde kolluğun veya Bakanlığın talebi üzerine kamu kurum ve kuruluşlarına ait sosyal tesis, yurt veya benzeri yerlerde güvenli nakli sağlanıncaya kadar geçici olarak barındırılır.

(2) Korunan kişi varsa beraberindeki çocukları ile birlikte ŞÖNİM tarafından Bakanlığa bağlı veya Bakanlığın denetimi altında bulunan barınma yerlerine güvenli nakli sağlanıncaya kadar, bedeli ödenerek ve geçici barınmanın sağlandığı yer kolluğu tarafından kişinin güvenliği sağlanarak sosyal tesis, yurt ve benzeri yerlerde geçici olarak barındırılır. Barınma ve iâşe giderleri, ŞÖNİM tarafından ödenir. Korunan kişinin yerleştirildiği yere ilişkin bilgi ŞÖNİM'e bildirilir. ŞÖNİM kişinin talebini de dikkate alarak uygun ilk kabul birimi veya konukevi hizmeti verilecek yeri belirler ve korunan kişinin buraya yerleştirilmesini sağlar.

(3) Korunan kişi ve beraberindeki çocukların hayati tehlikesinin bulunması halinde konukevi, ilk kabul birimi veya diğer tesislere güvenli bir şekilde yerleştirilmesine kolluk tarafından refakat edilir. ŞÖNİM tarafından il içi ve il dışı nakillerde ulaşım için araç tahsis edilir ve ulaşım giderleri ile korunan kişinin zorunlu giderleri karşılanır.

(4) Barınma yeri sağlanması tedbirinin kolluk amirince uygulandığı veya korunan kişinin kollukta bulunduğu hallerde, kolluk tarafından kişi ŞÖNİM'e ivedilikle ulaştırılır. Bunun mümkün olmaması halinde barınma ve iâşe giderleri Bakanlık bütçesinin ilgili tertibinden karşılanmak üzere kendisine ve beraberindekilere geçici barınma imkânı, ikinci fıkrada belirtilen şekilde sağlanır.

(5) Mülki amirin veya kolluk amirinin kararı ile kamu kurum ve kuruluşlarına ait barınma yerlerine getirilen şiddet mağduru, başka herhangi bir karar veya onay aranmaksızın barınma yerine derhal kabul edilir.

(6) Resen hakkında barınma yeri sağlanması tedbirine karar verilen kişinin barınma yerinde kalmak istememesi halinde aydınlatılmış rızası alınarak kalmak istediği yere ŞÖNİM tarafından ulaştırılır. Kişinin hayati tehlikesinin bulunması halinde kolluk refakati talep edilir.

Geçici maddi yardım yapılması

MADDE 8 – (1) Korunan kişi hakkında Kanunun 17 nci maddesi uyarınca geçici maddi yardım yapılır.

(2) Tedbir kararı, ilgiliye tefhim veya tebliğ edilir ve yerine getirilmek üzere ŞÖNİM'e gönderilir.

(3) Geçici maddi yardım kararı ile on altı yaşından büyükler için her yıl belirlenen aylık net asgari ücret tutarının otuzda birine kadar günlük ödeme yapılır. Korunan kişinin birden fazla olması hâlinde, ilave her bir kişi için bu tutarın yüzde yirmisi oranında ayrıca ödeme yapılır. Ancak, ödenecek tutar hiçbir şekilde belirlenen günlük ödeme tutarının bir buçuk katını geçemez. Korunan kişilere barınma yeri sağlanması hâlinde bu fıkrada belirlenen tutarlar yüzde elli oranında azaltılarak uygulanır.

(4) Geçici maddi yardım, korunan kişinin kimlik numarası ve banka hesap numarası beyanına istinaden, kararın ŞÖNİM'e tebliğ edilmesini müteakiben hazırlanan bordro ile ödenir. Bordro, her ayın onbeşinde ve otuzunda düzenlenerek tahakkuk eden meblağ ilgililerin banka hesabına yatırılır. Aynı tedbir kararında birden fazla kişi hakkında geçici maddi yardım yapılmasına dair karar verilmesi halinde bu kişiler aynı bordroda gösterilir ve ödemeler aynı banka hesap numarasına yapılır. Ödeme evrakına karar örneği eklenir. Geçici maddi yardıma dair ödemelere kararın geçerliliği süresince devam edilir. Geçici maddi yardım yapılmasının kaldırılmasına ya da değiştirilmesine karar verilmesi halinde kararın geçerli olduğu gün üzerinden hesaplanarak ödeme yapılır. Korunan kişiye elden ödeme yapılmaz.

(5) Geçici maddi yardımlar için yapılan ödemeler, Bakanlık bütçesine, geçici maddi yardımlar için konulan ödenekten karşılanır. Geçici maddi yardıma ilişkin ödemelerin geri alımı 42 nci maddede belirtilen esaslara göre yapılır.

(6) Diğer Kanunlara göre yapılan yardımlar, geçici maddi yardım yapılması tedbirine karar verilmesine engel olmaz.

(7) Bu madde kapsamında yapılan ödemeler, gelir vergisi ile veraset ve intikal vergisinden, bu ödemeler için düzenlenen kâğıtlar ise damga vergisinden istisnadır.

Rehberlik ve danışmanlık hizmeti

MADDE 9 – (1) Korunan kişiye, kişinin psikolojik ve sosyo-ekonomik durumu değerlendirilerek, hakları, destek alabileceği kurumlar, meslek edindirme kurslarına katılmasına yönelik faaliyetlerde bulunmayı da kapsayacak şekilde iş bulma ve benzeri konularda gelişmesi ve uyum sağlaması, gerekli olan seçimleri, yorumları, planları yapması ve kararları vermesine yarayacak bilgi ve becerileri kazandırmak ve psikolojik destek sağlamak üzere ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği içerisinde gerekli hizmetler verilir.

(2) Korunan kişinin hukuki rehberliğe ihtiyacı olması halinde 48 inci maddede ile düzenlenen davalara müdahil olmayı da içeren gerekli destek ve danışmanlık hizmeti verilir.

(3) Bu hizmetlerin yerine getirilmesinde koordinasyon ŞÖNİM tarafından sağlanır.

Geçici koruma altına alınma

MADDE 10 – (1) Mülkî amir veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kolluk amiri tarafından, olayın niteliği, şikâyet ve ihbar göz önünde bulundurularak şiddet mağdurunun hayati tehlikesinin bulunması halinde ilgilinin talebi üzerine veya resen geçici koruma altına alma tedbiri verilir.

(2) Geçici koruma altına alınma tedbir kararının yerine getirilmesinden, hakkında koruyucu tedbir kararı verilen kişilerin yerleşim yeri, bulunduğu veya tedbirin uygulanacağı yerdeki kolluk görevli ve yetkilidir. Korunan kişi acil durumlarda hemen, diğer hallerde ise yirmidört saat öncesinden gideceği yere ilişkin olarak görevli ve yetkili kolluğa bilgi verir. Kolluk tarafından korunan kişinin gideceği yerdeki kolluk gecikmeksizin haberdar edilir ve tedbir kararı uygulanmaya devam olunur.

(3) Korunan kişinin ne şekilde koruma altına alınacağı, şiddet mağduruna yönelik muhtemel tehdit ve risk göz önüne alınarak şiddet mağduru ve şiddet uygulayanın durumunun değerlendirilmesi suretiyle 11/11/2008 tarihli ve 27051 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Cumhuriyet Başsavcılıkları ve Mahkemelerce Alınacak Tanık Koruma Tedbirlerine İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelikte yer alan fiziki koruma tedbirleri hâkim veya mülki amir tarafından, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kolluk tarafından belirlenir.

(4) Korunan kişiye, geçici koruma kararının kapsam ve içeriği, şiddet veya şiddete uğrama tehlikesinin varlığı halinde arayabileceği telefon numaraları, kolluğun sorumlulukları, hangi durumlarda kolluğa bilgi vermesi gerektiği, hangi kolluk biriminin geçici koruma hizmetinden sorumlu olduğu ve benzeri hususlar, kolluk tarafından açıklanarak tutanağa geçirilir ve tebliğ edilir.

Kreş imkânı sağlanması

MADDE 11 – (1) Çocuk sahibi olan korunan kişinin çalışmaması halinde, çalışma yaşamına katılımını desteklemek üzere dört ay, çalışması hâlinde ise iki aylık süre ile sınırlı olmak, on altı yaşından büyükler için her yıl belirlenen aylık net asgari ücret tutarının yarısını geçmemek ve belgelendirilmek şartıyla Bakanlık bütçesinin ilgili tertibinden karşılanmak üzere kreş imkânı sağlanması tedbiri verilir.

(2) Korunan kişi, çocuğun kamuya ait veya özel kreşe kaydedildiğine veya kreşe devam ettiğine dair belge ile aylık kreş bedelini gösterir belgeyi Müdürlüğe ibraz eder. Müdürlük birinci fıkra uyarınca gerekli işlemleri yerine getirir ve hizmetin alınması süresi üzerinden aylık olarak ödeme yapar. Çocuk bir aydan daha kısa bir süre faydalanmış ise hizmet aldığı gün üzerinden ödeme yapılır.

(3) Kreş bedelinin birinci fıkrada belirtilen tutardan az olması halinde belgedeki tutar, fazla olması halinde ise birinci fıkrada belirtilen tutar ödenir. Bu ödemeler Müdürlük tarafından kreşe yapılır.

(4) Kreş imkânı sağlanmasına dair tedbirin suiistimalinin öğrenilmesi halinde ödenen meblağ korunan kişiden tahsil edilir.

Hâkim tarafından verilecek koruyucu tedbir kararları

MADDE 12 – (1) Kanun kapsamında korunan kişilerle ilgili olarak hâkim tarafından, ilgilinin talebi, Bakanlık veya kolluk görevlilerinin ya da Cumhuriyet savcısının başvurusu üzerine veya resen, şiddetin uygulandığı

hususunda delil veya belge aranmaksızın aşağıdaki koruyucu tedbirlerden birine, birkaçına veya olayın özelliğine göre mülki amir tarafından alınabilecek tedbirler de dâhil olmak üzere, uygun görülecek benzer tedbirlere karar verilebilir:

- a) İş yerinin değiştirilmesi.
- b) Kişinin evli olması hâlinde müşterek yerleşim yerinden ayrı yerleşim yeri belirlenmesi.
- c) 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunundaki şartların varlığı hâlinde ve korunan kişinin talebi üzerine tapu kütüğüne aile konutu şerhi konulması.
- ç) Korunan kişi bakımından hayatî tehlikenin bulunması ve bu tehlikenin önlenmesi için diğer tedbirlerin yeterli olmayacağına anlaşılması hâlinde ve ilgilinin aydınlatılmış rızasına dayalı olarak 27/12/2007 tarihli ve 5726 sayılı Tanık Koruma Kanununa göre kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerinin değiştirilmesi.

İşyerinin değiştirilmesi

MADDE 13 – (1) Hâkim tarafından, korunan kişinin tabî olduğu ilgili mevzuat hükümlerine göre, talebinin bulunması halinde veya onayı alınmak suretiyle işyerinin bulunduğu il içinde ya da il dışında değiştirilmesine karar verilebilir.

(2) Karar hâkim tarafından, korunan kişi bakımından en uygun koşullar göz önüne alınarak yerine getirilmek üzere korunan kişinin iş yerine tebliğ edilir.

(3) Karar yetkili kurum veya kişi tarafından yerine getirilir. İş yeri değiştirilmesine dair tedbir kararının kaldırılması halinde de karar işyerine tebliğ edilir.

Ayrı yerleşim yeri belirlenmesi

MADDE 14 – (1) Hâkim tarafından, korunan kişinin talebi üzerine kişinin evli olması hâlinde müşterek yerleşim yerinden ayrı bir yerleşim yeri belirlenebilir.

(2) Hakkında ayrı yerleşim yeri belirlenmesine dair tedbir kararı verilen kişinin müracaatı üzerine, nüfus müdürlüğü tarafından kişinin talebine uygun olarak adresle ilgili işlemler yerine getirilir.

Aile konutu şerhi

MADDE 15 – (1) Hâkim tarafından, Türk Medenî Kanunundaki şartların varlığı hâlinde ve korunan kişinin talebi üzerine tapu kütüğüne, aile konutu şerhi konulması kararı verilebilir.

(2) Karar, hâkim tarafından ivedilikle yerine getirilmek üzere ilgili tapu sicil müdürlüğüne gönderilir.

Kimlik ve diğer bilgi ve belgelerin değiştirilmesi

MADDE 16 – (1) Kimlik ve diğer bilgi ve belgelerin değiştirilmesi tedbiri, hâkim tarafından, korunan kişinin hayati tehlikesinin bulunması ve bu tehlikenin önlenmesi için diğer tedbirlerin yeterli olmayacağına anlaşılması hâlinde, ilgilinin aydınlatılmış rızasına dayanılarak Tanık Koruma Kanunu hükümlerine göre verilen tedbir karardır.

(2) Karar, İçişleri Bakanlığınca gereği yerine getirilmek üzere hâkim tarafından Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir.

(3) Cumhuriyet başsavcılığınca bu karar İçişleri Bakanlığınca ivedilikle gönderilir. Karar üzerine yapılan işlemin sonucu, İçişleri Bakanlığı tarafından Cumhuriyet başsavcılığına bildirilir.

Hâkim tarafından verilecek önleyici tedbir kararları

MADDE 17 – (1) Hâkim tarafından şiddet uygulayanlarla ilgili olarak aşağıdaki önleyici tedbirlerden birine, birkaçına veya uygun görülecek benzer tedbirlere karar verilebilir:

a) Şiddet mağduruna yönelik olarak şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması.

b) Müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhâl uzaklaştırılması ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesi.

c) Korunan kişilere, bu kişilerin buldukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmaması.

ç) Çocuklarla ilgili daha önce verilmiş bir kişisel ilişki kurma kararı varsa, kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde kurulması, kişisel ilişkinin sınırlanması ya da tümüyle kaldırılması.

d) Gerekli görülmesi hâlinde korunan kişinin, şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına, tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin hâller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmaması.

- e) Korunan kişinin şahsi eşyalarına ve ev eşyalarına zarar vermemesi.
- f) Korunan kişiyi iletişim araçlarıyla veya sair surette rahatsız etmemesi.
- g) Bulundurulması veya taşınmasına kanunen izin verilen silahları kolluğa teslim etmesi.
- ğ) Silah taşınması zorunlu olan bir kamu görevi ifa etse bile bu görevi nedeniyle zimmetinde bulunan silahı kurumuna teslim etmesi.
- h) Korunan kişilerin buldukları yerlerde alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmaması ya da bu maddelerin etkisinde iken korunan kişilere ve bunların buldukları yerlere yaklaşmaması, bağımlılığının olması hâlinde, hastaneye yatmak dâhil, muayene ve tedavisinin sağlanması.
- ı) Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması ve tedavisinin sağlanması.

(2) Hâkim, 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirler ile Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre velayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında da karar verebilir.

(3) Şiddet uygulayan, aynı zamanda ailenin geçimini sağlayan veya katkıda bulunan kişi ise hâkim, Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre nafakaya hükmedilmemiş olması kaydıyla, şiddet mağdurunun yaşam düzeyini göz önünde bulundurarak talep edilmese dahi tedbir nafakasına hükmedebilir. Tedbir nafakasının tahsiline ilişkin hususlar 43 üncü maddedeki usul ve esaslara göre yerine getirilir.

Şiddet tehdidinde veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmama

MADDE 18 – (1) Hâkim tarafından, şiddet uygulayanın korunan kişiye karşı tehdit, hakaret, aşağılama veya küçük düşürme ve benzeri söz ve davranışlarda bulunmamasına ilişkin olarak karar verilebilir.

Uzaklaştırma ve konutun korunan kişiye tahsisi

MADDE 19 – (1) Hâkim tarafından şiddet uygulayanın, korunan kişi ile birlikte oturdukları müşterek konuttan uzaklaştırılarak, konutun korunan kişiye tahsis edilmesine ilişkin karar verilebilir.

(2) Mülki amir ya da hâkim, talep edilmesi hâlinde korunan kişiye, şiddet uygulayana ya da bu kişilerin yakınlarına ait kişisel eşya ve belgelerin kolluk marifetiyle kendilerine teslim edilmesine karar verebilir. Teslim edilecek kişisel eşya ve belgeler, tedbir kararında gösterilir.

(3) Bu tedbirin uygulanması, şiddet uygulayanın uzaklaştırıldığı konutun kira, elektrik, su, telefon, doğalgaz ve benzeri giderlerini karşılamaya devam etmesine engel teşkil etmez. Hâkim şiddet uygulayanın, koruma kararı süresince aile konutunun kira sözleşmesini feshetmemesine, kamu konutu tahsisinin kaldırılması yönünde talepte bulunmamasına ve bu tür yükümlülüklerinin devamı ile uygun göreceği diğer tedbirlere de karar verebilir.

(4) Kira sözleşmesine ilişkin tedbir kararı kiralayana, kamu konutu tahsisinin kaldırılmamasına yönelik tedbir kararı ise ilgili kamu kurumuna bildirilir.

Korunan kişinin bulunduğu yere yaklaşmama

MADDE 20 – (1) Hâkim tarafından, şiddet uygulayanın korunan kişiye, konuta, okula, işyerine ve korunan kişinin bulunabileceği sair yerlere yaklaşmamasına ilişkin karar verilebilir.

Çocukla kişisel ilişki kurulmasının sınırlandırılması

MADDE 21 – (1) Hâkim tarafından daha önce verilmiş, çocukla kişisel ilişki kurma kararı varsa kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılmasına veya durumun özelliğine göre sınırlandırılmasına ya da tümüyle kaldırılmasına ilişkin karar verilebilir.

Yakınlara, tanıklara ve çocuklara yaklaşmama

MADDE 22 – (1) Hâkim tarafından gerekli görülmesi hâlinde, şiddet uygulayanın, şiddete uğramamış olsa bile korunan kişinin, yakınlarına, şiddetin tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin hâller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmamasına ilişkin karar verilebilir.

Eşyalara zarar vermeme

MADDE 23 – (1) Hâkim tarafından, şiddet uygulayanın, korunan kişinin şahsi eşyalarına ve ev eşyalarına zarar vermemesine yönelik karar verilebilir.

İletişim araçlarıyla rahatsız etmeme

MADDE 24 – (1) Hâkim tarafından, şiddet mağdurunun korunması amacıyla, şiddet uygulayanın görsel, işitsel, yazılı, internet ve benzeri iletişim araçlarıyla ya da sair surette korunan kişiyi rahatsız etmemesine yönelik karar verilebilir.

Silah teslimi

MADDE 25 – (1) Hâkim tarafından, şiddet mağdurunun korunması amacıyla şiddet uygulayana ait silâhların kolluğa teslimine ve tedbir süresinin sonuna kadar emanetine yönelik karar verilebilir.

Kamu görevi nedeniyle kullanılan silahın teslimi

MADDE 26 – (1) Hâkim tarafından, şiddet uygulayanın, silah taşınması zorunlu olan bir kamu görevi ifa etse bile bu görevi nedeniyle zimmetinde bulunan silahı kurumuna teslim etmesine yönelik karar verilebilir.

(2) Silahı teslim alan kurum amiri, karar süresinin sonuna veya tedbirin değiştirildiğine ya da kaldırıldığına dair yeni bir karar verilmedikçe birinci fıkra hükümlerine göre verilen tedbir kararını uygulamaya devam eder ve silahı hiçbir şekilde iade etmez.

(3) Silahın teslim alınması ve iadesi işlemleri kurum amiri, şiddet uygulayan ve bir tanık arasında imzalanan tutanak ile yerine getirilir.

Alkol veya uyuşturucu ya da uyarıcı madde kullanmama ve bağımlılık halinde muayene ve tedavi

MADDE 27 – (1) Hâkim tarafından, şiddet uygulayanın, korunan kişilerin buldukları yerlerde alkol, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmaması ya da bu maddelerin etkisinde iken korunan kişilere ve bunların buldukları yerlere yaklaşmaması, bağımlılığının olması hâlinde, hastaneye yatmak dâhil, muayene ve tedavisinin sağlanmasına yönelik karar verilebilir.

(2) Hakkında önleyici tedbir kararı verilen kişinin, bir sağlık kuruluşunda muayene veya tedavi olmasının sağlanması ve sonuçları ile tedbirin kişi üzerindeki etkilerinin takibi ŞÖNİM tarafından ilgili kurum veya kuruluş ile koordinasyon içerisinde yerine getirilir. ŞÖNİM olayın özelliğine göre bu kararın yerine getirilmesi sırasında kolluktan yardım isteyebilir.

(3) Hakkında tedbir kararı verilen kişinin sağlık kuruluşunda tedaviyi reddetmesi halinde durum tutanakla tespit edilerek ivedilikle Cumhuriyet başsavcılığına ve ŞÖNİM'e bildirilir.

(4) Bu tedbirin uygulanmasına ilişkin giderler, 44 üncü maddenin üçüncü fıkrasındaki usul ve esaslara göre karşılanır.

Bir sağlık kuruluşunda muayene ve tedavi

MADDE 28 – (1) Hâkim tarafından şiddet uygulayanın, şiddet eğilimine yol açan davranışlarını önlemek amacıyla, sağlık kuruluşuna muayene veya tedavisi için başvurması ve tedavisinin sağlanmasına yönelik karar verilebilir.

(2) Şiddet uygulayanın muayene ve tedavisinin sağlanmasına karar verilmesi halinde, illerde il halk sağlığı müdürlüğüne, ilçelerde toplum sağlığı merkezine başvurulması zorunludur.

(3) Şiddet uygulayan, illerde il halk sağlığı müdürlüğü varsa ruh sağlığı şubesi tarafından, ilçelerde toplum sağlığı merkezi tarafından kamuya ait sağlık kuruluşuna sevk edilir. İlgilinin tedaviyi sürdürüp sürdürmediği ve yapılan işlemin sonucu bu birimler tarafından ŞÖNİM'e bildirilir.

(4) Hakkında tedbir kararı verilen kişinin sağlık kuruluşunda tedaviyi reddetmesi halinde durum tutanakla tespit edilerek ivedilikle Cumhuriyet başsavcılığına ve ŞÖNİM'e bildirilir.

(5) Bu tedbirin uygulanmasına ilişkin giderler, 44 üncü maddenin üçüncü fıkrasındaki usul ve esaslara göre karşılanır.

Kolluk amiri tarafından alınabilecek tedbirler

MADDE 29 – (1) Mülkî amir tarafından alınabilecek barınma yeri sağlanmasına ve geçici koruma altına alınmasına ilişkin tedbirler, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde ilgili kolluk amirince de alınabilir. Kolluk amiri, evrakı en geç tedbirin alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içinde mülkî amirin onayına sunar. Mülkî amir tarafından kırk sekiz saat içinde onaylanmayan tedbirler kendiliğinden kalkar.

(2) 18, 19, 20 ve 22 nci maddelerde belirtilen ve hâkim tarafından karar altına alınabilecek önleyici tedbirler, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde ilgili kolluk amirince alınabilir. Kolluk amiri evrakı en geç tedbirin alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içinde hâkimin onayına sunar. Hâkim tarafından yirmi dört saat içinde onaylanmayan tedbirler kendiliğinden kalkar.

(3) Tatil günleri sürenin hesabına dâhildir. Sürenin bitimi resmi tatil veya hafta sonuna rastlarsa, süre takip eden ilk iş günü sona erer.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Tedbir Kararlarının Verilmesi, Yerine Getirilmesi ve Diğer Usul İşlemleri

Tedbir kararının verilmesi

MADDE 30 – (1) Tedbir kararı ilgilinin talebi, müdürlük, ŞÖNİM veya kolluk görevlileri ya da Cumhuriyet savcısının başvurusu üzerine verilir. Tedbir kararları en çabuk ve en kolay ulaşılabilecek yer hâkiminden, mülkî amirden ya da kolluktan talep edilebilir.

(2) Tedbir kararı ilk defasında en çok altı ay için verilebilir. Ancak şiddet veya şiddet uygulanma tehlikesinin devam edeceğinin anlaşılması hâlinde, resen, korunan kişinin, müdürlük, ŞÖNİM veya kolluk görevlilerinin talebi üzerine, tedbirlerin süresinin veya şeklinin değiştirilmesine ya da aynen devam etmesine karar verilebilir.

(3) Koruyucu tedbir kararı verilebilmesi için, şiddetin uygulandığı hususunda delil veya belge aranmaz. Önleyici tedbir kararı, geciktirilmeksizin verilir. Kararın verilmesi, Kanunun amacını gerçekleştirmeyi tehlikeye sokabilecek şekilde geciktirilemez.

(4) Hâkim veya mülki amir tarafından resen, korunan kişi, müdürlük, ŞÖNİM veya kolluk görevlileri tarafından yapılan talep üzerine, şiddet veya şiddet uygulama tehlikesinin ortadan kalktığına anlaşılması halinde, kararı veren merci tarafından verilen tedbirlerin kaldırılmasına karar verilebilir. Tedbirlerin kaldırılmasına karar verilmesi halinde bu karar korunan kişiye de tebliğ edilir.

Tedbir kararının tebliği

MADDE 31 – (1) Tedbir kararı, kararı veren merci tarafından korunan kişiye ve şiddet uygulayana tefhim veya tebliğ edilir. Bu karar, yerine getirilmek üzere görevli olan kurum veya kuruluşa gönderilir.

(2) Tedbir talebinin reddine ilişkin karar, sadece korunan kişiye tebliğ edilir.

(3) 29 uncu maddenin birinci fıkrası kapsamında alınan tedbirlerin belirtilen sürelerde yetkili merci tarafından onaylanmaması halinde tedbir kararının kalktığı korunan kişiye tebliğ edilir, ilgili kolluğa bildirilir.

(4) Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde ilgili kolluk birimi tarafından alınan önleyici tedbir, şiddet uygulayana bir tutanakla derhâl tebliğ edilir ve bu husus hakkında ŞÖNİM'e ve mahkemeye bildirimde bulunulur.

(5) Şiddet uygulayana, tedbir kararına aykırı davranması halinde hakkında zorlama hapsine tabi tutulmasına karar verilebileceği ihtarında belirtilir. Ayrıca tedbir kararının tefhim ve tebliğ işlemlerinde de bu ihtar yapılır.

Gizlilik

MADDE 32 – (1) Gerekli bulunması hâlinde, tedbir kararı ile birlikte talep üzerine veya resen, korunan kişi ve diğer aile bireylerinin kimlik bilgileri veya kimliğini ortaya çıkarabilecek bilgileri ve adresleri ile korumanın etkinliği bakımından önem taşıyan diğer bilgileri, tüm resmi kayıtlarda

gizli tutulur. Bu bilgileri hukuka aykırı olarak başkasına veren, ifşa eden veya açıklayan kişi hakkında 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun ilgili hükümleri uygulanır.

(2) Adli işlemlerde, şiddet mağduruna ilişkin gizlilik işlemleri Cumhuriyet Başsavcılıkları ve Mahkemelerce Alınacak Tanık Koruma Tedbirlerine İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik hükümleri çerçevesinde yerine getirilir.

(3) Korunan kişiye yapılacak tebligatlarda ŞÖNİM'e ait adres bilgileri kullanılır.

(4) Birinci fıkra hükmüne göre bilgilerinin gizli tutulmasına karar verilen korunan kişinin, Milli Eğitim Bakanlığı, Merkezî Nüfus İdaresi Sistemi, Sosyal Güvenlik Kurumu, Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi, kolluk, bankalar, sağlık kurum ve kuruluşları ve benzeri tüm kayıtlardaki bilgileri gizli tutulur.

(5) Korunan kişi hakkında gizlilik kararı verilmesi halinde, karar ŞÖNİM müdürü aracılığıyla tedbir kararının uygulanacağı yer nüfus müdürlüklerinde ilgilinin nüfus kaydına işlenir. Gizlilik şerhinde kararı veren mercinin adı, kararın tarih ve sayısı bulunur. Bu durumda korunan kişilerin resmi başvuru, iş ve işlemlerinin yapılması sırasında adres beyanı istenilmez. Gizlilik kararı verilen kayıtlar sadece elektronik ortamda tutulur.

(6) Korunan kişinin nüfus kaydına işlenen gizlilik şerhi, tedbir kararının süresinin sona ermesini takip eden onbeşinci gün MERNİS veri tabanından silinir. Gizliliğe ilişkin tedbir kararının değiştirilmesi veya kaldırılması halinde ise nüfus müdürlüğü tarafından karar gecikmeksizin yerine getirilir.

Mülki amir tarafından verilen kararlara itiraz

MADDE 33 – (1) Kanun hükümlerine göre mülki amir tarafından verilen koruyucu tedbir kararına karşı, tefhim veya tebliğ tarihinden itibaren iki hafta içinde, ilgililer tarafından aile mahkemesine itiraz edilebilir. Aile mahkemesinin bulunmaması halinde 34 üncü maddenin ikinci fıkrasında yer alan usule göre işlem yapılır.

(2) Hâkim, verilen tedbir kararının kaldırılmasına veya uygun görülecek başka bir tedbirle değiştirilmesine veya aynen devamına karar verebilir.

(3) İtiraz hakkında duruşma yapılmaksızın karar verilir. Ancak, hâkim tarafından gerekli görülmesi halinde ilgililer dinlenebilir. Karar bir hafta içinde verilir. İtiraz üzerine verilen karar kesindir.

Hâkim tarafından verilen tedbir kararlarına ve zorlama hapsi kararına itiraz

MADDE 34 – (1) Kanun hükümlerine göre hâkim tarafından verilen koruyucu veya önleyici tedbir kararları ile tedbir kararlarına aykırılık dolayısıyla verilen zorlama hapsi kararlarına karşı, tefhim veya tebliğ tarihinden itibaren iki hafta içinde ilgililer tarafından aile mahkemesine itiraz edilebilir.

(2) İtiraz üzerine dosya, o yerde aile mahkemesinin birden fazla dairesinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen daireye, son numaralı daire için birinci daireye, o yerde aile mahkemesinin tek dairesi bulunması hâlinde asliye hukuk mahkemesine, aile mahkemesi hâkimi ile asliye hukuk mahkemesi hâkiminin aynı hâkim olması hâlinde ise en yakın asliye hukuk mahkemesine gecikmeksizin gönderilir.

(3) Tedbir kararlarına karşı yapılan itirazı inceleyecek merci, itiraz talebinin kabulüne veya reddine, verilen tedbir kararının kaldırılmasına, uygun görülecek başka bir tedbirle değiştirilmesine veya aynen devamına karar verebilir.

(4) İtiraz hakkında duruşma yapılmaksızın karar verilir. Ancak, hâkim tarafından gerekli görülmesi halinde ilgililer dinlenebilir.

(5) Asıl dava ile birlikte talep edilen tedbirler hakkında verilen kararlara karşı, esas davadan bağımsız olarak ikinci fıkrada yer alan usule göre itiraz edilebilir.

(6) Zorlama hapsi kararlarına karşı yapılan itirazda da ikinci fıkrada yer alan usule göre işlem yapılır.

(7) Karar bir hafta içinde verilir. İtiraz üzerine verilen karar kesindir.

Tedbir kararının ilgili makamlara iletilmesi ve yerine getirilmesi

MADDE 35 – (1) Tedbir kararları, kararın niteliğine göre Cumhuriyet başsavcılığına, kolluğa veya müdürlüğe gecikmeksizin en seri vasıtalarla bildirilir.

(2) Kanun kapsamında ilgili mercilere yapılan başvurular ile bu başvuruların kabul ya da reddine ilişkin kararlar, başvuru yapılan merci tarafından ŞÖNİM'e gecikmeksizin bildirilir.

(3) Tedbir kararları, kararın niteliğine göre kamu kurum ve kuruluşları tarafından ŞÖNİM ile işbirliği içerisinde ivedilikle yerine getirilir. Koruyucu veya önleyici tedbir kararlarının alınması ve yerine getirilmesi aşamasın-

da şiddet mağduru ile şiddet uygulayan arasında uzlaşma ya da arabuluculuk önerilemez.

(4) Korunan kişinin geçici koruma altına alınmasına, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde barınma yeri sağlanmasına ilişkin koruyucu tedbir kararları ile şiddet uygulayan hakkında verilen önleyici tedbir kararlarının yerine getirilmesinden, hakkında koruyucu veya önleyici tedbir kararı verilen kişinin yerleşim yeri veya bulunduğu ya da tedbirin uygulanacağı yerdeki kolluk görevli ve yetkilidir.

(5) Önleyici tedbir kararı, Cumhuriyet başsavcılığı tarafından görevli ve yetkili kolluğa ivedilikle gönderilir ve kolluk marifeti ile uygulanması izlenir. Cumhuriyet başsavcılığınca gerektiğinde tedbir kararının başvuruda bulunanlar tarafından kolluğa götürülmesine imkân tanınır. Önleyici tedbir kararlarının yerine getirilip getirilmediği karar süresince kolluk tarafından kontrol edilir. Bu kontrol korunan kişinin;

- a) Bulunduğu konutun haftada en az bir kez ziyaret edilmesi,
- b) İkinci derece dâhil olmak üzere yakınları ile iletişim kurulması,
- c) Komşularının bilgisine başvurulması,
- ç) Oturulan yerin muhtarından bilgi alınması,
- d) Bulunduğu konutun çevresinde araştırma yapılması,

şeklinde yerine getirilir. Tedbir kararlarına aykırılığın tespit edilmesi halinde bu husus hakkında tutanak tutulur ve Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir.

(6) Tedbir kararlarının alınması ve uygulanması için yapılan iş ve işlemlerin aşamaları ve sonucu hakkında ilgili kurum tarafından aynı gün en geç saat 16.00'ya kadar en seri vasıtalarla ŞÖNİM'e bildirilir.

(7) Korunan kişi, korunduğu yer dışında başka bir yere gitmesi gerektiğinde gideceği yer hakkında kolluğa bilgi verir, bu durumda dahi hakkın da verilen kararın uygulanmasına devam edilir. Korunan kişi tarafından tedbir kararına uyulmaması halinde bu husus kolluk amiri tarafından bir tutanak ile tespit edilir.

(8) Tedbir kararının ilgililere tefhim veya tebliğ edilmemesi, kararın uygulanmasına engel teşkil etmez.

Kolluk görevleri

MADDE 36 – (1) Kolluk görevleri, kolluğun merkez ve taşra teşkilâtında Kanunda belirtilen hizmetlerle ilgili olarak, kolluk birimlerince belirlenmiş olan yeteri kadar görevli tarafından yerine getirilir.

(2) Bu görevliler, özellikle çocuk ve kadının insan hakları ile kadın erkek eşitliği konusunda eğitim almış personel arasından belirlenir.

Teknik yöntemlerle takip

MADDE 37 – (1) Hâkim, tedbir kararlarının uygulanmasında teknik araç ve yöntemler kullanılmasına karar verebilir. Ancak, teknik araçlar kullanılmak suretiyle, kişilerin ses ve görüntü kaydı alınamaz, kişiler dinlenemez ve izlenemez.

Tedbir kararlarına aykırılık

MADDE 38 – (1) Tedbir kararlarının ihlal edildiğinin kolluk tarafından tespit edilmesi halinde tutulan tutanak Cumhuriyet başsavcılığına iletilir. Bu tutanak Cumhuriyet başsavcılığı tarafından ivedilikle aile mahkemesine gönderilir. Tedbir kararlarının ihlal edildiğinin aile mahkemesince tespit edilmesi halinde ise başka bir işleme gerek kalmaksızın resen zorlama hapsine ilişkin karar verilebilir.

(2) Tedbir kararının ihlali, tedbire karar veren mahkemenin yargı alanı içerisinde olduğu takdirde zorlama hapsi kararı, bu mahkeme tarafından verilir. Ancak tedbirin başka bir mahkemenin yargı alanı içerisinde ihlal edilmesi halinde, mükerrerliğe neden olmamak açısından kararı veren mahkemeden aynı tedbir hakkında daha önce zorlama hapsine karar verilip verilmediği hususunda bilgi istenilir. Verilen bilgiye göre ihlal durumu değerlendirilerek karar verilir.

(3) Zorlama hapsine karar verilebilmesi için şiddet uygulayana, tedbir kararına aykırı davranması halinde hakkında zorlama hapsi uygulanacağına dair ihtarın da yer aldığı tedbir kararının tefhim veya tebliğ edilmiş olması gerekir.

(4) Zorlama hapsine ilişkin kararlar, duruşma yapılmaksızın verilir. Ancak, hâkim tarafından gerekli görülmesi halinde ilgililer dinlenebilir.

(5) Kanun hükümlerine göre hakkında tedbir kararlarına aykırı hareket eden şiddet uygulayana, fiili bir suç oluştursa bile, ihlal edilen tedbirin niteliğine ve aykırılığın ağırlığına göre hâkim tarafından üç günden on güne kadar zorlama hapsine tâbi tutulmasına karar verilir.

(6) Tedbir kararının gereklerine aykırılığın her tekrarında, ihlal edilen tedbirin niteliğine ve aykırılığın ağırlığına göre zorlama hapsinin süresi onbeş günden otuz güne kadardır. Ancak zorlama hapsinin toplam süresi altı ayı geçemez.

(7) Zorlama hapsi kararları tekerrüre esas olmaz, koşullu salıverilme hükmeleri uygulanmaz ve adli sicil kayıtlarına işlenmez.

Şiddet önleme ve izleme merkezlerinin kurulması

MADDE 39 – (1) Bakanlık, şiddetin önlenmesi ile şiddet mağduru hakkında verilecek koruyucu tedbirler ile şiddet uygulayan hakkında verilecek önleyici tedbirlerin etkin bir biçimde uygulanmasına yönelik güçlendirici ve destekleyici danışmanlık, rehberlik, yönlendirme ve izleme hizmetlerinin verildiği, yeterli ve gerekli uzman personelin görev yaptığı ve tercihen kadın personelin istihdam edildiği, çalışmaların yedi gün yirmidört saat esasına göre yürütüldüğü ŞÖNİM'i kurar.

Kurumlararası koordinasyon

MADDE 40 – (1) Kanun hükümlerinin yerine getirilmesinde kurumlararası ve sivil toplum kuruluşları ile koordinasyon Bakanlık tarafından gerçekleştirilir.

(2) Kamu kurum ve kuruluşları ile diğer gerçek ve tüzel kişiler, Kanunun uygulanmasıyla ilgili olarak kendi görev alanına giren konularda işbirliği ve yardımda bulunmak ve alınan tedbir kararlarını ivedilikle yerine getirmekle yükümlüdür. Gerçek ve tüzel kişiler, Kanun kapsamında Bakanlık çalışmalarını desteklemek ve ortak çalışmalar yapmak üzere teşvik edilir.

(3) Kadınların çalışma yaşamına katılımı, özellikle kadın ve çocukla ilgili olmak üzere şiddetle mücadele mekanizmaları ve benzeri politikalar konusunda, Bakanlık tarafından üniversiteler, ilgili meslek kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarının da görüşleri alınarak bilgilendirme materyalleri hazırlanır veya hazırlatılır. Materyaller, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu ile ulusal, bölgesel ve yerel yayın yapan özel televizyon kuruluşları ve radyolar tarafından ayda en az doksan dakika yayınlanır. Bu yayınlar, asgari otuz dakikası 17.00-22.00 saatleri arasında olmak üzere 08.00-22.00 saatleri arasında yapılır ve yayınların kopyaları her ay düzenli olarak Radyo ve Televizyon Üst Kuruluna teslim edilir. Bu saatler dışında yapılan yayınlar, aylık doksan dakikalık süreye dâhil edilmez. Bu süreler Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından denetlenir.

(4) Kanunda öngörülen görevlerin yerine getirilmesi sırasında kamu kurum ve kuruluşlarının personeli Bakanlık görevlilerine yardımcı olurlar.

Eğitim

MADDE 41 – (1) Kanunun etkin bir biçimde uygulanması amacıyla tüm kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluş-

ları, personel ve üyelerinin Bakanlığın hazırlayıp koordine edeceği, kadının insan hakları ile kadın erkek eşitliği konusunda eğitim programlarına katılmasını sağlar.

(2) İlköğretim ve ortaöğretim müfredatına, kadının insan hakları ve kadın erkek eşitliği konusunda eğitime yönelik dersler konulur. Müfredata eklenen derslerin içeriği Milli Eğitim Bakanlığının ilgili birimi ile Genel Müdürlük tarafından birlikte hazırlanır.

(3) Ortaöğretim öğrencileri ile yükseköğrenim öğrencileri, Bakanlığın görev alanına giren konularda sosyal sorumluluk projeleri oluşturmada ya da mevcut projelerin içerisinde yer alma konularında teşvik edilir. Bu öğrencilere mezun oldukları tarihte Bakanlık ile Milli Eğitim Bakanlığı ya da Yükseköğretim Kurumu tarafından hazırlanan bir sertifika verilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Mali Hükümler ve Diğer Hükümler

Geçici maddi yardımlarda rücu

MADDE 42 – (1) Geçici maddi yardımlar için yapılan ödemelerin tahsili için, ödeme tutarı, ödemenin yapılacağı yer ile tebliğ tarihinden itibaren bir ay içinde ödenmesi hususu şiddet uygulayana tebliğ edilir. Ödemenin süresinde yapılmaması halinde bu tutar, 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre ilgili vergi dairesi tarafından takip ve tahsil edilir.

(2) Korunan kişinin gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu ilgili müdürlüğe yapılan ihbar üzerine veya kollukta ya da ŞÖNİM tarafından kararların uygulanması izlenirken tespit edilmesi halinde, bu hususa ilişkin tutanak tutulur ve sosyal inceleme raporu düzenlenir. Bu durumda yapılan ödemeler, kendisine ödeme yapılan kişiden 6183 sayılı Kanun hükümlerine göre tahsil edilir.

(3) Korunan kişinin gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu tespiti halinde birinci fıkra hükümlerine göre şiddet uygulayandan tahsil edilmiş olan tutar kendisine iade edilir.

Nafaka

MADDE 43 – (1) Kanun hükümlerine göre nafakaya karar verilmesi hâlinde, kararın bir örneği, resen nafaka alacaklısının veya borçlusunun yerleşim yeri icra müdürlüğüne gönderilir.

(2) Gizlilik kararı bulunması halinde icra müdürlükleri tarafından yapılacak işlemlerde 32 nci maddenin ikinci fıkrası kapsamında korunan kişinin bilgileri gizli tutulur.

(3) Nafaka ödemekle yükümlü kılınan kişinin Sosyal Güvenlik Kurumu ile bağlantısı olması durumunda, korunan kişinin başvurusu aranmaksızın nafaka, ilgilinin aylık, maaş ya da ücretinden icra müdürlüğü tarafından tahsil edilir.

(4) İcra müdürlüklerinin nafakanın tahsili işlemlerine ilişkin posta giderleri Cumhuriyet başsavcılığının suçüstü ödeneğinden karşılanır. Ayrıca harç ve benzeri hiçbir ad altında masraf alınmaz.

Sağlık giderleri

MADDE 44 – (1) Korunan kişinin sağlık giderleri, genel sağlık sigortası kapsamında karşılanır. Ancak Kanun hükümlerine göre hakkında koruyucu tedbir kararı verilen kişilerden genel sağlık sigortalısı olmayan ve genel sağlık sigortalısının bakmakla yükümlü olduğu kişi kapsamına da girmeyen veya genel sağlık sigortası prim borcu sebebiyle fiilen genel sağlık sigortasından yararlanamayan ya da diğer mevzuat hükümleri gereğince tedavi yardımından yararlanma hakkı bulunmayanlar, bu hâllerin devamı süresince, 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 60 ıncı maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinin (1) numaralı alt bendi kapsamında, gelir testine tabî tutulmaksızın genel sağlık sigortalısı sayılır.

(2) Korunan kişinin kimlik ve adres bilgilerinin gizlenmesi kararı varsa, sağlık hizmetlerinden yararlanırken, başvurusunun gizli tutulması, sıra beklememesi, öncelikli ve en kısa zamanda işlemlerinin tamamlanması esastır.

(3) Kanun hükümlerine göre hakkında önleyici tedbir kararı verilen kişinin aynı zamanda rehabilitasyonunun veya tedavi edilmesinin gerekli olduğuna karar verilmesi hâlinde, genel sağlık sigortası kapsamında karşılanmayan rehabilitasyon hizmetlerine yönelik giderler ile rehabilitasyon hizmetleri kapsamında verilmesi gereken diğer sağlık hizmetlerinin giderleri Bakanlık bütçesinin ilgili tertiplerinden karşılanır.

Harç, masraf ve vergiden muafiyet

MADDE 45 – (1) Kanun kapsamındaki başvurular ile verilen kararların icra ve infazı için yapılan işlemlerden yargılama giderleri, harç, posta gideri ve benzeri hiçbir ad altında masraf alınmaz.

(2) Kanununun 17 nci maddesi uyarınca yapılan ödemeler, gelir vergisi ile veraset ve intikal vergisinden, bu ödemeler için düzenlenen kâğıtlar ise damga vergisinden müstesnadır.

Davaya katılma

MADDE 46 – (1) Bakanlık, gerekli görmesi hâlinde kadın, çocuk ve aile bireylerine yönelik olarak uygulanan şiddet veya şiddet tehlikesi dolayısıyla açılan ve herhangi bir şekilde haberdar olduğu idarî, cezaî, hukukî her tür davaya ve çekişmesiz yargıya müdahil olarak katılabilir.

Yürürlük

MADDE 47 – (1) Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 48 – (1) Bu Yönetmelik hükümlerini Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı yürütür.

ÇOCUK VE GENÇ İŞÇİLERİN ÇALIŞTIRILMA USUL VE ESASLARI HAKKINDA YÖNETMELİK

BİRİNCİ KISIM Genel Hükümler

BİRİNCİ BÖLÜM Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

Madde 1 —Bu Yönetmeliğin amacı, çocuk ve genç işçilerin sağlık ve güvenliklerini, fiziksel, zihinsel, ahlaki ve sosyal gelişmelerini veya öğrenimlerini tehlikeye atmadan çalışma şekillerinin esaslarını belirlemek ve ekonomik istismarlarını önlemektir.

Kapsam

Madde 2 —Bu Yönetmelik, 4857 sayılı İş Kanununun 71 inci maddesi gereğince, 18 yaşını doldurmamış çocuk ve genç işçiler bakımından yasak olan işler ile 15 yaşını tamamlamış, ancak 18 yaşını tamamlamamış genç işçilerin çalışmasına izin verilecek işler, 14 yaşını bitirmiş ve ilköğretimini tamamlamış çocukların çalıştırılabilecekleri hafif işler ve çalışma koşullarına ilişkin usul ve esasları kapsar.

Dayanak

Madde 3 —Bu Yönetmelik, 10/6/2003 tarihli ve 25134 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4857 sayılı İş Kanununun 71 inci maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 4 —Bu Yönetmelikte geçen;

Bakanlık: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığını,

Müfettiş: Baş iş müfettişi, iş müfettişi ve yetkili iş müfettişi yardımcılarını,

Genç işçi: 15 yaşını tamamlamış, ancak 18 yaşını tamamlamamış kişiyi,

Çocuk işçi: 14 yaşını bitirmiş, 15 yaşını doldurmamış ve ilköğretimini tamamlamış kişiyi,

Hafif iş: Yapısı ve niteliği itibarıyla ve yerine getirilmesi sırasındaki özel koşullara göre;

a) Çocukların gelişmelerine veya sağlık ve güvenliklerine zararlı etki ihtimali olmayan,

b) Okula devamını, mesleki eğitimini veya yetkili merciler tarafından onaylanmış eğitim programına katılımını ve bu tür faaliyetlerden yararlanmasını engellemeyen işleri,

(Mülga tanım:RG-21/2/2013-28566)

ifade eder

İKİNCİ KISIM

Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılabilecekleri ve Çalıştırılmayacakları İşler ile Çalışma Koşulları

BİRİNCİ BÖLÜM

Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılabilecekleri ve Çalıştırılmayacakları İşler

Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Esasları

Madde 5 — Çocuğun ve genç işçinin işe yerleştirilmesinde ve çalışması süresince güvenliği, sağlığı, bedensel, zihinsel, ahlaki ve psikososyal gelişimi, kişisel yatkınlık ve yetenekleri dikkate alınır.

Çocuk ve genç işçiler, okula devam edenlerin okula devamları ile okuldaki başarılarına engel olmayacak, meslek seçimi için yapılacak hazırlıklara ya da **(Değişik ibare: RG-12/5/2017-30064)** Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yeterliliği kabul edilen mesleki eğitime katılmasına engel olmayacak işlerde çalıştırılabilirler.

İşverenler çocuk ve genç işçilerin tecrübe eksikliği, mevcut veya muhtemel riskler konularında bilgisizlik veya tamamen gelişmiş olmamalarına bağlı olarak gelişmelerini, sağlık ve güvenliklerini tehlikeye sokabilecek herhangi bir riske karşı korunmalarını temin edeceklerdir.

(Değişik fıkra:RG-21/2/2013-28566) Çocuk işçilerin çalışmasına izin verilen hafif işler Ek-1'de, genç işçilerin çalışmasına izin verilen işler Ek-2'de ve 16 yaşını doldurmuş fakat 18 yaşını bitirmemiş genç işçilerin çalıştırılabileceği işler Ek-3'te belirtilmiştir.

(Ek fıkra:RG-21/2/2013-28566) Çocuk işçiler Ek-1'de, genç işçiler Ek-1 ve Ek-2'de ve 16 yaşını doldurmuş fakat 18 yaşını bitirmemiş genç iş-

çiler ise Ek-1, Ek-2 ve Ek-3'te yer alan işler dışında çalıştırılmaz. **(Ek cümle: RG-25/10/2013-28802)** Ancak, 5/6/1986 tarihli ve 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu kapsamında mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarından mezun olan meslek sahibi 16 yaşını doldurmuş genç işçiler; sağlığı, güvenliği ve ahlakının tam olarak güvenceye alınması şartıyla bu Yönetmeliğin eklerinde belirtilen sınırlamalara bağlı kalmaksızın ihtisas ve mesleklerine uygun işlerde çalıştırılabilirler.

(Ek fıkra:RG-21/2/2013-28566) Ayrıca yaş kayıtlarına bağlı olarak müsaade edilen işlerden olsalar dahi hazırlama, tamamlama ve temizleme işlerinde, alkol, sigara ve bağımlılığa yol açan maddelerin üretimi ve toptan satış işlerinde, parlayıcı, patlayıcı, zararlı ve tehlikeli maddelerin toptan ve perakende satış işleri ile bu gibi maddelerin imali, işlenmesi, depolanması işleri ve bu maddelere maruz kalma ihtimali bulunan her türlü işlerde, gürültü ve/veya vibrasyonun yüksek olduğu ortamlarda yapılan işlerde, aşırı sıcak ve soğuk ortamda çalışma gerektiren işlerde, sağlığa zararlı ve meslek hastalığına yol açan maddeler ile yapılan işlerde, radyoaktif maddelere ve zararlı ışınlarla maruz kalınması ihtimali olan işlerde, fazla dikkat isteyen ve aralıksız ayakta durmayı gerektiren işlerde, parça başı ve prim sistemi ile ücret ödenen işlerde, eğitim amaçlı işler hariç iş bitiminde evine veya ailesinin yanına dönmesine imkan sağlamayan işlerde, işyeri hekimi raporu ile fiziki ve psikolojik yeterliliklerinin üzerinde olan işlerde, eğitim, deney eksikliği, güvenlik konusunda dikkat eksikliği getirme ihtimali olan işlerde, para taşıma ve tahsilat işleri ile 4857 sayılı İş Kanununun 69 uncu maddesinin birinci fıkrasında belirtilen gece dönemine rastlayan sürelerde yapılan işlerde 18 yaşını doldurmamayan işçiler çalıştırılmaz.

Mesleki eğitim gören öğrenciler

MADDE 5/A – (Ek:RG-12/5/2017-30064)

Mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumları öğrencilerine verilen; işletmede mesleki eğitim, staj ve çıraklık eğitimlerinin, uygulama alanına alınacak veya çıkarılacak işler ve yerler Milli Eğitim Bakanlığınca belirlenir.

İKİNCİ BÖLÜM

Çalışma Koşulları

Çalışma Süreleri ve Ara Dinlenme Süreleri

Madde 6 —Temel eğitimini tamamlamış ve okula gitmeyen çocukların çalışma saatleri günde yedi ve haftada otuzbeş saatten fazla olamaz.

Ancak, 15 yaşını tamamlamış çocuklar için bu süre günde sekiz ve haftada kırk saate kadar arttırılabilir.

Çocuk ve genç işçilerin günlük çalışma süreleri, yirmidört saatlik zaman diliminde, kesintisiz ondört saat dinlenme süresi dikkate alınarak uygulanır.

Okula devam eden çocukların eğitim dönemindeki çalışma süreleri, eğitim saatleri dışında olmak üzere, en fazla günde iki saat ve haftada on saat olabilir. Okulun kapalı olduğu dönemlerde çalışma süreleri birinci fıkrada belirtilen çalışma sürelerini aşamaz.

İki saatten fazla dört saatten az süren işlerde otuz dakika, dört saatten yedi buçuk saate kadar olan işlerde çalışma süresinin ortasında bir saat olmak üzere ara dinlenmesi zorunludur.

Günlük Çalışma Süresinden Sayılan Haller

Madde 7 —4857 sayılı İş Kanununun 66 ncı maddesine göre çalışma süresinden sayılan hallerin yanısıra;

- a) İşverenin vermesi gereken eğitimlerde geçen süreler,
- b) İşverenin işyeri dışında gönderdiği kurslar ve toplantılarda geçen süreler ile yetkili kurum ve kuruluşlar tarafından düzenlenen mesleki eğitim programlarında geçen süreler,
- c) Ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından çalışan çocuk ve gençler ile ilgili olarak düzenlenen konferans, kongre, komisyon ve benzeri toplantılara temsilci olarak katılmaları nedeniyle işlerine devam edemedikleri süreler, çalışma süresinden sayılır.

Hafta Tatili

Madde 8 —Çocuk ve genç işçilerin hafta tatili izinleri kesintisiz kırk saatten az olamaz. Ayrıca hafta tatili ücreti bir iş karşılığı olmaksızın ödenir.

Ulusal Bayram ve Genel Tatil

Madde 9 —Çocuk ve genç işçiler, ulusal bayram ve genel tatil günlerinde çalıştırılmazlar. Ayrıca bugünlere ilişkin ücretler bir iş karşılığı olmaksızın ödenir.

Yıllık Ücretli İznin Kullanılması

Madde 10 —Çocuk ve genç işçilere verilecek yıllık ücretli izin süresi 20 günden az olamaz. Yıllık ücretli iznin kesintisiz kullanılması esastır. Ancak, yararına olduğu durumlarda çocuk ve genç işçinin isteği üzerine en fazla ikiye bölünerek kullanılabilir.

Okula veya eğitime devam eden çocuk ve genç işçilere yıllık ücretli izinleri okulların tatil olduğu, kursa ve diğer eğitim programlarına devam edilmediği dönemlerde verilir.

ÜÇÜNCÜ KISIM

İşverenin ve Devletin Yükümlülükleri

BİRİNCİ BÖLÜM

İşverenin Yükümlülükleri

Çocuk ve Genç İşçileri Çalıştıramayacak İşverenler

Madde 11 —Çocuk ve genç işçileri;

- Çocuklara karşı işlenmiş suçlardan hüküm giyen,
 - Yüz kızartıcı suçlardan hüküm giymiş olan,
- işveren veya işveren vekilleri çalıştıramazlar.

İş Sözleşmesi ve Belge Yükümlülüğü

Madde 12 —İşveren;

- Çocuk ve genç işçinin velisi veya vasisine, çocuk ve genç işçinin çalıştırılacağı iş, karşılaşılabileceği riskler ve alınan önlemler hakkında bilgi verir.
- Okula devam eden çocuk ve genç işçiden çalıştırmaya başlamadan önce, öğrenci olduğuna dair belge ister. Bu belgeyi özlük dosyasında muhafaza eder.
- Çocuk ve genç işçinin velisi veya vasisi ile yazılı iş sözleşmesi yapmak zorundadır.

İşverenin Eğitim ve Diğer Yükümlülükleri

Madde 13 —İşveren, çocuk ve genç işçilere, çalıştırmaya başlamadan önce işyerindeki riskler, işe uyum ve kanuni hakları ile işin niteliğine göre gerekli iş başı eğitimlerini verir.

İşveren, çocuk ve genç işçinin işe başlamasından önce veya çalışma esnasında, çalışma koşullarında değişiklik olması gerektiği hallerde, bu değişikliği yapabilmesi için aşağıdaki hususları göz önünde bulundurmalıdır;

- a) İşyeri ve işin yapıldığı yerin uygunluğu ve tanzimi,
- b) Kullanılan iş ekipmanlarının şekli, sırası ve bunların kullanılış biçimleri,
- c) İş organizasyonları,
- d) Çocuk ve genç işçilere verilen eğitimin ve talimatların düzeyi.

Değerlendirmeye göre çocuk ve genç işçilerin fiziki veya zihinsel gelişmeleri ile güvenlikleri yönünden risk tespit edilirse, en kısa sürede gerekli tıbbi kontrollerin yapılması gerekmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

Devletin Yükümlülükleri

Eğitim

Madde 14 —Bakanlık;

- a) Çalışan çocuk ve gençlerle ilgili konularda ailelerin, işçi ve işveren sendikalarının, meslek kuruluşlarının, işverenlerin, toplum ve bireylerin duyarlılaştırılması ve bilgilendirilmesi amacıyla seminer, toplantı, konferans, sempozyum benzeri eğitim programları düzenler, bu amaçla kitap, broşür, dergi yayınlar ve eğitim materyali hazırlar.
- b) Çalışan çocuk ve gençlere yönelik olarak çalışma ilişkileri, iş sağlığı ve güvenliği, yasal hakları ve benzeri konularda eğitim seminerleri düzenler ve çalışan çocuk ve gençlerin bu programlara katılımının sağlanması için gerekli tedbirleri alır.
- c) Çocuk ve genç çalıştırılan işyerlerinde ve işlerde, kontrol ve denetim yetkisi bulunan kurum ve kuruluşlarda konu ile ilgili çalışanlara bu konudaki mevcut yasal düzenlemeler ve bunların uygulanması ile gerekli diğer hususlarda eğitim semineri verir.

İnceleme-Araştırma

Madde 15 —Bakanlık, çocuk çalıştırılan işyerlerinde ve işlerde, çocuk ve genç işçilerin sağlık durumları, fiziksel, zihinsel, sosyal ve mesleki gelişimleri, iş sağlığı ve güvenliği koşulları ve çalışma ilişkileri konularında inceleme ve araştırmalar yapar. İnceleme ve araştırmalar ile elde edilen bulguları, sorunları ve çözüm yollarını içeren bilgileri yayınlar.

Koordinasyon ve İşbirliği

Madde 16 —Bakanlık, çocuk ve genç işçiler ile ilgili kamu kurum ve kuruluşları, işçi ve işveren kuruluşları, meslek kuruluşları, üniversiteler

ve gönüllü kuruluşlar ile işbirliği yapar ve bu kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlar.

Yürürlük

Madde 17 —Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 18 —Bu Yönetmelik hükümlerini Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı yürütür.

Ek-1

Çocuk İşçilerin Çalıştırılabilecekleri Hafif İşler

1. Düşme ve yaralanma tehlikesi olabilecek şekilde çalışmayı gerektirecek olanlar hariç meyve, sebze, çiçek toplama işleri,
2. Kümes hayvanları besiciliğinde yardımcı işler ve ipek böcekçiliği işleri,
3. Esnaf ve sanatkarların yanında satış işleri,
4. Büro hizmetlerine yardımcı işler,
5. Gazete, dergi ya da yazılı matbuatın dağıtımı ve satımı işleri (yük taşıma ve istifleme hariç),
6. Fırın, pastane, manav, büfe ve içkisiz lokantalarda komi ve satış elemanı olarak yapılan işler,
7. Satış eşyalarına etiket yapıştırma ve elle paketleme işleri,
8. Kütüphane, fuar, panayır ve sergi yerlerinde yardımcı işler (yük taşıma ve istifleme hariç),
9. Spor tesislerinde yardımcı işler,
10. Çiçek satışı, düzenlenmesi işleri.

Ek-2

Genç İşçilerin Çalıştırılabilecekleri İşler

1. Meyve ve sebze konserveçiliği, sirke, turşu, salça, reçel, marmelat, meyve ve sebze suları imalatı işleri,
2. Meyve ve sebze kurutmacılığı ve işlenmesi işleri,

3. Helva, bulama, ağda, pekmez imalatı işleri,
4. Kasaplarda yardımcı işler,
5. Çay işlemesi işleri,
6. Çeşitli kuru yemişlerin hazırlanması işleri,
7. Küçükbaş hayvan besiciliğinde yardımcı işler,
8. Süpürge ve fırça imalatı işleri,
9. Elle yapılan ağaç oymacılığı, kemik, boynuz, kehribar, lüle taşı, Erzurum taşı ve diğer maddelerden süs eşyası, düğme, tarak, resim, ayna, çerçeve, cam ve emsali eşya imalatı işleri,
10. Toptan ve perakende satış mağaza ve dükkanlarında satış, etiketleme ve paketleme işleri,
11. Büro işyerlerinde büro işleri ve yardımcı işler,
12. İlaçlama ve gübreleme hariç çiçek yetiştirme işleri,
13. İçkili yerler ve aşçılık hizmetleri hariç olmak üzere hizmet sektöründeki işler,
14. Diğer giyim eşyası, baston ve şemsiye imalatı işleri,
15. Yiyecek maddelerinin imalatı ve çeşitli muamelelere tabi tutulması işleri,
16. Yorgancılık, çadır, çuval, yelken ve benzeri eşyaların imalatı ve dokuma yapmaksızın diğer hazır eşya imalatı işleri,
17. Sandık, kutu, fıçı ve benzeri ambalaj malzemeleri, mantar, saz ve kamıştan sepet ve benzeri eşya imalatı işleri,
18. Çanak, çömlek, çini, fayans, porselen ve seramik imaline ait işler (fırın işleri ve silis ve quarts tozu saçan işler hariç),
19. El ilanı dağıtım işleri,
20. Cam, şişe, optik ve benzeri malzeme imalathanelerinde üretime ilişkin işler (fırın işleri ve silis ve quarts tozu saçan işler, ısıl işlem, renklendirme ve kimyasal işler hariç),
21. Bitkisel ve hayvansal yağların üretimi ve bunlardan yapılan maddelerin imaline ilişkin işler (karbon sülfür gibi parlayıcı veya tahriş edici çözücülerle yapılan prine veya benzeri yağlı maddelerin ekstrasyon yoluyla yağ üretimi işlerinde ekstrasyon kademeleri hariç),
22. Pamuk, keten, yün, ipek ve benzerleriyle bunların döküntülerinin hal-

laç, tarak ve kolalama tezgahlarından ve boyama ile ilgili işlemlerden bölme ile ayrılmış ve fenni iklim ve aspirasyon tesisatı olan iplikhane ve dokuma hazırlama işleri,

23. Balıkthane işleri,

24. Şeker fabrikalarında üretime hazırlamaya yardımcı işler,

25. Araçsız olarak 10 kg'dan fazla yük kaldırılmasını gerektirmeyen torbalama, fıçılama, istifleme ve benzeri işler,

26. Su bazlı tutkal, jelatin ve kola imali işleri,

27. Sandal, kayak ve emsali küçük deniz araçlarının imalatı ve tamirâtı işleri (boya ve vernik işleri hariç).

Ek-3

(Başlığı ile birlikte değişik: RG-21/2/2013-28566)

16 Yaşını Doldurmuş Fakat 18 Yaşını Bitirmemiş Genç İşçilerin Çalıştırılabilecekleri İşler

1. Toprağın pişirilmesi suretiyle imal olunan kiremit, tuğla, ateş tuğlası işleri ile boru, pota, künk ve benzeri inşaat ve mimari malzeme işleri.

2. Kurutma ve yapıştırma işleri, kontrplak, kontratabla, yonga ağaçtan mamul suni tahta ve PVC yüzey kaplamalı suni tahta imali işleri ile empenye işleri.

3. Parafinden eşya imali işleri.

4. Kuş ve hayvan tüyü kıllarının temizlenmesi, didikleme, ayrılması ve bunlara benzer işler.

5. Plastik maddelerin şekillendirilmesi ve plastik eşya imali işleri. (PVC'nin imali ve PVC'den mamül eşyaların yapımı hariç)

6. Mensucattan hazır eşya imali işleri (Perde, ev tekstili, otomobil ürünleri ve benzerleri).

7. Kağıt ve odun hamuru üretimi işleri.

8. Selüloz üretimi işleri.

9. Kağıt ve kağıt ürünlerinden yapılan her türlü eşya ve malzemenin imali işleri.

10. Zahire depolarındaki işler ile un ve çeltik fabrikalarındaki işler.

11. Her türlü mürekkep ve mürekkep ihtiva eden malzeme imali işleri.

CEZA İNFAZ KURUMLARININ YÖNETİMİ İLE CEZA VE GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN İNFAZI HAKKINDA YÖNETMELİK

Cumhurbaşkanı Kararının Tarihi: 28/3/2020 Sayısı: 2324

Yayımlandığı Resmî Gazetenin Tarihi: 29/3/2020 Sayısı: 31083

YEDİNCİ BÖLÜM

Hapis Cezasının Ertelenmesi ve Ertelenen Hapis Cezasının İnfazı

Hapis cezasının infazının hastalık nedeni ile ertelenmesi

MADDE 42- (4) Hapis cezasının infazı, gebe olan veya doğurduğu tarihten itibaren altı ay geçmemiş bulunan kadınlar hakkında geri bırakılır. Çocuk ölmüş veya anasından başka birine verilmiş olursa, doğumdan itibaren iki ay sonra ceza infaz olunur.

(5) Kapalı ceza infaz kurumuna girdikten sonra gebe kalanlardan koşullu saliverilmesine altı yıldan fazla süre kalanlar ile eylem ve tutumları nedeniyle tehlikeli sayılanlar hakkında dördüncü fıkra hükümleri uygulanmaz. Bu kişilerin cezasının dördüncü fıkrafta öngörülen kısmı, ceza infaz kurumlarında kendileri için düzenlenen uygun yerlerde infaz olunur.

Çocuklara özgü güvenlik tedbirleri

MADDE 49- (1) 5237 sayılı Kanunun 56 ncı maddesinde belirtilen çocuklara özgü güvenlik tedbirleri, 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda gösterilen esas ve usullere göre infaz edilir.

Kuruma yerleştirme

MADDE 57- (1) Hükümlülerin kuruma yerleştirilmesi, 5275 sayılı Kanunun 24 üncü maddesinde belirtilen gruplandırmalara uygun olarak yapılır. Bu yerleştirmede aşağıda sayılan ilkeler uygulanır:

- Hükümlü kadın ve erkekler, mümkün olduğu kadar ayrı kurumlarda bulundurulur. Aynı kurumda barındırılmaları zorunlu ise kadın ve erkeklere ait bölümler birbirlerinden tamamen ayrılır.
- Hükümlü çocuklar ve gençler öncelikli olarak kendilerine ait kurumlarda, mümkün olmadığı takdirde diğerlerinden tamamen ayrı bölümlerde barındırılır.

c) Hükümlüler, tutuklulardan ayrı kurumlarda veya tamamen ayrı bölümlerde bulundurulur.

ç) Genel kolluk hizmetlerinde veya diğer kamu görevlerinde çalışmış hükümlüler, kurumların ayrı bir bölümünde barındırılır.

d) Cinsel yönelimi farklı hükümlülerin diğerlerinden ayrı odalarda kalmaları sağlanır.

(2) Hükümlüler idare tarafından hazırlanan ve koridordaki oda kapılarının yanına asılan resimli yatma planına uygun olarak yerleştirilir.

Hükümlünün bakıma muhtaç çocuklarının barındırılması

MADDE 58- (1) Anaları hükümlü olup da dışarıda korumasına bırakılacak kimsesi bulunmayan sıfır-altı yaş grubundaki çocukların barındırılması, 5275 sayılı Kanunun 65 inci maddesi gereğince yerine getirilir. Üç yaşını doldurmuş çocuklar, kurumda bulunan psiko-sosyal yardım ve sağlık servisinin önerisi, Cumhuriyet savcısının talebi ve hâkim kararıyla çocuk evleri ve çocuk evleri sitelerine yerleştirilebilirler. Bu çocukların belirlenecek bir program ve usule göre zaman zaman analarıyla temasları sağlanır.

(2) Altı yaşını doldurmuş çocukların menfaati de göz önünde tutularak kurum dışında barındırılacakları yerler, ilgili mevzuat hükümlerine göre belirlenir.

Telefonla görüşme hakkı

MADDE 74-(4) Açık kurumlar ile çocuk eğitimevlerinde bulunan hükümlüler, ücretli telefonlarla sesli veya görüntülü olarak serbestçe görüşme yapabilirler. Çocuk hükümlülerin telefonla konuşması hiçbir şekilde kısıtlanamaz ve engellenemez.

(5) Hükümlüler, açık ve kapalı kurumlarda, çocuk eğitimevlerinde araç telefonu, telsiz telefon veya cep telefonu ve benzeri iletişim araçlarını bulunduramaz ve kullanamaz.

Hükümlünün radyo, televizyon yayınları ile internet olanaklarından yararlanma hakkı

MADDE 75- (1) Hükümlü, kurumlarda merkezi yayın sistemi bulunduğu takdirde bu sisteme bağlı olarak radyo ve televizyon yayınlarını izleme hakkına sahiptir.

(3) Kapalı ve açık kurumlar ile çocuk eğitimevlerinde ancak eğitim ve iyileştirme programları çerçevesinde kurum yönetimince belirlenen

yerlerde görsel ve işitsel eğitim araç ve gereçlerinin kullanımına izin verilebilir. Eğitim ve iyileştirme programları gerekli kıldığı takdirde denetim altında internette yararlanılabilir. Hükümlü, odasında bilgisayar bulunduramaz. Ancak Bakanlığın uygun görmesi hâlinde eğitim ve kültürel amaçlı olarak bilgisayarın kuruma alınmasına izin verilebilir.

Dışarıdan gönderilen hediyeleri kabul etme hakkı

MADDE 77- (1) Kapalı kurumlardaki hükümlü, mensup olduğu dinin bayram günlerinde, yılbaşında ve nüfus kaydında belirtilen doğum günlerinde dışarıdan gönderilen ve kurum güvenliği için tehlikeli olmayan hediye, aşağıda belirtilen esaslar dahilinde kabul etme hakkına sahiptir:

- a) Hükümlü, hediye olarak ancak kitap veya giyim eşyası kabul edebilir.
- b) Hediye, ziyaretçi tarafından verilebileceği gibi posta veya kargo yolu ile de gönderilebilir.
- c) Gönderilen eşya, güvenlik kontrolünden geçirilir.
- ç) Kurumlarda bu amaçla “Hediye Kayıt Defteri” tutulur. Bu defterde;
 - 1) Hediye olarak gönderilen eşyanın nitelikleri ve miktarı,
 - 2) Hediye kuruma gönderiliş, geliş ve hükümlüye teslim tarihleri,
 - 3) Hediye gönderenin, alıcının veya getirenin kimlik bilgileri, posta veya kargo yoluyla gelmediyse getirenin imzası,
 - 4) Hediye hükümlü tarafından teslim alındığına ve teslim edildiğine dair hükümlü ve görevli memurun imzası,bulunur.

(2) Kişi, kurum veya kuruluşlar tarafından hükümlülere dağıtılmak üzere dışarıdan toplu olarak getirilen veya gönderilen hediyelerin dağıtımında Cumhuriyet başsavcılığının izni aranır.

(3) Bir kişiden aynı tarih için bir kez hediye kabul edilebilir.

(4) Kurumda annesiyle birlikte kalan çocuklara, durumlarına uygun gıda maddesi, ihtiyaca uygun eşya ile kuruma girmesi yasak olan eşyaların oyuncakları hariç olmak üzere diğer oyuncaklar hediye olarak gönderilebilir veya verilebilir.

(5) Hediye edilecek eşyanın tahmini değeri hükümlülerin haftalık olarak yanlarında bulundurabilecekleri ve Bakanlıkça genelge ile belirlenen miktardan fazla olamaz.

(6) Açık kurumlar ile çocuk eğitimevlerinde barındırılan hükümlülere gönderilecek hediyelerin cins ve miktarı, kurum müdürü tarafından belirlenir.

Kurum dışında çalıştırma

MADDE 82- (1) Açık kurumlarda bulunanlar ile kapalı kurumlarda bulunup da açık kuruma ayrılmaya hak kazanmış hükümlüler, kurum dışındaki iş alanlarında çalıştırılabilir.

(2) Açık kurumda bulunanlar, kurum görevlileri gözetiminde, kapalı kurumda bulunanlar ise iç ve dış güvenlik görevlilerince alınacak tedbirler altında çalıştırılır.

(3) Kapalı kurumda bulunan hükümlülerden, açık kuruma ayrılmaya hak kazanmış ve haklarında açık kuruma ayrılma konusunda idare ve gözlem kurulunca karar alınmış olanlar, açık kuruma nakil istememeleri hâlinde kurum dışındaki adalet hizmetine tahsis edilen yerlerde iç güvenlik görevlileri nezaretinde çalıştırılabilir.

(4) Çocuk eğitimevlerinde bulunan hükümlülerin, kurum dışında çalıştırılmaları sırasında kurum görevlilerinin gözetim ve muhafazası aranmaz.

Kurum hizmetinde çalıştırma

MADDE 84- (1) İyi hâlli hükümlüler, idare ve gözlem kurulu kararı ile kurum yönetimi tarafından durumlarına uygun kurum içi hizmetlerde çalıştırılabilir. Çocuk hükümlüler, kendi yaşam alanları veya eğitsel amaçlar dışında çalıştırılmazlar.

Öğretimden yararlanma

MADDE 89- (1) Açık kurumlar ile çocuk eğitimevlerinde bulunan hükümlülerin örgün ve yaygın, kapalı kurumlarda bulunan hükümlülerin yaygın öğretimden yararlanmaları sağlanır.

(2) Hükümlülere okuma-yazma öğretilmesi, örgün veya yaygın öğretim kurumları aracılığıyla, kuruma gelmeden önce eksik kalan eğitimlerinin tamamlattırılması ve öğrenimlerini devam ettirilmesi sağlanır.

(3) İlköğretim ara sınıflarından terk olanlardan, örgün eğitim çağını geçirmiş on beş ve daha üst yaşlarda bulunan her hükümlünün yaygın eğitime devam etmesi teşvik edilir.

Beden eğitimi ve etkinliklere katılma

MADDE 92- (1) Hükümlünün toplumsal, ruhsal ve bedensel gelişmelerini sağlamak amacıyla fizik ve ruhsal sağlık durumlarının elverdiği ölçüde spor, beden eğitimi ve eğlendirici etkinliklere katılmasına müsaade olunur ve olanaklar ölçüsünde yer ve araç sağlanır.

(2) Açık havada çalışmayan veya kapalı kurumlarda bulunan hükümlüye, hava koşulları elverdiği ölçüde, günde en az bir saat açık havada gezinmek olanağı verilir. Bu süre içerisinde bireysel spor da yapılabilir. Kurum dışındaki bu tür etkinliklere açık kurumlar ile çocuk eğitimevlerinde bulunan hükümlüler katılabilir.

(3) Açık kurumlarda ve çocuk eğitimevlerinde bulunan hükümlüler, istekli olmaları hâlinde;

- a) Kurum dışındaki eğitim, ağaçlandırma, çevre düzenlenmesi ve temizlik faaliyetlerine,
- b) Doğal afet sonrası yardım faaliyetlerine,
- c) Tiyatro, konser veya benzeri sosyal ve kültürel çalışmalara,
- ç) Spor karşılaşmalarına,

katılabilirler.

(4) Üçüncü fıkrada sayılan etkinliklere katılım için, kurumun bulunduğu belediye veya büyükşehir belediyesi sınırları içinde idare ve gözlem kurulu kararı, belediye veya büyükşehir belediyesi sınırları dışında ise Bakanlık izni gereklidir.

Hükümlülerin hastaneye sevki ile hastanelerde muayene ve tedavileri

MADDE 99- (1) Hükümlünün sağlık nedeniyle bir hastaneye sevkine gerek duyulduğunda durum, cezaevi tabibi tarafından bir raporla derhal kurum en üst amirine bildirilir.

(2) Kurumda tedavisi mümkün olmayan hastalığı bulunan hükümlülerin muayene ve tedavileri devlet ve üniversite hastanelerinde gerçekleştirilir. Hükümlülerin yatarak tedavileri bunlar için ayrılan hükümlü koğuşlarında yapılır. Hükümlü koğuşu yoksa tedavileri dış güvenlikten sorumlu güvenlik görevlileri tarafından gerekli önlemler alınarak hastanelerin diğer birimlerinde yapılır.

(3) Açık kurumlar ile çocuk eğitimevi hükümlülerinin kurum dışındaki yatarak tedavileri, tedavi eden kurumun bulunduğu yerdeki kurumun iç

güvenlik görevlileri gözetiminde ve hükümlü odası dışındaki bir bölümde yapılır.

(4) Kurum dışında yatarak tedavileri yapılan hükümlülerin yanında, tedaviyi yapan hekimin raporuyla zorunlu olduğunun bildirilmesi hâlinde eşi, annesi, babası, kardeşi, çocuğu, bunların olmaması hâlinde Cumhuriyet başsavcılığının uygun gördüğü bir aile yakını refakatçi olarak bulundurulabilir.

Özel izin

MADDE 115- (1) Açık kurumlarda bulunanlarla, kapalı kurumda olup da açık kurumlara ayrılmaya hak kazandığı hâlde, nakledileceği kurumun kapasitesi ve/veya hükümlünün yaşı ve sağlığı gibi nedenlerle açık kurumlara gidemeyenler ile çocuk eğitimevlerinde bulunanlara, aileleriyle bağlarını sürdürmelerini veya güçlendirmelerini ve dış dünyaya uyumlarını sağlamak amacıyla kurum en üst amirinin önerisi ve Cumhuriyet başsavcılığının onayı ile üç ayda bir, yol hariç üç güne kadar izin verilebilir.

(2) İzinler o güne kadar infaz edilen sürenin, hükümlülük süresinden indirilerek bulunacak süreye göre hesaplanır.

(3) Haklarında özel izin kullanılmasına karar verilen hükümlülere kurumdan ayrılmadan önce kurum idaresince "izin belgesi" düzenlenerek verilir. Bu belge, hükümlünün iznini geçireceği yer Cumhuriyet başsavcılığınca onaylanır.

(4) Hükümlülerin özel izin kullanmasında iç ve dış güvenlik görevlilerinin gözetimi aranmaz.

(5) Gidilecek mesafe göz önünde bulundurularak, gidiş geliş için toplam dört günü geçmemek üzere yol izni verilir.

(6) Belirlenen sürele uygun olarak izne gönderilen hükümlüler, aynı yıl içinde infaz ettikleri ceza süreleri dikkate alındığında, yeni izin hakları elde ederlerse bir kez daha izne gidebilme imkanından yararlanırlar.

Disiplin cezaları ve tedbirleri

MADDE 118- (1) Hükümlü hakkında kurumda, düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması bakımından mevzuat ile idarenin uyulmasını emrettiği veya gerekli kıldığı davranış ve tutumları, kusurlu olarak ihlâl ettiğinde, eyleminin niteliği ile ağırlık derecesine göre;

a) Çocuklar haricindeki hükümlüler hakkında, 5275 sayılı Kanunun 38 ilâ 44 üncü maddelerinde düzenlenen,

b) Çocuklar hakkında, 5275 sayılı Kanununun 45 ve 46 ncı maddelerinde düzenlenen,

disiplin cezaları veya tedbirleri uygulanır.

Disiplin soruşturması

MADDE 119- (1) Uyarma, kınama ve bazı etkinliklerden alıkoyma cezaları kurumun en üst amiri tarafından verilir ve uygulanır.

(2) Hükümlülerin diğer disiplin cezalarını gerektiren eylemlerinin öğrenilmesinden itibaren derhal ve en geç iki gün içinde kurum en üst amirince atanan bir görevli tarafından soruşturmaya başlanır.

(3) Soruşturma en geç yedi gün içerisinde tamamlanır ve düzenlenen rapor ve ekleri disiplin kuruluna sunulur. Soruşturma süresi eylemin ve soruşturmanın niteliğine göre infaz hâkiminin yazılı onayı ile yedi güne kadar uzatılabilir.

(4) Savunma alınmadan disiplin cezası verilemez. Haklarında disiplin soruşturması yapılanlara, yüklenen eylemin niteliği ve sonuçları ile üç gün içinde savunmalarını vermeleri, aksi hâlde bu haklarından vazgeçmiş sayılacakları yazılı olarak bildirilir. Savunma yazılı olarak sunulabileceği gibi sözlü olarak da yapılabilir. Sözlü savunma tutanakla saptanır. Türkçe bilmeyenlerle, sağır ve dilsizlerin savunmaları tercüman aracılığıyla alınır.

(5) Disiplin cezaları disiplin kurulunca evrak üzerinden görüşülerek en geç üç gün içinde karara bağlanır. Disiplin kurulu, yasada yazılı disiplin cezası uygulanmasına veya disiplin cezası verilmesine yer olmadığına karar verebilir. Disiplin kurulu kararları gerekçeli olarak yazılır ve kararda şikâyet mercii ve süresi açıkça gösterilir.

(6) Disiplin kurulu kararı neticesinde verilen disiplin cezalarından;

a) Çocuklar hakkında verilen uyarma, kınama ve bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma cezası, kurumun en üst amiri tarafından,

b) Yetişkinler hakkında verilen kınama ve bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma cezası, kurumun en üst amiri tarafından,

c) Diğer disiplin cezaları, kurum en üst amirince görevlendirilen infaz ve koruma başmemuru tarafından,

ç) Çocuklar hakkında alınan disiplin tedbirleri ile diğer hükümlüler hakkında alınan tedbirler, kurum en üst amiri tarafından,

hükümlüye bildirilir ve disiplin kurulu kararı yönetim tarafından derhal

tebliğ edilir. Hükümlüye yapılacak bildirim ve tebliğlerde, cezanın niteliği, süresi ve hangi eylemden dolayı verildiği belirtilir. Bildirim ve tebliğ, disiplin cezalarının uygulanmasından önce yapılır. Disiplin ceza ve tedbirleri ile diğer tedbirlere karşı şikâyet ve itiraz durumunda 4675 sayılı Kanun hükümleri uygulanır. Diğer mevzuatta yer alan dilekçe ve şikâyet hakkına ilişkin hükümler saklıdır.

(7) Kurumun iç düzeninin veya hükümlülerin yaşam ve beden bütünlüklerinin ciddi tehlike altında bulunması nedeniyle derhal tedbir alınması zorunlu olan hâllerde, kurumun en üst amiri 121 inci maddede belirtilen tedbirleri almakla beraber soruşturmayı başlatır. Bu hâlde infaz hâkimine bilgi verilir.

Disiplin cezasını gerektiren eylemlerin tekrarı ve disiplin cezalarının kaldırılması

MADDE 121(3) Çocuk hükümlüler hakkında verilen disiplin cezaları;

- a) Uyarma ve kınama cezaları kararla birlikte,
- b) Onarma, tazmin etme ve eski hâle getirme cezası yedi gün sonunda,
- c) Harcamalarına sınır koyma cezası otuz gün sonunda,
- ç) Bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma cezası otuz gün sonunda,
- d) Teşvik esaslı ayrıcalıkları geri alma cezası otuz gün sonunda,
- e) İzin ertelenmesi cezası altmış gün sonunda,
- f) Kapalı ceza infaz kurumuna iade cezası altmış gün sonunda,
- g) Odaya kapatma cezası doksan gün sonunda,

kendiliğinden kalkmış sayılır. (a) bendi hariç, bu fıkradaki diğer süreler karar tarihinden, firar hâlinde infaz tarihinden itibaren başlar.

(4) Disiplin kurulu, kurum kurallarına uyma, iyileştirme programında ilerleme veya verilen ceza ile amaçlanan sonucun gerçekleşmesi durumunda, çocuk hakkında vermiş olduğu cezayı süre koşulu aranmaksızın her zaman kaldırabilir.

Zorlayıcı araçların kullanılması

MADDE 123- (1) Hiçbir hâlde zincir ve demire vurmak tedbir olarak uygulanmaz. Kelepçe ve bedensel hareketleri kısıtlayıcı araçlar;

- a) Çocuk hükümlüler hariç olmak üzere, yetkili makamın önüne getirildiğinde çıkarılmak kaydıyla, sevk ve nakil sırasında kaçmayı önlemek için,

b) Kurum revirinde veya sağlık kuruluşunda hükümlü hakkında uygulanacak muayene, teşhis ve tedavi sırasında, muayene, teşhis ve tedavi işlemlerinin güvenli bir şekilde yerine getirilmesi için zorunlu görülmesi hâlinde cezaevi tabibi veya hekimin talep ve gözetiminde,

c) Diğer kontrol usûllerinin yetersizliği hâlinde hükümlünün kendisine veya başkalarına zarar vermesine veya eşyayı tahrip etmesine engel olmak için kurum en üst amirinin emriyle,

kullanılabilir.

Hükümlülerin nakillerinde dikkat edilecek hususlar

MADDE 127-1) Hükümlülerin nakilleri 5275 sayılı Kanunun 53 ilâ 58 inci maddeleri hükümlerine göre gerçekleştirilir. Bu nakiller sırasında;
f) Analarının yanında kalmakta olan çocukların sağlık nedeniyle kurum dışına sevk edilmesi hâlinde, cezaevi tabibi tarafından verilen raporda anasının kendisine refakati zorunlu görülmüşse refakat edebilir. Çocuğun sağlık giderleri 102 nci madde hükümlerine göre karşılanır.

Tutuklama kararının yerine getirildiği kurumlar

MADDE 135- (1) Tutukluluk kararları, 5275 sayılı Kanunun 111 inci maddesinde belirtilen kurumlarda yerine getirilir. Ceza infaz kurumlarının personel, görev, yetki ve sorumlulukları, kurulların oluşumu ve çalışması ile iç güvenlik hususlarıyla ilgili düzenlemeler tutukevlerinde de uygulanır.

(2) Tutuklular, hükümlülerden ayrı binalarda barındırılır. Tutuklular, bağımsız bir bina ayrılması mümkün olmadığı takdirde, kurumlarda, hükümlülerle bağlantısı olmayacak şekilde kendilerine ayrılan bölümlerde kalır. Açık kurumlar ile çocuk eğitimevlerinde tutuklu barındırılmaz.

CİNSEL DOKUNULMAZLIĞA KARŞI SUÇLARDAN HÜKÜMLÜ OLANLARA UYGULANACAK TEDAVİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER HAKKINDA YÖNETMELİK

Amaç

MADDE 1 – (1) Bu Yönetmeliğin amacı, 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 102 nci maddesinin ikinci fıkrasında tanımlanan cinsel saldırı, 103 üncü maddesinde tanımlanan çocukların cinsel istismarı ve 104 üncü maddesinin ikinci ve üçüncü fıkrasında tanımlanan reşit olmayanla cinsel ilişki suçlarından hapis cezasına mahkûm olanların, cezalarının infazı sırasında ve koşullu salıverildikleri takdirde denetim süresi içinde tâbi olacakları yükümlülüklerin, tıbbi tedavilerin ve iyileştirme programlarının belirlenmesi ile bunların uygulanmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Kapsam

MADDE 2 – (1) Bu Yönetmelik, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlardan hapis cezasına mahkûm olmuş kişilerin tedavi, iyileştirme ve diğer yükümlülüklerine ilişkin faaliyetleri, bu faaliyetleri uygulayacak ceza infaz kurumları, denetimli serbestlik müdürlükleri ve tedavi merkezleri ile bu merkezlerde görevli personelin görev, yetki ve sorumluklarını kapsar.

(2) Bu Yönetmelik hükümleri suça sürüklenen çocuklar hakkında uygulanmaz.

Hukukî dayanak

MADDE 3 – (1) Bu Yönetmelik, 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 108 inci maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

MADDE 4 – (1) Bu Yönetmelikte geçen;

- Bakanlık: Adalet Bakanlığını,
- Cinsel suç: 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 102 nci maddesinin ikinci fıkrasında, 103 üncü maddesinin birinci ve ikinci fıkralarında ve 104 üncü maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarında yer alan suçları,
- Değerlendirme raporu: Hükümlü hakkında, ceza infaz kurumunda iken idare ve gözlem kurulunca, denetimli serbestlik tedbiri altında iken iyi hal komisyonunca düzenlenen raporu,

- ç) Elektronik izleme: Hükümlülerin elektronik yöntem ve araçlar ile toplum içinde izlenmesini, gözetim ve denetim altında tutulmasını sağlayan, mağdurun veya toplumun korunmasını destekleyen uygulamaları,
- d) Genel Müdürlük: Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğünü,
- e) Hükümlü: 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 102/2, 103/1-2 ve 104/2-3 maddelerinde sayılan suçlardan dolayı hapis cezasına mahkûm olan kişiyi,
- f) Komisyon: İnfaz işlemleri değerlendirme komisyonunu,
- g) Kurul: Hükümlüye tıbbi tedavi uygulanıp uygulanmayacağına karar verecek olan sağlık kurulunu,
- ğ) Kurum: Ceza infaz kurumu ve denetimli serbestlik müdürlüklerini,
- h) Mağdur: Kendisine veya birinci dereceden aile üyelerinden birine karşı işlenen suçun fiziksel, duygusal veya maddi sonuçları sebebiyle desteğe ihtiyaç duyan kişiyi,
- ı) Tedavi merkezi: Cinsel suçlardan hüküm alanlara yönelik olmak üzere, ayakta veya yatarak, ilaçlı veya ilaçsız olarak veyahut her iki usul ile de yapılan ve cinsel suçlara yönelik her türlü tedavi usullerinin uygulandığı, Sağlık Bakanlığı eğitim ve araştırma hastaneleri ile üniversiteleri,
- i) Tıbbi tedavi: Cinsel suç işlemiş hükümlü hakkında ilgili kurul tarafından uygun görülen psikiyatrik veya farmakolojik tedaviyi,
- j) Vaka sorumlusu: Hükümlülere yönelik iyileştirme ve denetime ilişkin belirlenen programlar ile kararların infazına ilişkin çalışmaların yürütülmesini koordine eden denetimli serbestlik memurunu,
- k) Yükümlü: Haklarında yükümlülük kararı verilen, denetim altına alınan veya tedbir kararı verilen ve denetimli serbestlik müdürlüğünce toplum içinde denetimi, takibi yapılan ve iyileştirilmesine çalışılan hükümlüyü, ifade eder.

Temel ilkeler

MADDE 5 – (1) Bu Yönetmeliğin uygulanmasında görev alanlar aşağıdaki ilkeleri dikkate alır. Buna göre görevliler;

- a) İnsan haklarına saygı, dürüstlük çerçevesinde ve kararlılıkla hareket eder; görevlerini yerine getirirken aşağılayıcı, onur kırıcı veya küçük düşürücü davranışlarda bulunmaz.
- b) Mağdur, hükümlü ya da bunların aileleri hakkında öğrenmiş oldukları bilgilerin veya düzenledikleri raporların gizliliğini korumak zorundadır. Bu

bilgiler kanunun veya bu Yönetmeliğin zorunlu kıldığı hâller dışında hiçbir kurum ve kişiye verilemez.

c) Görevleri ile ilgili inceledikleri belgelerden elde ettikleri bilgilerle ilgili olarak yargılama sonrası oluşacak yeni durumlara ilişkin gizlilik ilkesine uymak, kişilerin şeref ve haysiyetine gölge düşürecek davranış ve ilişkilerden kaçınmak, yargılamaya ilişkin davanın taraflarına eşit uzaklıkta olmak zorundadır.

(2) Bu temel ilkelere aykırı hareket edenler hakkında ilgili mevzuat hükümleri doğrultusunda adli ve idari işlem yapılır.

Genel esaslar

MADDE 6 – (1) Cinsel suçlardan hüküm alanlar hakkında, cezanın infazı sırasında veya koşullu salıverildikleri takdirde denetim süresi içerisinde, ikinci fıkrada belirtilen tedavi veya yükümlülüklerden bir veya birkaçına karar verilmesi için Cumhuriyet başsavcılığı tarafından derhal infaz hâkimliğine başvuru bulunur.

(2) Birinci fıkrada bahsedilen yükümlülükler şunlardır:

- a) Tıbbi tedaviye tabi tutulmak,
- b) Tedavi amaçlı programlara katılmak,
- c) Suçun mağdurunun oturduğu ve çalıştığı yerleşim bölgesinde ikamet etmekten yasaklanmak,
- ç) Mağdurun bulunduğu yerlere yaklaşımdan yasaklanmak,
- d) Çocuklarla bir arada olmayı gerektiren bir ortamda çalışmaktan yasaklanmak,
- e) Çocuklar hakkında bakım ve gözetim yükümlülüğünü gerektiren faaliyet icra etmekten yasaklanmak.

(3) Kapalı ceza infaz kurumundan açık ceza infaz kurumuna, kapalı veya açık ceza infaz kurumlarından denetimli serbestliğe ayrılacak ya da koşullu salıverilecek hükümlüler hakkında, ayrılma veya salıverilme tarihine bir ay kala hükümlü hakkında yeniden bir karar alınmak üzere infaz hâkimliğine başvuru bulunur. Bu başvuru ile birlikte, kurum müdürlüğünce verilen daha önceki kararlar gereğince yapılan tüm işlemler ve hükümlünün son durumuna ilişkin hazırlanan değerlendirme raporu da gönderilir.

(4) Hükümlü hakkında verilen kararın uygulanmasının mümkün olmadığı durumlarda kararın değiştirilmesi için her zaman infaz hâkimliğine başvurulabilir.

(5) Tedavi ve diğer yükümlülüklerin infazında, bulunulan kurumun koşulları ihtiyacı karşılamakta yetersiz ise hükümlü Bakanlıkça başka bir kuruma nakledilir.

(6) Kapalı veya açık ceza infaz kurumlarında iken hakkında verilen tedavi veya yükümlülük kararlarının yerine getirilmesini engelleyen hükümlüler, 15 inci madde hükümlerine göre uyarılır. İhlalin tekrarı halinde 5275 sayılı Kanunun 89 uncu maddesi uyarınca verilecek iyi hal kararının saptanmasında ve değerlendirme raporunun hazırlanmasında bu durum göz önünde bulundurulur.

(7) Denetimli serbestlik tedbiri altında iken hakkında verilen tedavi ve yükümlülük kararlarını yerine getirmeyen hükümlüler, 15 inci madde hükümlerine göre uyarılır. Uyarılara ilişkin tebligatta ihlal durumunun tekrarı hâlinde bunun yükümlülüğün ihlali sayılacağı ve dosyanın gereği için infaz hâkimliğine gönderileceği hükümlüye bildirilir.

(8) Koşullu salıverilen hükümlünün, denetim süresi içerisinde tabi olduğu yükümlülükler, infaz hâkiminin uyarısına rağmen uymamakta ısrar etmesi hâlinde koşullu salıverilme kararı geri alınır ve 5275 sayılı Kanunun 107 nci maddesi hükümleri uygulanır.

(9) Hükümlünün salıverildikten sonra uyması gereken yükümlülükleri ile ilgili konularda bu Yönetmelikte hüküm bulunmadığı takdirde 5/3/2013 tarihli ve 28578 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği hükümleri esas alınır.

(10) Hükümlünün tabi tutulacağı denetim süresi hak ederek salıverme tarihini geçemez.

Tıbbi tedaviye tabi tutulmak

MADDE 7 – (1) Tedavi, tanımda belirtilen hükümlülere yönelik olmak üzere, ayakta veya yatarak, ilaçla veya ilaçsız olarak veyahut her iki usul ile cinsel dürtünün azaltılmasına veya denetimine yönelik tedaviler ile cinsel isteğin azalmasını veya yok edilmesini sağlayan yöntemdir.

(Cinsel Suç Hükümlülerini Zorla Tedavi Eden Yönetmeliğin 7/1 maddesi hakkında Danıştay 10. Daire 2016/12975 Esas sayılı dosyada 07.06.2017 tarihinde Yürütmeyi Durdurma kararı verilmiştir.)

(2) Cinsel suçlardan hüküm alanlar hakkında, 5275 sayılı Kanununun 108 inci maddesinin dokuzuncu fıkrasının (a) bendinde sayılan tıbbi tedavi yükümlülüğüne karar verilmeden önce hükümlü, bulunduğu kurum tarafından sağlık kurulu raporu alınmak üzere bünyesinde ruh sağlığı ve hastalıkları uzmanı ile üroloji veya endokrinoloji ve metabolizma hastalıkları uzmanı hekimler bulunan Sağlık Bakanlığına bağlı hastanelere sevk edilir. Bu raporda kişi hakkında tıbbi tedaviye gerek olup olmadığı, gerek var ise hangi yöntemin uygulanacağı hususlarının belirtilmesi istenir. Sağlık Bakanlığına bağlı hastanelerce söz konusu raporun verilemeyeceğinin anlaşılması halinde hükümlü bu hastane başhekiminin vereceği karar ile üniversite hastanelerine sevk edilir.

(3) Gelen rapor göz önüne alınarak hükümlü hakkında tıbbi tedavi uygulanıp uygulanmayacağı veya diğer yükümlülükleri hakkında karar alınmak üzere dosya, raporlarıyla birlikte infaz hâkimliğine gönderilir.

(4) Hakkında tıbbi tedavi yükümlülüğüne karar verilen hükümlü, gerek duyulması halinde bulunduğu kurum tarafından tedavinin uygulanması için ilgili sağlık kurumuna sevk edilir. Hükümlünün bulunduğu ceza infaz kurumu bölgesinde tıbbi tedavi kararının uygulanmasını sağlayacak sağlık kuruluşu yok ise hükümlü Bakanlık tarafından uygun başka bir kuruma nakledilir.

(5) Tedavi için kullanılacak ilaçların bedelleri Adalet ve Sağlık Bakanlıkları arasında düzenlenecek protokol kapsamında ödenir.

(6) Kapalı ceza infaz kurumunda bulunan ve hastanede yatarak tedavi edilmesine karar verilen hükümlülerin tedavileri mahkûm koğuşı bulunan devlet veya üniversite hastanelerinde yerine getirilir.

(7) Tedaviye yönelik işlemler, ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler için ceza infaz kurumu müdürlüğü, denetimli serbestlik altında ve koşullu salıverilen hükümlüler için ise denetimli serbestlik müdürlüğüne takip edilir.

(8) Tedavinin tamamlanıp tamamlanmadığı ile uygulanan tedavi ve süreç hakkındaki bilgiler altışar aylık süreler ile kurum müdürlükleri tarafından sağlık kurumundan istenir. Süresi içerisinde başvurmadiğı veya tedaviye uymadiğı tespit edilen hükümlüler hakkında 15 inci madde uyarınca işlem yapılır.

Tedavi amaçlı programlara katılmak

MADDE 8 – (1) Tedavi amaçlı programa katılma, hükümlülerin yeniden cinsel suç işlemlerini önlemek amacıyla ihtiyaç duyulan tedavi ve iyileştirme programları ile grup çalışmalarına veya bireysel çalışmalara katılma yükümlülüğüdür.

(2) Cinsel suçlardan hüküm alanlar hakkında, 5275 sayılı Kanunun 108 inci maddesinin dokuzuncu fıkrasının (b) bendinde sayılan tedavi amaçlı programlara katılma yükümlülüğüne karar verilmeden önce 7 nci maddenin ikinci fıkrasındaki usule göre tedavi amaçlı programlara katılmaları konusunda rapor alınır. Bu yükümlülüğe karar verilmeden önce hükümlü veya yükümlünün onayı aranmaz.

(3) Bu programlar Adalet Bakanlığınca hazırlanabileceği gibi ilgili kurum ve kuruluşlar veya üniversiteler ile birlikte de hazırlanabilir, ayrıca yükümlünün bu kuruluşların programlarına katılmaları da sağlanabilir.

(4) Tedavi amaçlı programlara katılma kararı verilen hükümlülere uygulanacak tedavi programları ceza infaz kurumunda psiko-sosyal servis, denetimli serbestlik müdürlüklerinde ise eğitim iyileştirme bürosu görevlilerince uygulanır. Gerekli görüldüğü takdirde ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından da yardım alınır.

(5) Bu Yönetmelik kapsamında olmayan cinsel suçlardan hükümlü veya tutuklu olanlar için psiko-sosyal servisi ve eğitim iyileştirme bürosu tarafından uygulanmakta olan benzer programlara devam olunur.

Suçun mağdurunun oturduğu ve çalıştığı yerleşim bölgesinde ikamet etmekten yasaklanmak

MADDE 9 – (1) Suçun mağdurunun oturduğu ve çalıştığı yerleşim bölgesinde ikamet etmekten yasaklanma, hükümlünün mağdurun korunması amacıyla mağdurun oturduğu ve çalıştığı yerleşim bölgesine mazereti olmaksızın ve izin almaksızın ikamet etmekten yasaklanması yükümlülüğüdür.

(2) Hakkında suçun mağdurunun oturduğu ve çalıştığı yerleşim bölgesinde ikamet etmekten yasaklanma kararı verilen hükümlülerin denetim ve takibi, Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliğinde belirlenen esaslar çerçevesinde denetimli serbestlik müdürlüklerince yerine getirilir.

(3) Yükümlülerin toplum içinde denetimi ve takibi gerektiğinde kolluk kuvvetleri ve nüfus müdürlükleri ile işbirliği yapılır. Özellikle tehlikeli ve riskli olduğu tespit edilen yükümlülerin bilgileri gerekli önlemlerin alınabilmesi için kollukla paylaşılır.

(4) Yükümlülerin topluma veya mağdura zarar verme durumu ile tekrar suç işleme riski açısından yoğun denetim altında tutulması söz konusu ise yükümlünün denetim ve takibinde elektronik cihazlar da kullanılabilir.

(5) Yaptırımın infazı, hazırlanan denetim planının yükümlüye tebliği ile başlar, denetim süresinin tamamlanmasıyla sona erer.

Mağdurun bulunduğu yerlere yaklaşımdan yasaklanmak

MADDE 10 – (1) Mağdurun bulunduğu yerlere yaklaşımdan yasaklanmak, hükümlünün mağdurun korunması amacıyla mağdurun olağan hayatını sürdürdüğü yerlere mazereti olmaksızın ve izin olmaksızın yaklaşmaması ve gitmemesi yükümlülüğüdür.

(2) Hakkında mağdurun bulunduğu yere yaklaşımdan yasaklanma kararı verilen yükümlülerin denetim ve takibi, Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliğinde belirlenen esaslar çerçevesinde denetimli serbestlik müdürlüklerince yerine getirilir.

(3) Açık ceza infaz kurumunda bulunan hükümlüler hakkında da bu yükümlülük kararı verildiği takdirde kişi ceza infaz kurumundan izinli olarak çıkmış ise yukarıdaki takip işlemlerini ceza infaz kurumu müdürlüğü yükümlünün iznini geçireceği yerdeki denetimli serbestlik müdürlüğünden yardım almak suretiyle yerine getirir.

(4) Yükümlülerin toplum içinde denetimi ve takibi kolluk kuvvetleri ile işbirliği yapmak suretiyle yerine getirilir. Özellikle tehlikeli ve riskli olduğu tespit edilen yükümlülerin bilgileri gerekli önlemlerin alınabilmesi için kollukla paylaşılır.

(5) Yükümlülerin topluma veya mağdura zarar verme durumu ile tekrar suç işleme riski açısından yoğun denetim altında tutulması söz konusu ise yükümlünün denetim ve takibinde elektronik cihazlar kullanılabilir.

(6) Yaptırımın infazı, hazırlanan denetim planının yükümlüye tebliği ile başlar, denetim süresinin tamamlanmasıyla sona erer.

Çocuklarla bir arada olmayı gerektiren bir ortamda çalışmaktan yasaklanmak

MADDE 11 – (1) Çocuklarla bir arada olmayı gerektiren bir ortamda çalışmaktan yasaklanmak, hükümlünün toplumun ve çocukların korunması amacıyla kişinin kişisel ve sosyal durumu ile tekrar suç işleme riski göz önüne alınarak çocuklar ile bir arada olmayı gerektiren bir ortamda çalışmaktan yasaklanması yükümlülüğüdür.

(2) Bu yükümlülüğe ilişkin işlemler denetimli serbestlik müdürlüklerince yerine getirilir. Gerekliğinde ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından yardım alınır.

(3) Hakkında bu tedbire karar verilen yükümlü, denetimli serbestlik tedbiri altında kamu hizmetinde çalıştırılacak ise tedbire aykırı işlerde çalıştırılmaz.

(4) Yükümlünün tedbir süresince çalıştığı yerlerin durumunu belirten belgeyi işe başladığı ilk hafta içerisinde tedbirin takibinden sorumlu denetimli serbestlik müdürlüğüne vermesi gerekir. Bu durum ayrıca müdürlük tarafından da ilgili kurumlardan sorgulanır.

(5) Yaptırımın infazı, hazırlanan denetim planının yükümlüye tebliği ile başlar, denetim süresinin tamamlanmasıyla sona erer.

Çocuklar hakkında bakım ve gözetim yükümlülüğünü gerektiren faaliyet icra etmekten yasaklanmak

MADDE 12 – (1) Çocuklar hakkında bakım ve gözetim yükümlülüğünü gerektiren faaliyet icra etmekten yasaklanmak, hükümlünün toplumun ve çocukların yararı ve korunması amacıyla kişinin kişisel ve sosyal durumu ile tekrar suç işleme riski göz önüne alınarak çocuklar hakkında bakım ve gözetim yükümlülüğünü gerektiren faaliyet icra etmekten yasaklanması yükümlülüğüdür.

(2) Yükümlü hakkında bu tedbire karar verilmesi durumunda, kişi denetim süresi içerisinde çocuklar üzerinde bakım ve gözetim yükümlülüğü gerektiren faaliyetleri icra edemez.

(3) Yükümlünün kendi çocuğu üzerindeki bakım ve gözetim yükümlülüğü konusunda Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliğinin 100 üncü maddesi uyarınca işlem yapılır.

(4) Bu yükümlülüğe ilişkin işlemler denetimli serbestlik müdürlüklerince yerine getirilir. Gerektiğinde ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından yardım alınır.

(5) Yükümlü hakkında bu tedbire karar verilmesi durumunda kişi, kamu kurumu veya kamu yararına hizmet veren bir özel kuruluşta görev yapacaksa hakkında verilen tedbir kararı göz önünde bulundurulur.

(6) Yükümlünün tedbir süresince çalıştığı yerlerin durumunu belirten belgeyi işe başladığı ilk hafta içerisinde tedbirin takibinden sorumlu denetimli serbestlik müdürlüğüne vermesi gerekir.

(7) Yaptırımın infazı, hazırlanan denetim planının yükümlüye tebliği ile başlar, denetim süresinin tamamlanmasıyla sona erer.

Hükümlü veya yükümlülerin uyması gereken kurallar

MADDE 13 – (1) Hükümlüler, cezalarının infazı sırasında ve koşullu salıverildikleri takdirde denetim süresi içinde;

a) Yapılan çağrılara, düzenlenen programlara ve hazırlanan denetim planına,

b) Tedavi ve iyileştirme çalışmaları kapsamında belirlenen yükümlülük-
lere,

c) Kararın infazı ve denetim için belirlenen kurallara,

ç) İnfazın yerine getirilmesinde görev alan personelin uyarı ve önerilerine,
uymak zorundadır.

(2) Yükümlülüğün elektronik cihazlar kullanılmak suretiyle yerine getiril-
mesine karar verilmesi durumunda, yükümlü elektronik kelepçe ve diğer
cihazlar ile ilgili üniteyi usulüne uygun olarak kullanır ve korur.

(3) Yükümlü, ceza infaz kurumu, denetimli serbestlik müdürlüğü ve ce-
zaların infazında görev alan diğer kurumların personeline saygılı davra-
nır, müdürlüğün ve diğer kurumların işleyişinin bozulmaması ve güvenli-
ğinin tehlikeye düşürülmemesi için gerekli özeni ve dikkati gösterir.

(4) Yükümlü yerleşim yeri adresini değiştirir ise yeni adresini denetimli
serbestlik müdürlüğüne bildirmekle yükümlüdür. Yeni adresin bildirilme-
mesi durumunda tebligat, 19/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanu-
nunun hükümlerine göre yapılır.

(5) Askere alınan yükümlü, denetimli serbestlik müdürlüğüne durumunu
bildirir ve ilgili belgeleri iletir. Yükümlü, hükümlülük ya da askerlik duru-
munun sona ermesinden itibaren on gün içerisinde denetimli serbestlik
müdürlüğüne müracaat etmek zorundadır.

İzin ve nakiller

MADDE 14 – (1) Ceza infaz kurumunda bulunan ve hakkında tıbbi te-
davi kararı verilen hükümlüler, tedavileri süresince sadece tedavilerinin
yapılabileceği kurumlara nakil edilebilir.

(2) 5275 sayılı Kanununun 93 ilâ 96 ncı maddeleri kapsamında izne gönde-
rilen hükümlüler, izinleri süresince tabi oldukları yükümlülüklerle uymak
zorundadır. Bu yükümlülüklerle uymayanlar hakkında disiplin soruştur-
ması başlatılır.

(3) Yükümlü başka denetimli serbestlik müdürlüğüne naklini gerektire-
cek şekilde yerleşim yeri adresini değiştirmek isterse bu durumu ve yeni
adresini önceden denetimli serbestlik müdürlüğüne gerekçesiyle birlikte
yazılı olarak bildirir.

(4) Adres değişikliği talebi komisyon tarafından değerlendirilip dosyanın
başka bir denetimli serbestlik müdürlüğüne gönderilmesine karar verile-
ne kadar yükümlülüklerin yerine getirilmesine devam edilir. Yükümlünün

daha önce müdürlüğe bildirdiği eski adresine yapılan tebligat geçerli sayılır.

(5) Yükümlünün yerleşim yeri adresi değişikliği veya başka bir nedenle infazının başka bir denetimli serbestlik müdürlüğünde yapılmasına ilişkin talebi değerlendirilirken, ileri sürülen mazeretin doğruluğu ile gerekliliği araştırılır. İnfazdan kaçmak, yükümlülüğü etkisiz kılmak amacıyla yapıldığı anlaşılan nakil talepleri reddedilir.

(6) Nakil talebi kabul edilen yükümlü, nakil kararının tebliğinden itibaren beş gün içinde yeni yerleşim yeri adresinin bulunduğu denetimli serbestlik müdürlüğüne müracaat etmek zorundadır.

(7) Yükümlü, hakkında belirlenen yükümlülükleri etkisiz kılacak ya da ak-satacak şekilde müdürlüğün yetki sınırları dışına izinsiz olarak çıkamaz. Yükümlünün haklı bir mazerete dayanan talebi ve vaka sorumlusunun uygun görüşü doğrultusunda denetimli serbestlik müdürü tarafından yükümlüye beş güne kadar izin verilebilir. Denetim süresi boyunca toplam kullanılan izin süresi, yükümlünün ikinci derece dâhil kan veya kayın hısımlarından birinin ya da eşinin ölümü veya ağır hastalığı hariç olmak üzere, on beş günü geçemez. İzinde geçen süreler infazdan sayılır.

(8) İzin kullanan yükümlüye izin belgesi verilir. Yükümlü, iznini geçirdiği yerdeki denetimli serbestlik müdürlüğüne müracaat eder ve yükümlünün izin belgesi bu denetimli serbestlik müdürlüğüne imzalanır.

Hükümlü veya yükümlülerin uyarılması

MADDE 15 – (1) Hükümlü hakkında verilen tedavi ve tedbir kararlarının yerine getirilmesi için uyulması gereken kurallar ile karara uygun olarak hazırlanan programa ve ceza infaz kurumu personelinin bu kapsamdaki uyarı ve çağrılarına uyulmaması yükümlülüğün ihlali sayılır. Yükümlülüğün ihlal edilmesi durumunda, psiko-sosyal servis görevlilerinin hazırladığı rapor üzerine hükümlü idare ve gözlem kurulunca uyarılır.

(2) Yükümlülüğün yerine getirilmesi için uyulması gereken kurallar ile karara uygun olarak hazırlanan programa ve denetimli serbestlik personelinin bu kapsamdaki uyarı ve çağrılarına uyulmaması da yükümlülüğün ihlali sayılır. Yükümlülüğün ihlal edilmesi durumunda vaka sorumlusunun teklifi üzerine yükümlü, komisyon tarafından uyarılır.

(3) Uyarı, bir yazı ile hükümlü veya yükümlüye tebliğ edilir. Gerektiğinde yükümlü çağrılarla yükümlülüklerine ilişkin hususlar ve ihlalin sonuçları psiko-sosyal servis görevlileri veya vaka sorumlusu tarafından kendisi-

ne sözlü olarak da açıklanır. Yükümlünün gelmemesi durumunda daha önce yapılmış olan yazılı uyarı yeterli sayılır.

(4) Uyarı için yapılan tebligatta, yeni bir ihlal durumunun tespit edilmesi halinde tekrar bir uyarının yapılmayacağı, ceza infaz kurumunda bulunanlar hakkında disiplin cezası uygulanacağı, denetimli serbestlik altında olanlar için ise dosyanın gereği için infaz hâkimliğine gönderileceği, bu durumda koşullu salıverilme kararının da bu hususa göre değerlendirileceği, koşullu salıverilmiş olanların ise ihlal durumlarının mahkemelerine bildirileceği ve koşullu salıvermelerinin kaldırılabileceği ihtar edilir.

(5) Tedbir kararlarının gereklerini mazereti olmaksızın ve kasıtlı bir şekilde ihlal eden hükümlü uyarılmaz, varsa mazereti komisyon veya idare ve gözlem kurulu tarafından değerlendirilir.

Tedbir kararlarının değiştirilmesi, durdurulması ve kaldırılması

MADDE 16 – (1) Tedbir kararının;

a) Sonradan ortaya çıkan ve hükümlünün elinde olmayan şartlar sebebiyle yerine getirilmesinin imkânsızlaşması veya önemli ölçüde güçleşmesi,

b) İnfazının mümkün olmaması,

c) Yükümlünün tutuklanması, hapis cezasının infazına başlanması veya askere alınması nedeniyle infazının imkânsız hale gelmesi,

durumlarında kanunda aksine bir düzenleme yoksa infaz hâkimliğinden kararının değiştirilmesi, kaldırılması veya uygun olan başka karar verilmesi talep edilebilir.

(2) Yükümlünün işlediği bir suç nedeniyle; tutuklanması veya mahkûm olduğu hapis cezasının infazına başlanması durumunda infaz hâkimliğince aksine bir hüküm verilmedikçe yükümlünün dosyası kapatılır ve ilgilinin bulunduğu ceza infaz kurumuna gönderilir. Yükümlü denetim süresi içerisinde serbest bırakılır ise yükümlülüğün yerine getirilmesine devam edilir. Denetim süresinin sonunda yükümlünün hükümlülük halinin devam etmesi durumunda dosya kapatılarak mahkemesine gönderilir. Ceza infaz kurumunda geçirilen süreler denetim süresinden sayılır.

(3) Yükümlünün askere alınması durumunda mahkemece aksine bir hüküm de verilmez ise yükümlülüğün yerine getirilmesi durdurulur. Yükümlünün denetim süresi içerisinde askerlik hizmeti sona ererse yükümlülüğün yerine getirilmesine devam edilir. Denetim süresinin sonunda yükümlünün askerlik durumunun devam etmesi durumunda dosya ka-

patılarak mahkemesine gönderilir. Askerlikte geçirilen süreler denetim süresinden sayılır.

Yükümlülüklerin sonlandırılması

MADDE 17 – (1) Yükümlülüğün;

- a) Usulüne uygun olarak tebliğ edilmesine rağmen yerine getirilmeye başlanmaması,
- b) Uyarılara rağmen ihlal edilmesi,
- c) İnfaz edilmesi,

hallerinde yükümlülüklerin sonlandırıldığı Cumhuriyet başsavcılığı aracılığıyla infaz hâkimliğine bildirilir.

(2) Tedbir veya yükümlülüğün infazının tamamlanması ya da yükümlülüğün herhangi bir nedenle sona ermesi halinde, ilgili kurum ya da kuruluşun yükümlülüğüyle ilgili yapılan işlemlere dair belgelerin gönderilmesi istenir.

Şikâyet ve itiraz

MADDE 18 – (1) Yükümlüler ile kanuni temsilcileri, infaz hizmetlerinin yürütülmesi sırasında kurumca hazırlanan denetim planları ve raporları ile müdürlükçe yapılan uyarılar gibi işlem ve eylemlerin kanun, tüzük ve yönetmelik hükümleri ile genelgelere aykırı olduğu gerekçesiyle kuruma itirazda, infaz hâkimliğine ise şikâyette bulunabilirler.

(2) Yükümlü, hakkındaki işlem ve eylemleri öğrendiği tarihten itibaren on beş gün, her halde işlem ve eylemlerin yapıldığı tarihten itibaren otuz gün içinde şikâyet yoluyla infaz hâkimliğine başvurabilir.

(3) Şikâyet, dilekçe ile doğrudan infaz hâkimliğine yapılabileceği gibi Cumhuriyet başsavcılığı veya kurum aracılığıyla da yapılabilir. Doğrudan infaz hâkimliğine yapılmayan başvurular hemen ve en geç üç gün içinde infaz hâkimliğine gönderilir. Sözlü yapılan şikâyet tutanağa bağlanır ve tutanağın bir sureti başvurulara verilir.

(4) Şikâyet yoluna başvurulması, yapılan işlem veya faaliyetin yerine getirilmesini durdurmaz. İnfaz hâkimi giderilmesi güç veya imkânsız sonuçların doğması ve işlem veya faaliyetin açıkça hukuka aykırı olması koşullarının birlikte gerçekleşmesi durumunda işlem veya faaliyetin ertelenmesine veya durdurulmasına karar verebilir.

(5) Kurum işlemlerine karşı yapılan itirazlar ceza infaz kurumu idare ve gözlem kurulu veya komisyon tarafından incelenerek sonuçlandırılır. Kararlara karşı infaz hâkimliğine şikâyette bulunulabilir.

(6) Yükümlüyle ilgili birinci fıkra kapsamında yapılan karar ve işlemlere ilişkin yazışmalarda veya belgelerde, yükümlülerin şikâyet ve itiraz hakkı ile süresi açıkça belirtilir.

Yürürlük

MADDE 19 – (1) Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 20 – (1) Bu Yönetmelik hükümlerini Adalet Bakanı yürütür.

YAKALAMA, GÖZALTINA ALMA VE İFADE ALMA YÖNETMELİĞİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

Madde 1 – Bu Yönetmeliğin amacı, bütün adli kolluk görevlileri ile gerektiğinde veya Cumhuriyet savcısının talebi üzerine adli kolluk görevini ifa eden diğer kolluk görevlilerinin, Cumhuriyet savcılarının bilgi ve emirleri doğrultusunda yürütecekleri adli soruşturma sırasında kolluk tarafından gerçekleştirilen yakalama, gözaltına alma, muhafaza altına alma ve ifade alma işlemlerinin yürütülmesinde uyulacak usul ve esasları düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2 – Bu Yönetmelik yakalama, gözaltına alma, muhafaza altına alma ve ifade alma işlemleri ile adli kolluk görevlileri ile gerektiğinde veya Cumhuriyet savcısının talebi üzerine adli kolluk görevini ifa eden bütün kolluk birimlerini kapsar.

Dayanak

Madde 3 – Bu Yönetmelik, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, 7/11/1979 tarihli ve 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, 4/7/1934 tarihli 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu, 10/3/1983 tarihli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilât, Görev ve Yetkileri Kanunu, 9/7/1982 tarihli ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu, 2/7/1993 tarihli ve 485 sayılı Gümrük Müsteşarlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 4 – Bu Yönetmelikte geçen;

Adli kolluk: 04/06/1937 tarihli ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilâtı Kanununun 8, 9, 10 ve 12 nci maddeleri, 2803 sayılı Jandarma Teşkilât, Görev ve Yetkileri Kanununun 7 nci maddesi, 485 sayılı Gümrük Müsteşarlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 8 inci maddesi ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununun 4 üncü maddesinde belirtilen soruşturma işlemi yapan güvenlik görevlilerini,

Bilgi alma: Bir suçun tespiti veya aydınlatılmasına yönelik olarak, müşteki ve suçtan zarar gören ile suç işleme şüphesi altında bulunmayan diğer kişilerin dinlenmesini ve tutanağa geçirilmesini,

İfade alma: Şüphelinin kolluk görevlileri veya Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesini,

Gecikmesinde sakınca bulunan hâl: Derhâl işlem yapılmadığı takdirde suçun iz, eser, emare ve delillerinin kaybolması veya şüphelinin kaçması veya kimliğinin saptanamaması ihtimalinin ortaya çıkması hâlini,

Gözaltına alma: Kanunun verdiği yetkiye göre, yakalanan kişinin hakkındaki işlemlerin tamamlanması amacıyla, yetkili hâkim önüne çıkarılması veya serbest bırakılmasına kadar kanunî süre içinde sağlığına zarar vermeyecek şekilde özgürlüğünün geçici olarak kısıtlanıp alıkonulmasını,

Gözaltı birimi: Yakalanan kişinin hakkındaki işlemlerin tamamlanarak adli mercilere sevk edilmesine veya serbest bırakılmasına kadar, kanunî süre içinde onu gözaltında tutmakla yetkili ve görevli kolluk kuvveti birimlerini,

Gözaltı ve nezarethane sorumlusu: Gözaltına veya muhafaza altına alınan kişilere haklarının okunmasını, kayıtların tutulmasını ve kanunlara uygun davranılmasını sağlamak

amacıyla ilgili karakol, birim veya bot komutanı, âmiri veya büro âmiri tarafından görevlendirilen personeli,

Kovuşturma: İddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi,

Mâlen sorumlu: Yargılama konusu işin hükme bağlanması ve bunun kesinleşmesinden sonra, maddî ve malî sorumluluk taşıyarak hükmün sonuçlarından etkilenecek veya bunlara katlanacak kişiyi,

Muhafaza altına alma: Kanunun yetki verdiği hâllerde yetkili merci önüne çıkarılması gereken kişilerin ilgili kurumlar veya kişilerce teslim alınana kadar sağlıklarına zarar vermeyecek şekilde ve zorunlu olduğu ölçüde özgürlüklerinin kısıtlanıp alıkonulmasını,

Müdafi: Şüpheli veya sanığın ceza muhakemesinde savunmasını yapan avukatı,

Nezarethane: Şüpheli veya sanıkların haklarındaki işlemlerin tamamlanıp adli mercilere sevk edilinceye kadar bekletilmesi amacıyla yapılmış yerleri,

Sanık: Kovuşturmanın başlamasından itibaren hükmün kesinleşmesine kadar, suç şüphesi altında bulunan kişiyi,

Sorgu: Şüpheli veya sanığın, hâkim veya mahkeme tarafından soruşturma veya kovuşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesini,

Soruşturma: Kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi,

Suçüstü: İşlenmekte olan suç, henüz işlenmiş olan fiil ile fiilin işlenmesinden hemen sonra kolluk, suçtan zarar gören veya başkaları tarafından takip edilerek yakalanan kişinin işlediği suç, fiilin pek az önce işlendiğini gösteren eşya veya delille yakalanan kimsenin işlediği suç,

Şüpheli: Soruşturma evresinde, suç şüphesi altında bulunan kişiyi,

Toplu suç: Aralarında iştirak iradesi bulunmasa da üç veya daha fazla kişi tarafından işlenen suç,

Vekil: Katılan, suçtan zarar gören veya mâlen sorumlu kişiyi ceza muhakemesinde temsil eden avukatı,

Yakalama: Kamu güvenliğine, kamu düzenine veya kişinin vücut veya hayatına yönelik var olan bir tehlikenin giderilmesi için denetim altına alınması gereken veya suç işlediği yönünde hakkında kuvvetli iz, eser, emare ve delil bulunan kişinin gözaltına veya muhafaza altına alma işlemlerinden önce özgürlüğünün geçici olarak ve fiilen kısıtlanarak denetim altına alınmasını, ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Yakalama, Gözaltına Alma ve Muhafaza Altına Alma

Yakalama, gözaltına alma ve muhafaza altına alma yetkisi

Madde 5 – Kolluk görevlileri;

a) Gecikmesinde sakınca bulunan ve Cumhuriyet savcısına veya derhâl âmirlerine müracaat imkânı olmayan hâllerde; hakkında yakalama emri düzenlenmesi veya tutuklama kararı verilmesi gereken kişileri ya da suçüstü hâlinde veya gecikmesinde sakınca bulunan diğer hâllerde suç işlendiğine veya suça teşebbüs edildiğine dair haklarında kuvvetli iz, eser, emare ve delil bulunan şüphelileri,

b) Kolluk kuvvetinin kanun ve usul dairesinde verdiği emre itaatsizlik edenleri ve aldığı tedbirlere uymayanları,

c) Görev yaparken mukavemette bulunan veya görevinden alıkoymak maksadıyla kolluk kuvvetine zorla karşı koyan ve yakalanmadıkları takdirde hareketlerine devam etmeleri ihtimali bulunan kişileri,

d) Haklarında yetkili mercilerce verilen yakalama emri, yakalama ve tutuklama kararı bulunanları veya kanunla istenilen bir mükellefiyeti yerine getirmediikleri için yakalanması gerekenleri,

e) Uyuşturucu ve uyarıcı maddeleri alan, satan, bulunduran veya kullananları,

f) Halkın rahatını bozacak veya rezalet çıkaracak derecede sarhoş olanları veya sarhoşluk hâlinde başkalarına saldıranları,

g) Halkın huzur ve sükûnunu bozanlardan, yapılan uyarılara rağmen bu hareketlerine devam edenlerle, başkalarına saldırıya yeltenenleri ve kavgaya edenleri,

h) Bir kurumda tedavi, eğitim ve ıslahı için kanunlarla belirtilen esaslara uygun olarak, alınan tedbirlerin yerine getirilmesi amacıyla toplum için tehlike teşkil eden akıl hastası, uyuşturucu ve uyarıcı madde veya alkol tutkunu, serseri veya hastalık bulaştırabilecek kişileri,

ı) Haklarında mahkemece çocuk bakım ve yetiştirme yurtlarına veya benzeri resmî veya özel kurumlara yerleştirilmesine veya yetkili merci önüne çıkarılmasına karar verilen çocukları,

i) Usulüne aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren veya hakkında sınır dışı etme veya geri verme kararı alınan kişileri, yakalayabilir.

Kimliğini bir belgeyle veya kolluk kuvvetince tanınmış veya güvenilir kişilerin tanıklığı ile ispat edemeyenlerle, gösterdikleri belgelerin doğruluğundan şüphe edilen kişileri, aranan kişilerden olup olmadıkları anlaşılıncaya veya gerçek kimliği ortaya çıkıncaya kadar yirmidört saati geçmemek üzere, yakalama ve muhafaza altına almaya yetkilidir. Bu kişilere kimliklerini ispatlamaları hususunda gerekli kolaylık gösterilir.

Aşağıda belirtilen hâllerde, herkes tarafından geçici olarak yakalama yapılabilir:

a) Kişiye suçu işlerken rastlanması,

b) Suçüstü bir fiilden dolayı izlenen kişinin kaçması ihtimalinin bulunması veya hemen kimliğini belirleme imkânının bulunmaması.

Soruşturma ve kovuşturması şikâyete bağlı olmakla birlikte, beden veya akıl hastalığı, malûllük veya güçsüzlükleri nedeniyle kendilerini idareden

aciz bulunanlara karşı işlenen suçüstü hâllerinde kişinin yakalanması şikâyete bağlı değildir.

Soruşturma ve kovuşturması şikâyete bağlı olan suç hakkında 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 90 ıncı maddesinin üçüncü fıkrasına göre şikâyetten önce şüpheli yakalanmış olursa şikâyete yetkili olan kimseye ve bunlar birden fazla ise hiç olmazsa birine yakalama bildirilir.

Yakalama işlemi

Madde 6 – Yakalama 5 inci maddede belirtilen yetkiler çerçevesinde, hâkim kararı veya Cumhuriyet savcısının emriyle veya doğrudan kolluk kuvveti veya suçüstü hâlinde herkes tarafından yapılabilir.

Yakalanan kişinin kaçmasını, kendisine veya başkalarına zarar vermesini önlemek amacıyla kaba üst araması yapılarak, silâh ve bunun gibi unsurlardan arındırılması sağlanır.

Yakalama sırasında suçun iz, emare, eser ve delillerinin yok edilmesini veya bozulmasını önleyecek tedbirler alınır.

Yakalanan kişiye, suç ayrımı gözetilmeksizin yakalama sebebi ve hakkındaki iddialar ile susma ve müdafiden yararlanma, yakalanmaya itiraz etme hakları ile diğer kanunî hakları ve itiraz hakkını nasıl kullanacağı, herhâlde yazılı, bunun hemen mümkün olmaması hâlinde sözlü olarak derhâl bildirilir.

Kolluk kuvveti tarafından yapılan yakalama hâlinde işlem, yakalanan kişi ve uygulanan tedbirler derhâl Cumhuriyet savcısına bildirilir.

Yakalamadan ve gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin emirden, yakalananın bir yakınına veya belirlediği bir kişiye Cumhuriyet savcısının emriyle gecikmeksizin haber verilir.

Yakalama işlemi bir tutanağa bağlanır. Bu tutanağa yakalananın, hangi suç nedeniyle, hangi koşullarda, hangi yer ve zamanda yakalandığı, yakalamayı kimlerin yaptığı, hangi kolluk mensubunca tespit edildiği, haklarının tam olarak anlatıldığı açıkça yazılır, bu tutanağın bir sureti yakalanan kişiye verilir. Bu kişiye ayrıca haklarının yazılı olarak bildirildiğini ve kendisi tarafından da bu hususun anlaşıldığını belirten bu Yönetmeliğe ekli “Yakalama ve Gözaltına Alma Tutanağı Şüpheli ve Sanık Hakları Formu” (EK-A) tanzim edilerek imzalı bir örneği verilir.

Suç işlerken rastlanması veya suçüstü bir fiilden dolayı izlenen kişinin kaçması ihtimalinin bulunması veya hemen kimliğini belirleme imkânının bulunmaması nedeniyle başkaları tarafından yakalanıp kolluk görevli-

rine teslim edilen veya bu hâllerde kolluk görevlilerince yakalanan ya da haklarında tutuklama kararı veya yakalama emri düzenlenmesini gerektiren ve gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde; Cumhuriyet savcısına veya âmirlerine derhâl başvurma imkânı bulunmaması sebebiyle kolluk görevlilerince yakalanan kişi ve olay hakkında Cumhuriyet savcısına hemen bilgi verilerek, emri doğrultusunda işlem yapılır. Cumhuriyet savcısı tarafından verilen sözlü emir, en kısa zamanda yazılı hâle dönüştürülerek mümkün olması hâlinde en seri iletişim vasıtasıyla ilgili kolluğa bildirilir; aksi hâlde ilgili kolluk görevlilerince alınmasına hazır edilir. Ancak, kolluk görevlisi emrin yazılı hâle getirilmesini beklemeden sözlü emrin gereğini yerine getirir.

Yakalanan kişi, Cumhuriyet savcısının emri ile serbest bırakılmazsa, soruşturmanın tamamlanması için gözaltına alınır.

Muhafaza altına alınmak amacıyla yakalanan kişiler hakkında da bu maddenin ikinci fıkrası hükmü uygulandıktan sonra, yakalama sebebi, yakalamaya itiraz etme hakkı ve bu hakkı nasıl kullanılacağı derhâl bildirilir. Bu kişilerden ıslah veya tedavi kurumuna götürülmesi gerekenlerin ilgili kurumlarca teslim alınmaları sağlanır. Teslim alınmaması hâlinde, durum bir tutanakla tespit edilir ve tutanağın bir sureti mülkî amire gönderilir.

Yakalanan ve nakledilecek şahıslara uygulanacak tedbirler

Madde 7 – Yakalanan veya tutuklanarak bir yerden diğer bir yere nakledilen kişilere, kaçacaklarına ya da kendisi veya başkalarının hayat ve beden bütünlükleri bakımından tehlike arz ettiğine ilişkin belirtilerin varlığı hâllerinde kelepçe takılabilir.

Yakınlarına haber verme

Madde 8 – Yakalanan kişinin;

- a) Kendisi ile birlikte bir kişi varsa bu kişi vasıtasıyla,
- b) Suçun işlendiği veya yakalandığı yerde ikâmet ediyorsa ve haber vereceği yakınının telefon numarasını biliyorsa ya da kolluk vasıtasıyla sair suretle tespit edilebiliyorsa, telefon ile,
- c) Haber vereceği yakınının telefon numarasını bilmiyorsa ilgili yer kolluğu vasıtasıyla,
- d) Konutu suç yeri dışında ise telefonla veya kişinin adresinin bulunduğu yerle ilişki kurulmak suretiyle, yakalandığı, gözaltına alındığı veya gözaltı süresinin uzatıldığı Cumhuriyet savcısının emriyle gecikmeksizin bir yakınına veya belirlediği bir kişiye haber verilir.

Yakalanan veya gözaltına alınan kişi yabancı ise, yazılı olarak karşı çık-maması hâlinde, durumu vatandaşı olduğu ülkenin büyükelçiliği veya konsolosluğuna haber verilir.

Muhafaza altına alınmak amacıyla kişinin yakalandığı, istediği kanunî ya-kınlarına derhâl bildirilir.

Sağlık kontrolü

Madde 9 – Yakalanan kişinin gözaltına alınacak olması veya zor kullanı-larak yakalanması hâllerinde hekim kontrolünden geçirilerek yakalanma anındaki sağlık durumu belirlenir.

Gözaltına alınan kişinin herhangi bir nedenle yerinin değiştirilmesi, gö-zaltı süresinin uzatılması, serbest bırakılması veya adli mercilere sevk edilmesi işlemlerinden önce de sağlık durumu hekim raporu ile tespit edilir.

Gözaltına alınanlardan herhangi bir nedenle sağlık durumu bozulanlar ile sağlık durumundan şüphe edilenler, derhâl hekim kontrolünden ge-çirilerek gerekiyorsa tedavileri yaptırılır. Bu durumdaki kişilerden kronik bir rahatsızlığı olanların, istekleri hâlinde varsa kendi hekimi nezaretinde resmî hekim tarafından muayene ve tedavi edilmeleri sağlanır.

Gözaltına alınan kişinin ifadesini alan veya soruşturmayı yürüten kolluk görevlisi ile bu kişiyi tıbbî muayeneye götüren kolluk görevlisinin farklı olması zorunludur. Ancak personel yetersizliği nedeniyle farklı kolluk gö-revlisinin bulunmaması hâlinde bu durum belgelendirilir.

Tıbbî muayene, kontrol ve tedavi, adli tıp kurumu veya resmî sağlık kuru-luşlarınca yapılır.

Hekim raporu üç nüsha hâlinde düzenlenir. Kolluk görevlileri tarafından, hekim raporunu verecek birime, yakalananın nezarethaneye giriş raporu mu, yoksa çıkış raporu için mi getirildiği yazılı olarak bildirilir.

Yakalama veya nezarethaneye giriş raporunun bir nüshası raporu tan-zim eden sağlık kuruluşunda saklanır, ikinci nüshası gözaltına alınana, üçüncü nüsha ise soruşturma dosyasına eklenmek üzere ilgili kolluk gö-revlisine verilir.

Gözaltı süresinin uzatılması veya yer değişikliği ya da nezarethaneden çıkış sırasında düzenlenen hekim raporlarından; bir nüshası sağlık kuru-luşunda saklanır, iki nüshası ise raporu düzenleyen sağlık kuruluşunca kapalı ve mühürlü bir zarf içerisinde ilgili Cumhuriyet başsavcılığına en seri şekilde gönderilir. Bunlardan bir nüshası Cumhuriyet savcısı tara-

findan gözaltına alınanın kendisine veya vekiline verilir, bir nüshası ise soruşturma dosyasına eklenir. Bu raporların düzenlenmesinde ve Cumhuriyet başsavcılığına gönderilmesinde 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 157 nci maddesinde belirtilen gizlilik kurallarına uyulur ve bu amaçla gerekli tedbirler ilgili sağlık kuruluşunca alınır.

Hekim muayene esnasında 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 94 üncü maddesinde belirtilen işkence, 95 inci maddesinde belirtilen neticesi sebebiyle ağırlaşmış işkence ve 96 ncı maddesinde belirtilen eziyet suçlarının işlendiği yolunda herhangi bir bulguya rastlaması hâlinde, keyfiyeti derhâl Cumhuriyet savcısına bildirir. Bu durumda Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmeliğin 7 ve 8 inci maddesine göre işlem yapılır.

Hekim ile muayene edilen şahsın yalnız kalmaları, muayenenin hekim hasta ilişkisi çerçevesinde yapılması esastır. Ancak, hekim kişisel güvenlik endişesini ileri sürerek muayenenin kolluk görevlisinin gözetiminde yapılmasını isteyebilir. Bu istek belgelendirilerek yerine getirilir. Bu durumda gözaltına alınan kişinin talebi hâlinde müdafî de muayene sırasında gecikmeye neden olmamak kaydıyla hazır bulunabilir.

Kadının muayenesi, talebi hâlinde ve olanaklar elverdiğinde bir kadın hekim tarafından yapılır. Muayene edilecek kadının talebine rağmen kadın hekimin bulunmaması halinde, muayene sırasında hekim ile birlikte sağlık mesleği mensubu bir kadın personelin bulundurulmasına özen gösterilir.

Güvenlik araması

Madde 10 – Gözaltı birimine getirilen kişi hakkında aşağıdaki hükümler uygulanır:

a) Nezarethaneye veya zorunlu hâllerde bu amaca tahsis edilen yerlere konulmadan önce usulünce aranır. Kadının üst veya vücudunun aranması, bir kadın görevli veya bu amaçla görevlendirilecek diğer bir kadın tarafından yapılır.

b) Kendisine zarar verebilecek kemer, kravat, ip, kesici ve delici alet gibi nesnelere arındırılır.

c) Üzerinden çıkan eşya ve para muhafaza altına alınır. Paranın nev'i, seri numarası ve miktarı, eşyanın vasıfları ve markasını belirten bir tutanak düzenlenir ve bu tutanağın bir sureti üstü aranan kişiye verilir.

Nezarethane işlemleri

Madde 11 – Üst araması yapılan kişinin nezarethaneye girişi, bu Yönetmeliğe ekli «Nezarethaneye Alınanların Kaydına Ait Defter»e (EK-B) kaydedilerek sağlanır.

Nezarethane işlemlerinde;

- a) Aynı suçla ilgisi olanlar, birbirine hasım olanlar, erkek ve kadınlar bir araya konulmazlar, çocuklar yetişkinlerden ayrı tutulurlar.
- b) Nezarethanede zarurî hâller dışında beşten fazla kişi bir arada bulundurulmaz.
- c) Tuvalet, temizlik gibi zorunlu ihtiyaçların giderilmesi görevli memurun gözetiminde sağlanır.
- d) Yiyecek ve içecekler önceden kontrol edilir.
- e) Gözaltına alınan kişi saldırgan bir tutum sergilemeye başladığı veya kendisine zarar vermeye kalkıştığı takdirde önce sözle kontrol altına alınmaya çalışılır. Bu mümkün olmadığı takdirde, hareketini giderecek derecede kuvvet kullanılabilir. Ancak zarurî olmadıkça gerek kendisinin gerek başkasının hayatı, vücut bütünlüğü veya sağlığı tehlikeye girmedikçe kuvvet kullanılmaz.
- f) Saldırgan tutum ve davranışları kontrol altına alınamayan kişiler tıbbî müdahalede bulunulması için sağlık kuruluşlarına gönderilir.
- g) Gözaltına alınan kişilerin yaşama haklarını koruyucu gerekli önlemler alınarak, bu amaçla ilgili gözetlenebilir. Gözetleme işlemi teknik imkânlar ölçüsünde kayda alınabilir.
- h) Gözaltındaki kişinin beslenme, nakil, sağlığının korunması ve gerektiğinde tedavisi, yakalandığının yakınlarına haber verilmesi giderleri ilgili birimin bağlı olduğu Bakanlığın bütçe ödeneklerinden karşılanır.

Nezarethaneye alınanların kaydına ait defter

Madde 12 – Gözaltı işlemleri nezarete alınanların kaydına ait deftere yazılmak suretiyle tespit edilir. Denetime tâbi olan bu defterde:

- a) Kimlik bilgileri;
 - 1) Adı ve soyadı,
 - 2) Anne ve baba adı,
 - 3) Cinsiyeti,

- 4) Doğum yeri ve tarihi,
 - 5) Nüfusa kayıtlı olduğu yer,
 - 6) Cilt, aile sıra ve kayıt numarası,
 - 7) Yabancılar için pasaport numarası,
 - 8) İkâmet adresi, iş adresi ve telefon numaraları,
 - 9) Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası,
- b) Gözaltına alınmasına esas bilgiler;
- 1) İsnat edilen suç, gözaltına alınma nedeni,
 - 2) Suç yeri ve tarihi,
 - 3) Kimin emri ile yakalandığı ve nezarete alındığı,
 - 4) Haber verilen Cumhuriyet savcısının adı ve soyadı,
 - 5) Cumhuriyet savcısına haber verildiği tarih ve saat,
 - 6) Bilgi toplama işlem kısmı kaydı,
- c) Giriş işlemleri;
- 1) Yakalamanın yeri, tarihi ve saati,
 - 2) Giriş tarihi ve saati,
 - 3) Girişte alınan hekim raporunun verildiği makam, tarihi, sayısı ve özeti,
 - 4) Üst aramasında teslim alınan malzemeler, teslim eden ve teslim alanın imzası,
 - 5) Giriş işlemini yapan görevlinin adı, soyadı, rütbesi ve imzası,
- d) Şüpheli ile ilgili işlemler;
- 1) Haber verilen yakını veya belirlediği kişi, adres ve telefon numarası,
 - 2) Haber verilen diplomatik temsilciliğin adı ve telefon numarası,
 - 3) Haber veren personelin adı, soyadı, sicili ve imzası,
 - 4) Haber verme tarihi ve saati,
 - 5) Şüphelinin, hakkında haber verildiğine dair imzası,
 - 6) Tercüman temin edilip edilmediği, tercümanın adı, soyadı ve imzası,
 - 7) Müdafî istediği hakkındaki beyanı ve imzası,

- 8) Müdafî talep etmiş ise baronun adı veya kendi avukatının adı ve soyadı,
 - 9) Gelen müdafîin adı ve soyadı, sicil numarası, geliş saati ve imzası,
 - 10) Süre uzatımına karar veren makam, kararının tarihi, sayısı ve uzatılan süre,
- e) Çıkış işlemleri;
- 1) Çıkarıldığı tarih ve saat,
 - 2) Sevk edildiği makam,
 - 3) Sevk evrakının tarihi ve sayısı,
 - 4) Teslim alan görevlinin adı, soyadı ve imzası,
 - 5) Kişinin kendisine teslim edilen malzemeler ve imzası,
 - 6) Görevliye teslim edilen malzemeler ve imzası,
 - 7) Geçici ayrılışlar,
 - 8) İlân, işlemler ve sonuç,
 - 9) Çıkış işlemini yapan görevlinin adı, soyadı, rütbesi ve imzası,
 - 10) Kontrol eden âmirin adı, soyadı, rütbesi ve imzası, belirtilir.

Bu defterde, yukarıda belirtilen zorunlu bilgilerin dışında gerekli görülen diğer bilgilere de yer verilebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Gözaltı Süresi, Salıverme ve Adli Mercilere Sevk

Gözaltı süresi

Madde 13 – 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 90 ıncı maddesine göre yakalanan kişi Cumhuriyet savcısı tarafından bırakılması emredilmezse, soruşturmanın tamamlanması için gözaltına alınır.

Gözaltı süresi, yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç, yakalama anından itibaren yirmidört saati geçemez. Yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilme için zorunlu süre oniki saatten fazla olamaz.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 250 nci maddesinin birinci fıkrasında yer alan suçlara bakmakla görevli olan ağır ceza mahkemelerinin görev alanına giriyorsa bu süre kırksekiz saattir.

Gözaltı süresinin uzatılması

Madde 14 – Toplu olarak işlenen suçlarda, delillerin toplanmasında güçlük veya şüpheli sayısının çokluğu nedeniyle Cumhuriyet savcısı gözaltı süresini her defasında bir günü geçmemek üzere, üç gün süreyle uzatılmasına yazılı olarak emir verebilir. Gözaltı süresinin uzatılması emri, gözaltına alınana derhâl tebliğ edilir. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetinden mahrum bırakılamaz.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 250 nci maddesinin birinci fıkrasında yer alan suçlara bakmakla görevli olan ağır ceza mahkemelelerinin görev alanına giren suçlardan; Anayasanın 120 nci maddesi gereğince olağanüstü hâl ilân edilen bölgelerde yakalanan kişiler hakkında, aynı Kanununun 91 inci maddesinin bir ve üçüncü fıkralarında dört gün olarak belirlenen süre, Cumhuriyet savcısının talebi ve hâkim kararı ile yedi güne kadar uzatılabilir. Hâkim karar vermeden önce yakalanan ve gözaltına alınan kişiyi dinler.

Yakalama ve gözaltı işlemlerine karşı hâkime başvurma

Madde 15 – Yakalama, gözaltına alma işlemine veya gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin Cumhuriyet savcısının yazılı emrine karşı, yakalanan kişi, müdafî veya kanunî temsilcisi, eşi ya da birinci veya ikinci derecede kan hısımları hemen serbest bırakılmasını sağlamak için sulh ceza hâkimine başvurabilir. Yakalanan kişinin dilekçesi yetkili hâkime en seri şekilde ulaştırılır.

Yakalanan kişinin yetkili mahkemeye götürülmesi

Madde 16 – Hâkim veya mahkeme tarafından verilen yakalama emri üzerine soruşturma veya kovuşturma evresinde yakalanan kişi, en geç yirmidört saat içinde yetkili hâkim veya mahkeme önüne çıkarılmıyorsa, aynı süre içinde en yakın sulh ceza hâkimi önüne çıkarılır; serbest bırakılmadığı takdirde, yetkili hâkim veya mahkemeye en kısa zamanda gönderilmek üzere tutuklanır.

Yetkili mercilere sevk veya serbest bırakma

Madde 17 – Yakalanan kişi, gözaltına alınmasını gerektirecek bir nedenin tespit edilememesi veya yakalama sebebinin ortadan kalkması hâlinde Cumhuriyet savcısının emri ile kolluk kuvvetince derhâl salıverilir.

Yakalanan kişi, hakkında ıslah veya tedavi tedbiri alınması gereken kişilerden ise ilgili kuruma teslim edilir.

Gözaltı süreleri azamî süreler olup, gözaltına alınan kişilerin işlemlerinin en kısa sürede bitirilmesi esastır.

Gözaltına alınanlar, işlemleri bitirildikten sonra gözaltı süresinin dolması beklenmeksizin kolluk kuvvetince ilgili Cumhuriyet başsavcılığına derhâl sevk edilir.

Yakalama, gözaltına alma işlemine veya gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin Cumhuriyet savcısının emrine karşı, hâkime yapılan başvuru üzerine verilen serbest bırakma kararı derhâl uygulanır.

Emanete alınan şahsî eşya ve para eksiksiz olarak ilgisine teslim edilerek ve girişte tanzim edilen güvenlik araması tutanağına şerh düşülerek kendisine imzalatılır.

Sevk veya serbest bırakma işlemi ve sebebi, bu Yönetmeliğe ekli “Sevk/ Serbest Bırakma Tutanağı”na (EK-C) bağlanır, bunun bir sureti gözaltından çıkarılan kişiye verilir.

Yeniden yakalama yasağı

Madde 18 – Gözaltı süresinin dolması veya sulh ceza hâkiminin kararı üzerine, gözaltına alınıp da serbest bırakılan kişi hakkında yakalamaya neden olan fiille ilgili yeni ve yeterli delil elde edilmedikçe ve Cumhuriyet savcısının kararı olmadıkça bir daha aynı nedenle yakalama işlemi uygulanamaz.

Çocuklarla ilgili özel hüküm

Madde 19 – Çocuklar bakımından yakalama ve ifade alma yetkileri aşağıdaki şekilde sınırlandırılmıştır:

a) Fiili işlediği zaman oniki yaşını doldurmamış olanlar ile onbeş yaşını doldurmamış sağır ve dilsizler;

1) Suç nedeni ile yakalanamaz ve hiçbir suretle suç tespitinde kullanılamaz.

2) Kimlik ve suç tespiti amacı ile yakalama yapılabilir. Kimlik tespitinden hemen sonra serbest bırakılır. Tespit edilen kimlik ve suç, mahkeme başkanı veya hâkimi tarafından tedbir kararı alınmasına esas olmak üzere derhâl Cumhuriyet başsavcılığına bildirilir.

b) Oniki yaşını doldurmuş, ancak onsekiz yaşını doldurmamış olanlar suç sebebi ile yakalanabilirler. Bu çocuklar, yakınları ile müdafiyeye haber verilerek derhâl Cumhuriyet başsavcılığına sevk edilirler; bunlarla ilgili soruşturma Cumhuriyet başsavcısı veya görevlendireceği Cumhuriyet savcısı tarafından bizzat yapılır ve aşağıdaki hükümlere göre yürütülür:

1) Çocuğun gözaltına alındığı ana-baba veya vasisine bildirilir.

- 2) Kendi talebi olmasa bile müdafiden yararlandırılır, ana-baba veya vasisi müdafî seçebilir.
- 3) Müdafî hazır bulundurulmak şartı ile şüpheli çocuğun ifadesi alınır.
- 4) Kendisinin yararına aykırı olduğu saptanmadığı veya kanunî bir engel bulunmadığı durumlarda ana-babası veya vasisi ifade alınırken hazır bulunabilir.
- 5) Yetişkinlerden ayrı yerlerde tutulur.
- 6) 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunda yazılı suçlar büyüklerle beraber işlendiği takdirde soruşturma evresinde çocuklarla ilgili evrak ayrılır, soruşturmaları ayrı ayrı yürütülür.
- 7) Çocukların kimlikleri ve eylemleri mutlaka gizli tutulur.
- 8) Suçun mağduru çocuksa, bunlara karşı işlenen suçüstü hâllerinde, kovuşturulması suçtan zarar gören kimsenin şikâyetine bağlı olan fiillerde şüphelinin yakalanması ve soruşturma yapılması için şikâyet şartı aranmaz.
- 9) Çocuklarla ilgili işlemler mümkün olduğu ölçüde sivil kıyafetli görevliler tarafından yerine getirilir.
- 10) Çocuklara kelepçe ve benzeri aletler takılamaz. Ancak, zorunlu hâllerde çocuğun kaçmasını, kendisinin veya başkalarının hayat veya beden bütünlükleri bakımından doğabilecek tehlikeleri önlemek için kolluk tarafından gerekli önlemler alınır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Müdafî ile İlgili Hususlar

Müdafî tayini

Madde 20 – Şüpheli veya sanık, soruşturma ve kovuşturmanın her aşamasında bir veya birden fazla müdafîin yardımından yararlanabilir; kanunî temsilcisi varsa, o da şüpheliye veya sanığa müdafî seçebilir.

Soruşturma evresinde, ifade almada en çok üç müdafî hazır bulunabilir.

Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında müdafîin, şüpheli veya sanıkla görüşme, ifade alma veya sorgu süresince yanında olma ve hukukî yardımda bulunma hakkı engellenemez, kısıtlanamaz.

Şüpheli veya sanık, müdafî seçebilecek durumda olmadığını beyan ederse, talebi hâlinde baro tarafından bir müdafî görevlendirilir.

Şüpheli veya sanık onsekiz yaşını doldurmamış ya da sağır veya dilsiz veya kendisini savunamayacak derecede malûl olur ve bir müdafî de bulunmazsa talebi aranmaksızın bir müdafî görevlendirilir.

Üst sınırı en az beş yıl hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı yapılan soruşturma ve kovuşturmada şüpheli veya sanığın talebi aranmaksızın bir müdafî görevlendirilir.

Müdafî ile görüşme

Madde 21 – Şüpheli veya sanık vekâletname aranmaksızın müdafî ile her zaman ve konuşulanları başkalarının duyamayacağı bir ortamda görüşebilir. Bu kişilerin müdafî ile yazışmaları denetime tâbi tutulamaz.

Müdafî ile görüşmesinden önce ve görüşmesi sırasında, talebi hâlinde yakalanan kişiye kalem ve kâğıt verilir.

Soruşturmayı geciktirmemek kaydıyla ve yakalanan kişi isterse, vekâletname aranmaksızın en çok üç müdafî ifadede hazır bulunabilir.

Her kolluk biriminde görüşme için uygun şartları haiz görüşme odası ayrılır.

Müdafîin soruşturma evrakını incelemesi¹

Madde 22 - Müdafî, soruşturma evresinde dosya içeriğini inceleyebilir ve istediği belgelerin bir örneğini harçsız olarak alabilir. *Kollukta bulunan soruşturma dosyası için yetkili Cumhuriyet savcısının yazılı emri gerekir.*¹

Müdafîin dosya içeriğini incelemesi veya belgelerden örnek alması, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek ise, Cumhuriyet savcısının talebi üzerine, sulh ceza hâkiminin kararıyla bu yetkisi kısıtlanabilir.

Yakalanan kişinin veya şüphelinin ifadesini içeren tutanak ile bilirkişi raporları ve adı geçenlerin hazır bulunmaya yetkili oldukları diğer adli işlemlere ilişkin tutanaklar hakkında, ikinci fıkra hükmü uygulanmaz.

Müdafî, Cumhuriyet başsavcılığınca iddianamenin mahkemeye verildiği tarihten itibaren dosya içeriğini ve muhafaza altına alınmış delilleri inceleyebilir; bütün tutanak ve belgelerin örneklerini harçsız olarak alabilir.

Bu maddenin içerdiği haklardan suçtan zarar görenin vekili de yararlanır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

İfade Alma

İfade almanın esasları

Madde 23 – Şüphelinin ifadesinin alınmasında aşağıdaki hususlara uyulur:

- a) Şüphelinin kimliği saptanır. Şüpheli, kimliğine ilişkin soruları doğru olarak cevaplandırmakla yükümlüdür.
- b) Kendisine yüklenen suç anlatılır.
- c) Müdafî seçme hakkının bulunduğu ve onun hukukî yardımından yararlanabileceği, müdafîin ifade sırasında hazır bulunabileceği kendisine bildirilir. Müdafî seçecek durumda olmadığı ve bir müdafî yardımından faydalanmak istediği takdirde, kendisine baro tarafından bir müdafî görevlendirilir.
- d) Müdafî sadece hukukî yardımda bulunabilir, şüphelinin ifadesi alınırken şüpheliye sorulan soruya doğrudan cevap veremez, onun yerini aldığı izlenimi veren herhangi bir müdahalede bulunamaz. Hukukî yardım maddî olayı karartabilecek müdahalelerin yapılması anlamına gelmez. Müdafî şüpheliye bütün kanunî haklarını hatırlatabilir ve müdafîin her türlü müdahalesi tutanağa geçirilir.
- e) 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 95 inci maddesi hükmü saklı kalmak üzere, yakalanan kişinin yakınlarından istediğine yakalandığı derhâl bildirilir.
- f) Yüklenen suç hakkında açıklamada bulunmamasının kanunî hakkı olduğu söylenir.
- g) Şüpheden kurtulması için somut delillerin toplanmasını isteyebileceği hatırlatılır ve kendisi aleyhine var olan şüphe nedenlerini ortadan kaldırmak ve lehine olan hususları ileri sürmek imkânı tanınır.
- h) İfade verenin kişisel ve ekonomik durumu hakkında bilgi alınır.
- i) İfade işlemlerinin kaydında, teknik imkânlardan yararlanılabilir.
- j) İfade bir tutanağa bağlanır. Bu tutanakta şunlar yer alır:
 - 1) İfade alma işleminin yapıldığı yer ve tarih,
 - 2) İfade alma sırasında hazır bulunan kişilerin isim ve sıfatları ile ifade veren kişinin açık kimliği,

- 3) İfade alma sırasında, yukarıdaki işlemlerin yerine getirilip getirilmediği, bu işlemler yerine getirilmemiş ise nedenleri,
- 4) Tutanak içeriğinin ifade veren ile hazır olan müdafî tarafından okunduğu ve imzaları,
- 5) İmzadan çekinme hâlinde bunun nedenleri.

İfade esasları bu Yönetmeliğe ekli İfade Tutanağı (EK-D) formatına uygun olarak yerine getirilir.

İfade almada yasak yöntemler

Madde 24 – İfade veren şüphelinin beyanı, özgür iradesine dayanmalıdır. Bunu engelleyici nitelikte kötü davranma, işkence, ilâç verme, yorma, aldatma, cebir veya tehditte bulunma, bazı araçları kullanma gibi beldensel veya ruhsal müdahaleler yapılamaz.

Kanuna aykırı bir yarar vaat edilemez.

Yasak usullerle elde edilen ifadeler rıza ile verilmiş olsa da delil olarak değerlendirilemez.

Şüphelinin aynı olayla ilgili olarak yeniden ifadesinin alınması ihtiyacı ortaya çıktığında, bu işlem ancak Cumhuriyet savcısı tarafından yapılabilir.

Hiç kimse, kendisini veya kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz.

ALTINCI BÖLÜM

Nezarethane ve İfade Alma Odası

Nezarethane ve ifade alma odası

Madde 25 – Nezarethaneler en az 7 metrekare genişliğinde, 2,5 metre yüksekliğinde ve duvarlar arasında en az 2 metre mesafe olacak şekilde düzenlenir. Yeterli doğal ışıklandırma ve havalandırma imkânları sağlanır. Ancak, şüpheli sayısının çokluğu sebebiyle nezarethane imkânlarının yetersiz olması durumunda, nezarethaneler için öngörülen fizikî şartlara sahip başka yerler de kullanılabilir.

Nezarethanelerde gözaltına alınan kişilerin yatmaları ve oturmaları için yeteri kadar sabit ve dayanıklı oturma yerleri bulundurulur.

Mevsim ve gözaltı yerlerinin maddî şartları da dikkate alınarak, geceyi gözaltında geçirecek şahıslar için yeterli miktarda battaniye ve yatak temin edilir.

Tuvalet, banyo ve temizlik ihtiyaçlarının giderilmesi için gerekli tedbirler alınır.

Nezarethane girişine, onaylanmış nezarethane talimatı asılır.

İç ve dış emniyeti sağlanmış, özel surette hazırlanmış, teknik donanımlı, bağımsız yerlerin ifade alma odası olarak kullanılmasına özen gösterilir.

Mevcut nezarethane ve ifade alma odalarının standartlara uygun hâle getirilmesi bütçe imkânları çerçevesinde sağlanır.

Nezarethane ve ifade alma odalarının denetimi

Madde 26 – Nezarethane ve ifade alma odalarının standartlara uygunluğunu sağlamak amacı ile kolluk kuvvetlerinin yetkili birimleri tarafından denetleme yapılır.

Cumhuriyet başsavcılığı veya görevlendirecekleri Cumhuriyet savcılığı, adli görevlerinin gereği olarak, gözaltına alınan kişilerin bulundurulacakları nezarethaneleri, varsa ifade alma odalarını, bu kişilerin durumlarını, gözaltına alınma neden ve sürelerini, gözaltına alınma ile ilgili tüm kayıt ve işlemleri denetler; sonucunu Nezarethaneye Alınanların Kaydına Ait Deftere kaydederler.

Yetkili ve görevli mercilerin mevzuatta öngörülen denetim yetkileri saklıdır.

YEDİNCİ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Soruşturmanın gizliliğinin uygulanması

Madde 27 – Suçluluğu bir yargı hükmüne bağlanana kadar kişinin masumiyeti esastır ve soruşturma evresi gizlidir. Bu nedenle, soruşturma evresinde gözaltındaki bir kişinin «suçlu» olarak kamuoyuna duyurulmasına, basın önüne çıkartılmasına, kişilerin basınla sorulu cevaplı görüştürülmelerine, görüntülerinin alınmasına, teşhir edilmelerine sebebiyet verilmez ve soruşturma evrakı hiçbir şekilde yayımlanamaz.

Yer gösterme işlemi

Madde 28 – Cumhuriyet savcısı, kendisine yüklenen suç hakkında açıklamada bulunmuş olan şüpheliye yer gösterme işlemi yaptırabilir. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 250 nci maddesinin birinci fıkrası kapsamına giren suçlar söz konusu olduğunda, adli kolluk âmiri de yer

gösterme işlemi yaptırmaya yetkilidir. Bu suçlar dışında yer gösterme işlemi kolluk âmirleri tarafından yaptırılamaz.

Yer gösterme işlemi soruşturmanın gizliliği ilkesine uygun olarak yerine getirilir.

Soruşturmayı geciktirmemek kaydıyla, müdafî de yer gösterme işlemi sırasında hazır bulunabilir.

Yer gösterme işlemi tutanağa bağlanır.

Bu tutanakta aşağıdaki hususlar yer alır:

a) Müdafî veya vekil sıfatıyla hazır bulunduğu işlemlerle ilgili tutanakta avukatın isim ve imzasına da yer verilir.

b) Tutanak, işlemin yapıldığı yeri, zamanı ve işleme katılan veya ilgisi bulunan kimselerin isimlerini içerir.

c) İşlemden hazır bulunan ilgililerce onanmak üzere tutanağın kendilerini ilgilendiren kısımları okunur veya okumaları için kendilerine verilir. Bu husus tutanağa yazılarak ilgililere imza ettirilir.

d) İmzadan kaçınma hâlinde nedenleri tutanağa geçirilir.

Sorumluluk

Madde 29 – Yakalama, muhafaza altına alma, gözaltına alma ve ifade almada görevli bulunan kolluk kuvvetleri katıldıkları işlemlerle ilgili olarak bu Yönetmelik hükümlerinin uygulanmasından sorumludur.

Personelin niteliği

Madde 30 – Bu Yönetmelikle kolluk kuvvetine verilen görevleri yerine getiren personelin eğitim görmüş olması gerekir.

Personelin eğitimi

Madde 31 – Eğitime, tecrübeli, suçluluk psikolojisinden anlayan, sabırlı, soğukkanlı, kavrama kabiliyeti yüksek, tercihan psiko-teknik testten geçirilmiş personel katılabilir.

Eğitim süresi ve müfredatı Adalet Bakanlığının görüşü alınarak ilgisine göre Jandarma Genel Komutanı veya Emniyet Genel Müdürü veya Gümrük Müsteşarı ya da Sahil Güvenlik Komutanının onayı ile belirlenir.

Adalet Bakanlığı temsilcileri de ilgili personelin eğitime katılabilir.

Eğitimi başarı ile bitiren personele, ilgisine göre şekli ve ebadı Jandarma Genel Komutanlığı veya Emniyet Genel Müdürlüğü veya Gümrük Müste-

şarlığı ya da Sahil Güvenlik Komutanlığının eğitim birimlerince belirlenen sertifika verilir.

Eğitimde başarı gösteremeyen personel hakkında Hizmet İçi Eğitim Yönergelerinin ilgili hükümleri uygulanır.

Tekerrür ve tazeleme gibi özel eğitime iştirak ettirilen personele ayrıca sertifika verilmez.

Yürürlükten kaldırılan mevzuat

Madde 32 – 1/10/1998 tarihli ve 23480 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük

Madde 33 – Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 34 – Bu Yönetmelik hükümlerini Adalet Bakanı yürütür.

ADLÎ VE ÖNLEME ARAMALARI YÖNETMELİĞİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

Madde 1 - Bu Yönetmeliğin amacı, kanunlarla düzenlenen adlî ve önleme aramasına karar verme yetkisi ile aramaların uygulanmasında uyulacak esas ve usulleri göstermektir.

Kapsam

Madde 2 - Bu Yönetmelik, kolluk tarafından, kişilerin üstlerinin, eşyasının, araçlarının, özel kâğıtlarının, konut, işyeri ve eklentilerinin aranmasında uyulacak esas ve usulleri kapsar.

Dayanak

Madde 3 - Bu Yönetmelik, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, 4/7/1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu, 10/3/1983 tarihli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilât, Görev ve Yetkileri Kanunu, 9/7/1982 tarihli ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutan-

lığı Kanunu, **(Değişik ibare: RG-29/4/2016-29698)** 21/03/2007 tarihli ve 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu, 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu, **(Değişik ibare: RG-29/4/2016-29698)** 31/03/2011 tarihli ve 6222 sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun, 10/6/2004 tarihli ve 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun, 4/11/2004 tarihli ve 5253 sayılı Dernekler Kanunu, 25/10/1983 tarihli ve 2935 sayılı Olağanüstü Hâl Kanunu, 13/5/1971 tarihli ve 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu ile 2/7/1993 tarihli ve 485 sayılı Gümrük Müsteşarlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve diğer ilgili mevzuat hükümlerine göre hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 4 - Bu Yönetmelikte geçen deyimlerden;

Araç: Her türlü nakil vasıta ve taşıtlarını,

Cumhuriyet savcısı: Yetkili Cumhuriyet savcısını,

El koyma: Suçun veya tehlikelerin önlenmesi amacıyla veya suçun delili olabileceği veya müsadereye tâbi olduğu için, bir eşya üzerinde, rızası olmamasına rağmen, zilyedin tasarruf yetkisinin kaldırılması işlemi,

Gece vakti: Güneşin batmasından bir saat sonra başlayan ve doğmasından bir saat evvele kadar devam eden süreyi,

Gecikmesinde sakınca bulunan hâl:

a) Adli aramalar bakımından; derhâl işlem yapılmadığı takdirde suçun iz, eser, emare ve delillerinin kaybolması veya şüphelinin kaçması veya kimliğinin tespit edilememesi ihtimâlinin ortaya çıkması ve gerektiğinde hâkimden karar almak için vakit bulunmaması hâlini,

b) Önleme aramaları bakımından; derhâl işlem yapılmadığı takdirde, millî güvenlik ve kamu düzeninin, genel sağlık ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunmasının tehlikeye girmesi veya zarar görmesi, suç işlenmesinin önlenememesi, taşınması veya bulundurulması yasak olan her türlü silâh, patlayıcı madde veya eşyanın tespit edilememesi ihtimâlinin ortaya çıkması ve gerektiğinde hâkimden karar almak için vakit bulunmaması hâlini,

Hâkim: Yetkili sulh ceza hâkimini veya hâkimi,

Kolluk: Jandarma, polis, sahil güvenlik ve gümrük muhafaza görevlilerini,

Kolluk âmiri: Konuyla ilgili yetkili ve görevli olan kolluk biriminin âmirini,

Koruma altına alma: Suçun veya tehlikelerin önlenmesi ya da delil olabilecek veya müsadereye tâbi olan yahut güvenliğin sağlanması ama-

ciyla, eşyayı zilyedinin kendiliğinden vermesini veya el konulana kadar geçici olarak alıkoymayı,

Mülkî âmir: İllerde vali veya bu konuda yetkilendirdiği yardımcısını, ilçelerde kaymakamı,

Özel güvenlik görevlisi: 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanuna göre valiliklerce çalışma izni verilen, 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun uygulanmasında kamu görevlisi sayılan ve görev alanlarında yetkili olan kişileri,

Suçüstü:

a) İşlenmekte olan suç,

b) Henüz işlenmiş olan fiil ile fiilin işlenmesinden hemen sonra kolluk, suçtan zarar gören veya başkaları tarafından takip edilerek yakalanan kişinin işlediği suç,

c) Fiilin pek az önce işlendiğini gösteren eşya veya delille yakalanan kimsenin işlediği suç,

ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Adlî Arama

Adlî arama ve kapsamı

Madde 5 - Adlî arama, bir suç işlemek veya buna iştirak veyahut yataklık etmek makul şüphesi altında bulunan kimsenin, saklananın, şüphelinin, sanığın veya hükümlünün yakalanması ve suçun iz, eser, emare veya delillerinin elde edilmesi için bir kimsenin özel hayatının ve aile hayatının gizliliğinin sınırlandırılarak konutunda, işyerinde, kendisine ait diğer yerlerde, üzerinde, özel kâğıtlarında, eşyasında, aracında 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile diğer kanunlara göre yapılan araştırma işlemidir.

Makul şüphe

Madde 6 - Makul şüphe, hayatın akışına göre somut olaylar karşısında genellikle duyulan şüphedir.

Makul şüphe, aramanın yapılacağı zaman, yer ve ilgili kişinin veya onunla birlikte olanların davranış tutum ve biçimleri, kolluk memurunun taşındığından şüphe ettiği eşyanın niteliği gibi sebepler göz önünde tutularak belirlenir.

Makul şüphede, ihbar veya şikâyeti destekleyen emarelerin var olması gerekir.

Belirtilen konularda şüphenin somut olgulara dayanması şarttır.

Arama sonunda belirli bir şeyin bulunacağını veya belirli bir kişinin yakalanacağını öngörmeyi gerektiren somut olgular mevcut bulunmalıdır.

Adli aramalarda karar ve emir verme yetkisi

Madde 7 - Adli aramaya karar vermek yetkisi hâkimindir. Kolluk, arama kararı alınmasını talep ettiği durumlarda, makul şüphe sebeplerini belirten ayrıntılı ve gerekçeli bir rapor hazırlar ve Cumhuriyet savcısına başvurur.

Hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının, Cumhuriyet savcısına ulaşamadığı hâllerde ise kolluk âmirinin yazılı emriyle arama yapılabilir.

Cumhuriyet savcısına ulaşamayan hâllerde kolluk âmirinin yazılı emriyle gerçekleştirilen arama ve elkoyma işlemi üzerine; ilgili kolluk görevlilerince neden Cumhuriyet savcısına ulaşamadığı, Cumhuriyet savcısının hangi vasıtalarla arandığını belirten ayrıntılı tutanak düzenlenerek ilgili soruşturma evrakına eklenir.

Kolluk âmirlerince konutta, iş yerinde ve kamuya açık olmayan kapalı alanlarda arama kararı verilemez. Sayılan bu yerlerde arama ancak hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının yazılı emriyle yapılabilir. **(Mülga cümle:RG-29/4/2016-29698)** (...)

Kolluk âmirinin yazılı emriyle yapılan arama ve sonuçları Cumhuriyet başsavcılığına derhâl bildirilir.

Cumhuriyet savcısına ulaşamayan hâllerde ise kolluk âmirinin yazılı emriyle konut, iş yeri ve kamuya açık olmayan kapalı alanlar dışında arama yapılabilir.

Arama talep, karar veya emrinde;

- a) Aramanın nedenini oluşturan fiil,
- b) Aranılacak kişi, aramanın yapılacağı konut veya diğer yerin adresi ya da eşya,
- c) Karar veya emrin geçerli olacağı zaman süresi,
- d) Aranılacak eşyanın elde edilmesi hâlinde el konulup konulmayacağı, açıkça gösterilir.

Cumhuriyet başsavcılıklarınca, arama ile ilgili kararları vermek üzere, yir-midört saat süreyle nöbetçi Cumhuriyet savcısı görevlendirilir.

Karar alınmadan yapılacak arama¹

Madde 8 - Aşağıdaki hâllerde ayrıca bir arama emri ya da kararı aranmaz:

a) Hakkında tutuklama kararı veya yakalama emri veya zorla getirme kararı bulunan kişi ile hakkında giyabî tutuklama kararı verilen kaçak yakalandığında üstünde, b) Hâkim kararı veya Cumhuriyet savcısının yazılı emri ile veya kolluk tarafından doğrudan yakalanan kişinin, kendisine, başkalarına veya yakalama işlemini yapan kolluk görevlilerine zarar vermesini önlemek amacıyla yapılacak kaba üst aramasında,

c) Gözaltına alınan kişinin, nezarethaneye konmadan önce yapılan üst aramasında,

d) Herhangi bir sebeple hukuka uygun şekilde yakalandıktan sonra kolluk güçlerinin elinden kaçmakta olan kişilerin veya işlenmekte olan veya henüz işlenmiş olan veya pek az önce işlendiğini gösteren belirtilerin olduğu suçun failinin yakalanması amacıyla takibi sırasında girdikleri araç, bina ve eklentilerinde yakalanması amacıyla yapılacak aramalarda,

e) **(Değişik:RG-29/4/2016-29698)** 1) 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 9 uncu maddesinin ikinci fıkrası kapsamında gümrük salonları ve gümrük kapılarında kaçak eşya sakladığından kuşku edilen kişilerin üzeri, eşyası, yükleri ve araçlarının gümrük kontrolü amacıyla gümrük görevlilerince aranmasında,

2) 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 9 uncu maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında Gümrük Kanunu gereğince belirlenen kapı ve yollardan başka yerlerden girilmesi, çıkılması ve geçilmesi yasak olan gümrük bölgesinde rastlanacak kişi ve her nevi taşıma araçlarının yetkili memurlar tarafından durdurularak bu kişilerin eşya, yük ve üzerleri ile varsa taşıma araçlarının aranmasında,

f) 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 24 üncü maddesindeki kanunun hükmü ve âmirin emrini yerine getirme, 25 inci maddesindeki meşru savunma ve zorunluluk hâli ve 26 ncı maddesindeki hakkın kullanılması ve diğer kanunların öngördüğü hukuka uygunluk sebepleri ve suçüstü hâlinde yapılan aramalarda, toplum için veya kişiler bakımından hayatî tehlikeyi ortadan kaldırmak amacıyla veya kapalı yerlerden gelen yardım çağrılarını üzerine, konut, işyeri ve yerleşim yeri ile eklentilerine girmek için.¹

Olay yeri inceleme

Madde 9 - Suç işlenen yerlerde, sebep ve sonuç ilişkisini ortaya koyacak delillerin aranması, bulunması ve el koyulması için geliştirilmiş bilimsel ve teknik araştırma işlemlerinin, herkesin girip çıkabileceği kamuya açık alanlarda yapılması için bir emir veya karar gerekmez.

Birinci fıkrada belirtilen yerler dışındaki olay yeri inceleme işlemleri, 7 nci madde uyarınca hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde de Cumhuriyet savcısının, Cumhuriyet savcısına ulaşılamadığı hâllerde ise konut, işyeri ve kamuya açık olmayan kapalı alanlar dışındaki yerlerde kolluk âmirinin yazılı emri üzerine gerçekleştirilir.

Aramada emir ya da karar kapsamı dışında elde edilen bulgular ve ele geçirilen kişiler

Madde 10 - Usulüne uygun yapılan aramada;

a) Yapılmakta olan soruşturma veya kovuşturmayla ilgisi olmakla birlikte, karar veya yazılı emirde konu edilmeyen,

b) Yapılmakta olan soruşturma veya kovuşturmayla ilgisi olmayan ancak, diğer bir suçun işlendiği şüphesini uyandırabilecek,

bir delil elde edilirse; bu delil koruma altına alınır ve durum Cumhuriyet başsavcılığına derhâl bildirilerek el koyma işlemini gerçekleştirmek için Cumhuriyet savcısından yeni bir yazılı emir istenir. Cumhuriyet savcısına ulaşılamadığı hâllerde ise kolluk âmirinin yazılı emriyle kolluk görevlileri elkoyma işlemini gerçekleştirebilir.

Hâkim kararı olmaksızın elkoyma işlemi, yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını elkoymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi hâlde elkoyma kendiliğinden kalkar.

Bu tür aramada, aramanın amacı ve konusu dışında ele geçirilen ve haklarında tutuklama veya yakalama kararı bulunan kişiler, evrakıyla birlikte Cumhuriyet başsavcılığına sevk edilir.

Adlî arama tutanağı

Madde 11 - Adlî arama işlemi bir tutanağa bağlanır.

Tutanakta;

a) Arama kararının tarih ve sayısı, hâkim kararı yoksa verilmiş olan yazılı emrin tarih ve sayısı ile emri veren merci,

b) Aramanın yapıldığı yer, tarih ve saat,

- c) Aramanın konusu,
- d) Aranana kişinin kimlik bilgileri, adını söylemediği takdirde eşkâl bilgileri,
- e) Araçta, konutta, işyeri ve eklentilerinde arama yapılmışsa, aracın plaka numarası, markası, konutun, işyerinin ve eklentilerinin açık adresi, su üstü aracının aranmasında su üstü aracının cinsi, ismi, sahibi ve kullanıcısını, deniz aracının aranması hâlinde ise deniz aracının cinsi, ismi, donatıları, bağlama limanı, tonajı, acentesi, kaptanı ve arama mevkiî,
- f) Aramanın sonuçları, el konulan suç eşyasına ilişkin belirleyici bilgiler,
- g) Aramada yakalanan kişiler varsa kimlik bilgileri, kimliği belirlenemiyorsa eşkâl bilgileri,
- h) Arama sonucunda yaralanma veya maddî bir zarar meydana gelip gelmediği,
- i) Arama işlemini yapanların adı, soyadı, sicili ve unvanı, hususları yer alır.

Tutanak arama işlemine katılmış olanlar ve hazır bulunanlarca imzalanır. Tutanağın bir sureti ilgiliye verilir.

(Değişik fıkra:RG-29/4/2016-29698) Kaçakçılık suçlarıyla ilgili tutanaklar, 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 11 ve 20 nci maddelerine göre tanzim edilir.

Arama sonunda talep hâlinde verilecek belge

Madde 12 - 7 nci maddeye göre yapılacak arama sonunda, hakkında arama işlemi uygulanan kişiye talebi hâlinde;

- a) Aramanın,
- 1) Şüpheli veya sanık olması ve yakalanabileceği veya suç delillerinin elde edilebileceği hususunda makul şüphe bulunması sebebiyle mi,
 - 2) Şüphelinin veya sanığın yakalanabilmesi veya suç delillerinin elde edilebilmesi amacıyla mı,
- yapıldığını,
- b) Yakalanabileceği veya suç delillerinin elde edilebileceği hususunda makul şüphe bulunan şüphelinin veya sanığın üstünün, eşyasının, konutunun, işyerinin veya ona ait diğer yerlerin aranması hâlinde, soruşturma veya kovuşturma konusu fiilin niteliğini,

- c) Aramada el konulan veya koruma altına alınan eşyanın listesini,
 - d) Aramada şüpheliyi haklı kılan bir şey elde edilmemiş ise bunu,
 - e) Hakkında arama işlemi uygulanan kimsenin, el konulan eşyanın mülkiyetine ilişkin görüş ve iddialarını,
- içeren belge veya belgeler verilir.

Koruma altına alınan veya el konulan eşyanın tam bir listesi yapılarak resmî mühürle mühürlenir. Bu eşyanın resmî mühürle mühürlendiğine dair tutanak tanzim edilerek, bir sureti ilgisine verilir.

Avukat bürolarında arama

Madde 13 - Cumhuriyet savcısı hazır olmaksızın avukat bürolarında arama yapılamaz.

Avukat büroları ancak mahkeme kararı ile ve kararda belirtilen olayla ilgili olarak Cumhuriyet savcısının denetiminde aranabilir. Baro başkanı veya onu temsil eden bir avukat aramada hazır bulundurulur.

Arama sonucu elkonulmasına karar verilen şeyler bakımından bürosunda arama yapılan avukat, baro başkanı veya onu temsil eden avukat, bunların avukat ile müvekkili arasındaki meslekî ilişkiye ait olduğunu öne sürerek karşı koyduğunda, bu şey ayrı bir zarf veya paket içerisine konularak hazır bulunanlarca mühürlenir ve bu konuda gerekli kararı vermesi, soruşturma evresinde sulh ceza hâkiminden, kovuşturma evresinde hâkim veya mahkemeden istenir. Yetkili hâkim elkonulan şeyin avukatla müvekkili arasında meslekî ilişkiye ait olduğunu tespit ettiğinde, elkonulan şey derhâl avukata iade edilir ve yapılan işlemi belirten tutanaklar ortadan kaldırılır. Bu fıkrada öngörülen kararlar yirmidört saat içinde verilir.

Postada el koyma durumunda bürosunda arama yapılan avukat veya baro başkanı veya onu temsil eden avukatın karşı koyması üzerine üçüncü fıkrada belirtilen usuller uygulanır.

Askerî mahallerde yapılacak arama

Madde 14 - Askerî mahallerde yapılacak arama Cumhuriyet savcısının talep ve katılımı ile askerî makamlar tarafından yerine getirilir.

Elkoyma, koruma altına alma

Madde 15 - Arama sonucunda bazı eşyaya elkoyma söz konusu olduğunda, hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının, Cumhuriyet savcısına ulaşamadığı hâllerde ise kolluk

âmirinin yazılı emri ile elkoyma işlemi gerçekleştirilebilir.

İspat aracı olarak yararlı görülen ya da eşya veya kazanç müsaderesinin konusunu oluşturan malvarlığı değerleri, koruma altına alınır.

Yanında bulunduran kişinin rızasıyla teslim etmediği bu tür eşyaya elkonulabilir.

Yukarıda yazılı eşya veya diğer malvarlığı değerlerini yanında bulunduran kişi, talep üzerine bu şeyi göstermek ve teslim etmekle yükümlüdür.

Evsafı belirlenen eşyanın kollukça bulunamaması ve zilyedinin de teslimden kaçınması hâlinde, şüpheli veya sanık ya da tanıklıktan çekinebilecekler dışındaki zilyet hakkında 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 60 ncı maddesinde yer alan disiplin hapsine ilişkin hükümlerin uygulanması amacıyla durum Cumhuriyet başsavcılığına bildirilir.

Aramada ele geçen belge ve kâğıtlar hakkında yapılacaklar

Madde 16 – Hakkında arama işlemi uygulanan kimsenin belge veya kâğıtlarını inceleme yetkisi, Cumhuriyet savcısı ve hâkime aittir.

Kolluk, arama sırasında ele geçen belge veya kâğıtlara, suçla ilgisi olup olmadığını tespit amacıyla, incelemeksizin bakabilir. Suçla ilgisi olabileceğinden şüphelendiği anda Kanunun öngördüğü şekilde incelenecek belge ve kâğıtları ambalajlayarak mühürler.

Belge ve kâğıtların zilyedi veya temsilcisi kendi mührünü de koyabilir veya imzasını atabilir. İleride mührün kaldırılmasına ve kâğıtların incelenmesine karar verildiğinde bu işlemin yapılmasında hazır bulunmak üzere, zilyedi veya temsilcisi ya da müdafii veya vekili çağrılır.

İnceleme sonucu soruşturma veya kovuşturma konusu suçla ilişkin olmadığı anlaşılan belge veya kâğıtlar ilgisine geri verilir.

Şüpheli veya sanık ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 45 ve 46 ncı maddelerine göre tanıklıktan çekinebilecek kişiler arasındaki mektuplara ve belgelere; bu kişilerin nezdinde buldukça elkonulamaz.

Bilgisayarlarda, bilgisayar programlarında ve kütüklerinde arama, kopyalama ve elkoyma

Madde 17 - Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturmada, başka surette delil elde etme imkânının bulunmaması hâlinde, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine şüphelinin kullandığı bilgisayar ve bilgisayar programları ile bilgisayar kütüklerinde arama yapılmasına, bilgisayar kayıtlarından kopya

çıkarılmasına, bu kayıtların çözülerek metin hâline getirilmesine hâkim tarafından karar verilir.

Bilgisayar, bilgisayar programları ve bilgisayar kütüklerine şifrenin çözülmemesinden dolayı girilememesi veya gizlenmiş bilgilere ulaşılamaması hâlinde çözümün yapılabilmesi ve gerekli kopyaların alınabilmesi için, bu araç ve gereçlere elkonulabilir. Şifrenin çözümünün yapılması ve gerekli kopyaların alınması hâlinde, elkonulan cihazlar gecikme olmaksızın iade edilir.

Bilgisayar veya bilgisayar kütüklerine elkoyma işlemi sırasında, sistemdeki bütün verilerin yedeklemesi yapılır. Bu işlem, bilgisayar ağları ve diğer uzak bilgisayar kütükleri ile çıkarılabilir donanımları hakkında da uygulanır.

(Değişik ibare: RG-29/4/2016-29698) Üçüncü fıkraya göre alınan yedekten elektronik ortamda bir kopya çıkarılarak şüpheliye veya vekiline verilir ve bu husus tutanağa geçirilerek imza altına alınır.

Bilgisayar veya bilgisayar kütüklerine elkoymaksızın da, sistemdeki verilerin tamamının veya bir kısmının kopyası alınabilir. Kopyası alınan verilerin mahiyeti hakkında tutanak tanzim edilir ve ilgililer tarafından imza altına alınır. Bu tutanağın bir sureti de ilgiliye verilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Önleme Aramaları

Denetim yapılacak hâller

Madde 18 - Aşağıda belirtilen denetimler şartları oluştuğunda kolluk tarafından kendiliğinden yapılabilir:

a) Umuma açık istirahat ve eğlence yeri sayılan, kişilerin tek tek veya toplu olarak eğlenmesi, dinlenmesi veya konaklaması için açılan otel, motel, pansiyon, kamping ve benzeri konaklama yerleri; gazino, pavyon, meyhane, bar, birahane, içkili lokanta, taverna ve benzeri içkili yerler; sinema, kahvehane ve kiraathane; kumar ve kazanç kastı olmamak şartıyla adı ne olursa olsun bilgi ve maharet artırıcı veya zekâ geliştirici nitelikteki elektronik oyun alet ve makinelerinin, video ve televizyon oyunlarının içerisinde bulunduğu elektronik oyun yerleri; internet kafeler ve benzeri yerler ile sabit veya seyyar olarak kullanılan kara, deniz, hava ve her çeşit taşıma araçlarındaki bu tür yerlerin genel güvenlik ve asayiş yönünden denetimi,

- b) Kumar oynanan umumî ve umuma açık yerler ile her çeşit özel ve resmî kurum ve kuruluşlara ait lokaller, mevzuata aykırı bir şekilde uyuşturucu madde imal edilen, satılan, kullanılan, bulunduran yerler, mevzuata aykırı faaliyet gösteren genelevler, birleşme yerleri ve fuhuş yapılan evler ve yerler, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Anayasal düzenine, genel güvenliğe ve genel ahlâka zararı dokunacak oyun oynatılan, temsil verilen, film veya video bant gösterilen yerler ile internet üzerinden yapılan yayınlara izin verilen yerler, derneklere, sendikalara, loca ve kulüplere, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile benzeri kurum ve kuruluşlara ait ve yalnız üyelerinin yararlanması için açılan lokallerden, birden fazla denetim sonunda ve yazılı ihtarla rağmen, iç yönetmeliğine aykırı faaliyet göstererek umuma açık yer durumuna geldiği tespit edilenlerin denetimi,
- c) Yürürlükte bulunan hükümlere aykırı olarak işletilen yerler hakkındaki işlemler ile genel ahlâk ve edep kurallarına aykırı olarak sesli ve görüntülü eserleri, kaydedildiği materyale bakılmaksızın üreten ve satan yerlerin denetimi,
- d) Kanunlardaki istisnalar saklı kalmak üzere, onsekiz yaşından küçükleri çalıştırdığından veya onsekiz yaşını doldurmamış küçüklerin girdiğinden şüphelenilen ve açılması izne bağlı bar, pavyon, gazino, meyhane gibi içkili yerler ile kiraathane gibi oyun oynatılan benzeri yerlerin denetimi,
- e) Suç işlenmesini önlemek için kişilerden kimlik sorma,
- f) 26/6/1973 tarihli ve 1774 sayılı Kimlik Bildirme Kanununda belirtilen yerlerin denetimi,
- g) Motorlu araç trafik belgesi, motorlu araç tescil belgesi ve sürücü belgeleri ile 13/10/1983 tarihli ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununa göre araçlarda bulunması gerekli eşyanın denetimi,
- h) Doğal ve yapay göller ile su üstü ulaşımına imkân veren akarsularda su üstü araçlarının ve denizlerde deniz araçlarının ruhsat ve belgelerinin, su üstü araç sahip ve kullananları ile gemi adamlarının ehliyetleri, belgeleri ve deniz mevzuatında yer alan diğer belgelerinin denetimi,
- i) Elektromanyetik aygıtlar ve dedektör köpekleri aracılığıyla yapılan tarama şeklindeki denetimler,
- j) 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 183 üncü maddesi kapsamında gümrükte yapılanların men edilmesi,
- k) Hudut kapılarından giriş çıkış yapanların pasaport denetimleri.

Önleme araması ve kapsamı

Madde 19 - Önleme araması;

a) Millî güvenlik ve kamu düzeninin, genel sağlık ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunması,

b) Suç işlenmesinin önlenmesi,

c) Taşınması veya bulundurulması yasak olan her türlü silâh, patlayıcı madde veya eşyanın tespiti,

amacıyla, hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde mülkî âmirin yazılı emriyle ikinci fıkrada belirtilen yerlerde, kişilerin üstlerinde, aracında, özel kâğıtlarında ve eşyasında yapılan arama işlemidir.

Önleme araması aşağıdaki yerlerde yapılabilir:

a) 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu kapsamına giren toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yapıldığı yerde veya yakın çevresinde,

b) Özel hukuk tüzel kişileri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları veya sendikaların genel kurul toplantılarının yapıldığı yerin yakın çevresinde,

c) Halkın topluca bulunduğu veya toplanabileceği yerlerde,

d) Öğretim ve eğitim özgürlüğünün sağlanması için her derecede öğretim ve eğitim kurumlarının ve üniversite binaları ve ekleri içerisinde, kurumun imkânlarıyla önlenmesi mümkün görülmeyen olayların çıkması olasılığı karşısında rektör, acele hâllerde de dekan veya bağlı kuruluş yetkililerinin kolluktan yardım istemeleri hâlinde, girilecek üniversite, bağımsız fakülte veya bağlı kurumların içerisinde, bunların yakın çevreleri ile giriş ve çıkış yerlerinde,

e) Umumî veya umuma açık yerlerde veya öğrenci yurtlarında veya eklentilerinde,

f) Yerleşim yerlerinin giriş ve çıkışlarında,

g) Her türlü toplu taşıma veya seyreden taşıt araçlarında,

h) **(Değişik ibare: RG-29/4/2016-29698)** 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda öngörülen suçların işlenmesinin önlenmesi amacıyla, ticarethane, işyeri, eğlence ve benzeri yerler ile eklentilerinde,

i) **(Değişik:RG-29/4/2016-29698)** 6222 sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanunun 12 nci maddesi kapsamında spor

müsabakası öncesinde, esnasında ve sonrasında spor alanının çevresinde ve müsabakanın yapılacağı yer gidiş ve geliş güzergâhında,

j) 5253 sayılı Dernekler Kanununun 20 nci maddesi kapsamında, derneklerde veya eklentilerinde.

Konutta, yerleşim yerinde ve kamuya açık olmayan özel işyerlerinde ve eklentilerinde önleme araması yapılamaz.

Önleme araması kararı

Madde 20 - Yönetmeliğin 8 inci maddesi, 9 uncu maddesinin birinci fıkrası ve 25 inci maddesi hükümleri saklı kalmak üzere, önleme aramalarında işlemin yapılacağı kanunda belirtilen umumî ve umuma açık yerlerde makul sebeplerin oluştuğunu ve millî güvenlik ve kamu düzeninin, genel sağlık ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, taşınması veya bulundurulması yasak olan her türlü silâh, patlayıcı madde veya eşyanın tespiti amacıyla ortaya çıktığını ve tehlikenin oluştuğunu gösteren belirlenmeler, kolluk tarafından önceden tespit edilir ve aramanın yapılması önerilen yer ve zaman ile birlikte o yer mülkî âmirine, gerekçeleri ile birlikte yazılı olarak iletilir. **(Mülga cümle:RG-29/4/2016-29698) (...)**

Yetkili merci, kolluğun talebini uygun bulursa, hâkimden arama kararı talep eder; ancak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde yazılı arama emri verir.

Arama talep, emir ve kararlarında aşağıdaki hususlara açıkça yer verilir:

- a) Aramanın sebebi,
- b) Aramanın konusu ve kapsamı,
- c) Aramanın yapılacağı yer,
- d) Geçerli olacağı zaman süresi.

Hâkim tarafından verilen kararlar aleyhine, mülkî âmir tarafından kanun yollarına başvurulabilir.

Usulüne uygun olarak verilmiş arama kararı veya emri üzerine, yetkili âmirin, aramanın yapılması için kolluk memurlarına vereceği sözlü emirler derhâl yerine getirilir. Bu konudaki emirlerin yazılı olarak verilmesi istenemez. Bu hâllerde, emrin yerine getirilmesinden doğabilecek sorumluluk, emri verene aittir.

- a) Koruma ve güvenliğini sağladıkları alanlara girmek isteyenleri duyarlı kapıdan geçirme, bu kişilerin üstlerini dedektörle kontrol etme, eşyaları X-ray cihazından veya benzeri güvenlik sistemlerinden geçirme,

b) Toplantı, konser, spor müsabakası, sahne gösterileri ve benzeri etkinlikler ile cenaze ve düğün törenlerinde kimlik sorma, duyarlı kapıdan geçirme, bu kişilerin üstlerini dedektörle kontrol etme, eşyaları X-ray cihazından veya benzeri güvenlik sistemlerinden geçirme,

c) Yangın, deprem gibi tabii afet durumlarında ve imdat istenmesi hâlinde görev alanındaki işyeri ve konutlara girme,

d) Hava meydanı, liman, gar, istasyon ve terminal gibi toplu ulaşım tesislerinde kimlik sorma, duyarlı kapıdan geçirme, bu kişilerin üstlerini dedektörle kontrol etme, eşyaları X-ray cihazından veya benzeri güvenlik sistemlerinden geçirme.

Derneklerde arama

Madde 22 - Kamu düzeninin korunması veya suç işlenmesinin önlenmesi nedenlerinden birine bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça, yine bu nedenlere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde mülkî âmirin yazılı emri bulunmadıkça, kolluk kuvvetleri, dernek ve eklentilerine giremez, arama yapamaz ve buradaki eşyaya el koyamaz.

El koyma söz konusuysa, mülkî âmirin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi hâlde, el koyma kendiliğinden kalkar.

Hâkim kararı, mülkî âmir tarafından dernek yöneticilerine yazıyla duyurulur.

Spor müsabakaları ile ilgili aramalar

Madde 23 - Spor müsabakalarının yapılacağı spor alanına, güvenlik güçlerince gerçekleştirilecek kontrolden sonra seyirci alınır.

Spor alanlarının çevresinde, stadyum veya spor salonu girişleri ile turnike girişlerinde, müsabakayla ilgili olarak hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca olan hâllerde mülkî âmirin yazılı izni ile kolluk tarafından veya kolluğun denetiminde, özel güvenlik görevlilerince üst araması yapılır ve **(Değişik ibare: RG-29/4/2016-29698)** 6222 sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanunun amacına aykırı madde ve cisimler geçici olarak koruma altına alınır.

Önleme aramalarında elde edilen bilgi ve bulgular ile yakalanan şüpheliler hakkında yapılacak işlemler

Madde 24 - Önleme aramalarında elde edilen ve adli soruşturmalarda kullanılabilecek bilgi, bulgu ve şüpheliler hakkında 10 uncu madde hükümleri uygulanır.

Aramanın konusu ve kapsamı içinde olan, ancak suç unsuru oluşturmayan eşya, geçici olarak koruma altına alınır ve aramaya sebep teşkil eden husus sona erdiğinde ilgiliye teslim edilir.

Hâkimden önleme araması kararı alınması gerekmeyen hâller

Madde 25 - Aşağıdaki hâllerde yapılacak aramalarda ayrıca bir arama emri ya da kararı gerekmez:

a) Devletçe kamu hizmetine özgülenmiş bina ve her türlü tesislere giriş ve çıkışın belirli kurallara tâbi tutulduğu hâllerde, söz konusu tesislere girenlerin üstlerinin veya üzerlerindeki eşyanın veya araçlarının aranmasında,

b) 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun ek 1 inci maddesi kapsamında bulunan, sivil hava meydanlarında, limanlarda ve sınır kapılarında, binaların, uçakların, gemilerin ve her türlü deniz ve kara taşıtlarının, giren çıkan yolcuların X-ray cihazından geçirilerek, gerektiğinde üstünün ve eşyasının aranması ile buralarda görevli kamu kuruluşları ve özel kuruluşlar personelinin, üstlerinin, araçlarının ve eşyalarının aranmasında,

c) 2935 sayılı Olağanüstü Hâl Kanununun 11 inci maddesi kapsamında, kişilerin üstünün, eşyalarının Olağanüstü Hâl Valisinin emriyle aranmasında,

d) 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 3 üncü maddesi kapsamında, konutların ve her türlü dernek, siyasî parti, sendika, kulüp gibi teşekküllere ait binaların, işyerlerinin, özel ve tüzel kişiliklere sahip müesseseler ve bunlara ait eklentilerin ve her türlü kapalı ve açık yerlerin, mektup, telgraf ve sair gönderilerin ve kişilerin üzerlerinin sıkıyönetim komutanının emriyle aranmasında,

e) Kanunların, muhafaza altına alınmalarına olanak verdiği kişilerin, üst veya eşyalarının aranmasında,

f) 26/4/1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun çerçevesinde görevli kolluğun, aynı Kanunun 79 uncu maddesindeki silâh taşıma yasağı kapsamında, silâh taşıdığından şüphelenilen kişilerin üstlerinin ve eşyalarının aranmasında.

Umuma açık veya açık olmayan özel işletmelerin, kurumların veya teşebbüslerin girişlerindeki kontroller, buralara girmek isteyen kimselerin rızasına bağlıdır. Kontrol edilmeyi kabul etmeyenler, bu gibi yerlere giremezler. Bu gibi yerlerde kontrol, esasta özel güvenlik görevlileri tarafından yerine getirilir. Ancak, bu yerlerin ve katılanların taşıyabilecekleri özel niteliklere göre, önleme aramaları kolluk güçleri tarafından da yapılabilir.

Önleme araması tutanağı

Madde 26 - Arama sırasında suç unsuruna rastlandığında, önleme araması tutanağına bağlanır.

Bu hâlde, tutanak 11 inci maddede yazılı unsurları içerir.

Tutanak arama işlemine katılmış olanlar ve hazır bulunanlarca imzalanır.

Tutanağın bir sureti ilgiliye verilir.

Suç unsuruna rastlanmadığı durumlarda, aranan kişinin talebi hâlinde, kendisine arama kararı veya emrinin tarih ve sayısı, aramanın tarih ve saati, yeri, aranan şahsın ve arayan görevlinin kimlik bilgilerinin yer aldığı bir belge verilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Aramaların Yapılma Şekli

Durdurma, durdurma sonrası kontrol ve arama işlemleri

Madde 27 – (Başlığı ile Birlikte Değişik:RG-29/4/2016-29698)

Kolluk, kişileri ve araçları;

- Bir suç veya kabahatin işlenmesini önlemek,
- Suç işlendikten sonra kaçan failerin yakalanmasını sağlamak, işlenen suç veya kabahatlerin faillerinin kimliklerini tespit etmek,
- Hakkında yakalama emri ya da zorla getirme kararı verilmiş olan kişileri tespit etmek,
- Kişilerin hayatı, vücut bütünlüğü veya malvarlığı bakımından ya da topluma yönelik mevcut veya muhtemel bir tehlikeyi önlemek, amacıyla durdurabilir.

Durdurma yetkisinin kullanılabilmesi için, “umma” derecesinde makul şüphe bulunmalıdır. Somut emarelerle desteklenen şüphe bulunmadan, süreklilik arz edecek, fiilî durum ve keyfilik oluşturacak şekilde durdurma işlemi yapılamaz.

Kolluğun durdurma yetkisini kullanabilmesi için tecrübesine ve içinde bulunulan durumdan edindiği izlenime dayanarak, kişinin bir suç işleyeceği veya işlediği hususunda veya kişinin silâhlı olduğu ve hâlen tehlike yarattığı konusunda makul bir sebebin bulunması gerekir.

Kolluk, görevini yerine getirirken, kendisinin kolluk görevlisi olduğunu belirleyen belgeyi gösterdikten sonra durdurduğu kişiye durdurma sebebinin bildirir; şüpheye yol açan davranışları ve durdurma sebebine ilişkin sorular sorabilir; kimliğini veya bulundurulması gerekli diğer belgelerin ibraz edilmesini isteyebilir. Kişi, kimliğine ilişkin olanlar hariç, sorulan sorulara cevap vermekle yükümlü değildir. Durdurma yetkisinin kullanılmasına neden olan şüphe, yapılan açıklamayla veya herhangi bir şekilde ortadan kalkarsa, kişilerin gitmesine ve araçların ayrılmasına izin verilir.

Durdurma süresi, durdurma sebebine esas teşkil eden işlemin gerçekleştirilmesi için zorunlu olan süreden fazla olamaz.

Durdurma üzerine aşağıdaki işlemler yapılır:

a) Durdurulan kişi üzerinde giysilerinden herhangi birisi çıkarılmaksızın, yoklama biçiminde bir kontrol yapılır. Bu işlem sonucunda, kişide silâh bulunduğu sonucunu çıkarmaya yeterli şüphe meydana gelirse, memur kendiliğinden silâh ve diğer suç eşyası araması yapabilir.

b) Yoklama suretiyle kontrol, kişinin cinsiyetinde bulunan görevli tarafından yapılır.

c) Yapılan kontrolün konusu ve sebepleri ilgiliye açıklanır.

ç) Bir kişinin veya aracın durdurulma süresinin, şartlara göre makul olması ve kontrol için ayrılan süreyi aşmaması gerekir.

d) Yoklama suretiyle kontrol, kişiye en az sıkıntı verici şekilde yapılır.

e) Yapılan kontrolün neticesinde suça ilişkin iz, eser, emare ve delil elde edilirse, kişi yakalanır.

f) Uyuşturucu gibi belirli bir şeyin, kişinin herhangi bir yerinde gizlendiği düşünülüyorsa, daha geniş çaplı kontrol yapılabilir.

g) Yoklama suretiyle kontrol, kişinin veya aracın ilk durdurulduğu yerde veya o yerin yakınında, mümkün olduğu kadar başkalarının göremeyeceği tarzda yapılır. Başka yere götürülerek kontrol yapılamaz.

ğ) Makul sebebi olduğu takdirde, daha geniş kapsamlı kontrol yapılması için, kolluk aracından veya yakındaki kapalı bir yerden yararlanılabilir.

h) Kontrolten sonra talep üzerine olay yerinde derhâl bir tutanak düzenlenir.

Kolluk, durdurduğu kişi üzerinde veya aracında silâh veya tehlike oluşturan diğer bir eşyanın bulunduğu hususunda yeterli şüphenin varlığı

halinde, kendisine veya başkalarına zarar verilmesini önlemek amacıyla yönelik gerekli tedbirleri alabilir. Bu amaçla kişinin üzerindeki elbisenin çıkarılması veya aracın, dışarıdan bakıldığında içerisi görünmeyen bölümlerinin açılması istenemez. Ancak el ile dıştan kontrol hariç, kişinin üstü ve eşyası ile aracının dışarıdan bakıldığında içerisi görünmeyen bölümlerinin aranması; İçişleri Bakanlığı tarafından belirlenecek esaslar dâhilinde mülki amirin görevlendireceği kolluk amirinin yazılı, acele hâllerde sonradan yazıyla teyit edilmek üzere sözlü emriyle yapılabilir.

Arama emrinde aşağıdaki hususlara açıkça yer verilir:

- a) Aramanın sebebi,
- b) Aramanın konusu ve kapsamı,
- c) Aramanın yapılacağı yer, tarih ve emrin geçerli olacağı süre,
- ç) Aramanın yapılacağı kişinin açık kimliği ile aracın plaka, marka ve modeli.

Kişinin üstü ve eşyası ile aracının aranmasında 28 ve 29 uncu maddelerde belirtilen usuller uygulanır.

Arama sırasında elde edilen ve adli soruşturma ve kovuşturmalarda kullanılacak bilgi, bulgu ve şüpheliler hakkında bu Yönetmelikteki ilgili hükümler uygulanır.

Kolluk amirinin kararı yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Yapılan araç aramalarına ilişkin olarak kişiye, arama gerekçesini de içeren bir belge verilir.

Bu maddede yazılı işlemler gece de yapılabilir.

Karar veya yazılı emir üzerine üst ve eşya aramasının icrası

Madde 28 – Aramanın gerçekleştirileceği yerde, öncelikle kişilerin kaçmasını ve saldırmalarını engelleyecek şekilde gerekli güvenlik tedbirleri alınır.

Kolluk görevlileri, kolluk görevlisi olduğunu ispatlayan kimliğini gösterir.

Üst araması, kişinin cinsiyetinde bulunan görevli tarafından yapılır.

Üst ve eşya araması sırasında, yapılan aramanın konusu olan eşyanın ne olduğu veya aramanın yapılmasına temel teşkil eden sebepler ilgiliye açıklanır.

Üst araması sırasında, kişinin beraberinde olan eşya da, mümkünse elektromanyetik cihazlarla, değilse beş duyu organı aracılığıyla aranır. Sahipsiz eşya hakkında da aynı hüküm uygulanır.

Kişi direndiği takdirde üst ve eşya araması orantılı güç kullanılarak gerçekleştirilir.

Üst ve eşya araması, kişinin veya aracın ilk durdurulduğu yerde veya o yerin yakınında, mümkün olduğu kadar başkalarının göremeyeceği tarzda yapılır. Başka yere götürülerek arama yapılamaz. Gerektiğinde kolluk aracından veya yakındaki kapalı bir yerden yararlanılabilir.

Üst araması sırasında, kişinin üstünde veya eşyasında rastlanan özel kâğıt ve zarflar, içinde müsadereye tâbi bir eşya bulunması ihtimali dışında açılmaz; açılrsa dahi yazılı bilgiler okunamaz.

Kişinin kanunlara göre izin verilmeyecek bir şeyi taşıdığına ilişkin makul şüphenin bulunması ve aramanın amacına başka türlü ulaşılabilmesi hâlinde, üst araması aşağıda belirtilen şekilde giysiler çıkartılmak suretiyle yapılabilir:

a) Arama yapılmadan önce, bu aramayı yapmanın neden gerekli görüldüğü ve nasıl yapılacağı, o birimde görevli en üst kolluk âmiri tarafından ilgiliye bildirilir.

b) Arama, aynı cinsiyetten görevliler tarafından yapılır; arama işlemi kimse- nin görmemesini sağlayacak tedbirler alınarak gerçekleştirilir.

c) Arama, kişinin utanma duygusunu en az ihlâl edecek bir şekilde yapılır; önce bedenin üst kısmındaki giysiler çıkarttırılır; bedenin alt kısmındaki giysiler, üst kısmındaki giysiler giyildikten sonra çıkarttırılır. Bu giysiler mutlaka aranır.

d) Arama sırasında bedene dokunulmaması için gerekli özen gösterilir.

e) Arama, mümkün olduğunca kısa bir süre içinde bitirilir.

Yapılan aramanın neticesinde bir suça ilişkin iz, eser, emare ve delil elde edilirse, kişi yakalanır.

Bu maddede yazılı işlemler gece de yapılabilir.

Araçlarda arama

Madde 29 - Araçlarda aramanın gerçekleştirileceği yerde, öncelikle kişilerin kaçmasını ve saldırmalarını engelleyecek şekilde gerekli güvenlik tedbirleri alınır.

Araç araması sırasında, yapılan aramanın konusu olan eşyanın ne olduğu veya aramanın yapılmasına temel teşkil eden sebepler ilgiliye açıklanır.

Araç araması, kişiye en az sıkıntı verici şekilde ve makul olan en kısa sürede yapılır.

Araç araması, aracın ilk durdurulduğu yerde veya o yerin yakınında, mümkün olduğu kadar başkalarının göremeyeceği tarzda yapılır. Detaylı inceleme yapılması gereken hâllerde, başka yere götürülerek arama yapılabilir.

Deniz şartları sebebiyle aramanın denizde mümkün olmaması veya deniz aracının ayrıntılı aranmasının gerektiği hâllerde şüpheli deniz aracı en yakın ve uygun limana çekilerek arama limanda yapılabilir.

Araç araması sırasında rastlanan özel kâğıt ve zarflar, içinde müsadereye tâbi bir eşya bulunması ihtimali dışında açılmaz; açılrsa dahi yazılı bilgiler okunamaz.

Yapılan aramanın neticesinde bir suça ilişkin iz, eser, emare ve delil elde edilirse, kişi yakalanır.

Boş araçların aranmasında, arama yapıldığını belirten bir not bırakılır. Bu notta, arama tutanağının bir kopyasının alınabileceği yer belirtilir.

Bu maddede yazılı işlemler gece de yapılabilir.

Konut, işyeri ve eklentilerinde aramanın yapılması Madde 30 – Kolluk, arama yapılacak kapalı yerlerde ve eklentilerinde gerekli güvenlik önlemlerini alarak kapıyı çalar.

Hâkim kararı veya kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emriyle yapılan aramalarda veya karar alınmasını gerektirmeyen işlemlerde, mümkünse o yere girme izni verme yetkisine sahip kişilerle iletişim kurulmasına çalışılır, kolaylık gösterilmesi istenir.

Aşağıdaki hâllerde iletişim kurmadan arama amacıyla kapalı yerlere ve eklentilerine girilir:

- a) Arama yapılacak olan yerin konut veya yerleşim yeri olarak kullanılmadığının bilinmesi,
- b) Arama esnasında bu yerlerde kimsenin olmadığını anlaşılması,
- c) Bu yerlerde oturan veya izin vermeye yetkili kişinin arama öncesinde bilgilendirilmesinin, delil karartmasına yol açarak aramanın amacını tehlikeye sokacak veya kolluk memurlarını veya diğer bireyleri tehlikeye düşürebilecek olması.

Diğer hâllerde, kolluk memurları arama kararını gösterirler.

Gecikmesinde sakınca veya tehlike bulunması hâlinde, bilgilendirme içeri girildikten sonra da yapılabilir.

Aramayla görevlendirilenler, aramaya karşı çıkılması hâlinde, durumun haklı kıldığı ölçüde güç kullanarak direnci ortadan kaldıracaklardır. Bilgilendirme yapıldıktan sonra, kapı açılmadığı takdirde güç kullanılacağı ihtar edilir ve buna rağmen kapı açılmazsa zorla eve girilir ve arama gerçekleştirilir. Güç, kademeli bir şekilde artarak kullanılabilir.

Bulundurulması suç teşkil eden eşyanın arandığı evde bulunan kişilerin üstü, güvenlik veya suç eşyasının elde edilmesi amacıyla aranır.

Arama, bulunması istenen şeyin boyutu ve niteliği göz önüne alınarak, amaca ulaşmak için gerekli olan ölçüde gerçekleştirilir.

Aranacak yerde bulunan kişilerin özel hayatlarına ve mallarına gereken azamî özen gösterilir.

Kasa gibi, açılması özellik isteyen eşya, kolluk tarafından veya masrafları kollukça karşılanmak üzere bu konudaki meslek erbabına açtırılır. Bu işlemin o yerde yapılmasının masraflı, külfetli veya oraya zarar verebilecek nitelikte olması durumunda, eşya kolluk tarafından muhafaza edilen başka bir yere götürülerek de açılabilir.

Arama sırasında rastlanan özel kâğıt ve zarflar, içinde müsadereye tâbi bir eşya bulunması ihtimali dışında açılmaz; açılrsa dahi yazılı bilgiler okunamaz.

Aramada hazır bulundurulacaklarla ilgili olarak aşağıdaki hükümler uygulanır:

a) Aranacak yerlerin sahibi veya eşyanın zilyedi aramada hazır bulunabilir; kendisi bulunmazsa temsilcisi veya ayırt etme gücüne sahip hısımlarından biri veya kendisiyle birlikte oturmakta olan bir kişi veya komşusu hazır bulundurulur.

b) Şüphelinin veya sanığın yakalanabilmesi veya suç delillerinin elde edilebilmesi amacıyla, diğer bir kişinin konutu, işyeri veya ona ait diğer yerlerde yapılacak aramalarda, zilyet ve bulunmazsa yerine çağrılacak kişiye, aramaya başlamadan önce aramanın amacı hakkında bilgi verilir.

c) Kişinin avukatının aramada hazır bulunmasına engel olunamaz.

d) Geceleyin herkesin girip çıkabileceği lokanta, bar, pavyon, gazino, meyhane gibi yerler ile kiraathane ve oyun oynatılan benzeri yerlerin aranmasında tanık bulundurulması gerekmez.

Aramanın zamanı

Madde 31 - Arama, kararda veya yazılı emirde belirtilen süre içerisinde yapılır. Her arama kararı, aksine bir hüküm içermiyorsa sadece bir kez arama yapma yetkisi verir.

Aramanın amacını tehlikeye sokan acil bir durum yoksa, adli arama gündüz yapılır.

Konutta, işyerinde veya diğer kapalı yerlerde adli arama gece yapılmaz. Ayrıca bu yerlerde kolluk âmirinin yazılı emriyle de arama yapılmaz. Ancak;

- a) Suçüstü hâlinde,
- b) Gecikmesinde sakınca bulunan hâlde,
- c) Firar eden kişi veya tutuklu veya hükümlünün tekrar yakalanması hâlinde,
- d) Geceleyin herkesin girip çıkabileceği 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 7 nci maddesinde sayılan umuma açık istirahat ve eğlence yerlerinde,

gece adli arama yapılabilir.

Önleme aramaları, denetimler ve kontroller her zaman yapılabilir.

Nezarethanelerde yapılacak arama

Madde 32 - Nezarethanelerde yapılacak aramalar için Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği hükümleri saklıdır.

BEŞİNCİ BÖLÜM **Çeşitli ve Son Hükümler**

Aramalara ilişkin kayıt defteri

Madde 33 - Her kolluk biriminde, bu yönetmelik uyarınca yapılan aramalara ilişkin karar, yazılı emir ve diğer bilgilerin kaydedileceği bir defter tutulur.

Bu defterde kayıtlı bilgiler; adli ve idarî soruşturmalar, ilgilinin taleplerinin karşılanması ve istatistikî çalışmalar dışında kullanılamaz.

Bu defter, silinme ve muhtemel bilgi kaybı riskine karşı gerekli önlemler alınmak ve bilgiler yedeklenmek suretiyle bilgisayar ortamında da tutulabilir.

Yürürlükten kaldırılan yönetmelik

Madde 34 - 24/5/2003 tarihli ve 25117 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük

Madde 35 - Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 36 - Bu Yönetmelik hükümlerini Adalet ve İçişleri Bakanları yürütür.

CEZA MUHAKEMESİNDE BEDEN MUAYENESİ, GENETİK İNCELEMELER VE FİZİK KİMLİĞİN TESPİTİ HAKKINDA YÖNETMELİK

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç ve kapsam

Madde 1 - Bu Yönetmelik; bir suçla ilişkin iz, eser, emare ve delillerin elde edilmesi; ayrıca, maddî gerçeğin ortaya çıkartılması bakımından şüpheli, sanık, mağdur ve diğer kişilerin beden muayenelerinin yapılması, tıbbî incelemelerde bulunmak üzere vücuttan, kan veya benzeri biyolojik örneklerle, saç, tükürük, tırnak gibi örneklerin alınması, moleküler genetik incelemeler ile şüpheli ve sanığın kimliğinin teşhisi için gerekli fizikî özelliklerin tespitine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Dayanak

Madde 2 - Bu Yönetmelik, 04/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 82 nci maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 3 - Bu Yönetmelikte geçen;

Şüpheli: Soruşturma evresinde suç şüphesi altında bulunan kişiyi,

Sanık: Kovuşturmanın başlamasından itibaren hükmün kesinleşmesine kadar suç şüphesi altında bulunan kişiyi,

Mağdur: Suçtan veya haksız eylemden zarar gören kişiyi,

Soruşturma: Ceza Muhakemesi Kanununa göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi,

Kovuşturma: İddianamenin kabulü ile başlayıp hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi,

Gecikmesinde sakınca bulunan hâl: Derhâl işlem yapılmadığı takdirde suçun iz, eser, emare ve delillerinin kaybolması veya şüphelinin kaçması veya kimliğinin saptanamaması ihtimalinin ortaya çıkması hâlini,

Sağlık mesleği mensubu: Tabip, dış tabibi, eczacı, ebe, hemşire ve sağlık hizmeti veren diğer kişileri,

Bedenin tıbbî muayenesi: Tabip tarafından tıbbî yöntemler kullanılarak yapılan değerlendirmeleri,

Dış beden muayenesi: Vücudun dış yüzeyi ile kulak, burun ve ağız bölgelerinin gözle ve elle yapılan yüzeysel tıbbî incelemesini,

İç beden muayenesi: Kafa, göğüs ve karın boşlukları ile cilt altı dokularının incelenmesini,

Beden parçası: Bir bedenin tamamlayıcı unsuru olan baş, gövde, kol, el, bacak, ayak gibi uzuv ve iç organları,

Müdahale: Tabip veya diğer sağlık personeli tarafından tanı, tedavi, rehabilitasyon veya önlem amacıyla yapılan muayene, tedavi veya diğer tıbbî işlemleri,

Cerrahî müdahale: Tıbbî aletler yardımıyla vücutta yapılan tanı ya da tedaviye yönelik operasyonları,

Örnek: Bir suçla ilişkin delil elde etmek amacıyla, inceleme yapmak üzere ilgililerden alınan biyolojik ve diğer materyali,

Moleküler genetik inceleme: Gereken tür ve miktardaki biyolojik materyali kullanarak, kişiyi diğer kişilerden ayıran ve kalıtım kurallarına uygun olarak aktarılan hastalık dışındaki özelliklerinin moleküler düzeyde araştırılmasını ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alınması

Şüpheli veya sanığın iç beden muayenesi

Madde 4 - Bir suçla ilişkin delil elde etmek için, şüpheli veya sanık üzerinde iç beden muayenesi yapılabilmesine Cumhuriyet savcısı veya mağdurun istemiyle ya da re'fsen hâkim veya mahkeme, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilebilir. Cumhuriyet savcısının kararı, yirmidört saat içinde hâkim veya mahkeme onayına sunulur. Hâkim veya mahkeme, yirmidört saat içinde kararını verir. Onaylanmayan kararlar hükümsüz kalır ve elde edilen deliller kullanılamaz.

Şüpheli veya sanığın iç beden muayenesi ancak tabip tarafından yapılır.

Muayenenin yapılabilmesi için; müdahalenin, kişinin sağlığına açıkça ve öngörülebilir zarar verme tehlikesinin bulunmaması gerekir.

Cinsel organlar veya anüs bölgesinde yapılan muayene de iç beden muayenesi sayılır.

Üst sınırı iki yıldan daha az hapis cezasını gerektiren suçlarda kişi üzerinde iç beden muayenesi yapılamaz.

Şüpheli veya sanığın dış beden muayenesi

Madde 5 - Bir suça ilişkin delil elde etmek için, şüpheli veya sanık üzerinde dış beden muayenesi Cumhuriyet savcısı ile, emrindeki adlî kolluk görevlileri veya kovuşturma makamlarının talebiyle yapılabilir.

Şüpheli veya sanığın dış beden muayenesi ancak tabip tarafından yapılır.

Muayenenin yapılabilmesi için; müdahalenin, kişinin sağlığına açıkça ve öngörülebilir zarar verme tehlikesinin bulunmaması gerekir.

Girişimsel olmayan tıbbî görüntüleme yöntemleri de bedenın dış muayenesi sayılır. Bu tür incelemeler tabip tarafından veya tabip gözetiminde sağlık mesleği mensubu diğer bir kişi tarafından yapılabilir.

Şüpheli veya sanığın vücudundan örnek alınması

Madde 6 - Bir suça ilişkin delil elde etmek için, şüpheli veya sanığın vücudundan kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak, gibi örnekler alınabilmesine, Cumhuriyet savcısı veya mağdurun istemiyle ya da re'fsen hâkim veya mahkeme, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilebilir. Cumhuriyet savcısının kararı, yirmidört saat içinde hâkim veya mahkeme onayına sunulur. Hâkim veya mahkeme, yirmidört saat içinde kararını verir. Onaylanmayan kararlar hükümsüz kalır ve elde edilen deliller kullanılamaz. Bu örnekler Cumhuriyet savcısının huzurunda ve uygun göreceği usullerle derhâl yok edilerek bu husus tutanağa geçirilir.

Bu müdahaleler ancak tabip tarafından veya tabip gözetiminde sağlık mesleği mensubu diğer bir kişi tarafından yapılabilir.

Vücuttan örnekler alınabilmesi için; müdahalenin, kişinin sağlığına açıkça ve öngörülebilir zarar verme tehlikesinin bulunmaması gerekir.

Tıbbî müdahaleler, hekimlik sanatının ve tıp biliminin kabul ettiği yöntem ve araçlarla yapılır.

Üst sınırı iki yıldan daha az hapis cezasını gerektiren suçlarda; kişiden kan, saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınamaz.

Özel kanunlardaki alkol muayenesine ve kan örneği alınmasına ilişkin hükümler saklıdır.

Diğer kişilerin beden muayenesi

Madde 7 - Bir suça ilişkin delil elde etmek amacıyla, mağdurun ve diğer kişilerin vücudu üzerinde dış veya iç beden muayenesi yapılabilmesine sağlığını açıkça ve öngörülebilir şekilde tehlikeye düşürmemek ve cerrahî bir müdahalede bulunmamak koşuluyla; Cumhuriyet savcısının istemiyle ya da re'sen hâkim veya mahkemece, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilebilir. Cumhuriyet savcısının kararı, yirmidört saat içinde hâkim veya mahkemenin onayına sunulur. Hâkim veya mahkeme, yirmidört saat içinde kararını verir. Onaylanmayan kararlar hükümsüz kalır ve elde edilen deliller kullanılamaz.

Mağdurun ve diğer kişilerin beden muayenesi ancak tabip tarafından yapılır.

Diğer kişilerin vücudundan örnek alınması

Madde 8 - Bir suça ilişkin delil elde etmek amacıyla, mağdurun ve diğer kişilerin vücudundan kan, veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınabilmesine, sağlığını açıkça ve öngörülebilir şekilde tehlikeye düşürmemek ve cerrahî bir müdahalede bulunmamak koşuluyla; Cumhuriyet savcısının istemiyle ya da re'fsen hâkim veya mahkeme, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilebilir. Cumhuriyet savcısının kararı yirmidört saat içinde hâkim veya mahkemenin onayına sunulur. Hâkim veya mahkeme yirmidört saat içinde kararını verir. Onaylanmayan kararlar hükümsüz kalır ve elde edilen deliller kullanılamaz.

Bu müdahaleler ancak tabip tarafından veya tabip gözetiminde sağlık mesleği mensubu diğer bir kişi tarafından yapılabilir.

Tıbbî müdahaleler, hekimlik sanatının ve tıp biliminin kabul ettiği yöntem ve araçlarla yapılır.

Soy bağıının araştırılması

Madde 9 - Çocuğun soy bağıının araştırılmasına gerek duyulması hâlinde, bu araştırmanın yapılabilmesi için, bu Yönetmeliğin 7 ve 8 nci maddeleri hükümlerine göre karar alınması gereklidir.

Tanıklıktan çekinme sebeplerinin varlığı

Madde 10 - Tanıklıktan çekinme sebepleri ile muayeneden veya vücuttan örnek alınmasından kaçınılabilir.

Tanıklıktan çekinme sebeplerinin belirlenmesi hususunda Ceza Muhakemesi Kanununun ilgili hükümleri uygulanır.

Çocuk ve akıl hastasının çekinmesi konusunda kanunî temsilcisi karar verir. Çocuk veya akıl hastasının, tanıklığın hukukî anlam ve sonuçlarını algılayabilecek durumda olması hâlinde, görüşü de alınır.

Kanunî temsilci de şüpheli veya sanık ise bu konuda hâkim tarafından karar verilir. Ancak, bu hâlde elde edilen deliller davanın ileri aşamalarında şüpheli veya sanık olmayan kanunî temsilcinin izni olmadıkça kullanılamaz.

Kadının muayenesi

Madde 11 - Kadının muayenesi, istemi hâlinde ve olanaklar elverdiğinde bir kadın tabip tarafından yapılır.

Muayene edilecek kadının talebine rağmen bir kadın tabibin bulunmasına olanakların elvermediği durumlarda; muayene sırasında tabip ile birlikte bir başka kadın sağlık mesleği personelinin bulundurulmasına özen gösterilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Moleküler Genetik İncelemelerin Yapılması

Moleküler genetik incelemeler

Madde 12 - Bu Yönetmelikte öngörülen işlemlerle elde edilen örnekler üzerinde, soy bağıının veya elde edilen bulgunun şüpheli veya sanığa ya da mağdura ait olup olmadığının tespiti için zorunlu olması hâlinde moleküler genetik incelemeler yapılabilir. Alınan örnekler üzerinde bu amaçlar dışında tespitler yapılmasına yönelik incelemeler yasaktır.

Birinci fıkra uyarınca yapılabilen incelemeler, bulunan ve kime ait olduğu belli olmayan beden parçaları üzerinde de yapılabilir. Birinci fıkranın ikinci cümlesi, bu hâlde de uygulanır.

Bilirkişi incelemesi

Madde 13 - Bu Yönetmeliğin 12 inci maddesi hükümleri uyarınca moleküler genetik incelemeler yapılmasına sadece hâkim karar verebilir. Kararda inceleme ile görevlendirilen bilirkişi de gösterilir.

Bilirkişi gerçek ya da tüzel kişi olabilir.

Yapılacak incelemeler için resmen atanan veya bilirkişilikle yükümlü olan ya da soruşturma veya kovuşturmayı yürüten makama mensup olmayan veya bu makamın soruşturma veya kovuşturmayı yürüten dairesinden teşkilât yapısı itibarıyla ve objektif olarak ayrı bir birimine mensup olan görevliler, bilirkişi olarak görevlendirilebilirler. Bu kişiler, teknik ve teşkilât bakımından uygun tedbirlerle yasak moleküler genetik incelemelerin yapılmasını ve yetkisiz üçüncü kişilerin bilgi edinmesini önlemekle yükümlüdürler. İncelenecek bulgu, bilirkişiye ilgilinin adı ve soyadı, adresi, doğum tarihi bildirilmeksizin verilir.

Bilirkişiye gönderilen örneklerle ilgili olarak; hâkimlikler, mahkemeler ve Cumhuriyet başsavcılıkları gizliliği sağlamak ve karışıklığa yer vermemek için gerekli her türlü tedbiri alırlar. Bu amaçla güvenli ve gizli bir kayıt sistemi belirlenir. Bu kayıt sisteminde bedeninden örnek alınan kişinin adı, soyadı, adresi ve doğum tarihine karşılık gelmek üzere bir kod sistemi uygulanır.

Üçüncü fıkranın uygulanması açısından, teşkilât yapısı itibarıyla üniversiteler, Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Adli Tıp Kurumu objektif olarak ayrı birimler sayılırlar.

Moleküler genetik inceleme sonuçlarının gizliliği

Madde 14 - Bu Yönetmelik hükümlerine göre alınan örnekler üzerinde yapılan inceleme sonuçları, kişisel veri niteliğinde olup, başka bir amaçla kullanılamaz; dosya içeriğini öğrenme yetkisine sahip bulunan kişiler tarafından bir başkasına verilemez.

Bu bilgiler, kovuşturmayla yer olmadığı kararına itiraz süresinin dolması, itirazın reddi, beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilip kesinleşmesi hâllerinde Cumhuriyet savcısının huzurunda ve uygun göreceği usullerle yok edilir ve bu husus dosyasında muhafaza edilmek üzere tutanağa geçirilir. Olay yerinden elde edilen diğer delillere ilişkin hükümler saklıdır.

Bilirkişi tarafından yapılan analizler sonucu elde edilen bulgular ilgili makama gönderilir; bulgular üzerinden moleküler genetik analizler için izole edilen DNA örnekleri bilirkişi tarafından rapor hazırlandıktan sonra imha edilir ve bu husus raporda açıkça belirtilir.

Moleküler genetik incelemelerin özel kalıtsal karakterler hakkındaki açıklamayı içermediği bilinen kromozom bölgesi ile sınırlı kalmasına özen gösterilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Fizik Kimliğin Tespitinde Uyulacak Esaslar

Fizik kimliğin tespiti

Madde 15 - Üst sınırı iki yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı şüpheli veya sanığın, kimliğinin teşhisi için gerekli olması hâlinde, Cumhuriyet savcısının emriyle, fotoğrafı, iris görüntüsü, beden ölçüleri, diş izi, parmak ve avuç içi izi, bedeninde yer almış olup teşhisini kolaylaştıracak eşkâl bilgileri, kulak, dudak gibi organların bıraktığı kimlik tespitine yarayabilecek vücut izleri ile sesi ve görüntüleri, fizik kimliğin tespitinde kullanılan diğer teknik yöntemler ile kayda alınarak, soruşturma ve kovuşturma işlemlerine ilişkin dosyaya konulur.

Fizik kimliğin tespitinde, öncelikli olarak elin iç yüzeyindeki derinin özel kıvrımlı şekilleri olan parmak ve avuç içi izleri, fotoğrafı ve eşkâl bilgileri kullanılır. Bu işlemler olay yeri inceleme ve kimlik tespit konusunda özel eğitim almış uzman kolluk mensubu tarafından yapılır.

Fizik kimliğin tespiti açısından, kişinin ağızındaki dişlerin incelenmesi ve diş izlerinin alınması diş tabibi tarafından yapılır.

Soruşturma veya kovuşturma aşamasında da hâkim veya mahkeme kararıyla fizik kimliğinin tespitine ilişkin işlemler yaptırılabilir.

Verilerin imhası

Madde 16 - Kovuşturmaya yer olmadığı kararına itiraz süresinin dolması, itirazın reddi, beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilip kesinleşmesi hâllerinde bu Yönetmeliğin 15 inci maddesi hükümleri uyarınca elde edilen veriler, Cumhuriyet savcısının huzurunda ve uygun göreceği usullerle derhâl yok edilir ve bu husus tutanağa geçirilir.

Verilerin korunması

Madde 17 - Mahkûmiyet kararı verilmesi hâlinde bu Yönetmeliğin 15 inci maddesinin birinci ve ikinci fıkraları uyarınca elde edilen veriler kolluk tarafından, üçüncü fıkrasında belirtilen diş izleri ise bu işlemi yapan sağlık kuruluşu tarafından arşivlenir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

İlgilinin rızası

Madde 18 - Mevzuatta aranan tüm koşulların gerçekleşmiş olmasına ve şüpheli sanık veya diğer kişilerin bu konuda aydınlatılmış olmalarına

rağmen muayene yapılmasına ya da örnek alınmasına rıza vermemeleri hâlinde, kararın infazı için ilgilinin muayenesini veya vücudundan örnek alınmasını sağlamak üzere ilgili Cumhuriyet başsavcılığınca gerekli önlemler alınır.

Mağdurun rızasının varlığı hâlinde bu işlemlerin yapılabilmesi için Yönetmeliğin 7 nci ve 8 inci maddeleri uyarınca karar alınmasına gerek yoktur.

Bir suçun aydınlatılmasını sağlamak amacıyla, şüpheli, sanık ve diğer kişilerin kendiliğinden başvurarak rıza göstermeleri hâlinde, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısının istemi, kovuşturma aşamasında ise hâkim veya mahkeme kararıyla tıbbî muayeneleri yapılabilir ya da vücutlarından örnek alınabilir.

Tedavi amaçlı müdahaleler

Madde 19 - Sağlık mevzuatı ve taraf olunan uluslararası sözleşmeler uyarınca tabip tarafından yapılması gereken tedavi amaçlı tıbbî muayene ve müdahaleler için Cumhuriyet savcısı ya da hâkim kararı aranmaz.

Raporların düzenlenmesi

Madde 20 - Tabip raporları üç nüsha hâlinde düzenlenir. Raporu düzenleyen sağlık kuruluşunca iki nüshası kapalı ve mühürlü zarf içerisinde ilgili Cumhuriyet başsavcılığına, hâkimliğe veya mahkemeye en seri şekilde iletilir. Raporun bir nüshası raporu düzenleyen sağlık kuruluşunda kalır.

Güvenlik önlemleri

Madde 21 - Muayene edilmesi veya vücudundan örnek alınması amacıyla sevk edilen kişi dışında başka bir kişinin muayene edilmemesi ya da vücudundan örnek alınmaması için Cumhuriyet başsavcılıklarınca gerekli önlemler alınır.

Tabip veya diğer sağlık mesleği mensuplarınca, sevk edilen kişinin kimliği konusunda şüpheye düşülmesi hâlinde durum derhâl Cumhuriyet başsavcılığına bildirilir.

Alınan, muhafaza edilen, nakledilen ve incelenen örneklerin değiştirilmemesi ve dış koşullardan etkilenip bozulmaması için Cumhuriyet başsavcılığı, kolluk, sağlık kuruluşu ve bilirkişi tarafından gerekli tedbirlere başvurulur.

Verilerle ilgili işlemler

Madde 22 - Cumhuriyet başsavcılıklarınca yapılan iş bölümlerinde, bu Yönetmelik kapsamında elde edilen verilerin imha edilmesi ve diğer iş-

lemlerin yürütülmesi amacıyla yeterli sayıda Cumhuriyet savcısı görevlendirilir.

Kovuşturma sonunda verilen beraat ve mahkûmiyet kararları, bu Yönetmelik hükümlerince öngörülen işlemlerin yerine getirilmesi için mahkemece ilgili Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir.

Diğer İşlemler

Madde 23 - Kişinin vücut yüzeyinde bulunan atış artığı gibi biyolojik olmayan örnekler, elbiseleri ve diğer eşyaları üzerinde bulunan örnekler ile vücut yüzeyinden başkasına ait olduğu açıkça belli olan kıl, tüy, lif gibi örnekler olay yeri inceleme uzmanları tarafından alınabilir.

İtiraz

Madde 24 - Bu Yönetmeliğin 4, 5, 6, 7, 8, 9 ve 10 uncu maddeleri gereğince alınacak hâkim veya mahkeme kararlarına itiraz edilebilir.

İtiraz hâlinde Ceza Muhakemesi Kanununun ilgili hükümleri uygulanır.

Yürürlük

Madde 25 - Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 26 - Bu Yönetmelik hükümlerini Adalet Bakanı yürütür.

ÇOCUK VE KADINLARA KARŞI İŞLENEN CİNSEL SUÇ SORUŞTIRMALARI KONULU ADALET BAKANLIĞI'NIN 170 NO'LU GENELGESİ

Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Sayı: 19120602-010-06-02-0789-2018-E.1576/81221 19/11/2018

Çocuklara ve kadınlara yönelik işlenen cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarla ilgili soruşturmanın, bu kapsamda uygulanan korama tedbirlerinin ve delil mahiyetindeki görüntülerin son zamanlarda yazılı ve görsel basında açıkça ve sıklıkla yer aldığı görülmekle, söz konusu suçların niteliği ve konunun hassasiyeti nedeniyle aşağıda belirtilen hususlara dikkat çekilmesinde fayda görülmüştür.

Bilindiği üzere; cinsel suçlar, mahiyeti itibarıyla mağdurlar üzerinde fiziksel ve duygusal olarak kısa ve uzun dönemde yıkıcı etkilere sahip olup, mağdurun yakınları üzerinde de benzer sonuçlara yol açmaktadır. Bu suçlarla ilgili adli işlemlerin titiz biçimde yerine getirilmesi tüm toplumsal kesimlerin ortak hassasiyet noktasını oluşturmaktadır.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 160 ve 161 inci maddeleriyle maddi gerçeği araştırmak üzere soruşturma yapmak görevi/münhasıran Cumhuriyet savcısına verilmiş olup, bu göreve ilişkin her türlü araştırmanın adli kolluk görevlileri aracılığıyla da yapılabileceği hükme bağlanmıştır. Kanunun Cumhuriyet savcılarına verdiği bu temel görev, kadınlara ve çocuklara karşı işlenen cinsel suç ve şiddet olaylarında da fiile ilişkin ayrıntılı bilgi ve kayıtların kolluktan ivedilikle temin edilmesi ile delillerin kaybolmadan araştırılıp değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Söz konusu suçların niteliğine göre, korama tedbirlerinin gecikmeksizin ve etkin bir şekilde uygulanması da önem arz etmektedir. Yargı işlemlerinin tartışmalardan uzak tutulması ve toplumun adalete olan güveninin korunması; soruşturma sürecinde aynı şüpheli hakkında aynı türdeki koruma tedbirlerinin birden fazla ve farklı şekilde uygulanmasının önüne geçilecek şekilde delillerin zamanında ve eksiksiz toplanmasını, hukuki değerlendirmelerin de buna göre yapılmasını gerektirmektedir.

Öte yandan, mağdur çocuğun; kolluk görevlileri, sağlık çalışanları ve adli merciler tarafından ayrı ayrı dinlenmesi, tekrarlanan usul işlemleri sebebiyle mağdurun faille tekrar karşılaşmak durumunda kalması, üçüncü kişiler huzurunda olayı en ince ayrıntısına kadar defalarca anlatması, yaşanan travmayı derinleştirebilmektedir.

Cinsel istismar suç soruşturmalarında; mağdur çocukların ikincil örselenmesini asgariye indirmek, adli ve tıbbi işlemlerin bu alanda eğitilmiş personelin görev yaptığı bir merkezde ve tek seferde gerçekleştirilmesini temin etmek üzere, 32 ilde 35 hastane/kurum bünyesinde Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM) kurularak adli işlemlerin bu merkezlerde uzmanlar aracılığıyla yerine getirilmesi sağlanmıştır. Bu kapsamda, Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından da mümkün olduğu ölçüde cinsel suç mağduru çocuk ifadelerinin bu merkezlerde alınması belirtilen sakıncaları ortadan kaldıracaktır.

Çocuk İzlem Merkezlerinde mağduru ifade eden, alanında uzman personel tarafından aynalı bir odada, ses ve görüntü kaydı yapılarak alınmakta, ifade sırasında aynanın arka tarafında Cumhuriyet savcısı, kolluk, mağdur çocuk avukatı, adli tıp uzmanı, çocuk psikiyatrisi bulunmakta ve ifadeyi izlemektedir.

Diğer taraftan, 24.02.2017 tarihinde yürürlüğe giren Adli Görüşme Odaları Yönetmeliği ile 49 il ve 56 adliyede, 59 adli görüşme odası kurularak, fail ile yüz yüze gelmesinde sakınca bulunduğu veya ifadesinin özel ortamda alınması gerektiği değerlendirilen, başta cinsel suç ve aile içi şiddet suçu mağdurları olmak üzere, mağdur, tanık ve suça sürüklenen çocukların ifade ve beyanlarının uzman aracılığıyla alınmasına imkân sağlanmıştır.

Bakanlığımız tarafından ayrıca, suç mağdurları ile temas halinde olan kamu görevlilerinin mağdurlara yaklaşımına ilişkin ilke ve davranış kurallarını içeren "Mağdura Yaklaşım Kılavuzu" hazırlanmıştır. Uygulamacılar için rehber niteliği taşıyan kılavuzda; kamu görevlilerinin kırılabilir gruba dahil suç mağdurlarına hizmet sunarken dikkat etmeleri gereken hususlara ilişkin yol gösterici bilgiler verilmiş, bu kapsamda mağdur çocuklara pedagojik açıdan doğru yaklaşım ilkeleri de belirlenmiştir.

Mağdur çocuğun ifadesinin alınacağı yerde Çocuk İzlem Merkezi bulunmaması hâlinde, işlenen suç nedeniyle psikolojisi bozulmuş mağdur çocuğun ifadesinin alınması sırasında Ceza Muhakemesi Kanunu uyarınca uzman bulundurulması ve işlemin görüntülü ve sesli olarak kayıt altına alınması gerekmektedir.

Şu halde, çocuğun cinsel istismarıyla ilgili soruşturmalarda, olayın çocuk üzerinde yarattığı etki de dikkate alınarak; çocuğun bizzat Cumhuriyet savcısı tarafından dinlenmesi ve ikincil örselenmenin önüne geçilebilmesi amacıyla bu işlem sırasında suçun nitelendirilmesi için sorulması gereken tüm hususların sorularak olayın aydınlatılması söz konusu olumsuz

etkiyi azaltacaktır. Nitekim, Ceza Muhakemesi Kanununun 236 ncı maddesi, soruşturma sırasında psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman bir kişi eşliğinde görüntülü ve sesli olarak kayıt altına alınan mağdur çocuk ifadesinin, mahkemede yargılama sırasında da kullanılmasını ve maddi gerçeğin ortaya çıkması bakımından zorunluluk bulunmadıkça yalnızca bir kez dinlenmesini öngörmektedir.

Maddi gerçeğin ortaya çıkarılabilmesi için zorunluluk bulunması ve ceza muhakemesindeki “doğrudan doğruyalık” ilkesi ile “adil yargılanma hakkı”nm bir sonucu olarak şüpheli, sanık ya da müdafii tarafından mağdur çocuğa soru sormalarına imkan tanımak amacıyla soruşturma veya kovuşturmada kural olarak bir kez dinlenen mağdur çocuğun istisnai olarak tekrar dinlenilmesine ihtiyaç duyulabilmektedir. Bu durumda, ifade ve beyan alma işlemlerinin Bakanlığımız tarafından çalışma usul ve prensipleri belirlenen adli görüşme odalarında yerine getirilmesi, söz konusu odanın bulunmadığı yerlerde ise Ceza Muhakemesi Kanunu ile Çocuk Koruma Kanununun amir hükümleri uyarınca, çocuğun üstün yarar ilkesi de gözetilerek işlemlerin tamamlanmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Bu itibarla;

- 1- Cinsel dokunulmazlığa karşı bir suç işlendiğinin öğrenilmesi halinde, Cumhuriyet savcısınca derhal soruşturmaya başlanması ve bu konuda mutlaka Cumhuriyet başsavcısına bilgi verilmesi,
- 2- Cumhuriyet savcısınca; maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için araştırmaya başlanması, tüm delillerin hızlı bir şekilde toplanması, adli kolluk birimlerine gerekli emir ve talimatların gecikmeksizin iletilmesi ile kolluk tarafından yerine getirilecek işlemlerin takip ve denetiminin yapılması,
- 3- Cinsel istismara uğramış çocukların ikincil örselenmelerinin önüne geçilebilmesi için ifadelerin uzmanlar eşliğinde, zorunlu haller dışında tek seferde ve mümkün olduğu ölçüde Çocuk İzlem Merkezleri kullanılarak bizzat Cumhuriyet savcısı tarafından alınması,
- 4- Cinsel dokunulmazlığı ihlal edilen suç mağdurlarının ifade alma işlemlerinde gerektiği ve mümkün olduğu ölçüde Adli Görüşme Odalarının kullanılması,
- 5- Cinsel suç soruşturmalarında, delillerin toplanması sırasında yaşanabilecek eksiklik veya gecikme nedeniyle koruma tedbirleri hakkında birbirinden farklı değerlendirme ve uygulamalara gidilmesinin, mağdur ve yakınları kadar toplumun da adalete olan inancını olumsuz etkileyebileceği hususunun göz önünde bulundurulması,

6- Bu soruşturmalarda, mağdur ve çocuğun mahremiyetinin korunması, soruşturma konusu eylemin onların geleceği üzerinde olumsuz etkiler bırakmasının önüne geçilebilmesi ve masumiyet karinesinin korunabilmesi açısından soruşturmanın gizliliği ilkesine riayet edilmesi,

7- Soruşturma dosyasına ilişkin delil veya görüntüleri usulüne aykırı olarak paylaşan ya da buna sebebiyet verenler hakkında kanuni gereğine tevessül edilmesi, Konularında gerekli dikkat ve özenin gösterilmesini rica ederim.

Abdulhamit GÜL
Bakan

63 SAYILI SUÇ MAĞDURLARININ DESTEKLENMESİNE DAİR CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMESİ

Yayımlandığı Resmî Gazetenin Tarihi – Sayısı: 10/6/2020-31151

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Tanımlar ve Temel İlkeler

Amaç ve kapsam

MADDE 1- (1) Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin amacı; suç mağdurlarına sağlanan hizmet ve yardımlara ilişkin esasları ve bu hizmetlerin yerine getirilmesine dair görev, yetki ve sorumlulukları düzenlemektir.

(2) Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, soruşturması ve kovuşturması Türkiye’de yürütülen suçlar nedeniyle ortaya çıkan mağduriyetler hakkında uygulanır.

Tanımlar

MADDE 2- (1) Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin uygulanmasında;

a) Adli destek görevlisi: Adalet Bakanlığı ve adliye bünyesinde psikolog, pedagoğ ve sosyal çalışmacı kadrolarında çalışanları,

b) Bakanlık: Adalet Bakanlığını,

c) Başkanlık: Adalet Bakanlığı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığını,

ç) Kırılgan grup: Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi gereğince adli destek görevlileri tarafından yapılan bireysel değerlendirme sonucunda suçtan daha fazla etkilendiği ve korunması gerektiği tespit edilen mağdurlar ile adli sisteme dâhil olan çocukları,

d) Mağdur: Suç nedeniyle fiziksel, ruhsal veya ekonomik olarak doğrudan zarar gören gerçek kişiyi,

e) Müdürlük: Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle verilen görevleri yapmak üzere adliye bünyesinde kurulan adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlüklerini, ifade eder.

Temel ilkeler

MADDE 3- (1) Mağdurlara yönelik yardım ve destek hizmetlerinde, eşitlik, insan onuruna saygı, dürüstlük ve mahremiyet ilkesi esastır.

(2) Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi kapsamındaki hizmetler mağdurun kişiliğine saygı gösterilerek ve mağduriyetinin farkında olarak yerine getirilir.

(3) Mağdurun, adli sürece etkin katılım ve adalete erişim için mevzuatın öngördüğü şartlara uygun olarak kendisine vekil tayin edilmesi ve adli yardımda bulunulması isteği derhal karşılanır.

(4) Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi kapsamında yer alan hizmetler, kamu kurum ve kuruluşları tarafından gecikmeksizin, koordineli ve etkin bir şekilde sunulur.

(5) Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin uygulanmasında görev alanlar, mağdura ilişkin kişisel verilerin gizliliğini korumak zorundadır. Bu bilgiler, kanunlarda öngörülen hâller dışında hiçbir kurum ve kişiye verilmez.

(6) Mağdurların, bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesindeki hizmet ve yardımlardan faydalanabilmesi için kolluğa, Cumhuriyet başsavcılığına veya müdürlüğe başvurması gerekir.

(7) Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi kapsamında yer alan hizmetlerin sunumunda, başvuru şartı çocuklar için aranmaz ve çocuğun yüksek yararı ilkesi gözetilir.

(8) Mağdurlara sunulan yardım ve destek hizmetlerinde sivil toplum kuruluşları ile gönüllü gerçek ve tüzel kişilerden de yararlanılabilir.

İKİNCİ BÖLÜM

Mağdurlara Yönelik Hizmetler

Bilgilendirme ve yönlendirme

MADDE 4- (1) Mağdurlar, talepleri halinde kendilerine sağlanan hak ve yardımlara ilişkin olarak kolluk birimleri veya müdürlükçe gecikmeksizin bilgilendirilir ve yönlendirilir.

(2) Mağdurla yapılan sözlü veya yazılı iletişimde, mağdurun anlama veya kendini ifade etme kabiliyetini etkileyen yaş, gelişim düzeyi, engellilik gibi durumları dikkate alınır ve anlaşılır bir dil kullanılır.

(3) Mağdura, kolluk veya Cumhuriyet başsavcılığı tarafından ihbar veya şikayetine ilişkin yazılı bir belge verilir.

Korunma ve suçun tekrarının önlenmesi

MADDE 5- (1) Mağdura veya aile bireylerine yönelik bir saldırı ihtimalinin bulunması halinde, bu kişilerin başvurusu üzerine suçun tekrarının

veya başkaca bir suçun işlenmesinin önlenmesi için kolluk birimlerince gerekli tedbirler alınır.

Bazı mağdurlara yönelik hizmetler

MADDE 6- (1) Kasten öldürme ve bu suçta teşebbüs, neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama, çocuğun cinsel istismarı, nitelikli cinsel saldırı ve neticesi sebebiyle ağırlaşmış işkence suçlarından mağdur olanlara aşağıdaki hizmetler sunulur:

a) Ceza muhakemesinin zorunlu kıldığı durumlar hariç olmak üzere, soruşturma veya kovuşturma işlemlerinin yapıldığı yerlerde, şüpheli veya sanıkla mağdurun temasını önleyici tedbirler alınır.

b) Tutuklu veya hükümlülerin ceza infaz kurumlarından tahliyesine veya firarına ilişkin bilgiler ceza infaz kurumu müdürlüğüne mağdurun bulunduğu yer kolluk birimine bildirilir. Kolluk birimince yapılan değerlendirme sonucunda gerekli koruyucu ve önleyici tedbirler alınır, mağdur için tehlike oluşturabilecek hallerde mağdura bilgi verilir.

c) Mağdurların meslek edinmeleri amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı veya Milli Eğitim Bakanlığı işbirliğiyle kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler veya sivil toplum kuruluşları tarafından kurslar düzenlenebilir ve mevcut kurslara katılmalarında mağdurlara öncelik tanınır.

ç) Mağdurlar, kamu kurum ve kuruluşları ile belediyelerin ekonomik ve sosyal desteklerinden öncelikli olarak yararlandırılır.

d) Yaşadığı mağduriyet nedeniyle:

1) Yerleşim yerini değiştirmek zorunda kalan mağdurların talepleri halinde, kendilerinin ya da birlikte ikamet ettikleri aile bireylerinin çalıştıkları kamu kurum ve kuruluşlarının kadro, pozisyon ve teşkilat durumu gözönünde bulundurularak görev yerleri değiştirilir.

2) Yerleşim yerini değiştirmek zorunda kalan özel hukuk hükümlerine tabi çalışan mağdurların talepleri halinde, kendilerinin ya da birlikte ikamet ettikleri aile bireylerinin aynı işverene ait başka işyerlerinde çalışmaları sağlanabilir.

3) Yerleşim yerini veya okulunu değiştirmek zorunda kalan mağdurların talepleri halinde, kendilerinin ya da bakmakla yükümlü oldukları kişilerin veya birlikte ikamet eden altsoyunun eğitim gördüğü kurumların aynı türde eğitim veren okullarına devam etmeleri, ilgisine göre Milli Eğitim Bakanlığı, Yükseköğretim Kurulu veya yükseköğretim kurumlarınca öncelikli olarak sağlanır. Ayrıca, yeni eğitim kurumunda ihtiyaç duyulması

halinde mağdura rehberlik hizmetleri verilir. Buna ilişkin usul ve esaslar, Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu tarafından birlikte çıkarılan yönetmelikle düzenlenir.

Kırılğan gruplara sunulacak hizmetler

MADDE 7- (1) Adli sisteme dahil olan çocuklar ile cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlardan veya aile içi şiddet, terör ve insan ticareti suçlarından mağdur olanların başvurmaları halinde müdürlük bünyesinde çalışan adli destek görevlileri tarafından bu maddedeki hizmetlerin sunulması amacıyla bireysel değerlendirme yapılır.

(2) Kadın, yaşlı ve engelli mağdurlar başta olmak üzere, mağdurun kişisel özellikleri, suçun niteliği ve ağırlığı, suçun işlendiği şartlar dikkate alınarak suçtan daha fazla etkilendiği ve korunması gerektiği yapılacak ön değerlendirme ile anlaşılan mağdurlara yönelik olarak da birinci fıkraya uyarınca değerlendirme yapılabilir.

(3) Bireysel değerlendirme sonucunda kırılğan gruba girdiği tespit edilen mağdurlara adli destek görevlisi aracılığıyla sunulacak hizmetler şunlardır:

a) Mağdurun, Cumhuriyet savcısının veya hâkimin isteği üzerine, mağdurun dinlenilmesinden önce kaygı düzeyini düşürmek amacıyla içinde bulunduğu ortamı, ilgili kişileri ve süreci açıklamak.

b) Mağdurun kendini rahat ifade edebilmesi için gerekli tedbirlerin alınmasını Cumhuriyet savcısı veya hâkime bildirmek ve mağdur dinlenirken yanında bulunmak.

c) Cumhuriyet savcısı veya hâkimin isteği üzerine sosyal inceleme raporu hazırlamak.

ç) İfade ve beyan işlemlerinin adli görüşme odasında gerçekleştirilmesini Cumhuriyet savcısı veya hâkime önermek.

d) Tedavi veya rehabilitasyona ihtiyaç duyan mağdurları yönlendirmek.

e) Adli süreç boyunca etkin desteğe ihtiyaç duyduğu değerlendirilen mağdurlara yönelik hizmetlerde vaka yönetimi uygulamak.

(4) Soruşturma veya kovuşturma sürecinin tamamlanmasından sonra destek ihtiyacı devam eden mağdurlar, ilgili kurumlara yönlendirilir.

(5) Müdürlüğe başvuruda bulunan mağdurlardan korunma ihtiyacı olan çocuk, kadın, yaşlı ve engelliler, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının il müdürlüğüne veya sosyal hizmet merkezlerine bildirilir.

(6) Haklarında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilemeyen mağdurlara yönelik olarak kolluk veya Cumhuriyet başsavcılığının bildirim üzerine ya da resen mülki idare amiri tarafından gerekli tedbirler alınır.

(7) Gerek görülmesi halinde bu maddedeki hizmetler, suçtan zarar görenlere de sağlanabilir.

Adli görüşme odaları

MADDE 8-(1) 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 236 ncı maddesinin dördüncü fıkrasının uygulanması, ifade ve beyanların özel ortamda adli destek görevlisi aracılığıyla alınması amacıyla müdürlük bünyesinde adli görüşme odaları kurulur.

(2) Adli görüşme odalarında yapılan tüm iş ve işlemler görüşme yapılan kişinin örselenmesini engelleyecek şekilde ve mümkün olan en kısa sürede gerçekleştirilir. Çocuklarla ilgili iş ve işlemlerde çocuğun yüksek yararı ilkesi dikkate alınır.

Cinsel suç mağdurlarına yönelik hizmetler

MADDE 9- (1) Ceza Muhakemesi Kanununun 236 ncı maddesinin beşinci ve altıncı fıkralarının uygulanması bakımından cinsel suç mağdurlarının tekrarlanan mağduriyetini önlemek, adli ve tıbbî işlemlerin bu alanda eğitimli görevliler tarafından tek seferde gerçekleştirilmesini temin etmek amacıyla Bakanlığın talebi üzerine Sağlık Bakanlığı tarafından cinsel suç mağdurlarına yönelik hizmet veren merkezler kurulur. Üniversiteler tarafından da bu merkezler kurulabilir.

(2) Bu merkezlerin kurulmasına, işleyişine ve denetimine ilişkin usul ve esaslar, Adalet Bakanlığı, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığının uygun görüşü alınmak suretiyle Sağlık Bakanlığı tarafından çıkarılan yönetmelikle düzenlenir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Teşkilat

Teşkilat

MADDE 10- (1) Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde yer alan ve Bakanlığın görev alanına giren iş ve işlemler, Başkanlık tarafından yerine getirilir.

(2) Adli yargı ilk derece mahkemesi adalet komisyonu bulunan yerlerde Bakanlığa bağlı olarak Cumhuriyet başsavcılığının gözetim ve deneti-

minde müdürlük kurulur. İş durumu ve coğrafi konum gözönüne alınarak, adalet komisyonu bulunmayan yerlerde Bakanlık onayı ile müdürlükler veya müdürlüğe bağlı bürolar kurulabilir.

Müdürlüğün görevleri

MADDE 11- (1) Müdürlüğün görevleri şunlardır:

- a) Mağdurları kendilerine tanınan haklar ve yardımlar konusunda bilgilendirmek ve yönlendirmek.
- b) Adli süreçte, kırılğan gruba yönelik destek hizmetlerini sunmak.
- c) Adli desteğe ihtiyaç duyanlara uygun müdahale programlarını uygulamak, tekrarlanan mağduriyetlerini önleyici tedbirler almak ve psiko-sosyal destek faaliyetlerini yürütmek.
- ç) Adli süreçte görev alan adli destek görevlilerinin koordineli ve etkin şekilde çalışmalarını sağlamak.
- d) Mağdurların adalete erişiminin güçlendirilmesine yönelik faaliyetler yürütmek.
- e) Adli süreçte tanıkların desteklenmesine yönelik hizmetleri sunmak.
- f) Adli yardım hizmetlerine ilişkin bilgilendirme yaparak ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği halinde hizmetin etkin sunulmasına yönelik faaliyetleri yürütmek.
- g) Görev alanıyla ilgili hizmet sunan kamu kurum ve kuruluşları veya sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapmak.
- ğ) Müdürlüğün görev alanına giren konularda toplumsal farkındalığı artırıcı faaliyetlerde bulunmak.
- h) Mevzuatla veya Bakanlıkça verilen diğer görevleri yerine getirmek.

(2) Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından talep edilmesi halinde 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 15 inci maddesinin ikinci fıkrası, 22 nci maddesinin birinci ve ikinci fıkrası ile 34 üncü maddesi ve 5271 sayılı Kanunun 236 ncı maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkrası gereğince yapılacak işlemlerde adli destek görevlisi görevlendirilir.

Danışma Kurulu ve koordinasyon kurulları

MADDE 12- (1) Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi kapsamına giren hizmetlerin sunumuna ve hizmet sunumunda karşılaşılan sorunların çözümlüne ilişkin önerilerde bulunmak üzere kamu kurum ve kuruluşlarının

temsilcilerinin katılımıyla Bakanlıkta Danışma Kurulu, müdürlük bulunan yerlerde ise koordinasyon kurulu oluşturulur. Kurul toplantılarına, görüşlerine başvurulmak üzere sivil toplum kuruluşları temsilcileri de davet edilebilir. Kurulların oluşumu ile çalışma usul ve esasları Bakanlıkça çıkarılan yönetmelikle belirlenir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM Çeşitli ve Son Hükümler

Mağdur hizmetlerinin desteklenmesi

MADDE 13- (1) Belediyeler, üniversiteler ve diğer kamu kurum ve kuruluşları mağdur hizmetlerinin sunulmasına katkı sağlamak amacıyla Bakanlık ile ortak programlar geliştirebileceği gibi ilgili mevzuatı çerçevesinde yer tahsis edebilir, hizmet binalarının inşaatı ile bakım ve onarımını yapabilir veya yaptırabilir, her türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını karşılayabilir.

(2) Mağdurlara yardım ve destek hizmetlerinde bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde belirtilen ilkeler gözetilerek gönüllü kişilerden yararlanılabilir.

(3) Bakanlıkça, üniversitelerin hukuk fakülteleri veya fakültelerin sosyal hizmet, psikoloji, rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümleri ile mağdurlara sunulan hizmetlerde mesleki deneyim ve tecrübe artırımını sağlamak amacıyla işbirliği yapılabilir.

Eğitim

MADDE 14- (1) Bakanlıkta ve müdürlüklerde çalışan görevliler ile ihtiyaç duyulması halinde gönüllü çalışanlara Bakanlıkça eğitim verilir.

(2) Başkanlıkça üniversitelerin ilgili birimleri ile mağdur hakları alanına ilişkin sertifika veya yüksek lisans gibi eğitim programları geliştirmek üzere işbirliği yapılabilir.

(3) Mağdur hakları ve mağdura yaklaşım konusunda üniversiteler, barolar ve ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılır. Bu kurum ve kuruluşlar tarafından hazırlanacak eğitim ve staj müfredatına Başkanlıkça katkı ve destek verilir.

Hizmetin izlenmesi ve değerlendirilmesi

MADDE 15- (1) Müdürlükçe, sunulan hizmetlerin kalitesinin artırılması amacıyla hizmetten faydalanan kişiler veya aileleri ile hizmet sunumunda

görev yapanların görüş ve değerlendirmeleri alınır. Müdürlük tarafından sunulan hizmetler, istatistikler, hizmet sunumuna ilişkin tespit, değerlendirme ve öneriler, rapor halinde Başkanlığa sunulur.

(2) Başkanlık tarafından yapılan değerlendirmeler doğrultusunda; sunulan hizmetlerin etkinliğinin artırılması için, mevzuat değişiklikleri de dâhil olmak üzere yapılması gereken çalışmalara ilişkin öneriler her yıl Bakanlığa sunulur.

(3) Her yıl Başkanlıkça müdürlüklerin hazırladıkları istatistiki veriler ve çalışma raporları dikkate alınarak bir rapor hazırlanır.

Yönetmelik

MADDE 16- (1) Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi kapsamında yer alan hizmetlerin sunulmasına ilişkin usul ve esaslar ile müdürlüklerin yetki alanı, denetimi, adli destek görevlilerinin çalışma usul ve esasları bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin yayımı tarihinden itibaren altı ay içinde Bakanlıkça çıkarılan yönetmelikle düzenlenir.

Kadrolar ^[1]

MADDE 17- (1) Eklide listede yer alan kadrolar ihdas edilerek 2 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin eki cetvellerin ilgili bölümlerine eklenmiştir.

Yürürlükten kaldırılan ve değiştirilen hükümler

MADDE 18- (10/7/2018 tarihli ve 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile ilgili olup yerine işlenmiştir.)

Atama İzni

GEÇİCİ MADDE 1- (1) Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile ihdas edilen psikolog, pedagoğ ve sosyal çalışmacı kadrolarına 31/12/2022 tarihine kadar 2 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 11 inci maddesine göre belirlenen atama sayısı sınırı aranmaksızın açıktan veya naklen atama yapılabilir.

Yürürlük MADDE 19- (1) Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme MADDE 20- (1) Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.

RAHİM TAHLİYESİ VE STERİLİZASYON HİZMETLERİNİN YÜRÜTÜLMESİ VE DENETLENMESİNE İLİŞKİN TÜZÜK

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç ve Deyimler

Amaç:

Madde 1 – Bu Tüzüğün amacı, rahim tahliyesinde acil müdahale hallerinin nelerden ibaret olduğunu ve yapılacak ihbarların şekil ve mahiyetini, rahim tahliyesini ve sterilizasyonu kabul edenlerden istenecek izin belgesinin şeklini ve doldurulma esaslarını, rahim tahliyesi ve sterilizasyonun yapılacağı yerleri, bu yerlerde bulunması gereken sağlık koşulları ve diğer koşullarla buraların denetim ve gözetim esaslarını belirlemektir.

Deyimler:

Madde 2 – Bu Tüzükte geçen;

- Bakanlık deyimini, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığını,
- Rahim tahliyesi deyimini, gebeliğin sonlandırılmasını,
- Sterilizasyon deyimini, kadınlarda tüp ligasyonu, erkeklerde vazektomiyi,
- Menstrüel regülasyon (MR) deyimini, vakum aspirasyon yönteminin kullanıldığı küçük cerrahi müdahaleyi ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Rahim Tahliyesi

On haftayı geçmeyen gebeliklerde rahim tahliyesi:

Madde 3 – Gebeliğin onuncu haftası doluncaya kadar kadının sağlığı açısından tıbbi sakınca olmadığı takdirde, istek üzerine rahim tahliye edilir.

Rahim tahliyesi, kadın hastalıkları ve doğum uzmanlarınca yapılır.

Ancak, Bakanlıkça açılan eğitim merkezlerinde kurs görerek yeterlik, belgesi almış pratisyen hekimler, kadın hastalıkları ve doğum uzmanının

denetim ve gözetiminde menstrüel regülasyon yöntemiyle rahim tahliyesi yapabilirler.

On haftayı geçmeyen gebelikte rahim tahliyesinin yapılacağı yerler ve buralarda bulunması gereken koşullar:

Madde 4 – On haftayı geçmeyen gebelikte, rahim tahliyesini,

- a) Kadın hastalıkları ve doğum uzmanları mesleklerini uyguladıkları yerlerde,
- b) Pratisyen hekimler menstrüel regülasyon yöntemiyle resmi tedavi kurumlarında yaparlar.

Anestezi gerektiren tahliyeler ise, anestezi uygulanabilen resmi tedavi kurumlarıyla özel hastanelerde yapılır.

On haftayı geçmeyen gebelikte rahim tahliyesinin yapılacağı resmi tedavi kurumlarıyla özel hastanelerde ve kadın hastalıkları ve doğum uzmanlarının muayenahanelerinde, Tüzük'e ekli (1) sayılı listede yer alan araç ve gerecin bulunması zorunludur.

On haftayı geçen gebelikte rahim tahliyesi:

Madde 5 – Gebelik süresi on haftayı geçen kadınlarda, rahim tahliyesi yapılamaz.

Bu durumdaki kadınlarda, ancak, Tüzük'e ekli (2) sayılı listede sayılan hastalıklardan birinin bulunması halinde ve kadın hastalıkları ve doğum uzmanı tarafından rahim tahliyesi yapılabilir. Hastalığın, kadın hastalıkları ve doğum uzmanıyla bu hastalığın ilişkin olduğu uzmanlık dalından bir hekimin birlikte hazırlayacakları, kesin klinik ve laboratuvar bulgulara dayanan, gerekçeli raporlarla saptanması zorunludur.

Rahim tahliyesini yapan hekim, bu raporu, ameliyenin sonucuyla birlikte en geç bir hafta içinde, illerde sağlık ve sosyal yardım müdürlüklerine, ilçelerde hükümet tabipliklerine göndermek zorundadır. Bu raporlar il sağlık ve sosyal yardım müdürlüğünde toplanır.

On haftayı geçen gebelikte rahim tahliyesinin yapılacağı yerler ve buralarda bulunması gereken koşullar:

Madde 6 – On haftayı geçen gebelikte, rahim tahliyesi, resmi yataklı tedavi kurumlarıyla özel hastanelerde yapılır.

Buralarda, Tüzük'e ekli (3) sayılı listede yer alan araç, gereç ve personelin bulunması zorunludur.

Acil hallerde rahim tahliyesi:

Madde 7 – Derhal müdahale edilmediği takdirde kadının hayatını ya da hayati organlarından birini tehdit eden acil hallerde rahim tahliye edilir.

Bu durumda, rahim tahliyesi, kadın hastalıkları ve doğum uzmanlarınca yapılır.

Rahim tahliyesini gerektiren acil haller:

Madde 8 – Rahim tahliyesini gerektiren acil haller şunlardır:

- a) Servikal internal os kapalı olsa bile, kadının yaşamını tehlikeye sokacak ölçüde vajinal kanamalar,
- b) Servikal internal osun açık olduğu haller,
- c) Uterustaki gebelik ürününün bir bölümünün düştüğü ve kanamanın devam ettiği haller ya da enfeksiyon tehlikesi.

Acil hallerde rahim tahliyesinin yapılacağı yerler ve bildirme zorunluluğu:

Madde 9 – Acil hallerde rahim tahliyesi, resmi yataklı tedavi kurumlarıyla özel hastanelerde yapılır. Ancak, kadının buralara taşınması olanaksızsa, ameliye, muayenehane, ev gibi hastanın bulunduğu yerlerde de yapılabilir.

Hekim, müdahaleyi yapmadan önce, olanaksızsa, müdahaleden itibaren en geç 24 saat içinde, kadının kimliğini, yapılan müdahaleyle müdahaleyi gerektiren nedenleri ve sonucunu, illerde sağlık ve sosyal yardım müdürlüklerine, ilçelerde hükümet tabipliklerine yazılı olarak bildirmek zorundadır. Bu raporlar, il sağlık ve sosyal yardım müdürlüklerinde toplanır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM**Sterilizasyon****Sterilizasyon ameliyatı:**

Madde 10 – Sterilizasyon ameliyatı, tıbbi sakınca olmaması koşuluyla ve reşit kişinin isteği üzerine yapılır.

Kadınlara sterilizasyon ameliyatı, kadın hastalıkları ve doğum ya da genel cerrahi uzmanlarınca yapılır.

Erkeklerle sterilizasyon ameliyatı, üroloji, kadın hastalıkları ve doğum yada genel cerrahi uzmanlarıyla bu konuda Bakanlıkça açılan eğitim

merkezlerinde kurs görerek yeterlik belgesi almış pratisyen hekimlerce yapılır.

Kadınlara sterilizasyonun yapılacağı yerler ve buralarda bulunması gereken koşullar:

Madde 11 – Kadınlara sterilizasyon ameliyatı, yalnızca, resmi tedavi kurumlarıyla özel hastanelerde yapılır. Buralarda, Tüzük'e ekli (4) sayılı listede yer alan araç, gereç ve personelin bulunması zorunludur.

Erkeklerle sterilizasyonun yapılacağı yerler ve buralarda bulunması gereken koşullar:

Madde 12 – Erkeklerle sterilizasyon ameliyatını, uzman hekimler, mesleklerini uyguladıkları yerlerde, pratisyen hekimlerse, resmi tedavi kurumlarında yaparlar. Buralarda, Tüzük'e ekli (5) sayılı listede yer alan araç ve gereçlerin bulunması zorunludur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM Çeşitli Hükümler

İzin belgesi:

Madde 13 – On haftayı geçmeyen gebeliklerde yapılacak rahim tahliyesinde, gebe kadın,

- a) Reşitse kendisinden,
- b) Küçükse kendisinin rızası alınmakla birlikte velisinden,
- c) Vesayet altında bulunup da reşit ya da mümeyyiz değilse, kendisinden ve vasisinden (Bu halde ayrıca sulh hakiminden de izin alınması gerekir),
- d) Evliyse eşinden,

örneği Tüzük'e ekli izin belgesinin alınması gerekir.

Evli kimseye sterilizasyon ameliyatının uygulanması, eşinden, ayrıca, izin belgesi alınmasına bağlıdır.

İzin belgesi aranmayacak haller:

Madde 14 – Akıl maluliyeti nedeniyle şuur serbestisine sahip olmayan gebe kadın hakkında rahim tahliyesi için kendi rızası aranmaz.

Veli ya da sulh mahkemesinden izin alınmasının zamana ihtiyaç gösterdiği ve derhal müdahale edilmemesinin hayatı ve hayati organlardan birini tehdit ettiği acil hallerde izin şartı aranmaz.

İzin belgesinin alınma yöntemi:

Madde 15 – İzin belgeleri, 13 üncü maddede sözü edilenlere, rahim tahliyesi ve sterilizasyon için başvurduklarında imzalatılır. Eşin, ya da vasinin gelmemesi halinde, bunların sterilizasyon ya da rahim tahliyesine izin verdiklerine ilişkin yazılı ve imzalı belge yeterli sayılır. Belgeyi getiren, imzanın sahibine ait olduğunun hukuki sorumluluğunu kabul ettiğine ilişkin bir belgeyi de imzalamak zorundadır.

Gözetim ve denetim:

Madde 16 – Milli Savunma Bakanlığına bağlı olanlar ayrık olmak üzere, rahim tahliyesi ve sterilizasyon ameliyatının yapıldığı resmi ya da özel kurum ve kuruluşlarla gerçek ve tüzel kişilere ait muayenehane ve tedavi yerlerini gözetim ve denetim altında bulundurmak ve yönlendirmekle Bakanlık yetkili ve görevlidir.

Yürürlük:

Madde 17 – 24/5/1983 günlü ve 2827 sayılı Nüfus Planlaması Hakkında Kanunun 5 inci maddesine dayanılarak hazırlanmış ve Danıştayca incelenmiş olan bu Tüzük hükümleri, Resmi Gazete’de yayımı gününde yürürlüğe girer.

AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI ÇOCUK HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ REFAKATSİZ ÇOCUKLAR YÖNERGESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

MADDE 1- (1) Bu Yönergenin amacı sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece, kanunen ya da örf ve adet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye'ye gelen veya Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuklara Genel Müdürlüğümüzce sunulacak hizmetlere ilişkin usul ve esasları belirlemektir.

Kapsam

MADDE 2 – (1) Bu yönerge, sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece, kanunen ya da örf ve adet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye'ye gelen veya Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz olduğu tespit edilerek Genel Müdürlüğümüze bağlı kuruluşlara veya birimlere yönlendirilmeden önce ve yönlendirildikten sonra çocukların korunmaya muhtaçlık durumlarının incelenmesi, gerekli tedbir kararlarının alınması ve kaldırılmasına ilişkin esaslar ile bu işlemleri yapacak kuruluşların ve birimlerin görev, yetki ve sorumluluklarını kapsar.

Dayanak

MADDE 3- (1) Bu Yönerge, 04/04/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 66 ncı ve 91 inci maddesi, 24/05/1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, 15/07/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile 29/03/2015 tarihli ve 29310 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliğine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar ve Kısaltmalar

MADDE 4 - (1) Bu Yönergede geçen;

a) Acil korunma kararı: Çocuk Koruma Kanununun 9 uncu maddesinde tanımlanan korunma kararını,

- b) AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığını,
- c) Bakan: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanını,
- ç) Bakanlık: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığını,
- d) Bakım tedbir kararı: Çocuk Koruma Kanununun 5 inci Maddesinin 1 inci fıkrasının (c) bendinde tanımlanan tedbir kararını,
- e) Başvuru sahibi: Uluslararası koruma talebinde bulunan ve henüz başvurusu hakkında son karar verilmemiş olan kişiyi,
- f) Bilişim sistemi: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından kullanılan veri sistemlerini,
- g) Birim: AFAD işbirliğinde geçici barınma merkezlerinde oluşturulan Genel Müdürlüğümüz bünyesinde hizmet veren kuruluşlara bağlı çocuk koruma birimini,
- ğ) BMMYK: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğini,
- h) Çocuk: Henüz on sekiz yaşını doldurmamış ve ergin olmamış kişiyi,
- ı) Danışman: Kuruluşa/birime kabul edilen her çocuğun uyumunu sağlamak, takibini yapmak, uygulama ve mesleki çalışma planlarını izlemekten sorumlu meslek elemanını,
- i) Geçici barınma merkezi: Geçici koruma sağlanan yabancıların toplu olarak barınma ve yaşlerinin sağlanması amacıyla kurulan merkezleri,
- j) Geçici koruma: Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan korumayı,
- k) Geçici koruma kimlik belgesi: Geçici koruma sağlanan kişilere verilen kimlik belgesini,
- l) Genel Müdürlük: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünü,
- m) İl Müdürlüğü: Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğünü,
- n) Kabul ve barınma merkezi: Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerinin beslenme, barınma, sağlık, sosyal ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından kurulan, Valiliklerce (Göç İdaresi İl Müdürlüğü) doğrudan işletilen veya kamu kurum ve kuruluşları, Türkiye Kızılay Derneği veya kamu ya-

rarına çalışan derneklerden göç alanında uzmanlığı bulunanlarla protokol yapılarak işlettirilen merkezleri,

o) Kuruluş: Çocuk Destek Merkezi, Çocuk Evi, Çocuk Yuvası, Yetiştirme Yurdu ve Çocuk

Evleri Sitesini,

ö) Meslek elemanı: Sosyal hizmet, psikoloji, çocuk gelişimi, psikolojik danışmanlık ve rehberlik, öğretmenlik ve sosyoloji alanlarında lisans eğitimi veren kurumlardan mezun meslek mensuplarını,

p) Refakatsiz çocuk: Sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı süreçte, kanunen ya da örf ve adet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye'ye gelen veya Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuğu,

r) Şartlı mülteci: Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiyi,

s) Tedbir kararları: Çocuk Koruma Kanununun 5 inci maddesinde yer alan koruyucu destekleyici tedbir kararlarını,

ş) Uluslararası koruma: Mülteci, şartlı mülteci veya ikincil koruma statüsünü,

t) Yabancı kimlik numarası: 25.4.2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu uyarınca yabancılara verilen kimlik numarasını, ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

ESASLAR

Esaslar, Tespit ve Sevk İşlemleri

Esaslar

Madde 5- (1)Refakatsiz çocuğun da görüşü alınarak kendi uyruğundaki bir ailenin yanında bakımı sağlanabilir.

(2) Çocuğun görüşü ve yüksek yararı dikkate alınarak hakkında bakım tedbir kararı alınmış refakatsiz çocuklar koruyucu aile hizmetleri de dâhil olmak üzere öncelikli olarak aile yanında bakım hizmetlerinden yararlandırılır.

(3) Kuruluş bakımına yönlendirilen refakatsiz çocukların bakımı öncelikle bu alanda ihtisaslaştırılan kuruluş veya birimlerde sağlanır.

(4) Çocukların bilgi ve belgelerinde gizlilik esastır.

Tespit ve sevk işlemleri

MADDE 6 - (1) Ülkemiz sınırlarında bulunan yabancı uyruklu çocukların refakatsiz olup olmadığı İl Göç İdaresi Müdürlüğüne araştırılır, refakatsiz olduğu tespit edilenlerde çocuğun yüksek yararı gözetilerek aşağıdaki hususlar göz önünde bulundurulur:

a) Refakatsiz çocuğun uluslararası koruma başvurusu, kayıt altına alınması, yabancı kimlik numarası verilmesi ve başvuru sahiplerine kayıt belgesi verilmesine ilişkin iş ve işlemler İl Göç İdaresi Müdürlüğüne yapılır.

b) Geçici koruma statüsündeki refakatsiz çocuğun kayıt altına alınması ve geçici koruma kimlik belgesi verilmesine yönelik iş ve işlemler İl Göç İdaresi Müdürlüğüne yapılır.

c) Yaşını ispatlayacak herhangi bir kimlik belgesi bulunmayan, fiziki gelişimi ile beyan ettiği yaşı uyumlu görülmeyen çocuklar için İl Göç İdaresi Müdürlükleri tarafından yaş tespit raporu alınır. Yaş tespiti yapılacak yabancılara, işlemin amacı ve süreci hakkında bilgi verilir. ç) Yaş tespiti istenen yabancılar, hakkında kesin rapor verilinceye kadar fiziksel gelişimine

uygun Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne oluşturulacak kabul ve barınma merkezinde barındırılır.

d) Yabancı kimlik numarası veya geçici koruma kimlik belgesi verilen çocuklar İl Müdürlüğüne yönlendirilir.

e) Refakatsiz çocuk İl Müdürlüğüne teslim edilmeden önce İl Göç İdaresi Müdürlüğü tarafından sağlık kurumunda gerekli muayenesi yaptırılarak toplu yaşam şekli ile ikamet edilen kuruluştaki ya da birimde kalmasında sağlık açısından sakınca yoktur raporu alınır.

f) Refakatsiz çocuğun İl Müdürlüğüne teslim edilmeden önce çocuğun bulaşıcı hastalığı, süregen hastalığı veya madde bağımlılığı yönünden

gerekli tetkiklerin İl Göç İdaresi Müdürlüklerince yapılması, sağlık kontrolünden geçirilmesi, sağlık sorunu olması halinde gerekli tedavisi yaptırıldıktan sonra İl Müdürlüğüne teslimi sağlanır.

g) Refakatsiz çocuğun görüşü dikkate alınarak uygun kuruluşa veya birime, yetişkin akrabalarının veya koruyucu bir ailenin yanına yerleştirilir.

ğ) On altı yaşını doldurmuş refakatsiz çocuklar uygun koşullar sağlandığında kabul ve barınma merkezlerinde de barındırılabilir.

h) Mümkün olduğu ölçüde, çocukların yararı, yaşları ve olgunluk düzeyleri dikkate alınarak, kardeşler bir arada bulundurulur. Zorunlu olmadığı sürece barınma yerlerinde değişiklik yapılmaz.

ı) Çocukların mülakatları İl Göç İdaresi Müdürlüğüne, onlara en uygun ortamlarda yapılır. Çocuklarla yapılan mülakatlara, çocuğun danışmanı eşlik eder.

i) Mülakat raporu hazırlanırken çocukların mülakatına katılan danışmanın görüşleri de dikkate alınır. Hazırlanan mülakat raporunun bir örneği gizlilik ilkesine uygun olarak çocuğun şahsi dosyasında saklanmak üzere İl Müdürlüğüne gönderilir.

j) Refakatsiz çocukların kuruluşa veya birime yerleştirilmelerine ilişkin talepler İl Göç İdaresi Müdürlüklerince İl Müdürlüğüne resmi yazı ile bildirilir.

k) İl Göç İdaresi Müdürlüğünün bilgisi olmadan hiçbir yabancı çocuğun İl Müdürlüğüne yönlendirmesi yapılmaz.

l) Uluslararası koruma başvuru sahibi olan ve/veya mülteci veya şartlı mülteci olan ebeveyni veya yakınları yanında olan çocuklardan kuruluş bakımına alınması talep edilen çocukların durumları değerlendirilir, yapılan değerlendirme sonucunda korunma ihtiyacı içinde bulunan çocukların kuruluşa kabulü sağlanır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çocukların Kuruluş veya Birimlere Kabulü, Hizmet Sunumu ve Ayrılış İşlemleri

Çocukların kuruluşlara kabul işlemleri

MADDE 7- (1) Refakatsiz çocukların kuruluşlara kabullerinde aşağıdaki hususlar gözetilir.

(a) Çocukların kuruluşa yerleştirilmesine ilişkin talepler İl Göç İdaresi Müdürlüklerince İl Müdürlüklerine iletilir. İl Müdürlüklerince değerlendirilerek yapılarak çocuklar; yaş, cinsiyet ve durumlarına uygun kuruluşa yerleştirilir. İlinde uygun kuruluş bulunmaması halinde refakatsiz çocuklar için oluşturulan kuruluşların bulunduğu İl Müdürlüklerine nakil işlemi İl Müdürlükleri arasında koordinasyon sağlanarak gerçekleştirilir.

(b) Çocukların nakil işlemleri İl Göç İdaresi Müdürlükleri bilgilendirilerek İl Müdürlüklerinin koordinasyonu ile gerçekleştirilir. Nakil edilen çocuklar hakkında ilgili mahkeme ve İl Göç İdaresi Müdürlüğüne bilgi verilir.

Geçici Koruma Sağlanan Çocuklar

MADDE 8- (1) Geçici koruma sağlanan refakatsiz çocuklardan 0-12 yaş aralığındaki çocuklar kuruluşlara; 13-18 yaş aralığında öz bakımını yapabilen, engeli bulunmayan ve istismar mağduru olmayan çocuklar ise birimlere yönlendirilir.

(2) Geçici barınma merkezleri dışında terk, buluntu ve benzeri sebeplerle bulunan çocukların kayıtları İl Göç İdaresi Müdürlüklerince incelenerek refakatsiz olup olmadığı tespit edilir.

(3) Ülkemiz sınırlarında aile bağları bulunan çocukların aileleri hakkında sosyal inceleme yapılarak uygun görülmesi halinde çocuk ailesi yanına döndürülür.

(4) Ülkemiz sınırlarında aile bağları bulunan ancak korunma ihtiyacı içinde olan çocukların aile ile görüşmesinin risk içermediği durumlarda aile bağlarının korunması amacıyla öncelikle ailelerinin bulunduğu ilde bakım ve korunmalarının sağlanmasına ve aile bağlarının güçlendirilmesine yönelik çalışmalar yürütülür.

(5) 0-12 yaş grubu refakatsiz çocuklar, yaş ve durumuna uygun kuruluşa yerleştirilir.

(6) 13-18 yaş grubundaki refakatsiz çocuklardan zihinsel ve/veya fiziksel engeli, süreğen hastalığı, psikiyatrik bozukluğu olan çocuklar ile suç mağduru veya suça sürüklenen çocuklar, Bakanlığımıza bağlı durumlarına uygun sosyal hizmet kuruluşlarına yerleştirilir.

Çocukların birime kabul işlemleri

MADDE 9 (1) Birimlere yönlendirilecek çocuklarla ilgili yapılacak işlemlerde:

a)13-18 yaş grubunda olan ve gelişimsel yeterliliğe sahip olduğuna kanaat getirilen refakatsiz çocuklar hakkında birimin bulunduğu İl Müdür-

lüğü ile iletişime geçilir. Birimin bulunduğu İl Müdürlüğünce birime kabul edilmesi uygun değerlendirilen çocuklar hakkında ilgili mahkemeden gerekli tedbir kararları talep edilir.

b) Birime yerleştirilmesi uygun değerlendirilen çocukların uygunluk yazısı ilgili İl Müdürlüğüne bildirilerek çocuğun barınma merkezine giriş izni AFAD'tan alınır ve görevli refakatinde birime teslimi sağlanır.

Kuruluşlarda veya birimlerde çocuklara yönelik yürütülen işlemler

MADDE 10- (1) Kuruluşa veya birime kabulü yapılan çocuklara yönelik yürütülen işlemlerde aşağıdaki hususlar gözetilir.

a) Çocuğun kabulü ile birlikte 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu gereği acil korunma kararı alınır, çocuğun korunma ihtiyacının devam etmesi halinde bakım tedbiri ile ihtiyaç duyulan diğer tedbir kararlarının alınması mahkemeden talep edilir.

b) Çocukların, kütük defterine kayıtları yapılır, çocuğa ilişkin bilgiler bilişim sistemine işlenir.

c) Çocuklara ilişkin bilgi ve beyanlarda herhangi bir değişiklik tespit edilmesi halinde İl Göç İdaresi Müdürlüğüne bilgi verilir.

ç) Refakatsiz olduğu tespit edilerek kuruluşa kabul edilen çocukların bildirimleri Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğüne yapılır. Çocukların sağlık giderleri 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu kapsamında karşılanır.

d) Kuruluşa veya birime yerleştirilen çocuğa kuruluş müdürü tarafından danışman görevlendirilir. Danışman, en kısa sürede çocuk ile görüşerek, kuruluşu veya birimi ve alacağı hizmetleri çocuğa tanıtır.

e) Çocukların, kuruluşa veya birime giriş çıkış saatleri kuruluş müdürlüğünce koordinasyon ve değerlendirme komisyonu kararı doğrultusunda belirlenir ve uygulanır.

f) Kuruluşa veya birime kabulü yapılan her çocuğun kuruluş veya birim dışına izinli çıkması ile aktivitelere katılımı, bireysel durumları ve özellikleri dikkate alınarak danışmanınca planlanır.

g) Kuruluşa veya birime kabul edilen çocuğa alacağı hizmetler, günlük işleyiş ve düzen açısından uyulması gereken kurallar ve sorumlulukları danışmanınca bildirilir.

ğ) Kuruluşun veya birimin günlük işleyiş ve düzeni açısından uyulması gereken kurallar; tüm kuruluş veya birim çalışanlarının ve çocukların ka-

tılımı ile belirlenir. Bu kurallar hem Türkçe hem de çocukların anlayacağı dillerde yazılır ve 50x70 cm ebatlarında çerçevelenerek kuruluştta veya birimde görünür yerlere asılır.

h) Kuruluşun veya birimin hizmetlerine ilişkin çocukların anlayabileceği dilde bilgilendirme materyali yazılı ve görsel olarak hazırlanır ve çocuğun kuruluştta veya birime kabulünden sonra kendisine verilir.

ı) Zorunlu örgün eğitim çağında olanların okullara kayıtlarının yapılarak devamları sağlanır, diğer yaş gruplarındaki çocuklar da imkânlar ölçüsünde İl Millî Eğitim Müdürlüğü ile koordine sağlanarak yaygın ve mesleki eğitim olanaklarından yararlandırılır.

i) Okul öncesi eğitim çağındaki çocukların iş ve işlemleri için İl Millî Eğitim Müdürlüğü ile koordine sağlanır.

j) Çocukların ücretsiz Türkçe dil kurslarına katılımı sağlanır.

k) Çocukların uluslararası koruma başvuru süreci hakkında güncel bilgi alması için İl Göç İdaresi Müdürlükleri ve BMMYK ile irtibat kurulur.

l) Gönüllü geri dönüş talebi olan çocuklar İl Göç İdaresi Müdürlüğüne bildirilerek gönüllü geri dönüş süreci başlatılır.

m) Gönüllü geri dönüş talebi olan çocuğun uluslararası koruma başvurusu yapılmışsa BMMYK'ya da bildirilir.

n) Çocuğun menşe ülke veya hedef ülkede aile birleşimi talebi varsa ailenin izinin sürülmesi için çocuğun talebi İl Göç İdaresi Müdürlüğüne bildirilir.

o) Kuruluştta veya birimde kalan her çocuk için; hafta içi ve hafta sonları yapılacak olan okul, kurs, etüt ve sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif aktiviteleri de içerecek şekilde; günlük yaşam programı hazırlanır. Program, ilgili tüm personelin katılımıyla ve çocukların görüşü alınarak oluşturulur ve kuruluş müdürünce onaylanır. Program, nöbetçi personel dâhil, sorumlu tüm personele ve çocuğa bildirilir.

ö) Çocuklara yönelik sosyal ve sportif faaliyetlerde Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü ile işbirliği sağlanır.

p) Çocukların harçlıkları kaldığı kuruluştta veya birimde uygulanan harçlık göstergelerine uygun olarak verilir.

r) Kuruluştta veya birimde kalan çocukların günlük programlarına uygun olarak etüt yapılır.

s) Kuruluştta veya birimde çocukların internete erişimi filtrelendirilir, telefonun kontrollü kullanımı sağlanır.

ş) Çocukların güvenliklerini sağlamak üzere gerekli güvenlik tedbirleri alınır. Gerekli hâllerde kolluk kuvvetlerinden yardım talep edilir.

t) BMMYK çocuklarla görüşme taleplerini İl Göç İdaresi Müdürlüklerine iletir, bu görüşme, İl Göç İdaresi Müdürlüğünden gelecek yazılı bilgi doğrultusunda yapılır, görüşmenin kuruluş veya il dışında yapılması halinde ise, çocuğun danışmanı tarafından görüşmeye eşlik edilir.

u) Tercümana ihtiyaç duyulması halinde, tercüman İl Göç İdaresi Müdürlüklerinin koordinesinde Valiliklerden, BMMYK büroları ile sivil toplum kuruluşlarından temin edilir. ü) Kuruluşu izinsiz terk eden çocuklar hakkında derhal kolluk kuvvetlerine ve İl Göç İdaresi Müdürlüklerine bilgi verilir, bilişim sistemine kuruluşu veya birimi izinsiz terk ettiği işlenir, kuruluşu izinsiz terk eden çocuğun kuruluşa dönmesi halinde İl Göç İdaresi Müdürlüğünce sağlık kurumunda gerekli muayenesi yaptırılarak toplu yaşam şekli ile ikamet edilen kuruluştta kalmasında sağlık açısından sakınca yoktur raporu alındıktan sonra çocuğun kuruluşa kabulü sağlanır.

v) Kuruluşa veya birime kabulü sağlanan çocukların yaşına göre aşılarnın yaptırılması sağlanır.

y) Kuruluş veya birim bakımını reddederek sıklıkla kuruluştan veya birimden izinsiz ayrılan veya eldeki tüm verilerin değerlendirilmesine karşın altı ay süreyle kendisine ulaşılamayan ve haber alınamayan çocukların durumu ilgili belgelerle birlikte mahkemeye bildirilerek, korunma veya bakım tedbir kararının kaldırılması veya diğer tedbirlerin alınmasına dair mahkemeden talepte bulunulur.

z) Kuruluştan veya birimden izinsiz ayrılma sürecinde on sekiz yaşını tamamlayan çocuğun kaydı silinir.

aa) (y) ve (z) bendinde belirtilen durumların sonucu ile ilgili kolluk kuvvetlerine ve İl Göç İdaresi Müdürlüğüne bilgi verilir.

bb) Kuruluşlarda barındırılan refakatsiz çocuklara ilişkin ziyaret ve görüşme talepleri İl Göç İdaresi Müdürlüğü ile birlikte değerlendirilir. Ziyaret talebinin uygun görülmesi halinde ise görevli bir meslek elemanının refakatinde ve uygun bir ortamda görüşmeleri sağlanır.

Çocuğun Kuruluştan veya Birimden Ayrılması

MADDE 11- (1) Kuruluşlarda veya birimlerde kalan çocuklardan 18 yaşını dolduranların Göç İdaresi Genel Müdürlüğünce uygun görülen kabul

ve barınma merkezleri veya çocuğun da görüşü alınarak uygun bir uydu kente yerleştirilmelerinin sağlanabilmesi için, söz konusu çocukların 18 yaşını doldurmalarına üç ay kala İl Göç İdaresi Müdürlükleri ile irtibata geçilir.

(2) Geçici koruma statüsünde olup birimlerde bakım altında olan refakatsiz çocuklardan 18 yaşını dolduracak olanlara barınma ve yardım seçenekleri hakkında gerekli danışmanlık sunulur. Bir ilde yardım ve destek mekanizmalarının tespit edilmesi halinde ilgili ilde kayıt olmak üzere yönlendirilebilir, kendilerine bakamayacak durumda olmaları ve geçici barınma merkezinde kalmayı seçmeleri halinde AFAD tarafından uygun görülen geçici barınma merkezlerine yerleştirilmelerinin sağlanabilmesi için, söz konusu çocukların 18 yaşını doldurmalarına üç ay kala İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü ile irtibata geçilir.

(3) Çocuğun menşe ülkesine gönüllü geri dönüşünün gerçekleşmesi halinde bakım tedbir kararı kaldırılarak kuruluştan ayrılır ve dosyası kapatılır.

(4) Çocuğun uluslararası koruma başvuru talebi değerlendirilerek üçüncü ülkeye yerleştirilmesi halinde bakım tedbir kararı kaldırılarak dosyası kapatılır.

(5) Çocuğun aile birleşiminin gerçekleşmesi veya iltica talebinde bulunduğu ülkeye gitmesi halinde bakım tedbir kararı kaldırılarak dosyası kapatılır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM Son Hükümler

Yürürlük

MADDE 12- (1) Bu Yönerge, Bakanlık Makamının Onayı ile yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 13 - (1) Bu Yönerge hükümlerini Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı yürütür.

NÜFUS HİZMETLERİ UYGULAMA YÖNETMELİĞİ

Cumhurbaşkanı Kararının Tarihi: 8/5/2020 Sayısı: 2505

Yayımlandığı Resmî Gazetenin Tarihi: 9/5/2020 Sayısı: 31122

BİRİNCİ KISIM

Genel Esaslar

Amaç

MADDE 1- (1) Bu Yönetmeliğin amacı; kişinin doğumundan ölümüne kadar kişisel ve medenî durumuna, uyrukluğuna ve bunlarda meydana gelen değişikliklere ait doğal ve hukuki olayların belirlenmesinin, bu amaçla düzenlenmiş kütüklere yazılmasının, dış temsilciliklerce ve yetkili kurumlarca nüfus olaylarına ait dayanak belgelerini oluşturan bilgilerin merkezi veri tabanına elektronik ortamda gönderilmesinin veya tescilinin, hizmetlerin yürütülmesinde izlenecek yöntemlerin tespit edilmesinin ve uygulamada birliğin sağlanmasıdır.

Kapsam

MADDE 2- (1) Bu Yönetmelik; nüfus hizmetlerinin yürütülmesine, nüfus kütüklerinin kâğıt ve elektronik ortamda tutulmasına, dış temsilcilikler ve yetkili kurumlarca nüfus olaylarına ait dayanak belgelerini oluşturan bilgilerin merkezi veri tabanına elektronik ortamda gönderilmesi veya tesciline, uluslararası aile cüzdanları ve mavi kartlara ait form ve tutanakların düzenlenmesine, devir ve teslimine ve bu hizmetleri yürüten kamu görevlilerinin denetlenmesine ilişkin usul ve esasları kapsar.

Dayanak

MADDE 3- (1) Bu Yönetmelik, 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu, 25/4/2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu ve 29/5/2009 tarihli ve 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu hükümleri ile 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 258 ve 537 nci maddelerine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

MADDE 4- (1) Bu Yönetmelikte geçen;

a) Aile: Aynı soydan olup, bir aile sıra numarası altında kayıtlı olan kişiler ile onların eş ve çocuklarını,

- b) Aile kütüğü: Nüfus olaylarına ilişkin kayıtların kâğıt veya elektronik ortamda tutulduğu kütüğü,
- c) Aile sıra numarası: Ailelerin aile kütüğüne yazılış sırasına göre verilen numarayı,
- ç) Atık kütük: 1904 yılı öncesinde yapılan nüfus yazımı esas alınarak oluşturulan aile kütüklerini,
- d) Bakanlık: İçişleri Bakanlığı,
- e) Bekârlık hanesi: Kişinin evlenmeden önce nüfusa kayıtlı olduğu hanesi,
- f) Bekârlık soyadı: Kişinin evlenmeden önce taşıdığı soyadını,
- g) Çocuk: On sekiz yaşını tamamlamamış olan kişiyi,
- ğ) Çok vatandaşlık: Kişinin Türk vatandaşlığının yanı sıra bir ya da birden fazla vatandaşlığa sahip olmasını,
- h) Dayanak belgesi: Aile kütüğüne işlenen nüfus olaylarının dayanağı olan form, tutanak, mahkeme kararı, noter senedi, doğum veya ölüm raporu gibi resmî belgeler ile bunların yedeklerini,
- ı) Değerli kâğıtlar: Kimlik kartı, uluslararası aile cüzdanı ve mavi kartı,
- i) Dış temsilcilik: Türkiye Cumhuriyetinin yabancı ülkelerde bulunan büyükelçilik, başkonsolosluk ve konsolosluklarını,
- j) e-Başvuru: Elektronik ortamda e-Devlet kapısı üzerinden ya da elektronik imza ile yapılan başvuruyu,
- k) Elektronik imza: Başka bir elektronik veriye eklenen veya elektronik veriyle mantıksal bağlantısı bulunan ve kimlik doğrulama amacıyla kullanılan elektronik veriyi,
- l) Ergin: 4721 sayılı Türk Medenî Kanununa göre ergin olan kişiyi,
- m) Eski aile kütüğü: 1904 yılı sonrasında kullanılan ve yenileme nedeniyle işleminden kaldırılmış olan aile kütüklerini,
- n) Genel Müdür: Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürünü,
- o) Genel Müdürlük: Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğünü,
- ö) Gün sonu listesi: Her nüfus müdürlüğünün gün sonunda yetkili olduğu aile kütükleri üzerinde; kendileri ile diğer ilçe nüfus müdürlükleri ve yetki verilen kurumlar tarafından yapılan tescil işlemlerini gösteren listeyi,

- p) İdarî birim: Kişilerin kayıtlı buldukları aile kütüklerinin ait olduğu mahalle veya köyü,
- r) İl müdürlüğü: İl nüfus ve vatandaşlık müdürlüğünü,
- s) Kamu görevlisi: Kamusal hizmetlerin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişiyi,
- ş) Kanun: 25/4/2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununu,
- t) Kayıt: Aile kütüğüne işlenmiş kişisel durum olaylarına ilişkin bilgilerin ayrı ayrı her birini,
- u) Kayyım: Belirli işleri görmek veya malvarlığını yönetmek için atanan kişiyi,
- ü) Kimlik numarası: Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının nüfus kayıtları arasında bağ kurmak, kişilerin kaydına ulaşmak ve kamu kuruluşlarında tutulan kayıtlar arasında ilişki sağlamak amacını taşıyan numara sistemini,
- v) Kimlik paylaşımı sistemi: Merkezi veri tabanında tutulan kayıtların kurumlar ve kamu hizmeti sunan tüzel kişiler ile paylaşıldığı sistemi,
- y) Kurum: Genel Müdürlük dışındaki diğer kamu kurum ve kuruluşlarını,
- z) Mavi kart: Doğumla Türk vatandaşı olup da çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler ve bunların 5901 sayılı Kanunun 28 inci maddesinde belirtilen altsoylarına verilen ve söz konusu maddede belirtilen haklardan faydalanabileceklerini gösteren resmî belgeyi,
- aa) Merkezî veri tabanı: Genel Müdürlükçe elektronik ortamda tutulan verileri,
- bb) MERNİS: Merkezî Nüfus İdaresi Sistemini,
- cc) Mülkî idare amiri: İlde valiyi, ilçede kaymakamı,
- çç) Nüfus hizmetleri: Nüfus olaylarına ve kişinin nüfusa ve yerleşim yeri adresine ilişkin bilgilerinin toplanmasına, nüfus kütüklerine geçirilmesine, korunmasına ve gerektiğinde tasnif edilerek değerlendirilmesine dair iş ve işlemleri,
- dd) Nüfus kaydı: Aile kütüğüne işlenmiş kişisel bilgileri,
- ee) Nüfus kayıt örneği: Aile kütüğüne işlenmiş kişisel bilgilerin özetlerini gösterir belgeyi,

- ff) Nüfus kütüğü: Aile kütüğü, özel kütük ve yedeklerinden oluşan kayıtların tümünü,
- gg) Nüfus müdürü: İlçe nüfus müdürünü,
- ğğ) Nüfus müdürlüğü: İlçe nüfus müdürlüğünü,
- hh) Nüfus olayı: Doğum, ölüm, evlenme, boşanma, evlât edinme, tanıma, kayıt düzeltme, soybağının düzeltilmesi, gaiplik gibi kişisel durumlarda değişiklik meydana getiren olayı,
- ıı) Özel kütük: Doğum, evlenme, boşanma, ölüm, kayıt düzeltme ve diğer olaylar şeklinde tutulan ve ayrı ayrı tasnif edilen dayanak belgelerinin konulduğu dosyayı,
- ii) Resmî vekil: Vekâletname ile başkası adına işlem tesis etmekle yetkilendirilen kimseyi,
- jj) Saklı nüfus: On sekiz yaşını tamamlayıncaya kadar herhangi bir nedenle aile kütüklerine kayıt edilmemiş olan ve yabancı bir devletle vatandaşlık bağı bulunmayan kişiyi,
- kk) Sağlık kuruluşu: Üniversitelerin sağlık eğitim birimleri ve benzerleri dahil kamu ve tüm özel sağlık kurum ve kuruluşlarını,
- ll) Sistem: MERNİS dışındaki elektronik ortamda tescil ve diğer işlemler için kullanılan sistemleri,
- mm) Uluslararası aile cüzdanı: Bir aileyi oluşturan eş ve çocukların kimlik bilgilerini kapsayan ve uyruğunu kanıtlayan çok dilli resmî belgeyi,
- nn) Vasi: Vesayet altındaki küçüğün veya kısıtlının kişiliği ve malvarlığı ile ilgili bütün menfaatlerini korumak ve hukuki işlemlerde onu temsil etmekle yükümlü kişiyi,
- oo) Vekâletname: Temsil yetkisini kapsayan noterden onaylı belgeyi,
- öö) Veri giriş formu: Nüfus olaylarına ilişkin bilgilerin elektronik ortamda tutulması ve istatistikî bilgilerin elde edilmesi amacıyla MERNİS'e göre hazırlanan formları,
- pp) Vukuat defteri: 1 Eylül 1974 tarihinden önce nüfus olaylarına ilişkin form ve belgelerin tarih sırasına göre kaydedildiği defteri,
- rr) Yabancı: Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile vatandaşlık bağı bulunmayan kişiyi,
- ss) Yetkili kurum: Nüfus hizmetlerine ilişkin dayanak bilgilerinin elektronik ortamda merkezi veri tabanına gönderilmesine ve tesciline ilişkin yetki verilen kurumlar ile Bakanlıkça yetki verilmiş diğer kuruluşları, ifade eder.

İKİNCİ KISIM

Görev, Yetki ve Sorumluluk

Görev

MADDE 5- (1) Genel Müdürlük; nüfus hizmetlerini düzenlemek, yürütmek, takip etmek, denetlemek ve değerlendirmek, nüfus olaylarının aile kütüklerine tescili esnasında yapılan hatalı veya eksik kayıtları dayanak belgesine göre düzeltmek, değiştirmek, birleştirmek, tamamlamak, mükerrer kayıtları silmek, usulüne göre düzenlenmemiş kayıtlara ilişkin gerekli işlemleri yapmak ve diğer işlemleri tesis etmek, nüfus hizmetleri ile ilgili olarak kurumlar ve diğer yetkili kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamakla görevlidir.

Yetki

MADDE 6- (1) Genel Müdürlük; nüfus hizmetlerinin yürütülmesi, soybağının kurulması, maddi hataların düzeltilmesi, aile kayıtlarının birleştirilmesi, mükerrer kayıtların birbirine göre tamamlanması ve diğerlerinin silinmesi, kayıtların taşınması, açılması/kapatılması, tamamlanması, nüfus olaylarının aile kütüklerine tescili esnasında yapılan hatalı veya eksik kayıtların dayanak belgesine uygun olarak düzeltilmesi ve usulüne göre tesis edilmemiş kayıtlara ilişkin gerekli işlemlerin yapılması ile saklı nüfus ve aile kütüklerine yapılacak tescil işlemlerine ilişkin usul ve esasların belirlenmesi hususlarında yetkilidir.

Sorumluluk

MADDE 7- (1) Genel Müdürlük, nüfus hizmetlerinin; Anayasaya, kanunlara, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerine uygun olarak ve Cumhurbaşkanlığı genel hizmet politikaları doğrultusunda, günün değişen şartlarına göre vatandaş odaklı, etkin, verimli bir şekilde yürütülmesinden ve geliştirilmesinden sorumludur.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Nüfus Kütüklerine İlişkin Esaslar

BİRİNCİ BÖLÜM

Özel Kütükler

Özel kütüklerin tutulmasına ilişkin esaslar

MADDE 8- (1) Özel kütükler; doğum, ölüm, evlenme, boşanma, kayıt düzeltme ve diğer kişisel durum değişikliklerine ait dayanak belgele-

rinin ayrı ayrı tutulduğu kütüklerdir. Özel kütükler; tescilin gerçekleştiği yer nüfus müdürlüğü, dış temsilcilikler ve tescil yetkisi verilen kurumlar tarafından nüfus olayının tesciline dayanak olan belgelerin tarih ve sayı sırasına göre bir araya getirilip yıllar itibarıyla dosyalanmasından oluşur. Bu kütüklerin bir örneği, nüfus olayını tescil eden nüfus müdürlüğünde, dış temsilciliklerde ve tescil yetkisi verilen kurumlarda, bir örneği de Genel Müdürlükte muhafaza edilir.

(2) Nüfus müdürlükleri, dış temsilcilikler ve tescil yetkisi verilen kurumlarda nüfus olaylarının tescil işlemleri sırasında düzenlenen veri giriş formu, ilgili dayanak belgeleri ve ekleri özel kütüğünde muhafaza edilir.

(3) Nüfus olaylarına ait dayanak belgeleri aile kütüklerine tescil edildikten sonra düzenlenen veri giriş formlarının ıslak veya elektronik ortamda onaylanan bir örneği arşivlenmek üzere Genel Müdürlüğe gönderilecek olan özel kütüğe konulur.

(4) Yıl sonunda arşivlenmek üzere Genel Müdürlüğe gönderilecek olan özel kütüklere nüfus olaylarına ait ekler konulmaz. Özel kütüklerin, dış temsilcilikler tarafından gönderilmesine ilişkin usul ve esaslar Dışişleri Bakanlığının görüşü alınarak Genel Müdürlük tarafından belirlenir.

İKİNCİ BÖLÜM

Aile Kütüklerinin Tutulmasına İlişkin Esaslar

Aile esası

MADDE 9- (1) Aynı aileye mensup kişiler bir aile kütük sıra numarası altında kaydedilirler.

(2) Ailenin çocukları, erkeklerin eş ve çocukları ile kadınların evlilik dışı dünyaya gelmiş çocukları, aynı aile sıra numarası altında yazılırlar.

(3) Aile bireylerinden birinin sonradan soyadını değiştirmesi bu haneden çıkarılmasını gerektirmez.

Kapalı kayıtlar üzerinde işlem yapılması

MADDE 10- (1) Kanununun 14 üncü maddesi gereğince kapatılan kayıtlara, kaydın kapatılma tarihinden önce gerçekleşmiş olan nüfus olaylarının tescilinde Genel Müdürlük yetkilidir. Bu yetki valiliklere, kaymakamlıklara ve dış temsilciliklere devredilebilir.

Nüfus kütüklerinin incelenmesi

MADDE 11- (1) Nüfus kütükleri, teftiş ve denetim yetkisi olanlar dışında hiç kimse tarafından görülüp incelenemez ve incelenmek üzere il mü-

dürlüğü, nüfus müdürlüğü, dış temsilcilik ve yetkili kurum dışına çıkarılmaz. Mahkemeler bu hükmün dışındadır.

(2) Mahkemeler tarafından istenmesi halinde, aile kütüğü ve/veya dayanak belgeleri mahkemece görevlendirilen kişiye bir tutanakla teslim edilir. Mahkemece gerekli inceleme yapıldıktan sonra aile kütüğü ve/veya dayanak belgeleri en kısa sürede iade edilir.

(3) Özel kütükten teslim edilen belgelerin asılları iade edilinceye kadar belgelerin bir örneği ve mahkeme talep yazısı ait olduğu özel kütükte muhafaza edilir.

DÖRDÜNCÜ KISIM

Nüfus Olaylarına İlişkin İşlemler

BİRİNCİ BÖLÜM

Soybağına İlişkin Esaslar

Soybağı

MADDE 12- (1) Soybağı; çocuğun soyadının, vatandaşlığının ve aile kütüklerinde yazılacağı yerin belirlenmesinde esas alınır.

(2) Türk Medenî Kanununun 282 nci maddesine göre soybağı; çocuk ile ana arasında doğumla, çocuk ile baba arasında ana ile evlilik, tanıma veya hâkim hükmüyle kurulur. Soybağı ayrıca evlât edinme yoluyla da kurulur.

(3) Soybağının kurulmasına yönelik tescil işlemlerine dair usul ve esaslar Genel Müdürlük tarafından belirlenir.

İKİNCİ BÖLÜM

Doğum

Bildirim süresi

MADDE 13- (1) Sağ olarak doğan çocuğun doğum bildirimini, yurt içinde doğumun gerçekleştiği tarihten itibaren otuz gün içinde, doğumun olduğu yer veya herhangi bir nüfus müdürlüğüne yapılır.

(2) Sağlık kuruluşunda gerçekleşen doğumlara ilişkin bildirimler, doğumu takip eden beş iş günü içinde ve sağlık kuruluşundan ayrılmadan doğumun gerçekleştiği sağlık kuruluşuna da yapılabilir.

(3) Yurt dışında sağ olarak doğan çocuğun doğum bildiriminin, altmış gün içinde dış temsilciliğe yapılması esastır. Ancak doğuma ilişkin bildirim yapılmamış olması halinde yurt içinde herhangi bir nüfus müdürlüğüne de yapılır.

Bildirim yükümlülüğü

MADDE 14- (1) Bildirim; ana, baba, vasi veya kayyım, bunların bulunmaması halinde çocuğun büyük ana, büyük baba veya ergin kardeşleri ya da çocuğu yanında bulunduranlar tarafından, doğumu gösteren resmî belgeye veya sözlü beyana dayalı olarak yapılır.

(2) Evlilik dışında dünyaya gelen çocukların bildirimini ise ana; ananın küçük, kısıtlı, ölmüş veya velayetin kendisinden alınmış olması durumunda çocuk için atanacak vasi ya da kayyım tarafından veya velayetin babaya verilmesi durumunda baba tarafından yapılır.

(3) Resmî vekiller, çocuğa verilecek adın da belirtildiği vekâletnameyi ibraz etmek suretiyle müvekkilleri adına bildirimde bulunabilirler.

Bildirim şekli ve tescili

MADDE 15- (1) Doğuma ilişkin bildirimler, doğumun gerçekleştiği sağlık kuruluşuna veya resmî belge ile nüfus müdürlüklerine yapılır. Doğum olayı bildirim yapıldığı sağlık kuruluşunca veya nüfus müdürlüğüne usulüne uygun olarak tescil edilir.

(2) Yurt dışında doğuma ilişkin bildirim, resmî belge ile dış temsilciliklere yapılır.

(3) Sağlık personelinin takibi dışında doğan çocukların doğum bildirimini, nüfus müdürlüklerine sözlü beyanla yapılır.

(4) Sözlü beyanla yapılan doğum bildirimlerinde, mülkî idare amirinin talimatı ile il sağlık müdürlüğüne beyanın doğruluğunun araştırılması zorunludur.

a) Araştırma sonucu sözlü doğum bildiriminin doğruluğunun anlaşılması halinde doğum olayı aile kütüğüne tescil edilir.

b) Sözlü doğum bildirimini araştırma sonucunda doğrulanamaması durumunda, ana ile çocuk arasında; anasının ölü, gaip veya kayıp olması ya da bulunamaması halinde çocuk ile baba arasında soy bağı bulunduğuna dair tıbbî rapora göre doğum olayı aile kütüğüne tescil edilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM Yurt Dışındaki Doğumlar

Yurt dışındaki doğumların yurt içinde bildiri mi ve tescili

MADDE 16- (1) Yurt dışında gerçekleşen doğum olaylarının, herhangi bir nedenle dış temsilciliklere bildirilememesi halinde, doğum belgesinin aslı ile birlikte Türkçe'ye tercüme edilmiş noter tasdikli bir örneği, yurt içinde bulunulan yer nüfus müdürlüğüne verilmek suretiyle bildirim yapılır ve doğum olayı aile kütüklerine tescil edilir.

(2) Doğum belgesinin aynı zamanda kimlik belgesi olarak kullanıldığıнын beyan edilmesi halinde, aslı ilgisine verilerek Türkçe'ye tercüme edilmiş onaylı bir örneği doğum özel kütüğünde muhafaza edilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM Saklı Nüfus

Başvuru makamı ve işlemler

MADDE 17- (1) On sekiz yaşını tamamlayıncaya kadar herhangi bir nedenle aile kütüklerine kaydedilmemiş olan ve yabancı bir devletle vatandaşlık bağı bulunmayan kişiler; ana veya baba, bunların ölmüş olması halinde, varsa kardeşleri ile hısımlığını gösterir tıbbî rapor ibraz etmeleri durumunda aile kütüklerine tescil edilerek Türk vatandaşlığını kazanır.

(2) Saklı nüfus oldukları iddiasıyla aile kütüklerine tescil için başvuru makamı illerde valilikler, ilçelerde kaymakamlıklardır.

(3) Saklı nüfusun tespitine ve tesciline ilişkin usul ve esaslar Genel Müdürlük tarafından belirlenir.

BEŞİNCİ BÖLÜM Nüfus Yazımında Kayıt Dışı Kalanlar

Başvuru makamı

MADDE 18- (1) Nüfus yazımlarında kayıt dışı kalanlar, Türkiye'de buldukları yer nüfus müdürlüğüne veya Genel Müdürlüğe, yurt dışında ise en yakın dış temsilciliğe başvururlar.

Aranacak belgeler

MADDE 19- (1) Nüfus yazımında kayıt dışı kaldıkları iddiasıyla aile kütüklerine tescilini isteyenler, nüfus yazımı tarihinden önce aile kütüklerin-

de kayıtlı olduklarını ispata yarayacak aşağıdaki belgelerden en az birini ibraz etmekle yükümlüdür:

- a) Nüfus cüzdanı/kimlik kartı veya uluslararası aile cüzdanı.
- b) Türkiye Cumhuriyeti pasaportu.
- c) Askerlik terhis belgesi.
- ç) Yaş, ad ve soybağı gibi kişi hallerine ilişkin olarak verilmiş kesinleşmiş mahkeme kararı.
- d) Genel Müdürlük tarafından verilmiş vatandaşlık kararı.
- e) Nüfus müdürlüklerinden alınmış onaylı nüfus kayıt örneği.
- f) Nüfusa kayıtlı olduğu yer bilgilerini içeren diploma, tasdikname veya benzeri belgeler ile çalışılan kurumlarca verilmiş onaylı kimlik belgeleri.

Aile kütüğüne tescile ilişkin esaslar

MADDE 20- (1) Kayıt dışı kaldığından bahisle müracaat makamlarına başvuran kişi için kayıt dışı kalmış olanların aile kütüklerine geçirilmesine ilişkin “Yazım Dışı/Yersel Nüfus Yazımı Formu” doldurulur. Bildirim formuna 19 uncu maddede sayılan belgelerden ibraz edilenler eklenir ve nüfus yazımından önce kayıtlı olduğu yer nüfus müdürlüğüne gönderilir.

(2) Kişinin nüfus yazımından önce kayıtlı olduğu yer nüfus müdürlüğüne, ibraz edilen belge/belgeler ile Genel Müdürlükten temin edilecek eski kütüklerdeki kaydı incelenir. Mülkî idare amirinin talimatı ile yapılacak inceleme ve araştırma sonucunda, başvuran kişinin nüfus yazımından önce aile kütüklerinde kayıtlı olduğu anlaşılır ise mülkî idare amirinin onayı ile ilgili kişi, ailesinin kaydı varsa aynı aile sıra numarası altında ailesinin yanına, ailesinin kaydı yoksa yeni bir aile sıra numarası altında aile kütüğüne tescil edilir.

BEŞİNCİ KISIM

Çok Vatandaşlığa Sahip Olanlara Ait Nüfus Olaylarının Aile Kütüklerine Tescil Edilmesi

Çok vatandaşlığa sahip olan kişilerin nüfus olaylarının tescili

MADDE 21- (1) Çok vatandaşlığa sahip olan kişilerin, vatandaşlığını taşıdıkları diğer devlet kimliği ile yapmış oldukları kişisel durum değişikliklerinin aile kütüklerine tescil edilebilmesi için;

- a) İlgili kişinin veya vekilinin yazılı olarak talepte bulunması, ilgili kişinin ölü olması halinde ise nüfus olayının tescilinde hukuki yararı bulunduğu nu belgelendiren kanunî mirasçılarının yazılı olarak talepte bulunması,
- b) Tescili istenen olayın Türk hukukuna uygun olarak gerçekleşmesi,
- c) Kişinin nüfus kaydında çok vatandaşlığa sahip olduğuna dair açıklama bulunması,zorunludur.

ALTINCI KISIM

Evlenme

Bildirim süresi

MADDE 22- (1) Dış temsilciliklerce ve yetki verilen evlendirme memurluklarınca evlenme bildirimının düzenlenmesine ilişkin bilgiler, on gün içerisinde elektronik ortamda merkezi veri tabanına gönderilir veya tescil edilir.

(2) Yurt içinde evlendirme yetkisi ve görevi verilmiş olanlarca, evlenme bildirimlerinin elektronik ortamda gönderilememesi veya tescil edilememesi halinde evlenmenin yapıldığı tarihten başlayarak on gün içinde düzenlenecek evlenme bildiriminin iki örneği o yerin nüfus müdürlüğüne gönderilir.

(3) Dış temsilciliklerce yapılan evlenmelere ilişkin evlenme bildirimlerinin elektronik ortamda tescil edilememesi halinde düzenlenecek evlenme bildiriminin iki örneği otuz gün içinde, Türk vatandaşı olan kişinin kayıtlı bulunduğu nüfus müdürlüğüne gönderilir.

Kanunî bekleme süresi

MADDE 23- (1) Kadın için üç yüz günlük bekleme süresi, boşanma veya evliliğin iptali kararının kesinleştiği tarihten, kocası ölen kadının bekleme süresi ise kocasının ölüm tarihinden itibaren hüküm ifade eder.

(2) Yabancı kadının milli hukukunda bekleme süresi öngörülüyorsa evlendirme memurluklarınca bu süre göz önüne alınmaz.

Evlenen kadının soyadı

MADDE 24- (1) Evlenen kadın, kocasının soyadını alır. Kocasının soyadı ile birlikte önceki soyadını da kullanmak isteyen kadın, bu isteğini evlenme sırasında yazılı olarak evlendirme memurundan, evlenmeden sonra ise yazılı olarak veya e-başvuru ile nüfus müdürlüğünden talep edebilir.

(2) Eşinin soyadı ile birlikte önceki soyadını da kullanan kadın, sadece eşinin soyadını kullanmak istediğini yazılı olarak veya e-başvuru ile talep ettiği takdirde nüfus müdürlüğüne gerekli işlem yapılır. Bu talepler herhangi bir sayısal sınırlamaya tâbi değildir.

(3) Evlenmeden önce iki soyadı taşıyan kadın, bu soyadlarından sadece birinden yararlanabilir.

Yabancı makamlar önünde yapılan evlenmelerde bildirim yükümlülüğü ve tescili

MADDE 25- (1) Evlenme bildiriminin, yabancı makamlardan alınmış belgeye göre dış temsilciliklere yapılması halinde dış temsilciliklerce iki örnek evlenme bildirimini düzenlenir ve evlenme olayı sistem üzerinden tescil edilir.

(2) Yurt dışında gerçekleşen evlenmenin herhangi bir nedenle dış temsilciliklere bildirilememesi halinde, evlenme bildirimini; yabancı makamlardan alınan usulüne göre onaylanmış evlenme belgesinin aslı ile birlikte Türkçe'ye tercüme edilmiş noter tasdikli birer örneği yurt içinde bulunan yer nüfus müdürlüğüne verilmek suretiyle yapılır.

(3) Yabancı devlet makamlarınca düzenlenen evlenme belgesinin aynı zamanda kimlik belgesi olarak kullanıldığının beyan edilmesi halinde, aslı ilgisine verilerek onaylı bir örneği evlenme özel kütüğünde muhafaza edilir.

(4) Evlenmenin tescili sırasında veya sonrasında, evlenme belgesinde, yabancı uyruklu kadının veya erkeğin kimlik bilgilerinin eksik olduğunun veya çeviriden kaynaklanan maddi hataların bulunduğu tespit edildiğinde, kişilerin uyruğunda bulunduğu devletin yetkili makamlarınca verilmiş ve usulüne göre onaylanmış belgenin aslı ile Türkçe'ye tercüme edilmiş noter tasdikli bir örneğinin ibrazı durumunda Genel Müdürlük tarafından eksik olan bilgiler tamamlanır veya maddi hatalar düzeltilir. Genel Müdürlük bu yetkisini devredebilir.

Cumhuriyet başsavcılığına bildirilecek evlenmeler

MADDE 26- (1) Nüfus müdürlüğüne gönderilen evlenme bildirimleri üzerinde yapılan inceleme sonucunda; evlenmenin kanunen yetkili kılınmış memurlarca yapılmadığının anlaşılması, aile kütüklerindeki kayıtlara göre karı veya kocadan birinin başkasıyla evli olduğunun tespit edilmesi veya karı ve koca arasında Türk Medenî Kanununun 129 uncu maddesinde belirtildiği şekilde evlenmeye mani derecede kan ya da kayın hı-

sımlığının bulunması hallerinde, evlenme aile kütüğüne tescil edilerek bu durum Cumhuriyet başsavcılığına bildirilir.

(2) Eşlerden birinin sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun olduğunun ya da evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığının bulunduğuun ihbar edilmesi ve belgelendirilmesi halinde, evlenme aile kütüklerine tescil edilerek bu durum Cumhuriyet başsavcılığına bildirilir.

YEDİNCİ KISIM

Boşanma ve Boşanmanın İptali

Boşanma tarihi

MADDE 27-(1) Boşanma tarihi, boşanma kararının kesinleştiği tarihtir. Yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen boşanma kararlarına yönelik Türk mahkemelerince tanıma/tenfiz kararı verilmesi ya da Kanunun 27/A maddesine göre yetkili kurumlar tarafından aile kütüklerine tesciline karar verilmiş olması halinde, yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararın kesinleşme tarihi, boşanma tarihi olarak aile kütüklerine tescil edilir.

Boşanan kadının soyadı ve hanesi

MADDE 28- (1) Boşanan kadının koca hanesindeki kaydı kapatılarak, bu evlenmeden önce kayıtlı bulunduğu hanedeki nüfus kaydı açılır.

(2) Dul olarak evlenen kadının boşanması sırasında bekârlık soyadını taşımasına mahkemece izin verilmiş ise kadın, bekârlık soyadını alarak bekârlık hanesindeki nüfus kaydı açılır.

(3) Hâkim, boşanan kadının kocasının soyadını kullanmasına izin vermiş ise kadın, bu evlenmeden önce kayıtlı bulunduğu haneye, izin verilen koca soyadı ile döner ve nüfus kaydı açılır.

(4) Dul olarak evlenen ve boşanarak önceki hanesine dönen kadın, yazılı olarak veya e-başvuru ile talep etmesi halinde kapanmış olan nüfus kaydı açılarak bekârlık hanesine bekârlık soyadı ile döner.

(5) Boşandığı eşinin soyadını kullanmasına izin verilen kadın, evlenmeden önceki soyadıyla eşinin soyadını birlikte kullanmak istediğini yazılı olarak veya e-başvuru ile talep etmesi halinde nüfus müdürlüğüne gerekli işlem yapılır.

(6) Boşandığı eşinin soyadını kullanmasına izin verilen kadın, evlenmeden önceki soyadını kullanmak istediğini yazılı olarak veya e-başvuru ile talep etmesi halinde nüfus müdürlüğüne gerekli işlem yapılır.

(7) Kocası ile birlikte Türk vatandaşlığını kazanan ya da Türk vatandaşı ile evlenmesi nedeniyle Türk vatandaşlığını kazanıp kocasının kütüğüne kocasının soyadı ile tescil edilen kadın boşandığı takdirde; bulunduğu yere ait aile kütüğünün son aile sıra numarasından sonra yeni bir aile sıra numarası altında, boşanma kararında belirtilen soyadıyla tescil edilir. Boşanma kararında soyadı belirtilmemiş ya da boşanma kararı yabancı yetkili mahkemeler tarafından verilmiş ve Türkiye’de tanınmış veya tenfiz kararına bağlanmış ya da Kanunun 27/A maddesine göre aile kütüklerine tesciline karar verilmiş ise kadın, evlenmeden önceki soyadı ile tescil edilir. Ancak evlenmeden önceki soyadının tespit edilememesi ve boşanan kadının başvurusu sağlanamadığı takdirde bulunduğu yer mülkî idare amirince soyadı verilir.

Boşanmanın iptali kararları

MADDE 29- (1) Boşanmanın iptaline ilişkin verilen kararlar, ilgililerin kayıtlarına tescil edilir ve kayıtları boşanmadan önceki haline getirilir.

SEKİZİNCİ KISIM

Kayıt Düzeltme

BİRİNCİ BÖLÜM

Kayıt Düzeltme Davalarında Yetki ve Temsil

Dava açma yetkisi

MADDE 30- (1) Nüfus kayıtlarına ilişkin düzeltme davaları, düzeltmeyi isteyen şahıslar ile ilgili resmî kurumun göstereceği lüzum üzerine Cumhuriyet savcıları tarafından yerleşim yeri adresinin bulunduğu yerdeki görevli asliye hukuk mahkemesinde açılır.

(2) Haklı sebeplerin bulunması halinde aynı konuya ilişkin nüfus kaydında düzeltme yapılması hâkimden istenebilir.

(3) Tespit davaları, kaydın iptali veya düzeltilmesi için açılacak davalara karine teşkil eder.

(4) Babalık veya babalığın tespiti davası adı altında açılan davalar sonucunda alınan kararlar, hukuki niteliği itibari ile değerlendirilmesinin ardından aile kütüklerine tescil edilir.

Nüfus müdürlüklerinin mahkemede temsili

MADDE 31- (1) Kayıt düzeltme davalarında veya ceza mahkemelerinde görülmekte olan davaların yaş düzeltme aşamasında nüfus müdürü

veya görevlendireceği memur, nüfus müdürlüğünü temsilen taraf olarak bulunur. Kayıt düzeltme davaları nüfus müdürü veya görevlendireceği memur huzurunda görülür ve karara bağlanır.

(2) Nüfus müdürü veya görevlendirilen nüfus temsilcisi, düzeltme isteğinin mevzuata uygun olup olmadığını mahkemeye yazılı olarak bildirmekle veya duruşma sırasında tutanağa geçirilmek üzere beyanda bulunmakla yükümlüdür.

(3) Kayıt düzeltme davalarında gerekli görülmesi halinde valilik tarafından nüfus müdürlüğünü temsilen avukat görevlendirilebilir.

Dava takip dosyası

MADDE 32- (1) Nüfus müdürlüklerinin taraf olarak bulunduğu her dava için davaya katılan nüfus müdürü veya nüfus temsilcisi tarafından davanın safahatına ilişkin bir dava takip dosyası tutulur. Kesinleşen kararlara ait dava takip dosyaları işlemde kaldırılır.

İKİNCİ BÖLÜM

Mahkemelerce Verilen Kayıt Düzeltme Kararlarının Tesciline İlişkin Esaslar

Yanılışlıkla kesinleşen mahkeme kararları

MADDE 33- (1) Sehven kesinleşme şerhi verilen kararlara dayanılarak tescil edilen nüfus olaylarının, sonradan kesinleşmediğinin ilgili mahkemece yazı veya ara karar ile bildirilmesi halinde, idarece geri alma işlemi yapılarak kayıtlar eski haline getirilir.

Mahkemelerce verilen kayıt düzeltme kararlarının tesciline ilişkin esaslar

MADDE 34- (1) Kayıt düzeltme kararlarının aile kütüklerine tesciline ilişkin esaslar aşağıda belirtilmiştir:

a) Soyadının düzeltilmesine karar verilen erkek ise kendisinin, varsa karısının ve karar tarihinde ergin olmayan çocuklarının soyadları düzeltilir. Soyadının düzeltilmesine karar verilen kadın ise kendisinin ve varsa karar tarihinde ergin olmayan evlilik dışı doğmuş çocuklarının soyadları düzeltilir.

b) Adının düzeltilmesine karar verilen kişinin çocukları var ise mahkeme kararında bu işleme ilişkin herhangi bir hüküm aranmaksızın çocukların

kaydındaki ana veya baba adları da düzeltilir. Baba veya ana adının düzeltilmesinden önce yer değiştirme, evlenme, evlât edinme gibi nedenlerle bu haneden gitmiş olan ergin çocukların açık kayıtlarında da gerekli düzeltme işlemi yapılır.

c) Doğum tarihinin düzeltilmesine ilişkin mahkeme kararında, sadece yılın düzeltilmesine karar verilmesi halinde doğum tarihi, aile kütüğündeki ay ve gün değiştirilmeksizin düzeltilen doğum yılı ile tescil edilir.

ç) Kapalı nüfus kayıtlarına yönelik kaydın kapatılma tarihinden sonra mahkemeler tarafından verilen kesinleşmiş kayıt düzeltme kararları aile kütüklerine tescil edilir. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 363 üncü maddesi gereğince Cumhuriyet başsavcılığına bildirilir.

DOKUZUNCU KISIM

Ölüm

BİRİNCİ BÖLÜM

Ölüm Bildirimi

Ölüm bildirimi ve tescili

MADDE 35- (1) Yurt içinde meydana gelen ölüm olayları kurumlar ve yetkililer tarafından nüfus müdürlüğüne on gün içinde bildirilir.

(2) Ölüm bildiriminin düzenlenmesine ilişkin bilgiler, Sağlık Bakanlığı veya dış temsilcilikler tarafından on gün içerisinde elektronik ortamda merkezi veri tabanına gönderilir veya tescil edilir.

Yurt dışındaki ölümler

MADDE 36- (1) Yurt dışında buldukları sırada ölen Türk vatandaşlarının ölüm olayı, ilgili yerel makamlardan alınan belgenin dış temsilciliğe verilmesi suretiyle bildirilir. Ölüm bildirim formuna dayanak belgesine ilişkin açıklama yapılır ve dış temsilciliklerce sistem üzerinden tescil işlemi gerçekleştirilir.

(2) Dış temsilciliklerce tescil işleminin sistem üzerinden yapılamaması durumunda; iki örnek ölüm bildirim formu düzenlenir ve ölenin nüfus cüzdanı/kimlik kartı eklenerek ölüm olayının tescil edilmesi için ölüm belgesinin dış temsilciliğe intikal ettirildiği tarihten itibaren on gün içerisinde kişinin aile kütüğünde kayıtlı olduğu yer nüfus müdürlüğüne gönderilir.

Ölü olduğu halde aile kütüğünde sağ görünenler

MADDE 37- (1) Ölmüş olduğu halde aile kütüklerinde sağ görünenlerin ölüm olayını gösterir belge ile başvurulması halinde nüfus müdürlüklerince gerekli işlem yapılır.

(2) Ölüm olayını gösterir herhangi bir belge ibraz edilememesi durumunda ya da aile kütükleri üzerinde yapılan inceleme sonucunda; nüfus cüzdanı/kimlik kartı aldığına ilişkin bir bilgi olmayan, adres kaydı bulunmayan, uzun süredir işlem görmediği anlaşılan ve yaşı itibarıyla ölü olması muhtemel kişilerin ölü olup olmadıkları araştırılır. Araştırma sonucu ölü oldukları tespit edilenlerin ölüm olayı mülkî idare amirinin onayı ile tescil edilir.

(3) Ölü olduğu değerlendirilen fakat aile kütüğünde sağ görünenler hakkında yapılan araştırma sonucu ölüm tarihi ve yeri tespit edilemeyenlerin ve fiilen idarece araştırma imkânı kalmadığı tespit edilen kayıtların, işlem yapılamaz hale getirilmesinde Genel Müdürlük yetkilidir.

Nüfusta kayıtlı olmayanların ölümü

MADDE 38- (1) Aile kütüğünde kaydı bulunmayan kişinin ölümüne ilişkin resmî/özel sağlık kurumları veya kamu kurum ve kuruluşlarının kayıtlarına dayanılarak düzenlenen ölüm bildirim formlarında yer alan bilgilere göre ölen kişinin önce doğum olayı, sonra da ölüm olayı aile kütüğüne tescil edilir.

(2) Nüfusta kayıtlı olmayanların ölüm olaylarının tesciline ilişkin usul ve esaslar Genel Müdürlük tarafından belirlenir.

İKİNCİ BÖLÜM

Ölüm Karinesi ve Gaiplik

Ölüm karinesi

MADDE 39- (1) Bir kimse, ölümüne kesin gözle bakmayı gerektiren durumlar içinde ortadan kaybolursa, cesedi bulunamamış olsa bile kişinin alt veya üst soyundan bir kişinin ya da kardeşlerinin, bunlar yoksa mirasçılarının yazılı başvurusu üzerine olaya ilişkin resmî belgelerin ibraz edilmesi ya da yetkili makamların durumu resmî yazı ile nüfus müdürlüğüne bildirmeleri halinde mülkî idare amirinin onayı ile aile kütüğüne ölüm olayı tescil edilir.

Gaiplik

MADDE 40- (1) Ölüm tehlikesi içinde kaybolan veya kendisinden uzun zamandan beri haber alınamayan bir kimsenin ölümü hakkında kuvvetli olasılık varsa, hakları bu ölüme bağlı olanların başvurusu üzerine mahkeme bu kişinin gaipliğine karar verebilir.

(2) Mahkeme tarafından verilen gaiplik kararı ilgili kişinin kaydına tescil edilir. Gaiplik, ölümün hukuki sonuçlarını doğurur.

(3) Gaipliğine karar verilen kişinin eşi, mahkemece evliliğin feshine karar verilmedikçe yeniden evlenemez.

ONUNCU KISIM Diğer Kişisel Durum Kütüğüne İlişkin İşlemler

BİRİNCİ BÖLÜM Maddi Hata ve Tamamlama

Maddi hata

MADDE 41- (1) Aile kütüklerine tescil edilmesi gereken bilgilerden; dayanak belgesinde bulunduğu halde nüfus kütüklerine hatalı veya eksik olarak tescil edilen ya da hiç yazılmayan bilgiler veya mükerrer kayıtlar maddi hata kapsamında değerlendirilir. Bu tür maddi hatalar Genel Müdürlük ya da dayanak belgesinin bulunduğu nüfus müdürlükleri tarafından düzeltilir.

(2) Dayanak belgelerindeki bilgilerin aile kütüklerine işlenmesi sırasında yapılmış bir maddi hata söz konusu değil ise aile kütüğünün herhangi bir kaydında düzeltme veya değişiklik, mahkeme kararı ile yapılır.

(3) Genel Müdürlük tarafından gerekli görülmesi halinde, dış temsilciliklere kendi yaptıkları iş ve işlemlerle sınırlı olarak maddi hataları düzeltme yetkisi verilebilir.

Tamamlama

MADDE 42- (1) Tamamlama; aile kütüklerine eksik olarak tescil edilen ya da hiç yazılmayan kişisel duruma ilişkin bilgilerin, Genel Müdürlük veya nüfus müdürlüğünce dayanak belgesine uygun şekilde tescil edilmesine ilişkin işlemdir.

Geri alma işlemi

MADDE 43- (1) Geri alma işlemi; nüfus olaylarının veya mahkeme kararlarının ilgili kişi yerine başka kişi üzerine tescil edilmesi, henüz kesin-

leşmemiş mahkeme kararlarının veya gerçekleşmemiş bir evliliğin aile kütüklerine sehven tescil edilmesi nedeniyle, hatalı yapılan idarî işlemin alınan idarî bir karar ile hükümsüz hale getirilmesidir. Bu olaylar dışında kalan işlemlerde geri alma işlemi yapılamaz.

(2) Geri alma işlemi tescili gerçekleştiren nüfus müdürlüğüne yapılır.

(3) Nüfus müdürlüklerince herhangi bir nedenle geri alma işlemi yapılamaması halinde bu işlem Genel Müdürlük tarafından yapılır.

(4) Genel Müdürlük tarafından yetki verilmesi halinde, geri alma işlemi tescili gerçekleştiren dış temsilciliklerce yapılabilir.

İKİNCİ BÖLÜM

Nüfus Kaydının İptali

Dayanak belgesi olmadan tescil edilen kaydın iptali

MADDE 44- (1) Aile kütüklerine tescil edilen bir kaydın, hukuken geçerli bir belgeye dayalı olmadan tescil edildiği hususunda şüpheye düşülmesi halinde; doğum, yer değiştirme ve diğer kişisel durum değişiklikleri özel kütükleri, doğum, yer değiştirme veya diğer vukuat defterleri incelenerek ilgilinin başka bir haneden naklen gelip gelmediği, doğum, yeniden kayıt ya da yersel yazım suretiyle tescil edilip edilmediği araştırılır. Araştırma sonucunda;

a) İlgilinin doğum, yeniden kayıt veya yersel yazım nedeniyle tescil edildiği ya da başka bir haneden naklen geldiğinin anlaşılması halinde, önceki kaydı ile bağ kurularak kimlik numaraları eşleştirilir. İdarece kayıt düzeltme veya tamamlamaya ilişkin form düzenlenerek, kayıtlara gerekli açıklamalar yapılır.

b) Nüfus kaydının veya nüfus olayının usulüne göre düzenlenmiş bir belgeye dayanılarak tescil edilmediğinin tespit edilmesi halinde, kaydın iptali için durum Cumhuriyet başsavcılığına bildirilir. Dava sonuçlanıncaya kadar Genel Müdürlük tarafından nüfus kaydı işlem yapılamaz hale getirilir.

Mükerrer kaydın iptali

MADDE 45- (1) Mükerrer kayıt; aynı ya da farklı dayanak belgeleri ile kişinin aile kütüklerine birden fazla kaydının yapılmış olmasıdır.

(2) Mükerrer olarak yapılan kayıtların iptal edilmesine; Genel Müdürlük, nüfus müdürlükleri veya mahkemeler yetkilidir.

(3) Nüfus müdürlükleri tarafından mükerrer kayıt iptallerinde kayıt sahibinin ve yakınlarının ifadelerine başvurulur. Kayıtların tesciline esas dayanak belgeleri ve ifadeler doğrultusunda kayıtların aynı kişiye ait olduğunun tespit edilmesi halinde, mükerrer kayıt üzerindeki nüfus olayları kişinin işlem gören kaydına taşındıktan sonra mükerrer olan diğer kayıt mülkî idare amirinin onayı ile iptal edilir.

ON BİRİNCİ KISIM

Tescil Edilmiş Nüfus Olaylarının İptal Edilmesi Halinde Usul

Evliliğin feshi veya iptal edilmesi

MADDE 46- (1) Evliliğin feshi veya iptali, mahkeme kararı ile evliliğin sona erdirilmesidir.

(2) Evliliğin feshi veya iptali tarihi, kararın kesinleştiği tarihtir. Yabancı mahkemeler tarafından verilen evliliğin feshi veya iptali kararlarının Türk mahkemelerince tanıma veya tenfiz kararı verilmesi ya da Kanunun 27/A maddesine göre yetkili kurumlar tarafından aile kütüklerine tesciline karar verilmiş olması halinde, yabancı ülke adlî veya idarî makamlarınca verilen kararın kesinleşme tarihi, evliliğin feshi veya iptali tarihi olarak kabul edilir.

(3) Evliliği fesh veya iptal edilen kadının, koca hanesindeki kaydı kapatılıp önceki soyadı verilerek bu evlenmeden önce kayıtlı bulunduğu hanedeki nüfus kaydı açılır.

ON İKİNCİ KISIM

Uluslararası Aile Cüzdanı ve Mavi Kart

Değerli kâğıt türleri

MADDE 47- (1) Uluslararası aile cüzdanı ve mavi kart 21/02/1963 tarihli ve 210 sayılı Değerli Kâğıtlar Kanununa ekli değerli kâğıtlar tablosunda yer almaktadır.

Uluslararası Aile Cüzdanı basımı ve dağıtımı

MADDE 48- (1) Uluslararası aile cüzdanlarının şekil, ebat ve içeriğinde yer alacak bilgileri belirlemeye Bakanlık yetkilidir.

(2) Uluslararası aile cüzdanlarının düzenlenmesine ilişkin usul ve esaslar Genel Müdürlük tarafından belirlenir.

(3) Uluslararası aile cüzdanları Bakanlıkça tespit edilen şekil, ebat ve örneğine uygun olarak Hazine ve Maliye Bakanlığınca bastırılır ve nüfus müdürlüklerinin ihtiyaçlarını karşılamak üzere muhasebe yetkililerine, dış temsilciliklerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere de Dışişleri Bakanlığına gönderilir.

Mavi kart düzenlenmesi

MADDE 49- (1) Mavi kart, doğumla Türk vatandaşı olup da çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenlere ve bunların Türk Vatandaşlığı Kanununun 28 inci maddesinde belirtilen alt soylarına nüfus müdürlükleri tarafından düzenlenir.

ON ÜÇÜNCÜ KISIM

Nüfus Kayıtları

Nüfus kayıt örneği verilmesi

MADDE 50- (1) Gerçek kişiler, Genel Müdürlük tarafından belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde ve güvenli kimlik doğrulama araçlarını kullanarak e-Devlet kapısı üzerinden kendileri ve alt ve üst soyları ile ilgili nüfus kayıt örneklerini sorgulayabilir. Elde edilen belgeler ilgili kurum, kuruluşlar veya tüzel kişilere verilebilir. e-Devlet kapısı üzerinden alınan belgeler, nüfus müdürlüklerinden alınmış resmî belgeler ile aynı hukuki değere sahiptir.

(2) Kişi, kurum ve kuruluşların nüfus kayıt örneği taleplerinde aşağıdaki hususlar göz önünde bulundurulur:

a) Nüfus kayıt örneklerinde, kimlik bilgileri dışında kişisel bilgilere ve nüfus olaylarına ilişkin açıklamalara yer verilmez. Ancak bunları istemeye yetkili olanlar tarafından, istenme nedeni açıkça belirtilerek talep edilmesi halinde nüfus kayıt örneklerinde kişisel bilgilere ve nüfus olaylarına ilişkin açıklamalara da yer verilebilir.

b) Türk Medenî Kanununun 314 üncü maddesi gereğince mahkeme kararı olmadıkça ya da evlâtlık istemedikçe nüfus kayıt örneklerinde evlât edinme ile ilgili açıklamalara yer verilmez.

(3) Kimlik Paylaşımı Sistemi üzerinden nüfus kayıt örneğine erişebilen kurum ve tüzel kişiler bu belgeleri ilgisinden veya nüfus müdürlüğünden talep etmeksizin Kimlik Paylaşımı Sisteminden temin ederler ya da e-Devlet kapısı üzerinden temin edilen nüfus kayıt örnekleri ile işlem yaparlar.

(4) Mahkemeler tarafından istenen nüfus kayıt örneklerinde, aile kütüğünün düşünceler alanındaki açıklamaların tamamına yer verilir.

Yabancı ülkelerde kullanılacak kayıt örnekleri

MADDE 51- (1) Milletlerarası Ahval-i Şahsiye Komisyonuna üye ve ilgili sözleşmelerine taraf devlet makamlarına ibraz edilecek doğum, ölüm, evlenme, evlenme ehliyet belgesi ve nüfus kayıt örneği gibi bu amaçla bastırılmış veya elektronik ortamda hazırlanmış çok dilli belgelerde, imza ve mühür taşıması şartı ile herhangi bir tasdik aranmaz.

(2) Doğum, ölüm, evlenme, evlenme ehliyet belgesi ve nüfus kayıt örneği gibi belgeler, La Haye Devletler Özel Hukuk Konferansına üye ve 5/10/1961 tarihli Yabancı Resmî Belgelerin Tasdiki Mecburiyetinin Kaldırılması Sözleşmesine taraf devlet makamlarına verilecek ise tasdik şerhi (Apostille) işlemi ilgili kişilerce yaptırılır.

(3) Kişilerin yabancı ülke makamlarına vermek üzere talep ettiği nüfus kayıt örneklerinde, kimlik bilgileri dışında kişisel bilgilere ve nüfus olaylarına ilişkin açıklamalara kişinin talebi olmaksızın yer verilmez.

Bilgi ve belge istenmesi

MADDE 52- (1) Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşme hükümleri saklı kalmak üzere, yabancı devlet makamları veya temsilcilikleri; karşılıklılık ilkesi çerçevesinde, 24/3/2016 tarihli ve 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununun 9 uncu maddesi gereğince ve kullanım amacı belirtilmek suretiyle Dışişleri Bakanlığı kanalı ile nüfus olayları ve nüfus kayıtları hakkında bilgi ve belge isteyebilirler.

(2) Uluslararası niteliği bulunmayan ve nüfus kayıtlarındaki bilgilerin tümünü veya bir kısmını ya da aile kütüklerine tescil edilen kayıtların dayanağını teşkil eden belgelerin örneklerinin, yabancı makamlara verilmek üzere ilgili kişi tarafından yazılı olarak talep edilmesi ve mülkî idare amirinin uygun görmesi halinde usulüne göre tasdik edildikten sonra ilgisine verilir.

ON DÖRDÜNCÜ KISIM

Diğer İşlemler

Tescil yetkisi ve görevlendirme

MADDE 53- (1) Bakanlık, dış temsilciliklere veya nüfus olaylarına ilişkin dayanak belgesi düzenleyen kurumlara, bu belgeleri elektronik ortamda gönderme ya da tescil yetkisi verebilir.

(2) Dış temsilcilikler ve yetki verilen kurumlarca, elektronik ortamda gönderilecek veya MERNİS'e doğrudan tescil edilecek nüfus olaylarına ilişkin bilgileri belirlemeye Genel Müdürlük yetkilidir.

(3) Nüfus olaylarına ilişkin bilgileri merkezi veri tabanına, gönderme veya tescili talebinde bulunan kurumlar ile Genel Müdürlük arasında protokol yapılır. Bu protokol; nüfus olaylarına ilişkin bilgileri merkezi veri tabanına gönderme, tescil, sorumluluk, gizlilik, güvenlik, muhafaza, bilgilere erişim, bilgilerin paylaşımı ve süreler ile diğer hususları kapsar.

(4) Nüfus olaylarını aile kütüklerine tescil etmekle görevli olan ve Kanuna aykırı hareket eden kamu görevlileri hakkında 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun kamu idaresinin güvenirliliğine ve işleyişine ile kamu güvenine karşı suçlara ilişkin hükümlerine göre işlem yapılır.

Tescil görevi ve süre

MADDE 54- (1) Nüfus olaylarını tescil etmekle görevli olanlar, nüfus müdürlüğünde düzenlenen ve aile kütüklerine tescil edilmesi gereken dayanak belgelerini işlem anında, diğer makamlarca düzenlenen dayanak belgelerini ise nüfus müdürlüğüne intikal ettiği tarihten itibaren üç iş günü içinde aile kütüklerine tescil etmekle yükümlüdürler.

Elektronik sistemin kullanılmasına ilişkin esaslar

MADDE 55- (1) Elektronik ortamda merkezi veri tabanına bilgi gönderecek veya tescil edecek dış temsilcilikler, yetkili kurumlar ve Bakanlık tarafından yetkilendirilen kuruluşlar, sistemi kullanabilmek için Genel Müdürlük tarafından belirlenmiş kullanıcı adı ve parola gibi güvenlik kodları ile Elektronik Sertifika Hizmet Sağlayıcısı tarafından düzenlenmiş olan ve tescili gerçekleştirecek personele ait nitelikli elektronik sertifika kullanırlar.

(2) Sistemi kullanmak isteyen kurum ve yetkili kuruluşlara ait kimlik doğrulama bilgileri kontrol edildikten sonra şifrelenmiş güvenli veri iletişimi üzerinden hizmet verilir. Dış temsilcilik, kurumlar ve yetkili kuruluşlar güvenli ağ bağlantısını Genel Müdürlük tarafından belirlenen usul ve esaslar doğrultusunda taşra teşkilatlarına ve bu hizmeti kullanacak diğer birimlerine de sağlayabilirler.

(3) Dış temsilcilikler, kurum ve yetkili kuruluşlar elektronik ortamda merkezi veri tabanında yaptıkları işlemlerle ilgili kesintisiz ve sürekli veri girişini sağlamak amacıyla Genel Müdürlük ile birlikte gerekli tedbirleri almakla ve kişisel verilerin hukuka aykırı olarak işlenmesini, erişilmesini önlemek ve muhafazası için uygun güvenlik tedbirlerini sağlamakla yükümlüdür.

Mahkeme kararları

MADDE 56- (1) Mahkemeler tarafından verilen kararların aile kütüklerine tesciline dayanak olan bilgiler, mahkeme yazı işleri müdürlükleri tarafından Kanunda öngörülen on günlük süre içerisinde elektronik ortamda merkezi veri tabanına gönderilir veya tescil edilir.

(2) Mahkemeler tarafından verilen kararların elektronik ortamda gönderilememesi veya tescil edilememesi halinde, mahkeme yazı işleri müdürlükleri tarafından kararın kesinleştirme işlem tarihini takip eden on gün içerisinde mahkeme kararları nüfus müdürlüklerine gönderilir. Nüfus müdürlüklerine gönderilen kesinleşmiş kararlar aile kütüklerine tescil edilir.

Vasiyetname ve ölüme bağlı tasarruflar

MADDE 57- (1) Vasiyetname ve ölüme bağlı tasarrufların aile kütüklerine tesciline dayanak olan bilgiler, noterler tarafından Kanunda öngörülen süre içerisinde elektronik ortamda merkezi veri tabanına gönderilir veya tescil edilir.

ON BEŞİNCİ KISIM

Ortak Hükümler

Gün sonu listeleri

MADDE 58- (1) Gün sonu listelerinde yer alan nüfus olaylarının, günlük olarak kâğıt ortamında tutulan aile kütüklerine tescil edilmesi zorunludur.

(2) Kişilerin aile kütüğünün olduğu yer nüfus müdürlüğü tarafından; gün sonu listesinde yer alan nüfus olayları, elektronik ortamda tescil eden nüfus müdürlüğü, dış temsilcilik, kurum ve yetkili kuruluş kodu ve tescil numarası verilerek, kâğıt ortamındaki aile kütüğüne tescil edilir.

(3) Gün sonu listesinde yer alan dış temsilcilikler, kurumlar ve yetkili kuruluşlarca elektronik ortamda merkezi veri tabanına tescil edilen nüfus olaylarına ait Cumhuriyet başsavcılıkları, mahkemeler, diğer kurum ve kişilerle yapılması gereken yazışmalar ilgili nüfus müdürlüğüne yapılır.

Yabancı makamlarca verilmiş olan resmî belgelerin işleme alınması

MADDE 59- (1) Yetkili makamların imza ve mührünü taşıması şartıyla tarafı bulunduğumuz uluslararası antlaşmalar çerçevesinde düzenlenen belgelerin asılları kabul edilerek işleme alınır. Bu belgeler ayrıca bir tasdik işlemine tâbi tutulmaz.

a) Milletlerarası Ahval-i Şahsiye Komisyonunca hazırlanarak uygulamaya konulan sözleşmeler gereğince düzenlenen ve belirli bir formüle sa-

hip kişi hallerine ilişkin çok dilli belgeler herhangi bir tasdik işlemine tâbi tutulmadan doğrudan işleme alınır.

b) La Haye Devletler Özel Hukuk Konferansınca hazırlanan Yabancı Resmî Belgelerin Tasdiki Mecburiyetinin Kaldırılması Sözleşmesine taraf olan devletlerin yetkili makamlarınca verilmiş belgeler, belgenin aslına eklenecek tasdik şerhi (Apostille) ve noter tarafından onaylanmış Türkçe tercümesi ile birlikte işleme alınır.

(2) Yabancı ülke makamlarına göre farklılık arz eden, belirli bir formüle tâbi olmayan ve ispat niteliği taşıyan resmî belgelerin asılları, usulüne uygun bir şekilde tasdik edilmiş ve noter tarafından onaylanmış Türkçe tercümesi ile birlikte işleme alınır.

(3) Fahri konsolosluklarca düzenlenen belgelere dayanılarak işlem tesis edilmez.

Yabancı devlet makamlarınca verilmiş kararlar

MADDE 60- (1) 27/11/2007 tarihli ve 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun hükümleri gereğince, yabancı devlet mahkemelerince verilen ve ilgili devletin kanunlarına göre kesinleşmiş bulunan kararların işleme konulabilmesi için yetkili Türk mahkemesi tarafından tanınması veya tenfiz edilmesi zorunludur. Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin bu konudaki hükümleri saklıdır.

(2) Kanunun 27/A maddesi gereğince, 7/2/2018 tarihli ve 30325 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Yabancı Ülke Adli veya İdarî Makamlarınca Verilen Kararların Nüfus Kütüğüne Tescili Hakkında Yönetmelikle belirlenen usul ve esaslar doğrultusunda; yabancı ülke adli veya idarî makamlarınca boşanmaya, evliliğin butlanına, iptaline veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olarak verilen kararlar aile kütüğüne tescil edilir.

Sürelerin hesaplanması

MADDE 61- (1) Kanunda belirtilen sürelerin hesaplanmasında olayın meydana geldiği tarihi izleyen gün başlangıç olarak alınır. Süreler; tayin edilen müddetin son günü, son gün resmî tatile rastlarsa tatili izleyen ilk iş günü çalışma saatinin bitiminde sona erer.

Vekilin yetkisi

MADDE 62- (1) Vekiller, vekâletname ibraz etmek suretiyle, il/ilçe nüfus müdürlüklerinde müvekkillerine ait işleri bizzat takip etmeye, dayanak belgelerini imzalamaya ve nüfus kayıt örneğini almaya yetkilidirler.

(2) Doğum, tanıma, din ve soyadı seçimi gibi ilgilisi tarafından bizzat bildirimde bulunulmasını gerektiren olaylarda, bu hakkın kullanılmasına

ilişkin hususları içerir vekâletname ibraz edilmesi zorunludur.

Nüfus olaylarına ilişkin dayanak belgelerinin imzalanması

MADDE 63- (1) Nüfus müdürlüklerine, dış temsilciliklere ve yetki verilen kurumlara yapılan bildirimler üzerine düzenlenen dayanak belgeleri, ıslak veya elektronik imza ile imzalanır.

(2) Nüfus olaylarına ait dayanak belgelerinin hangi hallerde bildirimde bulunan tarafından imzalanacağı Genel Müdürlükçe belirlenir.

Dayanak belgelerinin çoğaltılması ve dayanak belgesine ekli belgeler

MADDE 64- (1) Kişisel durum olaylarının aile kütüklerine tescili sırasında tutanak, karar veya belgelerin gereken sayıdan az olduğu ve temini mümkün olmadığı takdirde, işlemi yapan nüfus müdürlüğü tarafından belgenin örneği ya da sistemden alınan çıktısı veya vukuatından çıkarılacak aslına uygun okunaklı örneği düzenlenir ve onaylandıktan sonra işleme alınır.

(2) Kişisel durum siciline tescil edilecek bir kaydın dayanak belgesi niteliğindeki tutanak, karar ve belgelerin fotokopileri veya faks cihazı ile gönderilen örnekleri kabul edilip işleme konulamaz. Nüfus müdürlüklerinin kendi aralarında yapacakları elektronik iletişim veya faks cihazı ile yazışmaları bu kapsam dışındadır.

ON ALTINCI KISIM

Devir ve Teslim

Devir ve teslim zorunluluğu ve süre

MADDE 65- (1) Başka bir yere atanma veya Devlet memurluğundan çekilme, emeklilik gibi nedenlerle kesin olarak görevinden ayrılan personel, yerine görevlendirilen personele on beş günü aşmamak koşuluyla devir ve teslim yapmakla yükümlüdür.

(2) Nüfus müdürlükleri tarafından devir ve teslim, tutanak düzenlenerek yapılır. Tutanaklar devralan ve devreden tarafından imzalanır ve yetkili tarafından onaylanır.

Devir ve teslimin yapılamaması

MADDE 66- (1) Memurun devir ve teslim yapmasına imkân vermeyecek durumda işten ayrılması halinde, Genel Müdürlük merkez kuruluşunda yetkili amir, taşra kuruluşunda ise mülkî idare amiri tarafından tayin edilecek bir kurul marifetiyle bu Yönetmeliğin ilgili maddelerine göre devir ve teslim işlemi yapılır.

Devir ve teslimin konusu

MADDE 67- (1) Devir ve teslim ile yükümlü bulunan memurların devir ve teslim işlerinin kapsamına giren hususlar şunlardır:

- a) Nüfus kütükleri.
- b) İşlemden kaldırılmış atik ve eski aile kütükleri, vukuat defterleri ile tescile esas olan belgeleri.
- c) Zimmetindeki demirbaşlar, resmî mühür, soğuk damga ve beratları.
- ç) Mavi kart ve uluslararası aile cüzdanları, bunların satış bedelleri ile kayıt ve satışına ilişkin elektronik ortamdan alınan defterlerin örnekleri.
- d) Resmî posta pulları.
- e) Teftiş ve denetleme dosyası.
- f) Memurlara ait özlük dosyaları.

Devir ve teslimde usul

MADDE 68- (1) Devir ve teslim, örneğine uygun üç örnek devir ve teslim tutanağının düzenlenmesi suretiyle yapılır. Tutanaklar devralan ve devreden tarafından imzalanır. Genel Müdürlük merkez kuruluşunda devir ve teslim memurlar arasında yapılmışsa şube müdürü, şube müdürleri arasında yapılmışsa daire başkanı, daire başkanları arasında yapılmışsa genel müdür yardımcısı, genel müdür yardımcıları arasında yapılmışsa Genel Müdür tarafından onaylanır.

(2) Genel Müdürlük taşra kuruluşunda ise devir ve teslim memurlar arasında yapılmışsa nüfus müdürü, nüfus müdürleri arasında yapılmışsa ilçelerde kaymakam, merkez ilçe nüfus müdürlüklerinde il nüfus ve vatandaşlık müdürü, il nüfus ve vatandaşlık müdürleri arasında yapılmışsa vali yardımcısı tarafından onaylanır.

Nüfus kütüklerinin devir ve tesliminde uygulanacak esaslar

MADDE 69- (1) Kâğıt ortamındaki nüfus kütükleri devir ve teslim edilirken;

- a) Usulüne uygun olarak onaylanıp onaylanmadığı ve sayfa numaralarının verilip verilmediği,
- b) Eksik sayfa olup olmadığı,
- c) Kütüklerde silinti veya kazıntı bulunup bulunmadığı,
- ç) Kütüklerin düzgün tutulup tutulmadığı, dağınık ve yırtık olup olmadıkları,
- d) Aile kütüklerinin güncel olarak tutulup tutulmadığı,

tespit edilir.

Denetim yetkisi

MADDE 70- (1) Genel Müdürlük taşra kuruluşlarını; vali, Genel Müdür, genel müdür yardımcısı, daire başkanı, mülkiye müfettişleri ve ayrıca ilçe nüfus müdürlüklerini kaymakam ve il nüfus ve vatandaşlık müdürü denetlemeye yetkilidir.

(2) İl nüfus ve vatandaşlık müdürleri ve nüfus müdürleri dairelerindeki personeli ve çalışmalarını Genel Müdürlük tarafından belirlenen usul ve esaslara göre denetim ve gözetim altında bulundurarak gereken tedbirleri alırlar.

ON YEDİNCİ KISIM **Çeşitli ve Son Hükümler**

Formların tasarımı

MADDE 71- (1) Bakanlık, görev alanına giren konularda uygulamada kullanılacak olan form, belge ve tutanakları hazırlamaya ve gerekli düzenlemeleri yapmaya yetkilidir.

İdarî para cezası kararları

MADDE 72- (1) İdarî para cezalarına ilişkin kararlar, her takvim yılı için tarih ve sıra sayılarına göre saklanır.

Hüküm bulunmayan haller

MADDE 73- (1) Bu Yönetmelikte hüküm bulunmayan hallerde ilgili diğer mevzuat hükümleri uygulanır.

Uygulama talimatları

MADDE 74- (1) Bu Yönetmeliğin uygulanmasına ilişkin talimatlar, Genel Müdürlük tarafından belirlenir.

Yürürlükten kaldırılan mevzuat

MADDE 75- (1) 29/9/2006 tarihli ve 2006/11081 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulan Nüfus Hizmetleri Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük

MADDE 76- (1) Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 77- (1) Bu Yönetmelik hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.

ULUSLARARASI METİNLER

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİ

Birleşmiş Milletler Andlaşmasında ilân edilen ilkeler uyarınca insanlık ailesinin tüm üyelerinin, doğuştan varlıklarına özgü bulunan haysiyetle birlikte eşit ve devredilemez haklara sahip olmalarının tanınmasının, dünyada özgürlük, adalet ve barışın temeli olduğunu düşünerek,

Birleşmiş Milletler halklarının, insanın temel haklarına ve bireyin, insan olarak taşıdığı haysiyet ve değere olan kesin inançlarını Birleşmiş Milletler Andlaşmasında bir kez daha doğrulamış olduklarını ve daha geniş bir özgürlük ortamında toplumsal ilerleme ve daha iyi bir yaşam düzeyi sağlama yolundaki kararlılıklarını hatırdan tutarak,

Birleşmiş Milletlerin, İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde ve Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmelerinde herkesin, bu metinlerde yeralan hak ve özgürlüklerden ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka görüş, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuştan veya başka durumdan kaynaklanan ayrımlar dahil, hiçbir ayırım gözetilmeksizin yararlanma hakkına sahip olduklarını benimsediklerini ve ilân ettiklerini kabul ederek,

Uluslararası İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde, Birleşmiş Milletlerin, çocukların özel ilgi ve yardıma hakkı olduğunu ilân ettiğini anımsayarak,

Toplumun temel birimi olan ve tüm üyelerinin ve özellikle çocukların gelişmeleri ve esenlikleri için doğal ortamı oluşturan ailenin toplum içinde kendisinden beklenen sorumlulukları tam olarak yerine getirebilmesi için gerekli koruma ve yardımı görmesinin zorunluluğuna inanmış olarak,

Çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu olarak gelişebilmesi için mutluluk, sevgi ve anlayış havasının içindeki bir aile ortamında yetişmesinin gerekliliğini kabul ederek,

Çocuğun toplumda bireysel bir yaşantı sürdürebilmesi için her yönüyle hazırlanmasının ve Birleşmiş Milletler Andlaşmasında ilân edilen ülküler ve özellikle barış, değerbilirlik, hoşgörü, özgürlük, eşitlik ve dayanışma ruhuyla yetiştirilmesinin gerekliliğini gözönünde bulundurarak,

Çocuğa özel bir ilgi gösterme gerekliliğinin, 1924 tarihli, Cenevre Çocuk Hakları Bildirisinde ve 20 Kasım 1959 tarihinde Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Kurulunca kabul edilen Çocuk Hakları Bildirisinde belirtildiğini ve İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde, Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesinde (özellikle 23 ve 24 üncü maddelerinde) ve Ekono-

mik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmede (özellikle 10 uncu maddesinde) ve çocukların esenliği ile ilgili uzman kuruluşların ve uluslararası örgütlerin kurucu ve ilgili belgelerinde tanındığını hatırd tutarak,

Çocuk Hakları Bildirisinde de belirtildiği gibi «çocuğun gerek bedensel gerek zihinsel bakımdan tam erginliğe ulaşmamış olması nedeniyle doğum sonrasında olduğu kadar, doğum öncesinde de uygun yasal korumayı da içeren özel güvence ve koruma gereksiniminin bulunduğu»nu hatırd tutarak,

Ulusal ve uluslararası düzeyde çocukları aile yanına yerleştirme ve evlât edinmeye de özel atıfta bulunan Çocuğun Korunması ve Esenliğine İlişkin Toplumsal ve Hukuksal İlkeler Bildirisi; Çocuk Mahkemelerinin Yönetimi Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları (Pekin Kuralları) ve Acil Durumlarda ve Silâhlı Çatışma Halinde Kadınların ve Çocukların Korunmasına İlişkin Bildirinin hükümlerini anımsayarak,

Dünyadaki ülkelerin tümünde çok güç koşullar altında yaşayan ve bu nedenle özel bir ilgiye gereksinimi olan çocukların bulunduğu bilinci içinde, Çocuğun korunması ve uyumlu gelişmesi bakımından her halkın kendine özgü geleneklerinin ve kültürel değerlerinin taşıdığı önemi gözönünde tutarak,

Her ülkedeki, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki çocukların yaşama koşullarının iyileştirilmesi için uluslararası işbirliğinin taşıdığı önemin bilincinde olarak,

Aşağıdaki kurallar üzerinde anlaşmaya varmışlardır:

I. KISIM

Madde 1

Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, onsekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.

Madde 2

1. Taraf Devletler, bu Sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler.

2. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, yasal vasilerinin veya aile-

sinin öteki üyelerinin durumları, faaliyetleri, açıklanan düşünceleri veya inançları nedeniyle her türlü ayırma veya cezaya tâbi tutulmasına karşı etkili biçimde korunması için gerekli tüm uygun önlemleri alırlar.

Madde 3

1. Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.

2. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu olan diğer kişilerin hak ve ödevlerini de gözönünde tutarak, esenliği için gerekli bakım ve korumayı sağlamayı üstlenirler ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler, çocukların bakımı veya korunmasından sorumlu kurumların, hizmet ve faaliyetlerin özellikle güvenlik, sağlık, personel sayısı ve uygunluğu ve yönetimin yeterliliği açısından, yetkili makamlarca konulan ölçülere uymalarını taahhüt ederler.

Madde 4

Taraf Devletler, bu Sözleşmede tanınan hakların uygulanması amacıyla gereken her türlü yasal, idari ve diğer önlemleri alırlar. Ekonomik, sosyal ve kültürel haklara ilişkin olarak, Taraf Devletler eldeki kaynaklarını olabildiğince geniş tutarak, gerekirse uluslararası işbirliği çerçevesinde bu tür önlemler alırlar.

Madde 5

Taraf Devletler, bu Sözleşmenin çocuğa tanıdığı haklar doğrultusunda çocuğun yeteneklerinin geliştirilmesi ile uyumlu olarak, çocuğa yol gösterme ve onu yönlendirme konusunda ana-babanın, yerel gelenekler öngörüyorsa uzak aile veya topluluk üyelerinin, yasal vasilerinin veya çocuktan hukuken sorumlu öteki kişilerin sorumluluklarına, haklarına ve ödevlerine saygı gösterirler.

Madde 6

1. Taraf Devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler.

2. Taraf Devletler, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler.

Madde 7

1. Çocuk doğumdan hemen sonra derhal nüfus kütüğüne kaydedilecek ve doğumdan itibaren bir isim hakkına, bir vatandaşlık kazanma hakkına ve mümkün olduğu ölçüde ana-babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olacaktır.
2. Taraf Devletler, özellikle çocuğun tabiiyetsiz kalması sözkonusu olduğunda kendi ulusal hukuklarına ve ilgili uluslararası belgeler çerçevesinde üstlendikleri yükümlülüklerine uygun olarak bu hakların işlerlik kazanmasını taahhüt ederler.

Madde 8

1. Taraf Devletler, yasanın tanıdığı şekliyle çocuğun kimliğini; tabiiyeti, ismi ve aile bağları dahil, koruma hakkına saygı göstermeyi ve bu konuda yasa dışı müdahalelerde bulunmamayı taahhüt ederler.
2. Çocuğun kimliğinin unsurlarının bazılarında veya tümünden yasaya aykırı olarak yoksun bırakılması halinde, Taraf Devletler çocuğun kimliğine süratle yeniden kavuşturulması amacıyla gerekli yardım ve korumada bulunurlar.

Madde 9

1. Yetkili makamlar uygulanabilir yasa ve usullere göre ve temyiz yolu açık olarak, ayrılığın çocuğun yüksek yararına olduğu yolunda karar vermedikçe, Taraf Devletler, çocuğun; ana-babasından, onların rızası dışında ayrılmamasını güvence altına alırlar. Ancak, ana-babası tarafından çocuğun kötü muameleye maruz bırakılması ya da ihmâl edilmesi durumlarında ya da ana-babanın birbirinden ayrı yaşaması nedeniyle çocuğun ikametgâhının belirlenmesi amacıyla karara varılması gerektiğinde, bu tür bir ayrılık kararı verilebilir.
2. Bu maddenin birinci fıkrası uyarınca girişilen her işlemde, ilgili bütün taraflara işleme katılma ve görüşlerini bildirme olanağı tanınır.
3. Taraf Devletler, ana-babasından veya bunlardan birinden ayrılmasına karar verilen çocuğun, kendi yüksek yararına aykırı olmadıkça, anababanın ikisiyle de düzenli bir biçimde kişisel ilişki kurma ve doğrudan görüşme hakkına saygı gösterirler.
4. Böyle bir ayrılık, bir Taraf Devlet tarafından girişilen ve çocuğun kendisinin ana veya babasının veya her ikisinin birden tutuklanmasını, hapsini, sürgün, sınırdışı edilmesini veya ölümünü (ki buna devletin gözetimi altında iken nedeni ne olursa olsun meydana gelen ölüm dahildir) tevlit eden herhangi benzer bir işlem sonucu olmuşsa, bu Taraf Devlet, istek

üzerine ve çocuğun esenliğine zarar vermemek koşulu ile; ana-babaya, çocuğa veya uygun olursa, ailenin bir başka üyesine, sözkonusu aile bireyinin ya da bireylerinin bulunduğu yer hakkında gereken bilgiyi verecektir. Taraf Devletler, böyle bir istemin başlı başına sunulmasının ilgili kişi veya kişiler bakımından aleyhe hiç bir sonuç yaratmamasını ayrıca taahhüt ederler.

Madde 10

1. 9 uncu Maddenin 1 inci fıkrası uyarınca Taraf Devletlere düşen sorumluluğa uygun olarak, çocuk veya ana-babası tarafından, ailenin birleşmesi amaçlarıyla yapılan bir Taraf Devlet ülkesine girme ya da onu terketme konusundaki her başvuru, Taraf Devletlerce olumlu, insani ve ivedi bir tutumla ele alınacaktır. Taraf Devletler, bu tür bir başvuru yapılmasının başvuru sahipleri veya aile üyeleri aleyhine sonuçlar yaratmamasını taahhüt ederler.

2. Ana-babası, ayrı devletlerde oturan bir çocuk olağanüstü durumlar hariç, hem ana hem de babası ile düzenli biçimde kişisel ilişkiler kurma ve doğrudan görüşme hakkına sahiptir. Bu nedenle ve 9 uncu maddenin 1 inci fıkrasına göre Taraf Devletlere düşen sorumluluğa uygun olarak, Taraf Devletler çocuğun ve ana-babasının Taraf Devletlerin ülkeleri dahil herhangi bir ülkeyi terketmeye ve kendi ülkelerine dönme hakkına saygı gösterirler. Herhangi bir ülkeyi terketme hakkı, yalnızca yasada öngörüldüğü gibi ve ulusal güvenliği, kamu düzenini, kamu sağlığı ve ahlak veya başkalarının hak ve özgürlüklerini korumak amacı ile ve işbu Sözleşme ile tanınan öteki haklarla bağdaştığı ölçüde kısıtlamalara konu olabilir.

Madde 11

1. Taraf Devletler, çocukların yasadışı yollarla ülke dışına çıkarılıp geri döndürülmemesi halleriyle mücadele için önlemler alırlar.

2. Bu amaçla Taraf Devletler iki ya da çok taraflı anlaşmalar yapılmasını ya da mevcut anlaşmalara katılmayı teşvik ederler.

Madde 12

1. Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar.

2. Bu amaçla, çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada çocuğun ya doğrudan doğruya veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi fırsatı, ulusal yasanın usule ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa, özellikle sağlanacaktır.

Madde 13

1. Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir; bu hak, ülke sınırlarına bağlı olmaksızın; yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir.

2. Bu hakkın kullanılması yalnızca:

a) Başkasının haklarına ve itibarına saygı,

b) Milli güvenliğin, kamu düzeninin, kamu sağlığı ve ahlakın korunması nedenleriyle ve kanun tarafından öngörülmek ve gerekli olmak kaydıyla yapılan sınırlamalara konu olabilir.

Madde 14

1. Taraf Devletler, çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlükleri hakkına saygı gösterirler.

2. Taraf Devletler, ana-babanın ve gerekiyorsa yasal vasilerin; çocuğun yeteneklerinin gelişmesiyle bağdaşır biçimde haklarının kullanılmasında çocuğa yol gösterme konusundaki hak ve ödevlerine, saygı gösterirler.

3. Birkimsenin dinine inançlarını açıklama özgürlüğü kanunla öngörülmek ve gerekli olmak kaydıyla yalnızca kamu güvenliği, düzeni, sağlığı ya da ahlâki ya da başkalarının temel hakları ve özgürlüklerini korumak gibi amaçlarla sınırlandırılabilir.

Madde 15

1. Taraf Devletler, çocuğun dernek kurma ve barış içinde toplanma özgürlüklerine ilişkin haklarını kabul ederler.

2. Bu hakların kullanılması, ancak yasayla zorunlu kılınan ve demokratik bir toplumda gerekli olan ulusal güvenlik, kamu güvenliği, kamu düzeni yararına olarak ya da kamu sağlığı ve ahlâkın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla yapılan sınırlamalardan başkalarıyla kısıtlandırılamaz.

Madde 16

1. Hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişimine keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz.

2. Çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.

Madde 17

Taraf Devletler, kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun; özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlâki esenliği ile bedensel ve zihinsel

sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar.

Bu amaçla Taraf Devletler:

- a) Kitle iletişim araçlarını çocuk bakımından toplumsal ve kültürel yararı olan ve 29 uncu maddenin ruhuna uygun bilgi ve belgeyi yaymak için teşvik ederler;
- b) Çeşitli kültürel, ulusal ve uluslararası kaynaklardan gelen bu türde bilgi ve belgelerin üretimi, değişimi ve yayımı amacıyla uluslararası işbirliğini teşvik ederler;
- c) Çocuk kitaplarının üretimini ve yayılmasını teşvik ederler;
- d) Kitle iletişim araçlarını azınlık grubu veya bir yerli ahaliye mensup çocukların dil gereksinimlerine özel önem göstermeleri konusunda teşvik ederler;
- e) 13 ve 18 inci maddelerde yeralan kurallar gözönünde tutularak çocuğun esenliğine zarar verebilecek bilgi ve belgelere karşı korunması için uygun yönlendirici ilkeler geliştirilmesini teşvik ederler.

Madde 18

1. Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesinde ve gelişmesinin sağlanmasında ana-babanın birlikte sorumluluk taşıdıkları ilkesinin tanınması için her türlü çabayı gösterirler. Çocuğun yetiştirilmesi ve geliştirilmesi sorumluluğu ilk önce ana-babaya ya da durum gerektiriyorsa yasal vasilelere düşer. Bu kişiler herşeyden önce çocuğun yüksek yararını gözönünde tutarak hareket ederler.

2. Bu Sözleşmede belirtilen hakların güvence altına alınması ve geliştirilmesi için Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesi konusundaki sorumluluklarını kullanmada ana-baba ve yasal vasilerin durumlarına uygun yardım yapar ve çocukların bakımı ile görevli kuruluşların, faaliyetlerin ve hizmetlerin gelişmesini sağlarlar.

3. Taraf Devletler, çalışan ana-babanın, çocuk bakım hizmet ve tesislerinden, çocuklarının da bu hizmet ve tesislerden yararlanma hakkını sağlamak için uygun olan her türlü önlemi alırlar.

Madde 19

1. Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dahil her

türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar.

2. Bu tür koruyucu önlemler; burada tanımlanmış olan çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başkaca yöntemleri ve uygun olduğu takdirde adliyenin işe el koyması olduğu kadar durumun gereklerine göre çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere, gereken desteği sağlamak amacı ile sosyal programların düzenlenmesi için etkin usulleri de içermelidir.

Madde 20

1. Geçici ve sürekli olarak aile çevresinden yoksun kalan veya kendi yararına olarak bu ortamda bırakılması kabul edilmeyen her çocuk, Devletten özel koruma ve yardım görme hakkına sahip olacaktır.

2. Taraf Devletler bu durumdaki bir çocuk için kendi ulusal yasalarına göre, uygun olan bakımı sağlayacaklardır.

3. Bu tür bakım, başkaca benzerleri yanında, bakıcı aile yanına verme, slâm Hukukunda kefalet (kafalah), evlât edinme ya da gerekiyorsa çocuk bakımı amacı güden uygun kuruluşlara yerleştirmeyi de içerir. Çözümler düşünülürken, çocuğun yetiştirilmesinde sürekliliğin korunmasına ve çocuğun etnik, dinsel, kültürel ve dil kimliğine gereken saygı gösterilecektir.

Madde 21

Evlât edinme sistemini kabul eden ve/veya buna izin veren Taraf Devletler, çocuğun en yüksek yararlarının temel düşünce olduğunu kabul edecek ve aşağıdaki ilkeleri gerçekleştireceklerdir:

a) Bir çocuğun evlât edinilmesine ancak yetkili makam karar verir. Bu makam uygulanabilir yasa ve usullere göre ve güvenilir tüm bilgilerin ışığında; çocuğun, ana-babası, yakınları ve yasal vasisine göre durumunu gözönüne alarak ve gereken durumlarda tüm ilgililerle yapılacak görüşme sonucu onların da evlât edinme konusundaki onaylarını alma zorunluluğuna uyarak, kararını verir.

b) Çocuğun kendi ülkesinde elverişli biçimde bakılması mümkün olmadığı veya evlât edinecek veya yanına yerleştirilecek aile bulunmadığı takdirde, ülkelerarası evlât edinmenin çocuk bakımından uygun bir çözüm olduğunu kabul ederler.

c) Başka bir ülkede evlât edinilmesi düşünülen çocuğun, kendi ülkesinde mevcut evlât edinme durumuyla eşdeğer olan güvence ve ölçülerden yararlanmasını sağlarlar.

d) Ülkelerarası evlât edinmede, yerleştirmenin ilgililer bakımından yasadışı para kazanma konusu olmaması için gereken bütün önlemleri alırlar.

e) Bu maddedeki amaçları, uygun olduğu ölçüde, ikili ya da çok taraflı düzenleme veya anlaşmalarla teşvik ederler ve bu çerçevede, çocuğun başka bir ülkede yerleştirilmesinin yetkili makam veya organlar tarafından yürütülmesini güvenceye almak için çaba gösterirler.

Madde 22

1. Taraf Devletler, ister tek başına olsun isterse ana babası veya herhangi bir başka kimse ile birlikte bulunsun, mülteci statüsü kazanmaya çalışan ya da uluslararası veya iç hukuk kural ve usulleri uyarınca mülteci sayılan bir çocuğun, bu Sözleşmede ve insan haklarına veya insani konulara ilişkin ve sözkonusu Devletlerin taraf oldukları diğer Uluslararası Sözleşmelerde tanınan ve bu duruma uygulanabilir nitelikte bulunan hakları kullanması amacıyla koruma ve insani yardımdan yararlanması için gerekli bütün önlemleri alırlar.

2. Bu nedenle, Taraf Devletler, uygun gördükleri ölçüde, Birleşmiş Milletler Teşkilatı ve onunla işbirliği yapan hükümetlerarası ve hükümetdışı yetkili başka kuruluşlarla bu durumda olan bir çocuğu korumak, ona yardım etmek, herhangi bir mülteci çocuğun ailesi ile yeniden biraraya gelebilmesi için ana-babası veya ailesinin başka üyeleri hakkında bilgi toplamak amacıyla işbirliğinde bulunurlar. Herhangi bir nedenle kendi aile çevresinden sürekli ya da geçici olarak ayrı düşmüş bir çocuğa bu Sözleşmeye göre tanınan koruma, aynı esaslar içinde, ana-babası ya da ailesinin başkaca üyelerinden hiçbirisi bulunmayan çocuğa da tanınacaktır.

Madde 23

1. Taraf Devletler zihinsel ya da bedensel özürlü çocukların saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını kolaylaştıran şartlar altında eksiksiz bir yaşama sahip olmalarını kabul ederler.

2. Taraf Devletler, özürlü çocukların özel bakımdan yararlanma hakkını tanırlar ve eldeki kaynakların yeterliliği ölçüsünde ve yapılan başvuru üzerine, yardımdan yararlanabilecek durumda olan çocuğa ve onun bakımından sorumlu olanlara, çocuğun durumu ve ana-babanın veya çocuğa bakanların içinde buldukları koşullara uygun düşecek yardımın yapılmasını teşvik ve taahhüt ederler.

3. Özürlü çocuğun, özel bakıma gereksinimi olduğu bilincinden hareketle bu maddenin 2 nci fıkrası uyarınca yapılması öngörülen yardım,

çocuğun ana-babasının ya da çocuğa bakanların parasal (mali) durumları gözönüne alınarak, olanaklar ölçüsünde ücretsiz sağlanır. Bu yardım; özürlü çocuğun eğitimi, meslek eğitimi, tıbbi bakım hizmetleri, rehabilitasyon hizmetleri, bir işte çalışabilecek duruma getirme hazırlık programları ve dinlenme/eğlenme olanaklarından etkin olarak yararlanmasını sağlamak üzere düzenlenir ve çocuğun en eksiksiz biçimde toplumla bütünleşmesi yanında, kültürel ve ruhsal yönü dahil bireysel gelişmesini gerçekleştirme amacını güder.

4. Taraf Devletler, uluslararası işbirliği ruhu içinde, özürlü çocukların koruyucu sıhhi bakımı, tıbbi, psikolojik ve işlevsel tedavileri alanlarına ilişkin gerekli bilgilerin alışverişi yanında, rehabilitasyon, eğitim ve mesleki eğitim hizmetlerine ilişkin yöntemlerin bilgilerini de içerecek şekilde ve Taraf Devletlerin bu alanlardaki güçlerini, anlayışlarını geliştirmek ve deneyimlerini zenginleştirmek amacıyla bilgi dağıtımını ve bu bilgiden yararlanmayı teşvik ederler. Bu bakımdan, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri, özellikle gözönüne alınır.

Madde 24

1. Taraf Devletler, çocuğun olabilecek en iyi sağlık düzeyine kavuşma, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerini veren kuruluşlardan yararlanma hakkını tanırlar. Taraf Devletler, hiçbir çocuğun bu tür tıbbi bakım hizmetlerinden yararlanma hakkından yoksun bırakılmamasını güvence altına almak için çaba gösterirler.

2. Taraf Devletler, bu hakkın tam olarak uygulanmasını takip ederler ve özellikle:

- a) Bebek ve çocuk ölüm oranlarının düşürülmesi;
- b) Bütün çocuklara gerekli tıbbi yardımın ve tıbbi bakımın; temel sağlık hizmetlerinin geliştirilmesine önem verilerek sağlanması;
- c) Temel sağlık hizmetleri çerçevesinde ve başka olanakların yanısıra, kolayca bulunabilen tekniklerin kullanılması ve besleyici yiyecekler ve temiz içme suyu sağlanması yoluyla ve çevre kirlenmesinin tehlike ve zararlarını gözönüne alarak, hastalık ve yetersiz beslenmeye karşı mücadeleye edilmesi;
- d) Anneye doğum öncesi ve sonrası uygun bakımın sağlanması;
- e) Bütün toplum kesimlerinin özellikle ana-babalar ve çocukların, çocuk sağlığı ve beslenmesi, anne sütü ile beslenmenin yararları, toplum ve çevre sağlığı ve kazaların önlenmesi konusunda temel bilgileri elde etmeleri ve bu bilgileri kullanmalarına yardımcı olunması;

f) Koruyucu sağlık bakımlarının, ana-babaya rehberliğini, aile planlanması eğitimi ve hizmetlerinin geliştirilmesi; amaçlarıyla uygun önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler, çocukların sağlığı için zararlı geleneksel uygulamaların kaldırılması amacıyla uygun ve etkili her türlü önlemi alırlar.

4. Taraf Devletler, bu maddede tanınan hakkın tam olarak gerçekleştirilmesini tedricen sağlamak amacıyla uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi ve teşviki konusunda karşılıklı olarak söz verirler. Bu konuda gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle gözönünde tutulur.

Madde 25

Taraf Devletler, yetkili makamlarca korunma ve bakım altına alma, bedensel ya da ruhsal tedavi amaçlarıyla hakkında bir yerleştirme tedbiri uygulanan çocuğun, gördüğü tedaviyi ve yerleştirilmesine bağlı diğer tüm şartları belli aralıklarla gözden geçirme hakkına sahip olduğunu kabul ederler.

Madde 26

1. Taraf Devletler, her çocuğun, sosyal sigorta dahil, sosyal güvenlikten yararlanma hakkını tanır ve bu hakkın tam olarak gerçekleşmesini sağlamak için ulusal hukuklarına uygun, gerekli önlemleri alırlar. 2. Sosyal Güvenlik, çocuğun ve çocuğun bakımından sorumlu olanların kaynakları ve koşulları gözönüne alınarak ve çocuk tarafından ya da onun adına yapılan sosyal güvenlikten yararlanma başvurusuna ilişkin başkaca durumlar da gözönünde tutularak sağlanır.

Madde 27

1. Taraf Devletler, her çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâksal ve toplumsal gelişmesini sağlayacak yeterli bir hayat seviyesine hakkı olduğunu kabul ederler.

2. Çocuğun gelişmesi için gerekli hayat şartlarının sağlanması sorumluluğu; sahip oldukları imkânlar ve mali güçleri çerçevesinde öncelikle çocuğun ana-babasına veya çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere düşer.

3. Taraf Devletler, ulusal durumlarına göre ve olanakları ölçüsünde, ana-babaya ve çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere, çocuğun bu hakkının uygulanmasında yardımcı olmak amacıyla gerekli önlemleri alır ve gereksinim olduğu takdirde özellikle beslenme, giyim ve barınma konularında maddi yardım ve destek programları uygularlar.

4. Taraf Devletler, Taraf Devlet ülkesinde veya başka ülkede bulunsun; ana-babası veya çocuğa karşı mali sorumluluğu bulunan diğer kişiler tarafından, çocuğun bakım giderlerinin karşılanmasını sağlamak amacıyla her türlü uygun önlemi alırlar. Özellikle çocuğa karşı mali sorumluluğu olan kişinin, çocuğun ülkesinden başka bir ülkede yaşaması halinde, Taraf Devletler bu konuya ilişkin uluslararası anlaşmalara katılmayı veya bu tür anlaşmalar akdinin yanısıra başkaca uygun düzenlemelerin yapılmasını teşvik ederler.

Madde 28

1. Taraf Devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle:

- a) İlköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler;
- b) Orta öğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik ederler ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlarlar ve gerekli durumlarda mali yardım yapılması ve öğretimi parasız kılmak gibi uygun önlemleri alırlar;
- c) Uygun bütün araçları kullanarak, yüksek öğretimi yetenekleri doğrultusunda herkese açık hale getirirler;
- d) Eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliği bütün çocuklar için elde edilir hale getirirler;
- e) Okullarda düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terketme oranlarının düşürülmesi için önlem alırlar.

2. Taraf Devletler, okul disiplininin çocuğun insan olarak taşıdığı saygınlıkla bağdaşır biçimde ve bu Sözleşmeye uygun olarak yürütülmesinin sağlanması amacıyla gerekli olan tüm önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler eğitim alanında, özellikle cehaletin ve okuma yazma bilmemenin dünyadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve çağdaş eğitim yöntemlerine ve bilimsel ve teknik bilgilere sahip olunmasını kolaylaştırmak amacıyla uluslararası işbirliğini güçlendirir ve teşvik ederler. Bu konuda, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle gözönünde tutulur.

Madde 29

1. Taraf Devletler çocuk eğitiminin aşağıdaki amaçlara yönelik olmasını kabul ederler;

- a) Çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi;
- b) İnsan haklarına ve temel özgürlüklere, Birleşmiş Milletler Andlaşmasında benimsenen ilkelere saygısının geliştirilmesi;
- c) Çocuğun ana-babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, çocuğun yaşadığı veya geldiği menşe ülkenin ulusal değerlerine ve kendisinden farklı uygarlıklara saygısının geliştirilmesi;
- d) Çocuğun, anlayışı, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik ve ister etnik, ister ulusal, ister dini gruplardan, isterse yerli halktan olsun, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla, özgür bir toplumda, yaşantıyı, sorumlulukla üstlenecek şekilde hazırlanması;
- e) Doğal çevreye saygısının geliştirilmesi,

2. Bu maddenin veya 28 inci maddenin hiçbir hükmü gerçek ve tüzel kişilerin öğretim kurumları kurmak ve yönetmek özgürlüğüne, bu maddenin 1 inci fıkrasında belirtilen ilkelere saygı gösterilmesi ve bu kurumlarda yapılan eğitimin Devlet tarafından konulmuş olan asgari kurallara uygun olması koşuluyla, aykırı sayılacak biçimde yorumlanmayacaktır.

Madde 30

Soya, dine ya da dile dayalı azınlıkların ya da yerli halkların varolduğu Devletlerde, böyle bir azınlığa mensup olan ya da yerli halktan olan çocuk, ait olduğu azınlık topluluğunun diğer üyeleri ile birlikte kendi kültüründen yararlanma, kendi dinine inanma ve uygulama ve kendi dilini kullanma hakkından yoksun bırakılamaz.

Madde 31

1. Taraf Devletler çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence (etkinliklerinde) bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkını tanırlar.
2. Taraf Devletler, çocuğun kültürel ve sanatsal yaşama tam olarak katılma hakkını saygı duyarak tanırlar ve özendirirler ve çocuklar için, boş zamanı değerlendirmeye, dinlenmeye, sanata ve kültüre ilişkin (etkinlikler) konusunda uygun ve eşit fırsatların sağlanmasını teşvik ederler.

Madde 32

1. Taraf Devletler, çocuğun, ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitimine zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâksal ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul ederler.

2. Taraf Devletler, bu maddenin uygulamaya konulmasını sağlamak için yasal, idari, toplumsal ve eğitsel her önlemi alırlar. Bu amaçlar ve öteki uluslararası belgelerin ilgili hükümleri gözönünde tutularak, Taraf Devletler özellikle şu önlemleri alırlar:

- a) İşe kabul için bir ya da birden çok asgari yaş sınırı tesbit ederler;
- b) Çalışmanın saat olarak süresi ve koşullarına ilişkin uygun düzenlemeleri yaparlar.
- c) Bu maddenin etkili biçimde uygulanmasını sağlamak için ceza veya başka uygun yaptırımlar öngörürler.

Madde 33

Taraf Devletler, çocukların uluslararası anlaşmalarda tanımladığı biçimde uyuşturucu ve psikotrop maddelerin yasadışı kullanımına karşı korunması ve çocukların bu tür maddelerin yasadışı üretimi ve kaçakçılığı alanında kullanılmasını önlemek amacıyla, yasal, sosyal ve eğitsel nitelikte de dahil olmak üzere, her türlü uygun önlemleri alırlar.

Madde 34

Taraf Devletler, çocuğu, her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suistimale karşı koruma güvencesi verirler. Bu amaçla Taraf Devletler özellikle:

- a) Çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılması veya zorlanmasını;
- b) Çocukların, fuhuş, ya da diğer yasadışı cinsel faaliyette bulundurularak sömürülmesini;
- c) Çocukların pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemedeki kullanılarak sömürülmesini, önlemek amacıyla ulusal düzeyde ve ikili ile çok taraflı ilişkilerde gerekli her türlü önlemi alırlar.

Madde 35

Taraf Devletler, her ne nedenle ve hangi biçimde olursa olsun, çocukların kaçırılmaları, satılmaları veya fuhuşa konu olmalarını önlemek için ulusal düzeyde ve ikili ve çok yanlı ilişkilerde gereken her türlü önlemleri alırlar.

Madde 36

Taraf Devletler, esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek başka her türlü sömürüye karşı çocuğu korurlar.

Madde 37

Taraf Devletler aşağıdaki hususları sağlarlar:

- a) Hiçbir çocuk, işkence veya diğer zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ve cezaya tâbi tutulmayacaktır. Onsekiz yaşından küçük olanlara, işledikleri suçlar nedeniyle idam cezası verilemeyeceği gibi salıverilme koşulu bulunmayan ömür boyu hapis cezası da verilmeyecektir.
- b) Hiçbir çocuk yasadışı ya da keyfi biçimde özgürlüğünden yoksun bırakılmayacaktır. Bir çocuğun tutuklanması, alıkonulması veya hapsi yasa gereği olacak ve ancak en son başvurulacak bir önlem olarak düşünüülüp, uygun olabilecek en kısa süre ile sınırlı tutulacaktır.
- c) Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuğa insancıl biçimde ve insan kişiliğinin özünde bulunan saygınlık ve kendi yaşındaki kişilerin gereksinimleri gözönünde tutularak davranılacaktır. Özgürlüğünden yoksun olan her çocuk, kendi yüksek yararı aksini gerektirmedikçe, özellikle yetişkinlerden ayrı tutulacak ve olağanüstü durumlar dışında ailesi ile yazışma ve görüşme yoluyla ilişki kurma hakkına sahip olacaktır.
- d) Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuk, kısa zamanda yasal ve uygun olan diğer yardımlardan yararlanma hakkına sahip olacağı gibi özgürlüğünden yoksun bırakılmasının yasaya aykırılığını bir mahkeme veya diğer yetkili, bağımsız ve tarafsız makam önünde iddia etme ve böylesi bir işlemle ilgili olarak ivedi karar verilmesini isteme hakkına da sahip olacaktır.

Madde 38

1. Taraf Devletler, silahlı çatışma halinde kendilerine uygulanabilir olan uluslararası hukukun, çocukları da kapsayan insani kurallarına uymak ve uyulmasını sağlamak yükümlülüğünü üstlenirler.
2. Taraf Devletler, onbeş yaşından küçüklerin çatışmalara doğrudan katılmaması için uygun olan bütün önlemleri alırlar.
3. Taraf Devletler, özellikle onbeş yaşına gelmemiş çocukları askere almaktan kaçınırlar. Taraf Devletler, onbeş ile onsekiz yaş arasındaki çocukların silah altına alınmaları gereken durumlarda, önceliği yaşça büyük olanlara vermek için çaba gösterirler.
4. Silahlı çatışmalarda sivil halkın korunmasına ilişkin uluslararası insani hukuk kuralları tarafından öngörülen yükümlülüklerine uygun olarak, Taraf Devletler, silahlı çatışmadan etkilenen çocuklara koruma ve bakım sağlamak amacıyla mümkün olan her türlü önlemi alırlar.

Madde 39

Taraf Devletler, her türlü ihmal, sömürü ya da suistimal, işkence ya da her türlü zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ya da ceza uygulaması ya da silahlı çatışma mağduru olan bir çocuğun, bedensel ve ruhsal bakımdan sağlığına yeniden kavuşması ve yeniden toplumla bütünleşebilmesini temin için uygun olan tüm önlemleri alırlar. Bu tür sağlığa kavuşturma ve toplumla bütünleştirme, çocuğun sağlığını, özgüvenini ve saygınlığını geliştirici bir ortamda gerçekleştirilir.

Madde 40

1. Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlâl ettiği iddia edilen ve bu nedenle itham edilen ya da ihlâl ettiği kabul edilen her çocuğun; çocuğun yaşı ve yeniden topluma kazandırılmasının ve toplumda yapıcı rol üstlenmesinin arzu edilir olduğu hususları gözönünde bulundurularak, taşıdığı saygınlık ve değer duygusunu geliştirecek ve başkalarının da insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygı duymasını pekiştirecek nitelikte muamele görme hakkını kabul ederler.

2. Bu amaçla ve uluslararası belgelerin ilgili hükümleri göz-önünde tutularak Taraf Devletler özellikle, şunları sağlarlar:

a) İşlendiği zaman ulusal ya da uluslararası hukukça yasaklanmamış bir eylem ya da ihmâl nedeniyle hiçbir çocuk hakkında ceza yasasını ihlâl ettiği iddiası ya da ithamı öne sürülemeyeceği gibi böyle bir ihlâlde bulunduğu da kabul edilmeyecektir.

b) Hakkında ceza kanununu ihlâl iddiası veya ithamı bulunan her çocuk aşağıdaki asgari güvencelere sahiptir:

i) Haklarındaki suçlama yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılmak;

ii) Haklarındaki suçlamalardan kendilerinin hemen ve doğrudan doğruya; ya da uygun düşen durumlarda ana-babaları ya da yasal vasileri kanalı ile haberli kılınmak ve savunmalarının hazırlanıp sunulmasında gerekli yasal ya da uygun olan başka yardımdan yararlanmak;

iii) Yetkili, bağımsız ve yansız bir makam ya da mahkeme önünde adli ya da başkaca uygun yardımdan yararlanarak ve özellikle çocuğun yaşı ve durumu gözönüne alınmak suretiyle kendisinin yüksek yararına aykırı olduğu saptanmadığı sürece, ana-babası veya yasal vasisi de hazır bulundurularak yasaya uygun biçimde adil bir duruşma ile konunun gecikmeksizin karara bağlanmasının sağlanması;

iv) Tanıklık etmek ya da suç ikrarında bulunmak için zorlanmamak; aleyhine olan tanıkları sorguya çekmek veya sorguya çekmiş olmak ve lehi-

ne olan tanıkların hazır bulunmasının ve sorgulanmasının eşit koşullarda sağlanması;

v) Ceza yasasını ihlâl ettiği sonucuna varılması halinde, bu kararın ve bunun sonucu olarak alınan önlemlerin daha yüksek yetkili, bağımsız ve yansız bir makam ya da mahkeme önünde yasaya uygun olarak incelenmesi;

vi) Kullanılan dili anlamaması veya konuşamaması halinde çocuğun parasız çevirmen yardımından yararlanması;

vii) Kovuşturmanın her aşamasında özel hayatının gizliliğine tam saygı gösterilmesine hakkı olmak;

3. Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlâl ettiği iddiası ileri sürülen, bununla itham edilen ya da ihlâl ettiği kabul olunan çocuk bakımından, yalnızca ona uygulanabilir yasaların, usullerin, onunla ilgili makam ve kuruluşların oluşturulmasını teşvik edecek ve özellikle şu konularda çaba göstereceklerdir:

a) Ceza Yasasını ihlâl konusunda asgari bir yaş sınırı belirleyerek, bu yaş sınırının altındaki çocuğun ceza ehliyetinin olmadığı kabulü;

b) Uygun bulunduğu ve istenilir olduğu takdirde, insan hakları ve yasal güvencelere tam saygı gösterilmesi koşulu ile bu tür çocuklar için adli kovuşturma olmaksızın önlemlerin alınması.

4. Koruma tedbiri, yönlendirme ve gözetim kararları, danışmanlık, şartlı salıverme, bakım için yerleştirme, eğitim ve meslek öğretme programları ve diğer kurumsal bakım seçenekleri gibi çeşitli düzenlemelerin uygulanmasında, çocuklara durumları ve suçları ile orantılı ve kendi esenliklerine olacak biçimde muamele edilmesi sağlanacaktır.

Madde 41

Bu Sözleşmede yeralan hiçbir husus, çocuk haklarının gerçekleştirilmesine daha çok yardımcı olan ve;

a) Bir Taraf Devletin yasasında; veya

b) Bu Devlet bakımından yürürlükte olan uluslararası hukukta yeralan hükümleri etkilemeyecektir.

II. KISIM

Madde 42

Taraf Devletler, Sözleşme ilke ve hükümlerinin uygun ve etkili araçlarla yetişkinler kadar çocuklar tarafından da yaygın biçimde öğrenilmesini sağlamayı taahhüt ederler.

Madde 43

1. Taraf Devletlerin bu Sözleşme ile üstlendikleri yükümlülükleri yerine getirme konusunda kaydettikleri ilerlemeleri incelemek amacıyla, görevleri aşağıda belirtilen bir Çocuk Hakları Komitesi kurulmuştur.

2. Komite bu Sözleşme ile hükme bağlanan alanda yetenekleriyle tanınmış ve yüksek ahlâk sahibi on uzmandan oluşur. Komite üyeleri Taraf Devletlerce kendi vatandaşları arasından ve kişisel olarak görev yapmak üzere, adil bir coğrafi dağılımı sağlama gereği ve başlıca hukuk sistemleri göz-önünde tutularak seçilirler.

3. Komite üyeleri, Taraf devletlerce gösterilen kişiler listesinden gizli oyla seçilirler. Her Taraf Devlet, vatandaşları arasından bir uzmanı aday gösterebilir.

4. Komite için ilk seçim, bu Sözleşmenin yürürlüğe girişini izleyen altı ay içinde yapılır. Sonraki seçimler iki yılda bir yapılır. Her seçim tarihinden en az dört ay önce, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, Taraf Devletleri iki ay içinde adaylarını göstermeye yazılı olarak davet eder. Daha sonra Genel Sekreter böylece belirlenen kişilerden, kendilerini gösteren Taraf Devletleri de işaret ederek, alfabetik sıraya göre oluşturduğu bir listeyi, Taraf Devletlere bildirir.

5. Seçimler, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Merkezinde, Genel Sekreter tarafından davet edilen Taraf Devletler toplantılarında yapılır. Nisabı, Taraf Devletlerin üçte ikisinin oluşturduğu bu toplantılarda, hazır bulunan ve oy kullanan Devletlerin salt çoğunluğuyla en fazla oy alan kişiler Komiteye seçilir.

6. Komite üyeleri dört yıl için seçilir. Aday gösterildikleri takdirde yenisinden seçilebilirler. İlk seçimde seçilmiş olan beş üyenin görevi iki yıl sonra sona erer, bu beş üyenin isimleri ilk seçimden hemen sonra toplantı başkanı tarafından çekilen kura ile belirlenir.

7. Bir komite üyesinin ölmesi veya çekilmesi ya da başka herhangi bir nedenle bir üyenin Komitedeki görevlerini yapamaz hale gelmesi durumunda adaylığını öneren Taraf Devlet, Komitenin onaylaması koşuluyla, böylece boşalan yerdeki görev süresi doluncaya kadar, kendi vatandaşları arasından başka bir uzmanı atayabilir.

8. Komite, iç tüzüğünü kendisi belirler.

9. Komite, memurlarını iki yıllık bir süre için seçer.

10. Komite toplantıları olağan olarak Birleşmiş Milletler Teşkilatı Merkezinde ya da Komite tarafından belirlenecek başka uygun bir yerde yapı-

lır. Komite olağan olarak her yıl toplanır. Komite toplantılarının süresi, gerektiğinde, Genel Kurulca onaylanmak koşuluyla, bu Sözleşmeye Taraf Devletlerin bir toplantısıyla belirlenir veya değiştirilir.

11. Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri gerekli maddi araçları ve personeli bu Sözleşme ile kendisine verilen görevleri etkili biçimde görebilmesi amacıyla, Komite emrine verir.

12. Bu Sözleşme uyarınca oluşturulan Komitenin üyeleri, Genel Kurulun onayı ile, Birleşmiş Milletler Teşkilatının kaynaklarından karşılanmak üzere, Genel Kurulca saptanan şart ve koşullar çerçevesinde kararlaştırılan ücreti alırlar.

Madde 44

1. Taraf Devletler, bu Sözleşmede tanınan hakları yürürlüğe koymak için, aldıkları önlemleri ve bu haklardan yararlanma konusunda gerçekleştirilen ilerlemeye ilişkin raporları:

a) Bu Sözleşmenin, ilgili Taraf Devlet bakımından yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak iki yıl içinde,

b) Daha sonra beş yılda bir,

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri aracılığı ile Komiteye sunmayı taahhüt ederler.

2. Bu madde uyarınca hazırlanan raporlarda, bu Sözleşmeye göre üstlenilen sorumlulukların, şayet varsa, yerine getirilmesini etkileyen nedenler ve güçlükler belirtilecektir. Raporlarda ayrıca, ilgili ülkede Sözleşmenin uygulanması hakkında Komiteyi etraflıca aydınlatacak biçimde yeterli bilgi de bulunacaktır.

3. Komiteye etraflı bilgi içeren bir ilk rapor sunmuş olan Taraf Devlet, bu maddenin 1 (b) bendi gereğince sunacağı sonraki raporlarında daha önce verilmiş olan temel bilgileri tekrarlamayacaktır.

4. Komite, Taraf Devletlerden Sözleşmenin uygulamasına ilişkin her türlü ek bilgi isteminde bulunabilir.

5. Komite, iki yılda bir Ekonomik ve Sosyal Konsey aracılığı ile Genel Kurula faaliyetleri hakkında bir rapor sunar.

6. Taraf Devletler kendi raporlarının ülkelerinde geniş biçimde yayımını sağlarlar.

Madde 45

Sözleşmenin etkili biçimde uygulanmasını geliştirme ve Sözleşme kapsamına giren alanda uluslararası işbirliğini teşvik etmek amacıyla:

a) Uzmanlaşmış kurumlar, UNICEF ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının öteki organları, bu Sözleşmenin kendi yetki alanlarına ilişkin olan hükümlerinin uygulanmasının incelenmesi sırasında, temsil edilmek hakkına sahiptirler. Komite; uzmanlaşmış kurumları, UNICEF'i ve uygun bulunduğu öteki yetkili kuruluşları, kendi yetki alanlarını ilgilendiren konularda uzman olarak görüş vermeye davet edebilir. Komite, uzmanlaşmış kurumları, UNICEF'i ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının öteki organlarını kendi faaliyet alanlarına ilişkin kesimlerde Sözleşmenin uygulanması hakkında rapor sunmaya davet edebilir;

b) Komite, uygun bulunduğu takdirde, Taraf Devletlerce sunulmuş, bir istem içeren ya da teknik danışma veya yardım ihtiyacını belirten her raporu, gerekiyorsa Komitenin bu istek veya ihtiyaca ilişkin tavsiye ve gözlemlerini de ekleyerek, uzmanlaşmış kurumlara, UNICEF'e ve öteki yetkili kuruluşlara gönderir;

c) Komite, Genel Kurula Genel Sekreterden Komite adına çocuk haklarına ilişkin sorunlarda incelemeler yaptırması isteğinde bulunulmasını, tavsiye edebilir;

d) Komite, bu Sözleşmenin 44 ve 45 inci maddeleri uyarınca alınan bilgilere dayanarak, telkin ve genel nitelikte tavsiyelerde bulunabilir. Bu telkin ve genel nitelikteki tavsiyeler, ilgili olan her Taraf Devlete gönderilir ve şayet varsa, Taraf Devletlerin yorumları ile birlikte Genel Kurulun dikkatine sunulur.

III. KISIM

Madde 46

Bu Sözleşme bütün Devletlerin imzasına açıktır.

Madde 47

Bu Sözleşme onaylamaya bağlı tutulmuştur. Onay belgeleri Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Madde 48

Bu Sözleşme bütün Devletlerin katılmasına açık olacaktır. Katılma belgeleri Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Madde 49

1. Bu Sözleşme, yirminci onay ya da katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi tarihini izleyen otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.

2. Yirminci onay ya da katılma belgesinin tevdiinden sonra bu Sözleşmeyi onaylayacak ya da ona katılacak Devletlerin her biri için, bu Sözleşme, sözkonusu Devletin onay ya da katılma belgesini tevdi tarihinden sonraki otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.

Madde 50

1. Bu Sözleşmeye Taraf herhangi bir Devlet bir değişiklik önerisinde bulunabilir ve buna ilişkin metni Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edebilir. Genel Sekreter bunun üzerine değişiklik önerisini Taraf Devletlere, önerinin incelenmesi ve oya konulması amacıyla bir Taraf Devletler Konferansı oluşturulmasını isteyip istemediklerini kendisine bildirmeleri kaydıyla, iletir. Böyle bir duyuru tarihini izleyen dört ay içinde Taraf Devletlerin en az üçte biri sözkonusu konferansın toplanmasından yana olduklarını ifade ederlerse Genel Sekreter, Birleşmiş Milletler Teşkilatı çerçevesinde bu konferansı düzenler. Konferansta hazır bulunan ve oy kullanan Taraf Devletlerin çoğunluğu tarafından kabul edilen her değişiklik, onay için Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna sunulur.

2. Bu maddenin 1 inci fıkrasında yeralan hükümlere uygun olarak kabul edilen bir değişiklik, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca onaylandığı ve bu Sözleşmeye Taraf Devletlerin üçte iki çoğunluğu tarafından kabul edildiği zaman yürürlüğe girer.

3. Bir değişiklik yürürlüğe girdiği zaman, onu kabul eden Taraf Devletler bakımından bağlayıcılık taşır. Öteki Taraf Devletler bu Sözleşme hükümleri ve daha önce kabul ettikleri her değişiklikle bağlı kalırlar.

Madde 51

1. Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, onay ya da katılma anında yapılabilecek çekincelerin metnini alacak ve bütün Devletlere bildirecektir.

2. Bu Sözleşmenin amacı ve konusu ile bağdaşmayan hiçbir çekinceye izin verilmeyecektir.

3. Çekinceler, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreterince, geri alınacağına ilişkin bildirimde bulunma yoluyla her zaman geri alınabilir. Bunun üzerine Genel Sekreter, bütün Devletleri haberdar eder. Böyle bir bildirim, Genel Sekreter tarafından alındığı tarihte işlerlik kazanır.

Madde 52

Bir Taraf Devlet, bu Sözleşmeyi, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreterine vereceği yazılı bildirim yoluyla feshedebilir. Fesih, bildirim Genel Sekreter tarafından alınması tarihinden bir yıl sonra geçerli olur.

Madde 53

Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, bu Sözleşmenin tevdi makamı olarak belirlenmiştir.

Madde 54

İngilizce, Arapça, Çince, İspanyolca, Fransızca ve Rusça metinleri de aynı derecede geçerli olan bu Sözleşmenin özgün metni, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Hükümetleri tarafından tam yetkili kılınan aşağıda imzaları bulunan Temsilciler, yukarıdaki kuralların ışığında, bu Sözleşmeyi imzalamışlardır.

“İhtirazi Kayıt:

Türkiye Cumhuriyeti Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 17, 29 ve 30. maddeleri hükümlerini T.C. Anayasası ve 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Anlaşması hükümlerine ve ruhuna uygun olarak yorumlama hakkını saklı tutmaktadır.”

ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞMEYE EK ÇOCUK SATIŞI, ÇOCUK FAHİŞELİĞİ VE ÇOCUK PORNOGRAFİSİ İLE İLGİLİ İHTİYARİ PROTOKOL

İşbu Protokol'e Taraf olan Devletler, Taraf Devletlerin, Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin amaçlarını daha fazla gerçekleştirmek ve Sözleşme hükümlerinin, özellikle 1, 11, 21, 32, 33, 34, 35 ve 36 ncı maddelerinin daha iyi uygulanmasını sağlayabilmek amacıyla, çocuk satışı, çocuk fahişeliği ve çocuk pornografisinden çocukların korunmasını güvence altına almak için almaları gereken önlemleri artırmalarının uygun olacağını düşünerek; Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin, çocukları ekonomik istismardan ve çocuk açısından tehlike arz edebilecek veya çocuğun eğitimini aksatabilecek veya, çocuk sağlığına veya fiziksel, zihinsel, ruhsal, ahlaki ya da sosyal gelişimine zarar verebilecek herhangi bir işte çalışmaktan korunma hakkını tanıdığını da gözönünde bulundurarak,

Çocuk satışı, çocuk fahişeliği ve çocuk pornografisi amacıyla yapılan kayda değer ve giderek artan uluslararası çocuk ticaretinden ciddi endişe duyarak,

Çocukların özellikle duyarlı oldukları yaygın ve sürekli seks turizmi uygulamasından çocuk satışı, çocuk fahişeliğini ve çocuk pornografisini doğrudan teşvik etmesi nedeniyle derin endişe duyarak,

Kız çocukları dahil olmak üzere, özellikle duyarlılık taşıyan birtakım grupların cinsel istismara maruz kalma hususunda daha büyük bir risk altında olduklarını ve kız çocuklarının cinsel açıdan istismar edilenler arasında orantısız ölçüde temsil edildiklerini kabul ederek,

Çocuk pornografisinin internette ve diğer gelişen teknolojiler üzerinde artan erişilebilirliğinden endişe duyarak ve internet üzerinde Çocuk Pornografisiyle Mücadele Uluslararası Konferansı (Vienna, 1999) ve özellikle de, bu konferansın çocuk pornografisinin üretiminin, dağıtımının, ihracatının, naklinin, ithalatının, kasıtlı zilyetliğinin ve reklamının tüm dünyada suç olarak kabul edilmesi için çağrıda bulunan sonuç kararını anımsayarak ve hükümetler ile internet endüstrisi arasında daha yakın işbirliği ve ortaklığın önemini vurgulayarak,

Çocuk satışı, çocuk fahişeliği ve çocuk pornografisinin ortadan kaldırılmasının, az gelişmişlik, yoksulluk, ekonomik eşitsizlikler, adil olmayan sosyo-ekonomik yapı, gereği gibi işlemeyen aile yapısı, eğitim eksikliği,

kır-kent arası göç, cinsiyet ayrımcılığı, yetişkinlerin sorumsuz cinsel davranışları, zararlı geleneksel uygulamalar, silahlı çatışmalar ve çocuk ticareti dahil, bu durumu ağırlaştırılan etkenleri ele alan bütüncül bir yaklaşım benimsemekle kolaylaşacağına inanarak,

Çocuk satışına, çocuk fahişeliğine ve çocuk pornografisine olan tüketici talebini azaltmak amacıyla kamuoyundaki bilinci artırmak için çaba göstermek gerektiğine ve tüm taraflar arasındaki küresel ortaklığın güçlendirilmesinin ve ulusal düzeyde hukukun uygulanmasının geliştirilmesinin de önemine inanarak,

Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinmede İşbirliği Hakkında Lahey Sözleşmesi, Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yönlerine ilişkin Lahey Sözleşmesi, Çocukların Korunması için Tedbirler ve Ebeveyn Sorumluluğu ile ilgili İşbirliği, Tanıma, Tenfiz, Uygulanabilir Kanun ve Mahkeme Yetkisine ilişkin Lahey Sözleşmesi, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 182 sayılı En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına ilişkin Acil Eylem Sözleşmesi gibi çocukların korunmasına ilişkin uluslararası yasal düzenlemelerin hükümlerini kaydederek,

Çocuk haklarının ilerletilmesi ve korunmasına yönelik geniş çaplı bağlılığı ortaya koyan Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye gösterilen güçlü destekten cesaret alarak,

Çocukların Satışını, Çocuk Fahişeliğini ve Çocuk Pornografisini Önlemek için Eylem Programının hükümlerinin ve Çocukların Ticari Amaçlı Cinsel İstismarına Karşı 1996 Stockholm Kongresi Bildirisi ve Eylem Gündeminin ve ilgili uluslararası organların bu konulardaki diğer karar ve tavsiyelerinin uygulanmasının önemini kabul ederek,

Çocuğun korunması ve uyumlu gelişimi için her halkın geleneklerinin ve kültürel değerlerinin önemini gerektiği gibi dikkate alarak,

Aşağıdaki maddeler üzerinde anlaşma sağlamışlardır:

Madde 1

Taraf Devletler çocuk satışını, çocuk fahişeliğini ve çocuk pornografisini bu Protokol uyarınca yasaklayacaklardır.

Madde 2

İşbu Protokol'ün amacı bakımından:

(a) Çocuk satışı, herhangi bir şahıs veya bir grup şahıs tarafından, ücret ya da başka herhangi bir şey karşılığında bir çocuğun başka birine devredildiği herhangi bir fiil veya işlem anlamına gelmektedir.

(b) Çocuk fahişeliği, bir çocuğun ücret veya başka herhangi bir şey karşılığında cinsel faaliyetlerde kullanılması demektir.

(c) Çocuk pornografisi, çocuğun gerçekte veya taklit suretiyle bariz cinsel faaliyetlerde bulunur şekilde herhangi bir yolla teşhir edilmesi veya çocuğun cinsel uzuvlarının, ağırlıklı olarak cinsel amaç güden bir şekilde gösterilmesi anlamına gelir.

Madde 3

1. Her Taraf Devlet asgari olarak aşağıdaki fiil ve faaliyetlerin ülke içinde veya ülke dışında veya ferdi veya örgütlü bir biçimde işlenmiş olup olmalarına bakılmaksızın, kendi suç veya ceza yasalarının tam anlamıyla kapsamı içine girdiğini garanti edecektir.

(a) 2 nci maddede tanımlandığı üzere, çocuk satışı çerçevesinde:

(i) Hangi yolla olursa olsun, çocuğun,

a. Cinsel istismarı,

b. Organlarının kâr sağlama amacıyla nakli,

c. Zorla çalıştırılması amaçlarıyla teklifi, teslimi ya da kabulü;

(ii) Evlat edinme konusunda yürürlükteki uluslararası yasal düzenlemeler ihlal edilmek suretiyle bir çocuğun evlat edinilmesi için uygunsuz bir şekilde rıza istihsal edilmesini teminen aracılık yapılması,

(b) Çocuğun, 2 nci maddede tanımlandığı üzere, çocuk fahişeliği amacıyla teklifi, elde edilmesi, tedariki veya temini;

(c) 2 nci maddede tanımlandığı üzere, çocuk pornografisinin, yukarıda belirtilen amaçlar için üretimi, dağıtımı, yayılması, ithali, ihracı, sunumu, satışı veya zilyetliği;

2. Taraf Devletlerin ulusal mevzuatına bağlı kalmak kaydıyla, yukarıdaki hükümler, bu fiillerden herhangi birine teşebbüs halinde ve bu fiillerden herhangi birine suç ortaklığı veya katılım olduğunda da uygulanacaktır.

3. Her Taraf Devlet bu fiilleri, vahametini dikkate alan uygun cezalarla cezalandırılabilir suçlar haline getirecektir.

4. Ulusal mevzuata bağlı kalmak kaydıyla, her Taraf Devlet, uygun olduğu hallerde, tüzel kişilerin bu maddenin 1 inci fıkrasında belirtilen suçlara ilişkin yükümlülüklerini tesis etmek için önlemler alacaktır. Taraf Devletin yasal ilkelerine bağlı kalmak kaydıyla, tüzel kişilerin sorumluluğu cezaî, hukukî veya idarî olabilir.

5. Taraf Devletler evlat edinmeye müdahil olan tüm şahısların yürürlükteki uluslararası yasal düzenlemelere uygun bir biçimde hareket etmesini sağlamak için uygun olan her türlü yasal ve idarî önlemi alacaklardır.

Madde 4

1. Her Taraf Devlet, suçun kendi topraklarında veya kendi kayıtlarında yer alan bir gemide veya bir uçakta işlenmesi halinde, 3 üncü maddenin 1 inci fıkrasında atıfta bulunulan suçlar üzerinde yargılama yetkisini tesis etmek için gerekli olabilecek bütün önlemleri alacaktır.

2. Her Taraf Devlet 3 üncü maddenin 1 inci fıkrasında atıfta bulunulan suçlar üzerinde yargılama yetkisini tesis etmek için aşağıdaki durumlarda gerekli olabilecek bütün önlemleri alacaktır:

(a) Suç isnat edilen kişi o devletin uyruğu ise veya o devletin topraklarında ikamet ediyorsa;

(b) Mağdur o devletin uyruğu ise;

3. Her Taraf Devlet, suç isnat edilen şahsın kendi topraklarında bulunması halinde ve suçun kendi uyruğu olan biri tarafından işlenmiş olmasına dayanarak anılan şahsı başka bir Taraf Devlete iade etmiyorsa, yukarıda belirtilen suçlar üzerinde yargılama yetkisini tesis etmek için de gerekli olabilecek bütün önlemleri alacaktır.

4. Bu Protokol, iç hukuk uyarınca uygulanan herhangi bir cezaî yargılama yetkisini ortadan kaldırmaz.

Madde 5

1. 3 üncü maddenin 1 inci fıkrasında belirtilen suçların Taraf Devletler arasında herhangi bir suçluların iadesi sözleşmesine iadeyi gerektiren suçlar olarak dahil edilecekleri kabul edilecektir; ve bu suçlar Taraf Devletler arasında sonradan akdedilen her iade anlaşmasına da, bu anlaşmalarda öngörülen koşullarla uyum içinde, iade gerektiren suçlar olarak dahil edileceklerdir.

2. Eğer, suçluların iadesini bir sözleşmenin mevcudiyeti koşuluna dayandıran bir Taraf Devlet aralarında iade sözleşmesi bulunmayan başka bir Taraf Devletten iade talebi alırsa, bu Protokolü, bu tür suçlarda suçluların iadesine ilişkin bir yasal zemin olarak değerlendirebilir. İade, talepte bulunulan Devlet hukukunun öngördüğü koşullara tabidir.

3. İadeyi bir anlaşmanın mevcudiyeti koşuluna dayandırmayan Taraf Devletler bu tür suçları, iadenin talepte bulunulan ülkenin hukukunun ön-

gördüğü koşullara tabi olması kaydıyla, kendi aralarında iade gerektiren suçlar olarak tanıyacaklardır.

4. Bu tür suçlar, Taraf Devletler arasında suçluların iadesi amacıyla yalnızca suçun meydana geldiği yerde işlenmiş gibi değil, aynı zamanda 4 üncü madde uyarınca kendi yargılama hakkını tesis eden Devletlerin topraklarında işlenmiş gibi muamele görecektir.

5. Eğer 3 üncü maddenin 1 inci fıkrasında tanımlanan bir suça ilişkin bir iade talebinde bulunulursa ve eğer talepte bulunulan Taraf Devlet iadeyi suçlunun uyuğu temelinde gerçekleştirmez veya gerçekleştirmeyecek ise, iade talebinde bulunan Taraf Devlet dava açılması amacıyla durumu kendi yetkili makamlarına intikali için uygun önlemleri alacaktır.

Madde 6

1. Taraf Devletler 3 üncü maddenin 1 inci fıkrasında ileri sürülen suçlara yönelik soruşturma veya ceza veya suçluları iade davaları bağlamında ellerinde bulunan duruşmalar için gerekli delillerin temin edilmesinde yardım dahil, birbirlerine en büyük ölçüde yardımı yapacaklardır.

2. Taraf Devletler işbu maddenin 1 inci fıkrası çerçevesindeki yükümlülüklerini karşılıklı yasal yardıma ilişkin olarak aralarında varolan herhangi bir anlaşma veya diğer düzenlemelerle uyum içinde yerine getireceklerdir. Taraf Devletler bu tür bir anlaşma ya da düzenlemenin yokluğu halinde birbirlerine yardımlarını kendi iç hukukları çerçevesinde üstleneceklerdir.

Madde 7

Taraf Devletler kendi ulusal hukuklarının hükümlerine tabi olmak kaydıyla,

(a) Aşağıdaki unsurların zapt ve müsadere edilmesini sağlamak için uygun olan önlemleri alacaklardır:

(i) İşbu Protokol'de belirtilen suçları işlemek veya bu suçların işlenmesini kolaylaştırmak için kullanılan malzeme, mal ve diğer araç gibi her türlü eşyalar;

(ii) Bu tür suçlardan elde edilen kazanç;

(b) (a) bendinde belirtilen mallara ve kazançla yönelik başka bir Taraf Devletten gelen zapt ve müsadere taleplerini yerine getireceklerdir.

(c) Bu suçları işlemek için kullanılan bina ve müstemilat dahil alanın, geçici veya kesin surette kapatılmasını amaçlayan önlemler alacaklardır.

Madde 8

1. Taraf Devletler çocuk mağdurların haklarını ve çıkarlarını işbu Protokol ile yasaklanmış olan uygulamalardan korumak için uygun önlemleri ceza adaleti sürecinin her aşamasında ve özellikle de,

(a) Çocuk mağdurların duyarlılıklarını kabul ederek ve onların tanık sıfatıyla özel ihtiyaçları da dahil olmak üzere özel ihtiyaçlarını karşılayacak usûlleri uyarlayarak;

(b) Çocuk mağdurları sahip oldukları hakları, adalet sürecindeki rolleri, duruşmaların kapsamı, zamanlaması, gelişimi ve davalarının vaziyeti konusunda bilgilendirerek;

(c) Çocuk mağdurların görüşlerinin, ihtiyaçlarının ve endişelerinin şahsi çıkarlarının etkilendiği duruşmalarda dile getirilmesine ve gözönünde bulundurulmasına ulusal hukukun usul kurallarıyla tutarlı bir biçimde müsaade edilerek;

(d) Yasal sürecin tümü boyunca çocuk mağdurlara uygun destek hizmetlerini sağlayarak;

(e) Çocuk mağdurların mahremiyetini ve kimliklerini uygun şekilde koruyarak ve kimliklerinin tespit edilmesine yol açabilecek bilgilerin uygunsuz bir biçimde yayılmasını önlemek için ulusal yasalara uygun önlemleri alarak;

(f) Çocuk mağdurların ve onların yanısıra ailelerinin ve lehine tanıklık edenlerin korkutma ve misillemelere karşı güvenliklerini gereken durumlarda sağlayarak;

(g) Davaların düzenlenmesinde, mahkeme kararlarının icra ve infazında veya çocuk mağdurlara tazminat öngören emirlerin veya kararnamelerin icrasında gereksiz ertelemelerden kaçınarak, benimseyeceklerdir.

2. Taraf Devletler, mağdurun gerçek yaşına ilişkin belirsizliğin, mağdurun yaşını tespit etmeye yönelik soruşturma dahil, cezai soruşturmanın başlamasına engel teşkil etmeyeceğini garanti edeceklerdir.

3. Taraf Devletler, işbu Protokolde tanımlanan suçların mağduru çocuklara yönelik ceza adaleti sistemi muamelelerinde, çocuğun en yüksek çıkarlarının öncelikli olarak gözetilmesini garanti edeceklerdir.

4. Taraf Devletler, işbu Protokol tarafından yasaklanan suçların çocuk kurbanları ile çalışan kişilerin, özellikle hukukî ve psikolojik olmak üzere, uygun eğitime tâbi tutulmalarını sağlayabilmek için önlemler alacaktır.

5. Taraf Devletler gerekli durumlarda bu tür suçların çocuk mağdurlarının önlenmesine ve/veya korunmasına ve rehabilitasyonuna müdahil olmuş kişilerin ve/veya örgütlerin güvenliğini ve bütünlüğünü koruyabilmek amacıyla önlemler alacaklardır.

6. Bu maddede yer alan hiçbir hüküm sanığın adil ve tarafsız bir duruşma hakkına hanel getirmeyecek ve bu hakla çelişir biçimde yorumlanmayacaktır.

Madde 9

1. Taraf Devletler işbu Protokolde belirtilen suçları önlemek için gerekli kanunları, idarî önlemleri, sosyal politikaları ve programları kabul edecek veya güçlendirecek, uygulayacak ve yayacaklardır. Bu fiillere karşı özellikle duyarlı olan çocukların korunmasına özel dikkat gösterilecektir.

2. Taraf Devletler önleyici tedbirler ve bu Protokolde belirtilen suçların zarar verici etkileri hakkında tüm uygun araçlarla edinilecek bilgi, eğitim ve öğretim yoluyla çocuklar dahil kamuoyunun, büyük ölçüde bilincini artıracaklardır. Taraf Devletler bu maddedeki yükümlülüklerini yerine getirirken toplumun ve özellikle de çocukların ve çocuk mağdurların, bu türden bilgilendirme ve eğitim ve öğretim programlarına, uluslararası düzeyde dahil olmak üzere, katılımını teşvik edeceklerdir.

3. Taraf Devletler bu tür suçların mağdurlarına sosyal açıdan topluma geri kazandırılmaları ve fiziksel ve psikolojik yönden tamamen iyileşmeleri dahil olmak üzere uygun olan tüm yardımları temin etmek amacıyla mümkün olan her türlü önlemi alacaklardır.

4. Taraf Devletler işbu Protokol'de tanımlanan suçların tüm çocuk mağdurlarına yasal sorumlulardan zararlarının tazmin edilmesine ilişkin kanunî yollardan ayırım gözetilmeksizin yararlanmalarını sağlayacaklardır.

5. Taraf Devletler bu Protokol'de tanımlanan suçların reklamında kullanılan malzemelerin üretiminin ve yayılmasının etkin şekilde yasaklanması için uygun önlemleri alacaklardır.

Madde 10

1. Taraf Devletler çocuk satışı, çocuk fahişeliği, çocuk pornografisi ve çocuk seks turizmini içeren faaliyetlerden sorumlu olanların önlenmesine, meydana çıkarılmasına, soruşturma, kovuşturma ve cezalandırılmasına yönelik uluslararası işbirliğini çok taraflı, bölgesel ve iki taraflı düzenlemelerle güçlendirmek için gerekli olan bütün adımları atacaktadırlar. Taraf Devletler kendi makamları, ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları

ve uluslararası örgütler arasındaki uluslararası işbirliği ve eşgüdümü de geliştireceklerdir.

2. Taraf Devletler çocuk mağdurlara fiziksel ve psikolojik yönden iyileşmeleri, sosyal açıdan topluma geri kazandırılmaları ve vatanlarına geri dönmeleri konusunda yardımcı olabilmek için uluslararası işbirliğini geliştireceklerdir.

3. Taraf Devletler çocukların, satış, fahişelik, pornografik uygulamaları ve çocuk seks turizmine karşı zaafiyetini artıran yoksulluk, az gelişmişlik gibi temel nedenleri ele almak amacıyla uluslararası işbirliğinin güçlendirilmesini teşvik edeceklerdir.

4. Taraf Devletler, yapabildikleri takdirde, mevcut çok taraflı, bölgesel ve ikili veya diğer programlar yoluyla malî, teknik veya diğer yardımları sağlayacaklardır.

Madde 11

Bu Protokol'deki hiçbir hüküm çocuk haklarının gerçekleştirilmesine daha fazla imkân sağlayan ve

(a) Taraf Devletin hukuku veya

(b) Taraf Devlet açısından yürürlükte olan uluslararası hukuk, kapsamında yer alabilecek herhangi bir hükmü etkilemeyecektir.

Madde 12

1. Her Taraf Devlet, Protokol'ün kendisi açısından yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak iki yıl içinde, Protokol'ün hükümlerinin uygulanması için almış olduğu önlemlere ilişkin kapsamlı bilgi içeren bir raporu Çocuk Hakları Komitesine sunacaktır.

2. Kapsamlı raporun verilmesinden sonra, her Taraf Devlet Çocuk Hakları Komitesi'ne sunduğu rapora Sözleşmenin 44 üncü maddesi uyarınca bu Protokol'ün uygulanmasına ilişkin her türlü ilave bilgiyi ekleyecektir. Bunun dışında, Protokol'e Taraf Devletler her beş yılda bir rapor sunacaklardır.

3. Çocuk Hakları Komitesi Taraf Devletlerden bu Protokol'ün uygulanmasına yönelik ilave bilgi talebinde bulunabilecektir.

Madde 13

1. İşbu Protokol Sözleşme'ye taraf olan veya Sözleşme'yi imzalamış bulunan herhangi bir Devletin imzasına açıktır.

2. İşbu Protokol Sözleşme'ye taraf olan veya Sözleşme'yi imzalamış bulunan herhangi bir Devletin onayına tâbidir ve katılıma açıktır. Onay veya katılıma ilişkin belgeler Birleşmiş Milletler Genel Sekreter'ince saklanacaktır.

Madde 14

1. İşbu Protokol onaylama veya katılıma ilişkin onuncu belgenin Saklayıcıya verilmesinden üç ay sonra yürürlüğe girecektir.

2. İşbu Protokol onu onaylayan veya yürürlüğe girmesinden sonra katılan her Devlet bakımından, o Devlet'in onay veya katılım belgesini Saklayıcıya verdiği tarihten bir ay sonra yürürlüğe girecektir.

Madde 15

1. Herhangi bir Taraf Devlet işbu Protokolü Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine yapacağı yazılı bir bildirimle, herhangi bir zamanda feshedebilir. Bunun üzerine Genel Sekreter, Sözleşmeye Taraf diğer Devletleri ve Sözleşmeyi imzalamış bulunan tüm Devletleri bu konuda bilgilendirir. Fesih, bildirim Genel Sekreterce teslim alınmasından bir yıl sonra yürürlüğe girecektir.

2. Böyle bir feshin bildiri fesih yürürlüğe girmesinden önce meydana gelebilecek herhangi bir suç açısından Taraf Devletin işbu Protokol çerçevesindeki yükümlülüklerinin ortadan kalkması sonucunu doğurmaz. Aynı şekilde böyle bir fesih bildiri, feshin yürürlüğe girmesinden önce, Komite tarafından görüşülmekte olan herhangi bir hususun ele alınmasına devam edilmesine hiçbir şekilde hâle getirmeyecektir.

Madde 16

1. Herhangi bir Taraf Devlet bir değişiklik önerisinde bulunabilir ve bunu Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne ibraz edebilir. Genel Sekreter bunun üzerine, değişiklik önerisini Taraf Devletlere, önerilerin görüşülmesi ve oylanması amacıyla bir Taraf Devletler Konferansı düzenlenmesini isteyip istemediklerini bildirmeleri talebiyle iletacaktır. Böyle bir bildiri müteakip, dört ay içinde Taraf Devletlerin en az üçte birinin Konferans yapılmasını istemesi durumunda, Genel Sekreter, Birleşmiş Milletler himayesinde Konferansı toplayacaktır. Konferansta hazır bulunan ve oy veren Taraf Devletlerin çoğunluğu tarafından kabul edilen herhangi bir değişiklik önerisi onay için Genel Kurula sunulacaktır.

2. İşbu maddenin 1 inci fıkrasına uygun olarak kabul edilen bir değişiklik önerisi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından onaylanıp Taraf Devletlerin üçte iki çoğunluğunca kabul edildiğinde yürürlüğe girecektir.

3. Yürürlüğe giren bir değişiklik önerisi, öneriyi kabul eden Taraf Devletler için bağlayıcılık kazanacaktır. Diğer Taraf Devletler ise, işbu Protokol'ün hükümleri ve daha önce kabul etmiş oldukları herhangi bir değişiklik ile bağlı kalmaya devam edeceklerdir.

Madde 17

1. İşbu Protokolün, eşit derecede geçerli olan Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metinleri Birleşmiş Milletler arşivlerinde saklanacaktır.
2. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri işbu Protokolün onaylı örneklerini Sözleşmeye Taraf tüm Devletlere ve Sözleşmeyi imzalamış bulunan Devletlere iletacaktır.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokolün Onaylanması Sırasında Türkiye Cumhuriyeti Tarafından Yapılan Beyanın Metni Türkiye Cumhuriyeti işbu İhtiyari Protokol'ün hükümlerini yalnızca tanıdığı ve diplomatik ilişki kurduğu Taraf Devletlere karşı uygulayacağını beyan eder.

ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞMEYE EK ÇOCUKLARIN SİLAHLI ÇATIŞMALARA KATILMALARI İLE İLGİLİ İHTİYARİ PROTOKOL

İşbu Protokol'e taraf Devletler,

Çocuk haklarının geliştirilmesi ve korunması için çaba gösterilmesi konusunda mevcut yaygın taahhüdün göstergesi olan Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye verilen geniş desteğin teşvikiyle, Çocukların haklarının özel korunma gerektirdiğini tekrar teyid ederek ve çocukların durumlarının ayırım yapılmaksızın, sürekli iyileştirilmesi ve bunun yanı sıra, huzurlu ve güvenli koşullar altında gelişimlerinin ve eğitimlerinin sağlanması için çağrıda bulunarak, Silahlı çatışmanın çocuklar üzerindeki zararlı ve yaygın etkisinden ve bunun kalıcı barış, güvenlik ve kalkınmaya yönelik uzun vadeli sonuçlarından rahatsızlık duyarak, Silahlı çatışma durumlarında çocukların hedef alınmasını ve genellikle çok sayıda çocuğun bulunduğu okullar ve hastaneler gibi yerler dahil, uluslararası hukuk tarafından korunan hedeflere yönelik doğrudan saldırıları kınayarak, Uluslararası Ceza Divanı Statüsü'nün kabul edilmesini ve Statü'nün, özellikle 15 yaşın altındaki çocukların askere yazılmasını ya da alınmasını veya uluslararası ya da uluslararası olmayan silahlı çatışmalarda faal olarak muhasamata katılım için kullanılmasını savaş suçları kapsamına almasını not ederek, Dolayısıyla, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ile tanınan hakların kullanılmasının daha da güçlendirilmesi için, çocukların silahlı çatışmaya dahil olmalarına karşı daha fazla korunmalarına ihtiyaç duyulduğunu dikkate alarak, Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 1. maddesinde, Sözleşmenin amaçları açısından, çocuğa uygulanan kanun çerçevesinde daha erken yaşta rüşt kazanılmadıkça, Çocuktan 18 yaş altındaki her insanın kastedildiğini kaydederek, Sözleşmeye ek ihtiyari bir protokol ile, kişilerin silahlı kuvvetlere alınabilme ve hasmane davranışlara katılma yaşlarının yüksetilmesinin, çocuklarla ilgili tüm eylemlerde çocuğun en yüksek çıkarlarının öncelikle gözönüne alınması ilkesinin uygulanmasına etkin katkıda bulunacağına inanarak, Aralık 1995 te düzenlenen 26. Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Konferansının, diğer hususların yanı sıra, çatışma taraflarının, 18 yaş altındaki çocukların hasmane davranışlara katılmalarının önüne geçilmesi için mümkün olan her türlü adımı atmaları tavsiyesinde bulunduğunu kaydederek, Haziran 1999da, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün, diğer hususların yanı sıra, çocukların silahlı çatışmalarda kullanılmak üzere zorla ya da zorunlu olarak askere alınmalarını yasaklayan

182 sayılı En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesinin oybirliğiyle kabulünü memnuniyetle karşılayarak, Devletin silahlı kuvvetleri dışında kalan silahlı gruplarca, ulusal sınırların içinde veya sınıraşırı muhasamatta, çocukların silah altına alınmalarını, eğitilmelerini ve kullanılmasını şiddetle kınayarak ve bu çerçevede çocukları asker olarak silah altına alanların, eğitmenlerin ve kullananların sorumluluklarını tanıyarak, Silahlı çatışmadaki tarafların her birinin, uluslararası insancıl hukuk hükümlerine uyma yükümlülüğü bulunduğunu hatırlatarak, Bu Protokolün, 51. madde dahil olmak üzere, Birleşmiş Milletler Andlaşmasında yeralan hedef ve ilkeler ve insancıl hukukun ilgili kurallarına halel getirmediğini vurgulayarak, Birleşmiş Milletler Andlaşmasında yeralan hedeflere ve ilkelere tam olarak uyulmasına ve yürürlükteki insan hakları düzenlemelerinin gözetilmesine dayalı barış ve güvenlik koşullarının, çocukların özellikle silahlı çatışmalar ve yabancı işgali sırasında tam anlamıyla korunmaları için vazgeçilmez olduğunu akılda tutarak, Ekonomik veya sosyal durumları ya da cinsiyetleri bakımından bu Protokole aykırı biçimde askere alınma ya da muhasamatta kullanılma konusunda özellikle duyarlı bir kesimi oluşturan çocukların özel ihtiyaçlarını tanıyarak, Çocukların silahlı çatışmalara dahil olmalarının kökeninde yatan ekonomik, sosyal ve siyasal nedenlerin dikkate alınmasının gerekliliğini gözönünde bulundurarak, Bu Protokolün uygulanmasının yanısıra, silahlı çatışma mağduru olan çocukların fiziksel ve psiko-sosyal rehabilitasyonlarında ve sosyal açıdan topluma geri kazandırılmalarında uluslararası işbirliğinin güçlendirilmesi ihtiyacına inanarak, Başta çocuklar ve çocuk mağdurlar olmak üzere toplumun, Protokolün uygulanmasına ilişkin bilgilendirici ve eğitici programların yaygınlaştırılmasına katılımını teşvik ederek, Aşağıdaki hususlar üzerinde mutabık kalmışlardır:

Madde 1

Taraf Devletler silahlı kuvvetlerinin 18 yaşına erişmemiş mensuplarının hasmane davranışlara doğrudan doğruya katılmalarının önlenmesi için mümkün olan tüm önlemleri alacaklardır.

Madde 2

Taraf Devletler 18 yaşına erişmemiş kişilerin silahlı kuvvetlerine zorunlu olarak alınmamasını sağlayacaklardır.

Madde 3

1. Taraf Devletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 38. maddesinin 3. fıkrasında belirtilen ulusal silahlı kuvvetlerine gönüllü asker alımı için as-

gari yaşı, anılan maddede yeralan ilkeleri gözönüne alarak ve Sözleşmeye göre 18 yaşından küçüklerin özel korunmaya hakkı olduğunu kabul ederek, yıllar itibariyle yükselteceklerdir.

2. Her Taraf Devlet, işbu Protokolü onaylamasının veya Protokole katılmasının ardından, ulusal silahlı kuvvetlerine gönüllü asker alımına izin vereceği asgari yaşı belirten ve bu tarz askere alımının zorlanmaması veya zorunlu kılınmaması için aldığı önlemleri tanımlayan bağlayıcı bir beyanı tevdi edecektir.

3. Ulusal silahlı kuvvetlerine 18 yaşın altındaki kişilerin gönüllü olarak alınmasına izin veren Taraf Devletler, asgari olarak aşağıdaki önlemleri almakla yükümlüdür:

(a) Bu koşullarda bir askere alım gerçekten gönüllü olmalıdır.

(b) Bu koşullarda bir askere alım ilgili kişinin ana-babasının veya yasal koruyucularının rızalarını bildirmesi suretiyle yapılır;

(c) Bu kişiler, bu koşullar altındaki bir askeri hizmetin içerdiği tüm görevler hakkında tam anlamıyla bilgilendirilmiş olmalıdır ve

(d) Bu kişiler, ulusal askeri hizmete kabul edilmeden önce yaşlarına dair güvenilir kanıtları ibraz etmelidirler.

4. Her Taraf Devlet, beyanını herhangi bir zamanda Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine bu amaçla yapacağı bir bildirimle güçlendirebilir. Genel Sekreter, sözkonusu bildirim hakkında tüm Taraf Devletlere bilgi verir. Sözkonusu bildirim Genel Sekreter tarafından alındığı tarihten itibaren yürürlüğe girer.

5. İşbu maddenin 1. fıkrasında yeralan yaş yükseltme koşulu, Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 28. ve 29. maddeleri uyarınca Taraf Devletlerin silahlı kuvvetleri tarafından idare edilen veya bunların denetimi altında bulunan okullar için geçerli değildir.

Madde 4

1. Bir Devletin silahlı kuvvetleri dışında kalan silahlı gruplar, hiçbir koşul altında, muhasamatta 18 yaşın altındaki şahısları silah altına almamalı ve kullanmamalıdır.

2. Taraf Devletler bu tarz askere alım ve kullanımın önlenmesi için, bu tür uygulamaların yasaklanmasına ve suç addedilmesine yönelik yasal önlemlerin kabulü dahil, mümkün olan her türlü önlemi alacaklardır.

3. Sözkonusu Protokolün işbu maddesinin uygulanması bir silahlı çatışmanın herhangi bir tarafının hukuki statüsünü etkilemeyecektir.

Madde 5 İşbu Protokoldeki hiçbir husus, bir Taraf Devletin mevzuatının ya da uluslararası düzenlemelerin ve uluslararası insalcıl hukukun çocuk haklarının yaşama geçirilmesine daha fazla katkıda bulunan hükümlerine halel getirecek şekilde yorumlanmayacaktır.

Madde 6 1. Her Taraf Devlet, yetkileri çerçevesinde, bu Protokolün hükümlerinin etkin uygulanması ve yürütülmesini sağlamak amacıyla gerekli tüm yasal, idari ve diğer önlemleri alacaktır.

2. Taraf Devletler, bu Protokolün ilkeleri ve hükümlerinin, yetişkinler ve çocuklarca aynı şekilde, uygun yollardan geniş biçimde bilinmesini ve tanınmasını sağlamayı yükümlenirler.

3. Taraf Devletler, bu Protokole aykırı olarak askere alınan veya muhasamatta kullanılan, yetkileri altındaki kişilerin terhis edilmeleri veya hizmetlerine başka bir şekilde son verilmesi için mümkün olan tüm önlemleri alacaklardır. Taraf Devletler, gerektiğinde, bu kişilere fiziksel ve psikolojik açıdan iyileşmeleri ve sosyal açıdan topluma geri kazandırılmaları için uygun tüm yardımı sağlayacaklardır.

Madde 7 1. Taraf Devletler, işbu Protokolün uygulanmasında, Protokole aykırı herhangi bir faaliyetin önlenmesi ve Protokole aykırı eylemlerin mağduru olan kişilerin rehabilitasyonu ve sosyal açıdan topluma geri kazandırılmaları da dahil olmak üzere, teknik işbirliği ve mali yardım yollarını da içeren şekilde işbirliğinde bulunacaklardır. Bu tarz yardım ve işbirliği, ilgili Taraf Devletler ve uluslararası kuruluşlar arasında danışmalar yoluyla tesis edilecektir.

2. Yardım yapabilecek durumda olan Taraf Devletler bu tür yardımları, mevcut çok taraflı, iki taraflı veya başka programlar yoluyla ya da bunların yanısıra, Genel Kurul kurallarına uygun olarak oluşturulan bir gönüllü fon aracılığıyla sağlayacaklardır.

Madde 8 1. Her Taraf Devlet, Protokolün kendisi açısından yürürlüğe giriş tarihi izleyen iki yıl içinde, Protokolün, hükümlerinin katılım ve askere almaya ilişkin olanlar da dahil olmak üzere, uygulanması için almış olduğu önlemlere ilişkin kapsamlı bilgi içeren raporu Çocuk Hakları Komitesine sunacaktır.

2. Kapsamlı raporun verilmesinden sonra, her Taraf Devlet Çocuk Hakları Komitesine sunduğu rapora Sözleşmenin 44 üncü maddesi uyarınca bu Protokolün uygulanmasına ilişkin her türlü ilave bilgiyi ekleyecektir. Bunun dışında Protokole Taraf Devletler her beş yılda bir rapor sunacaklardır.

3. Çocuk Hakları Komitesi Taraf Devletlerden bu Protokolün uygulanmasına yönelik ilave bilgi talebinde bulunabilecektir.

Madde 9 1. İşbu Protokol Sözleşmeye Taraf olan veya Sözleşmeyi imzalamış bulunan herhangi bir Devletin imzasına açıktır.

2. İşbu Protokol onaya tabidir ve herhangi bir Devletin katılımına açıktır. Onay veya katılıma ilişkin belgeler Birleşmiş Milletler Genel Sekreterince saklanacaktır.

3. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, Sözleşme ve Protokolün Saklayıcısı sıfatıyla, Sözleşmeye Taraf ve Sözleşmeyi imzalamış bulunan tüm Devletlere 3 üncü madde uyarınca yapılan her beyana, Protokolün onayına veya Protokole katılıma ilişkin bilgi verecektir.

Madde 10 1. İşbu Protokol onaylama veya katılıma ilişkin onuncu belgenin Saklayıcıya verilmesinden üç ay sonra yürürlüğe girecektir.

2. İşbu Protokol, onu onaylayan veya yürürlüğe girmesinden sonra katılan her Devlet bakımından, o Devletin onay veya katılım belgesini Saklayıcıya verdiği tarihten bir ay sonra yürürlüğe girecektir.

Madde 11 1. Herhangi bir Taraf Devlet işbu Protokolü Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine yapacağı yazılı bir bildirimle, herhangi bir zamanda feshedebilir. Bunun üzerine Genel Sekreter, Sözleşmeye Taraf diğer Devletleri ve Sözleşmeyi imzalamış bulunan tüm Devletleri bu Konuda bilgilendirir. Fesih, bildirim Genel Sekreterce teslim alınmasından bir yıl sonra yürürlüğe girecektir. Bununla beraber, şayet fesheden Taraf Devlet, o yılın bitiminde bir silahlı çatışma içindeyse, fesih silahlı çatışmanın bitiminden önce yürürlüğe girmeyecektir.

2. Böyle bir fesih bildirim, feshin yürürlüğe girmesinden önce meydana gelebilecek herhangi bir suç açısından, Taraf Devletin işbu Protokol çerçevesindeki yükümlülüklerinin ortadan kalkması sonucunu doğurmayaacaktır. Aynı şekilde böyle bir fesih bildirim, feshin yürürlüğe girmesinden önce, Komite tarafından görüşülmekte olan herhangi bir hususun ele alınmasına devam edilmesine hiçbir şekilde hâlel getirmeyecektir.

Madde 12 1. Herhangi bir Taraf Devlet bir değişiklik önerisinde bulunabilir ve bunu Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine ibraz edebilir. Genel Sekreter bunun üzerine, değişiklik önerisini Taraf Devletlere, önerilerin görüşülmesi ve oylanması amacıyla bir Taraf Devletler Konferansı düzenlenmesini isteyip istemediklerini bildirmeleri talebiyle iletacaktır. Böyle bir bildirim müteakip, dört ay içinde Taraf Devletlerin en az üçte birinin

Konferans yapılmasını istemesi durumunda, Genel Sekreter, Birleşmiş Milletler himayesinde Konferansı toplayacaktır. Konferansta hazır bulunan ve oy veren Taraf Devletlerin çoğunluğu tarafından kabul edilen herhangi bir değişiklik önerisi onay için Genel Kurula sunulacaktır.

2. İşbu maddenin 1 inci fıkrasına uygun olarak kabul edilen bir değişiklik önerisi Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından onaylanıp Taraf Devletlerin üçte iki çoğunluğunca kabul edildiğinde yürürlüğe girecektir.

3. Yürürlüğe giren bir değişiklik önerisi, öneriyi kabul eden Taraf Devletler için bağlayıcılık kazanacaktır. Diğer Taraf Devletler ise, işbu Protokolün hükümleri ve daha önce kabul etmiş oldukları herhangi bir değişiklik ile bağlı kalmaya devam edeceklerdir.

Madde 13 1. İşbu Protokolün eşit derecede geçerli olan Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metinleri Birleşmiş Milletler arşivlerinde saklanacaktır.

2. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri işbu Protokolün onaylı örneklerini Sözleşmeye Taraf ve Sözleşmeyi imzalamış bulunan tüm Devletlere iletacaktır.

Ek - 3 Birinci beyan Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Katılmaları ile İlgili İhtiyari Protokolün onayı sırasında Türkiye Cumhuriyeti tarafından yapılan beyanın metni Türkiye Cumhuriyeti işbu İhtiyari Protokolün hükümlerini yalnızca tanıdığı ve diplomatik ilişki kurduğu taraf devletlere karşı uygulayacağını beyan eder.

İkinci beyan Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Katılmaları ile İlgili İhtiyari Protokolün onayı sırasında Türkiye Cumhuriyeti tarafından Protokolün 3 üncü maddesinin 2 nci fıkrası ile ilgili olarak yapılan beyanın metni

1. Türkiye Cumhuriyeti İhtiyari Protokolün 3 üncü maddesinin 2 nci fıkrası uyarınca, Türk mevzuatına göre askerliğin zorunlu olduğunu, ancak Türk vatandaşlarının kanuni rüşt yaşını tamamlamadan zorunlu askerlik hizmetine tabi tutulmadığını, Türk Askerlik Kanununa göre, askerlik hizmetinin 20 yaşına girilen yılın 01 Ocak tarihinde başladığını, seferberlik ve olağanüstü hallerde ise yükümlülerin 19 yaşında askere alınabildiğini beyan eder. Türkiyede gönüllü askerlik uygulaması yoktur. Bununla beraber, Askerlik Kanununun 11 inci maddesi, sadece deniz ve jandarma sınıfları ile gedikli küçük zabitlik için asgari 18 yaştan itibaren gönüllü askere almayı öngörmektedir. Ancak, İhtiyari Protokolün getirdiği yaş düzenlemesine uygun olan bu madde uygulanmamaktadır. İhtiyari Protoko-

lün 3 üncü maddesinin 5 inci fıkrası ile Protokol kapsamı dışında tutulan askeri okul öğrencileri de zorunlu askerlik uygulaması çerçevesinde yer almamaktadır. Bu öğrenciler, Türk mevzuatı uyarınca asker tanımı ve askeri hizmet yükümlülüğü dışında tutulmuştur.

2. Askeri liselere ve astsubay hazırlama okullarına kabul ise gönüllülük esasına, giriş sınavında başarıya ve veli ve yasal vasilerin muvafakatına bağlıdır. İlköğretimini tamamlamış, asgari 15 yaşında bu okullara gönüllü olarak kabul edilen öğrenciler, okul ile ilişkilerini istedikleri zaman kesebilirler.

Üçüncü beyan Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Katılmaları ile İlgili İhtiyari Protokol'ün onayı sırasında Türkiye Cumhuriyeti tarafından Protokolün 3 üncü maddesinin 5 inci fıkrası ile ilgili olarak yapılan beyanın metni Türkiye Cumhuriyeti, Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Katılmaları ile İlgili İhtiyari Protokol'ün 3 üncü maddesinin 5 inci fıkrası ile ilgili olarak, bu fıkrada zikredilen Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin 29 uncu maddesine yönelik çekincesinin tüm geçerliliğini koruduğunu beyan eder.

ÇOCUK SUÇLULUĞUNUN ÖNLENMESİNE İLİŞKİN BİRLEŞMİŞ MİLLETLER YÖNLENDİRİCİ İLKELERİ (Riyad İlkeleri)

Genel Kurul'un 14 Aralık 1990 tarih ve 45/112 sayılı kararıyla kabul ve ilan edilmiştir.

ÖNSÖZ

Genel Kurul,

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi ve Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi ile genç insanların haklarına ve esenliklerine ilişkin, Uluslararası Çalışma Örgütü standartları dahil diğer uluslararası belgeleri dikkate alarak,

Ayrıca, Çocuk Hakları Bildirgesi'ni, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'yi ve Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları'nı (Pekin Kuralları) dikkate alarak,

Genel Kurul'un, Suçların Önlenmesi ve Suçlulara Muamele 7. Birleşmiş Milletler Kongresi tarafından tavsiye edilen Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları'nı kabul ettiği 29 Kasım 1983 tarih ve 40/33 sayılı Genel Kurul kararını anımsatarak,

Genel Kurul'un, 29 Kasım 1985 tarih ve 40/35 sayılı kararıyla, çocuk suçluluğunun önlenmesi alanında özel programlar ve uygulamalar geliştirmelerinde Üye Devletler'e yardımcı olacak, yardım, bakım ve topluluk katılımını vurgulayan standartların belirlenmesi yönünde çağrıda bulunduğunu; bu arada Ekonomik ve Sosyal Konsey'den, standartların yaşama geçirilmesinde kaydedilen mesafeyi Suçların önlenmesi ve Suçlulara Muamele 8. Birleşmiş Milletler Kongresi'ne iletmesi talebinde bulunduğunu anımsatarak,

Ayrıca, Ekonomik ve Sosyal Konsey'in, 21 Mayıs 1986 tarih ve 1986/10 sayılı kararıyla, 8. Kongreden, çocuk suçlarının önlenmesiyle ilgili standartları kabul gözüyle değerlendirmesini talep ettiğini anımsatarak,

Çocuk suçluluğunun önlenmesi için ulusal, bölgesel ve uluslararası nitelikte yaklaşımlara ve stratejilere gerek duyulduğunu belirleyerek,

Her çocuğun, ücretsiz eğitim başta olmak üzere temel insan haklarına sahip olduğunu teyit ederek, Yasalarla herhangi bir sorun yaşasınlar ya da yaşamasınlar, kendi başına bırakılan, ihmale uğrayan, istismar edilen, uyuşturucu kullanımına sürüklenen, marjinal koşullarda yaşayan ve genel olarak sosyal risklerle karşılaşan çok sayıda çocuk olduğunu bilerek, Suçluluğun önlenmesi ve toplumun esenliği yönünde benimsenen ilerici politikaların sağladığı yararları dikkate alarak,

1. Suç Önleme ve Denetim Komitesi ile Genel Sekreter'in, çocuk suçluluğunun önlenmesi alanındaki yönlendirici ilkelerin geliştirilmesinde başardıkları önemli işleri memnuniyetle kaydederek;
2. Riyad'daki Güvenlik Çalışmaları ve Eğitim Merkezi'nin, Viyana'daki Birleşmiş Milletler ofisi ile işbirliği içinde, 28 Şubat - 1 Mart 1989 tarihlerinde Riyad'da toplanan Çocuk Suçluluğu Uzmanları Uluslararası Toplantısı'na ev sahipliği yaparak sağladığı katkılar dolayısıyla teşekkürlerini sunar;
3. Bu kararın ekinde yer alan ve Riyad İlkeleri olarak anılacak Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler İlkeleri'ni kabul eder;
4. Üye Devletler'e, kapsamlı suç önleme planlarında, bu İlkeleri ulusal yasalarına, politikalarına ve uygulamalarına yansıtmaları; bu İlkeleri, politikaları belirleyenler, çocuk adalet sisteminde çalışanlar, eğitimciler, kitle iletişim araçları, uygulayıcılar ve akademisyenler dahil olmak üzere en geniş kesime tanıtılmaları çağrısında bulunur;
5. İlkelerin, Birleşmiş Milletler'in bütün resmi dilleriyle mümkün olan en geniş biçimde tanıtılması için Genel Sekreter'den talepte bulunur ve Üye Devletler'i de bu yöndeki çalışmalara davet eder;
6. Ayrıca, İlkelerin yaşama geçirilmesi için uyumlu çabalar gösterilmesini sağlamak üzere Genel Sekreter'den talepte bulunur ve başta Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu olmak üzere ilgili bütün kuruluşlarla bireysel uzmanlara aynı yönde çağrıda bulunur;
7. Ayrıca, Genel Sekreter'den, sosyal risk içeren belirli durumlara, çocukların sömürülmelerine, bu arada çocukların suç araçları olarak kullanıldıkları durumlara ilişkin araştırmaların yoğunlaştırılması, böylece kapsamlı karşı önlemler alınarak bunları Suçların Önlenmesi ve Suçlulara Muamele 9. Birleşmiş Milletler Kongresi'ne iletilmesi talebinde bulunur;
8. Ayrıca, Genel Sekreter'den, çocuk adaletine ilişkin olup, Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri'ni

(Riyad İlkeleri), Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları'nı ve bu belgelerde yer alan hükümlerin yorumlarını içeren toplu bir çocuk adaleti standartları elkitabı çıkartması talebinde bulunur;

9. Birleşmiş Milletler Sistemi içindeki ilgili bütün organları, buradaki kararların yaşama geçirilmesi için gerekli önlemleri almak üzere Genel Sekreter'le işbirliği yapmaya davet eder;

10. İnsan Hakları Komisyonu Azınlıkların Korunması ve Azınlıklara Ayırıcılık Yapılmasını Önleme Alt Komitesi'ni, hükümlerini yaygınlaştırmak üzere bu yeni uluslararası belgeyi dikkate almaya davet eder;

11. Üye Devletler'i, İlkelerde yer alan hükümlerle ilgili pratik meselelere ve politika konularına ilişkin teknik ve bilimsel grup çalışmalarını, pilot ve örnek nitelikteki projeleri desteklemeye; gençlerin özel gereksinimlerine, sorunlarına ve duyarlılıklarına yanıt vermek üzere geliştirilmiş topluluk temelli hizmetlere yardımcı olmaya hararetle davet eder ve Genel Sekreter'den bu yöndeki çabaların eşgüdümünü sağlamasını talep eder;

12. Ayrıca, Üye Devletler'i, ilkelerin yaşama geçirilmesi konusunda Genel Sekreter'i bilgilendirmeye ve elde edilen sonuçları düzenli olarak Suç Önleme ve Kontrol Komitesi'ne bildirmeye davet eder;

13. Suç Önleme ve Kontrol Komitesi'ne, Dokuzuncu Kongre'den, Riyad İlkeleri'nin yaygınlaştırılması ve yerleştirilmesi ve bu kararda yer alan tavsiyelerin yaşama geçirilmesi alanında alınan mesafe konusunda bilgi talep etmesini ve bu hususları ayrı bir madde ile sürekli gündemde tutmasını istemesini tavsiye eder.

I. TEMEL İLKELER

1. Çocuk suçluluğunun önlenmesi suçun önlenmesinin özlü bir ögesidir. Gençler toplumda yasaya uygun ve yararlı etkinliklere kendilerini adayarak, bu tavra ve insancıl görünümlü bir yaşama uygun uğraş edinerek, suç üretmeye yönelik olmayan bir anlayış kazanabilirler.

2. Çocuk suçluluğunun önlenmesi çabalarının ürünlerini vermesi için, tüm toplumca, ergenlik çağındakilerin, kişilikleri göz önüne alınarak yetişen körpe çocukluklarından itibaren coşkularını, yaşama sevinçlerini dışa vurmaları hoş görülerek ve desteklenerek uyum içinde gelişmelerinin sağlanması gerekir.

3. İşbu yönlendirici ilkelerin yorumları sonrasında çocuğa yönelik bir yönelim kalıbının kabulü isabetli olur. Gençler; toplumda etkin bir taraf rolü

üstlenmelidirler. Toplumsallaştırma ve denetim önlemlerinin basit nesnelere olarak görülmemelidirler.

4. Yönlendirici ilkeleri uygulamaya geçirmek için tüm önleme programı ulusal adalet sistemlerine, uygun olarak, küçük çocuklardan başlayarak gençlerin esenliğine yönelik olmalıdır.

5. Yeni suçluluk önleme politikalarının kabulünün zorunluluğu ve önemini teslim etmek kadar, çocuğun yetişmesine ağır olumsuz bir etkiye neden olmayacak ve başkası için bir zarar taşımayan bir davranışı suçlama ve cezalandırmadan kaçınılmasını hedefleyen önlemlerin sistemli olarak incelenmesi ve işlenmesi de gerekmektedir. Bu politikalar ve önlemler, aşağıda sıralanan öğeleri içermelidirler:

(a) Özellikle eğitim konusunda, gençlerin çeşitli gereksinimlerini karşılamaya dönük ve tüm gençlerin, özellikle “tehlikede bulunduğu” aşikar olan ya da “sosyal risk” durumundaki ve özel bir dikkat ve koruma gereksinimi gösterenlerin kişisel gelişimlerini güvenceye alacak bir destek kadrosu tesisini öngören hükümler;

(b) Suçluluğun önlenmesi için özel olarak uyarlanmış görüşler ve mevzuat metinleri, idari usuller, kurumlar, kuruluşlarla yasa ihlallerine yol açan güdüleri, gereksinimleri ve suça yönelmiş azaltmayı ve bu davranışı ortaya çıkaran koşulları bertaraf etmeyi hedefleyen bir hizmetler ağı aracılığı ile somutlaştırılmış kavramlar ve yöntemler kabulü;

(c) Temel hedef olan çocuğun yararı uğruna icra edilen ve adalet ve nasafetten esinlenen resmi müdahale;

(d) Gençlerin esenliğinin, gelişmesinin, haklarının ve çıkarlarının korunması;

(e) Bir gencin davranış ya da yöneliminin genel toplum kurallarına ve değerlerine uygun olmadığı bilincinin çoğu kez olgunlaşma ve büyüme sürecinde kendini göstermeye başladığı ve bireylerin çoğunda ergenlik çağına geçişle bu olumsuzlukların kendiliğinden kaybolma eğilimi gösterdiğinin bilincine varılması;

(f) Uzmanlar arasında egemen olan görüşe göre, bir genci “yoldan çıkmış”, “topluma zararlı” ya da “topluma zarar vermeğe eğimli” olarak nitelenmenin, çoğu kez bu sınıflandırmaya girenlerden sonuncusu nezdinde cezayı gerektiren bir davranışın sistematik olarak gelişmesinde payı olduğunun bilincine varılması.

6. Çocuk suçluluğunu önlemede yerel topluluk hizmet ve programlarının özellikle klasik tipte hiçbir hizmetin bulunmadığı yerlerde işlerlik kazan-

ması ve toplumsal denetimin klasik çarelerine en son çare olarak başvurulması uygun olur.

II. YÖNLENDİRİCİ İLKELERİN KAPSAMI

7. İşbu Yönlendirici İlkeler, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin, Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin, Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin, Çocuk Hakları Bildirgesi'nin ve Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları'nın (Pekin Kuralları) olduğu kadar tüm çocukların ve tüm gençlerin hakları, yararları ve esenliklerini ilgilendiren diğer belgeler ve kuralların genel çerçevesi içinde yorumlanacak ve uygulanacaklardır.

8. İşbu Yönlendirici İlkeler her Üye Devlet'e özgü ekonomik, sosyal ve kültürel yapının içeriği içinde uygulanacaktır.

III. GENEL ÖNLEM

9. Kamusal yönetimin her basamağında, özellikle aşağıdaki konuları öngören eksiksiz bir önleyici önlemler planı kurmak gerekmektedir.

(a) Sorunun derinliğine çözümlenmeleri ve mevcut programlar, hizmetler, donanımlar ve kaynakların envanteri;

(b) Önleme etkinliklerinde görevli kurum ve kuruluşlara olduğu kadar bunların personeline açıklıkla belirlenmiş sorumluluklar verilmesi;

(c) Resmi ve hükümet dışı kuruluşlar arasında, önleme faaliyetlerinin eşgüdümü mekanizmalarının varlığı;

(d) Tanısal çözümlenmelere dayanan, uygulamaları sırasında ısrarla izlenmeleri ve özenle değerlendirilmeleri gereken politikalar, programlar ve stratejilerin belirlenmesi;

(e) Suç işlenmesi olasılıklarını etkin bir biçimde azaltılacak yöntemlerin kabulü;

(f) Geniş bir hizmetler ve programlar dizisi yoluyla toplumun katılımı;

(g) Çocuk suçluluğunun önlenmesinde elbirliği ile yürütülen etkinliklerin düzene konması için, özel sektöre, hedef topluluğun ileri gelenlerine ve çalışma sorumlularından, çocuklara gösterilecek ihtimamdan sorumlu kuruluşlara ve keza yargı kademelerine çağrı yapmak suretiyle merkezi iktidar, ara yönetimler (eyalet, federe devlet, bölge ve il yönetimleri), yerel yönetimler arasında karşılıklı disipline dayalı sınırlı bir işbirliği;

(h) Özellikle, toplumsal kaynakları, gençler arasında yardımlaşmayı ve mağdurlar lehine tazminat ve yardım programlarını da devreye sokarak, gençlerin, suçluluğu önleme politikalarına ve sürecine katılımı;

(i) Her düzeyde uzmanlaşmış personel toplanması.

IV. SOSYALLEŞME SÜREÇLERİ

10. Özellikle, aile, toplum, “akran” grupları, okul, mesleki oluşma ve iş dünyasının dolaşık yolundan ve hayır kurumlarına yapılacak başvurularla, tüm çocukların ve tüm gençlerin başarılı şekilde sosyalleştirilmesi ve bütünleştirilmesini kolaylaştıracak tipte önleme programlarına çok önem vermek gerekir. Sosyalleştirme ve bütünleştirme süreci içinde eksiksiz olarak, eşit partner olarak tanınmaları gereken çocuk ve gençlerin kişisel özgüven ve mutluluklarına gereken dikkat ve önemin gösterilmesi zorunludur.

A. Aile

11. Her toplum ailenin ve onun tüm üyelerinin gereksinimlerine ve esenliğine büyük önem vermelidir.

12. Aile, çocuğun ilk basamak toplumsallaştırmasından sorumlu merkezi bir birim olduğundan kamu otoriteleri ve sosyal şlar tarafından geniş aile de dahil, ailenin bütünlüğünü sürdürecektir çabalar harcanmalıdır. Toplum, aileye çocuklar için özen ve koruma sağlamada ve onların ve zihinsel esnekliklerini güvenceye alınmasında yardım etmekle sorumludur. Yeterli sayıda ana okulu temini öngörülmektedir.

13. Devlet, çocukların istikrarlı ve huzurlu bir aile ortamında yetişmesi için gerekli önlemleri almalıdır. Özellikle ebeveynlere, istikrarsızlık ve geçimsizlik hallerinin üstesinden gelebilmeleri için zorunlu sosyal yardımı sağlanmalıdır.

14. Bir yandan, istikrarlı ve huzurlu bir aile ortamı yaratılmadığı, öte yandan toplumun ana-babaya gerekli yardımı sağlama çabaları başarısızlığa uğradığı ve bu bakımdan geniş aile çevresine de güvenilmeyeceği zaman ikame aile ocaklarına (koruyucu ya da evlat edinen ebeveyn) başvurma öngörülmelidir. Bunlar istikrarlı ve huzurlu bir aile atmosferini olabildiğince en yetkin şekilde yaratılmalı ve çocuğa, onu, bir aile ocağından diğerine “dolaştırıp durma” duygusundan uzaklaştıracak “süreklilik” izlenimini sağlamalıdır.

15. Ekonomik, sosyal ve kültürel durumun hızlı ve düzensiz evriminden etkilenmiş ailelerin çocuklarına, özellikle yerli azınlık ailelerin ve göçmen

ve sığınmacı ailelerin çocuklarına özel bir özen gösterilmelidir. Bu evrim, çoğu kez, toplumdaki itibar ve kültür anlaşmazlıkları yüzünden çocukların geleneksel eğitimi bakımından ailenin toplumsal gücü için darbe olasılığı taşıdığından çocukların toplumsallaştırılmasında yenileştirici ve toplumsal açıdan yapıcı özel olanak ve koşullar aranmalıdır.

16. Gerekli programları ve etkinlikleri başlatarak, aileleri ve çocukların bakımı ve gelişmesini ilgilendiren rolleri ve görevleri ile kaynaştırma kıvamına getirmek ebeveyn ile çocuklar arasındaki olumlu ilişkilerin tesisini harekete getirmek, çocukların ve gençlerin kaygı ve dertlerine karşı ebeveynlerini duyarlı kılmak ve aile ve toplum etkinliklerine gençlerin katılımını özendirme gerekir.

17. Devlet aile bağlantısı ve uyumunu geliştirme, çocuğun esenliği ve geleceği açısından uygun düşmedikçe ailesinden ayrılmasını önleme çabası içinde olmalıdır.

18. Ailenin ve geniş ailenin toplumsallaştırma işlevi üzerinde ısrarla durmak önemlidir. Eşit haklara sahip taraflar olarak gençlerin katılımını, dolayısıyla onların toplumdaki gelecek rol ve sorumluluklarını tanımak daha az önemli değildir.

19. Tatmin edici bir toplumsallaştırma çocuğun hakkını güvenceye almak için, devlet ve diğer yetki kademeleri, salt mevcut toplumsal ve adli kuruluşlara başvurmakla kalmamalı, aynı zamanda geleneksel kuruluşlar ve törelerin işlevsiz kaldığı hallerde yeni tip önlemler yaratılmalı ya da öngörülmelidir.

B. Eğitim

20. Devlet tüm gençlerin resmi eğitime alınmalarını sağlamak yükümlülüğü altındadır.

21. Eğitim sistemleri öğretim ve mesleki formasyon verme ötesinde, özellikle şu noktalara kendilerini adanmalıdır:

(a) Çocuğa temel değerleri ve kendisine ait kültürel kimlik ve geleneklere, yaşadığı ülkenin değerlerine, kendi tarihinin değişik uygarlıklarına kendi uygarlığından farklı diğer uygarlıklara, insan hakları ile temel özgürlüklere saygı tavrı kazandırma;

(b) Gençlerin kişilikleri, zihinsel ve bedensel yetenek ve eğilimleri doğrultusunda tanım olarak kendilerini gerçekleştirme sağlama;

(c) Eğitim sürecini gençlere bilgi dikte etmekle sınırlandırmak yerine, onları etkin ve yapıcı tarza sevk etmek;

(d) Gençlerde okula ve topluma ait olma ve kimlik duygusunu geliştirecek etkinlikleri destekleme;

(e) Gençler nezdinde, değişik görüş ve düşüncelere olduğu kadar kültür ve başka değer farklılıklarına saygı ve anlayışın özendirilmesi;

(f) Gençlere mesleki formasyon hakkında bilgi ve danışma, iş olanakları ve meslek hakkında görüşler sağlama;

(g) Gençlere manevi destek verme, onlara psikolojik kötü muamele uygulamama;

(h) Sert disiplin önlemlerinden, özellikle fiziksel cezalardan kaçınma.

22. Eğitim sistemlerinin, ana-baba, gençlerin etkinlikleriyle ilgilenen yerel topluluk örgütlenmeleri ve kuruluşlarla işbirliği araması gerekir.

23. Gençlere ve ailelerine, hukuku olduğu kadar, yasa karşısında haklarını ve sorumluluklarını ve evrensel değerler sistemini, özellikle Birleşmiş Milletler Belgeleri'ni tanıtmak gerekir.

24. Eğitim sistemlerinin özellikle ilgi odağı "toplumsal tehlike" durumundaki gençler olmalıdır. Bu konu üzerinde, özel olarak uyarlanmış önleme programlarını, pedagojik yöntem ve araçları dikkatle incelemek ve tümüyle kullanmak gerekir.

25. Gençlerin alkole, uyuşturucu ilaçlara ve benzer maddelere alıştırılmasının önlenmesi, toplu politika ve stratejilerle sürekli olarak gerçekleştirilmeye çalışılmalıdır. Öğretmenler ve diğer eğitim görevlileri bu sorunları önleme ve çözümlene için ekipler oluşturmalıdırlar. Okul ve üniversite topluluklarına, alkol de dahil olmak üzere uyuşturucuların tüketimi ve kötüye kullanılması hakkında bilgiler sağlanmalıdır.

26. Okul; gençler, özellikle kendilerine özgü gereksinimleri olan kötü muamele ve eziyet gören, ihmal ve istismar edilenler için tıbbi özen, danışma ve diğer hizmetlerin sağlanmasına yarayacak haberleşme ve uygulama merkezi olma görevini üstlenmelidir.

27. Çeşitli eğitimsel etkinlikler ile, öğretmenleri ve diğer erginleri olduğu kadar öğrenci topluluğunu da gençlerin özellikle yeteneksiz, sorunlu ve az gelirli gruplara ya da etnik ya da diğer azınlık gruplarına mensup olanların sorunları, gereksinimleri ve toplu temsiller için duyarlı kılma çabası içinde olmalıdır.

28. Okul ve öğretim sistemleri, didaktik ve pedagoji programlar, yöntem ve yaklaşımlar ve keza eleman toplama, nitelikli öğretim görevlisi yetiştir-

me konularında en yüksek düzeyi ve yetkili mesleki kuruluşlar ve kademeler aracılığı ile sürekli bir denetim ve değerlendirilmenin sağlanmasını hedeflemelidir.

29. Okul, toplumdaki grupların işbirliği ile, gençlerin ilgi alanlarına uygun program dışı etkinlikler hazırlayıp yönetmeyi de görevleri içine almalıdır.

30. Okula devam kurallarına uymakta güçlük çeken, keza aynı nedenden öğrenimlerini terk eden çocuk ve gençlere özellikle yardımcı olmak gerekir.

31. Okul adil ve eşitliğe dayanan politikalar ve kurallar geliştirmelidir ve öğrenciler okul politikasını, özellikle disiplin ve karar alma politikasını belirlemekle görevli karar organlarında temsil edilmelidir.

C. Yerel toplum

32. Gençlere ve ailelerine verilecek, onların gereksinim ve beklentilerini yanıtlayacak olup, yerel toplum desteğine dayanan uygun bilgilendirme ve danışma hizmetleri zaman geçirmeden devreye konmalı ya da zaten mevcutsa güçlendirilmelidir.

33. Yerel toplumun “sosyal tehlike” durumundaki çocuklar için toplumsal gelişme, eğlenme ve dinlenme donanımı ve özel sorunlar için verilmeye hazır hizmetler merkezleri gibi gençlere toplumsal destek sağlayacak çok çeşitli araçları ortaya koyması, varsa bunları takviye etmesi gerekir. Bunu yaparken bireyin haklarını gözden uzak tutmamalıdır.

34. Aile ocağında artık barınamayan ya da hiç yuvası bulunmayan gençleri kusursuzca barındıracak özel mahalleler düzenlenmelidir.

35. Gençlerin ergenlik çağından sorunsuzca geçişlerini sağlayacak bir yardımcı hizmetler ve önlemler bütününe işlerliğe koymak gerekir. Özellikle uyuşturucu madde tutkunu gençlerin yararına işlev olarak tedavinin hedef alındığı vurgulanan danışma ve müdahaleler özel programı düzenlenmelidir.

36. Gençlik konusunda uğraş veren hayır örgütlenmeleri, Devlet'ten ve diğer kuruluşlardan parasal ve başka yardımlar almalıdırlar.

37. Yerel gençlik kuruluşları yapılandırılmalı, varsa bunlar güçlendirilmeli ve bunlara toplumsal sorunların izlenmesi ve yönlendirilmesi işlevinde tam bir katılımcı statüsü kazandırılmalıdır. Bu örgütlenmeler toplu hayır etkinlikleri, özellikle yardım gereksinimi olan gençler yararına projeler üretme girişimine özendirilmelidir.

38. Kamu kuruluşları ilk olarak yuvasız ya da sokaklarda yaşayan çocukları ilgi odağı yapmalı ve onlara gerekli hizmeti sağlamalı, özellikle gençler güçlük çekmeden barınma donanımları, araçları hakkında bilgi, iş bulma olanakları ve diğer yardım kaynaklarını yerel düzeyde elde edebilmelidirler.

39. Gençlere kolaylıkla ulaşabilecekleri, özel ilgi konusu oluşturan geniş bir dinlendirici ve eğlendirici donanımlar ve hizmetler yelpazesi yaratılmalıdır.

D. Kitle iletişim araçları

40. Kitle iletişim araçları, gençlerin, çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan gelen bilgi ve belgelere ulaşmalarını sağlamaya özendirilmelidir.

41. Kitle iletişim araçları, gençlerin toplumdaki olumlu rolünü belirginleştirmeye özendirilmelidir.

42. Kitle iletişim araçları, toplumda gençler için sunulan hizmetler ve olanaklar hakkında istihbarat yayınlamaya özendirilmelidir.

43. Genelde kitle iletişim ve özelde de televizyon ve sinemayı pornografi, uyuşturucu ve şiddete az yer vermeye, şiddet ve istismarın sunumunu çocuk için olumsuz açıdan vermemeye, özellikle çocuklar, kadınlar ve kişisel ilişkiler söz konusu olduğunda gurur incitici ve aşağılayıcı sahnelerin gösterilmesinden kaçınmaya ve eşitlik ilkelerini ve eşitliğe dayanan örnekleri işlemeye yönlendirmelidir.

44. Kitle iletişim araçları, toplumsal plan üzerindeki rolleri ve sorumluluklarının öneminin, keza gençler üzerindeki uyuşturucu ve alkol istismarı ile ilgili mesajları ile yaratacakları etkinin bilincinde olmalıdırlar. Bu etkiyi, mesajlarını tutarlı ve yansız biçimde yayınlayarak bu istismarı önleme hizmetine adanmalıdırlar. Tüm düzeylerde uyuşturucu sorununa karşı duyarlılık kazandıracak etkili kampanyalar düzenlemeyi özendirilmelidirler.

V. SOSYAL POLİTİKA

45. Kamu otoriteleri gençler için hazırlanmış plan ve programlara ve tıbbi bakım, akıl sağlığı, beslenme, yerleştirme, alkol ve uyuşturucu istismarının önlenmesi ve uyuşturucu kullananların tedavisi vb. konusunda hizmetler, donanım ve personelin finansmanı için yeterli kredi tahsisine öncelikle önem vermelidirler ve bu yardımdan fiilen gençlerin yararlanmasına özen göstermelidirler.

46. Çocukların kurumlara yerleştirilmesi son çare olmadıkça devreye girmeyecektir ve kesinlikle zorunlu süreyi aşmayacaktır. Bu durumda temel

düşünce çocuğun yararı olacaktır. Bu tür resmi müdahalelere sığınma ölçütleri kesinlikle belirlenecek, normal olarak aşağıda sıralanan hallerle sınırlandırılacaktır:

- (a) Çocuk ya da ergen, ana-babası ya da vasinin verdiği ağır eziyet altındadır;
- (b) Çocuk ya da ergen, ana-babası ya da vasileri tarafından cinsel, bedensel ya da duygusal şiddete maruz bırakılmıştır;
- (c) Çocuk ya da ergen, ana-babası ya da vasileri tarafından ihmal, terk ya da istismar edilmiştir;
- (d) Çocuk ya da ergen ana-babası ya da vasilerinin davranışı ile bedensel ya da ruhsal olarak tehdit altındadır;
- (e) Çocuk ya da ergen, kendine özgü bir davranışı yüzünden bedensel ya da fizyolojik ağır bir tehlikeye maruzdur ve ilgili kurum dışında ne kendisi, ne ana-babası ya da vasileri, ne de yerel toplum hizmetleri, kuruma yerleştirmekten başka araçlarla tehlikeyi bertaraf edebileceklerdir.

47. Kamu kuruluşları, ana-baba ya da vasilerinin bu görevi üstlenmeye güçleri olmadığı durumda devletçe finanse edilerek, gençlere tam zamanlı öğretimi izleme ve meslek sahibi olma olanağı sunacaktır.

48. Ciddi bilimsel araştırmalar sonucuna dayanan suçluluğu önleme programlarını işlerliğe koymak, sonra uygulamayı düzenli aralıklarla gözden geçirmek ve değerlendirmek ya da gerekiyorsa değiştirmek gerekir.

49. Gençleri bedensel ya da tinsel mağdur haline getirerek ve istismar edilmelerine neden olacak ya da böyle bir durumun belirtisini teşkil eden davranış ve koşul tipi üzerine hazırlanmış bilimsel istihbaratı uzmanlara ve kamuya yaymak gerekir.

50. Genel olarak plan ve programlara katılım gönüllü olmalıdır ve gençlerin kendilerinin bu plan ve programların tasarlanmasında, ele alınmasında ve icrasında yer almaları gerekir.

51. Hükümetler, mağduru çocuklar olan aile içi kavga ve şiddeti bertaraf etmek ve çocuklara hakkaniyete uygun muamele edilmesini sağlamak için ceza hukuku sisteminin içinde olsun olmasın önlemleri ve stratejileri tasarlamaya, işlemeye ve uygulamaya başlamalı ya da bu etkinlikleri sürdürmelidir.

VI. YASAL DÜZENLEMELER VE ÇOCUK ADALET SİSTEMİNİN YÖNETİMİ

52. Hükümetler tüm gençlerin haklarını ve esenliklerini geliştirmeyi ve korumayı hedefleyen yasalar ve yönetmelikler kabul etmeli ve uygulamalıdır.

53. Gençlerin kötü muamele ve istismara maruz kalmalarını ve suç işlemede kullanılmalarını yasaklayacak yasal düzenlemeleri kabul etmeli ve uygulamalıdır.

54. Hiçbir çocuk ya da genç, evde, okulda ya da başka yerlerde sert ve aşağılayıcı ceza ve ıslah tedbirlerinin konusu olmamalıdır.

55. Çocukların ve gençlerin her tür silaha ulaşmasını kısıtlamayı ve denetim altına almayı öngören yasal metinlerin kabul ve uygulamasının öngörülmesi gerekir.

56. Gençlerin daha sonradan suça, lekeli ve ezik bir yaşama itilmelerini önlemek için bir yetişkin tarafından işlendiğinde suç niteliğinde kabul edilmeyen ya da ceza konusu olmayan fiiller bir genç tarafından işlenirse yaptırıma bağlanmamasını öngören yasal metinler kabul edilmelidir.

57. Gençlerin statüsünün, haklarının ve yararlarının korunup korunmadığını ilgililerin özgüledikleri hizmetlere kusursuz olarak sevk edilip edilmediklerini denetleyecek bir aracı memuriyet ya da benzeri işlevlerle görevlendirilmiş bir organ oluşturulması öngörülmelidir. Atanmış olan aracı ya da başka bir organ aynı zamanda Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Yönlendirici Riyad İlkeleri'nin, Pekin Kuralları'nın uygulanmasını denetleyecektir. Aracı düzenli aralıklarla bu belgelerin uygulanma sürecinde elde edilen gelişmeler için, savaşı savunmakla görevli birimler kurulmalıdır.

58. Görevli organların kadın-erkek tüm personeline yasa ve diğer yetkili organlarına uyma ve saygı anlayışını gençlerin özel gereksinimlerine yansıtmayı bilmeleri ve gençleri yargı sistemi dışına taşıyabilmeyi hedefleyen olanak ve programları tanımaları ve olabildiğince kullanmaları için gerekli formasyon verilmelidir.

59. Çocukları ve gençleri uyuşturucu kullanımı ve alış verişine karşı korumayı öngören yasal düzenlemelerin kesinlikle kabulü ve uygulanması gerekir.

VII. ARAŞTIRMA, POLİTİKA GELİŞTİRME VE KOORDİNASYON

60. Özellikle uygun düzenlemelerle oluşturulmuş mekanizmalar yoluyla, ekonomi, toplum, eğitim ve sağlık kuruluşları ve servisleri, yargı sistemi, gençlik için kuruluşlar, yerel toplumsal kuruluşlar ve kalkınma kuruluşları ve diğer kurumlar arasında gerekli ilişki ve sektörler arası ve çok yanlı disipline dayanan işbirliğinin geliştirilmesine odaklanmak gerekir.

61. Çocuk suçluluğu, suçluluğun önlenmesi ve çocuklar için yargı konusunda projeler, programlar, etkinlikler ve girişimler için bilgilendirmeyi,

deneyim kazanmış uzmanlık alış verişini; ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde yoğunlaştırmak gerekir.

62. Uygulamacıların, uzmanların ve karar organlarının ortak çalışmaları ile genç suçluluğu, suçluluğun önlenmesi ve çocuk adaleti konusunda bölgesel ve uluslararası işbirliği yaratmak ve takviye etmek gerekir.

63. Suçluluğun önlenmesi konusunda, onun uygulamalı aşamaları veya özellikle formasyon kazandırıcı etkinlikler ve pilot projeler ya da tanıtıcı gösteriler yöntemi hakkındaki ya da genç suçluluğunun önlenmesi ve gençlerin toplumsal suçluluğu ile ilgili açık temalar içeren büyük çaptaki uygulamalar üzerindeki teknik ve bilimsel işbirliği tüm Hükümetler'in Birleşmiş Milletler sisteminin ve diğer ilgili kuruluşların çok güçlü bir desteğinden yararlanmalıdır.

64. Çocuk suçluluğun ve gençliğin topluma zararlarının önlenmesi yolunda etkili özelkoşullar yaratılması üzerine ortak bilimsel araştırma çalışmalarının gerçekleşmesini ve bunların sonuçlarının geniş çapta yayınlanmasını özendirmek gerekir.

65. Birleşmiş Milletler organları, kurumları, kuruluşları ve yetkili büroları çocuklar, çocuk adalet sistemi ve suçluluğun önlenmesi ile ilgili çeşitli sorunlar üzerinde çok sıkı bir işbirliği ve eşgüdüm sürdürmelidirler.

66. Birleşmiş Milletler Örgütü Sekreterliği, mevcut yönlendirici ilkeler temelinde ve ilgili kuruluşların işbirliği ile, suçluluğun önlenmesinin etkili özel koşulları üzerinde araştırmada,

bilimsel işbirliğine ve bunun uygulanmasının sürekli incelenmesi ve denetimi sonucu önemli başka seçenekler oluşturulmasında etkin rol almalı ve bunları yaparken güvenilir istihbarat kaynağı olmalıdır.

ÇOCUK ADALET SİSTEMİNİN UYGULANMASI HAKKINDA BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ASGARİ STANDART KURALLARI (PEKİN (BEIJING) KURALLARI)

Genel Kurul'un 29 Kasım 1985 tarih ve 40/33 sayılı kararıyla kabul edilmiştir

ÖNSÖZ

Genel Kurul,

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi ve Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi ile genç insanların haklarına ilişkin diğer uluslararası insan hakları belgelerini dikkate alarak,

1985 yılının Uluslararası Gençlik Yılı: Katılım, Kalkınma ve Barış Yılı ilan edildiğini; uluslararası topluluğun, Çocuk Hakları Bildirgesi'ne tanınan önemin de gösterdiği gibi genç insanların haklarının korunmasına ve geliştirilmesine önem verdiğini dikkate alarak,

Üye Devletler için model teşkil edecek olan, çocuk adalet sisteminin yönetimi ve çocuk suçluların bakımı için asgari standart kuralların geliştirilmesi çağrısında bulunan ve Suçların Önlenmesi ve Suçlulara Muamele 6. Birleşmiş Milletler Kongresi tarafından kabul edilen çözüm 4'ü anımsatarak,

Ayrıca, taslak kuralların, 14-18 Mayıs 1984 tarihleri arasında Pekin'de yapılan Uluslararası Hazırlık Toplantısı aracılığıyla 26 Ağustos - 6 Eylül 1985 tarihleri arasında Milano'da yapılan Suçların Önlenmesi ve Suçlulara Muamele 7. Birleşmiş Milletler Kongresi'ne aktarılmasına temel olan 25 Mayıs 1984 tarih ve 1984/153 sayılı Ekonomik ve Sosyal Konsey kararını anımsatarak,

Gençlerin, insani gelişme sürecinin erken aşamalarında bulunmaları nedeniyle, fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişme açısından özel bakıma ve yardıma; barış, özgürlük, değer ve güvenlik koşullarında yasal korumaya gereksinimleri olduğunu kabul ederek,

Mevcut ulusal yasal düzenlemelerin, politikaların ve uygulamaların gözden geçirilmesi gerekebileceğini belirleyerek,

Ayrıca, mevcut sosyal, ekonomik, kültürel, siyasal ve hukuki koşullarda bu tür standartların yerleştirilmesinin güç olabileceğini kabul etmekle birlikte, aynı standartların en azından asgari bir sınır olacak hedeflenebileceğini kabul ederek,

1. Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kurallar'ın geliştirilmesi konusunda Suç Önleme ve Kontrol Komitesi, Genel Sekreter ve Birleşmiş Milletler Suç Önleme ve Suçlulara Muamele Asya ve Uzak Doğu Enstitüsü ile diğer Birleşmiş Milletler kuruluşlarının yaptıkları çalışmalarını memnuniyetle karşılar;
2. Genel Sekreter'in, Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kurallar'la ilgili taslağa ilişkin raporunu yine memnuniyetle karşılar;
3. Pekin'de yapılan Bölgelerarası Hazırlık Toplantısı'nı, görüşme ve nihai girişim için Suçların Önlenmesi ve Suçlulara Muamele 7. Birleşmiş Milletler Kongresi'ne sunulan kurallar metnini nihai haline getirdiği için kutlar;
4. Bu karara ek olarak verilen ve Yedinci Kongre tarafından benimsenen Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kurallar'ı ve Yedinci Kongre'nin bu Kurallar'ın Pekin Kuralları olarak anılmasına ilişkin tavsiyesini kabul eder;
5. Üye Devletler'i, gerektiği durumlarda, kendi ulusal yasalarını, politikalarını ve uygulamalarını, bu arada özellikle çocuk adalet sisteminde görev yapan kişilerin eğitilmelerine ilişkin uygulamaları Pekin Kuralları'na uygun hale getirmeye ve bu Kurallar'ı ilgili yetkililere ve genel kamuoyuna sunmaya davet eder;
6. Suç Önleme ve Kontrol Komitesi'ne, Birleşmiş Milletler'in suç önleme ve suçlulara muamele alanında görev yapan kuruluşlarının da yardımıyla, Pekin Kuralları'nın etkili biçimde uygulanmasını sağlayacak önlemleri alma çağrısında bulunur;
7. Üye Devletler'i, Pekin Kuralları'nın uygulanması konusunda Genel Sekreter'e bilgi vermeye ve alınan sonuçlara ilişkin raporları düzenli olarak Suç Önleme ve Kontrol Komitesi'ne iletmeye davet eder;
8. Üye Devletler'den ve Genel Sekreter'den, çocuk adaleti alanındaki etkili uygulama ve politikalar konusunda araştırma yapmalarını ve veri tabanı geliştirmelerini talep eder;
9. Pekin Kuralları'nın Birleşmiş Milletler'in bütün resmi dilleriyle mümkün olan en geniş biçimde tanıtılması ve bu arada çocuk adaleti alanındaki

etkinlikler konusunda bilgilendirmenin yoğunlaştırılması için Genel Sekreter'den talepte bulunur ve Üye Devletler'i de bu yöndeki çalışmalara davet eder;

10. Genel Sekreter'den, Pekin Kuralları'nın uygulanmasına yönelik pilot projeler geliştirmesini talep eder;

11. Genel Sekreter'den ve Üye Devletlerden, Pekin Kuralları'nın, özellikle personel alımı, eğitimi ve mübadelesi ile araştırma ve değerlendirme gibi alanlarda başarılı biçimde uygulanmasını ve kurumlara yerleştirme dışında yeni alternatifler geliştirilmesini sağlayacak gerekli kaynakları sağlamalarını talep eder;

12. Birleşmiş Milletler Suç Önleme ve Suçlulara Muamele 8. Kongresi'nden, Pekin Kuralları ile buradaki kararda yer alan tavsiyelerin uygulanmasında kaydedilen mesafeyi çocuk adaleti kapsamında ayrı bir gündem maddesi olarak ele almasını talep eder;

13. Birleşmiş Milletler sisteminin ilgili bütün organlarını, bu arada özellikle bölge komisyonlarını ve uzman kuruluşları, Birleşmiş Milletler'in suç önleme ve suçlulara muamele ile ilgili kurumlarını, diğer hükümetler arası kuruluşlarla hükümet dışı kuruluşları Sekreteryaya ile işbirliği yapıp, Pekin Kuralları'nda yer alan ilkelerin uygulanması için kendi teknik yetkinlik alanlarında uyumlu ve sürekli çabalara zemin oluşturacak gerekli önlemleri almaya davet eder.

BİRİNCİ BÖLÜM GENEL İLKELER

1. Temel görüşler

1.1 Üye ülkeler, kendi temel çıkarları dairesinde, çocukların ve ailelerin daha iyiye yönlendirilmelerini sağlamalıdır.

1.2 Üye ülkeler, çocukların doğru yoldan saptırılmaya müsait yaşlarda olmaları nedeniyle, bu dönemlerinde onlara toplum içinde yararlı bir yaşam sağlamak için çaba göstermeli ve suçtan ve kabahatlerden uzak bir yaşam için çocukların içinde buldukları koşulları iyileştirmelidirler.

1.3 Çocukların refahını arttırmak amacı ile aile, gönüllüler ve öteki toplumsal gruplar yanında okullar ile diğer kurumlar da dahil olmak üzere her kaynağın harekete geçilerek elbirliği ile çalışmalarını sağlamak için gerekli özen gösterilmeli, böylece hukukun araya girmesi olabildiğince aza indirilmeli ve hukuka aykırı davranışta bulunan çocuklara etkili, hakaniyetli ve insanca davranılması sağlanmalıdır.

1.4 Gençliğin korunması ve toplumda barış düzenin sürdürülmesi amacı ile tüm çocuklara ayrıntılı bir sosyal adalet çerçevesi içinde uygulanacak adalet, her ülkenin ulusal kalkınma sürecinin bir parçası olarak görülmelidir.

1.5 Bu Kurallar bütününün her üye ülkede uygulama yöntemleri o ülkenin ekonomik, sosyal, kültürel koşullarına bağlıdır.

1.6 Çocuk adaleti hizmetleri, hizmetteki personelin çalışma yöntemleri, yaklaşımları ve bilgileri de dahil olmak üzere sistematik olarak geliştirilmelidir.

Açıklama

Temel nitelik taşıyan bu genel ilkeler, genel olarak kapsayıcı sosyal politikaları gerektirip çocukların refah düzeylerinin mümkün olduğunca artırılmasını amaçlamaktadır. Bu sayede çocuk adalet sisteminin devreye girme gereklilikleri en aza indirilecek, böylece söz konusu uygulamaların çocuklar üzerinde yaratabileceği zararlı etkiler de azaltılmış olacaktır. Çocukların, suçun işlenmesinden önce bu tür bakım ve özenden yararlanmaları, Kurallar'ın uygulanmasına gerek bırakmayacak temel politikaları oluşturmaktadır.

1.1'den 1.3'e kadar olan kurallar, çocuklara yönelik yapıcı bir sosyal politikanın, başka şeylerin yanısıra, çocuk suçlarının ve çocuk suçluluğunun önlenmesindeki önemli rolüne işaret etmektedir. Kural 1.4 çocuk adalet sistemini çocuklara yönelik sosyal adaletin ayrılmaz bir parçası olarak görürken, kural 1.6 çocuk adalet sisteminin sürekli olarak iyileştirilmesi, genel olarak çocuklara yönelik geliştirici bir sosyal politika çizgisinden geriye düşülmemesi ve bu arada personel hizmetlerinin sürekli geliştirilmesi gerekliliğine değinmektedir.

Kural 5.1, ise Üye Devletler'de halen mevcut koşulları dikkate alarak, belirli kuralların uygulanma tarzının ülkeden ülkeye farklılık gösterebileceğine işaret etmektedir.

2. Kurallar'ın Uygulama Alanları ve Tanımlar

2.1 Aşağıdaki Standart Kurallar, çocuk suçlulara ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi ve diğer görüşler, millî ve sosyal köken, varlık, doğum yeri vs. hiçbir ayırım gözetmeksizin uygulanacaktır.

2.2 Kurallar'ın amaçları bakımından aşağıdaki tanımlar, üye ülkelerin kendi hukuk sistemleri ile bağdaşabildiği ölçüde uygulamada kullanılacaktır.

- (a) Çocuk, mevcut hukuk sistemi içinde işleyebileceği bir suçtan dolayı kendisine büyük insanlardan farklı davranılması gereken kişidir;
- (b) Suç, mevcut hukuk sistemi içinde ceza verilmesini gerektirecek her türlü eylem ve ihmaldir;
- (c) Çocuk suçlu, suç işlediği iddia edilen ya da suç işlediği ortaya çıkan bir çocuk veya genç bir insandır.

2.3 Her hukuk sisteminde aşağıdaki amaçların gerçekleştirilmesi için özellikle çocuk suçlulara uygulanabilecek kanunlar kabul edilmeli ve çocuk adaleti alanında düzenlemeler yapılmalı ve anılan kişiler için kurum ve kuruluşlar gerçekleştirilmelidir. Bu amaçlar şunlardır:

- (a) Çocuk suçluların temel hakları korunurken, aynı zamanda her çeşit gereksinimlerinin karşılanması;
- (b) Toplumun gereksinimlerinin karşılanması;
- (c) Aşağıdaki kuralların tamamen ve hakkaniyetle uygulanması.

Açıklama

Bu Kurallar, farklı hukuk sistemlerinde uygulanmak üzere düzenlenmiş olup çocuk suçlularla ilgili her sistem ve tanım altında bu kişilere uygulanacak işlemlere ilişkin asgari standartları içermektedir. Kurallar daima tarafsızlıkla ve hiçbir ayırım gözetmeksizin uygulanmalıdır. Dolayısıyla kural 2.1, Kurallar'ın her zaman tarafsız biçimde ve herhangi bir ayırım gözetmeksizin uygulanmasının önemine işaret etmektedir. Bu kural Çocuk Hakları Bildirgesi'nin 2. ilkesinin metnine uygundur. Kural 2.2, Asgari Standart Kurallar'ın konusunu oluşturan "çocuk", "suç" ve "çocuk suçlu" kavramlarını tanımlamaktadır (bkz. kural 3 ve 4). Şu da göz önüne alınmalıdır ki, yaş sınırı her üye ülkenin ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi ve hukuki sistemlerine dayalı olarak farklılıklar gösterecektir. Dolayısıyla, Üye Devletler'in ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel ve hukuki sistemlerine gerekli saygı gösterilmektedir. Bu durumda 7 yaşından 18 yaşına (ya da daha fazlaya) kadar olan sınırlar içinde bir çocuk tanımı getirmiştir. Çok değişik hukuk sistemleri içinde farklılık kaçınılmaz olsa bile bu durum Asgari Standart Kurallar'ın geçerliliğini ortadan kaldırmaz nitelikte değildir.

Kural 2.3, Asgari Standart Kurallar'ın milli hukuk sistemleri içinde yasal ve pratik uygulamasında özellikle bu amaca yönelik milli kanunların gerekliliğini işaret etmektedir.

3. Kurallar'ın Kapsamının Genişletilmesi

3.1 Bu Kurallar'ın ilgili hükümleri sadece çocuk suçlulara değil, fakat

aynı zamanda büyük tarafından yapıldığı zaman suç oluşturmayacak bir eylemi gerçekleştiren herhangi bir çocuğa da uygulanmalıdır.

3.2 Kurallar'ın temel ilkelerinin, haklarında koruma ve sosyal yardım tedbirleri alınmış olan bütün çocuklara teşmil edilmesi için de çaba harcanmalıdır.

3.3 Ayrıca Kurallar'ın aynı zamanda genç (çocuk olmayan) suçlulara da teşmili için çaba harcanmalıdır.

Açıklama

Kural 3, Asgari Standart Kurallar'ın kapsamını aşağıda belirtildiği şekilde genişletilmiştir:

(a) Değişik milli hukuklarda "statü suçları" olarak tanınan ve büyüklerden ziyade çocuklar için suç oluşturan (örneğin okuldan kaçmak, okula ve aileye itaatsizlik, toplum içinde sarhoşluk gibi) bazı eylemler anlatılmak istenmiştir (kural 3.1);

(b) Haklarında koruma ve sosyal yardım tedbirleri alınmış olan çocukları da kapsayacak şekilde bu Kurallar'ın uygulama alanları genişletilmiştir (kural 3.2);

(c) Her olay için önceden belirlenmiş yaş sınırları içindeki çocuk olmayan yetişkin suçlulara da teşmil edilmiştir (kural 3.3). Bu Kurallar'ın bu üç alana genişletilmesi haklı sebeplere dayanır görülmektedir. Kural 3.1 bu alanda asgari teminatlar öngörmektedir ve kural 3.2'de kanunla ihtilafa düşen çocuklar açısından daha insancıl, daha hakkaniyete dayalı ve daha doğru bir ceza adaleti getirmek açısından daha özlenen bir aşama oluşturulmaktadır.

4. Cezai Sorumluluk Yaşı

4.1 Cezai sorumluluğun alt sınırını belirleyen sistemler açısından, bu sınır çocuğun duygusal, zihinsel ve entelektüel açılarından olgunluğa eriştiği yaşın altında tutulmamalıdır.

Açıklama

Cezai sorumluluğa ilişkin asgari yaş sınırı, tarih ve kültüre göre değişmektedir. Bu konuda modern yaklaşım, çocuğun cezai sorumluluğunun gerektirdiği ahlaki ve psikolojik unsurlara uyumlu olarak cezai sorumluluğun psikolojik ve manevi sonuçlarını kaldırmaya hazır olup olmadığıdır. Yani, çocuğun kişisel anlama ve isteme yeteneğinin anti sosyal davranışından onu sorumlu tutmaya yeterli olup olmadığıdır. Cezai sorumluluk

yaşı küçük tutulur ya da böyle bir sınır hiç konulmamış olursa sorumluluk kavramı anlamını kaybeder. Genelde suç ve kabahat oluşturan davranışlara ilişkin sorumlulukla, öteki sosyal hak ve sorumlulukların sınır yaşı arasında bir ilişki vardır (örneğin evlenme yaşı, rüşt yaşı vb.). Bu durumda, uluslararası alanda genel kabul görebilecek makul bir yaş sınırı belirlemek üzere çaba harcanması gerekmektedir.

5. Çocuk Adalet Sisteminin Amaçları

5.1 Çocuk adalet sisteminde daima çocuğun iyileştirilmesi ön plana alınmalıdır ve çocuk suçlulara gösterilecek tepki hem suçun hem de suçlunun içinde bulunduğu koşullarla orantılı olmalıdır.

Açıklama

Kural 5, çocuk adalet sisteminin en önemli iki hedefini açıklamaktadır. Birinci hedef çocuğun durumunun iyileştirilmesidir. Bu amaç, çocuk suçluların, çocuk mahkemelerinde yahut idari makamlarda yargılandıkları hukuk sistemlerinde odak noktayı oluşturmaktadır. Fakat çocuğun iyileştirilmesi amacının çocukların genel mahkemelerde yargılandıkları sistemlerde de vurgulanması gereklidir. İkinci hedef ise “oran ilkesidir”. Bu ilke genel anlamıyla suçun ağırlığı ile ilişkili olarak cezai hükümlerin ayarlanmasıdır. Çocuk suçlular söz konusu olunca, yalnızca bu ağırlığın değil, aynı zamanda kişisel koşulların da göz önüne alınması gerekmektedir. Bu koşullar (sosyal durum, aile durumu, suçla ortaya çıkan zarar ya da kişisel koşullar üzerine etki yapan diğer noktalar) kararı dengelenmelidir (örneğin suçlunun verdiği zararı tazmin için gösterdiği gayret ya da sağlıklı ve yararlı bir yaşama dönme arzusu gibi). Aynı şekilde, çocuk suçlunun korunmasını amaçlayan tedbirler bazı durumlarda gerektiğinden fazla ileri gitmekte ve onun temel haklarına zarar vermektedir. Burada da olayla tepkiyi iyi ayarlamak gerekir. Özünde Kural 5 bu haliyle genç suçlunun işlediği suça ne fazla ne de eksik bir tepki gösterilmesini istemektedir. Bu maddede düzenlenen hususlar, yeni bazı tepki tiplerinin geliştirilmesini özendirdiği gibi çocuklar üzerindeki sosyal kontrolün gereksiz yere büyümesini de önleyecek tedbirlerin de alınmasını özendirmektedir.

6. Takdir Yetkisinin Kapsamı

6.1 Çocuk suçluların çeşitli özel ihtiyaçları ve çeşitli uygun yaptırımlar göz önüne alındığında, yargılamanın her aşamasında, özellikle inceleme, soruşturma, muhakeme ve tedbirlerin uygulanması sırasında yeterli bir takdir yetkisi tanınmaktadır.

6.2 Anılan takdir yetkisinin her aşamada kullanılmasında bu yetkinin sorumlulukla uygulanmasının sağlanmasına çalışılacaktır.

6.3 Bu yetkiyi kullanan kişiler bunu uygulamak için özel olarak eğitilmiş ve bunu kullanacak nitelikte kimseler olacak ve bu yetkilerini görevlerine uygun titizlik ve hakkaniyetle kullanacaklardır.

Açıklama

Kurallar 6.1, 6.2 ve 6.3, çocuk adalet sisteminin etkili ve insanca uygulanabilmesi açısından konuyla ilgili bir çok hususu ortaya koymaktadır. Öncelikle takdir yetkisinin yargılamanın önemli evrelerinde kullanılmasına izin vermek suretiyle karar mercilerinin her olaya özgü, doğru karar vermelerinin sağlanması söz konusudur. Bunun yanısıra gerekli denetim ve dengelerden söz edilerek takdir yetkisinin aşırıya kaçması engellenmiştir. Bu aşırıya kaçmayı önlemenin en yerinde iki yolunun meslekten olmak ve sorumluluk taşımak olduğu belirtilmektedir. Aynı zamanda kalifiye meslek eğitiminin ve uzman yetiştirmenin çocuk suçlularla ilgili davalarda takdir yetkisinin adilane kullanımında yararlı olduğu belirtilmektedir. Bu metinde ayrıca takdir yetkisinin yanında, iadei muhakeme, temyiz gibi kararların yeniden incelenmesine olanak tanıyan kurallara atıfta bulunarak sorumluluğun önemi anlatılmaktadır. Bu mekanizmaların burada ayrı ayrı belirtilmesinin sebebi, değişik hukuk sistemleri olan ülkelerin göz önüne alınarak uluslararası genel bir Asgari Kurallar dizisi getirmektedir.

7. Çocukların Hakları

7.1 Masumiyet karinesi, suçlamanın bildirilmesi, konuşmama hakkı, avukatla temsil edilme hakkı, veli veya vasinin hazır bulunması hakkı, tanıklarla yüzleştirme ve tanıklara çapraz sorgu hakkı, daha üst makama temyiz hakkı ve temel usuli güvenceler yargılamanın her aşamasında güvenve altına alınmalıdır.

Açıklama

Kural 7.1, yürürlükteki insan haklarına ilişkin düzenlemelerle tanınmış olan dürüst ve hakkaniyetli yargılamanın esaslı bazı unsurlarını dile getirmektedir. Sözgelimi masumiyet karinesi aynı zamanda İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 11. maddesinde ve Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin 14. maddesinde de yer almaktadır. Bu Asgari Kurallar'ın 14. maddesi ise çocukların yargılanmasına ilişkin özel hükümler de getirmektedir.

8. Özel Yaşamın Gizliliğinin Korunması

8.1 Her aşamada çocuğun afişe olması yahut damgalanması gibi zarar-

lara yol açabilecek durumların ortadan kaldırılması için gizliliğe azami özen gösterilmelidir.

8.2 İlke olarak, çocuk suçlunun kimliğine ilişkin hiçbir bilginin yayınlanmasına izin verilmemelidir.

Açıklama

Kural 8, çocuğun kimliğinin gizlenmesi hakkının korunması ilkesinin önemine işaret etmektedir. Genç insanlar “damgılanmak” konusunda özellikle çok hassastır. Kriminolojik araştırmalar, genç insanların “kabahatli” ve “suçlu” gibi sıfatlarla tanınmaktan büyük çapta ve zararlı olarak etkilendiklerini ortaya çıkarmıştır. Bu Kural ayrıca dava hakkında kitle iletişim araçlarında yayınlanan haberlerin zararlı etkilerinden de çocukların korunmasını amaçlamaktadır. Çocuğun çıkarı, hiç değilse ilke düzeyinde korumaya alınmıştır. (8. maddenin genel olarak kapsamına aldığı şeyler 21. maddede ayrıntıları ile belirlenmiştir.)

9. Mevcut Hükümlerin Mahfuz Tutulması

9.1 Bu Kurallar’daki hiçbir hüküm Birleşmiş Milletler’ce kabul edilen Hükümlülerin Islahı İçin Asgari Standart Kurallar’ın ve öteki İnsan Hakları’nı düzenleyici Kurallar ile evrensel olarak tanınan çocukları korumaya yönelik standartların uygulanmasını engelleyici şekilde yorumlanmamalıdır.

Açıklama

Kural 9’un amacı, bu Kurallar’ın konuyla ilgili öteki düzenlemelerle birlikte uygulandıkları durumlarda herhangi bir yanlış anlamaya meydan verilmemesidir. Örneğin İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Uluslararası Ekonomik, Sosyal, Kültürel Haklar Sözleşmesi, Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi, Çocuk Hakları Bildirgesi ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme sayılabilir. Mevcut Kurallar’ın uygulanmasında unutulması gerekli en önemli nokta, daha geniş hükümler içeren uluslararası düzenlemelerin uygulanmasının engellenmemesidir (bkz. madde 27).

İKİNCİ BÖLÜM

İNCELEME VE KOVUŞTURMA

10. İlk Aşama

10.1 Bir çocuk gözaltına alınır alınmaz durum derhal ebeveynlerine veya yasal veli ya da vasisine bildirilir. Durumun derhal bildirilmesi mümkün olmazsa bu bildirim mümkün olan en kısa zamanda yapılır.

10.2 Hakim ya da yetkili makam gecikmesizin çocuğun serbest bırakılma durumunu tetkik etmelidir.

10.3 Yasayı uygulamakla görevli makamlarla çocuk suçlunun ilişkileri daima çocuğun yasal durumunu gözetir tarzda ve onun iyiliği ve olayın özelliğinden dolayı zarar görmemesi esasına dayalı olarak düzenlenmelidir.

Açıklama

Kural 10.1, Hükümlülerinin İslahı İçin Asgari Standart Kurallar'ın 92. maddesindeki ilkenin tekrarıdır. Kural 10.2 ise hakim veya yetkili makamın vakit geçirmeksizin çocuğu serbest bırakmasını öngörmektedir. Kuralda sözü edilen yetkili makam polis de dahil olmak üzere gözaltına alınan birini serbest bırakmaya yetkili tüm kamu kurum ve kuruluşlarını kapsamaktadır (ayrıca bkz. Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi, madde 9, parag. 3). Kural 10.3 ise usul hükümlerinin bazı yönleriyle, çocukların işledikleri suçlarla ilgili polisin davranışlarından söz etmektedir. Bu maddede geçen çocuğun zarar görmesi deyimini çok esnek bir anlam olup meydana gelebilecek bir çok zararlı davranışı kapsamaktadır (örneğin çok sert bir dille hitap, fiziksel saldırı veya çevreye afişe etmek gibi). Adaletin çocuğa uygulanmasının bizatihi kendisi çocuğa zarar verebilir. Bu itibarla zararın önlenmesi deyimini çok geniş yorumlanmalıdır ki, ilk başta böyle davranmakla çocuğun daha fazla zarara uğraması önlenbilsin. Bu husus özellikle çocuklarla ilk temasa geçen yetkili makamlar için geçerlidir. Zira bunların davranışı çocuğun devlet ve topluma bakış açısını ve tutumunu köklü olarak etkileyebilir. Daha da ötesinde, ileride yapılacak müdahalelerin başarısı da bu ilk davranışlara bağlıdır. Merhamet ve tatlı sert davranmak bu durumlar için çok önemlidir.

11. Yargı Dışı Yollara Başvurma

11.1 Çocuk suçlularla ilgili olarak kural 14.1'de sözü edilen yetkili makamlarca genel mahkemede yargılamadan başka çarelerin olup olmadığı hususu göz önüne alınmalıdır.

11.2 Çocukların davalarıyla ilgili polis, savcılık veya öteki yetkili makamlar, resmi ceza usulüne başvurmaksızın, her hukuk sisteminde ve işbu Asgari Kurallar çerçevesinde olayı halletmeye yetkili olmalıdır.

11.3 Çocuklara özgü bu yargı dışı yollara başvurma halinde, yetkili topluluk ya da kuruluşa yapılacak başvurunun çocuğun veya kanuni veli veya vasisinin rızasını içeren yargılama sonunda verilecek kararın başvuru halinde temyiz edilebilir olması gerekmektedir.

11.4 Çocuk suçluluğu olaylarının yargı mekanizması dışında hallini kolaylaştırmak için topluluk programları, geçici gözetim ve rehberlik ve suç mağdurlarının zararlarının tazmini gibi çeşitli çabalar harcanmalıdır.

Açıklama

Çocukların genel mahkemeler yerine özel kurumlarda yargılanmaları bir çok hukuk sisteminde resmi ya da gayri resmi olarak uygulama alanı bulmuştur. Bu uygulamanın çocuklar için bir avantajı da, normal bir yargılama usulünün olumsuz sonuçlarının engellenmiş olmasıdır (örneğin bir mahkumiyet ya da hüküm nedeniyle damgalanma gibi). Bir çok halde, herhangi bir müdahalede bulunmamak en iyi çözümdür. Bu durum özellikle suçun çok ciddi nitelikte olmadığı ve ailenin, okulun veya öteki gayri resmi sosyal kontrol müesseselerinin olumlu ya da yapıcı tepki göstermeye müsait olduğu durumlarda söz konusu olmaktadır.

Kural 11.2'de de belirtildiği gibi, yargı dışı diğer yollara başvurma işlemi, karar sürecinin herhangi bir aşamasında polis, savcılık ya da mahkemeler, kurullar ve konseyler gibi başka organlar tarafından gerçekleştirilebilir. Bu yetki, ilgili sistemde geçerli kurallara ve usullerle, bu belgede yer alan kurallara göre tek bir makam, birkaç makam ya da ilgili makamların hepsi tarafından gerçekleştirilebilir. Söz konusu işlemin yalnızca çocuk suçlularla sınırlı tutulmaması, bu yöntemi önemli bir araç haline getirmektedir.

Kural 11.3, çocuğun ya da veli veya vasinin önerilen çözümü onaylamalarını öngörmektedir. (Bu onay olmaksızın toplum hizmetleri yaptırmak Angaryayı Lağveden Konvansiyona aykırı düşmektedir.) Yine de bu onay, gayri kabili rücu olmamalıdır. Çünkü bazen çocuk buna çaresizlik içinde muvafakat etmiş olabilir. Bu madde, yargı dışı çözümlerin her safhasında, zorlama ve korkutma olanaklarını en aza indirmeye gayret edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Çocuklar (örneğin mahkeme önüne çıkmamak için) bir baskı hissetmemeliler ya da onay vermeye zorlanmamalıdır. Böylelikle, talep halinde yetkili mercinin, çocuk suçlularla ilgili hükümlerin uygun olup olmadığının objektif bir değerlendirmesini yapması tavsiye edilir (Bu yetkili mercii kural 14'de belirtilen başka bir mercii de olabilir).

Kural 11.4, çocuklar için normal yargı prosedürünün yerini alabilecek gerçekçi çözümlerin, toplumsal programlarla düzenlenmesini önerir; özellikle mağdurdan haksız alınmış malların geri verilmesi, tazmin edilmesi veya çocuklar üzerinde geçici bir gözetim ve yönlendirme programı uygulanarak ilerde kanuna karşı gelmelerinin önlenmesi gibi. Yargı dışı tedbirlere başvurmanın gerekçeleri (daha ağır suçların işlenmiş ol-

maları halinde dahi) her durumun özel koşullarına göre değişir (ilk suç, bir çetenin baskısı ile suç işleme gibi).

12. Polis Teşkilatında Uzmanlaşma

12.1 Doğrudan doğruya çocukların suçtan korunması konusunda görevlendirilen, yahut görevleri gereği çocuk suçlularla sık sık temas etmek durumunda olan polis görevlilerinin özel olarak eğitilmesi gereklidir. Bu amaçlarda büyük kentlerde özel polis birimleri oluşturulmalıdır.

Açıklama

Kural 12, çocuk adaletinin çocuklara uygulanması ile görevli tüm kanun adamlarının özel olarak eğitilmesine dikkat çekmektedir. Polisin çocuk suçlularla ilk temas noktası olduğu göz önüne alındığında, bilgili olması ve iyi davranışta bulunması büyük önem arz etmektedir.

Kentleşme ile suç arasındaki ilişkilerin karmaşık bir nitelik taşıdığı açıkken, çocuk suçlarındaki artışla kentlerin özellikle hızlı ve plansız biçimde daha da büyümesi arasında ilişki kurulmuştur. Dolayısıyla, alanlarında uzmanlaşmış polis birimlerinin varlığı, yalnızca bu belgede yer alan belirli ilkelerin (örneğin kural 1.6 gibi) uygulanması açısından değil, ayrıca daha genel olarak çocuk suçlarının önlenmesi, denetlenmesi ve çocuk suçlulara yönelik muamele açısından da vazgeçilmez olmaktadır.

13. Tutuklu Yargılama

13.1 Yargılamanın tutuklu olarak yapılmasına en son çare olarak başvurulmalı ve süre mümkün olduğu kadar kısa tutulmalıdır.

13.2 Tutukluluk yerine mümkün olduğu kadar yakın gözetim, yoğun bakım veya bir aile yanına yahut eğitim kurumuna yerleştirme gibi alternatif önlemler getirilmelidir.

13.3 Tutuklu olarak yargılanmakta olan çocuklara Birleşmiş Milletler’ce kabul edilen Hükümlülerin Islahı İçin Asgari Standart Kurallar’ın tanıdığı tüm haklar tanınmalıdır.

13.4 Tutuklu olarak yargılanmakta olan çocuklar yetişkin olan suçlulardan ayrı bir kurumda veya aynı kurum içinde ayrı bir bölümde tutulmalıdır.

13.5 Tutukluluk sırasında bütün çocuklar, yaşlarının, cinsiyetlerinin ve kişiliklerinin gerektirdiği bütün sosyal, kültürel, eğitim, psikolojik ve tıbbi yardım ve bakımlardan yararlandırılmalıdır.

Açıklama

Çocuklar bakımından “suçun sirayeti” tehlikesi hiçbir zaman göz ardı edilmemelidir. Bu tehlikeden dolayı konunun kurala bağlanması önem

kazanmaktadır. Dolayısıyla, alternatif önlemlerin önemine dikkat çekmek gerekmektedir. Anılan nedenle kural 13.1'de çocuğun çıkarı için yeni bir bakış açısı getirilmiştir. Tutuklu olarak yargılanmakta olan çocuklar, Hükümlülerin Islahı İçin Asgari Standart Kurallar'ın yanısıra, Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin özellikle 9. ve 10. maddelerinin, 2(b). ve 3. paragrafların sağladığı garantiler kapsamına alınmaktadırlar. Kural 13.4, Devletler'in, yetişkin suçluların yol açabilecekleri olumsuz sonuçlara karşı en az kuralda değinilen önlemler kadar etkili başka önlemlere başvurmalarını engellemez.

Genç suçluların çok çeşitli nedenlerden ileri gelebilecek gereksinimlerine de maddede dikkat çekilmek istenmiştir. Anılan nedenler örneğin çocuğun kız veya erkek olması, uyuşturucu madde müptelası olması, alkolik olması, akıl hastası ya da tutukluluktan ileri gelen bir hastalıktan muzdarip olması gibi çeşitli nedenler olabilir. İşte bu çok çeşitli gereksinimler, çocuk tutukluların ayrı bir kurum veya bölümde tutulmalarının haklı bir nedenini oluşturmaktadır.

Çocuk tutukluların çeşitli fiziksel ve psikolojik özellikler taşımaları alınacak önlemlerin sınıflandırılmasını gerektirebilir. Buna göre çocuklardan kimileri yargılama öncesi başkalarından ayrı tutularak kendilerine daha iyi yardım sağlanabilir ve bu çocukların daha olumsuz yönlere kaymaları önlenabilir.

Birleşmiş Milletler Suçun Önlenmesi ve Suçluların Islahı Altıncı Kongresi'nde alınan çocuk suçlulara ilişkin 4 sayılı kararda çocuklar hakkında düzenlenecek Standart Kurallar'ın yargılamanın tutuklu yapılması halinin ancak son çare olarak başvurulabilecek bir yol olduğu hususunu kapsaması gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca çocukların, yetişkin hükümlülerden gelebilecek kötü etkilerden hemen etkilenebilecek nitelikte olmaları nedeniyle, bu hususun da göz ardı edilmemesi aynı kararda vurgulanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM YARGILAMA VE HÜKÜM

14. Yargılamaya Yetkili Makam

14.1 Kural 11 uyarınca çocuğa özgü bir yargı dışı yola başvurulmamışsa çocuğun yargılamakta olduğu (mahkeme, heyet, konsey, vb.) yetkili makamda yargılamanın dürüst ve hakkaniyetle yapılması gerekir.

14.2 Yargılamalar çocuğun çıkarlarına en iyi yardımcı olacak şekilde ve onun anlayabileceği tarzda ve söylediklerini serbestçe ifade edebileceği ortamda cereyan etmelidir.

Açıklama

Hüküm veren makamın, evrensel bir tanımını yapmak oldukça zordur. “Yetkili makam”, tek bir hakim veya heyet halinde çalışan mahkeme ve heyetleri ile (İskoç-İskandinav sistemlerinde olduğu gibi) idari heyetler veya öteki gayri resmi topluluk ve hakem heyetlerini de kapsamaktadır. Çocukların yargılanmasının da kanunun karşısında kendisini savunmak durumunda olan herkese uygulanan ve asgari standartları içeren ve kanuni usul ilkesi olarak bilinen usuller dairesinde yapılması gerekmektedir. Bu ilkeye göre dürüst ve hakkaniyetli bir yargılama en temel güvenceleri ve masumiyet karinesini kapsamaktadır. Bunun yanında tanıkların mevcut bulundurulması ve beyan vermeleri, olağan savunma yolları, duruşmada son söz söyleme hakkı, istinaf ve temyiz hakkı vb. gibi haklar da bu ilkenin içinde yer alır (kural 7.1’de de göz önüne alınmalıdır).

15. Yasal Temsilcilerin, Ebeveyn ve Vasilerin Hazır Bulunmaları

15.1 Yargılanmaları sırasında çocukların yasal danışmaları vasıtasıyla temsil edilme veya ülkede varsa adli yardımdan yararlanmak için başvurma hakları vardır.

15.2 Ebeveynler veya yasal temsilcilere yargılamalara katılma hakkı verilmesi ve yargılayan makam, bu kişilerden çocuğun çıkarları için kendisine katkıda bulunmalarını talep edilebilmelidir. Bununla birlikte bu kişilerin hazır bulunmamaları çocuğun çıkarına olursa, yetkili makam anılan kişilerin yargılamalarda bulunmamalarını isteyebilir.

Açıklama

Kural 15.1’in ifadesi ile Hükümlülerin İslahı İçin Asgari Standart Kurallar’ın 93. maddesinin ifadesi aynıdır. Kural 15.2’de belirtilen ebeveynin veya yasal temsilcilerin duruşmada hazır bulunması ilkesi, çocuğa psikolojik ve duygusal yardımın bir parçası olarak görülebilir.

Yetkili makamın olayı en iyi biçimde çözüme bağlama girişimleri, özellikle, çocuk suçlunun hukuki temsilcileriyle (ya da çocuğun gerçekten güvendiği bir başka kişinin) işbirliğinden yarar sağlayabilir. Ancak, bu duyarlılık, ebeveynin ve vasilerin duruşmalarda hazır bulunmaları sırasında çocuğa karşı düşmanca bir tavır sergilemeleri halinde geri tepelir; böyle olasılıklar söz konusu olduğunda bu kişilerin duruşmalara alınmaması sağlanmalıdır.

16. Sosyal Araştırma Raporları

16.1 Yargılayan makam tarafından önemsiz ve tali derecedeki suçlar dışındaki bütün vakalarda çocuğun suçu işlemeyen önceki yaşam koşullarını

ları ve suçun hangi ortam içinde işlendiği konusunda hükümden önce yeterli araştırma yapılmalıdır.

Açıklama

Çocuklara ilişkin davalarda sosyal araştırma raporları veya hüküm öncesi raporları son derece önemli ve vazgeçilmez belgelerdir. Bu belgeler sayesinde yetkili makam çocuğun sosyal ve ailevi geçmişi, okul durumu, eğitim deneyleri vb gibi konularda bilgi sahibi olmaktadır. Bu amaçlar için bazı hukuk sistemlerinde mahkemeye bağlı sosyal servisler ve personel kullanılmaktadır. Ayrıca geçici tahliye sonrası çocuğu gözetiminde tutmakla görevli kimseler de bu işle görevlendirilebilir. Bu itibarla bu maddede, nitelikli sosyal araştırma raporları elde edilebilmesi için nitelikli personel kullanımının gereğine işaret edilmektedir.

17. Yargılamada ve Hükümde Uyulması Gereken İlkeler

17.1 Yargılama yapan makama aşağıda yazılı ilkeler kılavuzluk etmelidir:

- (a) Verilecek ceza sadece suçun ağırlığı ve işleniş tarzıyla değil, çocuğun içinde bulunduğu koşullar ve ihtiyaçları ve hem de toplumun gereksinimleri ile de oranlı olmalıdır.
- (b) Çocuğun kişisel özgürlüğüne getirilecek kısıtlamalar çok dikkatli bir incelemeden sonra konulmalı ve bu kısıtlamaların mümkün olduğu kadar az olmasına özen gösterilmelidir.
- (c) Özgürlükten yoksun bırakma, suçun başka bir kişiye yönelik ciddi bir saldırı niteliğinde bulunması veya çocuğun ciddi suç işlemeyi itiyat haline getirmiş olması halleri dışında verilmemelidir.
- (d) Çocuğun ıslah edilmesi ilkesi çocuklara ilişkin davalarda yol gösterici ilke olmalıdır.

17.2 Çocuklar hakkında idam cezası verilemez.

17.3 Çocuklar hiçbir halde fiziksel bir cezaya maruz bırakılmamalıdır.

17.4 Yetkili makamın her zaman için yargılamaya ara verme yetkisi olmalıdır.

Açıklama

Çocuk suçlular hakkındaki yargılamada temel ilkelerin formüle edilmesinin en önemli gücüğü aşağıda belirtilen hususlarda felsefi bağlamda bazı anlaşmazlıklar bulunmasıdır. Bu hususlar şunlardır:

- (a) Toplumla yeniden kazandırma mı, yoksa ceza mı?

(b) Yardım etmek mi, yoksa baskı ve ceza mı?

(c) Her olayın özelliğine göre tepki göstermek mi, yoksa genelde toplumu korumak için gerekli görülen tepki mi?

(d) Genel yıldırma mı, yoksa bireysel savunma mı?

Yukarıda değinilen yaklaşımlar arasındaki çatışma çocuklara ilişkin davalarda yetişkinlere ilişkin davalardan daha fazladır. Çocuk suçlarının nedenleri ve bu suçlara yönelik tepkiler çok çeşitli olduğundan, bu alternatifler de birbirinin içine geçmektedir.

Konumuz olan çocuklar için Asgari Kurallar'ın amacı, hangi yaklaşımın daha doğru olduğunu tanımlamak değil, bu yaklaşımlardan evrensel kabul görenini açıklamaktır. Bu nedenle Kural 17.1'in özellikle (a) ve (c) altparagrafları konuya ilişkin bir ortak çıkış noktası olabilir. Şöyle ki, bu hükümlere yetkili makamlarca gerektiği kadar önem verilirse anılan hükümler, çocuk suçluların temel haklarının korunmasını güvence altına alabilirler.

Kural 17.1'in (b) altparagrafı katı cezalandırma yaklaşımlarının doğru olmadığına işaret etmektedir. Bununla birlikte yetişkinlere ilişkin davalarda olduğu gibi, çocukların işlediği ağır suçlarda da ağır cezalara hükmetmenin bazen yararlı olacağı düşünülebilir; ancak çocuklara ilişkin vakalarda çocuğun ıslahı ve geleceği gibi hususların daima verilecek cezadan önce düşünülmesi gereken hususlar olduğu açıktır.

Birleşmiş Milletler Altıncı Kongresi'nde alınan 8 sayılı karara koşut olarak; kural 17.1(b) mümkün olduğu kadar ayrıntılı yasal düzenleme yapmayı özendirici niteliktedir. Bunun nedeni, genç insanın özel gereksinimlerinin öngörülmesi olmasıdır. Bunun yanı sıra, kamunun güvenliğini de gözardı etmemek lazımdır. Şartlı salıverme, hükmün yürütülmesini durdurma vs. alternatif tahliye edici önlemler de mümkün olduğu kadar geniş derecede düşünülmalıdır.

Kural 17.1(c), Altıncı Kongre'de alınan 4. karara atıfta bulunarak, çocuklara ilişkin davalarda hapsin, kamu güvenliğini sağlayacak başka bir çare kalmadığı zaman başvurulabilecek bir yol olduğunu vurgulamaktadır.

Kural 17.2, idam cezası yasaklanarak Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin 6. maddesinin 5. paragrafına koşut bir hüküm getirmiştir.

Fiziksel cezanın yasaklanması ile ilgili olan kural ise, yukarıda değinilen Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin 7. maddesine oldu-

ğu gibi, Herkesin İşkenceye ve Diğer Zalimce, İnsanlıkdışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Korunmasına Dair Bildirge'ye ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Tasarısı'na da uygun bir düzenlemedir.

Yargılamaya ara verilmesi yetkisini tanıyan kural 17.4 ise, yetişkinlere ilişkin davalarda bulunmayıp sadece çocuklara ilişkin davalarda olabilecek esaslı bir yetkiye işaret etmektedir. Zira her zaman yetkili makam dava hakkında yeterince aydınlanmış ve karar verecek duruma gelmiş olabilir.

18. Dava Sonucunda Verilebilecek Çeşitli Kararlar

18.1 Yargılayan makamın sadece mevzuata bağlı kalmasını sağlayabilmek ve gerekli esnekliğe sahip kılınabilmesi amacıyla dava sonucunda verilebilecek alternatif yaptırımlar üretilmelidir. Sözü edilen yaptırımlar birbiri ile kombine de edilmelidir. Anılan yaptırımlar aşağıdakileri de kapsamalıdır:

- (a) Bakım, rehberlik ve gözetim düzenlemesi;
- (b) Şartlı salıverme;
- (c) Sosyal hizmet yaptırma kararı;
- (d) Para cezaları ve zararların tazmini;
- (e) Vasıtalı ıslah ve öteki ıslah önlemleri;
- (f) Çeşitli terapi gruplarına katılım ve benzeri etkinliklere ilişkin düzenlemeler;
- (g) Koruyucu aile yanına, toplumsal merkezlere veya başka bir eğitim merkezine yerleştirme;
- (h) Yukarıdakilere benzer düzenlemeler.

18.2 Hiç bir çocuk, davasındaki koşullar gerektirmedikçe ebeveyninin gözetiminden kısmen ya da tamamen ayrılmamalıdır.

Açıklama

Kural 18.1, çeşitli hukuk sistemlerinde şimdiye kadar uygulanıp başarılı olduğu kanıtlanmış bir kısım önlem ve düzenlemelerin listesini içermektedir. Anılan önlemlerin tümü başarı vaat eden ve geliştirilebilir seçenekler içermektedir. Bu kuralda personele ilişkin herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Zira bazı yörelerde sayılan önlemler da az sayıda personelle de uygulanabilmektedir.

Kural 18.1'de verilen örnekler kamuoyuna daha etkili önlemlerin de alınabileceği yolunda güven vermektedir. Toplumsal kökenli düzenlemeler

bir çok yönüyle geleneksel niteliktedir. Bu temel üzerinde ilgili otoriteler, toplumsal kökenli hizmetler sunmaya özen göstermektedirler.

Kural 18.2, Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin 10. maddesinin 2. paragrafına paralel olarak ailenin önemine dikkat çekmektedir. Anılan Sözleşme kuralında aile, "toplumun doğal ve temel birimi" olarak tanımlanmış ve ebeveynin çocukların bakımı ve gözetilmesi konusunda sadece haklarının değil sorumluluklarının da bulunduğu belirtilmiştir. Bu nedenle kural 18.2, çocukların ebeveyninden ayrılmasının ancak en son çare olduğuna işaret etmektedir. Bu yola örneğin çocuğun kötüye kullanılması gibi durumlarda başvurulabilir.

19. Kurumların Olabildiğince Az Kullanılması

19.1 Çocuğun bir kuruma kapatılması daima en son çare olmalı ve buna gerekli olan en kısa sürede son verilmelidir.

Açıklama

Gelişen kriminoloji, ıslahta kurumsal yerine kurum dışı yöntemlerin kullanılmasını savunmaktadır. Bu iki yöntem arasında pratikte hiç bir fark görülmemiştir. Ama kurumsal uygulamada ortaya çıkabilecek bazı zararlı etkilerin, normal ıslah yöntemleriyle üstesinden gelinemeyecek sonuçları olmaktadır. Bu durum özellikle olumsuz etkilere karşı oldukça hassas olan çocuklar için geçerlidir. Daha ötesinde, sadece özgürlüğünden yoksun kalmak değil, fakat normal sosyal çevreden soyutlanmak gibi anılan olumsuz etkiler, gelişmelerinin ilk basamağında bulunan kişiler için yetişkinlerden daha kötü sonuçları kesinlikle getirmektedir.

Kural 19, kurumsal ıslahı, nitelik (son çare) ve zaman (en kısa sürede son verilmesi) bakımından olmak üzere iki yönüyle kısıtlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca kural 19, çocuğun başka çare kalmadığı haller dışında hapsedilmesi hükmü ile Birleşmiş Milletler 6. Kongresi'nde alınan 4 sayılı kararın koyduğu temel ilişkiyi de yansıtmaktadır. Kural bu haliyle çocuğun bir kuruma kapatılması halinde kendisinin kişisel ihtiyaçlarının, kurumun ve hapsedilme koşullarının da iyileştirilmesi için düzenlemeler yapılması gereğini de akla getirmektedir. Kuruma yerleştirilme yoluna gidildiği takdirde önceliği kapalı kurumlar yerine açık kurumlara tanımak gereği de açıktır. Elbette bu kurumun ıslahevi veya eğitsel nitelikte olması da tercih edilmelidir.

20. Gereksiz Gecikmenin Önlenmesi

20.1 Her dava, başından itibaren hiçbir gecikmeye mahal vermeksizin hızla yürütülmelidir.

Açıklama

Çocuklara ilişkin davalarda resmi işlemlerin hızla yürütülmesi büyük önem taşıyan bir husustur. Aksi takdirde çeşitli düzenlemeler ve yaptırımlarla başarılmış iyi şeyler tehlikeye girer. Yaptırımların suça maddi ve psikolojik olarak bir an önce uygun hale getirilmesi geciktikçe bu durum çocuğu zora sokar.

21. Kayıtlar

21.1 Çocuk suçlulara ilişkin kayıtlar kesinlikle gizli tutulmalı ve üçüncü kişilerin bilgisine kapalı olmalıdır. Kayıtların ayrıntıları sadece davaya bakmış veya konuyla görevi gereği ilgilenmiş yetkili kişilerle sınırlı tutulmalıdır.

21.2 Çocuk suçlulara ilişkin kayıtlar aynı çocuğu ilgilendiren yetişkinlere ait davalarda kullanılmamalıdır.

Açıklama

Bu kural çocuk suçlunun çıkarlarıyla suçu kontrol altına almak durumunda bulunan polis ve savcılık kayıtları arasında bir denge kurmayı amaçlamaktadır (ayrıca bkz. kural 8). Maddede sözü edilen “yetkili kişiler” diğer kişilerin yanısıra, araştırmacıları da kapsamına alır.

22. Profesyonellik ve Eğitim İhtiyacı

22.1 Çocuk suçluların işleriyle ilgili her düzeydeki personel, mesleki eğitim, hizmet içi eğitim, yeniliklerin öğretilmesi gibi eğitim yöntemleri ile donatılmış olmalıdır.

22.2 Çocuklarla ilgili adli yargılama personeli çeşitlilik göstermektedir. Bu adli organlarda kadınların ve azınlıkların da eşit sayıda temsil edilmesine gayret edilmelidir.

Açıklama

Çocukları yargılamakla görevli yetkili makamlar değişik ülkelerde farklı eğitimlerden gelmiş olabilirler (örneğin Gelenek Hukuku uygulayan Büyük Britanya Birleşik Krallığı veya Roma Hukuku’nu uygulayan öteki ülkelerde yargılama yapan kişi ve kurumlar farklı ünvan ve mesleklerden olabilirler). Bütün bu değişik kişi ve kurumların sosyoloji, psikoloji, kriminoloji ve davranış bilimleri konusunda asgari derecede eğitilmiş olmaları arzu edilmektedir. Bu husus yargılama yapan makamın bağımsız olması ve özel bir şekilde örgütlenmesi kadar önem taşımaktadır.

Sosyal hizmet uzmanları ve gözetim görevlileri için çocuklar konusunda önceden deneyimli olmak koşulu belki en önemli husus olmayabilir ama, yine de asgari nitelikler konusunda hizmet içi eğitim gerekmektedir.

Çocuk adalet sisteminin uygulamasında nitelikli personel istihdam edilmesi, tarafsız ve etkili çalışmanın en esaslı unsurlarından biridir. Bu bağlamda anılan ilke, çocuk adalet sistemini uygulayan kişilerin bu fonksiyonlarını en iyi şekilde yerine getirmelerini sağlamak amacıyla eğitimi, gelişimi, meslekte ilerlemelerini temin etmek için gereklidir.

Anılan personelin, bu meslekte tarafsızlığın sağlanması için, her türlü siyasi görüş, cinsiyet, ırk, din, kültür veya başka yönden ayrıma tabi tutulmamasının gerekliliği ortadadır. Bu görüş Altıncı Kongre’de tavsiye edilmiştir. Bunun da ötesinde Altıncı Kongre’de kadın personelin çocuklarla ilgili çocuk adalet sistemi uygulamalarında daha fazla istihdam edilmeleri ve gerekli eğitimden geçirilmeleri tavsiyesinde de bulunulmuştur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM KURUM DIŞI TRETMAN

23. Kararların İnfaz Yolları

23.1 Yukarıdaki kural 14.1’de değinilen yetkili makamın kendisinin yahut veya başka yetkili makamın verdiği kararların etkinlikle yerine getirilebilmesi için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

23.2 Yukarıda değinilen düzenlemeler yetkili makamın verdiği kararların zaman zaman değiştirilebilmesi yetkisini de kapsamalıdır. Verilen kararların değiştirilebilmesi yetkisi ancak bu Kurallar’da öngörülen ilkelere uyum sağlayabilmesi amacıyla kullanılmalıdır.

Açıklama

Çocuklara ilişkin dava sonunda verilen kararlar büyüklere ilişkin olanlardan daha fazla olarak suçlunun yaşamını uzun bir süre etkilemektedir. Bu cümleden yola çıkarak, kararı veren yetkili makamın yanı sıra gözetim görevlileri, gençlik refah merkezleri vs. gibi kararın verilmesine etkili olmuş öteki kuruluşlar da verilen kararın infazının gözetimine katkıda bulunmaktadırlar.

Bazı ülkelerde kararın infazını gözetmekle görevli bir yargıç bile görevlendirilmektedir. Yetkili makamın oluşumu, gücü ve esnek olması gereklidir ki, bu durum kural 23’de açıklanmış olup verilen kararların geniş bir kabul görmesini sağlamaktadır.

24. Yardım Sağlama Hükümleri

24.1 Yargılamanın her aşamasında çocuğun iyileştirilmesine fırsat yaratmak amacıyla yerleştirme, her türlü eğitim ve iş bulma gibi yardımlar sağlanması için çaba gösterilmelidir.

Açıklama

Çocuğun iyileştirilmesi en önemli düşüncelerden biridir. Bu itibarla Kural 24 bu amaca ulaşabilmek için her türlü imkan ve hizmet ve öteki yardım ve desteklerin verilmesi gereğini vurgulamaktadır.

25. Gönüllülerin ve Toplumsal Hizmetlerin Harekete Geçirilmesi

25.1 Gönüllüler, gönüllü birlikleri, bölgesel kuruluşlar ve öteki toplumsal kaynaklar çocuğun mümkün olduğu kadar bir aile ortamında bulunması başta olmak üzere iyileştirilmesine katkıda bulunmak amacıyla harekete geçirilmelidir.

Açıklama

Bu kural çocuğun ıslah ve iyileştirilmesi için yapılması gerekli çalışmalara işaret etmektedir. Yetkili makamın kararlarının etkinlikle yerine getirilmesi isteniyorsa toplumsal işbirliği zaruri olmaktadır. Gönüllüler ve gönüllü hizmetler özeldir değerli kaynaklardır. Ancak henüz olabilecekleri kadar yararlı olamamaktadırlar. Bazı hallerde eski suçlularla işbirliğinden (özellikle eski uyuşturucu alışkanlığı suçlularından) de yarar umulabilir.

Kural 25, Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin 1.1 ile 1.6. maddelerinde öngörülen ilkelerden esinlenmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM KURUMSAL TRETMAN

26. Kurumsal Tretmanın Amaçları

26.1 Kuruma yetiştirilen çocuğun eğitim ve ıslahının amacı, onun toplumda yapıcı ve üretici bir rol alabilmesini temin ve bunu gerçekleştirmek için de bakım, koruma, kültürel ve mesleki yetenekler elde edebilmesi için yardım etmek olmalıdır.

26.2 Kurumlarda çocuklara sosyal, kültürel, mesleki, psikolojik, tıbbi ve bedensel olmak üzere yaşlarının, cinsiyetlerinin ve kişiliklerinin gerektirdiği ve tamamen iyileşmeleri amacına yönelik yardım sağlanmalıdır.

26.3 Çocuklar yetişkinlerden ayrı kurumlarda yahut yetişkinleri de barındıran kurumların ayrı bölümlerinde tutulmalıdır.

26.4 Çocuk kız suçlulara tutuldukları kurumlarda kişisel ihtiyaçları ve sorunları ile mütenasip ihtimam gösterilmelidir. Kızlara hiçbir surette çocuk erkek suçlulara gösterilenden daha az bakım, koruma ve yardım sağlanmamalıdır.

26.5 Kuruma kapatılmış çocukların, çıkarları ve iyiliği için ebeveynlerinin veya yasal temsilcilerinin ziyaret hakkı bulunmalıdır.

26.6 Çocuğun gerekli eğitimi almaksızın kurumu terk etmesine meydan verilmemesi ve düzgün bir akademik veya mesleki eğitim alabilmesi için Bakanlıklar veya müesseseler arası işbirliği teşvik edilmelidir.

Açıklama

Kural 26.1 ve 26.6'da belirlenen kurumsal ıslahın amaçları her sistem ve kültür tarafından kabul edilebilir hususlardır. Bununla birlikte henüz her sisteme girmiş olmadıklarından bu konuda yapılması gerekli epeyce iş vardır. Tıbbi ve psikolojik yardım ve bakım, özellikle uyuşturucu madde müptelası, saldırgan ve akıl hastası genç insanlar için hayati önemi hazirdir.

Çocukların masumiyetini korumak ve büyüklerden gelebilecek olumsuz etkileri önlemeyi amaçlayan kural 26.3'deki hüküm, Altıncı Kongre'de alınan 4 sayılı kararın temel kılavuz ilkelerinde biridir. Bu kural Devletler'i büyüklerden gelebilecek olumsuz etkilere karşı çocuklar için en az kuraldaki hükümler kadar etkili olabilecek başka önlemler almaktan alıkoymaz (Ayrıca bkz. kural 13.4).

Kural 26.4 Altıncı Kongre'de işaret edildiği üzere kız suçluların normal olarak erkek suçlulara göre daha az ihtimam gördüğü fikrinden kaynaklanmaktadır. Özellikle Altıncı Kongre'de alınan 9 sayılı kararda kız suçluların hapisteye iken özel ihtiyaç ve sorunlarına daha fazla önem verilmesi çağrısında bulunmuştur. Daha da ötesinde bu kural, bu kongrenin Karakas Bildirgesi olarak bilinen ve suçluların eşit ıslahını öngören belgeye de uyumlu olduğu gibi Kadınlara Karşı Her Tür Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne de uyumludur.

Kural 26.5'deki ziyaret hakkı bu kuralların 7.1., 10.1., 15.2., 18.2. maddelerinin hükümlerinden kaynaklanmaktadır. Kural 26.6'da öngörülen Bakanlıklar ve kuruluşlar arası işbirliği ise kurumsal ıslah ve eğitimin kalitesinin yükseltilmesi için özel önem taşımaktadır.

27. Birleşmiş Milletler Tarafından Kabul Edilen Hükümlülerin Tedavisi İçin Asgari Standart Kurallar'ın Uygulanması

27.1 Yargılanmayı bekleyenler de dahil olmak üzere kurumlara yerleştirilmiş tüm çocuk suçlulara Hükümlülerin Islahı İçin Asgari Standart Kurallar'ı uygulanabilir.

27.2 Asgari Standart Kurallar'da öngörülen ilkelerin tamamen uygulanması ve mümkün olabildiği kadar çocukların yaşları, cinsiyetleri ve kişiliklerinin gerektirdiği ihtiyaçlarının sağlanabilmesi amacıyla çaba sarf edilmelidir.

Açıklama

Hükümlülerin Islahı İçin Asgari Standart Kurallar Birleşmiş Milletler'in bu alanda kabul ettiği ilk belgelerinden biridir. Genel kanıya göre Kurallar'ın dünya çapında bir etkisinin olduğu kabul edilmektedir. Buna karşın cezavlerinin insancıl ve dürüst idaresinde bu Kurallar'ın önemli etkileri bazı ülkelerde halen bir özlem niteliğindedir.

Hükümlülerin Islahı İçin Asgari Standart Kurallar'da çocuk suçluların korunması için temel hükümler getirilmiştir (örnek: barınma, yapı, yatak, giyinme, yıkanma, şikayet ve talepler, dış dünya ile ilişkiler, yiyecek, tıbbi bakım, dini hizmetler, yaşlara göre ayırım, personel, çalışma vs.). Bunun yanı sıra anılan Kurallar'da ceza, disiplin ve tehlikeli suçlara uygulanacak yaptırımlar da bulunmaktadır. Anılan Asgari Standart Kurallar'ının özellikle çocuk suçluların tutulduğu kurumlar açısından bu Kurallar'a göre daha az etkili olduğunu düşünmek doğru olmaz.

Kural 27, kurumlarda tutulan çocukların doğal talepleri noktası üzerinde odaklanmaktadır (kural 27.1). Bunun yanı sıra kural 27.2'de ise onların yaş, cinsiyet ve kişiliklerinin gerektirdiği ihtiyaçlarına dikkat çekilmelidir. Bu haliyle kural 27 amaçları ve içeriği açısından Hükümlülerin Islahı İçin Asgari Standart Kurallar ile uyumlu bir düzenleme getirmektedir.

28. Şartlı Tahliyenin Derhal ve Sık Sık Uygulanması

28.1 Yetkili makam tarafından şartlı tahliyeye mümkün olan en kısa zamanda karar verilmeli ve bu yetki en geniş şekilde kullanılmalıdır.

28.2 Kurumlardan şartlı tahliyesine karar verilen çocuklar yetkili bir makam tarafından gözetim altında bulundurulmalı ve kendilerine toplumsal destek sağlanmalıdır.

Açıklama

Şartlı tahliyeye karar verebilme yetkisi kural 14.1'de sözü edilen yetkili makam ya da başka bir makam tarafından verilebilir. Burada önem taşıyan husus, "yetkili olan makamın" değil "doğru" olan makamın saptanabilmesidir.

Koşulların elverdiği ölçüde şartlı tahliyenin verilen hüküm müddetince sürdürülebilmesi tercih edilmelidir. Tatmin edici bir ıslah programından

sonra kurumdaki tutuklulukları sırasında tehlikeli olarak bilinen suçlular bile mümkün olduğu takdirde şartlı tahliyeden yararlandırılmalıdır. Gözetim altında bulundurulmak koşuluyla salıverme gibi şartlı tahliye de yetkili makam tarafından tayin edilen bir süre için “iyi hal”, toplumsal programlara katılma ve yarım gün yurtlarda kalma gibi koşullarla yapılabilir.

Suçluların bir kurumdan şartlı tahliyeleri halinde gözetim memuru ya da başka bir memur tarafından (özellikle gözetim şartı ile salıvermenin henüz kabul edilmediği yerlerde) gerekli yardım sağlanmalı ve toplumsal destek özendirilmelidir.

29. Yarı Kurumsal Düzenlemeler

29.1 Yarım gün evlerde kalmak, eğitim veya gündüz eğitimi merkezleri gibi çocuğun toplumla yeniden bütünleşebilmesi için gerekli yarı kurumsal düzenlemelerin yapılması amacıyla çaba sarfedilmelidir.

Açıklama

Kurumsal bir ıslahtan sonraki dönemde ihtimamın önemi gözardı edilmemelidir. Bu Kural yarı kurumsal düzenlemelerin gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu Kural aynı zamanda çocuk suçluların topluma yeniden başarı ile intibak edebilmeleri için önemli bir adım oluşturan rehberlik ve yapısal desteğin sağlanması amacıyla yeni bir dizi imkan ve hizmetin yürürlüğe konulması gereğine işaret etmektedir.

ALTINCI BÖLÜM

ARAŞTIRMA, PLANLAMA, POLİTİKA ÜRETME VE DEĞERLENDİRME

30. Politika Üretme, Planlama ve Değerlendirmenin Temeli Olan Araştırma

30.1 Etkili planlamanın ve politika üretiminin temeli olarak gerekli araştırmanın organize edilmesi ve geliştirilmesi için çaba gösterilmelidir.

30.2 Periyodik olarak çocuklar tarafından işlenen suçların ve kabahatlerin nitelikleri, istikameti ve nedenlerinin yeniden gözden geçirilmesi ve değerlendirilmesi için çaba gösterilmelidir.

30.3 Sistem içinde sabit bir araştırma mekanizması kurularak çocuklarla ilgili suçlar hakkında bilgi toplamak ve bunları değerlendirmek suretiyle çocuk ceza adaleti sisteminin geliştirilmesi ve reforma tabi tutulması için gerekli çabalar gösterilmelidir.

30.4 Çocuk ceza adaleti sisteminin sistematik olarak geliştirilmesi ve planlanması ulusal kalkınma çabalarının ayrılmaz bir parçası olarak ele alınmalıdır.

Açıklama

Araştırmanın çocuk adaleti politikalarında temel ve önemli bir mekanizma olarak kullanılmasının nedeni, uygulamaları günü gününe izleyerek gelişmeler hakkında bilgilendirmek suretiyle sistemin sürekli ilerlemesini ve gelişmesini sağlamaktır. Araştırma ve politika arasındaki karşılıklı etkileşim, özellikle çocuk adalet uygulamalarında çok önemlidir. Gençlerin yaşam tarzındaki hızlı ve şiddetli değişimler nedeniyle bu kişiler tarafından işlenen suçların şekil ve boyutlarında da değişimler olmakta ve bu yüzden toplum ve adalet sistemi bu değişime kısa sürede yanıt verememektedir.

Belirtilen nedenlerle kural 30, çocuk adalet sistemi uygulamalarında ve politika saptanmasında araştırmayı sistemin bir parçası olarak öngörmüştür. Kural, planlama yapmanın ve düzenli olarak değerlendirmede bulunmanın her türlü kalkınma amaçları arasında en geniş yeri tuttuğuna dikkat çekmektedir.

Çocukların sorun ve ihtiyaçları ile çocuklar tarafından işlenen suçların istikametinin sabit bir şekilde değerlendirmeye alınması, doğru politikalar saptanması ve yeni yöntemler geliştirilmesinin hem resmi hem de kuruluşlar tarafından yapılacak araştırmalarda sadece adalet sistemi ile yüz yüze gelen çocukların değil, tüm çocukların da fikirlerinin alınması ilginç olur.

Planlama süreci, gerekli hizmetlerin oluşturulması için etkili ve adil bir sistemin gereğini vurgulamalıdır. Bu amaca ulaşabilmesi için çocukların gereksinimleri ve sorunları ile kesin önceliklerin tanımlanması bakımından geniş çerçeveli ve düzenli bir değerlendirme mekanizması gerekmektedir. Bu cümleden olmak üzere, özel yöntemler geliştirmek, geliştirilen bu yöntemlerin uygulanmasını denetlemek amacıyla çeşitli kaynaklar arasında işbirliği yapılmalı ve kamuoyu desteği sağlanmalıdır.

ÖZGÜRLÜĞÜNDEN YOKSUN BIRAKILMIŞ ÇOCUKLARIN KORUNMASINA İLİŞKİN BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KURALLARI (ÖYB (HAVANA) KURALLARI)

Genel Kurul'un 14 Aralık 1990 tarih ve 45/113 sayılı kararıyla kabul edilmiştir

Genel Kurul,

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni, Herkesin İşkenceye ve Diğer Zalimce, İnsanlıkdışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Korunmasına Dair Bildirge'yi, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'yi ve gençlerin haklarının ve esenliklerinin korunmasına ilişkin diğer uluslararası belgeleri göz önünde bulundurarak,

Suçların Önlenmesi ve Suçlulara Muamele ile ilgili Birinci Birleşmiş Milletler Kongresi tarafından kabul edilen Mahkumlara Yönelik Tretman Programlarına İlişkin Asgari Standart Kurallar'ı göz önünde bulundurarak,

Ayrıca, Genel Kurul'un 9 Aralık 1988 tarihinde 43/173 sayılı kararıyla onayladığı ve ekte yer alan Herhangi bir Gözaltı ya da Hapislik Durumunda Olanların Korunmasına İlişkin İlkeler Bütünü'nü göz önünde bulundurarak,

Birleşmiş Milletler Çocuk Ceza Adaleti Sisteminin Uygulanmasına İlişkin Asgarî Standart Kurallar'ı (Beijing Kuralları) anımsatarak,

Ayrıca, Suçların Önlenmesi ve Suçlulara Muamele konusunda Yedinci Birleşmiş Milletler Kongresi'nde alınan ve özgürlüğünden yoksun bırakılan çocukların korunmasına ilişkin kurallar belirlenmesini öngören 21 sayılı kararı anımsatarak,

Nihayet, Ekonomik ve Sosyal Konsey'in, 21 Mayıs 1986 tarih ve 1986/10 sayılı kararının II. bölümünde Genel Sekreter'den kuralların belirlenmesi konusunda gerçekleşen gelişmeleri Suçları Önleme ve Kontrol Komitesi'nin onuncu oturumuna bildirmesini istediğini ve ayrıca Suçların Önlenmesi ve Suçlulara Muamele ile ilgili Sekizinci Birleşmiş Milletler Kongresi'nden önerilen kuralları benimseme amacıyla değerlendirmesini talep ettiğini anımsatarak,

Tüm dünyada özgürlüklerinden yoksun bırakılan çocukların durum ve koşullarından duyduğu endişeyle,

Özgürlüklerinden yoksun bırakılan çocukların istismara, zararlı davranışlara ve haklarının ihlâlüne son derece açık olduklarının bilinciyle,

Birçok sistemin, yargı sürecinin çeşitli aşamalarında yetişkinlerle çocuklar arasında ayırım gözetmediğini ve bu nedenle çocukların yetişkinlerle aynı hapisanelerde ve tesislerde tutulduklarını endişeyle kaydederek,

1. Bir çocuğun belirli bir kuruma yerleştirilmesinin her durumda en son ve en kısa süre için başvurulacak bir yöntem olması gerektiğini teyit eder;

2. Özgürlüğünden yoksun bırakılan çocukların, güçsüz ve savunmasız durumları nedeniyle özel bakıma ve korumaya gereksinimleri olduğunu, haklarının ve esenliklerinin özgürlüklerinden yoksun bırakıldıkları süre içinde ve sonrasında güvence altına alınması gerektiğini kabul eder;

3. Sekreterliğin bu alandaki çalışmalarını; Sekreterlik ile, çocuk hakları ve çocuk ceza adaleti sistemleri ile ilgilenen uzmanlar, uygulayıcılar, hükümetler arası kuruluşlar, hükümet dışı kuruluşlar topluluğu, bu arada özellikle Uluslararası Af Örgütü, Uluslararası ve Radda Barnen Çocuk Koruma Kurumu (İsveç Çocuk Koruma Federasyonu) arasında Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları'nın hazırlanması sırasında gerçekleşen işbirliğini takdirle karşılar;

4. Bu karara ek olarak verilen Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları'nı kabul eder;

5. Suçları Önleme ve Kontrol Komitesi'ne, Birleşmiş Milletler'in suç önleme ve suçlulara muamele konularında çalışan Birleşmiş Milletler kurumlarının da yardımıyla Kurallar'ın etkili biçimde uygulanmasına yönelik önlemleri alması çağrısında bulunur;

6. Üye Devletler'e, gerektiği durumlarda, kendi ulusal yasalarını, politikalarını ve uygulamalarını, bu arada özellikle çocuk ceza adaleti sisteminde görevli her tür personelin eğitimiyle ilgili hususları bu Kurallar'ın ruhuna uyacak biçimde uyarlamaları ve bu Kurallar'ı en geniş kesimlere tanıtmaları çağrısında bulunur;

7. Ayrıca, Üye Devletler'i, Kurallar'ı yasalarına, politikalarına ve uygulamalarına yerleştirme yönündeki çabalarını Genel Sekreter'e bildirmeye, uygulamada alınan mesafeyi düzenli olarak Suç Önleme ve Kontrol Komitesi'ne rapor etmeye davet eder;

8. Kurallar'ın yer aldığı metnin, Birleşmiş Milletler'in bütün resmî dilleriyle mümkün olan en geniş biçimde tanıtılması için Genel Sekreter'den talepte bulunur ve Üye Devletler'i de bu yöndeki çalışmalara davet eder;

9. Genel Sekreter'den, karşılaştırmalı araştırmalar yürütmesini, bu alanda gerekli işbirliğini sağlamasını, ciddi düzeyde ve sürekli suç işleyen farklı kategorilerdeki çocuklara ilişkin stratejiler geliştirilmesini ve Birleşmiş Milletler Suçların Önlenmesi ve Suçlulara Muamele Dokuzuncu Kongresi'ne bu çalışmalar konusunda bilgi vermesini talep eder;

10. Ayrıca, çocuk ceza adaleti sisteminde görev yapan her türden personelin işe alımı, eğitimi ve mübadelesi başta olmak üzere, Kurallar'ın başarılı biçimde uygulanmasını sağlayacak gerekli kaynakların tahsisini Genel Sekreter'den talep eder ve aynı konuda Üye Devletler'i teşvik eder;

11. Birleşmiş Milletler'in ilgili bütün organlarının, bu arada özellikle Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu'nun, bölgesel komisyonların ve uzman kurumların, Birleşmiş Milletler'in suç önleme ve suçlulara muamele konularıyla ilgilenen kuruluşlarının ve yine konuyla ilgili hükümetler arası ve hükümet dışı kuruluşların Genel Sekreter'le işbirliği yaparak, Kurallar'ın yaşama geçirilmesi için kendi teknik yetkinlik alanlarında uyumlu ve sürekli çabalar göstermelerini talep eder;

12. İnsan Hakları Komisyonu Azınlıkların Korunması ve Azınlıklara Ayrımcılık Yapılmasını Önleme Alt Komitesi'ni, hükümlerini yaygınlaştırmak üzere bu yeni uluslararası belgeyi dikkate almaya davet eder;

13. Dokuzuncu Kongre'den, Kurallar'ın yaygınlaştırılması ve Kurallar'ın uygulanması, ayrıca bu kararda yer alan tavsiyelerin benimsenmesi alanında kaydedilen gelişmeleri, çocuk ceza adaleti ile ilgili ayrı bir gündem maddesi altında değerlendirmesi talebinde bulunur.

I. TEMEL KOŞULLAR

1. Çocuk ceza adaleti sistemi, çocukların haklarının ve güvenliğinin lehinde davranır ve onların fiziksel ve ruhsal sağlıklarına destek olur. Bir çocuğun hapsedilmesi, başvurulacak en son tedbirdir.

2. Çocuklar ancak, bu Kurallar ile, Birleşmiş Milletler Çocuk Ceza Adaleti Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgarî Standart Kurallar'da (Beijing Kuralları) yer alan ilkelere ve usullere göre özgürlüklerinden yoksun bırakılabilir. Bir çocuğun özgürlüğünden yoksun bırakılması, başvurulabilecek en son tedbirdir; bu tedbir istisnâ hallerde ve zorunlu asgarî bir süre

için kullanılabilir. Özgürlükten yoksun bırakma süresinin uzunluğuna yetkili yargı makamları tarafından karar verilir; bu karar çocuğun daha erken salıverilmesi ihtimalini ortadan kaldırmaz.

3. Bu Kurallar, insan haklarına ve temel özgürlüklere uygun olarak, bütün tutma türlerinin zararlı sonuçlarını bertaraf etme ve çocuğun toplumla bütünleşmesini kolaylaştırma düşüncesiyle, herhangi bir biçimde özgürlüğünden yoksun bırakılan çocukların korunması için Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen asgarî standartları oluşturmayı amaçlamaktadır.

4. Bu Kurallar, ırk, renk, cinsiyet, yaş, dil, din, milliyet, siyasal veya başka bir fikir, kültürel inanç veya uygulama, mülkiyet, doğum veya aile statüsü, etnik veya toplumsal köken ve özgürlük gibi sebeple ayrımcılık yapılmaksızın, tarafsızlıkla uygulanır. Çocukların dinî ve kültürel inançlarına, bunları uygulamalarına ve manevî değerlerine saygı gösterilir.

5. Bu Kurallar, başvurulabilecek uygun standartlar olarak işlev görmesi ve çocuk ceza adaleti sistemi işleyişiyle meşgul olan meslek adamlarına yardım etmesi ve yön göstermesi için düzenlenmiştir.

6. Bu Kurallar, çocuk ceza adaleti sistemi içindeki personelin ulusal diline çevrilerek hemen kullanımına sunulur. Tutma kurumunda çalışan personel tarafından konuşulan dili iyi bilmeyen çocuklar, gerekli olduğu her zaman ve özellikle sağlık muayeneleri ve disiplin yargılaması sırasında bir çevirmenden ücretsiz yararlanma hakkına sahiptir.

7. Devletler, uygun gördükleri takdirde bu Kurallar'ı kendi mevzuatlarına içselleştirir veya mevzuatlarını bu Kurallar'a göre değiştirir. Devletler, çocuğa verilen zarardan dolayı tazminat ödenmesi de dahil, bu Kurallar'ın ihlâl edilmesine karşı etkili iç hukuk yolları sağlar. Devletler ayrıca bu Kurallar'ın uygulanmasını kontrol eder.

8. Yetkili makamlar, tutulan çocukların bakımının ve topluma dönüşü hazırlanmalarının önemli bir sosyal hizmet olduğu konusunda kamuoyunun ilgisini yükseltmek için sürekli çaba harcar; bu amaçla, çocuklar ile çevre halkı arasında yakın ilişki kurulmasını kolaylaştırmak için gerekli tedbirler alınır.

9. Bu Kurallar'daki hiçbir hüküm çocukların, küçüklerin ve bütün gençlerin hakları, bakımları ve korunmaları açısından onların daha yararına olan, uluslararası toplum tarafından tanınmış ilgili Birleşmiş Milletler insan hakları belgeleri ve standartlarının uygulanmasını önleyici şekilde yorumlanamaz.

10. Bu Kurallar'ın ikinci bölümünden beşinci bölümüne kadar olan bölümlerinde yer alan bazı hükümlerin uygulanması sırasında herhangi bir hükmün bu bölümdeki hükümlerden biriyle çelişmesi halinde, bu bölümdeki hükümlere üstünlük verilir.

II. KURALLAR'IN KAPSAMI VE UYGULANMASI

11. Bu Kurallar bakımından aşağıdaki tanımlar uygulanır:

(a) On sekiz yaşın altındaki herkes çocuk sayılır. Çocuklar için özgürlükten yoksun bırakma kararı verilmeyecek daha düşük bir yaş sınırı kanunla tespit edilir.

(b) Özgürlükten yoksun bırakma, bir kimsenin yargısal, idarî veya başka bir kamu makamının kararıyla tutulması, hapsedilmesi veya bu kimsenin kendi iradesiyle çıkmadığı resmî veya özel bir nezaret yerine konulması demektir.

12. Özgürlükten yoksun bırakma, çocukların insanî haklarına saygı gösterilmesinin sağlandığı şartlarda ve ortamlarda yerine getirilir. İslah evlerinde tutulan çocukların sağlıklı ve özsaygılı yaşamalarına yardım ve destek olacak, sorumluluk duygularının gelişmesini arttıracak ve toplumun bir üyesi olarak potansiyellerini geliştirmelerinde yardımcı olan davranış ve yeteneklere sahip olmalarını teşvik edecek türden faaliyet ve programlardan yararlanmaları sağlanır.

13. Özgürlüklerinden yoksun bırakılan çocuklar, ulusal veya uluslararası hukuka göre sahip oldukları ve özgürlükten yoksun kalma durumunda da kullanılabilen kişisel, ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel haklardan, bu durumları ile ilgili nedenlerle mahrum edilemezler.

14. Tutma tedbirlerinin uygulanmasında yasallığa özel bir dikkat gösterilerek, çocukların kişisel haklarının korunması yetkili makamlarca güvence altına alınır; aynı zamanda çocukları ziyaret etme yetkisine sahip olup usulüne göre oluşturulmuş bulunan ve ıslahevine bağlı olmayan heyetlerce uluslararası standartların, ulusal yasalara ve hukukî düzenlemelere uygun teftişler ve diğer denetimlerin yapılması suretiyle sosyal bütünleşme amacı da yerine getirilir.

15. Bu Kurallar, çocukların özgürlüklerinden yoksun bırakıldıkları her tür ve biçimdeki kuruma uygulanır. Kurallar'ın I., II., IV. ve V. bölümleri çocukların tutulu buldukları bütün kurumsal yerlere, III. Bölümü ise sadece gözaltına alınmış olan veya tutuklanmış bulunan çocuklara uygulanır.

16. Bu Kurallar, her bir Üye Devlet'te geçerli olan ekonomik, sosyal ve kültürel şartlar çerçevesinde uygulanır.

III. GÖZALTINDA OLAN VEYA TUTUKLU BULUNAN ÇOCUKLAR

17. Gözaltında olan veya muhakeme devam ederken tutuklu bulunan ("yargılanmamış") çocuklar masum sayılır ve buna göre muamele görürler. Çocukları tutuklamaktan mümkün olduğu kadar kaçınılır ve istisnai hallerle sınırlı olarak tutuklama kararı verilir. Bu suretle alternatif tedbirlerin uygulanması için her türlü çaba gösterilir. Her nasılsa tutuklama kararı verilmiş ise, soruşturma organları ve çocuk mahkemeleri, tutma süresini mümkün olan en kısa süreye indirmek için, bu işlemlerin süratle yapılmasına öncelik verirler. Tutuklu çocuklar, hükümlü çocuklardan ayrı yerlerde tutulur.

18. Bir tutuklu çocuk, aşağıda belirtilen Kurallar'a ek olarak masumiyet karinesinin, tutma süresinin uzunluğunun, çocuğun hukukî statüsünün ve içinde bulunduğu şartların gerekleri dikkate alınarak getirilen özel hükümlere uygun olan şartlarda tutulur. Bu hükümler aşağıdaki hakları içerir; ancak bu haklardan ibaret sayılmaz:

(a) Çocuklar avukatlık hizmetlerinden yararlanma hakkına sahip olup, ücretsiz adli yardımın sağlandığı hallerde adli yardımdan yararlanmak için başvurabilirler; çocuklar avukatlarıyla düzenli olarak irtibat kurabilirler. Bu tür irtibatın mahremiyeti ve gizliliği korunur;

(b) Mümkün olduğu takdirde çocuklara ücret alabilecekleri bir işte çalışma, eğitim ve öğretimlerine devam etme imkânları sağlanır; ancak çocuklar çalışmaya ve eğitim görmeye zorlanamazlar. Çalışma, eğitim veya öğretim görme tutukluluğun sürdürülmesi için bir sebep olamaz.

(c) Çocuklar, adalet sisteminin gereklerine aykırı düşmeyecek şekilde dinlenmeleri ve eğlenmeleri için gerekli araçları edinebilir ve bunları kullanabilirler.

IV. ÇOCUKLARIN TUTULDUKLARI KURUMLARIN İDARESİ

A. Belgeler

19. Hukukî belgeler, sağlık belgeleri ve disiplin işlemleri belgeleri de dahil çocuklara yapılan muamelelerin biçimi, içeriği ve ayrıntıları ile ilgili bütün belgeler, gizli bir şahsî dosyada saklanır; günü gününe tutulan bu dosya sadece yetkili kişilere açıktır; dosyanın içindeki belgeler, kolaylıkla anlaşılabilir bir şekilde yerleştirilir. Gerektiği takdirde her çocuk, kendi dosyasının içinde yer alan gerçekdışı, temelsiz veya haksız beyanların

düzeltilmesine imkân sağlamak için itiraz etmek hakkına sahiptir. Çocukların bu haklarını kullanabilmeleri için, uygun bir üçüncü kişinin talebi halinde bu dosyaya ulaşmasına ve inceleyebilmesine imkân veren usuller konur. Çocuğun saliverilmesinden sonra çocuk hakkındaki bu dosya mühürlenir ve uygun bir zamanda iptal edilir.

20. Yargı organı, idarî veya başka bir kamu makamı tarafından verilmiş geçerli bir karar bulunmadıkça, hiçbir çocuk herhangi bir tutma kurumuna alınamaz. Bu tutma kararının ayrıntıları derhal kayda geçirilir. Bu tür bir kayıt bulunmadıkça, hiçbir çocuk bir tutma kurumunda tutulamaz.

B. Giriş, kayıt, hareket ve nakil

21. Çocukların tutulduğu her yerde ve bu yere getirilen her çocuk hakkında, aşağıdaki bilgileri içeren tam ve güvenli bir kayıt tutulur:

- (a) Çocuğun kimliği hakkında bilgiler;
- (b) Çocuk hakkında kararı veren makam ile kararın esası ve gerekçeleri;
- (c) Girişin yapıldığı, nakledildiği ve saliverildiği gün ve saat;
- (d) Çocuğun her girişi, nakli ve saliverilmesi ile ilgili olarak ana-babasına ve kararın verildiği tarihte çocuğun gözetimi altında olduğu vasisine verilen bilginin ayrıntıları;
- (e) Çocuğun uyuşturucu ve alkol bağımlılığı da dahil, bilinen diğer fiziksel ve ruhsal sağlık sorunlarının ayrıntıları.

22. Çocuğun kuruma girişi, tutulduğu yer, nakledildiği yer ve saliverilmesi hakkında, hiç vakit geçirmeden ana-babasına ve vasisine veya en yakın akrabalarına bilgi verilir.

23. Çocuğun kuruma girişi yapıldıktan sonra en kısa süre içinde, kişisel durumu ve içinde bulunduğu şartlar konusunda gerekli bilgileri içeren tam bir rapor hazırlanır ve kurum idaresine sunulur.

24. Çocukların kuruma girişi yapılırken, tutuldukları kurumun düzeni ile ilgili kuralların bir kopyası, sahip oldukları hakları ve yükümlülükleri anlayabilecekleri bir dilde anlatan bir yazı ile birlikte, yapacakları şikayetleri inceleyecek yetkili makamların adresleri ve ayrıca kendilerine hukukî yardım sağlayacak kamu ve özel kuruluşların adresleri verilir. Okuma yazması olmayan veya yazılı metinlerin dilinden anlayamayan çocuklara, bu konuları tam olarak anlayabilecekleri bir tarzda kendilerine bilgi verilir.

25. Bütün çocukların, tutuldukları kurumun iç yapısını düzenleyen kurallarını, kendilerine verilen bakımın bedellerini ve uygulama metodunu,

disiplin hükümlerini ve uygulama usullerini, bilgi edinme ve şikayet etme usulleri ile, tutuldukları süre içinde sahip oldukları hakları ve yükümlülükleri tam olarak kavramalarını sağlayacak konuları anlayabilmeleri için kendilerine yardım edilir.

26. Çocuklar, yeterli havalandırma ve ışıklandırması bulunan, hiçbir şekilde sıkıntı çekmelerine veya üzüntü duymalarına sebep olmayacak türden araçlarla nakledilirler; nakil giderleri idare tarafından karşılanır. Çocuklar keyfi sebeplerle bir kurumdan diğerine nakledilemezler.

C. Sınıflandırma ve yerleştirme

27. Girişi yapıldığı andan itibaren mümkün olan en kısa süre içinde, her çocukla bir görüşme yapılır ve çocuğun ihtiyaç duyduğu bakım tarzı ile kendisine uygulanacak programın özelliği ve düzeyi konusunda bütün faktörleri gösteren bir psikolojik ve sosyal rapor hazırlanır. Bu rapor ile birlikte kuruma girişinden sonra çocuğu muayene eden sağlık görevlisinin hazırladığı rapor, çocuğun kurumda yerleştirilebileceği en uygun yerin tespit edilmesi ve çocuğun ihtiyaç duyduğu bakım ve programın özelliği ve düzeyi hakkında karar verilebilmesi amacıyla kurum müdürüne iletilir. Çocuk için özel bir rehabilite şekline gerek bulunması ve çocuğun kurumda kalış süresinin buna imkân vermesi halinde, kurumun yetkili personeli, uygulanacak muamelenin amaçlarını, uygulanma süresi ile, amaçlara yaklaşırken kullanılacak vasıtaları, aşamaları ve gecikmeleri gösteren yazılı bir davranış planı hazırlar.

28. Çocuklar ancak, kendilerinin özel ihtiyaçları ve statüleri ile, yaşlarının, kişiliklerinin, cinsiyetlerinin ve işledikleri cezaî fiil tipinin özel gerekleri ve ayrıca ruhsal ve fiziksel sağlık durumları ile, kendilerini zararlı etkilenmelere ve tehlikeli durumlara karşı koruyacak şartlar tam olarak dikkate alındıktan sonra tutulabilirler. Özgürlüklerinden yoksun bırakılan çocukların farklı kategorilere ayrılmaları konusunda uygulanacak başlıca kriter, bu çocukların özel ihtiyaçlarına en iyi şekilde uyacak bakım türünün sağlanması ve onların fiziksel, ruhsal ve ahlâkî bütünlükleri ve sağlıklarının korunmasıdır.

29. Çocuklar, büyüklerle aynı ailenin mensubu olmadıkça, bütün tutma kurumlarında yetişkinlerden ayrı yerlerde tutulurlar. Çocuklar, kendileri için yararlı olacağı kanıtlanmış özel bir program içinde, özenle seçilmiş büyükler ile kontrol altında bir araya getirilebilirler.

30. Çocuklar için açık tutma kurumları kurulur. Açık tutma kurumları güvenlik tedbirlerinin ya hiç alınmadığı ya da asgarî ölçüde alındığı yerler-

dir. Bu tür tutma kurumlarında mümkün olduğu kadar az sayıda çocuk tutulmalıdır. Kapalı kurumlarda tutulan çocukların sayısı, kendilerine bireysel muamele yapılmasına imkân verecek asgarî ölçüde olur. Çocuklar için farklı yerlerde tutma kurumları açılır; bu kurumlar ailelerin çocuklarına ulaşabilecekleri ve çocuklarıyla aralarında ilişki kurabilecekleri büyüklükte olur. Küçük ölçekte tutma kurumları yapılır ve bunların toplumsal, ekonomik ve kültürel çevre ile bütünleşmeleri sağlanır.

D. Fiziksel çevre ve kalma yerleri

31. Özgürlüğünden yoksun bırakılan çocukların insan onurunun ve sağlığının gerektirdiği bütün imkân ve hizmetlerden yararlanma hakları vardır.

32. Çocukların tutuldukları kurumların planı ve fiziksel çevresi, yatışlı islahın rehabilite amacına uygun olarak, çocukların mahremiyetini, duygusal uyarımlarını, akranlarıyla ilişki kurmalarını ve sporla, beden eğitimiyle ve boş zamanlarla ilgili faaliyetlere katılmaya olan ihtiyaçlarını dikkate alır. Çocukların tutuldukları kurumların planları ve yapıları yangın tehlikesini asgarîye indirecek ve binalardan güvenli bir biçimde tahliye edilmelerine imkân verecek şekilde yapılır. Yangın çıkması durumunda hemen çalıştırılabilecek bir alarm sistemi bulunur ve çocukların güvenliğini sağlamak için getirilen usuller ciddi biçimde talim ettirilir. Tutma kurumları, sağlığı tehdit ettiği veya herhangi bir biçimde çocuklar için tehlike oluşturduğu bilinen yerlere kurulamaz.

33. Çocukların içinde uyuyacakları yerler, o bölgenin standartları da göz önünde tutularak, genellikle küçük koğuşlardan veya tek kişilik yatak odalarından meydana gelir. Uykuda buldukları saatlerde çocukların korunmalarını sağlamak için tek kişilik odalar ve koğuşlar da dahil, uyuma mekanları düzenli ve aralıklı olarak denetlenir. Her çocuğa bölgesel ve ulusal standartlara uygun ayrı bir yatak temin edilir; çocuğa verilen yatak sağlam ve temiz olur; yatağın temizliğinin korunması için sık sık değiştirilir.

34. Tutma kurumlarında her çocuğun fiziksel ihtiyaçlarını mahrem ve temiz bir şekilde ve uygun bir tarzda karşılamasını sağlamasına yetecek sayıda ve uygun yerlerde sıhî tesis bulunur.

35. Kişisel eşya bulundurma, mahremiyet hakkının temel bir unsuru olup, çocukların psikolojik sağlıkları için esastır. Her çocuğun kişisel eşya bulundurma hakkı ve bu eşyaları saklamak için uygun araçlara sahip olma hakkı tam olarak tanınır ve bu haklara saygı gösterilir. Çocuğun taşımak istemediği veya el konulan kişisel eşyaları güvenli bir yerde saklanır. Ço-

cuğun bu eşyalarını gösteren bir liste çocuk tarafından imzalanır. Çocuğun kişisel eşyalarının uygun koşullarda saklanması için gerekli tedbirler alınır. Çocuk salıverildiği zaman, tutulurken harcamasına izin verilen parası ve kurum dışına göndermesine izin verilen eşyası dışında, kurumdaki bütün eşya ve parası kendisine geri verilir. Eğer çocuk bir ilaç alıyorsa veya bulundurduğu anlaşılırsa, sağlık görevlisi bu ilacın nasıl kullanılacağına karar verir.

36. Çocukların kendi giysilerini giyme haklarını kullanmaları mümkün olduğu kadar sağlanır. Tutma kurumları her çocuğun sağlığını koruyacak ve hiçbir şekilde onur kırıcı veya küçük düşürücü olmayan, iklim şartlarına uygun ve yeterli miktarda kişisel giysilere sahip olmalarını sağlarlar. Tutma kurumundan herhangi bir biçimde çıkarılan veya ayrılan çocuğun kendi giysilerini giymesine izin verilir.

37. Her tutma kurumunda bütün çocuklara normal yemek zamanlarında, beslenme, temizlik ve sağlık standartlarına uygun şartlarda hazırlanan, yeterli kalite ve miktarda sunulan ve mümkün olduğu kadar çocukların dinî ve kültürel gereklerine uygun bulunan yemekler verilir. Her çocuğun istediği her an içebileceği kadar temiz içme suyu bulunur.

E. Eğitim, meslekî öğrenim ve çalışma

38. Zorunlu okul çağındaki her çocuğun ihtiyaçlarına ve kabiliyetlerine uygun ve kendisini topluma dönüşe hazırlamak için tasarlanmış bir eğitim almaya hakkı vardır. Çocukların bu tür bir eğitimi, mümkün olduğu takdirde, islahevi dışındaki kamu okullarında almaları sağlanır; bu eğitim, çocuğun salıverildikten sonra güçlük çekmeden eğitimine devam edebilmesini sağlamak amacıyla, ülkenin genel eğitim sistemi ile bütünleşmiş bir okulda ve nitelikli öğretmenler tarafından verilir. Yabancı kökenli olan veya ayrı bir kültürel ya da etnik şartları bulunan çocukların eğitimine kurum idaresi tarafından özel bir dikkat gösterilir. Okuma yazması olmayan veya anlama ya da öğrenme güçlüğü bulunan çocukların özel bir eğitim görmeye hakları vardır.

39. Yukarıda sözü edilen zorunlu eğitimin yanı sıra, okul çağındaki çocuklardan eğitimlerini daha sonra sürdürmek isteyenlere gerekli izin verilir ve kendileri buna teşvik edilir; ayrıca bu çocukların kendilerine uygun okullara gitmeleri için çaba gösterilir.

40. Çocukların tutuklu buldukları sırada aldıkları diplomalarda veya öğretim belgelerinde, tutma kurumunda kaldıkları herhangi bir biçimde ima edilemez.

41. Tutma kurumlarındaki çocuklar okumaya ve kurumdaki kitaplıkları kullanmaya teşvik edilir; her kurumda kullanıma tam olarak açık, çocuklar için eğitimleri ve eğlenmeleri için yeterli sayıda kitap ve süreli yayının yer aldığı bir kütüphane bulunur.

42. Her çocuğun gelecekteki çalışma yaşamına kendisini hazırlamaya elverişli alanlarda meslekî öğrenim görme hakkı vardır.

43. Kurumun idarî gerekleri ve seçilebilecek meslekler dikkate alınarak, çocuklara çalışmak istedikleri işin türünü seçme imkânı tanınır.

44. Çalışan çocuklara ve genç işçilere uygulanan koruyucu nitelikteki bütün ulusal ve uluslararası standartlar, özgürlüğünden yoksun bırakılmış çocuklara da uygulanır.

45. Mümkün olduğu takdirde çocuklara ücret karşılığında çalışabilecekleri bir iş bulunur; eğer mümkünse, çocuğa toplum içine döndüğü zaman uygun bir iş bulması imkânı yaratmak için verilen meslekî öğrenimin tamamlayıcısı olarak, kurum dışındaki bir işyerinde çalıştırılır. Çocukları normal meslek yaşamının şartlarına hazırlamak amacıyla, tutma kurumlarının içinde çalıştıkları işin organizasyonu ve metodu, mümkün olduğu kadar dışarıdaki çalışma yaşamının şartlarına uygun olur.

46. Çalışan her çocuğun adil bir ücret almaya hakkı vardır. Çocukların menfaatleri ve meslekî öğrenimleri, tutma kurumunun veya üçüncü kişilerin kâr sağlama amaçlarına tâbi kılınamaz. Çocuğun çalışarak kazandıklarının bir kısmı, salıverildiği zaman kendisine verilmek üzere bir birikim oluşturulması için ayrılır. Çocuğun çalışarak kazandıklarının kalan kısmıyla, kendisi için eşya satın almak veya işlediği fiilden zarar gören mağdurun zararını karşılamak veya ailesine ya da kurum dışındaki diğer kimselere göndermek hakkı vardır.

F. Eğlenme

47. Her çocuğun eğlenebilmesi ve beden eğitimi yapabilmesi amacıyla kendisine tanınan zaman içinde, hava şartlarının müsait olduğu zamanlarda açık havada serbestçe oynayabilmesi için gerektiği kadar zamana sahip olma hakkı vardır. Bu faaliyetler için gerekli mekan, tesis ve araç sağlanır. Her çocuk günlük boş zaman faaliyetlerinde bulunabilmek için ek bir zamana sahip olur; bu zamanın bir kısmı, çocuğun istemesi halinde sanata ve el becerilerini geliştirmesine ayrılır. Tutma kurumları her çocuğun, kendisine sunulan fiziksel eğitim programlarına katılması için, fiziksel olarak yeterli duruma gelmesini sağlar ihtiyacı bulunan çocuklara sağlık kontrolü altında fiziksel eğitim tedavisi ve terapi uygulanır.

G. Din

48. Her çocuğun tutma kurumlarında verilen dinî hizmetlere veya toplantılara katılması veya dinî görevlerini yerine getirmesi sağlanarak veya kendi mezhebi bakımından eğitimi ve ibadeti için gerekli kitapları ya da araçları edinmesine izin verilerek, dinî ve ruhsal yaşamının ihtiyaçlarını karşılayabilmesine imkân tanınır. Bir tutma kurumunda belirli bir dinden yeterli sayıda çocuğun bulunması halinde, bu kuruma o dinden bir veya birden fazla din adamı atanır veya seçimleri onaylanır; din adamlarının düzenli olarak hizmet vermelerine ve çocukların talep etmeleri halinde din adamlarıyla baş başa görüşmelerine izin verilir. Her çocuğun mensup olduğu dinden kendi istediği bir din adamı tarafından ziyaret edilme hakkı vardır; çocukların, dinî hizmetlere katılmama ve din eğitiminden, öğretiminden veya dinî faaliyetten serbestçe ayrılma hakkı vardır.

H. Sağlık bakımı

49. Her çocuğa diş, göz ve ruh sağlığı bakımı da dahil, hem önleyici ve hem de tedavi edici nitelikte yeterli sağlık hizmetleri ile, çocuğun sağlığı bakımından gerekli görülen ilaçlar verilir ve gerekirse özel beslenme rejimi uygulanır. Tutulan çocuklara bütün bu sağlık hizmetleri, çocuğun damgalanmışlık hissini engellemek ve çocuğun özsaygısını ve toplumla bütünleşmesini ilerletmek için, mümkün olduğu takdirde, tutma kurumunun bulunduğu çevredeki uygun sağlık kurumu veya kuruluşu vasıtasıyla verilir.

50. Her çocuk, tutma kurumuna girişinden hemen sonra, girişten önce görmüş olabileceği kötü muamelenin belgelenmesi ve tıbbî özen gerektiren fiziksel veya ruhsal rahatsızlığı olup olmadığının tespiti amacıyla, doktor tarafından muayene edilme hakkına sahiptir.

51. Çocuklara verilen sağlık hizmetleri, çocuğun fiziksel veya ruhsal bir rahatsızlığını, istismar edilmesini veya çocuğun toplumla bütünleşmesini engelleyen diğer bir durumunu teşhis ve tedavi etmeye çalışır. Her kurumda kalan çocukların sayısı ve ihtiyaçları ile orantılı, hemen ulaşılacak yeterli tıbbî imkân ve donanım ile, önleyici sağlık hizmetlerinde eğitim görmüş ve acil tıbbî durumlara müdahale edebilecek sağlık görevlileri bulunur. Hasta olan, hastalıktan şikayet eden veya fiziksel veya ruhsal sıkıntıların belirtilerini gösteren her çocuk, derhal bir sağlık görevlisi tarafından muayene edilir.

52. Sürekli tutulmanın, bir açlık grevinin veya tutma şartlarından birinin çocuğun fiziksel veya ruhsal sağlığına zarar verdiğine veya zarar verebi-

leceğine inanmak için nedenleri bulunan bir sağlık görevlisi, bu durumu hemen o kurum müdürüne ve çocuğun sağlığını korunmasından sorumlu olan bağımsız yetkililere haber verir.

53. Ruhsal hastalıktan şikayeti bulunan bir çocuk, sağlık açısından bağımsız bir şekilde yönetilen uzman bir kuruluştaki tedavi görür. Salıverildikten sonra çocuğun ruhsal sağlığı konusunda gerekli bakımın devam etmesini sağlamak üzere ilgili kuruluşların işbirliği yapması için tedbirler alınır.

54. Tutma kurumlarında uyuşturucu bağımlılığını engellemek ve bağımlı olanları rehabilite etmek için, nitelikli personelin uygulayacağı özel programlar düzenler. Bu programlar bağımlılığı olan çocukların yaşına, cinsiyetine ve diğer ihtiyaçlarına göre uyarlanır; -uyuşturucu veya alkol bağımlısı çocuklara, bu konunun eğitimini almış personel tarafından toksinlerden arındırma imkânları ve hizmetleri verilir.

55. Çocuklara sadece sağlık hizmetleriyle ve tedavi amacıyla ilaç verilir; bu ilaçlar mümkünse, çocuk bilgilendirilip rızası alındıktan sonra verilir. Özellikle çocuktan bilgi alma veya itiraf edinme amacıyla, veya cezaî bir uygulamanın veya çocuğu kısıtlamanın vasıtası olarak ilaç verilmez. Hiçbir zaman uyuşturucu ilaçlarının denenmesinde veya tedavide çocuklar birer denek olarak kullanılmaz. Çocuğa uyuşturucu ilaç verilmesi her zaman nitelikli sağlık personelin iznine tâbidir ve bu ilaçlar bu personel tarafından kullanılır.

I. Hastalığın, kazanın ve ölümün bildirilmesi

56. Çocuğun ailesi veya vasisi ile çocuğun isimlerini verdiği diğer kişiler, çocuğun sağlık durumu hakkında bilgi isteme ve çocuğun sağlığında önemli bir değişme meydana gelmesi halinde bu konuda bilgilendirilme hakkına sahiptirler. Tutma kurumu müdürü çocuğun ölümü, çocuğun kurum dışında bir sağlık merkezine sevk edilmesini gerektiren bir hastalığının çıkması veya 48 saatten fazla bir süre kurum içinde klinik tedavisi görmesini gerektiren bir durumun meydana gelmesi halinde, durumu hemen çocuğun ailesine veya vasisi ile ismi verilen diğer kişilere bildirir. Yabancı çocuğun durumu, vatandaşı olduğu Devlet'in konsolosluğuna da bildirilir.

57. Bir çocuğun özgürlüğünden yoksun bırakıldığı süre içinde ölmesi halinde, çocuğun en yakın akrabaları çocuğun ölüm raporunu inceleme, cesedini görme ve cenazenin nasıl kaldırılacağını tespit etme hakkına sahiptir. Bir çocuğun tutulduğu sırada ölmesi halinde, ölüm sebebi

hakkında bağımsız bir araştırma yapılır; çocuğun en yakın akrabası bu araştırma raporunu edinebilir. Çocuğun tutma kurumundan salıverilmesinden sonra ilk altı ay içinde ölmesi ve ölümünün çocuğun tutulduğu dönem ile ilişkili olduğuna inanmak için sebepler bulunması halinde de aynı araştırma yapılır.

58. Çocuklar, aile yakınlarından bir kimsenin ölümünden, onların ciddi rahatsızlığından veya geçirdikleri kazadan mümkün olan en kısa süre içinde haberdar edilirler; çocuğun ölen yakınının cenaze törenine katılmasına ve ağır hasta olan yakınına ziyaret etmesine izin verilir.

J. Dış dünya ile ilişkiler

59. Adil ve insanî bir muamele görme hakkının bütünleyici bir parçası ve çocukların topluma yeniden kazandırılmalarında esaslı bir unsur olarak, çocukların dış dünya ile yeterli bir iletişim kurmaları için her türlü imkân sağlanır. Çocukların aileleriyle, arkadaşlarıyla ve diğer kimselerle veya saygın sivil toplum örgütlerinin temsilcileriyle iletişim kurmalarına, evlerini ve ailelerini ziyaret etmeleri için kurumdan ayrılmalarına ve eğitim, meslekî veya diğer önemli nedenlerle tutma kurumlarından çıkmalarına, özel izin almalarına imkân tanınır. Çocuğun bir hapis cezasını çekiyor olması halinde, cezaevi dışında geçirdiği süre, çektiği cezasından sayılır.

60. Her çocuğun sık sık ve düzenli bir biçimde, kural olarak haftada bir kez ve her ay en az bir kez ailesi ve savunma avukatı tarafından ziyaret edilmeye hakkı olup, bu ziyaretler sırasında çocuğun mahremiyetine, ziyaretçilerle temas kurma ve sınırsız olarak iletişimde bulunma ihtiyaçlarına saygı gösterilir.

61. Kanunen kısıtlanmadıkça, her çocuğun kendi istediği bir kimse ile haftada en az iki kez yazılı olarak veya telefon vasıtasıyla iletişim kurma hakkı vardır; her çocuğun bu haktan etkili bir biçimde yararlanabilmesi için kendisine gerekli yardım gösterilir. Her çocuğun kendisine gönderilen mektupları alma hakkı vardır.

62. Çocuklara, düzenli bir biçimde gazete, dergi ve diğer yayınları okuyabilmelerine, radyodaki ve televizyondaki programları ve filmleri izlemelerine, ilgi duydukları yasal dernek veya örgüt temsilcileriyle görüşmeler yapmalarına ve bu suretle kendilerini dış dünyadan haberdar kılmalarına imkân tanınır.

K. Fiziksel kısıtlamanın ve zor kullanmanın sınırları

63. Aşağıda Kural 64'de belirtilen haller hariç, herhangi bir amaçla çocuklara kısıtlama ve zor kullanma yöntemleri uygulanması yasaktır.

64. Kısıtlama ve zor kullanma yöntemleri ancak kanunda ve hukukî düzenlemelerde açıkça belirtilip yetki verildiği ve diğer bütün denetim yöntemleri tüketilip de sonuç alınamadığı istisnaî hallerde kullanılabilir. Bu yöntemler, çocukları aşağılamadan ve onurlarını kırmadan, sadece zorunlu hallerde ve mümkün olan en kısa süre için kullanılabilir. Bu yöntemlere çocuğun kendisini veya başkalarını yaralamasını veya ciddi bir biçimde maddî zarar vermesini engellemek için, idarî amirin emriyle başvurulabilir. Bu gibi durumlarda müdür ilk önce sağlık personeline ve diğer ilgili personele danışır ve durum hakkında en yüksek idarî makama bilgi verir.

65. Çocukların tutuldukları kurumların herhangi birinde personel tarafından silah taşınması ve kullanılması yasaktır.

L. Disiplin usulleri

66. Disiplin tedbirleri ve usulleri, güvenliği sağlama ve düzenli bir topluluk yaşamını sürdürme amacına dayanır; çocuğun insan onuruna saygı gösterilmesini öngören bu tedbirler ve usuller, çocuğa adalet duygusu, özsaygı ve herkesin temel hakların saygı gösterme alışkanlığını kazandırma gibi kurumsal bakımın temel amaçlarına uygun olur.

67. Fiziksel ceza, karanlık bir hücreye konulma, kapalı veya tek kişilik bir odaya hapsedilme veya çocuğun fiziksel veya ruhsal sağlığını bozabilecek türden zalimce, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele oluşturabilecek herhangi bir disiplin tedbirinin uygulanması kesinlikle yasaktır. Hangi sebeple olursa olsun, verilen yemeğin azaltılması ve aile üyeleriyle ilişki kurmanın kısıtlanması veya kaldırılması yasaktır. Çocuğun çalıştırılması, her zaman çocuğun aldığı eğitiminin bir aracı ve kendisini toplum içine dönüştürme hazırlarken özsaygısını geliştirmesinin bir vasıtası olarak görülür; çalışma, bir disiplin tedbiri olarak uygulanamaz. Hiçbir çocuk bir disiplin suçundan dolayı bir kereden fazla cezalandırılmaz. Toplu cezalandırma yasaktır.

68. Yasalar veya yetkili idari makamlar tarafından kabul edilen yönetmelikler, çocukların temel özelliklerini, ihtiyaçlarını ve haklarını tam olarak dikkate alarak, aşağıdaki konularda gerekli hükümler getirir:

Disiplin suçu oluşturan davranışlar;

Verilebilecek disiplin cezalarının türü ve süresi;

Bu cezaları vermeye yetkili makamlar;

Verilen cezalara karşı itirazları incelemeye yetkili makamlar.

69. Kusurlu davranışlar hakkında incelemeye yetkili makamlara bir tutanak gönderilir; yetkili makam gereksiz yere vakit geçirmeden konu hakkında karar verir. Yetkili makam olay hakkında tam bir inceleme yapar.

70. Yürürlükteki yasalara ve hukuki düzenlemelere kesinlikle uyan durumlar hariç, hiçbir çocuğa disiplin cezası verilemez. Çocuğun tam olarak anlayabileceği tarzda hakkındaki iddialar kendisine anlatılmadıkça ve yetkili tarafsız bir makama itiraz hakkını kullanması da dahil, kendisini gereği gibi savunma imkanı tanınmadıkça, hiçbir çocuğa ceza verilemez.

Disiplin yargılanması ile ilgili bütün tutanaklar saklanır.

71. Belirli sosyal, eğitsel veya sportif faaliyetlerin ve öz yönetsel programların dışında, hiçbir çocuğa disiplin işlevi için sorumluluk verilemez.

M. Denetim ve şikayetler

72. Tutma kurumlarının idaresine bağlı olmayan nitelikli müfettişlere veya bunlara eşdeğerde usulüne göre oluşturulmuş makamlara, düzenli aralıklarla ve önceden haber vermeden kendilerinin belirledikleri bir zamanda kurumları denetleme yetkisi verilir; bu müfettişler görevlerini yaparken bağımsızlık güvencesinden tam olarak yararlanırlar. Bu müfettişler hiçbir kısıtlamaya tabi olmadan çocukların bulunduğu veya özgürlükten yoksun bırakıldıkları kurumlarda istihdam edilen veya çalışan kişilere, bütün çocuklara ve kurumdaki bütün belgelere ulaşma imkanına sahip olurlar.

73. Denetim makamına veya halk sağlığı servislerine bağlı nitelikli sağlık görevlileri kurumun fiziksel çevre, temizlik, kalınan yer, beslenme, sağlık hizmetleri ve ayrıca çocukların fiziksel ve ruhsal sağlığını etkileyen kurumdaki yaşamın diğer bütün şartları ile ilgili Kurallar'a uyulup uyulmadığı konusunda yapılan denetimlere ve değerlendirmelere katılırlar. Her çocuğun bir müfettiş ile özel olarak görüşme hakkı vardır.

74. Müfettiş denetimini tamamladıktan sonra yaptığı tespitler hakkında bir rapor sunar. Raporda tutma kurumunun bu Kurallar'a ve ulusal mevzuatın ilgili hükümlerine uygunluğunun değerlendirilmesi ile, bu Kurallar'a ve ulusal mevzuata uygunluğun sağlanması için gerekli olduğunu düşündüğü tedbirler konusunda tavsiyeler yer alır. Çocukların haklarının veya çocukların tutuldukları kurumların işleyişi ile ilgili hükümlerin ihlal edildiğine işaret eden bir durum varlığının müfettiş tarafından tespit edilmesi halinde, bu durum soruşturma ve kovuşturma yapılması için yetkili makamlara bildirilir.

75. Her çocuğa taleplerini veya şikayetlerini, tutma kurumu müdürüne veya müdürün yetkili temsilcisine iletme imkanı tanınır.

76. Her çocuğun talep veya şikayetlerini, esasa ilişkin sansüre tabi tutulmadan, önceden belirlenmiş usullere göre merkezi idareye, yargısal makamlara veya diğer yetkili makamlara gönderme ve bu talep veya şikayetlerine verilen cevap hakkında geciktirmeden bilgilendirilme hakkı vardır.

77. Özgürlüklerinden yoksun bırakılan çocuklar tarafından yapılan şikayetleri almak ve incelemek ve hakkaniyete uygun bir çözüm sağlanması için yardım etmek üzere, bağımsız bir hizmet birimi (ombudsman) kurulması için çaba gösterilir.

78. Her çocuğun şikayette bulunmak amacıyla aile üyelerinden, hukuk danışmanlarından, insani yardım kuruluşlarından veya mümkün olduğu takdirde başkalarından da yardım istemeye hakkı vardır. Okuma-yazma bilmeyen çocukların hukuki danışmanlık veren veya şikayetleri almaya yetkili olan kamu veya özel kuruluş veya örgütlerin hizmetlerine ihtiyaç duymaları halinde, kendilerine yardım edilir.

N. Toplum içine dönüş

79. Her çocuk salıverildikten sonra topluma, aile yaşamına, eğitime veya işe dönerken kendisine yardım etmek üzere düzenlenmiş programlardan yararlandırılır. Bu amaçla, erken salıverilme gibi usuller ve özel kurslar düzenlenir.

80. Yetkili makamlar, çocukların toplum içinde yeniden yer edinebilmelerine yardım etmek ve çocukların karşılaşılabilecekleri zararları en aza indirebilmek için gerekli hizmetleri sağlar veya sağlanmasını güvence altına alır. Bu hizmet birimleri çocuğun mümkün olduğu ölçüde toplumla yeniden bütünleşmesini kolaylaştırmak için, çocuğun salıverilmesinden sonra kalacağı uygun bir yer, iş, giysi, vb. yaşamını sürdürebileceği imkanları sağlar. Çocuk henüz tutuklu bulunduğu sırada, toplum içine dönüşüne yardımcı olması amacıyla bu tür hizmetleri sağlayan kuruluşların temsilcilerine danışılır ve temsilciler çocuklarla görüşürülür.

V. PERSONEL

81. Tutma kurumu personeli arasında eğitimciler, meslek öğretmenleri, danışmanlar, sosyal hizmet uzmanları, psikiyatrlar ve psikologlar gibi nitelikli ve yeterli sayıda uzman yer alır. Bu personel ve diğer uzman görevliler normal olarak süreklilik esasına göre istihdam edilir. Bu usul,

yarı zamanlı veya gönüllü çalışanların verebilecekleri destek ve eğitimin uygun ve yararlı olması halinde, onların çalışmalarına engel olmaz. Tutma kurumları tutulan çocukların bireysel ihtiyaçlarına ve problemleri bakımından, toplum içindeki uygun ve kullanılabilir olan her türlü sorun giderici, eğitici, moral verici, manevi ve diğer kaynakların kullanılmasını sağlar.

82. Tutma kurumlarının gereği gibi işlemesi bu kurumlarda çalışanların erdemine, insaniliğine, kabiliyetine ve çocuklarla ilgili mesleki kapasitelerine olduğu kadar, bu işe kişisel uygunluklarına da bağlı olduğundan, idare, her dereceden ve türden personel için dikkatli bir seçim ve istihdam politikası uygular.

83. Yukarıda belirtilen amaçları gerçekleştirmek için, bu işe uygun kadınları ve erkekleri bu işe çekebilecek ve çalışmalarını sağlayacak yeterli bir ücretle profesyonel görevliler atanır. Çocukların tutuldukları kurumlarda çalışan personel sürekli olarak, görevlerini ve yükümlülüklerini insani, taahhütlere uygun, profesyonelce, dürüst ve etkili bir tarzda yerine getirmeye, her zaman çocukların saygısını hak edecek ve kazanacak bir biçimde davranmaya ve çocuklar için olumlu bir model ve örnek oluşturmaya teşvik edilir.

84. İdare, çocuklarla doğrudan ilişkide bulunan görevlilerin işlerini etkili bir biçimde yapabilecekleri uygun şartlarda çalışabilmelerini sağlamak amacıyla, çocukların bakımıyla ilgili çeşitli servisler arasında işbirliğinin gerçekleştirilmesini sağlayacak şekilde, kurumda farklı kategoride çalışan görevlilerin birbirleriyle ve görevliler ile idare arasında iletişimi kolaylaştıracak bir örgütlenme ve yönetim biçimi kurar.

85. Tutma kurumlarında çalışan personelin görevlerini etkili bir biçimde yerine getirebilmelerini sağlayabilmek için, kendilerine özellikle çocuk psikolojisi, çocuk sağlığı ile bu Kurallar da dahil insan haklarının ve çocuk haklarının uluslararası standartları konularında eğitim verilir. Kurum personeli, mesleki yaşamları süresince, belirli aralıklarla düzenlenen meslek içi eğitim kurslarına katılarak, mesleki bilgi ve kapasitelerini sürdürür ve geliştirirler.

86. Tutma kurumu müdürü, bu görev için yeterli niteliklere, idare etme kabiliyetine ve uygun bir eğitime ve deneyime sahip kişiler arasından görevlendirilir; müdür görevini tam gün esasına göre yürütür.

87. Tutma kurumundaki personel, görevlerini yerine getirirken, özellikle aşağıda gösterildiği şekilde çocukların insan onuruna saygı gösterir ve insan haklarını korur:

(a) Tutma kurumunun bir mensubu veya kurum personeli, hangi halde olursa olsun işkence veya bir işkence fiilini veya herhangi bir ağır, zalimce, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele, ceza, ıslah yöntemi veya disiplini uygulayamaz, uygulanmasını isteyemez, uygulanmasına hoşgörü gösteremez.

(b) Bütün personel her türlü yolsuzluğa karşı koyar ve yolsuzlukla mücadele eder; bunları hiç geciktirmeden yetkili makamlara bildirir.

(c) Bütün personel, bu Kurallar'a saygı gösterir. Bu Kurallar'ın ciddi bir biçimde ihlal edildiğine ve edilmekte olduğuna inanması için sebepleri bulunan personel, durumu üst makamlara veya denetleme ve çözüm getirme yetkisine sahip organlara bildirir.

(d) Bütün personel, çocukların fiziksel, cinsel ve duygusal açıdan istismar edilmelerine ve sömürülmelerine karşı, onların fiziksel ve ruhsal sağlıklarının tam olarak korunmalarını sağlar ve gerektiği zaman hemen tıbbi müdahale yapılması için harekete geçer.

(e) Bütün personel, çocukların mahremiyet hakkına saygı gösterir özellikle mesleki sıfatları dolayısıyla çocukların kendileri ve onların aileleri hakkında öğrendikleri konuların gizliliğini korur.

(f) Bütün personel, çocukların insan onurlarına saygı göstererek, çocukların kurum içindeki yaşamları ile kurum dışındaki yaşamları arasındaki farkı en aza indirmek için çalışır.

ÇOCUKLARA KARŞI NAFKA YÜKÜMLÜLÜĞÜ KONUSUNDAKİ KARARLARIN TANINMASI VE TENFİZİNE İLİŞKİN SÖZLEŞME¹

Bu Sözleşmeyi imzalayan Devletler,

Büyüklere karşı nafaka yükümlülüğü konusundaki kararların karşılıklı olarak tanınması ve tenfizini düzenlemek için müşterek hükümler tesis etmeyi arzu ederek,

Bu hükümler ile Çocuklara Karşı Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınması ve Tenfizine İlişkin 15 Nisan 1958 tarihli Sözleşmenin hükümleri arasında ahenk sağlamak arzusunu taşıyarak,

Bu amaçla bir Sözleşme akdetmeyi kararlaştırmışlar ve aşağıdaki hükümlerde mutabık kalmışlardır:

BÖLÜM I

Sözleşmenin Uygulama Alanı

Madde 1

Bu Sözleşme, nesebi sahih olmayan bir çocuğu karşı nafaka yükümlülüğü de dahil, aile, hısımlık, evlilik veya sıhriyet ilişkilerinden doğan nafaka yükümlülüğü konusunda, bir Akid Devletin adli ve idari mercileri tarafından verilmiş olan:

1. Bir nafaka alacaklısı ile nafaka borçlusunu veya,
2. Bir nafaka borçlusunu ile bir nafaka alacaklısına yaptığı ödemelerin iadesini talep eden bir kamu kurumu,

Arasındaki kararlar hakkında uygulanır.

Sözleşme, bu merciler önünde ve bu kişiler arasında anılan yükümlülüklerle ilişkin olarak yapılan sulhlere de uygulanır.

¹ Sözleşmenin düzenlendiği tarih ve yer: 15 Nisan 1958, La haye. Yeniden düzenlenme tarihi ve yeri: 2 Ekim 1973 Lahey. Sözleşme, Türkiye'de Çocuklara Karşı Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınması ve Tenfizine İlişkin Sözleşme'nin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun ile onaylanmıştır. Kanun No: 1620; Resmi Gazete, 27.09.1972; Sayı: 14319. 16 Şubat 1983 tarih ve 17961 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 8/5725 Sayılı Bakanlar Kurulu kararına göre, "Türkiye Cumhuriyeti'nin anılan Sözleşmenin 34 üncü maddesine uygun olarak, 26 ncı maddenin 2nci ve 3 üncü fıkralarında öngörülen civar ve sıhri hısımlar arasındaki nafaka yükümlülüğüne ilişkin kararlar ve sulhler ile nafakanın belirli aralıklarla ödenmesini hükme bağlamayan kararlar ve sulhleri tanımamak hakkı saklı tutulmak kaydıyla" onaylanmıştır.

Madde 2

Sözleşme, niteliklerine bakılmaksızın, kararlara ve sulhlere uygulanır.

Sözleşme, Akid olmayan bir Devlette verilmiş veya yapılmış dahi olsa, önceki bir kararı veya sulhu değiştiren kararlara veya sulhlere de uygulanır.

Sözleşme, nafaka talebinin milletlerarası veya milli niteliği dikkate alınmaksızın ve tarafların uyrukluk ve mutad meskenlerine bakılmaksızın uygulanır.

(*) 16 Şubat 1983 tarih ve 17961 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 8/5725 Sayılı Bakanlar Kurulu kararına göre, "Türkiye Cumhuriyeti'nin anılan Sözleşmenin 34 üncü maddesine uygun olarak, 26 ncı maddenin 2nci ve 3 üncü fıkralarında öngörülen civar ve sıhri hısımlar arasındaki nafaka yükümlülüğüne ilişkin kararlar ve sulhler ile nafakanın belirli aralıklarla ödenmesini hükme bağlamayan kararlar ve sulhleri tanımamak hakkı saklı tutulmak kaydıyla" onaylanmıştır.

Madde 3

Karar ve sulhün münhasıran nafaka yükümlülüğüne ilişkin olması halinde, Sözleşmenin etkisi sadece nafaka yükümlülüğü ile sınırlıdır.

BÖLÜM II

Kararların Tanınması ve Tenfizi Şartları

Madde 4

Akid Devletlerden birinde verilmiş olan karar:

1. Yedinci veya 8. maddelere göre yetkili sayılan bir merci tarafından verilmişse ve.
2. Karar hakkında verildiği Devlette mutad kanun yollarına başvurulması mümkün değilse,

Diğer bir Akid Devlette tanınacak veya hakkında tenfiz kararı verilecektir.

Mutad kanun yollarının açık bulunmasına rağmen, geçici olarak icra edilebilen ara kararları ve geçici tedbirler, talep edilen Devlette benzer kararların verilebilmesi, icra edilebilmesi halinde, bu Devlet tarafından tanınacak veya haklarında tenfiz kararı verilecektir.

Madde 5

Bununla beraber, kararın tanınması veya tenfizi aşağıdaki hallerde reddedilebilir:

1. Kararın tanınması veya tenfizinin talep edilen Devletin kamu düzeniyle açıkça bağdaşmaması veya,
2. Kararın usul işlemlerinde yapılan bir hilenin sonucu olması veya,
3. Tarafları ve konusu aynı olan bir davanın daha önce talep edilen Devletin bir merciinde açılmış ve görülmekte olması veya,
4. Kararın talep edilen Devlette veya talep edilen Devlette tanıma ve tenfiz için gerekli şartları haiz olsa dahi başka bir Devlette aynı konuda ve aynı taraflar arasında verilmiş bir kararla bağdaşmaması.

Madde 6

Bir gıyap kararı, ancak talebin başlıca unsurlarını kapsayan dava dilekçesi gaip tarafa kararın verildiği Devletin hukuku uyarınca tebliğ edildiği ve hal ve şartlara göre gaip tarafa savunması için yeterli bir süre verildiği takdirde tanınabilir veya hakkında tenfiz kararı verilebilir. Beşinci madde hükümleri saklıdır.

Madde 7

Sözleşmenin uygulanması bakımından kararın verildiği Devletin mercii aşağıdaki hallerde yetkili sayılır:

1. Nafaka borçlusu veya alacaklısının mutad meskeninin davanın açıldığı sırada kararın verildiği Devlette bulunması veya,
2. Nafaka Borçlusu veya alacaklısının davanın açıldığı sırada, kararın verildiği Devlet vatandaşlığını haiz olması veya,
3. Davalının açıkça veya yetki konusunda hiçbir itirazda bulunmaksızın davanın esasına girmek suretiyle bu merciiin yetkisini kabul etmesi.

Madde 8

Nafaka alacağı hakkında karar vermiş olan Akid Devletin mercileri, bu nafakanın sözkonusu Akid Devletin talep edilen Devletin hukukuna göre, yetkili kabul olunan mercii önünde vuku bulmuş olması halinde, sözleşmenin uygulanması bakımından yetkili sayılırlar. Yedinci madde hükümleri saklıdır.

Madde 9

Talep edilen Devletin mercii, kararın verildiği Devletin merciiinin kendi yetkisini tespit için dayandığı vakalarla bağlıdır.

Madde 10

Kararın nafaka konusunda birden fazla talebe ilişkin olması ve tanıma ve tenfizin bu taleplerin tümü için kabul edilememesi hallerinde, talep edilen devletin mercii Sözleşmeyi kararın tanınabilecek veya tenfiz edilebilecek kısmına uygular.

Madde 11

Nafakanın kararda belirli aralıklarla ödenmesinin öngörülmesi halinde, tenfiz kararı birikmiş nafaka borçlarını olduğu gibi, işleyecek nafaka borçlarını da kapsar.

Madde 12

Sözleşmede aksine bir hüküm bulunmaması halinde, talep edilen Devletin mercii kararın esasına ilişkin hiçbir inceleme yapamaz.

BÖLÜM III

Kararların Tanınması ve Tenfizi Usulü

Madde 13

Sözleşmede aksine bir hüküm bulunmaması halinde, kararın tanınması veya tenfizi usulü talep edilen Devletin hukukuna tabidir.

Madde 14

Bir kararın kısmen tanınması veya tenfizi her zaman talep edilebilir

Madde 15

Kararın verildiği Devlette adli müzaheretten veya masraf muafiyetinden kısmen veya tamamen yararlanmış olan nafaka alacaklısı, tanımaya veya tenfize dair bütün usul işlemlerinde de, talep edilen Devletin hukukunun öngördüğü en ziyade müzaheretten veya en geniş muafiyetten yararlanır.

Madde 16

Sözleşmede öngörülen usul işlemlerindeki masrafların ödenmesini teminat altına almak üzere, her ne ad altında olursa olsun hiçbir kefalet veya teminat istenemez.

Madde 17

Bir kararın tanınmasını veya tenfizini talep eden taraf talebine aşağıdaki belgeleri eklemelidir:

1. Kararın tam ve aslına uygun bir örneği;
2. Verildiği Devlette karar hakkının mutad kanun yollarına başvurulamayacağını ve gerekiyorsa, kararın bu Devlette icra edilebilir olduğunu kanıtlayacak bir belge;
3. Kararın gyahta verilmesi halinde, talebin başlıca unsurlarını kapsayan dava dilekçesinin, gaif tarafa kararın verildiği Devletin hukukuna uygun

şekilde tebliğ edildiğini veya bildirildiğini kanıtlayacak bir belgenin aslı veya aslına uygunluğu onaylanmış bir örneği.

4. Gerekliğinde, kararın verildiği Devlette adli müzaheretten veya masraf muafiyetinden yararlandığını kanıtlayacak bir belge;

5. Talep edilen Devletçe istenmemesi hali dışında, yukarıda belirtilen belgelerin aslına uygunluğu onaylanmış tercümeleri.

Yukarıda belirtilen belgelerin ibraz edilmemesi veya talep edilen Devlet Mercii tarafından karar muhtevasından Sözleşmenin şartlarının yerine getirildiğinin belirlenmemesi halinde, bu merci gerekli bütün belgelerin ibrazı için belirli bir süre tayin eder.

Söz konusu belgelerin ayrıca onaylanması veya benzer bir işleme tabi tutulması istenmez.

BÖLÜM IV

Kamu Kuruluşlarına İlişkin Tamamlayıcı Hükümler

Madde 18

Bir nafaka alacaklısına ödediği nafakaların borçludan iadesini takip eden bir kamu kuruluşunun talebi üzerine, bu nafaka borçlusu aleyhinde verilmiş olan karar, aşağıdaki hallerde Sözleşmeye uygun olarak tanınacak ve hakkında tenfis kararı verilecektir:

1. Yapılan ödemenin tabi olduğu kanuna göre, bu kuruluş tarafından tahsil edilebilmesi ve,

2. Talep edilen Devletin Devletler Özel Hukuku tarafından tayin edilen iç hukukuna göre asıl alacaklı ile borçlu arasında bir nafaka yükümlülüğünün bulunmaması.

Madde 19

Bir kamu kuruluşunun tabi olduğu kanun bir kararın tanınmasını veya tenfizini alacaklı yerine tam yetki ile talep etme hakkını kendisine veriyorsa, bu kamu kuruluşu nafaka alacaklısı ile borçlusu arasında verilmiş olan kararın tanınmasını veya tenfizini alacaklıya yaptığı ödemeler nisbetinde talep edebilir.

Madde 20

Tanıma veya tenfizi talep eden kamu kuruluşu 18. maddenin birinci fıkrasında veya 19. maddede öngörülen şartları haiz olduğunu belirten ve

ödemelerin nafaka alacaklısına yapıldığını kanıtlayan her türlü belgeyi ibraz etmelidir. Onyedinci madde hükümleri saklıdır.

BÖLÜM V

Sulhler

Madde 21

Yapıldığı Devlette icra edilebilen sulhler, kararlarına tabi olduğu aynı şartlar altında ve bu şartların sulhlere de uygulandığı ölçüde tanınacak veya haklarında tenfiz kararı verilecektir.

BÖLÜM VI

Çeşitli Hükümler

Madde 22

Mevzuatı para transferlerine kısıtlamalar koyan Akid Devletler, nafaka olarak ödenmek veya Sözleşme çerçevesindeki nafaka talepleri için yapılan masrafları karşılamak üzere tahsis edilen paraların transferlerine birinci derecede öncelik tanıyacaklardır.

Madde 23

Bu Sözleşme, bir kararın veya bir sulhün tanınmasını veya tenfizini sağlamak için, kararın verildiği veya sulhün yapıldığı Devlet ile talep edilen Devleti bağlayan uluslararası başka bir belgeye veya talep edilen Devletin iç hukukuna başvurulmasına engel değildir.

Madde 24

Sözleşme, karar tarihine bakılmaksızın uygulanır.

Kararın, verildiği Devlet ile talep edilen Devlet arasında Sözleşmenin yürürlüğe girmesinden önce verilmiş olması halinde, talep edilen Devlette, bu karar hakkında sadece yürürlüğe giriş tarihinden sonra muaccel olacak borçlar için tenfiz kararı verilecektir.

Madde 25

Her Akid Devlet aynı beyanı yapmış olan devletlerle ilişkilerinde, Sözleşme hükümlerinin resmi bir merci veya memur önünde düzenlenmiş ve düzenlendiği Devlette geçerli ve icrası mümkün resmi senetlere, Sözleşme hükümlerinin bunlara uygulanabildiği ölçüde teşmil edileceğini her zaman beyan edebilir.

Madde 26

Her Akid Devlet, 34. maddeye uygun olarak aşağıdaki hallerde tanıma veya tenfiz talebini reddetme hakkını saklı tutabilir:

1. Alacaklının evliliğinden veya yirmibir yaşını bitirdikten sonraki döneme ait olup, alacaklının eşi veya eski eşi dışındaki bir borçlu tarafından verilmesi gerekli nafakaya ilişkin kararlar ve sulhler;

2. a) Civar hısımları ve

b) Sihri hısımlar,

arasındaki nafaka yükümlülüğüne ilişkin karar ve sulhler,

3. Belirli aralıklarla nafaka ödenmesini hükme bağlamayan kararlar ve sulhler.

Bir ihtirazi kayıta bulunmuş olan Akid Devlet, sözleşmenin kendi ihtirazi kaydına konu olan kararlara ve sulhlere uygulanmasını talep edemez.

Madde 28

Bir Akid Devletin nafaka yükümlülüğü konusundaki kararların tanınması ve tenfizine farklı hukuk sistemlerinin uygulandığı iki veya daha çok bölgeye sahip bulunması halinde:

1. Kararın verildiği Devletin kanununa, usul hükümlerine veya mercii-ne yapılan her atıftan, kararın verildiği bölgenin kanunu, usul hükümleri veya mercii anlaşılır.

2. Talep edilen Devletin kanununa, usul hükümlerine veya mercii-ne yapılan her atıftan, kararın tanınması veya tenfizi talep edilen bölgenin kanunu, usul hükümleri veya mercii anlaşılır.

3. Birincisi ve 2. fıkraların uygulanmasında, gerek kararın verildiği Devletin kanununa veya usul hükümlerine gerekse talep edilen Devletin kanununa veya usul hükümlerine yapılan her atıftan, Akid Devleti teşkil eden o bölgede geçerli ve konuyla ilgili bütün hukuk kuralları ve ilkeleri anlaşılır.

4. Kararın verildiği Devlette nafaka alacaklısının veya borçlusunun mutad meskenine yapılan her atıftan, o kişinin kararın verildiği bölgedeki mutad meskeni anlaşılır.

Her Akid Devlet bu kurallarının bir veya birkaçını, Sözleşmenin bir veya birçok hükümlerine uygulamayacağını her zaman beyan edebilir.

Madde 29

Bu sözleşme, taraf olan Devletler arasındaki ilişkilerde 15 Nisan 1958 tarihinde Lahey’de akdedilmiş “Çocuklara Karşı Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınması ve Tenfizine İlişkin Sözleşme’nin”nin yerini alır.

BÖLÜM VII

Son Hükümler

Madde 30

Bu Sözleşme, Devletler Özel Hukuku Lahey Konferansı’nın Onikinci dönem toplantısı sırasında, üyesi bulunan Devletlerin imzasına açıktır.

Sözleşme onaylanacak, kabul veya tasvip edilecek ve onay, kabul veya tasvip belgeleri Hollanda Dışişleri Bakanlığına tevdi edilecektir.

Bölüm 31

Onikinci dönem toplantısından sonra Konferansa üye olan veya Birleşmiş Milletler Teşilatına veya onun bir ihtisas kuruluşun mensup veya Uluslararası Adalet Divanının Statüsüne taraf bulunan her Devlet bu Sözleşmeye 35. maddenin 1. fıkrası uyarınca yürürlüğe girmesinden sonra da katılabilir.

Katılma belgesi Hollanda Dışişleri Bakanlığına tevdi edilecektir.

Katılma yalnızca katılan Devletle 37. maddenin 3. fıkrasında öngörülen tebliğin alınmasından sonraki oniki ay içinde bu katılmaya karşı bir itirazdermeyan etmemiş olan akid Devletler arasındaki ilişkilerde hüküm ifade eder.

Böyle bir itiraz, Sözleşmenin, katılmadan sonra vuku bulacak onaylanması, kabulü veya tasvibi sırasında da her üye devlet tarafından dermeyan edilebilir. Bu itirazlar Hollanda Dışişleri Bakanlığına tebliğ edilecektir.

Madde 32 Her Devlet, imza, onay, tasvip kabul veya katılma sırasında Sözleşmenin uluslararası alanda temsil ettiği toprakların tümüne veya bunlardan birine veya birkaçına teşmil olunacağını beyan edebilir. Bu beyan, Sözleşmenin sözkonusu Devlet için yürürlüğe girdiği tarihte hüküm ifade edecektir.

Bundan sonra yapılacak bu nitelikteki her teşmil Hollanda Dışişleri Bakanlığına tebliğ edilecektir.

Teşmil 37. maddenin 4. fıkrasında öngörülen tebliğin alınmasını izleyen oniki ay içinde, teşmile karşı itiraz dermeyan etmemiş olan Akid Devlet-

lerle, uluslararası ilişkileri bir Akid Devlet tarafından sağlanan ve sözkonusu tebliğe konu olmuş bulunan ülke veya ülkeler arasındaki ilişkilerde hüküm ifade eder.

Böyle bir itiraz, Sözleşmenin, teşmilden sonra vuku bulacak onaylanması, kabulü veya tasvibi sırasında da her üye Devlet tarafından dermeyeran edilebilir.

Bu itirazlar, Hollanda Dışişleri Bakanlığına tebliğ edilecektir.

Madde 33

Nafaka yükümlülüğü konusundaki kararların tanınmasına veya tenfizine uygulanan çeşitli hukuk sistemlerinin bulunduğu iki veya daha çok bölgeye sahip olan her Akid Devlet, imza, onay, kabul, tasvip veya katılma sırasında, bu Sözleşmenin, bu bölgelerin tümüne veya bunlardan birine veya birkaçına teşmil olunacağını beyan edebilir ve yeni bir beyan yapmak suretiyle bu beyanı her zaman değiştirebilir.

Sözleşmenin hangi bölgeye uygulanacağını açıkça belirtecek olan bu beyanlar Hollanda Dışişleri Bakanlığına tebliğ edilecektir.

Nafaka yükümlülüğü konusundaki bir kararın tanınmasını talep edildiği tarihte, kararın verdiği toprak biriminde Sözleşme uygulanmıyorsa, diğer Akid Devletler bu kararın tanınmasını reddedebilirler.

Madde 34

Her Devlet, en geç, onay, kabul, tasvip veya katılma sırasında 26. maddede öngörülen ihtirazi kayıtlardan birini veya birkaçını dermeyeran edebilir. Başka hiçbir ihtirazi kayıt kabul edilmeyecektir.

Aynı şekilde her Devlet, 32. maddeye uygun olarak Sözleşmenin teşmilini tebliğ ederken, teşmile konu olan bölgelerin tümü veya bunların bazılarıyla sınırlı hüküm ifade etmek üzere, sözkonusu ihtirazi kayıtlardan birini veya birkaçını dermeyeran edebilir.

Her Akid Devlet, dermeyeran etmiş olduğu ihtirazi kaydı her zaman geri alabilir. Bu geri alma Hollanda Dışişleri Bakanlığına tebliğ edilecektir.

İhtirazi kaydın hükmü yukarıdaki fıkrada öngörülen tebliği izleyen üçüncü takvim ayının birinci günü sona erecektir.

Madde 35

Sözleşme, 30. maddede öngörülen onay, kabul veya tasvip belgelerinden üçüncüsünün tevdiini izleyen üçüncü takvim ayının birinci günü yürürlüğe girecektir.

Bilaher Sözleşme:

- Sonradan onaylayan, kabul eden veya tasvip eden her imzalayan Devlet için onay, kabul veya tasvip belgesinin tevdiini izleyen üçüncü takvim ayının birinci günü;
- Katılan her Devlet için, 31. maddede öngörülen sürenin hitamını izleyen üçüncü takvim ayının birinci günü;
- Otuzikinci madde uyarınca, Sözleşmenin teşmil olunduğu bölgeler için, söz konusu madde öngörülen sürenin hitamını izleyen üçüncü takvim ayının birinci günü yürürlüğe girecektir.

Madde 36

Sözleşme, sonradan onaylayan, kabul veya tasvip eden veya katılan Devletler için dahil 35. maddenin 1. fıkrasına uygun olarak yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş yıl sürelidir.

Sözleşme fesholunmadıkça, beşer yıllık sürelerle zımnen yenilenecektir.

Fesih, beş yıllık sürenin hitamından en az altı ay önce Hollanda Dışişleri Bakanlığına tebliğ edilecektir. Fesih,

Sözleşmenin uygulandığı bölgelerin bazıları ile sınırlandırılabilir.

Fesih sadece, bunu bildiren Devlet için hüküm ifade eder. Sözleşme diğer Akid Devletler için yürürlükte kalacaktır.

Madde 37

Hollanda Dışişleri Bakanlığı Konferansın üyesi olan Devletlerle, 31. maddenin hükümlerine uygun olarak, Sözleşmeye katılacak devletlere aşağıdaki hususları tebliğ edecektir.

1. 30. maddede öngörülen imzalama, onay, kabul ve tasvipleri;
2. Sözleşmenin 35. maddesinin hükümlerine uygun olarak, yürürlüğe gireceği tarih;
3. 31. maddede öngörülen katılmaları ve bunların hüküm ifade edeceği tarihleri;
4. 32. maddede öngörülen teşmilleri ve bunların hüküm ifade edeceği tarihleri;
5. 31. ve 32. maddelerde öngörülen katılmalara ve teşmillere karşı yapılan itirazları;
6. 25. ve 32. maddelerde sözü edilen beyanları;

7. 36. maddede öngörülen fesihleri;

8. 26. ve 34. maddelerde öngörülen ihtirazi kayıtları ve 34. maddede öngörülen ihtirazi kayıtların geri alınmasını.

Bunu teyyiden, usulüne uygun şekilde yetkili kılınmış aşağıdaki imza sahipleri bu Sözleşmeyi imzalamışlardır.

Fransızca ve İngilizce dillerindeki her iki metin de aynı şekilde geçerli olmak ve Hollanda Dışişleri Bakanlığı arşivlerine tevdi etmek ve aslına uygunluğu onaylı bir örneği, diplomasi yolu ile, Onikinci dönem Konferansı Üyesi bulunan Devletlere verilmek üzere, bir tek nüsha halinde, 2 Ekim 1973 günü Lahey'de düzenlenmiştir.

ULUSLARARASI ÇOCUK KAÇIRMANIN HUKUKİ VEÇHELERİNE DAİR SÖZLEŞME²

İşbu sözleşmeyi imzalayan Devletler,

Çocuğun çıkarının, korunmasına ilişkin meselelerde hayati bir öneme sahip olduğuna derinden inanarak,

Çocuğu, Uluslararası alanda, kanuna aykırı bir yer değiştirmenin zararlı etkilerinden korumayı ve çocuğun mutat ikametgâhı Devletine derhal dönüşünü teminat altına almak için usuller tespit etmeyi ve ziyaret hakkının korunmasını sağlamayı arzu ederek,

Bu amaçla bir sözleşme akdini kararlaştırmışlar ve aşağıdaki hükümlerde mutabık kalmışlardır:

BÖLÜM I

SÖZLEŞMENİN UYGULANMA ALANI

Madde 1-İşbu sözleşmenin amacı:

- Taraf Devletlere gayrikanuni yollardan götürülen veya alıkonan çocukların derhal geri dönmelerini sağlamak;
- Taraf bir Devletteki koruma ve ziyaret haklarına, diğer Taraf Devletlerde etkili biçimde riayet ettirmek

Madde 2- Taraf Devletler, ülkelerinin sınırları içinde, Sözleşmenin amaçlarının gerçekleşmesini sağlamak üzere, uygun bütün önlemleri alırlar. Bu amaçla, en süratli usullere başvurmakla yükümlüdürler.

Madde 3- Bir çocuğun yer değiştirmesi veya geri dönmemesi:

- Çocuğun, yer değiştirmesinden veya geri dönmemesinden hemen önce mutat ikametgâhının bulunduğu Devlet kanunu Tarafından, bir şahsa, müesseseye veya başka bir kuruma, tek başına veya müştereken verilen koruma hakkının ihlali şeklinde meydana geldiği takdirde; ve

² Sözleşme yeri ve tarihi: Lahey, 21 Ocak 1998; Türkiye'de T.C. Başbakanlık 5 Şubat 1999, Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü, Sayı: B.02.0.KKG.0.11/101-1457/636 metin ile Sözleşme hakkında çalışmalar başlamış olup Sözleşme hakkında Dışişleri Komisyonu Raporu (Türkiye Büyük Millet Meclisi, Dışişleri Komisyonu 30 Temmuz 1999, Esas No.: 1/370, Karar No.: 74) hazırlanmış; Hükümetin teklif ettiği ve Dışişleri Komisyonunca kabul edilen Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukukî Veçhelerine Dair Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı hazırlanmıştır.

b) Bu hak, yer değiştirme veya geri dönmeme anında tek başına veya müştereken fiili biçimde kullanılmakta veya bu olaylar meydana gelmese kullanılacak idi ise,

Kanuna aykırı addedilir.

(a) da sözkonusu edilen koruma hakkı, özellikle, kanuni bir yetkiden, adli veya idarî bir karardan veya bu Devletin kanuna göre yürürlükte olan bir anlaşmadan doğabilir.

Madde 4- Sözleşme, koruma ve ziyaret haklarının ihlalinden hemen önce, mutad ikametgâhı Taraf Devletlerden birinde bulunan çocuklara uygulanır. Sözleşmenin uygulanması çocuk 16 yaşına geldiğinde sona erer.

Madde 5- İşbu sözleşme çerçevesinde:

a) “Koruma Hakkı” çocuğun şahsının bakımı hakkını ve özellikle ikamet yerinin tespiti hakkını ihtiva eder.

b) “Ziyaret Hakkı” çocuğun, sınırlı bir süre için, mutad ikametgâhından başka bir yere götürülmesi hakkını ihtiva eder.

BÖLÜM II MERKEZİ MAKAMLAR

Madde 6- Her Taraf Devlet, sözleşmenin kendisine yüklediği mükellefiyetleri yerine getirmekle görevli bir merkezî makam tayin eder.

Federal bir Devlet, birden fazla hukuk sisteminin yürürlükte bulunduğu bir Devlet veya özerk toprak birimlerine sahip bir Devlet, birden fazla merkezî makam tayininde ve bu makamların her birinin yetkilerinin toprakları açısından genişliğini tayinde serbesttir. Bu yetkiden yararlanan Devlet, taleplerin bu Devlet bünyesindeki merkezî makama intikalini teminen sunulacağı yetkili merkezî makamı tayin eder.

Madde 7- Merkezî makamların, aralarında işbirliği yapmaları ve çocukların acilen geri dönmelerini sağlamak ve işbu sözleşmenin diğer amaçlarını gerçekleştirmek üzere Devletlerinin yetkili makamları arasında işbirliğini teşvik etmeleri gerekmektedir.

Özellikle, gerek doğrudan doğruya, gerek, araçların yardımıyla;

a) Kanuna aykırı biçimde yeri değiştirilen veya alıkonan bir çocuğun bulunması;

b) Çocuk için yeni tehlikelerin veya ilgili tarafların uğrayabilecekleri zararların önlemesini, geçici önlemler olarak veya aldırarak sağlamak;

- c) Çocuğun isteyerek iadesini veya dostane bir çözümü kolaylaştırmak;
 - d) Faydalı görülür ise, çocuğun sosyal durumuna ilişkin bilgilerin teatisi;
 - e) Devletlerinin, Sözleşmenin uygulanmasına ait hakları konusunda genel bilgiler temini;
 - f) Çocuğun geri dönmesi ve gerektiğinde, ziyaret hakkının tesisi ile fiilen kullanılması yolunda, adlî ve idarî dava açılması veya bunun teşviki;
 - g) Gerekirse, bir avukatın katılması dahil, adlî ve hukukî yardım sağlamak veya bunu kolaylaştırmak;
 - h) İdarî alanda, gerekli ve uygun ise, çocuğun tehlikesizce dönüşünü sağlamak,
 - i) Sözleşmenin işleyişi konusunda karşılıklı olarak birbirlerini bilgilendirmek ve uygulanmasında muhtemelen karşılaşılabilecek engellerin olanaklar ölçüsünde kaldırılması;
- için uygun tüm önlemleri almaları gerekmektedir.

BÖLÜM III ÇOCUĞUN GERİ DÖNMESİ

Madde 8- Bir çocuğun, korunma hakkı ihlal edilerek yerinin değiştirildiğini veya alıkonulduğunu ileri süren kişi, kurum veya örgüt, çocuğun geri dönmesini sağlamak üzere yardım etmeleri için gerek çocuğun mutlak ikametgâhı merkezî makamlarına, gerek herhangi bir başka Taraf Devlet merkezî makamına başvurabilir.

Talebin:

- a) Talepte bulunan kişinin, çocuğun ve çocuğu götürdüğü veya alkoyduğu iddia eden kişinin kimliğine ilişkin bilgileri;
- b) Temini mümkün ise, çocuğun doğum tarihini;
- c) Talep edenin, çocuğun geri dönmesini isteme müracaatını dayandırdığı esasları,
- d) Çocuğun bulunduğu yer ve çocuğun birlikte olduğu varsayılan kişinin kimliği ile ilgili mevcut tüm bilgileri;

İhtiva etmesi gereklidir.

Müracaata,

- e) Yararlı kararların veya anlaşmaların onaylı bir örneğinin;

f) Devletin konu ile ilgili kanuna dair, merkezî makamdan veya mutat ikametgâh Devletin başka bir yetkili makamından veya başka bir yetkili şahıstan mutad bir belge veya onaylı bir beyanın;

g) Faydalı tüm başka belgelerin;

Eklenmesi veya müracaatın söz konusu belgelerle takviye edilmesi gereklidir.

Madde 9- 8. madde uyarınca başvuru merkezî makam, çocuğun Taraf başka bir Devlette bulunduğu görüşünde olursa, talebi, doğrudan doğruya ve derhal sözkonusu Devletin merkezî makamına intikal ettirir ve talep eden Devletin merkezî makamına, veya icabında müracaat eden bilgi verir.

Madde 10- Çocuğun bulunduğu Devletin merkezî makamı, çocuğun isteyerek teslimi yolunda tüm önlemleri alır veya aldırır.

Madde 11- Tüm Taraf Devletlerin adlî ve idarî makamlarının, çocuğun geri dönmesini teminen en kısa zamanda gereğine tevessül etmeleri yükümlülükleridir,

Müracaatta bulunulan adlî veya idarî makam, müracaattan itibaren 6 hafta içinde karar vermezse, talep eden veya talep edilen Devletin merkezî makamı kendi girişimi ile gecikmenin nedenlerine dair bir belge isteyebilir. Cevap, talep edilen Devletin merkezî makamına gelir ise, bu makamın, cevabı, talepte bulunulan devletin merkezî makamına veya icabında müracaat sahibine intikal ettirmesi gereklidir.

Madde 12- Bir çocuğun, 3. maddede belirtildiği şekilde, kanuna aykırı olarak yeri değiştirilmiş veya çocuk alıkonulmuş ve çocuğun bulunduğu Taraf Devletin adlî veya idarî makamına müracaat anında, yer değiştirme veya alıkonulmadan itibaren bir yıldan az zaman geçmişse, müracaatta bulunulan makam, çocuğun derhal geri dönmesini emreder.

Yukarıdaki fıkrada öngörülen bir yıllık sürenin sona ermesinden sonra bile müracaatta bulunulursa, adlî veya idarî makamın, keza çocuğun geri dönmesini emretmesi gerekir, yeter ki, çocuğun yeni çevresine intibak ettiği tespit edilmesin.

Talepte bulunulan devletin adlî veya idarî makamı, çocuğun başka bir Devlete götürüldüğüne inanıyor ise, davayı askıya alabilir veya çocuğun geri dönmesi talebini reddebilir.

Madde 13- Yukarıdaki madde hükümlerine rağmen, talepte bulunulan Devletin adlî veya idarî makamı, geri dönmeye itiraz eden kişi, kurum veya örgüt:

a) Çocuğun şahsının bakımını üstlenmiş bulunan kişi, kurum veya örgütün, yer değiştirme veya alıkoyma döneminde koruma hakkını etkili şekilde yerine getirmediğini veya yer değiştirmeye veya alıkoymaya muvafakat etmiş olduğunu veya daha sonra kabul etmiş olduğunu veya,

b) Geri dönmesinin çocuğu fiziki veya psikolojik bir tehlikeye maruz bırakacağı veya başka bir şekilde, müsamaha edilemeyecek bir duruma düşüreceği yolunda ciddi bir risk olduğunu tesbit ederse, çocuğun geri dönmesini emretmek zorunda değildir.

Adlî veya idarî makam keza çocuğun, geri dönmek istemediğini ve görünün gözönünde bulundurulmasının uygun olacağı bir yaşa ve olgunluğa erişmiş bulunduğunu gözlerse, geri dönmesini emretmeyi reddedebilir.

Bu maddede yer alan şartların değerlendirilmesinde, adlî veya idarî makamların, çocuğun sosyal durumuna ilişkin bilgileri, merkezî makam veya çocuğun mutat ikametgâhı devletinin diğer herhangi bir yetkili makamı tarafından sağlanan bilgileri gözönünde bulundurması gereklidir.

Madde 14- Talepte bulunulan Devletin adlî veya idarî makamı, 3. maddede çerçevesinde kanuna aykırı bir yer değiştirme veya geri dönmeme halinin mevcudiyetini belirlemek amacıyla, çocuğun mutat ikametgâhı Devletindeki hukuku ve tanınmış veya tanınmamış kararları, bu hukukun kanıtını veya ayrıca uygulanabilir yabancı kararların tanınmasına ilişkin belirli usulleri doğrudan doğruya gözönünde bulundurabilir.

Madde 15- Taraf bir Devletin adlî veya idarî makamları, çocuğun dönmelerini emretmeden önce, müracaatçı tarafından yer değiştirme veya geri dönmemenin, sözleşmenin 3. maddesi çerçevesinde kanuna aykırılığını tespit eden, çocuğun mutat ikametgâhı makamlarından muta bir kararın veya belgenin istihsalinin, sözkonusu karar veya belgenin bu Devlette sağlanmasının mümkün olacağı ölçüsünde, isteyebilirler. Taraf Devletlerin merkezî makamları, böyle bir karar veya belgenin sağlanması için müracaat sahibine olanaklar ölçüsünde yardım ederler.

Madde 16- Bir çocuğun 3. madde çerçevesinde, kanuna aykırı olarak yer değiştirdiği veya geri dönmediğinden haberdar edilmesini müteakip, çocuğun götürüldüğü veya alıkonulduğu Taraf Devletin adlî veya idarî makamları, çocuğun geri dönmesi konusunda işbu sözleşmedeki şartların bir araya gelmediği tespit edilinceye kadar veya sözleşme uyarınca bir talepte bulunulmadan makul bir süre geçinceye kadar, koruma hakkının esasına ilişkin karar veremezler.

Madde 17 Talepte bulunulan Devlette korumaya ilişkin bir kararın verilmiş veya tanınabilir olması, çocuğun işbu sözleşme hükümleri çerçevesinde

geri gönderilmesinin reddini haklı göstermez, fakat, talepte bulunulan Devlet adlı veya idarî makamları, bu kararın sözleşmenin uygulanma alanına girebilecek nedenlerini gözönünde bulundurabilirler.

Madde 18- Bu bölüm hükümleri, adlı veya idarî makamın, çocuğun geri dönmesinin her an emretmek hakkını sınırlamaz.

Madde 19- Sözleşme çerçevesinde verilen, çocuğun geri dönmesine ilişkin bir karar, koruma hakkının esasını etkilemez.

Madde 20- Çocuğun, 12. madde hükümleri uyarınca geri dönmesi, talepte bulunulan Devletin insan haklarının korunması ve temel hürriyetlerine ilişkin ilkeleri izin vermiyor ise, reddedilebilir.

BÖLÜM IV ZİYARET HAKKI

Madde 21- Ziyaret hakkının tesisi veya korunması amaçlı bir talep, taraf bir Devletin merkezî makamına, çocuğun geri dönüşünü amaçlayan bir talep ile aynı şekiller içinde yapılabilir.

Merkezî makamlar, ziyaret hakkının rahatça kullanılması ve bu hakkın kullanılmasının tabi olabileceği tüm şartların yerine getirilmesi ve ziyaret hakkına karşı muhtemel engellerin olanaklar ölçüsünde kaldırılması yolunda 7. maddede yer alan işbirliği yükümlülükleri ile bağlıdırlar.

Merkezî makamlar, ziyaret hakkını organize etmek veya bu hakkı ve tabi olabileceği şartları korumak amacıyla kanuni bir süreci gerek doğrudan doğruya gerek aracılar ile başlatabilir veya teşvik edebilirler.

BÖLÜM V GENEL HÜKÜMLER

Madde 22- Sözleşmede bahsi geçen hukukî ve idarî davalar çerçevesinde, her ne isimle olursa olsun, genel masrafların ve mahkeme masraflarının ödenmesini garanti için, hiçbir kefalet ve depozito istenemez.

Madde 23- Sözleşme çerçevesinde hiçbir tastik veya benzeri formalite gerekli değildir.

Madde 24- Tüm talep, yazışma ve diğer belgeler talepte bulunulan Devlet merkezî makamına kendi orijinal dilinde gönderilir ve buna, talepte bulunulan devletin resmî dili veya dillerinde bir tercüme veya bu tercümenin yapılması güç ise, Fransızca veya İngilizce bir tercüme eklenir.

Bununla beraber, Taraf bir Devlet, 42. maddede öngörülen çekinceyi ileri sürerek, kendi merkezî makamına gönderilecek talep, yazışma ve diğer belgelerde gerek Fransızca, gerek İngilizce'nin kullanılmasına karşı çıkabilir.

Madde 25- Taraf bir Devletin vatandaşları ve mutaden bu Devlette ikamet eden şahıslar, sözleşmenin uygulanması ile ilgili bütün konularda başka bir Devlete, bu başka Devlet vatandaşı olarak ve orada mutaden ikamet ediyorsa tabi olacakları ile aynı şartlarla hukukî ve adlî müzaheret hak sahibidirler.

Madde 26- Her merkezî makam sözleşmeyi uygularken kendi masraflarını karşılar.

Taraf Devletlerin merkezî makamı ve diğer kamu servisleri, sözleşmenin uygulanması çerçevesinde vaki taleplerle ilgili olarak hiçbir masraf isteyemezler. Özellikle, müracaatçıdan, dava masrafları veya icabında bir avukatın davaya katılmasının gerektireceği masrafları isteyemezler. Ancak, çocuğun geri dönüşüne bağlı olarak yapılan veya yapılabilecek işlemlerin yarattığı masrafların ödenmesini isteyebilirler.

Bununla beraber, Taraf bir Devlet, 42. maddede öngörülen çekinceyi belirterek, yukarıdaki fıkrada yer alan, bir avukatın veya hukuk müşavirinin katılmasına veya dava masraflarına bağlı giderleri, bunları kendi adlî ve hukukî sistemi tarafından karşılandığı ölçüde, ödemekle yükümlü bulunduğu beyan edebilir.

Adlî veya idarî makam, çocuğun dönüşünü emrederken veya sözleşme çerçevesinde ziyaret hakkı konusunda karar verirken, gerektiğinde, talep eden ve adına yapılan bütün masrafları, özellikle, talep edenin seyahat masraflarını, adlî temsil masraflarını ve çocuğun dönüş masraflarını ve çocuğu bulunduğu yerin tespiti için yapılan bütün masrafları çocuğa yer değiştirtiren veya alıkoyan veya ziyaret hakkının kullanılmasını önleyen kişiye yükleyebilir.

Madde 27- Sözleşmenin gerekli gördüğü şartların yerine getirilmediğinin veya talebin haklı olmadığına açıklıkla götürülmesi halinde, merkezî makam böyle bir talebi kabul etmek zorunda değildir. Bu durumda, red sebeplerini talep edene veya icabında talebi kendisine iletmiş olan merkezî makama bildirir.

Madde 28- Merkezî makam, talebe, kendisine talep eden adına hareket etme veya adına hareket etmekle yetkilendirilen bir temsilci tayin etme yetkisi veren yazılı bir müsaadenin eklenmesini isteyebilir.

Madde 29- Sözleşme, koruma hakkının veya ziyaret hakkının, 3. veya 21. maddelere göre ihlal edildiğini öne süren şahıs kurum veya örgütün, sözleşme hükümlerine bağlı olarak veya olmayarak, Taraf Devletlerin adlı veya idarî makamlarına müracaat etme serbestisine engel teşkil etmez.

Madde 30- Merkezî makama veya Taraf bir Devletin adlı veya idarî makamlarına sözleşme uyarınca, doğrudan doğruya sunulan talepler ile bunlara eklenen veya bir merkezî makam tarafından sağlanan tüm belge ve bilgiler, Taraf Devletlerin mahkemeleri veya idarî makamları nezdinde geçerlidir.

Madde 31- Çocukların korunması konusunda farklı toprak birimlerinde uygulanabilen iki veya birkaç hukuk sistemi tanıyan bir Devlet açısından:

- a) Bu Devlette mutat ikametgâh terimine atıftan, bu Devletin bir toprak birimindeki mutat ikametgâh anlaşılır.
- b) Mutat ikametgâh Devleti kanununa atıftan, çocuğun mutat ikametgâhının bulunduğu toprak biriminin kanunu anlaşılır.

Madde 32- Çocukların korunması konusunda, çeşitli şahıs kategorilerine uygulanabilen iki veya daha fazla hukuk sistemi tanıyan bir Devlet açısından, bu Devletin kanununa atıftan, bu Devlet kanunu tarafından belirlenen hukuk sistemi anlaşılır.

Madde 33- Çeşitli toprak birimlerinin, çocukların korunması konusunda kendi hukuk kurallarına sahip olduğu bir Devlet, hukuk sistemi birleştirilmiş bir Devlet uygulamak zorunda değil ise, sözleşmeyi uygulamak zorunda değildir.

Madde 34- Sözleşmenin, iki sözleşmeye de Taraf Devletler arasında, uygulama alanına giren konularda, “küçüklerin korunması konusunda makamların yetkileri ve uygulanacak kanuna dair 5 Ekim 1961 sözleşmesi” ne göre önceliği vardır. Ayrıca, sözleşme, kanuna aykırı olarak yeri değiştirilen veya alıkonan çocuğun geri dönmesi veya ziyaret hakkının organize edilmesi için menşe Devleti ve talepte bulunan Devleti bağlayan başka bir uluslararası belgenin, keza, talepte bulunulan Devletin başka bir kanununun ileri sürülmesini engellemez.

Madde 35- Sözleşme, Taraf Devletler arasında sadece, bu Devletlerde yürürlüğe girmesinden sonra meydana gelen kaçırma veya kanuna aykırı olarak geri dönmeme hallerinde uygulanır.

39. ve 40. maddeler uyarınca bir beyanda bulunulmuş ise, yukarıdaki fıkrada Taraf Devlete yapılan atıf, sözleşmenin uygulandığı toprak birimini veya birimlerini kasteder.

Madde 36- Sözleşme, iki veya daha fazla Taraf Devletin, çocuğun, geri dönmesinin sebep olabileceği kısıtlamaları önlemek üzere, sözleşmenin, bu gibi kısıtlamalar meydana getirebilecek maddelerinin yok hükmünde sayılması hususunda anlaşmalarına engel teşkil etmez.

BÖLÜM VI NİHAİ HÜKÜMLER

Madde 37- Sözleşme, Lahey Uluslararası Hususi Hukuk Konferansının Ondördüncü toplantısına Üye Devletlerin imzasına açıktır.

Sözleşme onaylanır, kabul edilir veya tasvip edilir ve onay, kabul veya tasvik belgeleri Hollanda Krallığı Dışişleri Bakanlığına tevdi edilir.

Madde 38- Her diğer Devlet sözleşmeye katılabilir.

Katılma belgesi Hollanda Krallığı Dışişleri Bakanlığına tevdi edilir.

Sözleşme, katılan Devlet için, katılma belgesinin tevdiinden sonraki üçüncü ayın ilk günü yürürlüğe girer. Katılma sadece, katılan Devletle, bu katılmayı kabul etmiş olduğunu beyan eden Taraf Devletler arasındaki ilişkilerde geçerli olur. Böyle bir beyanın, katılmayı müteakip, onaylayan, kabul eden veya tasvip eden üye Devletler tarafından da yapılması gerekir. Söz konusu beyan Hollanda Krallığı Dışişleri Bakanlığına tevdi edilir. Hollanda Krallığı Dışişleri Bakanlığı, onaylı bir örneği, Taraf Devletlerin her birine, diplomatik yoldan gönderir.

Sözleşme, katılan Devlet ile bu katılmayı kabul ettiğini beyan eden Devlet arasında, kabul beyanının tevdiinden sonraki üçüncü ayın ilk günü yürürlüğe girer.

Madde 39- Devletler, imza, onay, kabul, tasvip veya katılma anında, sözleşmenin uluslararası alanda temsil ettiği toprakların tümünü veya bunların birini veya birkaçını kapsadığını beyan edebilirler. Söz konusu beyan, bu Devlet için, yürürlüğe girdiği an, geçerlilik kazanır.

Söz konusu beyan ve meteakip teşmiller Hollanda Krallığı Dışişleri Bakanlığına tebliğ edilir.

Madde 40- Bu sözleşmenin düzenlediği konulara uygulanan iki veya daha fazla toprak birimine sahip bir Taraf Devlet, imza, onay, kabul, tasvip veya katılma anında, işbu sözleşmenin tüm toprak birimlerine veya sadece birine veya birkaçına uygulanacağını beyan edebilir ve her an, yeni bir beyanda bulunmak suretiyle bu beyanını tadil edebilir.

Bu beyanlar Hollanda Krallığı Dışişleri Bakanlığına tebliğ edilir ve sözleşmenin uygulanacağı toprak birimleri sarahaten belirtilir.

Madde 41-Taraf bir Devletin, yürütme, adli ve yasama sistemlerinin, bu Devletin merkezî ve diğer makamları arasında paylaşıldığı bir hükümet sistemine sahip olması halinde, sözleşmenin imzası, onayı, kabulü veya tasvibi veya sözleşmeye katılma veya 40. madde uyarınca yapılan beyan, bu Devlet için yetki paylaşımı açısından hiçbir sonuç getirmez.

Madde 42 -Taraf Devletler, engeç, onay, kabul, tasvip veya katılma anında, veya 39. ve 40. maddelere göre yapılan beyan anında, 24. madde ile 26. madde 3. fıkrada öngörülen çekincelerden birini veya her ikisini koyabilirler. Başka hiçbir çekince kabul edilmez.

Taraf Devletler, koydukları çekinceyi her an geri çekebilirler. Geri çekme Hollanda Krallığı Dışişleri Bakanlığına tebliğ edilebilir.

Çekince, yukarıdaki fıkrada sözü edilen tebliğden sonraki üçüncü ayın ilk günü geçerliliğini kaybeder.

Madde 43- Sözleşme, 37 ve 38. maddelerde öngörülen, üçüncü onay, kabul, tasvip veya katılma belgesinin tevdiinden sonraki üçüncü ayın ilk günü yürürlüğe girer.

Müteakiben sözleşme,

1. Daha sonra onaylayan, kabul eden, tasvip eden veya katılan Devletler için, onay, kabul, tasvip veya katılma belgesinin tevdiinden sonraki üçüncü ayın ilk günü;

2. Sözleşmenin, 39. ve 40. maddeler uyarınca teşmil edildiği topraklar veya toprak birimleri için, sözkonusu maddelerde öngörülen tebliğden sonraki üçüncü ayın ilk günü; yürürlüğe girer.

Madde 44 -Sözleşme, 43. madde, 1. fıkra uyarınca yürürlüğe girdiği tarihten itibaren, daha sonra onaylayan, kabul eden veya tasvip eden veya katılan Devletleri de kapsamak üzere beş yıllıktır.

Sözleşme, fesih hariç, zımnî olarak beş yıldan beş yıla yenilenir.

Fesih, beş yıllık sürenin sona ermesinden en az altı ay önce Hollanda Krallığı Dışişleri Bakanlığına tebliğ edilir. Fesih, sözleşmenin uygulandığı toprakların veya toprak birimlerinin bazıları ile sınırlı olabilir.

Fesih, sadece tebliğ eden Devlet için geçerlidir. Sözleşme diğer Taraf Devletler için yürürlükte kalır.

Madde 45- Hollanda Krallığı Dışişleri Bakanlığı, Konferans Üyesi Devletlere ve 38. madde hükümleri uyarınca katılan devletlere:

1. 37. maddede öngörülen, imza, onay, kabul ve tasvipleri;
2. 38. maddede öngörülen katılmaları;
3. Sözleşmenin 43. madde hükümleri uyarınca yürürlüğe gireceği tarihleri;
4. 39. maddede öngörülen teşmilleri;
5. 38 ve 40. maddelerde yer alan beyanları;
6. 24. maddede ve 26. maddenin 3. fıkrasında öngörülen çekinceleri ve 42. maddede öngörülen çekince geri çekmelerini;
7. 44. maddede öngörülen fesihleri;

tebliğ eder.

İşbu sözleşmeyi, aşağıda imzası bulunan, usulüne uygun şekilde yetkilendirilenler imzalamışlardır.

Lahey'de 25 Ekim 1980'de, her iki metin aynı şekilde geçerli olmak üzere, Fransızca ve İngilizce olarak, Hollanda Hükümeti arşivlerine teslim edilecek ve onaylı bir örneği, diplomatik yoldan Lahey Uluslararası Hukuk Konferansı Ondördüncü Toplantısı Üyesi Devletlere tevdi edilecek tek bir nüsha olarak tanzim edilmiştir.

MİLLETLERARASI EVLAT EDİNMEDE ÇOCUKLARIN KORUNMASI VE İŞBİRLİĞİ HAKKINDA LA HAYE SÖZLEŞMESİ

Bu Sözleşmeyi imzalayan devletler;

Çocuğun kişiliğinin tam anlamıyla ve uyum içinde gelişmesi için bir aile ortamı içinde , mutluluk , sevgi ve anlayış içindeki bir çevrede büyümesi gerektiğini kabul ederek,

Her Devletin önceliğe sahip konu olarak , çocuğun kendi asıl ailesinin bakımı altında kalmasının sağlanması için uygun önlemleri alması gerektiğini göz önünde tutarak,

Milletlerarası evlat edinmenin , çocuğun doğduğu ülkede uygun bir ailenin bulunamadığı durumlarda çocuğa kalıcı bir aileye sahip olma avantajını sağlayabileceğini kabul ederek,

Milletlerarası evlat edinmelerin çocuğun ana menfaatlerine uygun olarak ve onun temel haklarına riayet edilerek yapılmasını sağlamak ve çocuk kaçırma, çocuk satma ile çocuk ticaretinin önlemek için gereken tedbirleri almanın zorunlu olduğuna kani olmuşlardır.

Uluslararası belgelerde beyan edilmiş olan prensipleri , özellikle de 20 Kasım 1989 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesini ve Foster Yerleştirmesi ve Ulusal ve Uluslararası olarak Evlat Edinme Hakkında Özel Referansla birlikte (Genel Kurul Önergesi 41/85, 3 Aralık 1986) Çocuğun Korunması ve Refahı hakkındaki Sosyal ve Hukuki Prensiplerle ilgili Birleşmiş Milletler Deklarasyonunu dikkate alarak bu hususta ortak hükümler tesis etmek arzusu ile.

Aşağıdaki hükümler konusunda mutabakata varmıştır.

BÖLÜM I

SÖZLEŞMENİN UYGULAMA ALANI

Madde I. Bu mevcut Sözleşmenin hedefleri şunlardır:

a) uluslararası evlat edinmelerin çocuk için en iyi şartlarda yapılmasının sağlanması ve çocuğun uluslararası hukukta tanınmış olan temel haklarıyla ilgili koruma mekanizmalarının oluşturulması

b) koruma altına alınan bu haklara uyulduğunun , o suretle de çocuk kaçırmanın , satmanın ya da çocuklardaki gidiş gelişlerin engellenmesinin sağlanması amacıyla bu sözleşmeye imza atmış olan ülkeler arasında bir işbirliği sisteminin oluşturulması

c) Sözleşme uyarınca yapılmış olan evlat edinmelerin , akit Devletler tarafından tanınmasının temin edilmesi

Madde 2. I. Sözleşme , bir akit Devlette (“menşe Devleti”) mutad olarak sakin olan (ikamet eden) çocuğun, kabul eden Devlette mutad olarak oturan eşler veya kişi tarafından menşe Devletinde evlat edinilmesinden sonra, veya kabul eden Devlette veya menşe Devletinde gerçekleşecek böyle bir evlat edinme maksadıyla, başka bir Devlete (“kabul eden Devlet”) götürülmüş, götürülmekte veya götürülecek olması durumunda uygulanır.

2. Sözleşme sadece sürekli bir ana-baba (ebeveyn) – çocuk ilişkisi kuracak evlat edinmeleri kapsamına alır.

Madde

3. Sözleşmenin uygulanması , Madde 17 c) alt paragrafında öngörülen onaylamaların çocuk on-sekiz yaşına erişmeden önce verilmemiş olması halinde sona erer.

BÖLÜM II

MİLLETLERARASI EVLAT EDİNMEYLE İLGİLİ ŞARTLAR

Madde 4. Sözleşme kapsamında yapılacak olan bir evlat edinme işlemi ancak, menşe Devletindeki yetkili mercilerin aşağıda bahsedilen şartları yerine getirmesi halinde vukubulur:

a) çocuğun evlat edinilebilir olduğunun tesbit edilmesi ;

b) çocuğun menşe Devleti içerisinde yerleştirilmesi imkanları dikate alındıktan sonra milletlerarası bir evlat edinme işleminin çocuğun temel menfaatlerine uygun olduğunun belirlenmesi

c) aşağıda belirtilenlerin gerçekleştirilmesi ;

1. evlat edinme işlemi için rıza göstermesi gerekli olan kişiler , kurumlar ve ilgili mercilere , gerekli olabileceği için danışmanlık yapılması ve verecekleri rızanın hükümleri hakkında , özellikle de bir evlat edinme işleminin çocuk ve asıl ailesi arasındaki kanuni ilişkinin sona ermesine neden olup olmayacağı hakkında bilgi verilmesi .

2.bu kişiler , kurumlar ve mercilerin rızalarını, kanunun aradığı şekle uygun ve özgür olarak vermeleri ve bunu yazılı olarak ifade etmiş veya açığa vurmuş olmaları.

3.rızanın verilmesi için ödeme veya herhangi bir şekilde telafi yapılması ve rızanın geri alınmaması

4. annenin rızasının gerekli olduğu durumlarda, bu rızanın ancak çocuğun doğumundan sonra verilmesi

d) çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine bağlı olarak aşağıdaki şartlar gerçekleşmiştir;

1.çocuğa, evlat edinilmesi hakkında danışmanlık yapılması ve bu evlat edinilme işleminin hükümleri ve çocuğun rızasının gerekli olduğu hallerde çocuğun vereceği rıza hakkında tam olarak bilgi verilmesi.

2.çocuğun istek ve düşüncelerinin dikkate alınması,

3.çocuğun evlat edinilmeye rıza göstermesinin gerekli olduğu hallerde, bu rızanın, kanunun aradığı şekle uygun olarak , özgürce verilmesi ve yazılı şekilde ifade edilmiş veya açığa vurulmuş olması

4.bu rızanın verilmesi için ödeme ya da herhangi bir şekilde telafi yapılmaması.

Madde 5. Sözleşme kapsamında yapılacak bir evlat edinme işlemi, ancak çocuğu kabul eden devletlerdeki yetkili mercilerin aşağıdaki şartları yerine getirmesi halinde gerçekleşecektir:

a) çocuğu evlat edinmesi muhtemel olan anne ve babaların gerekli şartlara sahip ve evlat edinme için uygun olduklarının belirlenmesi

b) çocuğu evlat edinmesi muhtemel olan anne ve babalara gerekli olabileceği için danışmanlık yapılması ve

c) çocuğun evlat edinildiği ülkeye girişi ve o ülkede sürekli olarak ikamet etmesi için gerekli olan izinin verildiği ya da verileceğinin belirlenmesi.

BÖLÜM III

MERKEZİ MAKAMLAR VE ONAYLANMIŞ MERCİLER

Madde 6. I. Akit Devlet, Sözleşme tarafından bu tür makama verilecek olan görevleri yerine getirmek üzere Merkezi bir Makam tayin edecektir .

2. Federal Devletler,birden fazla hukuk sistemine sahip olan Devletler veya özerk bölgesel birimlere sahip olan Devletler birden fazla Merkezi

Makam atamakta ve işlevlerinin yersel veya kişisel etki alanını (uzam, şumul) kesin olarak belirtmekte serbesttirler. Bir devlet tarafından birden fazla Merkezi Makamın tayin edilmesi durumunda , bu Devletteki ilgili Merkezi Makama iletilmek üzere, herhangi bir bilginin yöneltilebileceği Merkezi Makamı belirleyecektir.

Madde 7. I. Merkezi Makamlar birbirleriyle işbirliği içerisinde olacaklardır ve çocukların korunması ve Sözleşmenin diğer hedeflerine ulaşılması için ülkelerinde bulunan yetkili makamlar arasındaki işbirliğini geliştireceklerdir

2. Aşağıdakileri yerine getirmek için uygun tüm önlemleri doğrudan alacaklardır:

- a) Devletlerinde, evlat edinme ile ilgili olarak yürürlükte bulunan hukuk kuralları hakkında bilgi ve istatistikler ve standart formlar gibi diğer genel bilginin sağlanması;
- b) sözleşmenin işleyişi hakkında birbirini haberdar etme ve Sözleşmenin uygulanmasında karşılaşılan engellerin mümkün olduğunca bertaraf edilmesi .

Madde 8. Merkezi Makamlar, herhangi bir evlat edinmeyle ilgili yolsuz mali ya da diğer türde kazançları engellemek ve insanları Sözleşmenin hedeflerine aykırı olan tüm uygulamalardan vazgeçirmek amacıyla doğrudan ya da kamusal makamlar aracılığıyla uygun tüm önlemleri alacaklardır.

Madde 9. Merkezi Makamlar doğrudan ya da kamusal makamlar aracılığıyla veya da ülkelerinde bulunan uygun diğer onaylanmış merciler kanalıyla özellikle aşağıdaki konularda uygun tüm önlemleri alacaklardır:

- a) evlat edinme işleminin tamamlanmasını sağlamak için gerekli olduğu ölçüde, çocuğun ve çocuğun muhtemel anne ve babasının durumu hakkında bilgi toplamak , saklamak ve bilgi alış - verişinde bulunmak ;
- b) evlat edinmenin sağlanması maksadıyla işlemleri kolaylaştırmak, takip etmek ve hızlandırmak ;
- c) evlat edinme danışmanlığının ve ülkelerindeki evlat edinme sonrası hizmetlerin geliştirilmesini desteklemek
- d) birbirine evlat edinme hakkında deneyimler içeren genel değerlendirme raporlarını tedarik etmek ;

e) belirli bir evlat edinme durumu hakkında bilgi edinmek üzere diğer Merkezi Makamlar ya da kamusal makamlardan gelen gerekçeli talepleri, devletlerinin hukuk sisteminin izin verdiği oranda cevaplamak

Madde 10. Onaylar sadece kendilerine emanet edilebilen görevlerin uygun bir şekilde yürütüleceği konusunda yeterliklerini gösteren makamlar tarafından verilecek ya da devam ettirilecektir .

Madde 11. Onaylanmış bir merci şunları yapar:

a) onay veren Devletlerin yetkili makamlarınca saptanacak şartlar uyarınca ve onlar tarafından belirlenen sınırlar içinde, kar amacının söz konusu olmadığı hedefler güder

b) yüksek ahlaki standartlara ve milletlerarası evlat edinme alanında eğitim ve çalışma tecrübesine sahip kişiler tarafından yönetilir ve kadro bu doğrultuda oluşturulur

c) oluşumu, işleyişi ve mali durumu açısından bu Devletin yetkili makamları tarafından yapılacak denetime tabidir .

Madde 12. Akit Devletlerden birinde bulunan onaylanmış merci diğer bir akit Devlette ancak her iki Devletin yetkili makamlarının izin vermesi halinde işlem yapılabilir .

Madde 13. Merkezi Makamların tayin edilmesi ve uygun olan yerlerde, sadece işlevlerinin kapsamı değil aynı zamanda onaylanmış mercilerin isimleri ve adresleri, akit Devletlerden her biri tarafından Uluslararası Özel Hukuk Hakkındaki La Haye Konferansının Daimi Ofisi' ne bildirilecektir.

BÖLÜM IV

ULUSLARARASI EVLAT EDİNMEDE USULE İLİŞKİN GEREKLER

Madde 14. Akit Devletlerden birinde mutaden olarak ikamet etmekte olan bir çocuğu evlat edinmek isteyen yine akit Devletlerden birinde mutaden olarak ikamet eden kişiler , devamlı olarak ikamet ettikleri ülkede bulunan Merkezi Makama müracat edeceklerdir.

Madde 15. I. Eğer çocuğu kabul eden ülkede bulunan Merkezi Makam, başvuru yapanların gerekli şartlara sahip olduğu ve evlat edinmeye uygun oldukları konusunda ikna olmuşsa , sadece kimliklerini, gerekli şartlara sahip olduklarını ve evlat edinmeye uygun olduklarını , geçmişleri, aileleri, tıbbi geçmişleri, sosyal çevreleri, evlat edinme nedenleri , ülke-

lerarası bir evlat edinmeyi üstlenme yeteneklerini içeren bilgileri değil aynı zamanda bakmayı üstlenecekleri çocuğun özelliklerini de içeren bir rapor hazırlayacaktır .

2. Bu raporu menşe Devletinde bulunan Merkezi Makama iletacaktır.

Madde 16. I. Menşe Devletinde bulunan Merkezi Makam, çocuğun evlat edinilebilir olduğu konusunda ikna olması durumunda aşağıda bahsedilenleri yerine getirecektir:

a) çocuğun kimliği , evlat edinilebilirlik durumu, geçmişi, sosyal çevresi, aile geçmişi ve aynı zamanda çocuğun ailesinin geçmişi de kapsayan tıbbi geçmişi ve çocuğun bazı özel ihtiyaçları hakkında bilgiler içeren bir rapor hazırlar ;

b) çocuğun yetiştirilmesini ve de ahlaki, dini ve kültürel kökenini de gerektiğince dikkate alır

c) rızaların Madde 4' de belirtildiği üzere alınmasını sağlar ve

d) öngörülen yerleştirmenin , özellikle çocuk ve evlat edinmesi muhtemel anne ve baba hakkında hazırlanmış olan raporlara dayanılarak , çocuk için en iyisi olup olmadığını belirler

2. Çocuğu kabul eden devletin Merkezi Makamına, eğer menşe Devletinde çocuğu evlat edinecek anne ve babanın kimliklerinin ortaya çıkarılmama imkanı varsa , bu kimlikleri açığa çıkarmamaya dikkat ederek, gerekli rızaların alınmış olduğunu ve yerleştirmenin belirlenmesindeki kendi nedenlerini gösteren çocuk hakkındaki raporunu iletir .

Madde 17. Menşe Devletinde, bir çocuğun muhtemel anne ve babalara emanet edilmesi gerektiği yönünde herhangi bir karar, ancak şu şartlar dahilinde verilebilir:

a) O ülkede bulunan Merkezi Makam evlat edinecek muhtemel anne ve babaların bu konuda hemfikir olduğunu garanti etmektedir ;

b) Çocuğu kabul eden Devlet Hukuku ya da menşe Devletinde bulunan Merkezi Makam tarafından böyle bir onayın gerekli görüldüğü hallerde, çocuğu kabul eden Devlette bulunan Merkezi Makam bu tür bir kararı onaylamıştır. ;

c) Her iki ülkenin Merkezi Makamları evlat edinme işlemine bağlanabileceği konusunda onay vermişlerdir ; ve

d) evlat edinecek muhtemel anne ve babaların gerekli niteliklere sahip olduğu ve evlat edinmeye uygun oldukları ve de çocuğun kalıcı olarak

ikamet edeceği Devlete (kabul eden Devlet) giriş ve ikamet izninin verildiği ya da verileceği Madde 5 doğrultusunda belirlenmiştir .

Madde 18. Her iki ülkede bulunan Merkezi Makamlar, çocuk için menşe Devletinden ayrılma ve kabul eden Devlete girme ve devamlı olarak ikamet etme konusunda gerekli olan izinleri almak yolunda gerekli tüm adımları atacaktır.

Madde 19. I. Çocuğun kendini kabul eden ülkeye nakledilmesi ancak Madde 17' de bahsedilen şartların yerine getirilmesiyle gerçekleşebilir.

2. Her iki Devletin Merkezi Makamları bu naklin güvenli ve uygun şartlarda ve eğer mümkünse evlat edinmesi muhtemel olan anne ve babaların eşliğinde yapılmasını sağlayacaktır.

3. Eğer çocuğun transferi gerçekleşmezse, Madde 15 ve 16' da sözü geçen raporların bunları yollayan mercilere geri yollanması gerekmektedir .

Madde 20. Merkezi Makamlar birbirlerini sadece evlat edinme süreci ve bu işlemin tamamlanması için alınan önlemler konusunda değil, aynı zamanda şartlı bir süreç gerekli ise yerleştirmenin ilerleyişi hakkında da devamlı olarak bilgilendirmelidir .

Madde 21. I. Evlat edinmenin çocuğun, kabul eden Devlete naklinden sonra yapılacak olması halinde ve o Devlette bulunan Merkezi Makamda, çocuğun , evlat edinmesi muhtemel olan anne ve babanın yanına yerleştirilmesinin, onun menfaatlerine ters düşeceği duygusu, izlenimi doğduğu takdirde, Merkezi Makam, çocukları özellikle aşağıda belirtilen konularda korumak üzere gerekli önlemleri alacaktır:

a) çocuğun, evlat edinmesi muhtemel olan anne ve babalarından alınması ve çocuk için geçici olarak bakılabileceği bir yer ayarlanması ;

b) Menşe Devletinde bulunan Merkezi Otoriteye danışılarak , evlat edinme maksadıyla, gecikme olmaksızın çocuk için yeni bir yerleştirme ya da , eğer bu uygun değilse, alternatif uzun vadeli bakım ayarlanması ; menşe Devletindeki merkezi makama evlat edinmesi muhtemel olan yeni anne ve babalar hakkında tam olarak gerekli bilgiler verilmedikçe herhangi bir evlat edinme işlemi gerçekleştirilmeyecektir.

c) en son çare olarak, eğer çocuğun menfaatleri gerektiriyorsa, onun geri dönüşünün ayarlanması .

2. Çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine bağlı olarak, çocuğa görüşü sorulur ve uygun olduğu durumlarda, bu Madde uyarınca alınacak önlemlerle ilgili olarak rızası alınır.

Madde 22. I. Merkezi Makamların bu Bölümde öngörülen işlevleri , kamusal makamlar ya da Bölüm III'de öngörülen onaylanmış merciler tarafından o ülkenin hukuk sisteminin izin verdiği ölçüde yerine getirilebilir .

2. Akit Devletlerden herhangi biri , 15 ila 21 maddelerde öngörülen Merkezi Makama ait işlevlerin o Devlet hukukunun izin verdiği ölçüde ve o Devletin yetkili makamlarının denetimine tabi olarak, aşağıdaki şartları yerine getiren merciler ve kişiler tarafından da yürütülebileceğini Sözleşme Merkezine bildirebilir ;

a) o Devletin dürüstlük, mesleki yeterlilik, deneyim ve sorumluluğa ilişkin olarak aradığı şartları karşılayan ve

b) ahlaki standartlar, eğitim veya milletlerarası evlat edinme alanında çalışma tecrübesi bakımından yüksek niteliklere sahip kişi ve ya merciler

3. 2 . paragrafta öngörülen bildirim yapan bir akit Devlet, Uluslararası Özel Hukuk Hakkındaki La Haye Konferansının Daimi Ofisi' ni bu mercilerin ve kişilerin isim ve adreslerinden haberdar edecektir .

4. Akit Devletlerden herhangi biri , Sözleşme merkezine, ülkesi içinde mutaden olarak ikamet etmekte olan çocukların evlat edinilmesinin, ancak Merkezi Makamların işlevlerinin 1. Paragrafta öngörüldüğü üzere yerine getirmesi halinde gerçekleşebileceğini bildirebilir .

5. 2. Paragraf uyarınca yapılan herhangi bir deklarasyona rağmen , Madde 15 ve 16'da hükme bağlanan raporlar yine de her durumda, 1 no.lu paragraf doğrultusunda ve Merkezi Makam ya da diğer yetkililer veya mercilerin sorumluluğu altında hazırlanacaktır.

BÖLÜM V EVLAT EDİNMENİN TANINMASI VE HÜKÜMLERİ

Madde 23. I. İlgili Devletin, evlat edinme konusunda yetkili makamı tarafından belgelenmiş olan bir evlat edinme işlemi, Sözleşme uyarınca yapılmış olması nedeniyle, diğer akit Devletler tarafından da kanuni bir işlem olarak tanınacaktır. Belge, Madde 17 c) alt paragrafında öngörülen onayların ne zaman ve kim tarafından verilmiş olduğunu belirtecektir .

2. Her akit Devlet, imzalama, onaylama, kabul etme ve uygun bulma aşamasında , o ülkede belgeleme işlemi yapmakta yetkili olan kurumun ya da kurumların kimliğini ve işlevlerini Sözleşme merkezine bildirecektir. Bu yetkili kurumlarda yapılan herhangi bir atama değişikliğini de merkeze bildirecektir.

Madde 24. Eğer evlat edinme işlemi bir akit Devletin kamu düzenine açıkça aykırı ise yalnızca o durumda çocuğun çıkarları için en iyi olan dikkate alınarak, o Devlette evlat edinmenin tanınması reddedilebilir .

Madde 25. Akit Devletlerden herhangi biri , Madde 39' un ikinci paragrafının uygulanmasıyla akdedilmiş olan bir anlaşma doğrultusunda yapılmış evlat edinme işlemlerinin tanınmasında bu Sözleşme ile bağlı kalmayacağını Sözleşme merkezine bildirebilir .

Madde 26. I. Bir evlat edinmenin tanınması aşağıdakilerin tanınmasını içerir:

- a) çocuk ve kendisini evlat eden anne ve babası arasında kanuni anne - baba ve çocuk ilişkisi
- b) çocuğu evlat eden anne ve baba tarafından çocuğa gösterilecek ebeveyn sorumluluğu
- c) evlat edinmenin yapıldığı akit Devlette böyle bir hükmün söz konusu olması halinde, çocuk ve anne ve babası arasında daha önceden mevcut olan hukuki ilişkinin sona erdirilmesi,

2. Eğer bir evlat edinme işlemi , çocuk ve anne ve babası arasında daha önceden mevcut olan hukuki ilişkinin sona erdirilmesi sonucunu doğuruyorsa, bu durumda çocuk kendini kabul eden Devlette ve evlat edinme işleminin tanındığı başka herhangi bir akit Devlette, bu Devletlerde aynı sonucu doğuran evlat edinme işlemlerinden kaynaklanan eşit haklardan yararlanacaktır

3. Yukarıdaki paragraflar, evlat edinmeyi tanıyan akit Devlette yürürlükte bulunup çocuğun daha fazla lehine olan hükümlerin uygulanmasına hâlâ getirmez.

Madde 27. I. Menşee Devletinde yapılmış olan bir evlat edinme işleminin, çocuk ile ana-baba arasındaki önceden mevcut ilişkiyi sona erdirmeye etkisine sahip olmadığı durumlarda, evlat edinme işlemi, evlat edinmeyi Sözleşme uyarınca tanıyan kabul Devletinde (kabul eden Devlet), belirtilen etkiye sahip bir evlat edinmeye aşağıdaki şartlar dahilinde dönüş- türülebilir:

- a) eğer çocuğu kabul eden Devletin hukuku buna izin veriyorsa; ve
- b) Madde 4, c) ve d) alt paragraflarında işaret edilen rızalar bu tür bir evlat edinme amacıyla verilmişse ya da veriliyorsa.

2. Madde 23 evlat edinmeyi dönüştüren karar için geçerlidir .

BÖLÜM VI GENEL HÜKÜMLER

Madde 28. Sözleşme, Menşe Devletinin, mutaden o Devlette yaşayan bir çocuğu evlat edinmenin anılan Devlette yapılmasını gerekli kılan ya da evlat edinme işleminden önce çocuğun gideceği ülkede yerleştirilmesi veya oraya naklini yasaklayan herhangi bir hukuk kuralına halel getirmez.

Madde 29. Çocuğu evlat edinmesi muhtemel anne ve babalar ile çocuğun kendi anne ve babası ya da çocuğun bakımını üstlenen diğer kişiler arasında , eğer evlat edinme aile içinde gerçekleştirilmiyorsa ya da menşe Devletinin yetkili makamları tarafından temasa geçmek için belirlenmiş olan şartlar uygunluk söz konusu değilse , Madde 4, a) ve c) alt paragrafları ve Madde 5 a) alt paragrafında bahsedilen şartlar yerine getirilene kadar hiçbir temas olmayacaktır .

Madde 30. I. Akit Devletin yetkili makamları çocuğun kökeni hakkında kendileri tarafından tutulmakta olan bilgileri , özellikle de anne ve babasının kimlikleri ve de tıbbi geçmişleri hakkındaki bilgileri saklarlar .

2. O ülkenin kanunlarının izin verdiği ölçüde çocuğun ya da temsilcisinin , uygun bir şekilde rehberlik edilerek bu tür bilgilere ulaşabilmesini sağlarlar .

Madde 31. Madde 30 'a halel getirmeksizin, Sözleşme uyarınca toplanan ve aktarılan kişisel veriler, özellikle Madde 15 ve 16' da işaret edilen veriler sadece toplanma ve aktarılma amaçları için kullanılacaktır.

Madde 32. I. Hiç kimse ülkelerarası evlat edinme işleminden, yolsuz maddi ya da başka türlü bir kazanç elde edemez.

2. Sadece, evlat edinmeyle ilgisi bulunan kişilere yapılacak makul mesleki ücretleri içeren masraflar ve harcamalar için ödeme yapılır.

3. Evlat edinmeyle ilgisi bulunan mercilerde çalışan müdürler, idareciler ve ücretliler yapılan hizmete göre aşırı bir şekilde yüksek olan ücretler almayacaklardır .

Madde 33. Sözleşmenin herhangi bir hükmüne riayet edilmediğini ya da buna riayet edilmeyeceği konusunda ciddi bir tehlike olduğunu ortaya çıkaran yetkili bir makam, kendi Devletinde bulunan Merkezi Makama derhal haber verecektir. Bu Merkezi Otorite , uygun önlemlerin alındığının temin edilmesinden sorumlu olacaktır.

Madde 34. Belgenin gönderildiği Devletin yetkili makamı eğer talepte bulunursa, böyle bir durumda , aslıyla uyumlu olduğunun belgelendiği bir çeviri de tedarik edilecektir. Aksine düzenleme olmadığı takdirde, bu tür bir çevirinin ücretinin çocuğu evlat edinecek anne ve baba tarafından karşılanması gerekmektedir.

Madde 35. Akit Devletlerin yetkili makamları evlat edinme işleminde işbilir, hızlı şekilde hareket edeceklerdir.

Madde 36. Evlat edinme konusunda farklı bölgesel birimlerde uygulanabilir olan iki ya da daha çok hukuk sistemine sahip olan bir ülkeyle ilgili olarak:

- a) bu Devlette bulunan mutad meskene yapılacak herhangi bir atıf, o Devletin bölgesel bir birimindeki asıl ikamete yapılmış gibi yorumlanacaktır ;
- b) o Devletin hukukuna yapılacak herhangi bir atıf, ilgili bölgesel birimde yürürlükte olan hukuka yapılmış gibi yorumlanacaktır ;
- c) o Devlette bulunan yetkili mercilere ya da kamu makamlarına yapılacak herhangi bir atıf, o bölgesel birimde işlem yapmaya yetkili olan ilgili yetkili mercilere yapılmış gibi yorumlanacaktır ;
- d) o ülkede bulunan onaylanmış mercilere yapılan herhangi bir atıf o ülkenin bölgesel biriminde bulunan onaylanmış mercilere yapılmış gibi yorumlanacaktır.

Madde 37. Evlat edinme hakkında , farklı kategorideki kişilerle ilgili iki ya da daha fazla hukuk sistemine sahip Devletlerle ilgili olarak, o ülkenin hukukuna yapılacak herhangi bir atıf, o Devletin hukuku tarafından belirlenmiş olan hukuk sistemine yapılmış gibi yorumlanacaktır.

Madde 38. Farklı bölgesel birimlerin evlat edinmeyle ilgili olarak kendilerine özgü farklı hukuk kurallarına sahip olduğu bir Devlette, eğer birleşik bir hukuk sistemine sahip bir Devlet bu şekilde uygulama yapmakla yükümlü değilse , Sözleşmeyi uygulamakla yükümlü kalmayacaktır.

Madde 39. I. Sözleşme, akit Devletlerin taraf olduğu ve Sözleşmenin düzenlendiği konularda hükümler içeren bir milletlerarası belgenin uygulanmasına, taraf Devletlerce böyle bir belgede aksine bildirimde (deklarasyonda) bulunmadıkça hâle getirmez.

2. Akit Devletlerden ülkelerden herhangi biri , Sözleşmenin uygulanmasının karşılıklı ilişkilerde daha iyi hale getirilmesi amacıyla, bir veya daha fazla akit Devletle anlaşma yapabilir. Bu anlaşmalar, sadece 14 ila 16.

ve 18 ila 21. madde hükümlerine aykırılık taşıyabilir. Böyle bir anlaşma akdetmiş olan Devletler, bunun bir suretini Sözleşme merkezine iletceklerdir.

Madde 40. Sözleşmeye yapılacak herhangi bir ihtirazi kayda izin verilmez.

Madde 41. Çocuğu kabul eden Devlette ve menşee Devletlerinde Sözleşme yürürlüğe girdikten sonra Madde 14 gözetilerek yapılan bir başvurunun alındığı her durumda Sözleşme geçerli olacaktır.

Madde 42. Uluslararası Özel Hukuk Hakkındaki La Haye Konferansı Genel Sekreteri, Sözleşmenin pratikteki işleyişini gözden geçirmek amacıyla Özel bir Komisyonu düzenli aralıklarla toplantıya çağıracaktır .

BÖLÜM VII SON HÜKÜMLER

Madde 43. I. Sözleşme, Onyedinci Oturumunda Uluslararası Özel Hukuk Hakkındaki La Haye Konferansının Üyesi olan Devletlerin ve bu Oturuma katılan diğer Devletlerin imzasına açık olacaktır .

2. Sözleşme onaylanacak, kabul edilecek ya da uygun bulunacak ve onaylama, kabul etme veya uygun bulma belgeleri Sözleşmenin merkezi olan Hollanda Krallığı, Dış İşleri Bakanlığı tarafından saklanacaktır .

Madde 44. I. Başka bir Devlet de , Sözleşme yürürlüğe girdikten sonra Madde 46, 1. Paragraf uyarınca buna katılabilir.

2. Katılma belgeleri Sözleşme merkezinde saklanacaktır.

3. Bu tür katılmalar, bu Sözleşmeye katılan ve Madde 48, b) alt paragrafında öngörülen bildirim aldıkdan sonra altı ay içinde bu katılmaya itiraz etmeyen akit Devletler arasındaki ilişkiler açısından hüküm doğurur. Bu tür bir itiraz, Devletlerin katılmasından sonra Sözleşmenin tanınması, kabul edilmesi ve onaylanmasını müteakiben de yapılabilir . Bu tür herhangi bir itiraz Sözleşme merkezine bildirilecektir.

Madde 45. I. Eğer bir Devlet Sözleşmede düzenlenen konularla ilgili olarak uygulanabilir olan birden fazla hukuk sistemine sahip iki ya da daha fazla bölgesel birime sahipse, Sözleşmenin o ülkenin tüm bölgesel birimlerine ya da bunlardan birine ya da daha fazlasına teşmil edileceğini imza, onay, kabul ve uygun bulma veya da katılma aşamasında bildirebilir ve istediği herhangi bir zamanda başka bir deklarasyon sunarak bu deklarasyonda değişiklik yapabilir .

2. Bu tür herhangi bir deklarasyon Sözleşme merkezine bildirilecektir ve Sözleşmenin geçerli olduğu bölgesel birimler açıkça belirtilecektir.

3. Eğer bir Devlet bu Madde uyarınca hiç bir deklarasyon yapmazsa, o halde Sözleşme o Devletin tüm bölgesel birimlerine teşmil edilecektir.

Madde 46. I. Sözleşme Madde 43' de öngörülen onaylama, kabul etme ve uygun görme ile ilgili üçüncü belgenin alınmasından sonra geçen üç ayın tamamlanmasını takip eden ayın ilk günü yürürlüğe girecektir .

2. Sözleşme

a) Sözleşmeyi sonradan onaylayan, kabul eden ve uygun gören ya da buna katılan her bir Devlet için tanıma, kabul etme ve onaylamayla ilgili üçüncü belgenin verilmesinden sonra geçen üç ayın tamamlanmasını takip eden ayın ilk gününden

b) Sözleşmenin Madde 45'e uygun olarak teşmil edilmiş olduğu bölgesel bir birim için o Maddede öngörülen bildirim yapılmasını müteakiben geçen üç aylık sürenin tamamlanmasından sonraki ayın ilk gününden sonra yürürlüğe girer.

Madde 47. I. Sözleşmeye taraf olan bir ülke , Sözleşme merkezine yazılı bildirimde bulunarak sözleşmenin feshedileceğini duyurabilir .

2. Fesih, Sözleşme merkezi tarafından bildirim alınmasını müteakiben geçen oniki ayın tamamlanmasından sonraki ayın ilk günü hüküm doğurur. Feshin hüküm doğurması için, yazılı bildirimde daha uzun bir süre öngörülmüşse, fesih, yazılı bildirim merkez tarafından alınmasını müteakiben, belirtilen sürenin bitimi ile hüküm ifade eder.

Madde 48. Sözleşme merkezi, Uluslararası Özel Hukuk Hakkındaki La Haye Konferansına üye Devletlere, 17. Dönem Toplantısına katılan diğer Devletlere ve Madde 44'e uygun olarak katılmış Devletlere, aşağıda belirtilenleri tebliğ eder.

- a) Madde 43 ' de öngörülen imza, onay, kabul ve uygun bulmalar ;
- b) Madde 44' de öngörülen katılmalar ve bu katılmalara yönelik itirazlar;
- c) Madde 46 uyarınca Sözleşmenin yürürlüğe girdiği tarih;
- d) Madde 22, 23, 25 ve 45 'de öngörülen bildirim ve tayinler;
- e) Madde 39'da öngörülen anlaşmalar;
- f) Madde 47' de öngörülen fesihler .

Teyiden, usulüne uygun olarak yetkili kılınmış aşağıdaki imza sahipleri bu Sözleşmeyi imzalamışlardır .

Fransızca ve İngilizce yazılmış her iki metin eşit şekilde geçerli olmak, bir nüsha olarak Hollanda Krallığı Hükümeti arşivlerine tevdi edilmek, onaylanmış (belgelenmiş) bir nüshası diplomatik yollarla, 17. Dönem toplantısında La Haye Uluslararası Özel Hukuk Konferansına üye Devletlerden herbirine ve bu toplantıya katılmış olan Devletlerden herbirine gönderilmek üzere 29 Mayıs 1993'de La Haye'de düzenlenmiştir.

ÇOCUK HAKLARININ UYGULANMASINA DAİR AVRUPA SÖZLEŞMESİ

AVRUPA KONSEYİ

Avrupa Andlaşmaları

ETS No. 160 Strazburg, 25.1.1996

Önsöz

Avrupa Konseyi'ne Üye Devletler ve burada imzası bulunan diğer Devletler,

Avrupa Konseyinin amacının, üyeleri arasında birliği arttırmak olduğunu düşünerek;

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına dair Sözleşmeye, özellikle de Taraf Devletlerin adı geçen Sözleşmede tanınan hakların uygulanması amacıyla gereken her türlü yasal, idari ve diğer önlemleri almalarını gerektiren Madde 4'ü göz önüne alarak;

Çocuk Hakları Meclis Toplantısında getirilen 1121 sayılı Tavsiye'nin (1990) içeriği dikkate alınarak;

Çocukların hakları ve yüksek yararının teşvik edilmesine gerektiğine ve bu nedenle çocukların, özellikle de kendilerini etkileyen aileye ilişkin kovuşturmalarda haklarını kullanma fırsatı olması gerektiğine inanmış olarak;

Çocukların haklarının ve yüksek yararının teşvik edilmesini sağlamak için çocuklara kendileri ile ilgili bilgilerin sunulması ve çocukların görüşlerine gereken ağırlığın verilmesi gerektiğini kabul ederek;

Çocukların haklarının ve yüksek yararının korunması ve teşvik edilmesinde ana babanın rolünün önemini kabul ederek ve ihtiyaç duyulduğunda, bu tür bir koruma ve teşvike Devletlerin de katılması gerektiğini düşünerek;

Ancak, herhangi bir uyuşmazlık ortaya çıktığında ailelerin konuyu adli bir makama taşımadan önce kendi aralarında anlaşarak çözmeye çalışmalarının tercih edilir olduğu düşünülerek,

Aşağıdaki hükümler üzerinde anlaşmaya varmışlardır:

Bölüm I

Sözleşmenin kapsamı, amacı ve tanımlar

Madde1 - Sözleşmenin kapsamı ve amacı

1. Bu Sözleşme, 18 yaşını henüz tamamlamamış çocuklara uygulanacaktır.
2. İşbu Sözleşmenin amacı çocukların, yüksek yararları göz önünde bulundurularak, haklarının teşvik edilmesi, usul haklarının tanınması ve çocukların, kendileri veya diğer kişiler veya organlar yoluyla bilgilendirilmelerinin ve yasal makamlar karşısında kendilerini etkileyen kovuşturmalara katılmalarına izin verilmesinin sağlanmasıyla haklarını kullanmalarının kolaylaştırılmasıdır.
3. Bu Sözleşmenin amaçları dikkate alındığında, adli bir makam önünde çocuğa ilişkin olarak gerçekleştirilen kovuşturmalar, özellikle ikametgah ve çocuğa erişim gibi velayete ilişkin yükümlülüklerin yerine getirilmesini içerenler, aileye ilişkin kovuşturma olarak adlandırılır. Her Devlet, Sözleşmeyi imzaladığında ya da onay, kabul veya katılma belgesini Avrupa Konseyi Genel Sekreteri nezdine tevdi ettiğinde, bu Sözleşmenin geçerli olacağı, adli makamlar karşısında gerçekleştirilen en az üç farklı dalda aile davası belirtmekle yükümlüdür.
4. Taraflardan herhangi biri, ek bildiri ile, Sözleşmenin geçerli olacağı diğer dallarda aile davaları belirtebilir veya 5 inci maddenin, 9 uncu maddenin 2 nci fıkrasının, 10 uncu maddenin 2 nci fıkrasının ve 11 inci maddenin uygulanmasına ilişkin bilgi sağlayabilir.
5. Bu Sözleşmede yer alan hiçbir şey, Tarafların çocuk haklarının teşvik edilmesi ve uygulanmasına daha elverişli kuralları uygulamasını engelleyemez.

Madde2 – Tanımlar

Bu Sözleşmenin amaçları itibariyle:

- “adli makam” terimi bir mahkeme ve ya eşit güçlere sahip bir idari makam anlamına gelmektedir.
- “velayet yükümlülüğü taşıyanlar” terimi velayete ilişkin yükümlülüklerin bir kısmını ya da tamamını kullanma hakkına sahip ana babalar ve diğer kişiler ya da kurumlar anlamına gelmektedir.
- “temsilci” terimi adli bir makam karşısında çocuğun adına hareket etmekle görevlendirilmiş bir kişi, örneğin bir avukat, ya da kurum anlamına gelmektedir.

- “ilgili bilgi” terimi çocuğun yaşına ve kavrama seviyesine uygun olan ve çocuğa zararı dokunmadığı sürece, çocuğun haklarını tam bir şekilde kullanabilmesi için ona sunulacak olan bilgi anlamına gelmektedir.

Bölüm II

Çocuk haklarının uygulanmasını teşvik etmeye yönelik usule ilişkin yöntemle

A. Çocuğun usule ilişkin hakları

Madde 3 – Bilgilendirilme ve kovuşturmalarda görüşlerini ifade etme hakkı

İç hukuk tarafından görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip olduğu düşünülen çocuğa, adli makamlar karşısında kendisini etkileyen kovuşturmalarda, aşağıda sıralanan haklar ve bunları talep etme yetkisi verilmiştir:

- a. ilgili tüm bilgileri edinme;
- b. görüşlerine başvurulması ve görüşlerini ifade etme;
- c. bu görüşlere uyulmasının ve herhangi bir kararın olası sonuçları hakkında bilgilendirilme.

Madde 4 – Özel bir temsilci atanması için başvuru hakkı

1. 9 uncu maddenin konusu olduğu üzere, çocuğu etkileyen adli kovuşturmalarda, velayet hakkına sahip olan kişilerin çocuğu temsil etmeleri, çocuğun yararına aykırı olduğu için, iç hukuk tarafından engelleniyorsa, çocuğun bizzat veya diğer kişiler ya da organlar yoluyla özel bir temsilci için başvurma hakkı olmalıdır.

2. Devletler, 1 inci fıkrada yer alan hakkı iç hukuk tarafından görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip kabul edilen çocukla sınırlandırmakta serbesttirler.

Madde 5 – Usule ilişkin diğer olası haklar

Taraflar, çocuklara kendilerini etkileyen adli makamlar karşısındaki kovuşturmalarda ilgili olarak, özellikle de aşağıda sıralananlar başta olmak üzere, usule ilişkin ek haklar tanımayı göz önünde bulundurmalarıdır:

- a. görüşlerini ifade etmekte kendilerine yardımcı olması için, kendi seçimleri olan uygun bir kişi tarafından yönlendirilme konusunda başvurma hakkı;

b. bizzat ya da diğer kişiler veya organlar yoluyla kendilerine özerk bir temsilci, uygun olduğu durumlarda bir avukat, tayin etme hakkı;

c. kendi temsilcilerini atama hakkı;

d. bu tür kovuşturmalarda tarafların sahip olduğu hakların bir kısmından ya da tümünden yararlanma hakkı

B. Adli Makamların Rolü

Madde 6 – Karar verme aşaması

Çocuğu etkileyen kovuşturmalarda adli makam, karar vermeden önce:

a. elinde bulunan bilgilerin çocuğun yüksek yararı doğrultusunda bir karar verilebilmesi için yeterli olup olmadığını gözden geçirmeli ve gerektiğinde, özellikle de velayet hakkına sahip olanlardan, ek bilgi toplamalıdır.

b. İç hukuk tarafından görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip olduğu düşünülen çocuğun durumunda:

- çocuğun tüm ilgili bilgiyi edinmesi sağlanmalı;
- çocuğun yüksek yararına açıkça karşı olmadığı sürece, uygun vakalarda çocuğa doğrudan, gerekiyorsa özel olarak, veya diğer kişiler ya da kurullar yoluyla danışılmalıdır;
- çocuğun görüşlerini ifade etmesine izin verilmelidir.

a. çocuk tarafından ifade edilen görüşlere gereken özen gösterilmelidir.

Madde 7 – Hızlı hareket etme zorunluluğu

Çocuğu etkileyen kovuşturmalarda adli makamlar gereksiz gecikmelerden kaçınmak için hızlı hareket etmeli ve kararların hızlı bir şekilde yürürlüğe konmasını sağlamaya yönelik usuli işlemler mevcut olmalıdır. Acil durumlarda, adli makamlar uygun olan yerlerde derhal yürürlüğe girebilecek kararlar alma yetkisine sahip olmalıdır.

Madde 8 – Bağımsız hareket etme

Çocuğu etkileyen kovuşturmalarda adli makamlar, iç hukuk tarafından çocuğun refahının tehlikede olduğu belirlenen durumlarda, bağımsız hareket etme gücüne sahip olmalıdırlar.

Madde 9 – Temsilci Atanması

1. Çocuğu etkileyen kovuşturmalarda, velayet hakkına sahip olan kişilerin çocuğu temsil etmelerinin, çocuğun yararına ters düştüğü için, iç hukuk tarafından engellendiği durumlarda adli makamlar kovuşturmalar için çocuğa özel bir temsilci atama yetkisine sahip olmalıdır.

2. Taraflar, çocuğu etkileyen kovuşturmalarda adli makama çocuğu temsil etmesi için özerk bir temsilci, uygun olduğu durumlarda bir avukat, atama yetkisi sağlamayı göz önünde bulundurmalıdırlar.

C. Temsilcilerin Rolü

Madde 10

1. Adli makamlar karşısında çocuğu etkileyen kovuşturmalarda, çocuğun yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, temsilci:

a. İç hukuk tarafından görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip olduğu düşünülüyorsa, çocuğa tüm ilgili bilgileri sağlamalıdır.

b. İç hukuk tarafından görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip olduğu düşünülüyorsa, çocuğa görüşlerine uyulmasının ve temsilcinin herhangi bir hareketinin olası sonuçları konularında açıklamalar getirmelidir.

c. Çocuğun görüşlerini saptamalı ve bu görüşleri adli makama sunmalıdır.

1. Taraflar, 1 inci fıkranın hükümlerini velayet hakkına sahip olanları kapsayacak şekilde genişletmeyi düşünmelidirler.

D. Bazı hükümlerin kapsamının genişletilmesi

Madde 11

Taraflar; 3üncü, 4üncü ve 9uncu madde hükümlerini, baska makamlar onunde çocuğu ilgilendiren kovusturmalara ve kovusturmanın konusuna girmemekle birlikte çocuğu etkilemeyen diğer durumlara da uygulamayı düşünmelidir.

E. Ulusal Organlar

Madde 12

1. Taraflar, 2 nci fıkrada ortaya konan işlevleri yerine getiren organlar aracılığıyla, çocuk haklarının teşvik edilmesi ve kullanımını desteklemelidirler.

2. Bu işlevler şunlardır:

a. çocuk haklarının kullanımına ilişkin yasanın güçlendirilmesi hakkında öneriler sunulması;

b. çocuk haklarının kullanımına ilişkin taslak mevzuat üzerine fikir beyan edilmesi;

c. kitle iletişim araçlarına, kamuya ve çocuklarla ilgili konuları ele alan kişi ve organlara çocuk haklarının kullanımı hakkında genel bilgi verilmesi;

d. çocukların görüşlerinin alınması ve onlara ilgili bilgilerin sunulması.

F. Diğer hususlar

Madde 13 –Uyuşmazlıkların Çözümlemesinde Arabuluculuk veya diğer süreçler

Uyuşmazlıkların önlenmesi veya giderilmesi ya da adli makamlar karşısında kovuşturmalardan kaçınılması için Taraflar, uyuşmazlıkların çözümlenmesinde ve Tarafların belirleyeceği uygun durumlarda uzlaşmaya varılmasında, arabuluculuğa veya diğer süreçlere başvurmalıdır.

Madde 14 – Yasal yardım ve tavsiye

İç hukuk, çocukların kendilerini etkileyen kovuşturmalarda temsil edilmesine yönelik yasal yardım ve tavsiyede bulunuyorsa, bu hükümler 4 üncü ve 5 inci maddelerde ele alınan konularla ilişkili olarak işlenmelidir.

Madde 15 – Diğer uluslararası belgelerle ilişkiler

Bu Sözleşme, çocukların ve ailelerin korunması bağlamında ortaya çıkan özel konuları ele alan ve işbu Sözleşme Taraflarından herhangi birinin taraf olduğu diğer uluslararası belgelerin uygulanmasına kısıtlama getirmeyecektir.

Bölüm III Daimi Komite

Madde 16 – Daimi Komitenin oluşturulması ve işlevleri

1. Daimi Komite, bu Sözleşmenin amaçları doğrultusunda kurulmuştur.
2. Daimi Komite, bu Sözleşmeye ilişkin sorunları gözlem altında tutacaktır; özellikle de:
 - a. Sözleşmenin yorumlanması ve uygulanmasına ilişkin karşılaşılan sorunları ele alabilir. Sözleşmenin uygulanmasına ilişkin olarak Daimi Komite'nin varacağı nihai kararlar bir tavsiye kararı niteliğini taşıyabilir; tavsiye kararı Komite'nin dörtte üç çoğunluğu ile kabul edilebilir.
 - b. Sözleşmeye ilişkin değişiklik veya ek hüküm önerilerinde bulunabilir ve 20 nci madde uyarınca yapılan önerileri inceleyebilir.
 - c. 12 nci maddenin 2 nci fıkrasında belirtilen işlevlere sahip ulusal organlara tavsiye ve yönlendirmede bulunabilir ve bu organlar arasında uluslararası işbirliğini teşvik edebilir.

Madde 17 – Daimi Komitenin Oluşumu

1. Tarafların her biri Daimi Komitede bir ya da daha fazla delege ile temsil edilebilir. Tarafların her birinin sadece bir oy hakkı vardır.

2. 21 inci maddede bahsi geçen ve bu Sözleşmeye Taraf olmayan Devletlerden herhangi biri Daimi Komitede gözlemci olarak temsil edilebilir. Aynı durum, 22 nci madde uyarınca Sözleşmeye katılmaya davet edilmiş diğer herhangi bir devlet veya Avrupa Topluluğu için de geçerlidir.

3. Taraflardan biri Genel Sekretere, en az bir ay önceden, itirazını bildirmediği, Daimi Komite aşağıda sıralanan kuruluşları, tüm toplantılara, bir toplantıya ya da bir toplantının bir kısmına, gözlemci olarak davet edebilir:

- yukarıda bulunan 2 nci fıkrada belirtilmemiş olan Devletlerden herhangi biri;
- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi;
- Avrupa Topluluğu;
- herhangi bir uluslararası hükümet organı
- 12 nci maddenin 2 nci fıkrasında değinilmiş olan işlevlerden bir ya da daha fazlasına sahip ulusal kamu kuruluşu ya da sivil toplum kuruluşu.

4. Daimi Komite, çocuk haklarını ele alan ilgili herhangi bir kuruluşla bilgi alış verişinde bulunabilir.

Madde 18 – Toplantılar

1. Avrupa Konseyi Genel Sekreteri, işbu Sözleşmenin yürürlüğe girmesini takip eden üçüncü yılın sonunda ve kendi inisiyatifine dayanarak bu tarihten sonraki herhangi bir zamanda Daimi Komiteyi toplanmaya davet eder.

2. Daimi Komitede, ancak Tarafların en az yarısı mevcut olduğu sürece karar alınabilir.

3. 16 ncı ve 20 nci maddelere konu olduğu üzere, Daimi Komitenin kararları mevcut üyelerin çoğunluğu ile alınır.

4. Sözleşmenin hükümlerine bağlı olan Daimi Komite, kendi usul kurallarını ve Sözleşme dahilinde bulunan görevlerin gerçekleştirilmesine yönelik kurduğu çalışma gruplarının usulüne ilişkin kuralları belirler.

Madde 19 – Daimi Komite Raporları

Her toplantıdan sonra Daimi Komite, Taraflara ve Avrupa Konseyi Bakanlar Kuruluna toplantıda geçen görüşmeler ve alınan kararlara ilişkin bir rapor iletacaktır.

Bölüm IV **Sözleşmenin Değiştirilmesi**

Madde 20

1. Taraflardan birinin veya Daimi Komitenin Sözleşme maddelerine ilişkin getirdiği herhangi bir değişiklik veya ek önerisi Avrupa Konseyi Genel Sekreterine iletilecek ve Genel Sekreter tarafından, bir sonraki Daimi Komite toplantısından en az iki ay önce bu Sözleşmeyi 21 inci madde hükmü uyarınca imzalamaya davet edilmiş Avrupa Konseyi üye Devletlerine, her imza sahibine, Tarafların herbirine, her Devlete veya 22 nci madde hükmü uyarınca bu Sözleşmeye katılmaya davet edilen Avrupa Topluluğuna gönderilecektir.

2. Bir önceki fıkra uyarınca önerilen herhangi bir değişiklik Daimi Komite tarafından incelenip, dörtte üç oy çoğunluğuyla kabul edilen metin onay için Bakanlar Kuruluna teslim edecektir. Bu metin, onaylandıktan sonra, kabul için Taraflara gönderilecektir.

3. Her değişiklik, Tarafların tümünün değişikliği kabul ettiklerini Genel Sekretere bildirmesinden sonraki bir aylık sürenin dolmasını takip eden ayın ilk günü yürürlüğe girer.

Bölüm V **Son Hükümler**

Madde 21 – İmzalama, onay ve yürürlüğe girme

1. Bu Sözleşme, Avrupa Konseyine üye Devletlerin ve üye olmayan ancak bu Sözleşmenin hazırlanmasına katılan Devletlerin imzasına açıktır.

2. Bu sözleşmenin etkili olması, bu sözleşmeye icazet, kabul ya da onay verilmesine bağlıdır. İcazet, kabul ya da onay belgeleri Avrupa Konseyi Genel Sekreteri nezdine tevdi edilir.

3. Bu Sözleşme, en azından ikisi Avrupa Konseyne üye Devlet olmak üzere üç Devletin bir önceki fıkra uyarınca Sözleşmenin yükümlülükleri altına girmeyi kabul ettikleri tarihten sonraki üç aylık sürenin dolmasını takip eden ayın ilk günü yürürlüğe girer.

4. Sözleşmeyi imzalayarak yükümlülük altına girmeyi kabul eden imza sahipleriyle ilgili olarak, bu Sözleşme icazet, kabul ya da onay belgesinin tevdi edildiği tarihten sonraki üç aylık sürenin dolmasını takip eden ayın ilk günü yürürlüğe girer.

Madde 22 – Üye statüsünde olmayan Devletler ve Avrupa Topluluğu

1. Bu Sözleşmenin yürürlüğe girmesinden sonra Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulu, kendi insiyatifine dayanarak ya da Daimi Komitenin önerisiyle ve Tarafların görüşlerini de alarak, Sözleşmenin hazırlanmasına katılmamış ve Avrupa Konseyine üye statüsünde olmayan her Devleti veya Avrupa Topluluğunu, Avrupa Konsey Tüzüğü'nün 20 nci maddesinin d alt fıkrası uyarınca belirtilen çoğunluğun sağlanmasıyla alınan karar doğrultusunda ve Bakanlar Kurulunda yer alma hakkına sahip sözleşmecî Devletlerin oy birliğiyle Sözleşmeye katılmaya davet edebilir.

2. Katılan her Devlete veya Avrupa Topluluğuna ilişkin olarak Sözleşme, katılım belgesinin Avrupa Konseyi Genel Sekreteri nezdine tevdi edildiği tarihten sonraki üç aylık sürenin dolmasını takip eden ayın ilk günü yürürlüğe girer.

Madde 23 - Bölgesel Uygulama

1. Her Devlet bu Sözleşmenin, imzalanması ya da icazet, onay, kabul veya katılım belgesinin tevdi edilmesi sırasında, uygulanacağı bölge ya da bölgeleri belirtebilir.

2. Taraflardan her biri, ileri bir tarihte Avrupa Konseyi Genel Sekreterine bildirimde bulunarak, bu Sözleşmenin uygulama kapsamına bildiride belirttiği ve uluslararası ilişkilerinden sorumlu ya da adına taahhütte bulunma yetkisine sahip olduğu herhangi bir bölgeyi dahil edebilir. Böyle bir bölgeye ilişkin olarak Sözleşme, ilgili bildirin Genel Sekreter tarafından alındığı tarihten sonraki üç aylık sürenin dolmasını takip eden ayın ilk günü yürürlüğe girer.

3. Yukarıda yer alan iki fıkra uyarınca yapılan her bildiri, böyle bir bildiri de adı geçen herhangi bir bölgeye ilişkin olarak, Genel Sekretere iletilen yazılı bir bildirimle geri alınabilir. Böyle bir bildirim, Genel Sekreter tarafından alındığı tarihi izleyen üç aylık sürenin dolmasından sonraki ayın ilk gününde işlerlik kazanır.

Madde 24 – Çekinceler

Sözleşmeye hiçbir çekince konamaz.

Madde 25 – Fesih

1. Taraflardan herhangi biri, bu Sözleşmeyi, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine vereceği yazılı bildirim yoluyla feshedebilir.

2. Fesih, bildirim Genel Sekreter tarafından alınması tarihinden sonraki üç aylık sürenin dolmasını takip eden ayın ilk günü geçerlik kazanır.

Madde 26 – Bildirimler

Avrupa Konseyi Genel Sekreteri, Konsey üyesi Devletlere, her imza sahibine, Taraflardan her birine ve bu Sözleşmeye katılmaya davet edilmiş olan diğer her devlete veya Avrupa Topluluğuna aşağıda yer alan hususları bildirecektir:

- a. her imza;
- b. tevdi edilen her icazet, onay, kabul ve katılma belgesi;
- c. 21 inci ve 22 nci maddeler uyarınca, bu Sözleşmeye ilişkin her yürürlüğe giriş tarihi;
- d. 20 nci madde uyarınca kabul edilen her değişiklik ve böyle bir değişikliğin yürürlüğe girdiği tarih;
- e. 1 inci ve 23 üncü maddeler uyarınca yapılan her bildirim;
- f. 25 inci madde hükmü uyarınca yapılan her fesih;
- g. bu Sözleşmeye ilişkin diğer tüm yasalar, bildirimler ve iletiler.

Tam yetkili kılınan aşağıda yer alan imza sahipleri, yukarıdaki hükümlerin ışığında, bu Sözleşmeyi imzalamışlardır.

25 Ocak 1996'da Strazburg'da yapılmış olup, İngilizce ve Fransızca metinleri de aynı derecede geçerli olmak üzere, tek bir kopya halinde Avrupa Konseyi arşivlerine tevdi edilecektir. Avrupa Konseyi Genel Sekreteri, Sözleşmenin tasdik edilmiş kopyalarını Avrupa Konseyine üye her Devlete, üye olmayan ancak bu Sözleşmenin hazırlanmasına katılmış olan Devletlere, Avrupa Topluluğuna ve bu Sözleşmeye katılmaya davet edilmiş her Devlete iletacaktır.

BEYAN METNİ

Türkiye Cumhuriyeti, Sözleşmenin 1. Maddesinin 4. Paragrafı uyarınca, Sözleşmenin adli bir makam önünde aşağıdaki kategori aile hukuku davalarında uygulanacağını beyan eder.

1.Boşanma davaları, 2. Ayrılık davaları,3. Çocukların velayetine ilişkin davalar, 4. Ebeveynle Çocuk arasında kişisel ilişki kurulması, 5. Babalığın mahkeme kararı ile kurulmasına ilişkin davalar

AVRUPA KONSEYİ ÇOCUKLARIN CİNSEL İSTİSMAR VE SÖMÜRÜYE KARŞI KORUNMASI SÖZLEŞMESİ

Bakanlar Kurulundan

Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesinin Onaylanması Hakkında Karar

Karar Numarası: 2011/2060

Karar Tarihi: 18.07.2011

Resmi Gazete Tarihi: 10.09.2011

Resmi Gazete Sayısı: 28050

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti adına 25/10/2007 tarihinde Lanzarote'de imzalanan ve 25/11/2010 tarihli ve 6084 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan ekli "Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi"nin onaylanması; Dışişleri Bakanlığının teklifi üzerine, 31/5/1963 tarihli ve 244 sayılı Kanununun 3 üncü maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 18/7/2011 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Önsöz

Avrupa Konseyi Üye Devletleri ile diğer imza edenler;

Avrupa Konseyinin amacının üyeleri arasında daha sıkı birlik oluşturmak olduğunu göz önünde bulundurarak;

Her çocuğun küçük olma durumunun gerektirdiği ailesi, toplum ve Devlet tarafından koruma tedbirlerine hakkı olduğunu göz önünde bulundurarak;

Çocukların cinsel sömürsünün, özellikle çocuk pornografisi ve fuhuşunun ve çocukların her türlü cinsel istismarının, yurtdışında işlenen fiiller dahil olmak üzere, çocukların sağlık ve psikososyal gelişimi açısından yıkıcı olduğunu dikkate alarak;

Çocukların cinsel sömürsünün ve istismarının hem ulusal hem de uluslararası düzeyde, özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinin (ICT) çocuklar ve failer tarafından artan kullanımı ile ilgili olarak endişe verici oranlara ulaştığı ve çocukların cinsel sömürsü ve istismarını engellemek ve bu-

nunla mücadele etmek için uluslararası işbirliği gerektiği dikkate alınarak;

Çocukların iyilik ve menfaatinin tüm üye Devletler tarafından paylaşılan temel değerler olduğunu ve hiçbir ayırım yapmadan geliştirilmesi gerektiğini göz önünde bulundurarak;

Çocukların cinsel sömürüsüne son verme tedbirlerinin detaylandırılması çağrısı yapan Devlet ve Hükümet Başkanları Avrupa Konseyi 3. Zirvesinde (Varşova, 16-17 Mayıs 2005) kabul edilen Eylem Planını hatırlayarak;

Çocukların ve genç yetişkinlerin cinsel sömürüsü, pornografisi ve fuhuşu ile ticaretine ilişkin Bakanlar Komitesinin R (91) 11 Numaralı Tavsiye Kararını, çocukların cinsel sömürüye karşı korunması konusundaki Rec (2001) 16 Tavsiye Kararını, Bilişim Suçları Sözleşmesini (ETS No. 185), özellikle buradaki 9uncu maddeyi, ve Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine karşı Eylem Sözleşmesini (CETS No. 197) Özellikle hatırlayarak;

İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler Birleşmiş Milletler Sözleşmesini (1950, ETS No. 5), gözden geçirilmiş Avrupa Sosyal Hakları Sözleşmesini (1996, ETS No. 163) ve Avrupa Çocuk Hakları Kullanımı Sözleşmesini (1996, ETS No. 160) akılda tutarak;

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, özellikle ilgili 34. maddesini, Çocukların Satışı, Çocuk Fuhuşu ve Çocuk Pornografisine İlişkin İhtiyari Protokol, Sınırışan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına Dair Protokol, Uluslararası Çalışma Örgütü Çok Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesini de akılda tutarak;

Çocukların Cinsel Sömürüsü ve Çocuk Pornografisiyle Mücadeleye İlişkin Avrupa Birliği Konseyi Çerçeve Kararı (2004/68/JHA), Mağdurların Cezai Takibatlarındaki Durumu Hakkındaki Avrupa Birliği Konseyi Çerçeve Kararı (2001/220/JHA) ve İnsan Ticaretiyle Mücadeleye İlişkin Avrupa Birliği Konseyi Çerçeve Kararı (2002/629/JHA) akılda tutarak;

Bu alanda ilgili diğer uluslararası belgeleri ve programları, özellikle Çocukların Ticari Amaçla Cinsel Sömürüsüne Karşı 1. Dünya Kongresinde (27-31 Ağustos 1996) kabul edilen

Stockholm Beyannamesi ve Eylem Gündemini, Çocukların Ticari Amaçla Cinsel Sömürüsüne Karşı 2. Dünya Kongresinde (17-20 Aralık 2001)

kabul edilen Yokohama Küresel Taahhüdünü, Çocukların Ticari Amaçla Cinsel Sömürüsüne karşı 2. Dünya Kongresine Hazırlık Konferansında (20-21 Kasım 2001) kabul edilen Budapeşte Taahhüdü ve Eylem Planım, 3. Zirveyi takiben kabul edilen ve Monako Konferansında (4-5 Nisan 2006) başlatılan “Çocuklara uygun bir dünya” Birleşmiş Milletler S-27/2 Genel Kurul Kararım ve “Çocuklar için ve çocuklarla bir Avrupa kurmak” adlı üç yıllık programını gerektiği gibi hesaba katarak;

Çocukları, fail kim olursa olsun, cinsel sömürü ve istismara karşı koruma ve mağdurlara yardım sağlama ortak amacına etkin şekilde katkıda bulunmaya kararlı olarak;

Her türlü cinsel sömürü ve istismara karşı mücadelenin önleyici, koruyucu ve ceza hukuku yönlerine odaklanan ve özel bir gözetim mekanizması kuran kapsamlı bir uluslararası belge hazırlama ihtiyacını göz önünde bulundurarak,

aşağıdaki gibi anlaşmışlardır:

1. Bölüm - Amaçlar, ayrımcılık yapmama ilkesi ve tanımlar

Madde 1- Amaçlar

1- Bu Sözleşmenin amaçları:

a çocukların cinsel sömürüsü ve istismarım engellemek ve bunlarla mücadele etmek;

b cinsel sömürü ve istismara maruz çocuk mağdurların haklarını korumak;

c çocukların cinsel sömürü ve istismarına karşı ulusal ve uluslararası işbirliği geliştirmektir.

2- Bu Sözleşme Taraflarca hükümlerinin etkin uygulamasını temin etmek için özel bir gözetim mekanizması kurar.

Madde 2- Ayrımcılık yapmama ilkesi

Bu Sözleşme hükümlerinin Taraflarca uygulanması, özellikle mağdur haklarını koruma tedbirlerini kullanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya diğer görüşler, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlıkla bağlantı, mülk, doğum, cinsel eğilim, sağlık durumu, özrürlülük veya diğer durumlar gibi hiçbir zeminde ayrımcılık yapılmamasını güvenceye alır.

Madde 3- Tanımlar

Bu Sözleşme amacı için:

- a- “Çocuk” 18 yaşın altındaki herhangi bir kişi anlamına gelir;
- b- “Çocuğun cinsel sömürüsü ve istismarı” bu Sözleşmenin 18 ila 23’üncü maddelerde belirtilen davranışları içerir;
- c- “Mağdur” cinsel sömürü veya istismara maruz kalan herhangi bir kişi anlamına gelir.

2. Bölüm - Önleyici tedbirler Madde 4- İlkeler

Taraflardan her biri, çocukların cinsel sömürü ve istismarının her türünü engellemek ve çocukları korumak için gereken yasal ve diğer tedbirleri alır.

Madde 5- Çocuklarla ilişki içinde çalışan kişilerin işe alımı, eğitimi ve bilinçlendirilmesi

1- Taraflardan her biri eğitim, sağlık, sosyal koruma, adli ve emniyet sektörleri ve spor, kültür ve boş zaman aktiviteleri ile ilgili alanlarda, çocuklarla düzenli ilişki içinde olan kişiler arasında çocukların hakları ve korunması bilincini teşvik etmek için gereken yasal ve diğer tedbirleri alır.

2- Taraflardan her biri, 1. fıkrafta belirtilen kişilerin çocukların cinsel sömürüsü ve istismarı, bunları tespit etme ve 12. maddenin 1, fıkrasında belirtilen olasılık ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmalarını sağlamak için gereken yasal ve diğer tedbirleri alır.

3- Taraflardan her biri, kendi iç hukukuna uygun olarak, çocuklarla düzenli ilişki gerektiren bu mesleklere girişte bu meslek adaylarının çocuklara cinsel sömürü veya istismar fiillerinden hüküm giymemiş olduğundan emin olmak için gereken yasal ve diğer tedbirleri alır.

Madde 6- Çocukların eğitimi

Taraflardan her biri, çocukların ilk ve orta öğretimde gelişen kapasitelerine uygun olarak, cinsel sömürü ve istismar risklerine ve kendilerini koruma yollarına ilişkin bilgi edinmelerini sağlamak için gereken yasal ve diğer tedbirleri alır. Anne babalarla işbirliği içinde sağlanan bu bilgi, uygun olduğu hallerde cinselliğe ilişkin daha genel bir bilgi kapsamında verilir ve risk durumlarına, özellikle yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılmasını içeren durumlara dikkat çeker.

Madde 7- Önleyici müdahale programları veya tedbirleri

Taraflardan her biri, Sözleşme uyarınca belirtilen suçlardan herhangi birini işleyebileceğinden çekinen kişilerin, uygun olduğu hallerde, işlenen suçun riskini değerlendirmek ve bu riski önlemek için tasarlanmış etkin müdahale programlarına veya tedbirlerine erişim sağlayabilmesini sağlar.

Madde S- Kamusal tedbirler

1- Taraflardan her biri, çocukların cinsel sömürsü' ve istismarı olgusu ve alınabilecek koruyucu tedbirler konusunda bilgi sağlayan kamuya yönelik bilinçlendirme kampanyaları geliştirir veya yürütür.

2- Taraflardan her biri, Sözleşme uyarınca belirlenen suçların reklamını yapan materyallerin yayımını önlemek veya yasaklamak için gereken yasal ve diğer tedbirleri alır.

Madde 9- Çocukların, özel sektörün, medyanın ve sivil toplumun katılımı

1- Taraflardan her biri, gelişim kapasitelerine uygun olarak çocukların cinsel sömürü ve istismarı ile mücadeleye ilişkin devlet politikalarının, programlarının ve diğer girişimlerin geliştirilmesi ve uygulanmasına çocukların katılımını teşvik eder.

2- Taraflardan her biri, özellikle bilgi ve iletişim teknolojisi sektörü, turizm ve seyahat endüstrisi, banka ve finans sektörleri olmak üzere özel sektörü ve sivil toplumu çocukların cinsel sömürü ve istismarını önleme politikalarının detaylandırılması ve uygulanmasına katılmaya ve kendi kendine düzenleme veya ortak düzenleme yoluyla iç normlar uygulamaya teşvik eder.

3- Taraflardan her biri medyayı, medyanın bağımsızlığına ve basın özgürlüğüne saygı çerçevesinde, çocukların cinsel sömürü ve istismarının tüm yönlerine ilişkin uygun bilgi sağlanması için teşvik eder.

4- Taraflardan her biri, çocukları cinsel sömürü ve istismardan koruma ve bunları önleme amacıyla sivil toplum tarafından yürütülen, uygun olduğu hallerde fon kurma yolunu da içeren, proje ve programlarının finansmanını teşvik eder.

3. Bölüm - Uzman makamlar ve koordinasyon organları Madde 10- Koordinasyon ve işbirliği ulusal tedbirleri

1- Taraflardan her biri, özellikle eğitim sektörü, sağlık sektörü, sosyal hizmetler ve kolluk güçleri ve adli makamlar olmak üzere çocukların korunmasından, cinsel sömürü ve istismarlarının önlenmesinden ve buna karşı mücadeleden sorumlu farklı organların ulusal ve yerel düzeyde işbirliğini sağlamak için gereken tedbirleri alır.

2- Taraflardan her biri:

a kendilerine belirli kaynaklar ve sorumluluklar teinin edilmesini sağlayarak çocukların haklarının teşvik edilmesi ve korunması için bağımsız yetkili ulusal veya yerel kurumları;

b kişisel verilerin korunmasına saygı göstererek, çocukların cinsel sömürüsü ve istismarı olgusunu gözlemlene ve değerlendirme amacıyla ulusal veya yerel seviyede ve sivil toplumla işbirliği içinde veri toplamak için mekanizmalar veya irtibat noktaları kurmak veya belirlemek için gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

3- Taraflardan her biri, çocukların cinsel sömürüsü ve istismarını daha iyi önlemek ve bunlarla daha iyi mücadele edebilmek için yetkili devlet makamları, sivil toplum ve özel sektör arasında işbirliğini teşvik eder.

4. Bolum - Koruyucu tedbirler ve mağdurlara yardım Madde 11-İkeler

1- Taraflardan her biri, mağdurlar, yakın akrabaları ve bakımlarından sorumlu kişiler için gereken desteği sağlamak amacıyla etkin sosyal programlar oluşturur ve multidisipliner yapılar kurar.

2- Taraflardan her biri mağdurun yaşı belirli değilse ve mağdurun bir çocuk olduğuna inanmak için nedenler varsa, yaşının tahkiki süresince mağdura çocuklar için sağlanan koruma ve yardım tedbirlerinin tanınmasını sağlamak için gereken yasal ve diğer tedbirleri alır.

Madde 12- Cinsel sömürü veya istismar şüphesinin rapor edilmesi

1- Taraflardan her biri, çocuklarla ilişki içinde çalışması istenilen belirli meslek sahiplerine İç hukuk tarafından getirilen gizlilik kuralının, bu meslek sahiplerinin, bir çocuğun cinsel sömürü veya istismar mağduru olduğuna inanmak için makul nedenlerin olduğu herhangi bir durumu çocuk korumadan sorumlu servislere rapor etmeleri olasılığına engel teşkil etmemesini sağlamak için gereken yasal ve diğer tedbirleri alır.

2- Taraflardan her biri çocukların cinsel sömürüsü veya istismarı olduğunu bilen veya bu konuda, iyi niyetli şüphesi olan herhangi bir kişiyi bu durumu yetkili servislere bildirmesi için teşvik etmek üzere gereken yasal ve diğer tedbirleri alır.

Madde 13-Yardım hatları

Taraflardan her biri, gizlilik ve anonimliğe saygı içinde arayanlara danışma sağlamak üzere telefon veya İnternet yardım hatları gibi bilgi servisleri oluşturmayı teşvik etmek ve desteklemek için gereken yasal ve diğer tedbirleri alır.

Madde 14- Mağdurlara yardım

1- Taraflardan her biri, mağdurların kısa veya uzun süreçte, fiziksel ve

psikososyal iyileşmelerine yardım etmek için gereken yasal ve diğer tedbirleri alır. Bu fıkra uyarınca alınan tedbirler çocuğun görüşleri, ihtiyaçları ve kaygılarını dikkate alır.

2- Taraflardan her biri, kendi iç hukukunun sağladığı şartlar altında, mağdurlara yardım etmekle uğraşan sivil toplum örgütleri, diğer ilgili örgütler veya sivil toplumun diğer unsurlarıyla işbirliği yapmak için tedbirler alır.

3- Çocuğun annesinin veya bakımından sorumlu kişi, çocuğun cinsel sömürsü veya istismarına karışmış ise, 11. Maddenin 1. fıkrasının uygulanmasında ele alınan müdahale usulleri aşağıdakileri içerir:

- varsayılan failin uzaklaştırılması ihtimali;

- mağdurun kendi aile ortamından çıkarılması olasılığını içerir. Bu çıkarılmanın şartları ve süresi çocuğun yüksek menfaatine uygun şekilde belirlenir.

4- Taraflardan her biri, mağdura yakın olan kişilerin, uygun olan hallerde, tedavi amaçlı yardımlardan, özellikle acil psikolojik bakımdan, yararlanmalarını sağlamak için gereken yasal ve diğer tedbirleri alır.

5. Bölüm - Müdahale programları ve tedbirleri

Madde 15- Genel ilkeler

1- Taraflardan her biri, kendi iç hukukuna uygun olarak, çocuklara karşı cinsel nitelikli mükerrer suç riskini önleme ve en aza düşürme amacıyla 16. Maddenin 1 ve 2. fıkralarında belirtilen kişiler için etkin müdahale programları veya tedbirleri sağlar veya bunları geliştirir. Bu programlar ve tedbirler, iç hukukta belirlenen şartlara uygun olarak, dava sırasında, hapisane içinde ve dışında her daim erişilebilir olmalıdır.

2- Taraflardan her biri, kendi iç hukukuna uygun olarak, yetkili makamlar, özellikle sağlık hizmetleri ve sosyal hizmetler, ile adli makamlar ve 16. Maddenin 1 ve 2. fıkralarında belirtilen kişileri takipten sorumlu diğer organlar arasında ortaklık veya diğer işbirliği türlerinin geliştirilmesini sağlar veya iyileştirir.

3- Taraflardan her biri, kendi iç hukukuna uygun olarak, uygun programlar ve tedbirlerin belirlenmesi amacıyla, bu Sözleşme uyarınca belirlenen suçların 16. Maddenin 1 ve 2. fıkralarında belirtilen kişiler tarafından muhtemel tekrarlanma riskleri ve tehlikeliliğinin bir değerlendirmesini öngörür.

4- Taraflardan her biri, kendi iç hukukuna uygun olarak, uygulanan programlar ve tedbirlerin etkinliğinin değerlendirmesini öngörür.

Madde 16- Müdahale programları ve tedbirlerinin alıcıları

1 - Taraflardan her biri, kendi iç hukukuna uygun olarak, bu Sözleşme uyarınca belirlenen suçlardan herhangi biri nedeniyle hakkında ceza davası bulunan kişilerin, savunma hakkına aykırı veya zarar verici olmayan şartlar altında ve adil ve tarafsız bir yargılamanın gerekliliklerine, özellikle masumiyet karinesi ilkesini düzenleyen kurallara saygı içinde, 15. Maddenin I fıkrasında belirtilen programları veya tedbirleri kullanmalarını sağlar.

2- Taraflardan her biri, kendi iç hukukuna uygun olarak, bu Sözleşme uyarınca belirlenen suçlardan herhangi birinden hüküm giyen kişilerin 15. Maddenin 1. fıkrasında belirtilen programları veya tedbirlere katılabilirliklerini sağlar.

3- Taraflardan her biri, kendi iç hukukuna uygun olarak, cinsel davranış problemlerine çözüm bulmak amacıyla cezai sorumluluk yaşının altında olanlar dahil cinsel suç işleyen, çocukların gelişimsel ihtiyaçlarını karşılamak için müdahale programları veya tedbirlerinin geliştirilmesini veya uyarılmasını sağlar.

Madde 17- Bilgi ve rıza

1- Taraflardan her biri, kendi iç hukukuna uygun olarak, 16. maddede belirtilen kendilerine müdahale programları veya tedbirleri Önerilen kişilerin, önerinin nedenleri hakkında tümüyle bilgilendirilmelerini ve program ve tedbir hakkında tam bilgi sahibi olarak rıza göstermelerini sağlar.

2- Taraflardan her biri, kendi iç hukukuna uygun olarak, kendilerine müdahale programları veya tedbirleri önerilen kişilerin bunları reddedebilmelerini ve hüküm giymiş kişiler söz konusu olduğunda, bu reddin muhtemel sonuçlarının farkında olmalarını sağlar.

6. Bölüm - Maddi ceza hukuku

Madde 18- Cinsel istismar

I- Taraflardan her biri aşağıdaki kasti fiilin suç kapsamına girmesini sağlamak için gereken yasal ve diğer tedbirleri alır:

a ulusal hukukun ilgili hükümlerine göre yasal olarak cinsel erginlik yaşına gelmemiş olan bir çocukla cinsel faaliyetlerde bulunmak;

b bir çocukla aşağıdaki yollarla cinsel faaliyette bulunulması halinde:

- zor, güç veya tehdit kullanma; veya

- aile içi dahil, çocuk üzerinde güven, yetki veya etki gerektiren mevki kullanarak istismar; veya

- özellikle bir zihinsel veya fiziksel özürlülük veya bağımlılığı sebebiyle, çocuğun özellikle savunmasız bir durumundan yararlanarak istismar.

2- Yukarıdaki 1. fıkra amacına uygun olarak, Taraflardan her biri bir çocukla cinsel faaliyette bulunmama yasak olduğu yaş alt sınırına karar verir.

3- La fıkrasının hükümleri, küçükler arasında rızaya dayalı cinsel faaliyetleri düzenlemeye yönelik değildir.

Madde 19- Çocuk fuhuşuna ilişkin suçlar

1- Taraflardan her biri, aşağıdaki kasti davranışların suç kapsamına girmesini sağlamak için gereken yasal ve diğer tedbirleri alır:

a bir çocuğu Muş için işe almak veya bir çocuğun fuhuşa katılmasına neden olmak;

b bir çocuğu fuhuş için zorlamak veya bu amaçla, bir çocuk üzerinden kazanç sağlamak veya çocuğu istismar etmek;

c çocuk fuhuşuna başvurmak.

2- Bu madde kapsamında, "çocuk fuhuşu" ifadesi; ödeme olarak para veya herhangi bir ücret ya da bedel verilmesi veya vaat edilmesi karşılığında, bu ödemenin, vadin veya bedelin çocuğa mı yoksa üçüncü bir kişiye mi yapıldığına bakılmaksızın, bir çocuğu cinsel faaliyetler için kullanma eylemi anlamına gelir.

Madde 20- Çocuk pornografisine ilişkin suçlar

1- Taraflardan her biri aşağıdaki kasti davranışın, hakkı olmadan işlenmesi halinde, suç kapsamına girmesini sağlamak için gereken yasal ve diğer tedbirleri alır:

a çocuk pornografisi üretimi;

b çocuk pornografisi teklifi veya sağlanması;

c çocuk pornografisi dağıtımını veya yayınlanması;

d kendisi veya başkası için çocuk pornografisi temin etmek;

e çocuk pornografisine sahip olmak;

f bilgi ve iletişim teknolojileri yoluyla bilerek çocuk pornografisine erişim sağlamak.

2- Bu madde kapsamında, "çocuk pornografisi" ifadesi; görsel olarak bir çocuğun gerçek veya temsili açık cinsel ilişkiye girdiğini ortaya koyan

veya bir çocuğun cinsel organlarının cinsel amaç öncelikli olarak her türlü gösterimini içeren herhangi bir materyali ifade eder.

3- Taraflardan her biri, aşağıda belirtilen pornografik materyallerin üretimi ve sahipliğine la ve e fıkralarını kısmen veya tamamen uygulamama hakkını saklı tutabilir:

- tamamen temsili sunumlardan veya var olmayan bir çocuğun görüntülerinden oluşan;

-18. Maddenin 2. fıkrasının uygulanmasında belirlenen yaşa ulaşmış ve bu görüntüleri kendi nzalanyla ve sadece kendi özel kullanımdan için üretip iyeliklerinde bulunduran çocukları içeren.

4- Taraflardan her biri, l.f. fıkrasını uygulamama hakkını, kısmen veya tamamen, saklı tutabilir koyabilir.

Madde 21- Bir çocuğun pornografik gösterilere katılımına ilişkin suçlar

1- Taraflardan her biri, aşağıdaki kasti fiilin suç kapsamına girmesini sağlamak için gereken yasal ve diğer tedbirleri alır:

a bir çocuğu pornografik gösterilere katılması için işe almak veya bir çocuğun böyle gösterilere katılımına neden olmak:

b bir çocuğu pornografik gösterilere katılması için zorlamak veya bir çocuk üzerinden kazanç sağlamak veya bu amaçla çocuğu her türlü istismar etmek;

c bilerek çocukların katılımını içeren pornografik gösterilere katılmak.

2- Taraflardan her biri, lc fıkrasının çocukları la veya b fıkralarına uygun olarak işe alındığı veya icbar edildiği durumlara uygulanmasını kısıtlama hakkını saklı tutabilir.

Madde 22- Çocukların istismali -

Taraflardan her biri, cinsel amaçlarla, 18. Maddenin 2. fıkrasının uygulanmasında belirlenen yaşa ulaşmamış bir çocuğun katılım olmadan da olsa cinsel sömürü veya cinsel faaliyetlere tanık olmasına kasten neden olmanın suç olarak düzenlenmesi için gereken yasal ve diğer tedbirleri alır.

Madde 23- Çocukları cinsel amaçlar için teşviki

Taraflardan her biri, 18. Maddenin 2. fıkrasının uygulanmasında belirlenen yaşa ulaşmamış bir çocuğa, bilgi ve iletişim teknolojileri yoluyla bir yetişkinin, 18. Maddenin la fıkrası veya 20. Maddenin la fıkrası uyanınca

belirlenen suçlardan herhangi birini işlemek amacıyla kasten buluşma teklifinde bulunmasını, bu teklifi takiben söz konusu buluşmayla sonuçlanacak icra hareketlerinin gerçekleşmesi halinde, suç olarak düzenlemek için gereken yasal ve diğer tedbirleri alır.

Madde 24- İştirak ve teşebbüs

1- Taraflardan her biri, bu Sözleşme uyanca belirlenen suçlardan herhangi birine yardım ve yataklığın kasten işlenmesinin suç olarak düzenlenmesi için gereken yasal ve diğer tedbirleri alır.

2- Taraflardan her biri bu Sözleşme uyanca belirlenen suçlardan herhangi birine teşebbüsün kasten işlenmesinin suç olarak düzenlenmesi için gereken yasal ve diğer tedbirleri alır.

3- Taraflardan her biri, 20. Maddenin lb, d, e ve f fıkraları, 21. Maddenin lc fıkrası, 22 ve 23. Maddeler uyanca belirlenen suçlara ikinci fıkranın kısmen veya tamamen uygulanmaması hakkını saklı tutabilir.

Madde 25- Yargı yetkisi

1- Taraflardan her biri, bu Sözleşme uyarınca belirlenen herhangi bir suçun: a kendi ülkesinde; veya

b o Tarafın bayrağı taşıyan bir gemi üzerinde; veya

c o Tarafın kanunları altında kayıtlı bir hava taşıtının içinde; veya

d kendi vatandaşlarından biri tarafından; veya

e kendi ülkesinde sürekli ikamet adresi olan bir kişi tarafından

işlenmesi halinde, bu suçlar üzerinde yargı yetkisi kurmak için gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

2- Taraflardan her biri, suç kendi vatandaşlarından birine veya kendi topraklarında mutlak ikametgahı olan bir kişiye karşı işlendiğinde, bu Sözleşme uyarınca belirlenen herhangi bir suç hakkında yargı yetkisi kurmak için gereken yasal ve diğer tedbirleri almaya çaba gösterir.

3- Taraflardan her biri, imza sırasında veya onay, kabul, tasdik veya katılım belgelerini tevdi ederken, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine hitaben yazılmış bir beyan yoluyla, bu maddenin le fıkrasında düzenlenen yargılama yetkisi kurallarını uygulamama veya sadece belirli durum ve şartlarda uygulama hakkını saklı tuttuğunu beyan edebilir.

4- Taraflardan her biri, bu Sözleşmenin 18, 19. Maddeleri, 20 Maddesinin la fıkrası ve 21. Maddenin la ve b fıkrası gereğince belirlenen suçların kovuşturulması amacıyla 1d fıkrasının söz konusu olduğu durumlarda

yargılama yetkisinin, fiillerin işlendikleri yerde de suç olarak düzenlenmiş olması şartına bağlı olmamasını sağlamak için gereken yasal ve diğer tedbirleri alır.

5- Taraflardan her biri, imza sırasmda veya onay, kabul, tasdik veya katılım belgelerim tevdi ederken, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine hitaben yazılmış bir beyan yoluyla, 18. Maddenin 1b fıkrasının ikinci ve üçüncü alt paragrafları uyarınca belirlenen suçlara ilişkin bu maddenin 4. paragrafının uygulanmasını sınırlama hakkının vatandaşının mutlak ikametgahının kendi toprakları üzerinde olduğu durumlarla saklı tuttuğunu açıklayabilir.

6- Taraflardan her biri, bu Sözleşmenin 18, 19. maddeleri, 20 maddesinin 1a fıkrası ve 21. maddesi gereğince belirlenen suçların kovuşturulması amacıyla 1d ve e fıkraları söz konusu olduğunda yargılama yetkisinin ancak mağdurun bildirimini veya suçun işlendiği ülkenin şikayeti üzerine kovuşturma açılabilmesi şartına bağlı olmamasını sağlamak için gereken yasal ve diğer tedbirleri alır.

7- Taraflardan her biri, varsayılan suçlunun kendi ülkesinde olduğu ve yalnızca uyruğu nedeniyle sanığı başka bir Tarafa iade etmediği hallerde, bu Sözleşme uyarınca belirlenen suçlar üzerinde yargılama yetkisini kurmak için gereken yasal ve diğer tedbirleri alır.

8- Bu Sözleşme uyarınca, birden çok Tarafın varsayılan bir suç üzerinde yargılama yetkisinin bulunduğunu iddia ettikleri hallerde, ilgili taraflar, uygun olduğu takdirde kovuşturma için en uygun yargı yetkisini belirlemek amacıyla görüşür.

9- Uluslararası hukukun genel kuralları saklı kalmak koşuluyla, bu Sözleşme kendi iç hukuku gereğince bir Taraf tarafından uygulanan herhangi bir cezai yargı yetkisini hariç tutmaz.

Madde 26- Tüzel Kişilerin Sorumluluğu

1- Taraflardan her biri, bu Sözleşme uyarınca öngörülen ve tüzel kişilik içinde aşağıda sayılanlara dayalı olarak lider pozisyonuna sahip herhangi bir gerçek kişi tarafından, tüzel kişilik çıkarına, gerek bireysel gerekse tüzel kişiliğin bir organının parçası sıfatıyla işlenen bir suçtan bir tüzel kişiliğin sorumlu tutulabilmesi için gerekli yasal veya diğer tedbirleri alır:

- a. Tüzel kişiliği temsil gücü
- b. Tüzel kişilik adına karar alma yetkisi
- c. Tüzel kişilik içerisinde kontrol yetkisi

2- Paragraf l'de daha önce öngörülen haller dışında, paragraf l'de bahsedilen gerçek kişinin denetim ve kontrolünün yokluğu, bu tüzel kişiliğin yararına olarak tüzel kişilik otoritesi altında hareket eden bir gerçek kişi tarafından bu Sözleşmeye göre suç sayılan bir eylemin işlenmesini mümkün kılıyorsa, taraflardan her biri tüzel kişiliğin sorumlu tutulabilmesini sağlamak için gerekli yasal ve diğer tedbirleri alır.

3- Tarafın hukuk kurallarına göre tüzel kişiliğin sorumluluğu cezai, hukuki ya da idari olabilir.

4- Bu tür bir sorumluluk, suçu işleyen gerçek kişilerin cezai sorumluluğuna halel getirmez.

Madde 27- Yaptırımlar ve Tedbirler

1- Taraflardan her biri, bu Sözleşmedeki suçların ciddiyeti göz önünde bulundurularak etkin, makul ve caydıcı yaptırımlarla cezalandırılmasını sağlamak için gerekli yasal ve diğer tedbirleri alır. Bu yaptırımlar, suçlu iadesine yol açabilecek hürriyeti bağlayıcı cezalar da içerir.

2- Taraflardan her biri, 26. madde uyanca sorumlu görülen tüzel kişilere cezai ve cezai olmayan para cezalarını ve özellikle aşağıda sıralanan tedbirler gibi başka tedbirleri de içeren etkin, orantılı ve caydıcı yaptırımların uygulanmasını sağlamak için gerekli yasal ve diğer tedbirleri alır:

- a. Kamusal menfaatlerden ve yardımından men;
- b. Ticari faaliyetlerden devamlı ya da geçici olarak men;
- c. Adli denetim altına almak;
- d. Tasfiye.

3- Taraflardan her biri;

a. -Bu Sözleşmedeki suçların işlenmesinde veya işlenmesine yardım için kullanılan mallar, belgeler ve diğer araçlara

-bu tür suçlardan elde edilen kazanca veya değeri bu tür kazanca denk gelen mal varlığına el koyma ve bunların müsaderesi için;

b. Bu Sözleşmedeki suçların işlenmesi için kullanılan her hangi bir müessesenin, iyi niyetli üçüncü kişilerin haklarına halel getirmeksizin, geçici ya da daimi olarak kapatılmasını ya da suçlunun çocuklarla teması içeren ve icrası sırasında suçların işlendiği mesleki veya gönüllü faaliyetlerden men edilmesini sağlamak için gerekli yasal ve diğer tedbirleri alır.

4- Taraflardan her biri, faille ilgili olarak velayet hakkının kaldırılması ya da hükümlü kişilerin gözetimi veya denetimi gibi başka tedbirler benimseyebilir.

5- Taraflardan her biri, bu madde uyarınca müsadere edilen mal varlığı veya suçtan elde edilen kazancın, bu Sözleşme uyarınca öngörülen suçların mağdurları için önleme ve yardım programlarını finanse etmek üzere özel bir fona tahsis edilmesini sağlayabilir.

Madde 28- Ağırlaştırıcı durumlar

Taraflardan her biri, aşağıdaki durumların, suçu oluşturan unsurların bir parçası olmadıkları takdirde, iç hukukun ilgili hükümlerine uygun olarak, bu Sözleşmedeki suçlara ilişkin yaptırımlara karar verilirken ağırlaştırıcı durum olarak değerlendirilmesini sağlamak için gerekli yasal ve diğer tedbirleri alır:

- a. Suç mağdurun fiziksel ve akıl sağlığını ciddi olarak zarar vermişse;
- b. Suçun öncesinde veya beraberinde işkence veya ciddi şiddet eylemleri olduysa;
- c. Suç özel olarak savunmasız bir mağdura karşı işlenmişse;
- d. Suç ailenin bir üyesi tarafından, çocukla beraber yaşayan bir şahıs ya da yetkisini kötüye kullanan bir kişi tarafından işlenmişse;
- e. Suç beraber hareket eden birkaç kişi tarafından işlenmişse;
- f. Suç bir suç örgütü çerçevesinde işlenmişse;
- g. Fail daha önce aynı türden bir suçtan hüküm giymişse. Madde 29-Önceki mahkumiyetler

Taraflardan her biri, yaptırımlara karar verirken bu Sözleşme uyarınca öngörülen suçlara ilişkin olarak başka bir Tarafça alınan nihai kararları göz önüne alma imkanını sağlayıcı gerekli yasal ve diğer tedbirleri alır.

7. Bölüm- Soruşturma, Kovuşturma ve Usul Hukuku

Madde 30-İlkeler

1- Taraflardan her biri soruşturmanın ve ceza davasının çocukların yüksek menfaatlerine uygun ve haklarına saygı içinde yürütülmesini sağlamak için gerekli yasal ve diğer tedbirleri alır.

2- Taraflardan her biri, soruşturma ve ceza davasının çocuğun yaşadığı travmayı ağırlaştırmamasını ve uygun olduğunda cezai cevaba yardımın eşlik etmesini sağlayarak mağdurlara karşı koruyucu bir yaklaşım benimser.

3- Taraflardan her biri soruşturma ve ceza davalarının öncelikli olarak ele alınmasını ve haksız gecikmeler olmaksızın yerine getirilmesini sağlar.

4- Taraflardan her biri, bu bölüm altındaki tedbirlerin İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Sözleşmesinin 6. Maddesine uygun olarak adil ve tarafsız yargılamanın gerekleri ve savunma haklarına hâlel getirmemesini sağlar.

5- Taraflardan her biri, kendi iç hukukun temel kurallarına uygun olarak,

- Bu Sözleşme uyanca öngörülen suçların mümkün olduğunda gizli operasyonlara da izin vererek etkin bir şekilde soruşturulması ve kovuşturulmasını sağlamak;

- Madde 20'deki suçların mağdurları, özellikle bilgi ve iletişim teknolojileri yoluyla yayınlanan veya iletilen fotoğraf ve görüntü kayıtları gibi çocuk pornografisi materyallerini analiz ederek belirlemek için birimler ve soruşturma hizmetleri sağlamak için gerekli yasal ve diğer tedbirleri alır.

Madde 31- Genel koruma tedbirleri

1- Taraflardan her biri, mağdurları özellikle tanık sıfatıyla hak ve çıkarlarını korumak için soruşturma ve cezai davalarda her aşamasında, özellikle aşağıda belirtilen yollarla gerekli yasal ve diğer tedbirleri alır:

a. Mağdurları, ifade sırasındaki hakları ve kendilerine tahsis edilen hizmetler ve böyle bir bilgiyi istemediklerini ifade etmedikleri sürece şikâyetleri konusundaki gelişmeler, ücretler, soruşturma ve davanın genel seyri ve bu aşamalarda rolleri ile davaların sonuçları hakkında bilgilendirmek;

b. En azından mağdurları ve ailelerinin tehlikede olabileceği durumlarda, yargılanan ya da hüküm giyen kişinin geçici ya da tamamen serbest bırakıldığı konusunda gerektiğinde bilgilendirilebilmelerini sağlamak;

c. İç hukukun usul kurallarına uygun şekilde, delillerden haberdar olmaları, delil sağlamaları ve görüşlerinin, ihtiyaçları ve endişelerinin doğrudan ya da bir aracı ile alınması ve değerlendirilmesi yöntemlerini seçmelerini sağlamak;

d. Hak ve çıkarları tam olarak temsil edilmesi ve dikkate alınması için uygun destek hizmetlerini sağlamak;

e. Mahremiyetlerini, kimliklerini ve görünüş şekillerini korumak ve iç hukuka uygun tedbirler alarak kimliklerinin tespit edilmesine yol açacak her türlü bilginin yayılmasını engellemek;

f. Kendilerinin, ailelerinin ve tanıklarının yıldırma, kisas ve çifte mağduriyetten korunmalarını sağlamak;

g. Yetkili makamlar, çocuğun yüksek çıkarları ya da soruşturma veya kovuşturmanın gerekleri için başka türlü karar vermedikçe mağdurların ve failerin soruşturma ve mahkeme binalarında doğrudan temasta olmalarını sağlamak;

2- Taraflardan her biri mağdurlara, yetkili makamlarla ilk temaslarından itibaren ilgili adli ve idari işlemler hakkında bilgi almalarını garanti eder.

3- Taraflardan her biri mağdurların, ceza davasında taraf sıfatı alabilecek konumda iseler, şartlarını haiz oldukları takdirde, ücretsiz olarak adli yardım almalarını sağlar.

4- Taraflardan her biri, iç hukuka göre mağdur bir ceza davasında taraf olabilecek durumdaysa ve velisi olan kişiler çocukla aralarındaki çıkar çatışmasının sonucu olarak bu davada çocuğu temsil etme yetkisinden yoksun bırakılmışsa, adli makamların mağdur için özel bir temsilci tayin etmesini sağlar.

5- Taraflardan her biri, yasal ya da diğer tedbirler yoluyla ve iç hukukunun öngördüğü şartlara uygun olarak, grup, vakıf, dernek veya devlete bağlı örgütler ya da sivil toplum örgütlerinin işbu Sözleşmedeki suçlarla ilgili cezai işlemler boyunca buna rıza gösteren mağdurlara yardım ve destek sağlamalarına imkan tanır.

6- Taraflardan her biri bu maddenin hükümlerine uygun olarak mağdurlara verilen bilginin yaşlarına ve olgunluklarına uygun şekilde ve anlayabildikleri dilde verilmesini sağlar.

Madde 32- İşlemlerin Başlatılması

Taraflardan her biri işbu Sözleşmedeki suçların soruşturulması ve kovuşturulmasının mağdur tarafından yapılan bir açıklama ya da suçlamaya dayandırılmamasını ve mağdur ifadelerini geri alsa bile işlemlerin devam etmesini sağlamak için gerekli yasal ve diğer tedbirleri alır.

Madde 33- Zaman Aşımı

Taraflardan her biri, Madde 18, 19 paragraf I.a ve b ile madde 21 paragraf I.a ve b maddelerinde düzenlenen suçlar bağlamında başlatılacak takibat işlemleri için zamanaşımı süresinin, mağdur, reşit yaşa geldikten sonra ve söz konusu suçun ağırlığıyla orantılı olarak etkili takibat işlemlerinin başlatılmasına izin verilmesini sağlayacak yeterli sürenin verilmesini temin için gerekli yasal ve diğer tedbirleri alır.

Madde 34- Soruşturmalar

1- Taraflardan her biri, soruşturmalarından sorumlu kişilerin, birimlerin ya da servislerin çocukların cinsel sömürü ve istismarı ile mücadele alanında uzmanlaşmış olmaları ya da kişilerin bu amaçla eğitilmiş olmaları için gerekli tedbirleri kabul eder. Bu birim ve servisler yeterli mali kaynaklara sahip olmalıdırlar.

2- Taraflardan her biri mağdurun gerçek yaşıyla ilgili belirsizliğin cezai soruşturmanın başlatılmasına engel olmamasını sağlamak için gerekli yasal ve diğer tedbirleri alır.

Madde 35- Çocuğun ifadesinin alınması

1- Taraflardan her biri aşağıdakileri sağlamak için gerekli yasal ve diğer tedbirleri alır:

- a. Çocukla yapılacak mülakatın, yetkili makamlara vakalar bildirildikten sonra haksız bir gecikme olmaksızın gerçekleştirilmesi;
- b. Çocukla yapılacak mülakatın” gerekli görülüyorsa, bu amaçla tasarlanmış ya da uygun hale getirilmiş binalarda gerçekleştirilmesi;
- c. Çocukla yapılacak mülakatın bu amaçla eğitilmiş profesyoneller tarafından gerçekleştirilmesi;
- d. Mümkün ve uygunsa, çocukla yapılacak bütün mülakatların aynı kişiler tarafından gerçekleştirilmesi;
- e. Çocukla yapılacak mülakatların cezai işlemlerin amacı için gerekli olan kadar ve mümkün olduğunca sınırlı tutulması;
- f. Çocuğa, yasal temsilcisinin ya da uygun olduğu takdirde kendi seçeceği bir yetişkinin, bu kişiye yönelik aksi yönde bir karar alınmamışsa, eşlik etmesi.

2- Taraflardan her biri, mağdurla ya da çocuk tanıkla yapılan tüm mülakatların sesli görüntülü olarak kaydedilmesini ve bu kayıtların gerektiğinde iç hukuktaki kurallara uygun olarak mahkeme işlemlerinde delil olarak kabul edilmesini sağlamak için gerekli yasal ve diğer tedbirleri alır.

3- Mağdurun yaşı konusunda bir belirsizlik ve mağdurun çocuk olduğuna inanılacak sebepler var ise, yaşının doğrulanması beklenilirken paragraf 1 ve 2'deki tedbirler uygulanır.

Madde 36- Ceza mahkemesi işlemleri

1- Taraflardan her biri, hukuki mesleklerin bağımsızlığını yöneten kurallara saygı içinde, çocuk hakları ve çocukların cinsel sömürü ve istismar

konusunda eğitimlerin ceza mahkemesi işlemlerine katılan bütün kişiler, özellikle de hakim, savcı ve avukatlar için temin edilmesini sağlamak amacıyla gerekli yasal ve diğer tedbirleri alır.

2- Taraflardan her biri, iç hukukundaki kurallara göre, aşağıdakilerin sağlanması için gerekli yasal ve diğer tedbirleri alır:

- a. Hakimin duruşmayı kamuya kapalı olarak gerçekleştirebilmesi;
- b. Mağdurun duruşma salonunda fiziksel olarak bulunmadan, özellikle uygun iletişim teknolojileri aracılığıyla, dinlenilebilmesi

8. Bölüm- Verilerin kaydedilmesi ve saklanması

Madde 37- Hüküm giymiş cinsel suç failleri hakkındaki ulusal verilerin kaydedilmesi ve saklanması

1- İşbu Sözleşmedeki suçların engellenmesi ve kovuşturulması için taraflardan her biri, iç hukuklarında kişisel verilerin korunması hakkındaki hükümlere ve diğer uygun kural ve garantilere uygun olarak, işbu Sözleşmedeki suçlardan birinden hüküm giymiş bir şahsın kimliği ve genetik profili (DNA) ile ilgili verinin toplanması ve saklanması için gerekli yasal ve diğer tedbirleri alır.

2- Taraflardan her biri, imza tarihinde ya da onay, kabul, tasdik veya katılım belgelerini teslim ederken, Avrupa Konseyi Genel Sekreterliğine paragraf 1'deki amaç için sorumlu tek ulusal makamın ismini ve adresini verir.

3- Taraflardan her biri, paragraf 1'de bahsedilen bilgilerin iç hukukunda ve ilgili uluslararası belgelerde belirlenen koşullara uygun olarak bir başka Tarafın yetkili makamına aktarılmasını sağlamak için gerekli yasal ve diğer tedbirleri alır.

9. Bölüm- Uluslararası İşbirliği

Madde 38- Uluslararası işbirliği için genel ilke ve tedbirler

1- Taraflar işbu Sözleşmenin hükümleri uyanınca ve tek ya da iki taraflı mevzuat ve iç hukuklar temelinde mutabık kalınmış ilgili uygulanabilir uluslararası ve bölgesel belge ve düzenlemelerin uygulanması yoluyla, aşağıdaki amaçlar doğrultusunda mümkün olduğunca işbirliği yaparlar:

- a. Çocuklara yönelik cinsel sömürü ve istismar engelleme ve mücadele;
- b. Mağdurların koruma ve yardım sağlama;
- c. İşbu Sözleşmedeki suçlara ilişkin soruşturma ve işlemler yürütme;

2- Taraflardan her biri bu Sözleşmedeki suçların ikamet ettikleri ülkenin dışında bir Tarafın topraklarındaki mağdurlarının ikamet ettikleri Devletin yetkili makamları önünde şikayette bulunabilmelerini sağlamak için gerekli yasal ve diğer tedbirleri alır.

3- Bir anlaşmanın varlığı şartıyla cezai konularda karşılıklı adli yardım ya da iade gerçekleştiren bir Taraf, bu tür bir anlaşma imzalamadığı bir Taraftan adli yardım ya da iade talebi alırsa, işbu Sözleşme kapsamındaki suçlar için bu Sözleşmeyi cezai konularda adli yardımlaşma ve iade için yasal temel olarak alabilir.

4- Taraflardan her biri, uygun olan hallerde, üçüncü ülkeler yararına düzenlenen gelişim için yardım programları içine çocuklara yönelik cinsel sömürü ve istismarı önlenmesi ve bunlarla mücadeleyi entegre etmeye çalışır.

10. Bölüm- İzleme Mekanizması

Madde 39- Taraflar Komitesi

1- Taraflar Komitesi Sözleşme Taraflarının temsilcilerinden oluşur.

2- Taraflar Komitesi Avrupa Konseyi Genel Sekreteri tarafından toplanır, ilk toplantısı işbu Sözleşmenin onuncu imzayla yürürlüğe girmesinden sonraki bir yıl içerisinde gerçekleştirir. Daha sonra ise Genel Sekreterin ya da Tarafların en az üçte birinin talebi ile toplanır.

3- Taraflar Komitesi kendi iç usulünü benimser.

Madde 40- Diğer temsilciler

1- Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi, İnsan Hakları Komiseri, Avrupa Suç Sorunları Komitesi (CDPC) ve bunların yanı sıra diğer ilgili Avrupa Konseyi hükümetlerarası komitelerinin her biri Taraflar Komitesine bir temsilci atar.

2- Bakanlar Komitesi, Taraflar Komitesine danıştıktan sonra Avrupa Konseyinin diğer organlarını bu sonuncuya bir temsilci tayin etmeye davet edebilir.

3- Sivil toplum temsilcileri, özellikle de sivil toplum örgütleri, Avrupa Konseyinin ilgili kurallarıyla oluşturulan usulleri takip ederek Taraflar Komitesine gözlemci olarak katılabilirler.

4- Paragraf 1-3 kapsamında atanan temsilciler Taraflar Komitesinin toplantılarına oy hakları olmadan katılırlar.

Madde 41- Taraflar Komitesinin görevleri

1- Taraflar Komitesi Sözleşmenin uygulanışını izler. Taraflar Komitesinin usul kuralları, Sözleşmenin uygulanışını değerlendirmekte kullanılan usulleri belirler.

2- Taraflar Komitesi, Devletlerin çocukların cinsel sömürü ve istismarı engelleme kapasitelerini geliştirmek için aralarında bilgi, deneyim ve iyi uygulamaların değişimini, bunların toplanmasını ve analizini kolaylaştırır.

3- Taraflar Komitesi ayrıca uygun olduğunda;

a. İşbu Sözleşme altında yapılan çekinceler veya bildirelerin etkisi ve problemlerin belirlenmesi dahil olmak üzere işbu Sözleşmenin etkin olarak kullanımı ve uygulanmasını kolaylaştırır;

b. İşbu Sözleşmenin uygulanışına ilişkin her hangi bir sorunla ilgili görüş bildirir ve önemli hukuksal, politik veya teknolojik gelişmeler hakkında bilgi alışverişi sağlar.

(Bu dokümanın tam metni ICD-IMEX 'ye işlenmiştir. * (c) 1998 - 2011)

4- Taraflar Komitesine işbu maddeden doğan görevlerini yerine getirmede Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği yardım eder.

5- Avrupa Suç Sorunları Komitesi (CDPC) bu maddenin 1, 2 ve 3. paragraflarında bahsedilen faaliyetlerden düzenli aralıklarla bilgilendirilir.

11. Bölüm- Diğer uluslararası belgelerle ilişki

Madde 42- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Çocuk Satışı, Çocuk Fuhuşu ve Çocuk Pornografisi Ek Protokolü ile ilişki

İşbu Sözleşme, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Çocuk Satışı, Çocuk Fuhuşu ve Çocuk Pornografisi Ek Protokolünden doğan hak ve yükümlülükleri etkilemez; Sözleşmenin amacı bu belgelerle inşa edilen korumayı güçlendirmek ve içerdikleri standarttan geliştirmek ve tamamlamaktır.

Madde 43- Diğer uluslararası belgelerle ilişki

1- İşbu Sözleşme, Taraf ülkelerin taraf oldukları ya da olacakları ve işbu Sözleşme kapsamındaki konularda hüküm içeren ve cinsel istismar ve sömürünün çocuk mağdurları için daha geniş koruma ve yardım sağlayan diğer uluslararası belgelerin hükümlerinden doğan hak ve yükümlülükleri etkilemez,

2- İşbu Sözleşme Tarafları, bu Sözleşmenin ele aldığı konularla ilgili olarak, hükümlerini desteklemek ve güçlendirme ve içerdiği ilkelerin uygu-

lanmasını kolaylaştırmak için kendi aralarında ikili ya da çoklu anlaşmalar imzalayabilirler.

3- Avrupa Birliği üyesi olan Taraflar, karşılıklı ilişkilerinde, işbu Sözleşmenin amaç ve hedeflerine ve diğer Taraflarla tam olarak uygulanışına hanel getirmeden, belirli bir duruma ilişkin uygulanabilir ve konuyla ilgili Topluluk ve Avrupa Birliği kuralları varsa bu Topluluk ve Avrupa Birliği kurallarına uyarlar.

12. Bölüm- Sözleşmede yapılacak değişiklikler

Madde 44- Değişiklikler

4- Tarafların herhangi biri tarafından işbu Sözleşmede yapılacak değişiklik teklifleri, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine bildirilmeli ve Sekreter tarafından Avrupa Konseyi Üye Devletlerine, imzalayan tüm Devletlere, taraf tüm devletlere, Avrupa Topluluğuna, 45'inci maddenin l'inci paragrafı uyanca Sözleşmeyi imzalamaya çağmlan Devletler ve 46'ıncı maddenin l'inci paragrafı uyanca işbu sözleşmeyi kabule çağırılan Devletlere iletilir.

5- Taraflardan birinin teklif ettiği değişiklik Avrupa Suç Sorunlan Komitesi'ne (CDPC) iletilir ve bu Komite Bakanlar Komitesine teklif edilen bu değişiklik ile ilgili görüşünü sunar.

6- Bakanlar Komitesi, teklif edilen değişikliği ve CDPC tarafından sunulmuş görüşleri değerlendirir ve işbu Sözleşmeye taraf olan üye olmayan Devletlere danıştıktan sonra değişikliği onaylayabilir.

7- 3. Paragrafa uygun olarak Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen değişiklik metni Tarafların kabulüne sunulur.

8- 3. paragrafa uygun olarak Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen herhangi bir değişiklik, bütün Taraflann Genel Sekretere değişikliği kabul ettiklerini bildirdikleri tarihten sonra bir aylık sürenin geçmesini takiben gelen ayın ilk günü yürürlüğe girer.

13. Bölüm- Nihai Hükümler

Madde 45- Sözleşmenin İmzalanması ve Yürürlüğe Girmesi

1- İşbu Sözleşme, Avrupa Konseyi Üye Devletlerinin, hazırlanışına katılan üye olmayan Devletlerin ve Avrupa Topluluğunun imzasına açıktır.

2- İşbu Sözleşme onay, kabul veya tasdike tabidir. Onay, kabul veya tasdik belgeleri Avrupa Konseyi Genel Sekreterliğine bildirilir.

3- İşbu Sözleşme en az 3 Avrupa Konseyi üye Devleti dahil olmak üzere imzası bulunan 5 ülkenin 2. Paragraftaki hükümlere göre Sözleşmeye

bağlı kalacağını bildirdiği tarihten sonra üç aylık sürenin bitmesini takiben gelen ayın ilk günü yürürlüğe girer.

4- Paragraf 1 'de bahsedilen veya Avrupa Topluluğuna üye Sözleşmeye bağlı kalma rızası gösteren her hangi bir Devlet için Sözleşme, onay, kabul veya tasdik belgelerinin teslim tarihinden sonra üç aylık sürenin bitmesini takiben gelen ayın ilk günü yürürlüğe girer.

Madde 46- Sözleşmeye Katılım

1- İşbu Sözleşme yürürlüğe girdikten sonra, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Taraflara danışarak ve onların oybirliğiyle nzalanm alarak, Sözleşmenin hazırlanışına

katılmayan ve Avrupa Konseyi üyesi olmayan her hangi bir Devleti, Avrupa Konseyi Tüzüğü'nün 20. Maddesinin d bendinde belirtilen çoğunluk tarafından ve Bakanlar Komitesinde yer alma hakkı bulunan Tarafların temsilcilerinin oybirliği ile alman bir kararla Sözleşmeyi kabul etmeye davet eder.

2- Sözleşmeyi kabul eden her hangi bir Devlet için Sözleşme, katılım belgelerinin Avrupa Konseyi Genel Sekreterliğine iletildiği tarihten sonra üç aylık sürenin bitmesini takiben gelen ayın ilk günü yürürlüğe girer.

Madde 47- Ülke Katılımı

1. Her Devlet veya Avrupa Topluluğu imza sırasında veya onay, kabul, tasdik ve katılım belgelerini verirken, işbu Sözleşmenin uygulanacağı toprakları belirleyebilir.

2. Her Devlet, daha sonraki bir tarihte Avrupa Konseyi Genel Sekreterliğine bir bildiriyle işbu Sözleşmenin bildiriğinde belirtilmiş başka topraklarda ve uluslararası ilişkilerinden sorumlu olduğu ya da adına girişimde bulunabildiği başka topraklarda da uygulanacağı bildirebilir. Bu tür bir toprak için Sözleşme, Genel Sekreterliğin bu tür bir tebliği aldığı tarihten sonra üç aylık sürenin geçmesini takip eden ayın ilk günü yürürlüğe girer.

3. Yukarıdaki iki paragrafta bahsi geçen her tür bildiri, bu tür bildiri-lerde belirlenen toprak parçası açısından, Genel Sekretere gönderilecek bir tebliğ ile geri çekilebilir. BU geri çekme, Genel Sekreterin bu tebliği aldığı tarihten sonra "üç aylık sürenin geçmesini takip eden aym ilk günü yürürlüğe girer.

Madde 48- Çekinceler

Açıkça belirtilen çekinceler dışında işbu Sözleşmenin her hangi bir hükümüne ilişkin hiçbir çekince yapılamaz. Çekince her zaman geri çekilebilir.

Madde 49- Fesih

1. Herhangi bir Taraf Devlet, Avrupa Konseyi Genel Sekreterliğine yapacağı bir bildirimle her zaman işbu Sözleşmeyi feshedebilir.
2. Fesih, Genel Sekreterlik tarafından tebliğin alındığı tarihi izleyen üç aylık dönemi takiben gelen ayın ilk günü geçerlik kazanır.

Madde 50- Bildirim

Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Avrupa Konseyi Üye Devletlerine, işbu Sözleşmeyi imzalayan, Taraf Devlet, Avrupa Topluluğu ve Madde 45 hükümleri uyarınca Sözleşmeyi imzalamaya davet edilmiş her Devlete ve Madde 46 hükümleri uyarınca işbu Sözleşmeyi kabule çağırılan her Devlete aşağıdakileri tebliğ eder:

- a. Bütün imzalar
- b. Onay, kabul, tasdik ve katılım belgelerinin teslimi
- c. Madde 45 ve 46'da belirtilen Sözleşmenin yürürlüğe giriş tarihi
- d. Madde 44 uyarınca yapılan değişiklikler ve bu değişikliklerin yürürlüğe giriş tarihi
- e. Madde 48 altında yapılan çekinceler
- f. Madde 49 hükümleri uyarınca yapılan fesih duyurulan
- g. İşbu sözleşmeyle ilgili başka kanun, tebligat ve bildirimler

Tek nüsha olarak Avrupa Konseyi arşivlerine teslim edilmek üzere her iki metin de orijinal kabul edilecek şekilde İngilizce ve Fransızca olarak 25 Ekim 2007'de Lanzarote'de imzalanmıştır. Avrupa Konseyi Genel Sekreteri onaylanmış nüshaları Avrupa Konseyi üye Devletlerinin her birine, bu Sözleşmenin hazırlanmasına katkıda bulunmuş olan Avrupa Konseyi üyesi olmayan Devletlere, Avrupa Topluluğuna ve bu Sözleşmeye katılmaya davet edilmiş olan Devletlere iletacaktır.

KADINA YÖNELİK ŞİDDET VE AİLE İÇİ ŞİDDETİN ÖNLENMESİ VE BUNLARLA MÜCADELEYE DAİR AVRUPA KONSEYİ SÖZLEŞMESİ (İstanbul Sözleşmesi)

Karar Sayısı: 2012/2816

11 Mayıs 2011 tarihinde İstanbul'da imzalanan ve 24/11/2011 tarihli ve 6251 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan ekli "Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi"nin onaylanması; Dışişleri Bakanlığının 12/1/2012 tarihli ve HUM/7771842 sayılı yazısı üzerine, 31/5/1963 tarihli ve 244 sayılı Kanunun 3 üncü maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 10/2/2012 tarihinde kararlaştırılmıştır

Giriş

Avrupa Konseyi üye devletleri ve sözleşmeye imza koyan diğerleri,

İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme (ETS No. 5, 1950) ve ek Protokolleri, Avrupa Sosyal Bildirgesi (Şartı) (ETS No. 35, 1961, 1996'da gözden geçirildi, ETS No. 163), İnsan Ticaretine Karşı Avrupa Konseyi Sözleşmesi (CETS No. 197, 2005) ve Çocukların Cinsel Suistimale ve Cinsel İstismara Karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesini (CETS No. 201, 2007) hatırd tutarak;

Avrupa Konseyi Bakanları Komitesinin Avrupa Konseyi üye devletlerine gönderdiği aşağıdaki tavsiye kararlarını hatırd tutarak: Kadınların şiddete karşı korunmasına ilişkin Rec(2002)5 sayılı Tavsiye Kararı, toplumsal cinsiyet standartları ve mekanizmalarına ilişkin CM/Rec(2007)17 sayılı Tavsiye Kararı, kadın ve erkeklerin çatışmayı önleme ve sona erdirme ve barışı oluşturmadaki rolüne ilişkin CM/Rec(2010)10 sayılı Tavsiye Kararı ve ilgili diğer tavsiye kararları; Kadına karşı şiddet konusunda önemli standartlar oluşturan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin giderek genişleyen içtihat hukukunu göz önüne alarak;

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (1966), Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (1966), Kadına Karşı Her Türlü Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ("CEDAW", 1979) ve İhtiyari Protokolünün yanı sıra CEDAW Komitesinin kadınlara karşı şiddete ilişkin 19 No.lu Genel Tavsiye Kararı, Çocuk Haklarına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (1989)

ve İhtiyari Protokolleri (2000) ve Engellilerin Haklarına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesini (2006) göz önüne alarak;

Özellikle Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Anlaşmasını (2002) göz önüne alarak;

Özellikle Sivil Şahısların Harp Zamanında Korunmasıyla ilgili Cenevre Sözleşmesini (IV) ve sözleşmenin ilgili I ve II no.lu Ek Protokollerini ve uluslararası insani haklarının temel ilkelerini hatırd tutarak;

Kadına karşı şiddetin ve aile içi şiddetin her türünü kınayarak;

Kadınlarla erkekler arasında de jure ve de facto eşitliğin gerçekleştirilmesinin kadına karşı şiddetin önlenmesinde temel bir unsur olduğunun bilincinde olarak;

Kadına karşı şiddetin, kadınlarla erkekler arasında tarihten gelen eşit olmayan güç ilişkilerinin bir tezahürü olduğunu ve bu eşit olmayan güç ilişkilerinin, erkeklerin kadınlara üstünlüğüne, kadınlara karşı ayrımcılık yapmalarına ve kadınların tam anlamıyla ilerlemelerinin engellenmesine yol açtığı bilincinde olarak;

Kadına karşı şiddetin yapısal özelliğinin toplumsal cinsiyete dayandığını ve kadına karşı şiddetin, kadınların erkeklere nazaran daha ast bir konuma zorlandıkları en önemli sosyal mekanizmalardan biri olduğunun bilincinde olarak;

Kadınların ve genç kızların aile içi şiddet, cinsel taciz, ırza geçme, zorla evlendirme, sözde “namus” adına işlenen suçlara ve kadınların ve genç kızların insan haklarının ciddi bir biçimde ihlalini oluşturan ve kadınlarla erkekler arasında eşitliğin sağlanmasının önünde büyük bir engel olan kadın sünneti gibi ciddi şiddet türlerine sıklıkla maruz kaldığının çok büyük bir kaygıyla bilincinde olarak;

Silahlı çatışmalarda sivil halkı ve özellikle de kadınları yaygın veya sistematik ırza geçme ve cinsel şiddet şeklinde etkileyen, devam edegelen insan hakları ihlallerinin mevcudiyetinin ve gerek çatışmalar esnasında gerekse çatışmalardan sonra toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin artma potansiyelinin bilincinde olarak;

Kadınların ve genç kızların erkeklerden daha fazla oranda toplumsal cinsiyete dayalı şiddet riskine maruz kaldıklarının ve erkeklerin de aile içi şiddetin mağdurları olabileceğinin bilincinde olarak;

Çocukların, aile içi şiddetin tanığı olmak da dahil olmak üzere, aile içi şiddetin mağduru olduklarının bilincinde olarak;

Kadına karşı şiddet ve aile içi şiddetten arınmış bir Avrupa yaratmayı hedef edinerek,

Aşağıdaki hususlarda görüş birliğine varmışlardır:

Bölüm I

Maksatlar, tanımlar, eşitlik ve ayrımcılık yapılmaması, genel yükümlülükler

Madde 1 – Sözleşmenin Maksatları

1. Bu sözleşmenin maksatları şunlardır:
 - a. kadınları her türlü şiddete karşı korumak ve kadına karşı şiddeti ve aile içi şiddeti önlemek, kovuşturmak ve ortadan kaldırmak;
 - b. kadına karşı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve kadınları güçlendirmek de dahil olmak üzere, kadınlarla erkekler arasında önemli ölçüde eşitliği yaygınlaştırmak;
 - c. kadına karşı şiddet ve aile içi şiddetin tüm mağdurlarının korunması ve bunlara yardım edilmesi için kapsamlı bir çerçeve, politika ve tedbirler tasarlamak;
 - d. kadına karşı şiddeti ve aile içi şiddeti ortadan kaldırma amacıyla uluslararası işbirliğini yaygınlaştırmak;
 - e. Kadına karşı şiddet ve aile içi şiddetin ortadan kaldırılması için bütüncül bir yaklaşımın benimsenmesi maksadıyla kuruluşların ve kolluk kuvvetleri birimlerinin birbiriyle etkili bir biçimde işbirliği yapmalarına destek ve yardım sağlamak. 2 Tarafların söz konusu Sözleşmenin hükümlerini etkili bir biçimde uygulamalarını sağlama amacıyla bu Sözleşmede spesifik bir izleme mekanizması oluşturulmuştur.

Madde 2 – Sözleşmenin Kapsamı

1. Bu Sözleşme, aile içi şiddet de dahil olmak üzere, kadınları orantısız bir biçimde etkileyen, kadına karşı her türlü şiddet için geçerli olacaktır.
2. Taraflar bu Sözleşmeyi tüm aile içi şiddet mağdurları için uygulamaya teşvik edilir. Taraflar bu Sözleşmenin hükümlerinin uygulanmasında toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin kadın mağdurlarına özel olarak dikkat göstereceklerdir.
3. Bu Sözleşme, barış zamanında ve silahlı çatışma durumlarında geçerli olacaktır.

Madde 3 – Tanımlar

Bu Sözleşme maksatlarıyla:

- a. “kadına karşı şiddetten”, kadınlara karşı bir insan hakları ihlali ve ayrımcılık anlaşılacak ve bu terim, ister kamu ister özel yaşamda meydana

gelsinler, söz konusu eylemlerde bulunma tehdidi, zorlama veya özgürlüğün rastgele bir biçimde kısıtlanması da dahil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar ve acı verilmesi sonucunu doğuracak toplumsal cinsiyete dayalı tüm şiddet eylemleri olarak anlaşılacaktır;

b. “aile içi şiddet”, eylemi gerçekleştiren, mağdurla aynı ikametgahı paylaşmakta olsun veya olmasın veya daha önce paylaşmış olsun veya olmasın, aile içinde veya aile biriminde veya mevcut veya daha önceki eşler veya birlikte yaşayan bireyler arasında meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet eylemleri olarak anlaşılacaktır;

c. “toplumsal cinsiyet”, herhangi bir toplumun, kadınlar ve erkekler için uygun olduğunu düşündüğü sosyal anlamda oluşturulmuş roller, davranışlar, faaliyetler ve özellikler olarak anlaşılacaktır;

d. “kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddet”, bir kadına karşı, kadın olduğu için yöneltilen veya kadınları orantısız bir biçimde etkileyen şiddet olarak anlaşılacaktır;

e. “mağdur”, a ve b fıkralarında belirtilen davranışlara maruz kalan herhangi bir şahıs olarak anlaşılacaktır;

f. “kadın” terimi, 18 yaşından küçük kızları da kapsayacaktır.

Madde 4 – Temel haklar, eşitlik ve ayrımcılık yapılmaması

1. Taraflar herkesin, özellikle de kadınların, gerek kamu gerekse özel alanda şiddete maruz kalmaksızın yaşama hakkını yaygınlaştırmak ve korumak için gerekli olan yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır.

2. Taraflar, kadınlara karşı her türlü ayrımcılığı kınayacak ve ayrımcılığı önlemek üzere, özellikle aşağıdakiler dahil olmak üzere, gerekli yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır:

– ulusal anayasalarında veya ilgili diğer mevzuata kadın erkek eşitliği ilkesini dahil edecek ve bu ilkenin uygulamada gerçekleştirilmesini temin edeceklerdir;

– yerine göre, yaptırımların uygulanması yolu da dahil olmak üzere, kadınlara karşı ayrımcılığı yasaklayacaklardır;

– kadınlara karşı ayrımcılık yapan yasa ve uygulamaları yürürlükten kaldıracaklardır.

3. Taraflar bu Sözleşme hükümlerinin, özellikle de mağdurların haklarını korumaya yönelik tedbirlerin, cinsiyet, toplumsal cinsiyet, ırk, renk, dil,

din, siyasi veya başka tür görüş, ulusal veya sosyal köken, bir ulusal azınlıkla bağlantılı olma, mülk, doğum, cinsel yönelim, toplumsal cinsiyet kimliği, sağlık durumu, engellilik, medeni hal, göçmen veya mülteci statüsü veya başka bir statü gibi, herhangi bir temele dayalı olarak ayrımcılık yapılmaksızın uygulanmasını temin edeceklerdir.

4. Kadınların toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı korunması için gerekli olan özel tedbirler, bu Sözleşme hükümlerince ayrımcılık olarak sayılmayacaktır.

Madde 5 – Devletin yükümlülükleri ve titizlikle yapması gereken inceleme ve araştırmalar

1. Taraflar kadınlara karşı herhangi bir şiddet eylemine girişmekten imtina edecek ve devlet yetkililerinin, görevlilerinin, organlarının, kurumlarının ve Devlet adına hareket eden diğer aktörlerin bu yükümlülüğe uygun bir biçimde hareket etmelerini temin edeceklerdir.

2. Taraflar, devlet dışı aktörlerce gerçekleştirilen ve bu Sözleşmenin kapsamı dahilindeki şiddet eylemlerinin önlenmesi, soruşturulması, cezalandırılması, ve bu eylemler nedeniyle tazminat verilmesi konusunda azami dikkat ve özenin sarfedilmesi için gerekli yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 6 – Toplumsal cinsiyet konusunda hassasiyet gerektiren politikalar

Taraflar bu Sözleşmenin uygulanmasına ve sözleşme hükümlerinin etkilerinin değerlendirilmesine bir toplumsal cinsiyet bakış açısı katacak ve kadınlarla erkekler arasında eşitliğe ve kadınların güçlendirilmesine ilişkin politikalarını yaygınlaştıracak ve etkili bir biçimde uygulayacaklardır.

Bölüm II

Bütüncül politikalar ve veri toplama

Madde 7 – Kapsamlı ve koordineli politikalar

1. Taraflar bu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddetin önlenmesi ve bu tür şiddet eylemleriyle mücadele edilmesine yönelik ilgili tüm tedbirleri içeren Devlet çapında etkili, kapsamlı ve birbiriyle koordineli politikaların benimsenip uygulanmasını mümkün kılacak, gerekli yasal ve diğer tedbirleri alacak ve kadına karşı şiddete karşı bütüncül bir mukabelede bulunulmasını temin edeceklerdir.

2. Taraflar ilgili tüm birim, kurum ve kuruluşlar arasında etkili bir işbirliği sağlanmak suretiyle, ve 1. fıkrada yer alan politikalarla, mağdurun haklarının, alınan tüm tedbirlerin merkezinde yer almasını temin edeceklerdir.

3. Bu fıkra uyarınca alınacak tedbirlere, yerine göre, hükümet kuruluşları, ulusal, bölgesel ve yerel parlamentolar ve yönetimler, ulusal insan hakları kurumları ve sivil toplum kuruluşları gibi, ilgili tüm aktörler müdahil olacaktır.

Madde 8 – Finansal kaynaklar

Taraflar, devlet dışı aktörler ve sivil toplum tarafından gerçekleştirilenler de dahil olmak üzere, bu Sözleşmenin kapsadığı her türlü şiddet eylemini önlemeye ve bunlarla mücadeleye yönelik bütüncül politikaların, tedbirlerin ve programların yeterli bir biçimde uygulanması için uygun finansal kaynakları ve insan kaynaklarını tahsis edeceklerdir. Madde 9 – Sivil Toplum Kuruluşları ve sivil toplum

Taraflar kadınlara karşı şiddet uygulanmasıyla mücadelede aktif bir rol oynayan sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarını her düzeyde takdir ve teşvik edecek ve destekleyecek ve bu kuruluşlarla etkili bir işbirliği gerçekleştirecektir.

Madde 10 – Koordinasyon kurumu

1. Taraflar bu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddeti önleme ve bunlarla mücadeleye yönelik politika ve tedbirlerin koordinasyonu, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirmesinden sorumlu bir veya birden fazla kurumu belirleyecek veya kuracaktır. Bu kurumlar Madde 11’de belirtildiği gibi verilerin toplanmasını koordine edecek, verileri analiz edecek ve sonuçlarının dağıtımını sağlayacaktır.

2. Taraflar bu fıkra uyarınca belirlenen veya oluşturulan kurumların Bölüm VIII uyarınca alınan tedbirlerin genel mahiyeti hakkında bilgilendirilmelerini sağlayacaktır.

3. Taraflar bu fıkra uyarınca belirlenen veya oluşturulan kurumların, diğer tarafların bünyesinde yer alan muadil kuruluşlarla doğrudan iletişim kurma ve ilişkiler oluşturma yeteneğine sahip olmalarını sağlayacaklardır.

Madde 11 – Veri toplama ve araştırma

1. Taraflar bu Sözleşmenin uygulanması maksadıyla aşağıdakileri yapacaklardır:

a. Bu Sözleşme kapsamında kalan her türlü şiddet olayıyla ilgili birleştirilmemiş istatistiksel veriyi düzenli aralıklarla toplayacaklardır;

b. Bu Sözleşme kapsamında kalan her türlü şiddet olayının kökünde yatan nedenler ve bunların etkileri, şiddet olayları, ceza oranlarının yanı sıra, bu Sözleşmenin uygulanması için alınan tedbirlerin etkililiğini incelemek üzere, bu olaylarla ilgili araştırmaları destekleyeceklerdir.

2. Taraflar bu Sözleşme kapsamında kalan her türlü şiddet olayının yaygınlığını ve nasıl bir eğilim içinde olduğunu değerlendirmek üzere, düzenli aralıklarla halk anketleri yapmaya gayret edeceklerdir.

3. Taraflar uluslararası işbirliğini harekete geçirmek ve bu alanda uluslararası standartların yerleştirilmesini sağlamak üzere, bu fıkra uyarınca toplanan bilgileri bu Sözleşmenin Madde 66'sında belirtilen uzmanlar grubuna vereceklerdir.

4. Taraflar bu fıkra uyarınca toplanan bilgilerin kamuoyunun erişimine açık olmasını sağlayacaklardır.

Bölüm III – Önleme

Madde 12 – Genel yükümlülükler

1. Taraflar kadınların daha aşağı düzeyde olduğu düşüncesine veya kadınların ve erkeklerin toplumsal olarak klişeleşmiş rollerine dayalı ön yargıların, törelerin, geleneklerin ve diğer uygulamaların kökünün kazınması amacıyla kadınların ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış kalıplarının değiştirilmesine yardımcı olacak tedbirleri alacaklardır.

2. Taraflar herhangi bir gerçek veya hükmi şahsiyetin bu Sözleşmenin kapsamında kalan her türlü şiddet eylemini önleyecek gerekli yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır.

3. Bu bölüm uyarınca alınan tüm tedbirlerle, belirli şartlar nedeniyle hassas konuma gelmiş insanların ihtiyaçları göz önüne alınacak ve karşılanmaya çalışılacak ve tüm tedbirlerin merkezinde mağdurların insan hakları yer alacaktır.

4. Taraflar özellikle gençler ve erkekler olmak üzere, toplumun tüm bireylerinin bu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet olayının önlenmesine aktif bir biçimde katkıda bulunmasını teşvik etmeye yönelik gerekli tedbirleri alacaktır.

5. Taraflar kültür, töre, din, gelenek veya sözde “namus” gibi kavramların bu Sözleşme kapsamındaki herhangi bir şiddet eylemine gerekçe olarak kullanılmamasını temin edeceklerdir.

6. Taraflar kadınların güçlendirilmesine yönelik program ve faaliyetlerin yaygınlaştırılması için gerekli tedbirleri alacaklardır.

Madde 13 – Farkındalığın artırılması

1. Taraflar bu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet eyleminin ortaya farklı şekillerde çıkışı ve bu eylemlerin çocuklar üzerindeki etkisi ve bu şiddet eylemlerinin önlenmesi ihtiyacı konusunda halk arasındaki farkındalığın ve anlayışın artırılması için, yerine göre ulusal insan hakları kuruluşları ve eşit haklar kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve özellikle de kadın örgütleriyle işbirliği de dahil olmak üzere, düzenli olarak ve her düzeyde farkındalık artırıcı kampanya ve programları yaygınlaştıracak veya uygulayacaktır.

2. Taraflar bu Sözleşme kapsamındaki şiddet eylemlerini önlemeye yönelik mevcut tedbirler konusundaki bilgilerin halk arasında en geniş bir şekilde dağıtımını sağlayacaklardır.

Madde 14 – Eğitim

1. Taraflar, yerine göre, tüm eğitim seviyelerinde resmi müfredata, kadın erkek eşitliği, toplumsal klişelerden arındırılmış toplumsal cinsiyet rolleri, karşılıklı saygı, kişisel ilişkilerde çatışmaların şiddete başvurmadan çözüme kavuşturulması, kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve kişilik bütünlüğüne saygı gibi konuların, öğrencilerin zaman içinde değişen öğrenme kapasitelerine uyarlanmış bir biçimde dahil edilmesi için gerekli tedbirleri alacaklardır.

2. Taraflar 1. fıkrada belirtilen ilkeleri yaygın eğitimin yanı sıra, spor, kültür ve eğlence tesislerinde ve medyada yaygınlaştırılmasına yönelik gerekli tedbirleri alacaklardır.

Madde 15 – Profesyonel kadroların eğitilmesi

1. Taraflar, bu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet eylemlerinin mağdurları veya mağduriyete neden olanlar üzerinde çalışan ilgili profesyonel kadroların, söz konusu şiddet olaylarının önlenmesi ve tespit edilmesi, kadın erkek eşitliği, mağdurların ihtiyaçları ve haklarının yanı sıra, ikincil mağduriyetin önlenmesi konularında uygun bir şekilde eğitimi sağlayacak veya bu eğitimi güçlendireceklerdir.

2. Taraflar 1. fıkrada sözü edilen eğitimin, bu Sözleşme kapsamındaki şiddet olayı vakalarının çeşitli kurumlara sevk edildiklerinde kapsamlı ve uygun bir biçimde ilgilenilmelerini mümkün kılmak üzere, birden fazla kurum ve kuruluş arasında koordineli işbirliği konusunda eğitimi de içermesini teşvik edeceklerdir.

Madde 16 – Önleyici müdahale ve tedavi programları

1. Taraflar ileride meydana gelecek şiddet olaylarını önleme ve şiddete dayalı davranış kalıplarını değiştirme amacıyla, aile içi şiddet girişiminde bulunanlar için, kişisel ilişkilerde şiddete başvurmeyen davranışlar benimsemeyi öğretmeye yönelik eğitim programları oluşturulmasını veya desteklenmesini mümkün kılacak gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

2. Taraflar özellikle cinsel suç işleyenlerin yeniden suç işlemelerini önlemeye yönelik eğitim programları oluşturulmasını veya desteklenmesini mümkün kılacak gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır

3. Taraflar 1. ve 2. fıkrada belirtilen tedbirleri alırken, mağdurların insan haklarının emniyetinin ve desteklenmesinin başlıca kaygı olmasını ve yerine göre bu programların mağdurlara yönelik özel destek hizmetleriyle yakın koordinasyon içinde oluşturulup uygulanmasını temin edeceklerdir.

Madde 17 – Özel sektör ve medyanın katılımı

1. Taraflar, özel sektör, bilgi ve iletişim teknolojisi sektörünü ve medyayı, bu sektörlerin ifade özgürlüğüne ve bağımsızlığına gerekli saygıyı göstererek, kadına yönelik şiddeti önlemeye ve kadın onuruna saygıyı arttırmaya yönelik politikaların oluşturulmasına ve uygulanmasına ve bu konularda kılavuzların oluşturulmasına ve kendi kendini düzenleyici standartların belirlenmesine katılmaya teşvik edecektir.

2. Taraflar özel sektör aktörleriyle işbirliği içinde, çocuklar, anne babalar ve eğitimciler arasında, zararlı olabilecek, cinsel ve şiddet içeren aşağılayıcı içeriklere erişim sağlayan bilgi ve iletişim ortamıyla nasıl baş edileceğine yönelik beceriler geliştirip yaygınlaştıracaktır.

Bölüm IV – Koruma ve destek
Madde 18 – Genel yükümlülükler

1. Taraflar tüm mağdurları daha başka şiddet eylemlerine karşı korumak için gerekli yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır.

2. Taraflar, iç hukukları uyarınca, bu Sözleşmenin 20 ve 22'nci maddelerinde belirtilen genel ve uzman destek hizmetlerine sevk de dahil olmak üzere, mağdurları ve tanıkları bu

Sözleşmenin kapsadığı her türlü şiddet eylemine karşı korur ve desteklerken; yargı birimleri, savcılar, kolluk kuvvetleri, yerel ve bölgesel yöne-

timler dahil, ilgili tüm devlet kurumlarının yanı sıra, sivil toplum kuruluşları ve ilgili diğer kurum ve kuruluşlarla etkili bir işbirliği için uygun mekanizmaların mevcudiyetini temin etmek üzere, gerekli yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır.

3. Taraflar bu bölüm uyarınca alınan tedbirlerin:

- kadınlara karşı şiddetin ve aile içi şiddetin toplumsal cinsiyet boyutlu bir anlayışa dayalı olmasını ve mağdurların insan haklarına ve emniyetine odaklanmasını,
- mağdurlar, mağduriyete neden olanlar ve çocuklar arasındaki ilişkileri ve bu unsurların daha geniş toplumsal ortamını da göz önüne alan bütüncül bir yaklaşıma dayalı olmasını,
- ikincil mağduriyetten kaçınılmasını amaçlamasını,
- Şiddetin kadın mağdurlarının güçlendirilmesini ve ekonomik bağımsızlığını amaçlamasını,
- yerine göre çeşitli koruma ve destek sistemlerinin aynı binalarda bulunmasına imkan sağlamasını,
- Çocuk mağdurlar dahil, hassas konumdaki insanların spesifik ihtiyaçlarına dönük olmasını ve bu imkanların mağdurlara sağlanmasını temin edeceklerdir.
- Söz konusu hizmetler, mağdurların şikayette bulunarak dava açmasından veya mağduriyete neden olanlar hakkında ifade vermesinden bağımsız olarak sağlanacaktır.

5. Taraflar uluslararası hukuk uyarınca konsolosluk korumasına veya diğer tür korumaya veya desteğe hakkı olan vatandaşlarına ve diğer mağdurlara bu tür hizmetleri sağlamak üzere uygun tedbirleri alacaklardır.

Madde 19 – Bilgi

Taraflar mağdurların mevcut destek hizmetleri ve yasal tedbirler konusunda anlayabildikleri bir dilde yeterli ve zamanında bilgi almalarını sağlayacak gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır. Madde 20 – Genel destek hizmetleri

1. Taraflar mağdurların şiddet eylemi sonrasında iyileşmelerini kolaylaştıracak hizmetlere erişimini sağlayacak gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır. Bu tedbirlere gerektiğinde, yasal ve psikolojik danışmanlık hizmetleri, finansal yardım, konut sağlama, eğitim, öğretim ve iş bulma yardımı da dahil olacaktır.

2. Taraflar mağdurların sağlık hizmetlerine ve sosyal hizmetlere erişim sağlamalarını ve söz konusu servislerin yeterli kaynağı olmasını ve hizmeti sağlayacak profesyonel kadroların mağdurlara yardımcı olacak ve onları uygun hizmet birimlerine sevk edecek şekilde eğitilmelerini temin edecek yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 21 – Bireysel/toplu şikayetlerde sağlanacak yardım

Taraflar mağdurların ilgili bölgesel ve uluslararası bireysel/toplu şikayet mekanizmalarıyla ilgili bilgi sahibi olmalarını ve söz konusu mekanizmalara erişimini temin edeceklerdir. Taraflar mağdurlara, bu tür şikayetlerde buldukları sırada duyarlı ve bilgileye dayalı bir yardım sağlanmasını destekleyecek ve yaygınlaştıracaklardır.

Madde 22 – Uzman destek hizmetleri

1. Taraflar bu Sözleşme kapsamındaki şiddet eylemlerine maruz kalmış mağdurlara, yeterli bir coğrafi dağılım çerçevesinde, derhal, kısa ve uzun dönemli uzman destek hizmetleri sağlanması ve bu yönde gerekli düzenlemelerin yapılması için gerekli yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır.

2. Taraflar tüm şiddet mağduru kadınlara ve çocuklarına uzmanlık gerektiren kadın destek hizmetlerini sağlayacak ve bu yönde gerekli düzenlemeleri yapacaklardır.

Madde 23 – Barınaklar

Taraflar mağdurlara, ve özellikle kadın ve çocuklara, kalacak güvenli yer sağlamak üzere uygun, yeterli sayıda kolayca erişilebilir barınaklar oluşturmak ve mağdurların yardımına proaktif bir biçimde koşturmak üzere gerekli yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 24 – Telefon yardım hatları

Taraflar bu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet olayıyla ilgili olarak telefonla arayanlar için, gizliliğe bağlı kalarak veya arayanların kimliklerinin açıklanmamasına gereken dikkati göstererek, ülke çapında 7 gün 24 saat esasına göre faaliyet gösteren ücretsiz telefon hatlarının oluşturulması için gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 25 – Cinsel şiddet mağdurlarına destek

Taraflar mağdurlar için tıbbi ve adli tıp muayenesi yapmak, travma desteği ve danışmanlık hizmetleri sağlamak üzere uygun, yeterli sayıda ve kolayca erişilebilen, ırza geçmeyle ilgili kriz merkezleri veya cinsel şid-

det sevk merkezleri oluşturmak üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 26 – Çocuk tanıkların korunması ve bunlara destek sağlanması

1. Taraflar mağdurlara koruma ve destek hizmetleri sağlanırken, bu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet olayının çocuk tanıklarının haklarının ve ihtiyaçlarının gerektiği gibi biçimde göz önüne alınması maksadıyla gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

2. Bu madde uyarınca alınacak tedbirlere bu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet olayının çocuk tanıklarına, yaşlarına uygun psikososyal danışmanlık hizmeti dahil edilecek ve söz konusu tedbirlerle çocuğun menfaatlerine uygun olarak gereken ilgi gösterilecektir.

Madde 27 – Haber verme

Taraflar bu Sözleşme kapsamındaki şiddet eylemlerinin gerçekleştirilmesine tanık olan veya bu tür eylemlerin gerçekleştirildiğine veya müteakip şiddet eylemlerinin gerçekleştirilebileceğine dair makul gerekçeleri olan şahısların bunu yetkili makamlara bildirmelerini teşvik etmeye yönelik gerekli tedbirleri alacaklardır.

Madde 28 – Profesyonel kadroların bildirimleri

Taraflar iç hukukun belirli meslek sahiplerine getirdiği mahremiyet ilkesinin, uygun koşullar altında, söz konusu meslek erbabının bu Sözleşme kapsamında yer alan ciddi bir şiddet eyleminin gerçekleştirildiğine dair makul nedenleri olması halinde, böyle bir şiddet eyleminin gerçekleştirildiğini ve müteakip ciddi şiddet eylemlerinin gerçekleştirilebileceğini, yetkili kurum veya makamlara bildirmesinin önünde engel teşkil etmesini temin etmek üzere gerekli tedbirleri alacaklardır.

Bölüm V

Esasa müteallik hukuk

Madde 29 – Hukuk davaları ve hukuk yolları

1. Taraflar mağdurun saldırganına karşı yeterli hukuki yollara başvurmasını sağlayacak yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

2. Taraflar mağdurlara, uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak, güç ve yetkileri dahilinde gerekli önleyici veya koruyucu tedbirleri almayan devlet makamlarına karşı yeterli hukuki yolların sağlanması için gerekli yasal veya diğer önlemleri alacaklardır.

Madde 30 – Tazminat

1. Taraflar mağdurların bu Sözleşmede belirlenen herhangi bir suç nedeniyle faillerden tazminat talep etme hakkına sahip olmasını temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.
2. Hasarın fail, sigorta şirketi veya finansmanı devletçe sağlanan sağlık ve sosyal sigorta hükümlerince karşılanmaması halinde, ciddi bedensel yaralanma veya sağlık bozukluğuna uğrayanlara yeterli Devlet tazminatı sağlanacaktır. Bu durum, mağdurun emniyetine gereken dikkat sarfedilmesi koşuluyla, Tarafların, söz konusu tazminatın, fail tarafından verilen tazminat kadar azaltılması talep etmesini ihtimal dışı bırakmaz.
3. 2. fıkra uyarınca alınacak tedbirler, tazminatın makul bir süre içinde verilmesini teminat altına alacaktır.

Madde 31 – Velayet altına alma, ziyaret hakları ve emniyet

- 1 Taraflar çocukların velayetinin ve ziyaret haklarının belirlenmesinde, bu Sözleşme kapsamındaki şiddet olaylarının göz önüne alınmasını temin edecek gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.
- 2 Taraflar herhangi bir ziyaret hakkı veya velayet hakkının kullanılmasının mağdurun veya çocukların haklarını veya emniyetini tehlikeye düşürmesini sağlayacak gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 32 – Zorla evlendirmelerin doğuracağı hukuki sonuçlar

Taraflar mağdura gereksiz bir parasal veya idari yük getirmeksizin, zorla gerçekleştirilen evliliklerin geçersiz ve hükümsüz kılınabilmesini veya sona erdirilmesini temin edecek yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 33 – Psikolojik şiddet

Taraflar bir şahsın psikolojik bütünlüğünü zorlamayla veya tehditlerle ciddi bir şekilde bozmaya yönelik kasıtlı girişimlerin cezalandırılmasını temin edecek gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 34 – Taciz amaçlı takip

Taraflar başka bir şahsa yönelik olarak gerçekleştirilen ve bu şahsı, şahsın kendisini güvende hissetmesini önleyecek şekilde korkutacak, kasıtlı bir biçimde tekrarlanan tehditkar davranışların cezalandırılmasını temin edecek gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır. Madde 35 – Fiziksel şiddet

Taraflar başka bir şahsa karşı kasten fiziksel şiddet eylemlerinde bulunmanın cezalandırılmasını temin edecek gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 36 – İrza geçme de dahil olmak üzere cinsel şiddet eylemleri

1. Taraflar aşağıdaki kasten gerçekleştirilen eylemlerin cezalandırılmasını sağlamak üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır:

a. başka bir insanla, rızası olmaksızın, herhangi bir vücut parçasını veya cismi kullanarak, cinsel nitelikli bir vajinal, anal veya oral penetrasyon gerçekleştirmek;

b. bir insanla, rızası olmaksızın, cinsel nitelikli diğer eylemlere girişmek;

c. Başka bir insanın, rızası olmaksızın, üçüncü bir insanla cinsel nitelikli eylemlere girmesine neden olmak.

2. Rıza, mevcut koşullar bağlamında değerlendirilmek üzere, şahsın özgür iradesi sonucunda gönüllü olarak verilmelidir.

3. Taraflar 1. fıkrada yer alan hükümlerin aynı zamanda iç hukukta kabul edilmiş olan, eski veya mevcut eşlere veya birlikte yaşayan bireylere karşı gerçekleştirilmiş eylemler için de geçerli olmasının temin edilmesi için gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 37 – Zorla yapılan evlilikler

1. Taraflar bir yetişkini veya çocuğu kasten evliliğe zorlamanın cezalandırılmasını temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

2. Taraflar, bir yetişkinin veya çocuğun, ikamet ettiği Taraf veya Devletten farklı bir Tarafa veya devlete, söz konusu yetişkini veya çocuğu evliliğe zorlama amacıyla kasten kandırılarak götürülmesinin cezalandırılmasını temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 38 – Kadın sünneti

Taraflar aşağıda belirtilen kasten gerçekleştirilen eylemlerin cezalandırılmasını temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır:

a. kadının labia majora, labia minora veya klitorisinin tümünün kesilip çıkartılması, labia majoranın kenarlarının birleştirilmesi veya başka türlü bir kesmeye tabi tutulması;

b. bir kadını a fıkrasına belirtilen eylemlerden birine maruz kalmaya zorlama veya bu eylemleri bir kadına yaptırmak;

c. bir genç kıyı a bendinde belirtilen eylemlerden herhangi birine teşvik etmek, zorla maruz bırakmak veya bunları bizzat kendisine uygulatmak

Madde 39 – Kürtaja ve kısırlaştırmaya zorlama

Taraflar aşağıda belirtilen kasti eylemlerin cezalandırılmasını temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır:

- a. kadına, önceden bilgilendirilmiş oluru almadan kürtaj uygulamak;
- b. Bir kadının önceden bilgilendirilmiş onayı olmaksızın ve kadın söz konusu usulün mahiyetini anlamaksızın, kadının doğal üreme kapasitesini sona erdirmeye maksatlı veya bu etkiyi doğuran bir ameliyat yapmak.

Madde 40 – Cinsel taciz

Taraflar bir şahsın onurunu ihlal etme etkisi yaratan veya bu maksatla gerçekleştirilen, ve özellikle de aşağılayıcı, düşmanca, hakaretamiz, küçük düşürücü veya saldırgan bir ortam yaratırken, her türlü istenmeyen, cinsel mahiyette sözlü veya sözlü olmayan veya fiziksel davranışın cezai veya diğer yasal yaptırıma tabi olmasını temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 41 – Yardımcı olmak ve yataklık yapmak ve yeltenmek

1. Taraflar bu Sözleşmenin Madde 33,34,35,36,37,38.a ve 39. Maddelerince belirlenmiş suçların işlenmesine, bu suçlar kasten işlendiğinde, yardımcı olmak ve yataklık yapmanın suç olarak kabul edilmesi için gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

2. Taraflar, kasten işlendiğinde, bu Sözleşmenin madde 35,36,37,38.a ve 39. Maddelerince belirlenmiş suçları işleme girişimlerinin suç kabul edilmesi için gerekli yasal veya diğer önlemleri alacaklardır.

Madde 42 – Sözde “namus” adına işlenen suçlar da dahil olmak üzere, işlenen suçlar için gerekçelerin kabul edilmemesi

1. Taraflar bu Sözleşme kapsamında kalan şiddet eylemlerinin gerçekleştirilmesinden sonra başlatılan ceza davalarında kültür, töre, din, gelenek veya sözde “namus”un gerekçe olarak öne sürülmesinin önlenmesini temin etmek üzere, gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

2. Taraflar, herhangi bir şahsın bir çocuğu 1. fıkradaki eylemleri gerçekleştirmeye kışkırtmasının, yapılan eylemlerle ilgili olarak söz konusu şahsın cezai sorumluluğunu ortadan kaldırmasının önlenmesini temin etmek üzere, gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 43 – Cezai suçların uygulanması

Bu Sözleşme uyarınca belirlenen suçlar, mağdurla fail arasındaki ilişkinin mahiyetinden bağımsız olarak geçerli olacaktır.

Madde 44 – Yargı yetkisi

1 Taraflar suçun aşağıdaki hallerde işlenmesi halinde, bu Sözleşme uyarınca belirlenen herhangi bir suçla ilgili olarak yargı yetkisi oluşturmak üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır:

a. kendi topraklarında; veya b kendi bandıralarını taşıyan bir gemide; veya c kendi yasalarına göre tescil edilmiş bir uçakta; veya d kendi vatandaşlarından biri tarafından; veya e normal ikametgahı kendi topraklarında olan bir şahıs tarafından işlenmesi halinde.

2. Taraflar söz konusu suçun vatandaşlarından birine veya normal olarak kendi topraklarında ikamet eden birine karşı işlenmesi halinde, bu Sözleşmede belirlenen herhangi bir suçla ilgili olarak yargı yetkisi oluşturmaya yönelik gerekli yasal veya diğer tedbirleri almaya çalışacaklardır.

3. Bu Sözleşmenin Madde 36,37,38 ve 39 uyarınca belirlenen suçların kovuşturulması için, taraflar yargı yetkilerinin söz konusu eylemlerin işlendikleri topraklarda cezalandırılması koşuluna tabi olmasının önlenmesini temin etmek üzere, gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

4. Bu Sözleşmenin Madde 36,37,38 ve 39'u uyarınca belirlenen suçların kovuşturulması için, taraflar 1 d ve e fıkralarına ilişkin yargı yetkisinin, kovuşturmanın ancak mağdurun eylemi haber vermesinden sonra veya Devlet'in suçun işlendiği yerle ilgili bilgiyi sağlaması halinde başlatılması koşuluna bağlı olmasının önlenmesini temin etmek üzere, gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

5. Taraflar, eylemi icra ettiği iddia edilen failin kendi topraklarında bulunduğu hallerde ve söz konusu şahsı sırf milliyetine istinaden üçüncü bir tarafa teslim etmedikleri durumlarda, bu Sözleşmede belirlenen suçlarla ilgili yargı yetkisini oluşturmak üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

6. Birden fazla Taraf bu Sözleşme uyarınca belirlenen ve işlendiği iddia edilen bir suçla ilgili yargı yetkisi talebinde bulunduğu anda, ilgili taraflar, yerine göre, kovuşturma için en iyi yargı yetkisini belirleme amacıyla birbirleriyle istişarede bulunacaklardır.

7. Uluslararası hukukun genel kuralları saklı kalmak kaydıyla, bu Sözleşme, Taraflardan birinin kendi iç hukukuna dayalı olarak icra edeceği cezai yargı yetkisini uygulamadan hariç tutmaz.

Madde 45 – Yaptırımlar ve tedbirler

1. Taraflar Bu Sözleşme uyarınca belirlenen suçların, ciddiyetleri dikkate alınarak, etkili, orantılı ve caydırıcı cezalarla cezalandırılması için gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

2. Taraflar faillerle ilgili olarak aşağıda belirtilen diğer tedbirler de alabilirler:

– hüküm giyen şahısların izlenmesi veya bu şahısların kontrol altında tutulması; – Çocuğun menfaatleri, ki buna çocuğun güvenliği de dahildir, başka bir şekilde teminat altına alınamıyorsa velayet haklarının geri alınması.

Madde 46 – Cezayı ağırlaştırıcı koşullar

Taraflar, aşağıdaki koşulların, bu koşulların söz konusu suçun halihazırda temel unsurlarını oluşturmadığı hallerde, iç hukukun ilgili hükümlerine uygun olarak, bu Sözleşmede belirlenen suçlarla ilgili olarak verilecek cezanın belirlenmesinde ağırlaştırıcı koşullar olarak göz önünde bulundurulabileceğini temin üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır:

- a. suçun, iç hukukun kabul ettiği eski veya mevcut bir eşe veya birlikte yaşanan bireye karşı, aile fertlerinden biri tarafından, mağdurla birlikte ikamet eden biri tarafından veya yetkisini suistimal eden biri tarafından işlendiği hallerde;
- b. suçun veya suçların mükerrer olarak işlenmesi halinde;
- c. suçun belirli şartlar nedeniyle hassas konuma gelmiş bir bireye karşı işlenmesi halinde;
- d. suçun bir çocuğa karşı veya çocuğun huzurunda işlenmesi halinde;
- e. suçun iki veya daha fazla insan tarafından birlikte hareket ederek işlenmesi halinde;
- f. suçtan önce veya suçun işlenmesi esnasında çok aşırı düzeylerde şiddet uygulanmış olması halinde;
- g. suçun silah kullanarak veya silah tehdidiyle işlenmiş olması halinde;
- h. suçun mağdura ağır fiziksel veya psikolojik zarar vermesi halinde;
- i. Failin daha öncede de benzer suçlardan hüküm giymiş olması halinde.

Madde 47 – Başka bir Tarafça verilen hükümler

Taraflar ceza hükmünü belirlerken, bu Sözleşme uyarınca belirlenen suçlarla ilgili olarak başka bir Tarafça verilen nihai hüküm olasılığını da göz önüne alarak gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 48 – Zorunlu anlaşmazlık giderme alternatif süreçlerinin veya hüküm vermenin yasaklanması

1. Taraflar bu Sözleşme kapsamında yer alan her türlü şiddet olayıyla ilgili olarak, arabuluculuk ve uzlaştırma da dahil olmak üzere, zorunlu anlaşmazlık giderme alternatif süreçlerini yasaklamak üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

2. Taraflar bir para cezasının ödenmesinin emredilmesi halinde, failin mağdura karşı finansal yükümlülüklerini yerine getirebilme yeteneğinin gereken biçimde hesaba katılmasının temin edilmesi için gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Bölüm VI**Soruşturma, kovuşturma, usul hukuku ve koruyucu tedbirler****Madde 49 – Genel yükümlülükler**

1. Taraflar bu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet olayı ile ilgili soruşturma ve yasal işlemlerin, bir yandan cezai işlemlerin tüm safhalarında mağdurun hakları dikkate alınırken, gereksiz bir gecikme olmaksızın sürdürülmesini temin etmek üzere gerekli yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır.

2. Taraflar temel insan haklarına uygun bir biçimde ve toplumsal cinsiyet temelli bir şiddet eylemi anlayışıyla, Sözleşme uyarınca belirlenen suçların etkili bir biçimde soruşturulup kovuşturulmasını temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 50 – Ani mukabele, önleme ve koruma

1. Taraflar sorumlu kolluk kuvveti birimlerinin bu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet eylemine karşı, mağdurlara yeterli korumayı derhal sağlayarak süratle ve gereken biçimde mukabelede bulunmalarını temin edecek gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

2. Taraflar önleyici operasyonel tedbirler ve kanıt toplama da dahil olmak üzere, sorumlu kolluk kuvveti birimlerinin bu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet eylemini süratle ve uygun bir biçimde önlemesi ve bunlara karşı koruma sağlamasını temin edecek gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 51 – Risk değerlendirmesi ve risk yönetimi

1. Taraflar riski yönetmek ve gerektiğinde koordineli bir biçimde emniyet ve destek temin etmek üzere tüm yetkili makamların ölüm riski, durumun

ciddiyeti ve şiddet eyleminin tekrarlanması riskini değerlendirmelerini temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

2. Taraflar 1. fıkrada belirtilen değerlendirmede, soruşturmada ve koruyucu tedbirler uygulamasının her aşamasında, bu Sözleşme kapsamındaki şiddet eylemlerini gerçekleştirenlerin ateşli silahlara sahip olduğunun göz önüne alınmasını temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 52 – Acil durumlarda uzaklaştırma emirleri

Taraflar, yetkili makamlara, ani tehlike durumlarında, aile içi şiddet faillerinin, mağdurun veya risk altındaki şahsın ikametgahını yeterli bir süre için terk etme emri verme ve failerin mağdurun veya risk altındaki şahsın ikametgahına girmesini veya mağdurla veya risk altındaki şahısla temas etmesini yasaklama yetkisi verilmesini temin edecek yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 53 – Engelleme veya koruma emirleri

1 Taraflar bu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet mağdurlarının uygun engelleme veya koruma emirlerinden yararlanmasını temin edecek gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

2. Taraflar 1. fıkrada sözü edilen engelleme emirlerinin aşağıdaki niteliklere sahip olmasını temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır:

- söz konusu emirler mağdurun derhal korunmasını sağlayacak ve mağdura gereksiz finansal veya idari yük getirmeyecektir;
- belirli bir süre için veya bu süreyle ilgili bir değişiklik yapıncaya veya yürürlükten kalkıncaya kadar verilecektir;
- gerektiğinde derhal yürürlüğe (ex parte) girecektir;
- diğer yargı süreçlerinden bağımsız olarak veya bunlara ilaveten verilebilecektir;
- daha sonra başlatılabilecek yargı süreçlerine dahil edilmesi mümkün olacaktır.

3 Taraflar 1. fıkrada saptanan kısıtlama veya koruma emirlerinin ihlallerin etkili, orantılı ve caydırıcı cezai veya diğer yasal yaptırımlara tabi olmasını sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

Madde 54 – Soruşturmalar ve kanıtlar

Taraflar herhangi bir hukuk veya ceza davasında mağdurun cinsel geçmiş ve davranışıyla ilgili var olan kanıtlara yalnızca davayla ilgili ve gerekliyse izin verilmesini temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer önlemleri alacaktır.

Madde 55 – Ex parte (nizasız) ve ex officio (re’sen) yargılama

1. Taraflar, bu Sözleşme’nin 35, 36, 37, 38 ve 39. maddelerinde belirlenen suçlarla ilgili soruşturma ve kovuşturmaların, suçun kısmen veya tamamen kendi topraklarında işlenmiş olması durumunda, mağdurun ifadesine veya şikayetine bağlı olmaksızın ve mağdurun ifadesini veya şikayetini geri çekmesi durumunda dahi devam edebilmesini temin edeceklerdir.

2. Taraflar, kendi iç hukuk kurallarının öngördüğü koşullara uygun biçimde, bu Sözleşme’de belirlenen suçlarla ilgili olarak yürütülen soruşturma ve yargı süreçlerinde mağdurun kendi talebi doğrultusunda kamu kuruluşlarından ve sivil toplum kuruluşlarından ve aile içi şiddet danışmanlarından yardım ve/veya destek almasına olanak sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alacaktır.

Madde 56 – Koruma tedbirleri

1. Taraflar soruşturmaların ve yargı sürecinin tüm safhalarında, özellikle aşağıdakileri sağlayarak, mağdurların, tanık olarak özel ihtiyaçları da dahil olmak üzere, haklarını ve çıkarlarını koruyacak yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır:

a. mağdurların, ailelerinin ve tanıkların, sindirmeye, misillemeye ve tekrar mağdur bırakılmaya karşı korunmalarını sağlayacaklardır;

b. mağdurun en azından kendisinin veya ailesinin tehlikede olabileceği durumlarda, failin kaçması veya geçici veya kesin olarak serbest bırakılması halinde mağdurun bilgilendirilmesini sağlamak;

c. mağdurlara, iç hukuk kurallarının öngördüğü koşullar altında, hakları ve faydalanabilecekleri hizmetler ve şikayetlerinin takibi, masraflar, soruşturma veya davaların genel gelişimi ve mağdurların bu süreç içindeki rolleri, ve davalarının sonuçları hakkında bilgi vermek;

d. mağdurun iç hukuk kurallarının usulüne uygun olarak duruşmalara katılmasını, kanıt temin etmesini ve kendi görüşlerini, ihtiyaçlarını ve kaygılarını doğrudan veya bir aracı vasıtasıyla sunmasını ve bunların dikkate alınmasını sağlamak;

e. mağdurlara haklarının ve menfaatlerinin usule uygun olarak arz edilmesi ve dikkate alınması için uygun destek hizmetleri sağlamak;

f. mağdurun mahremiyetini ve görüntüsünü korumak için tedbirlerin alınabilmesini temin etmek;

g mağdur ile failer arasında temastan mahkemede ve kolluk kuvvetlerinin binalarında, mümkün olduğu ölçüde kaçınmak;

h. davaya taraf olarak katılan veya kanıt sunan mağdurlara bağımsız ve yetkin çevirmenler sağlamak;

i. iç hukuk kurallarına uygun biçimde, mağdurun, varsa uygun iletişim teknolojilerinden yararlanarak, mahkeme salonuna gitmeden veya en azından fail olduğu iddia edilen kişinin mahkeme salonunda bulunmadığı bir ortamda ifade vermesini sağlamak

2 Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet mağduru ve tanığı olan bir çocuğa, çocuğun çıkarları ilkesini dikkate alınarak, yerine göre, özel koruma önlemleri sağlanacaktır.

Madde 57 – Hukuki yardım

Taraflar, mağdurların iç hukuk kurallarının öngördüğü koşullar altında hukuki yardım ve ücretsiz adli yardım alma hakkını sağlayacaklardır.

Madde 58 – Zaman aşımı

Taraflar, bu Sözleşme'nin 36, 37, 38 ve 39. maddelerinde tanımlanan suçlarla ilgili yasal işlemlerin başlatılması için öngörülen zaman aşımı süresinin, mağdurun reşit olmasından sonra etkili bir dava sürecini başlatmaya olanak tanıyacak şekilde, yeterli bir süre devam etmesini ve suçun ağırlığıyla orantılı olarak sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alacaktır.

Bölüm VII Göç ve iltica

Madde 59 – Oturma izni

1. Taraflar, ikametgâh durumu iç hukuk tarafından tanınan eş veya birlikte yaşanan bireye bağlı olan mağdurlara, evliliğin veya ilişkinin bozulması durumunda özellikle zor koşullarda, başvuru üzerine, evliliğin veya ilişkinin süresini dikkate almaksızın eşten bağımsız oturma izninin verilmesini sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alacaktır. Eşten bağımsız oturma izninin verilmesine ve süresine ilişkin koşullar iç hukuk tarafından belirlenir.

2. Taraflar ikametgâh durumu iç hukuk tarafından tanınan eş veya birlikte yaşanan bireye bağlı olan mağdurların ikametgâh nedeniyle başlatılan sınır dışı işlemlerini bağımsız oturma izni için başvurularına olanak sağlayacak şekilde durdurabilmelerini sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

3. Taraflar, aşağıdaki durumlardan biri veya her ikisi birden söz konusu olduğunda mağdurlara yenilenebilir oturma izni verecektir:

a yetkili makamların, mağdurların, kişisel durumlarının bir gereği olarak ülkede kalmalarının gerekli olduğunu uygun bulması halinde;

b. yetkili makamların mağdurların, soruşturma veya cezai işlemler sırasında yetkili makamlarla işbirliği içinde olmaları amacıyla ülkede kalmalarının gerekli olduğunu uygun bulması halinde

4. Taraflar evlilik amacıyla başka bir ülkeye getirilen ve bunun sonucunda normal olarak yaşadıkları ülkenin oturma iznini kaybeden zorla evlilik mağdurlarına, izinlerini geri alabilmelerini temin etmek üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 60 – Toplumsal cinsiyete dayalı iltica talepleri

1. Taraflar kadına yönelik, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin, Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi 1A(2) Maddesi anlamında zulüm olarak ve tamamlayıcı/ ikincil korumayı gerektiren ciddi bir hasar biçimi olarak tanınabilmesini temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

2. Taraflar, Sözleşme’de tanımlanan tüm gerekçelerin toplumsal cinsiyete duyarlı bir şekilde yorumlanmasını ve bu gerekçelerden herhangi biri veya bir kaçını nedeniyle zulüm görme tehlikesi söz konusuysa, başvuru sahiplerine, yürürlükteki ilgili hukuki vasıtalara göre mülteci statüsünün tanınmasını temin edeceklerdir.

3. Taraflar iltica başvurusu yapanlar için toplumsal cinsiyete duyarlı ülkeye kabul usullerinin ve destek hizmetlerinin yanı sıra, toplumsal cinsiyet yönergelerini ve mülteci statüsünün belirlenmesi ve uluslararası koruma için başvuruyu da kapsayan, toplumsal cinsiyete duyarlı sığınma usullerini oluşturmak için gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 61 – Geri göndermeme

1. Taraflar, uluslararası hukuk çerçevesindeki yükümlülükleri uyarınca geri göndermeme ilkesinin tanınması için gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaktır.

2. Taraflar statüsü ve ikamet durumuna bakılmaksızın, korumaya muhtaç, kadına yönelik şiddet mağdurlarının hayatlarının risk altında olabileceği veya işkenceye veya insanlık dışı muameleye veya cezalandırılmaya maruz kalabilecekleri hiçbir ülkeye hiçbir durum altında iade edilmeyeceklerini güvence altına almak üzere gerekli yasal veya diğer önlemleri alacaklardır.

VIII. Bölüm – Uluslararası işbirliği

Madde 62 – Genel prensipler

1. Taraflar, bu Sözleşmenin hükümlerine uyararak, medeni hukuk ve ceza hukuku konularında işbirliğine ilişkin uluslararası ve bölgesel anlaşmaları ve belgeleri uygulayarak, ortak veya karşılıklı mevzuat ve iç hukuk kuralları esas alınarak üzerinde mutabakata varılmış düzenlemeleri uygulayarak, ve mümkün olan en kapsamlı şekilde, aşağıdaki amaçlara yönelik olarak işbirliği yapacaklardır:

- a. bu Sözleşmenin kapsamına giren her türlü şiddet eyleminin önlenmesi, bunlarla mücadele edilmesi ve bunların kovuşturulması;
- b. mağdurların korunması ve mağdurlara destek sağlanması;
- c. bu Sözleşmeye göre suç olarak kabul edilen eylemler hakkında soruşturmaların ve yasal sürecin yürütülmesi;
- d. Koruma emirleri dahil olmak üzere, Tarafların yargı makamlarınca bu konuya ilişkin verdikleri hukuki ve cezai kararlarının uygulanması.

2. Taraflar, bu Sözleşme uyarınca suç olarak tanımlanan bir eylemin mağdurlarının, bu suç ikamet ettikleri ülkeden başka bir Taraf devletin topraklarında gerçekleştiği takdirde, ikamet ettikleri Devletin yetkili makamlarına şikayet başvurusunda bulunabilmelerini temin etmeye gereken yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır.

3. Bu sözleşmeye Taraf başka bir devlet ile, cezai konularda, suçluların iadesinde veya o devletin verdiği hukuk ve ceza davaları kararlarının uygulanmasında, aralarında yapmış oldukları anlaşmaya dayanarak hukuki konularda karşılıklı yardımlaşmada bulunan bir Taraf, böyle bir anlaşma yapmadığı başka bir Taraftan, kendisine hukuki işbirliği talebi geldiğinde, bu Sözleşmenin tanımladığı suçlara ilişkin cezai konularda, suçluların iadesinde veya bu Sözleşmeye Taraf o ülkenin hukuk veya ceza davaları kararlarının uygulanmasında karşılıklı hukuki yardımlaşmada bulunabilmek için bu Sözleşmeyi hukuki temel olarak alabilir.

4. Taraflar, kadınlara yönelik şiddetin ve aile içi şiddetin önlenmesi ve bunlarla mücadele edilmesi çabalarını, üçüncü Devletlerin yararlanacağı kalkınma amaçlı yardım programlarıyla, gereken yerlerde bütünleştirecekler, Madde 18, 5. fıkra uyarınca mağdurların korunmasını kolaylaştırmak amacıyla üçüncü Devletlerle ikili ve çok taraflı anlaşmalar yapacaklardır.

Madde 63 – Risk altındaki kişilerle ilgili tedbirler

Taraflardan herhangi birinin, edindiği bilgilere dayanarak, bir kişinin başka bir Taraf ülkede bu Sözleşmenin Madde 36, 37 38 ve 39’da belirtilen şiddet eylemlerine her an maruz kalma riski altında olduğunu düşünmek için makul nedenleri varsa, bilgilere sahip olan bu Tarafın elindeki bilgileri, gerekli tedbirlerin alınmasını sağlamak amacıyla, gecikmeksizin diğer Tarafa iletmesi teşvik edilmektedir. Risk altındaki kişinin çıkarları açısından, mümkün olan her yerde bu bilgilere, korumayla ilgili mevcut hükümlerin ayrıntıları da dahil edilmelidir.

Madde 64 – Bilgilendirme

1. Önlemler alması talep edilen Taraf, talep eden Tarafı bu konuda atılan adımların sonuçları hakkında derhal bilgilendirecektir. Talep edilen Taraf, önlemlerin alınmasını talep eden Tarafı, amaçlanan faaliyetlerin yerine getirilmesini engelleyen veya önemli derecede geciktirme ihtimali olan koşullardan da gecikmeksizin haberdar edecektir.

2. Taraflardan biri, karşıdan bir talep gelmeksizin, kendi yaptığı araştırmalar çerçevesinde edindiği bilgileri, bu bilgilerin karşı Tarafa bu Sözleşmede belirtilen suçları önlemede veya bu suçlara ilişkin araştırma ve kovuşturma başlatılmasında veya yürütülmesinde yardımcı olacağını düşünüyorsa veya söz konusu karşı Tarafın bu konuyla ilgili işbirliği talebi olacağını düşünüyorsa, kendi iç hukukunun izin verdiği ölçüde diğer Tarafa iletebilir.

3. 2. Fıkra uyarınca herhangi bir bilgi edinen bir Taraf, uygun görüldüğü takdirde, yargı sürecinin başlatılması veya bu bilgilerin hukuki ve cezai kovuşturmada göz önüne alınması için bu bilgileri kendi yetkili makamlarına ulaştıracaktır.

Madde 65 – Verilerin Korunması

Kişisel veriler, Kişisel Verilerin Otomatik İşlenmesinde Bireylerin Korunması Sözleşmesinin Taraflara getirdiği yükümlülükler gereğince saklanacak ve kullanılacaktır (ETS No. 108).

IX. Bölüm – İzleme yöntemi

Madde 66 – Kadınlara yönelik şiddetle ve aile içi şiddetle mücadele konusunda uzmanlar grubu

1. Kadınlara yönelik şiddetle ve aile içi şiddetle mücadele konusunda uzmanlar Grubu (bundan böyle “GREVIO” olarak anılacaktır) bu Sözleşmenin Taraflarca uygulanmasını izleyecektir.

2. GREVIO en az 10, en çok da 15 üyeden oluşacak, üyelerin cinsiyet ve coğrafi bölge açısından dengeli olması, ayrıca farklı konularda uzmanlaşmış olmaları gözetilecektir. Üyeler, dört yıllık bir görev süresi için Tarafların aday gösterdiği kimseler arasından Taraflar Komitesince seçilecek; üyeler ancak bir dönem daha görev yapabilecek ve Taraf ülkelerin vatandaşları arasından seçilecektir.

3. 10 üyenin ilk seçimi bu Sözleşmenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılacaktır. Diğer 5 üyenin seçimi ise 25inci ülke onayladığında veya katıldığında gerçekleşecektir.

4. GREVIO üyelerinin seçimi şu prensiplere göre yapılacaktır:

a. yüksek ahlaki değerlere sahip bir kişiliği olan; insan hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddet, veya mağdurlara yardımcı olma veya onları koruma konularında yetkinlikleri kabul edilmiş, veya bu Sözleşmenin kapsadığı alanlarda mesleki deneyimi olan kişiler arasından şeffaf usuller ile seçileceklerdir;

b. GREVIO'da aynı ülke vatandaşı iki üye bulunamaz;

c. üyeler, temel hukuk sistemlerini temsil etmelidirler;

d. kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddet alanı ile ilgili kişileri ve kurumları temsil etmelidirler;

e. üyeler kendi kişisel özellikleriyle katılacaklar, görevlerini yerine getirirken bağımsız ve tarafsız davranacaklar ve görevlerini etkili bir şekilde yerine getirmeye müsait olacaklardır.

5. GREVIO üyelerinin seçilme usulleri, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından, Taraflara danışıldıktan ve Tarafların oybirliğiyle onay alındıktan sonra, bu Sözleşmenin yürürlüğe girmesinden itibaren altı ay içinde belirlenecektir.

6. GREVIO kendi çalışma esaslarını kendisi belirleyecektir.

7. GREVIO üyeleri ve, Madde 68'in 9. ve 14. fıkralarında belirtildiği şekilde ülke ziyareti yapacak diğer heyet üyeleri, bu Sözleşmenin ekinde belirlenmiş olan ayrıcalıklardan ve dokunulmazlıklardan yararlanacaklardır.

Madde 67 – Taraflar Komitesi

1. Taraflar Komitesi, Sözleşmeye Taraf ülkelerin temsilcilerinden oluşacaktır.

2. Taraflar Komitesi, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri tarafından toplantıya çağırılacaktır. İlk toplantısını, bu Sözleşmenin yürürlüğe girmesinden itibaren bir yıl içinde, GREVIO üyelerini seçmek üzere yapacaktır. Müte-

akip toplantılar, Tarafların üçte birinin, Taraflar Komitesinin Başkanının veya Genel Sekreterin talebi üzerine yapılacaktır.

3. Taraflar Komitesi kendi çalışma esaslarını kendisi belirleyecektir.

Madde 68 – Usuller

1. Taraflar, GREVIO'nun hazırladığı bir soru formunu esas alarak, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine, GREVIO tarafından değerlendirilmek üzere, bu Sözleşmenin hükümlerinin uygulanabilmesini sağlayacak yasama tedbirleri ve diğer tedbirler hakkında bir rapor sunacaktır.

2. GREVIO 1. fıkra uyarınca sunulan bu raporu, ilgili Tarafın temsilcileriyle birlikte değerlendirecektir.

3. Daha sonraki değerlendirme faaliyetleri dönemler halinde yapılacak, bunların uzunluğuna da GREVIO karar verecektir. Her dönem başında GREVIO, değerlendirmeye esas alınacak spesifik maddeleri seçerek bir soru formu gönderecektir.

4. GREVIO bu izleme usulünü yürütebilmek için uygun araçları belirleyecektir. GREVIO her değerlendirme dönemi için, Tarafların uygulamalarını değerlendirme prosedürüne esas oluşturacak bir soru formu kullanabilir. Bu soru formu bütün Taraflara hitaben hazırlanacaktır. Taraflar bu ankete ve GREVIO'dan gelecek bütün bilgi taleplerine cevap vereceklerdir.

5. GREVIO, Sözleşmenin uygulamasıyla ilgili bilgileri, insan haklarının korunmasıyla görevli ulusal kurumlar yoluyla olduğu kadar sivil toplum kuruluşlarından ve sivil toplumdan da edinebilir.

6. GREVIO, bu Sözleşmenin ilgi alanına giren bölgesel ve uluslararası enstrümanlardan ve kuruluşlardan elde edilecek mevcut bilgilere gereken önemi verecektir.

7. Her değerlendirme dönemi için soru formu belirlerken GREVIO, bu Sözleşmenin Madde 11'inde belirtildiği şekilde Taraflarca toplanmış olan mevcut verileri ve araştırmaları dikkate alacaktır.

8. GREVIO, diğer uluslararası belgeler uyarınca oluşturulmuş kuruluşlardan olduğu kadar Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiserinden, Parlamento Asamblesinden ve Avrupa Konseyinin bu konuda özelleşmiş birimlerinden bu Sözleşmenin uygulamaları hakkında bilgi edinebilir. Söz konusu kuruluşlara iletilen şikayetler ve bunların sonuçları GREVIO'ya bildirilecektir.

9. GREVIO, elde edilen bilgiler yetersiz ise veya 14. fıkarda hükmedilen koşullarda, ulusal makamların işbirliği ve bağımsız ulusal uzmanların

yardımıyla, ülke ziyaretleri düzenleyebilir. Bu ziyaretler sırasında GREVIO'ya belirli konularda uzmanlaşmış kişiler yardımcı olabilir.

10. GREVIO, değerlendirmeye esas alınan sözleşme hükümlerinin uygulamalarına ilişkin incelemelerinin yer alacağı bir rapor taslağı hazırlayacak; bu taslakta, tespit edilmiş sorunları söz konusu Tarafın ne şekilde ele alması gerektiğine ilişkin önerilerine ve tavsiyelerine de yer verecektir. Bu rapor taslağı, hakkında değerlendirme yürütülen Tarafa, yorumlarını almak üzere iletilecektir. Bu yorumlar, raporun kabulü sürecinde GREVIO tarafından dikkate alınacaktır.

11. Elde edilen bütün bilgileri ve Tarafların yaptığı yorumları esas alarak GREVIO, raporu ve, bu Sözleşme hükümlerini uygulayabilmek amacıyla Taraf ülkenin aldığı tedbirlere ilişkin vardığı sonuçları, kabul edecektir. Bu rapor ve varılan sonuçlar, ilgili Tarafa ve Taraflar Komitesine gönderilecektir. GREVIO'nun raporu ve varılan sonuçlar, söz konusu Tarafın olası yorumlarıyla birlikte, kabul edildikten sonra kamuya açıklanacaktır.

12. 1. ila 8. fıkralardaki usuller saklı kalmak üzere, Taraflar Komitesi rapora ve GREVIO'nun vardığı sonuçlara dayanarak söz konusu Tarafa yönelik şu tavsiyeleri benimseyebilir: (a) GREVIO'nun vardığı sonuçların uygulanması için alınması gereken tedbirlere ilişkin tavsiyeler; gerekirse bunların uygulaması hakkındaki bilgilerin sunulması için bir tarih belirlenebilir; ve (b) bu Sözleşmenin layığıyla uygulanabilmesi için söz konusu Taraf ile işbirliğini geliştirmeyi amaçlayan tavsiyeler.

13. GREVIO'ya, Sözleşmenin geniş çapta veya defalarca ihlalinin önlenmesi veya sınırlandırılması amacıyla derhal müdahale gerektiren sorunların bulunduğunu gösteren güvenilir bilgiler ulaştığında, kadınlara yönelik ciddi, büyük çapta veya sürekli şiddet uygulanmasını önlemek için taraflarca alınan tedbirlere ilişkin özel bir raporun acilen sunulmasını talep edebilir.

14. GREVIO, söz konusu Tarafın verdiği bilgileri ve kendisine ulaşan diğer güvenilir bilgileri göz önüne alarak, bir veya daha fazla üyesini, bir soruşturma yapıp acilen GREVIO'ya rapor etmek üzere tayin edebilir. Gerektiğinde ve söz konusu Tarafın rızası ile, bu soruşturma kapsamında söz konusu ülkeye bir ziyaret de yapılabilir.

15. 14. fıkrada sözü edilen soruşturmanın bulguları incelendikten sonra GREVIO bu bulguları, kendi yorum ve tavsiyelerini ekleyerek söz konusu Tarafa, durum gerektiriyorsa Taraflar Komitesine ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesine iletilecektir.

Madde 69 – Genel tavsiyeler

GREVIO uygun düşen ve gereken her durumda, bu Sözleşmenin uygulanmasına ilişkin genel tavsiyeler belirleyebilir.

Madde 70 – İzlemede parlamentonun rolü

1. Ulusal parlamentolar, bu Sözleşmenin uygulanması için alınan tedbirlerin izlenmesine katılmaya davet edilecektir.
2. Taraflar GREVIO raporlarını kendi ulusal parlamentolarına sunacaklardır.
3. Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesi, bu Sözleşmenin uygulamalarını düzenli aralıklarla değerlendirmeye davet edilecektir.

X. Bölüm**Diğer uluslararası enstrümanlarla ilişkiler****Madde 71 – Diğer uluslararası enstrümanlarla ilişkiler**

1. Bu Sözleşme, Sözleşmeye Taraf olan ülkelerin Taraf olduğu veya Taraf olacağı ve bu Sözleşmenin ele aldığı konular hakkında hükümler içeren diğer uluslararası enstrümanlardan doğan yükümlülükleri etkilemeyecektir.
2. Bu Sözleşmenin Tarafları, Sözleşmenin hükümlerini tamamlamak veya güçlendirmek veya bu hükümlerle ifadesini bulmuş prensiplerin uygulanmasını kolaylaştırmak amacıyla birbirleriyle, bu Sözleşmenin ele aldığı konularda iki taraflı veya çok taraflı anlaşmalar yapabilirler.

XI. Bölüm – Sözleşmede yapılacak değişiklikler**Madde 72 – Değişiklikler**

1. Taraflardan herhangi birinin bu Sözleşmede değişiklik yapmak üzere getireceği her teklif, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine iletilecek ve Genel Sekreter tarafından Avrupa Konseyi üye Devletlerine, bütün imza sahiplerine, bütün Taraflara, Avrupa Birliğine, Madde 75'in hükümleri uyarınca bu Sözleşmeyi imzalamaya davet edilen Devletlere ve Madde 76'nın hükümleri uyarınca bu Sözleşmeyi kabul etmeye davet edilmiş bütün Devletlere gönderilecektir.
2. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, değişiklik teklifini değerlendirecek ve, bu Sözleşmenin Avrupa Konseyi üyesi olmayan Tarafların görüşünü aldıktan sonra, Avrupa Konseyi Kuruluş Belgesi Madde 20.d'de belirtildiği şekilde çoğunluk sağlayarak değişikliği kabul edebilecektir.

3. Bakanlar Komitesi tarafından 2. fıkraya göre kabul edilen değişiklik metni, onaylanmak üzere Taraflara gönderilecektir.

4. 2. fıkraya göre kabul edilen herhangi bir değişiklik, tüm Tarafların onaylarını Genel Sekretere bildirdikleri tarihten itibaren bir aylık sürenin bitimini izleyen ayın birinci günü yürürlüğe girecektir

XII. Bölüm – Son maddeler

Madde 73 – Bu Sözleşmenin etkileri

Bu Sözleşmenin hükümleri, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddeti önlemeye ve bunlarla mücadelede çalışan kimselere daha uygun haklar tanıyan veya tanıyacak olan iç hukuk hükümlerinin ve halen yürürlükte olan veya yürürlüğe girme ihtimali bulunan bağlayıcı uluslararası enstrümanların hükümlerinin uygulanmasını engellemeyecektir.

Madde 74 – Uyuşmazlıkların çözülmesi

1. Taraflar, bu Sözleşmenin hükümlerinin uygulanması veya yorumlanmasında ortaya çıkabilecek herhangi bir uyuşmazlığı karşılıklı olarak görüşerek, uzlaşarak, bir hakeme başvurarak veya karşılıklı olarak anlaşarak belirleyecekleri herhangi bir barışçıl yoldan çözümlemenin yollarını arayacaklardır.

2 Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, anlaşmazlığa düşen Tarafların başvurabileceği, tarafların üzerinde mutabık kalmaları halinde, çözüm yöntemleri oluşturabilir.

Madde 75 – İmzalama ve yürürlüğe girme

1. Bu Sözleşme Avrupa Konseyi üye Devletlerinin, hazırlanma sürecine katılmış üye olmayan Devletlerin ve Avrupa Birliğinin imzasına açılacaktır.

2. Bu Sözleşme onaya veya kabule tabidir. Onay veya kabul belgeleri Avrupa Konseyi Genel Sekreterliğine teslim edilecektir.

3. Avrupa Konseyi üye devletlerinden en az sekizi dahil olmak üzere, Sözleşmeyi imzalayan 10 devletin, 2. fıkranın hükümleri uyarınca Sözleşmenin bağlayıcılığına rıza gösterdiklerini ifade etmelerinden itibaren üç aylık sürenin bitimini izleyen ayın birinci günü yürürlüğe girecektir.

4. 1. fıkrada söz edilen ve Sözleşmenin bağlayıcılığına rıza gösterdiğini sonradan bildiren devletler veya Avrupa Birliği açısından Sözleşme, onay veya kabul belgesinin teslim tarihinden itibaren üç aylık sürenin bitimini izleyen ayın birinci günü yürürlüğe girecektir.

Madde 76 – Sözleşmeye katılım

1. Bu Sözleşme yürürlüğe girdikten sonra, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, bu Sözleşmenin Taraflarına danışıp oybirliği ile onaylarını alarak, Avrupa Konseyine üye olmayan ve Sözleşmenin hazırlanmasında yer almamış bir Devleti, Avrupa Konseyi Kuruluş Belgesi Madde 20.d uyarınca sağlanan çoğunluk kararı ve Bakanlar Komitesinde yer almaya yetkili Tarafların temsilcilerinin oybirliği ile aldığı karara dayanarak, bu Sözleşmeye katılmaya davet edebilecektir.

2. Yeni katılan bir Devlet açısından Sözleşme, katılım belgesinin Avrupa Konseyi Genel Sekreterine teslim tarihinden itibaren üç aylık sürenin bitimini izleyen ayın birinci günü yürürlüğe girecektir.

Madde 77 – Bölgesel uygulama

1. Sözleşmeyi imzalarken veya onay, kabul veya katılım belgesini teslim ederken bir Devlet veya Avrupa Birliği, bu Sözleşmenin geçerli olacağı bölgeyi veya bölgeleri belirtebilir.

2. Bir Taraf, daha sonraki bir tarihte, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine bir bildirimde bulunup, bu Sözleşmenin uygulama alanını, bu bildirimde belirteceği ve uluslararası ilişkilerinden sorumlu olduğu veya namına taahhütlere girmeye yetkili olduğu başka bölgeleri de kapsayacak şekilde genişletebilir. Böyle bir bölge açısından Sözleşme, bildirim Genel Sekretere ulaştığı tarihten itibaren üç aylık sürenin bitimini izleyen ayın birinci günü yürürlüğe girecektir.

3. Son iki fıkra gereğince yapılan herhangi bir bildirim, bu bildirimde belirtilen bölgeler açısından, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine yapılacak bir duyuru ile geri çekilebilir. Geri çekme, bu duyurunun Genel Sekretere ulaştığı tarihten itibaren üç aylık sürenin bitimini izleyen ayın birinci günü işlerlik kazanacaktır.

Madde 78 – Çekinceler

1. 2. ve 3. fıkralarda belirtilen istisnalar hariç, bu Sözleşmenin hiçbir hükmüne ilişkin çekince konamaz.

2. Bir Devlet veya Avrupa Birliği, Sözleşmeyi imzaladığı esnada veya onay, kabul veya katılım belgesini teslim ederken, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine bildirimde bulunup aşağıdaki maddelerin hükümlerini uygulamama hakkını veya yalnızca spesifik durumlarda veya koşullarda uygulama hakkını saklı tuttuğunu beyan edebilir:

– Madde 30, 2. fıkra;

- Madde 44, 1.e, 3. ve 4. fıkra;
- Madde 55, küçük suçlara ilişkin Madde 35'e göre 1. fıkra;
- Madde 37, 38 ve 39'a göre Madde 58;
- Madde 59.

3. Bir Devlet veya Avrupa Birliği, Sözleşmeyi imzaladığı esnada veya onay, kabul veya katılım belgesini teslim ederken, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine bildirimde bulunup Madde 33 ve 34'te belirtilen davranışlar için cezai yaptırımlar yerine cezai olmayan yaptırımlar uygulama hakkını saklı tuttuğunu beyan edebilir.

4. Taraflardan herhangi biri, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine bildirimde bulunup, bir çekinceyi tamamen veya kısmen geri çekebilir. Bu bildirim, Genel Sekretere ulaştığı tarihten itibaren geçerli olacaktır.

Madde 79 – Çekincelerin geçerliliği ve gözden geçirilmesi

1. Madde 78, 2. ve 3. fıkralarda söz edilen çekinceler, bu Sözleşmenin ilgili Taraf açısından yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş yıllık bir süre için geçerli olacaktır. Ancak, bu çekinceler aynı süreler için yenilenebilir.

2. Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği, çekincenin geçerlilik süresinin bitiminden onsekiz ay önce, ilgili Tarafa bu sürenin biteceğine dair hatırlatma yapacaktır. Sürenin dolmasından en geç üç ay öncesine kadar ilgili Taraf çekincesini sürdüreceğini, değiştireceğini veya geri çekeceğini Genel Sekretere bildirecektir. İlgili Taraf bir bildirimde bulunmadığı takdirde Genel Sekreterlik bu Tarafa çekincesinin altı aylık bir süre için daha otomatik olarak geçerli sayılacağını bildirecektir. Bu sürenin bitiminden önce ilgili Taraf çekincesini sürdüreceğine veya değiştireceğine dair bir niyet bildirmediği takdirde çekince geçerliliğini kaybedecektir.

3. Taraflardan herhangi biri, Madde 78, 2. ve 3. fıkralara uygun olarak çekince koyduğu takdirde, bu çekince yenilenmeden önce veya talep üzerine, çekincenin devam etmesinin gerekçeleri hakkında GREVIO'ya bir açıklama yapacaktır.

Madde 80 – Sözleşmenin feshi

1 Taraflardan herhangi biri, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine yapacağı bir bildirimle, herhangi bir zaman bu Sözleşmeyi feshedebilir.

2 Sözleşmenin feshi, konuya ilişkin bildirim Gen. Sekretere ulaştırıldığı tarihten itibaren üç aylık sürenin bitimini izleyen ayın birinci gününde yürürlüğe girecektir.

Madde 81 – Bildirimler

Avrupa Konseyi Genel Sekreteri, Avrupa Konseyi üye Devletlerine, Sözleşmenin hazırlanmasında yer almış üye olmayan Devletlere, bütün imza sahiplerine, bütün Taraflara, Avrupa Birliğine ve bu Sözleşmeye katılmak üzere davet edilmiş olan bütün Devletlere şu konuları bildirecektir:

- a. atılan her imza;
- b. ulaştırılan her tasdik, kabul, onay veya katılım belgesi;
- c. bu Sözleşmenin Madde 75 ve 76 uyarınca yürürlüğe girdiği her tarih;
- d. Madde 72'ye göre kabul edilen her değişiklik ve bu değişikliklerin yürürlüğe girdiği tarihler;
- e. Madde 78 uyarınca konulan her çekince ve geri çekilen her çekince;
- f. Madde 80 uyarınca yapılan her fesih bildirim;
- g. bu Sözleşmeyi ilgilendiren diğer bütün işlemler, bildirimler veya haberleşmeler.

Bu belgeyi teyiden, usule uygun olarak yetkili kılınan aşağıdaki imza sahipleri, bu Sözleşmeyi imzalamışlardır.

İstanbul'da, 2011 yılı Mayıs ayının 11. günü, İngilizce ve Fransızca olarak, her iki dildeki metin de aynı derecede geçerli olmak üzere, tek nüsha halinde hazırlanan bu belge, Avrupa Konseyi arşivinde saklanacaktır. Avrupa Konseyi Genel Sekreteri bu belgenin onaylı kopyalarını Avrupa Konseyine üye her Devlete, bu Sözleşmenin hazırlanma sürecine katılmış üye olmayan Devletlere, Avrupa Birliğine ve bu Sözleşmeye katılmak üzere davet edilmiş bütün Devletlere gönderecektir.

Ek – İmtiyazlar ve muafiyetler (Madde 66)

1 Bu ek, Sözleşmede Madde 66'da sözü edilen GREVIO üyeleri ve ülke ziyaret heyetlerinin diğer üyeleri için uygulanacaktır. "Ülke ziyaret heyetlerinin diğer üyeleri" terimi, bu ek çerçevesinde, Sözleşmede Madde 68, 9. fıkrada sözü edilen bağımsız ulusal bilirkişileri ve uzmanları, Avrupa Konseyi çalışanlarını ve ülke ziyareti sırasında GREVIO'ya eşlik etmek üzere Avrupa Konseyi tarafından görevlendirilmiş tercümanları kapsayacaktır.

2. GREVIO üyeleri ve ülke ziyaret heyetlerinin diğer üyeleri, ziyaretin hazırlanması ve yürütülmesine ilişkin görevlerini yerine getirirken ve ilave ten bu görevlerinin bir parçası olarak seyahat ederken, bazı imtiyazlar ve muafiyetlerden yararlanırlar:

a kişisel tutuklanma veya gözaltından ve kişisel eşyalarına el konulmasından muafiyet, resmi yetkileri dahilinde konuştukları veya yazdıklarının ve tüm eylemlerinin her türlü yasal işlemde muafiyeti;

b ikamet ettikleri ülkeden çıkarken ve ülkelerine dönerken ve görev yaptıkları ülkeye giriş ve çıkışta, dolaşım özgürlüğüne uygulanabilecek kısıtlamalardan muafiyet; görevlerini yerine getirme sürecinde ziyaret ettikleri veya transit geçtikleri ülkelerde yabancı olarak kaydedilmekten muafiyet.

3. Görevlerini yapmak üzere gerçekleşen ziyaret sırasında GREVIO üyeleri ve ülke ziyaret heyetlerinin diğer üyeleri gümrük ve döviz kontrollerinde, geçici resmi görev yapan yabancı hükümet temsilcilerine sağlanan kolaylıklar ve hizmetlerden yararlanacaklardır.

4. GREVIO üyeleri ve ülke ziyaret heyetlerinin diğer üyelerinin Sözleşmenin uygulanması hakkında yürüttükleri değerlendirme çalışmalarına ilişkin belgelerin, GREVIO'nun faaliyetleriyle ilgili olduğu sürece dokunulmazlığı vardır. GREVIO'nun resmi yazışmalarında veya GREVIO üyelerinin ve ülke ziyaret heyetlerinin diğer üyelerinin resmi haberleşmelerinde kesinti ve sansür uygulanamaz.

5. GREVIO üyelerine ve ülke ziyaret heyetlerinin diğer üyelerine, tam bir konuşma özgürlüğü ve görevlerini yerine getirdikleri süre içinde tam bir bağımsızlık temin etmek amacıyla, söz konusu kişilerin bu görevleri sona ermiş olsa bile, görevlerinin yerine getirilmesi sırasındaki sözlü veya yazılı ifadeleri ve her türlü eylemleri, yasal işlemlerden muaf tutulmaya devam edilecektir.

6. İmtiyazlar ve muafiyetler, bu ekin 1. fıkrasında belirtilen kişiler için, şahsi yarar sağlamak amacıyla değil, GREVIO'nun çıkarları için, çalışırken bağımsız hareket edebilmelerini sağlamak üzere tanınmıştır. Bu ekin 1. fıkrasında sözü edilen kişilerin muafiyetlerinin kaldırılması Avrupa Konseyi Genel Sekreteri tarafından, muafiyetin adaletin işlemesine engel olduğunu düşündüğü durumlarda ve GREVIO'nun çıkarlarına zarar vermeksizin kaldırılabilceği durumlarda gerçekleşir.

